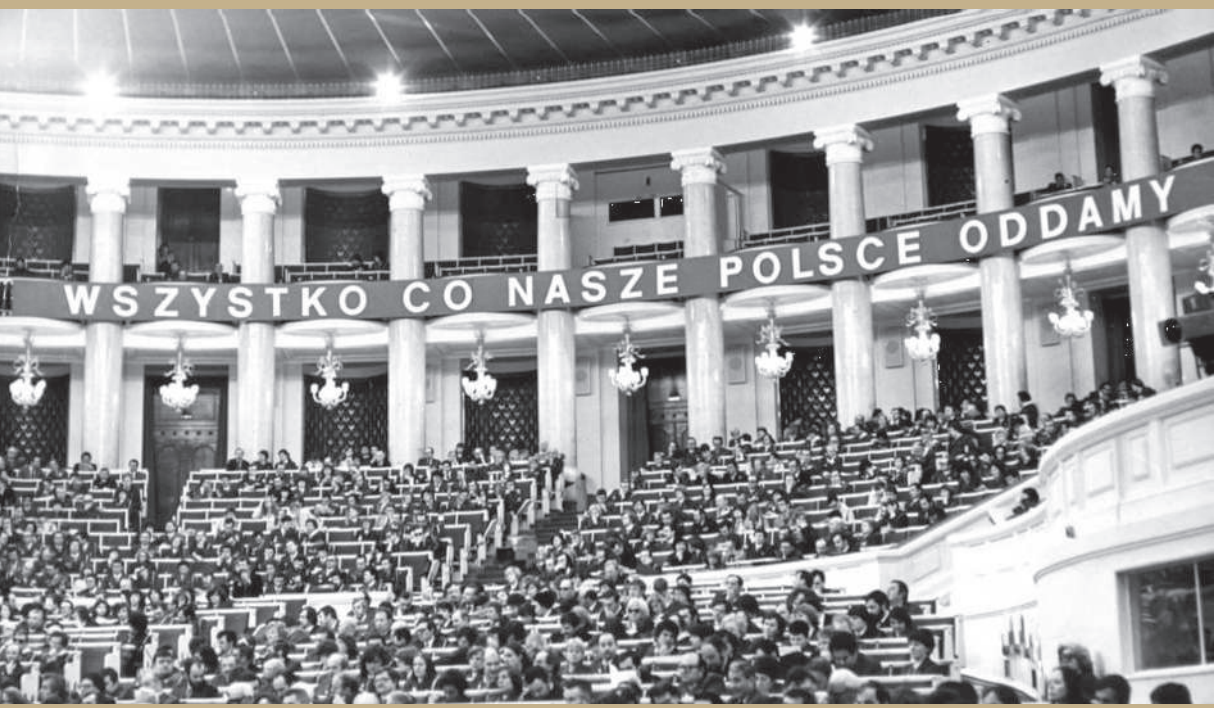
Wybór i opracowanie
Katarzyna Marszałek

Tom II
Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)

Wybór źródeł do dziejów ZHP

impuls

Wybór źródeł do dziejów ZHP

Tom II
Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)

Wybór i opracowanie
Katarzyna Marszałek

Wybór źródeł do dziejów ZHP

Tom II
Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)

impuls
Kraków 2017

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2014

Recenzent:
Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski

Opracowanie typograficzne:
Andrzej Augustyński

Zdjęcie na okładce z archiwum wydawnictwa

ISBN 978-83-8095-217-1
ISBN 978-83-7850-775-8

Wydanie publikacji dofinansowane przez
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Publikacja została dofinansowana ze środków
Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Oficyna Wydawnicza „Impuls"
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie II, Kraków 2017

Spis treści

Wprowadzenie 13

Część III
Walka o kształt harcerstwa
1944–1947

Rozdział I
Dokumentacja władz ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Zarządzenia Kierowników Resortu, 1944 r. 21
1.1.1. Administracji Publicznej i Oświaty w sprawie przywrócenia do życia jawnego ZHP jako stowarzyszenia wyższej użyteczności 21
1.1.2. Oświaty w sprawie ustalenia liczby członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej i powołaniu jej składu osobowego 22
1.2. Deklaracja ideowa ZHP, 1945 r. 22
1.3. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, 1945 r., w sprawie
1.3.1. Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa 23
1.3.1.1. Regulaminu Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa Polskiego 24
1.3.1.2. Zastrzeżenia nazwy „harcerski" 25
1.4. Rozkaz Naczelnika Harcerzy w sprawie współpracy młodzieży harcerskiej oraz współpracy z innymi organizacjami, 1945 r. 25
1.5. Rozkaz Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy w sprawie udziału harcerek i harcerzy w akcji repatriacyjnej, 1945 r. 26
1.6. Wnioski Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, 1946 r., w sprawie
1.6.1. Zjazdu Walnego ZHP 26
1.6.2. Statutu ZHP 27
1.6.3. normalizowania stosunków organizacyjnych 28
1.6.4. duszpasterstwa 28
1.6.5. pracy wychowawczej organizacji 28
1.6.6. krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnej 29
1.6.6.1. Instrukcja w sprawie krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnych 29
1.7. Rozkaz Naczelniczki Harcerek, Załącznik nr 1, Instrukcja tymczasowa o ruchu harcerek między Chorągwiami, 1946 r. 30
1.8. Rozkaz Naczelnika Harcerzy, Załącznik nr 1, Instrukcja w sprawie czynności weryfikacyjnych, 1946 r. 31
1.9. Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy w sprawie wydarzeń poznańskich 1947 r. 33
1.10. Publikacja, Walka o nowe harcerstwo, Pelagia Lewińska, 1949 r. 34
1.11. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie wprowadzenia Instrukcji o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących, 1950 r. 50

1.11.1. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z 6.IX.1950 r., Instrukcja o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących 51

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie 55
2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r. 55
2.1.2. Komentarz do prawa i przyrzeczenia harcerskiego, Tadeusz Nawrocki, 1945 r. 55
2.1.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP w sprawie Komisji Ideologicznej, 1946 r. 56
2.1.4. Wniosek Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie prawa i przyrzeczenia harcerskiego, 1946 r. 57
2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r. 58
2.1.6. List Pelagii Lewińskiej do KC PPR opisujący prace w ZHP nad uchwaleniem nowego brzemienia przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1947 r. 58
2.2. Prawo Harcerskie 61
2.2.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie dziesiątego punktu prawa harcerskiego, 1945 r. 61
2.2.2. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r. 61
2.2.3. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r. 62

Część IV
Sowietyzacja harcerstwa 1948–1955

Rozdział I
Dokumentacja władz oraz dokumenty z nią związane

1.1. Regulamin drużyny zuchów i harcerzy 1948 r. 65
1.2. Uchwała konferencji komendantek i komendantów chorągwi, 1948 r. 76
1.3. Instrukcja Związku Młodzieży Polskiej w sprawie form współdziałania z ZHP, 1949 r. 77
1.4. Materiały pomocnicze do szkolenia przewodników drużyny harcerskiej, Józef Mazurek, Zastępca Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, 1951 r. 78
1.5. Uchwały VIII Plenum ZG ZMP, 1952 r. 84
1.6. Przemówienie Haliny Krysanki, Zastępcy Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, na XV Plenum ZG ZMP, 1954 r. 88

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie ... 91
2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r. ... 91
2.2. Prawo Harcerskie ... 91
2.2.1. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r. ... 91
2.3. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane ... 92
2.3.1. Komentarz Naczelnictwa ZHP dotyczący prawa harcerskiego, 1948 r. ... 92
2.3.2. Komentarz do dziewiątego punktu prawa harcerskiego, Stanisława Kaczora, 1954 r. ... 94
2.3.3. Komentarz do przyrzeczenia harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r. ... 95
2.3.4. Komentarz do prawa harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r. ... 98

Część V
Odwilż, harcerstwo w socjaliźmie, kryzys i upadek 1956–1988

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Przed Krajowym Zjazdem Działaczy Harcerskich, 1956 r. ... 103
1.1.1. Referat na III Plenum ZG ZMP, 1956 r. ... 103
1.1.2. Rezolucja Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej ... 117
1.1.3. Zalecenia Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej dla Komendy Głównej ... 119
1.1.4. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie pracy drużynowego i współdziałania Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi ... 119
1.1.4.1. Załącznik do Zarządzenie Ministra Oświaty, Instrukcja o pracy drużynowego i współdziałaniu Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi ... 120
1.1.4.2. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 12 października 1956 r. ... 122
1.1.5. Regulamin Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej ... 122
1.2. Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich, 1956 r. ... 126
1.2.1. Deklaracja Ideowa Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP ... 126
1.2.2. Uchwały Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP w sprawie ... 128
1.2.2.1. zmian w symbolice harcerskiej i formach zewnętrznych ... 128
1.2.2.2. organizacyjnych podstaw działania ... 130
1.2.3. Uchwała Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie odnowy harcerstwa 1957 r. ... 134
1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1959 r. ... 135
1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie
1.3.1.1. wytycznych do programu ... 135
1.3.1.2. harcerskiej pracy nauczycieli ... 140

1.3.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z 2 VII 1959 r. w sprawie uznania ZHP za stowarzyszenie wyższej użyteczności ... 150
1.4. III Zjazd Walny ZHP, 1964 r. ... 151
1.4.1. Przemówienie Edwarda Ochaba Sekretarza KC PZPR, na III Zjeździe Walnym ZHP ... 151
1.4.2. List Delegatów III Zjazdu Walnego ZHP do Władysława Gomułki ... 154
1.4.3. Zadania społeczno-wychowawcze ZHP na najbliższe lata przyjęte na III Zjeździe Walnym ... 155
1.4.4. Uchwała III Zjazdu Walnego ZHP w sprawie przyznania praw delegatów uczestnikom Zjazdu wybranym na konferencjach w hufcach spośród niepełnoletnich instruktorów ... 159
1.5. IV Zjazd ZHP, 1968 r. ... 160
1.5.1. Przemówienie Marszałka Polski Mariana Spychalskiego, Przewodniczącego Rady Państwa, Przewodniczącego Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu na IV Zjeździe ZHP ... 160
1.5.2. Uchwała Programowa IV Zjazdu ZHP ... 165
1.5.3. List Delegatów IV Zjazdu ZHP do Dziewcząt i Chłopców walczącego Wietnamu ... 169
1.6. V Zjazd ZHP, 1973 r. ... 170
1.6.1. Przemówienie członka Biura Politycznego KC PZPR Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego na V Zjeździe ZHP ... 170
1.6.2. Uchwała V Zjazdu ZHP w sprawie programu ... 175
1.7. VI Zjazd ZHP, 1977 r. ... 187
1.7.1. Notatka Głównej Kwatery ZHP w sprawie VI Zjazdu ZHP ... 187
1.7.2. Uchwały VI Zjazdu ZHP w sprawie
1.7.2.1. najważniejszych zadań na lata 1977–1981 ... 191
1.7.2.2. przesłania Forum Aktywu Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej do wszystkich uczniów w Polsce ... 208
1.8. VII Zjazd ZHP, 1981 r. ... 210
1.8.1. Uchwały VII Zjazdu w sprawie
1.8.1.1. samodzielności ZHP, planu umacniania drużyn, programu, warunków dalszego rozwoju ZHP ... 210
1.8.1.2. wystąpienia ZHP z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej ... 221
1.8.1.3. wyłączności używania przez ZHP hymnu i symboli ZHP oraz harcerskiego systemu wychowawczego ... 222
1.9. VIII Zjazd ZHP, 1985 r. ... 223
1.9.1. Przemówienie I sekretarza KC PZPR, Premiera Generała Armii, Wojciecha Jaruzelskiego na VIII Zjeździe ZHP ... 223
1.9.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie idei, którym służy harcerstwo, społecznego programu harcerstwa, kierunków harcerskiej służby ... 227
1.9.3. Stanowiska VIII Zjazdu ZHP w sprawie
1.9.3.1. edukacji narodowej ... 236
1.9.3.2. zdrowia dzieci i młodzieży ... 237
1.9.3.3. sytuacji międzynarodowej ... 237
1.9.3.4. wyborów do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej ... 238

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1959 r. ... 241
2.1.1. Tekst Statutu ZHP uchwalony przez II Walny Zjazd ZHP w dniach 18–21 IV 1959 r., Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 9 IX 1959 r. w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP ... 241
2.2. Statut ZHP, 1965 r. ... 247
2.2.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP ... 247
2.2.1.1. Propozycja trybu uchwalania poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej ... 247
2.2.1.2. Informacja Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej o jej pracach ... 247
2.2.1.3. Propozycja poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej ... 249
2.2.1.4. Pismo Naczelnika ZHP Witolda Kineckiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP ... 250
2.2.1.5. Uzupełnienie Zastępcy Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majki pisma do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP ... 250
2.2.1.6. Pismo Zastępcy Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majki do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gabinet Ministra w sprawie uzasadnienia zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP na III Walnym Zjeździe ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ... 252
2.2.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 V 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP ... 253
2.2.3. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Zjazd ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ustalonego i ogłoszonego Zarządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych z dnia 20 V 1965 r. ... 254
2.3. Statut ZHP, 1969 r. ... 258
2.3.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP ... 258
2.3.1.1. Pismo Zastępcy Naczelnika ZHP Włodzimierza Sarana do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu ZHP poczynionych przez IV Zjazd ZHP ... 258
2.3.1.2. Uzupełnienie pisma Głównej Kwatery do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu poczynionych przez IV Zjazd ZHP ... 258
2.3.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r., ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 VIII 1969 r. ... 260
2.4. Statut ZHP z 1975 r. ... 273
2.4.1. Tekst Statutu ZHP ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 IX 1975 r. ... 273
2.5. Statut ZHP z 1977 r. ... 288
2.5.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VI Zjazd ZHP w dniach 28–29 III 1977 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 XI 1977 r. ... 288
2.6. Statut ZHP z 1981 r. ... 310
2.6.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 VII 1981 r. ... 310
2.6.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie Statutu ZHP ... 328

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha ... 329
3.1.1. Obietnica Zucha ... 329
3.1.1.1. Rota obietnicy zucha, 1957 r., zatwierdzona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzona przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r. ... 329
3.1.1.2. rota obietnicy zucha, 1981 r., zatwierdzona Uchwałą VII Zjazdu ZHP w dniach 15–19 III 1981 r. ... 329
3.1.2. Prawo Zucha ... 329
3.1.2.1. Treść prawa zucha, 1957 r., zatwierdzona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzona przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r. ... 329
3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie ... 330
3.2.1. Przyrzeczenie ... 330
3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świat Młodych" nr 8 z 1956 r. ... 330
3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1957 r. uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r. ... 330
3.2.1.3. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 330
3.2.1.4. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 330
3.2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28–31 III 1985 r. ... 331
3.2.2. Prawo Harcerskie ... 331
3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świat Młodych" nr 8 z 1956 r. ... 331
3.2.2.2. Treść prawa harcerskiego, 1957 r. uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r. ... 331
3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1964 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 332
3.2.2.4. Treść prawa harcerskiego, 1981 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 332
3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28–31 III 1985 r. ... 333
3.3. Zobowiązanie instruktorskie, karta praw i obowiązków instruktora ZHP ... 333
3.3.1. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1957 r., uchwalona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 1 III 1957 r. ... 333
3.3.2. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1964 r., uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. ... 333
3.3.3. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r. ... 334
3.3.4. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r. ... 334

3.3.5. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1977 r., uchwalona przez VI Zjazd w dniach 28–29 III 1977 r. ... 337
3.3.6. Rota zobowiązania instruktorskiego,1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 337
3.3.7. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ... 338
3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane ... 340
3.4.1. Komentarz Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Polski dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1970 r. ... 340
3.4.2. Stanowisko VII Zjazdu ZHP w sprawie Roty Przyrzeczenia i Prawa harcerskiego ... 344
3.4.3. Komentarz Zespołu Teorii Harcerstwa dotyczący przyrzeczenie i prawa harcerskiego, 1985 r. ... 344

Bibliografia ... 387
Załącznik 1. Spis źródeł tomu drugiego ... 391
Załącznik 2. Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP w latach 1920–2014 ... 407
Załącznik 3. Chronologiczny wykaz Statutów ZHP ... 409

Wprowadzenie

Działalność i historia Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) są tematem licznych opracowań, są to zazwyczaj:

- wspomnienia harcerek i harcerzy, drużyn, kręgów;
- syntetyczne opracowania poszczególnych okresów dziejów organizacji;
- wybory źródeł dziejów ZHP obejmujące fragment jego działalności.

Na rynku księgarskim dostępne są także wznowienia książek harcerskich z dawnych lat, wśród których wyróżnia się seria opracowana przez Oficynę Wydawniczą „Impuls" pod hasłem „Przywrócić Pamięć".

Brak jest – w moim odczuciu – opracowania, które zawierałoby zbiór oryginalnych źródeł dotyczących dziejów ZHP, od chwili powstania stowarzyszenia do czasów współczesnych. Dlatego podjęłam próbę opracowania *Wyboru źródeł do dziejów ZHP,* ujętego w trzech tomach. Opublikowanie niniejszych źródeł ma na celu udostępnienie szerszemu gronu czytelników materiałów dostępnych jak dotąd nielicznym. Chciałabym w ten sposób ułatwić zainteresowanym osobom studia nad dziejami ZHP, poprzez samodzielną lekturę i własną interpretację zgromadzonych dokumentów.

W niniejszym opracowaniu umieściłam źródła odnalezione podczas kwerend przeprowadzonych w latach 2005–2014 w zasobach Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN); Biblioteki i Archiwum Muzeum Harcerstwa w Warszawie (MH); w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego (UW); Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie; w Bazie Internetowych Systemów Aktów Prawnych – ISAP; stronach internetowych ZHP, oraz we wcześniejszych publikacjach zwartych zawierających źródła[1].

Na niniejszy *Wybór źródeł do dziejów ZHP* składają się następujące tomy:

- pierwszy *Utworzenie i czas próby ruchu harcerskiego (1918–1944),* składający się z dwóch części *Utworzenie i rozwój ogólnopolskiego ZHP (1918–1939)* oraz *Czas próby (1939–1944)*;
- drugi *Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)* złożony z trzech części *Walka o kształt harcerstwa (1944–1947)*; *Sowietyzacja harcerstwa (1948–1955)*; *Odwilż, harcerstwo w socjalizmie, kryzys i upadek (1956–1988)*;
- trzeci *Odrodzenie, lata demokracji (1989–2014)*, stanowiący część szóstą.

[1] Wykaz tych publikacji znajduje się we wprowadzeniu do każdego tomu. Część zebranych materiałów wykorzystałam do napisania pracy doktorskiej pt. Zmiany harcerskiej pedagogii w Polsce w XX wieku, pod kierunkiem dr hab. M. Kuchcińskiej prof. UKW, na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Okresy omówione w poszczególnych częściach zostały wyodrębnione w oparciu o periodyzacje historii harcerstwa Olgierda Fietkiewicza, Mariana Miszczuka[2] i Bogusława Śliwerskiego[3].

Ze względu na obszerność i dużą liczbę materiałów dotyczących dziejów ZHP, zrezygnowałam z zamieszczenia ich wszystkich i skoncentrowałam się tylko na wybranych, dlatego każda część niniejszego zbioru źródeł zawiera dokumenty sklasyfikowane według następujących kategorii:

- Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz pozjazdowe decyzje władz ZHP (ze względu na obszerność materiałów źródło:wych zamieściłam tu tylko źródła odnoszące się do ideologii ZHP, pomijając np. sprawy dotyczące finansów stowarzyszenia, odznak, wydawnictw. Uchwały, wnioski i stanowiska dotyczące Statutów i Harcerskich Kodeksów umieściłam w rozdziałach ich dotyczących.);
- Statuty ZHP;
- Harcerskie Kodeksy.

W latach 1939–1944, 1944–1955, ze względu na uwarunkowania historyczne, nie można było zastosować tego klucza.

Zamieszczone źródła cechuje różnorodność nazw. Celem ich ujednolicenia w spisie treści nie podaję oryginalnych tytułów dokumentów tylko uogólnione nazwy według następującego klucza:

- rodzaj dokumentu (informacja, wnioski, zaproszenie, uchwały, ustalenie, list, artykuł, komentarz, rozkaz, rota i inne);
- twórca (imię i nazwisko lub nazwa np. Zjazd Walny ZHP, Rada Naczelna); pomijam tytuły i stopnie naukowe oraz stopnie instruktorskie;
- informacja na temat treści danego dokumentu.

Oryginalne nazwy źródeł zostały umieszczone na początku każdego prezentowanego dokumentu oraz w *Spisie Źródeł* (Załącznik nr 1). Podaję również miejsce dostępu do źródła, używając dookreśleń: dostęp AAN w Warszawie[4], MH w Warszawie[5], zasoby własne i inne.

Ze względu na zły stan fizyczny niektórych źródeł, np. blaknięcie tekstu umieszczonego na bibułce, kalce, kruszenie się papieru, czy też niska jakość druku, większość dokumentów została przeze mnie przepisana z zachowaniem oryginalnej pisowni, stylistyki źródła. W sytuacji ubytków w dokumencie lub niemożliwości odczytania go w przepisanym tekście wstawiałam wielokropek a w przypisie starałam się określić orientacyjną liczbę brakujących/nieczytelnych wyrazów. Tam gdzie stan dokumentu na to pozwolił zamieściłam skany dokumentów.

Dla ułatwienia lektury i ewentualnych dalszych poszukiwań na końcu niniejszego opracowania umieściłam *Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP* (Załącznik 2) oraz *Chronologiczny wykaz Statutów ZHP* (Załącznik nr 3).

Tom II
Walka, sowietyzacja, odwilż, kryzys i upadek (1944–1988)

Tom ten składa się z części *Walka o kształt harcerstwa (1944–1947)*; *Sowietyzacja harcerstwa (1948–1955)* i *Odwilż, harcerstwo w socjalizmie, kryzys i upadek (1956–1988)*;

Proces wychodzenia harcerstwa z konspiracji był długotrwały. Ostatecznie nie można wyznaczyć dat końcowych (chociażby ze względu na braki w materiałach źródło:wych i różną interpretację wydarzeń tego okresu). Za datę wyjściową przyjmuję

---

[2] Patrz: O. Fietkiewicz, M. Miszczuk, *W sprawie periodyzacji historii harcerstwa*, „Harcerstwo" nr 1, 1981 r., s. 45–48.

[3] Patrz: B. Śliwerski, *Przyrzeczenie harcerskie*, Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2009, s. 10.

[4] Archiwum Akt Nowych w Warszawie, ul. Hankiewicza 1.

[5] Muzeum Harcerstwa w Warszawie, ul. Konopnickiej 6.

30 XII 1944 r., czyli dzień ukazania się Zarządzenia Kierowników Resortów Oświaty i Administracji Publicznej[6].

W części trzeciej[7] i czwartej[8] ze względu na uwarunkowania historyczne nie mogłam zastosować klucza przyjętego do podziału treści[9], ponieważ lata 1944–1947 są okresem bezzjazdowym – w historii ZHP – w którym organizacja bazowała po części na statucie przedwojennym. W dniu 8 V 1945 r. Naczelnictwo zdecydowało o przystąpieniu „harcerstwa do ruchu młodzieży polskiej". W 1948 roku władze państwowe ograniczyły teren pracy ZHP do szkoły podstawowej, młodzież starszą należało przekazać do Służby Polsce. W ZHP mogła ona pozostać tylko w roli funkcyjnych[10]. W dniu 20 I 1951 r. uchwałą Rady Naczelnej ZMP, komendy wojewódzkie ZHP przekształcono w wydziały harcerskie zarządów wojewódzkich, a komendy powiatowe w referaty harcerskie zarządów powiatowych ZMP i ZHP przestało istnieć. Na jego miejsce powołana zostaje Organizacja Harcerska Związku Młodzieży Polskiej[11]. W związku z powyższym w części trzeciej i czwartej pogrupowałam treści według klucza: Dokumentacja władz[12]; Harcerskie Kodeksy.

Część piąta[13] rozpoczyna się od dokumentacji Krajowego Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi z 1956 r., na którym podjęto uchwałę *W Sprawie Organizacyjnych Podstaw Działania*. Głosiła ona, iż: „z uwagi na pełne usamodzielnienie i przekształcenie się Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej we wspólny związek dzieci, młodzieży i instruktorów pracujących w oparciu o metody harcerskie, przywraca się tradycyjną nazwę Związek Harcerstwa Polskiego"[14].

Tom zawiera wybór materiałów źródło:wych opracowanych w wyniku kwerendy w Muzeum Harcerstwa w Warszawie; w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, w Bazie Internetowych Systemów Aktów Prawnych – ISAP oraz z zasobów własnych.

W **Muzeum Harcerstwa w Warszawie** korzystałam z dokumentów zgromadzonych w Bibliotece i Archiwum.

W zasobach Biblioteki poddałam kwerendzie dostępne na miejscu:

- dokumenty drukowane: Statuty ZHP, dokumentację Zjazdów ZHP, „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP; „Wiadomości Urzędowe" Naczelnej Rady Harcerskiej; „Wiadomości Urzędowe" ZHP;
- czasopisma: „Harcerstwo", „Świat Młodych";
- publikacje zwarte udostępnione na zasadzie wolnego dostępu, dotyczące ideologii harcerskich i kodeksów harcerskich.

W zasobach Archiwum poddałam kwerendzie udostępnione na miejscu całe Zespoły[15]:

1. Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., w wyborze źródeł wykorzystując materiał z akt:
   - KRN 1, Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy z dnia 28 I 1947 r.;
   - Załącznik nr 1 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L.3 z 15 III 1948 r.;

---

[6] Zarządzenie Kierowników Resortów Administracji Publicznej i Oświaty z dnia 30 grudnia 1944 r. (Nr 10 2938/44) o przywróceniu do życia Związku Harcerstwa Polskiego, stowarzyszenia wyższej użyteczności, Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, 1944 r., nr 1–4, poz. 13, s. 15.

[7] *Walka o kształt harcerstwa (1944–1947).*

[8] *Sowietyzacja harcerstwa (1948–1955).*

[9] Dokumentacja Zjazdów ZHP, Statuty, Harcerskie Kodeksy.

[10] M. Haykowski, *Materiały do chronologii historii i tradycji ZHP*, „Harcerstwo" z 1982 r., s. 249–252.

[11] Tamże, s. 253.

[12] W części trzeciej ZHP.

[13] *Odwilż, harcerstwo w socjalizmie, kryzys i upadek (1956–1988).*

[14] *Uchwała w sprawie organizacyjnych podstaw działania*, „Wiadomości Urzędowe ZHP" z 1957 r., nr 1, s. 3.

[15] Poniżej podaję nazwy, które nie funkcjonują w strukturze zbiorów MH, Archiwum na dzień 18.11.2014 r. Jednak nazwy i sygnatury te występują na dokumentach ale nie są sygnaturą nadaną zespołowi dokumentów przez MH, a są pozostałościami na przejętych przez MH dokumentach.

- Komentarz Naczelnictwa ZHP dotyczący prawa harcerskiego, sygn. Z 45-49/8/35/7;

2. Zespół akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., w wyborze źródeł wykorzystując materiał z akt:
   - Instrukcja Związku Młodzieży Polskiej w sprawie form współdziałania z ZHP, Z 45-49/49, Związek Młodzieży Polskiej Zarząd Główny L. Dz. Org. VII-426/49,
   - Organizacja Harcerska Polski Ludowej, Dyskusja Programowa, sygn. C/I/1/7/1/1, s. 1–35,
   - Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej.
3. Zespół akt władz centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., w wyborze źródeł wykorzystując materiał z akt:
   - Głównej Kwatery, sygn. 24-11/3, Dziennik Ustaw, nr 44, 1959 r., poz. 272;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW-31/2, dostęp MH w Warszawie;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1, dostęp MH w Warszawie;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1 Informacja o pracy Komisji; Statutowej NRH;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/2;
   - Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/3.

W **Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie** uzyskałam dostęp do czasopisma „Życie harcerskie" nr 1 z 10 VI 1945 r.

W **Bazie Internetowego Systemu Aktów Prawnych – ISAP**[16] przeszukałam następujące promulgaty: Dziennik Ustaw[17], Monitor Polski[18], Dzienniki Urzędowe Ministerstw, z czego w publikacji umieściłam dokumenty z następujących promulgat:

- Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, nr 1–4, 1944 r., poz. 13;
- Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty, nr 17, 1950 r., poz. 220;
- Monitor Polski, nr 85, 1959 r., poz. 451;
- Dziennik Ustaw, nr 18, 1965 r., poz. 121;
- Monitor Polski, nr 28, 1965 r., poz. 155;
- Monitor Polski, nr 37, 1969 r., poz.308;
- Monitor Polski, nr 31, 1975 r., poz.194;
- Monitor Polski, nr 31, 1977 r., poz.152;
- Monitor Polski, nr 19, 1981 r., poz. 174.

W pracy wykorzystałam również materiały z **własnych zbiorów**, które gromadzę od 1997 roku. Dostęp do części z nich, celem wykonania kserokopii, uzyskałam dzięki przychylności innych kolekcjonerów, jak również dzięki życzliwości wielu środowisk harcerskich, które udostępniły mi swoje „skarby" z własnych biblioteczek.

Poszczególne materiały zakupiłam także na aukcjach internetowych, wyprzedażach w bibliotekach i księgarniach. Od dłuższego czasu w województwie kujawsko-pomorskim, w części bibliotek regularnie napotykam kolejne unikatowe publikacje, wycofane z księgozbiorów, sprzedawane lub uwalniane w ramach bookcrossingu.

Do obecnego kształtu niniejszej publikacji przyczyniło się wiele osób. Szczególnie serdecznie pragnę podziękować za nieocenioną pomoc w wyszukiwaniu i opracowaniu zgromadzonych źródeł:

- Druhnom z Muzeum Harcerstwa w Warszawie.

[16] http://isap.sejm.gov.pl/ dostęp 18.11.2014.
[17] Od 1918 do 2014 r.
[18] Od 1945 do 2014 r.

– Druhowi hm. Wojciechowi Śliwerskiemu wraz z Zespołem Oficyny Wydawniczej „Impuls".

Wyrazy szacunku i słowa najserdeczniejszej wdzięczności kieruję do tych wszystkich, często bez imiennych Druhen i Druhów, dzięki którym opublikowanie tych źródeł było możliwe. Osoby te wykonały żmudną i niejednokrotnie niebezpieczną służbę gromadzenia, zabezpieczania, przepisywania, opracowywania, udostępniania materiałów archiwalnych, pozostając anonimowymi. Im wszystkim dedykuję owoce mojej pracy.

Mam nadzieję, że moje opracowanie spotka się z Państwa życzliwym przyjęciem

Katarzyna Marszałek
Bydgoszcz
10.12.2014 rok.

Część III
Walka o kształt harcerstwa
1944–1947

Rozdział I
Dokumentacja władz ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Zarządzenia Kierowników Resortu, 1944 r.

1.1.1. Administracji Publicznej i Oświaty w sprawie przywrócenia do życia jawnego ZHP jako stowarzyszenia wyższej użyteczności

źródło:
Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, nr 1–4, 1944 r., poz. 13, s. 15, dostęp zbiory własne

Zarządzenie Kierowników Resortów Administracji Publicznej i Oświaty
z dnia 30 grudnia 1944 r. (Nr 10 2938/44)
o przywróceniu do życia Związku Harcerstwa Polskiego, stowarzyszenia wyższej użyteczności

W uznaniu konieczności dania podstaw organizacyjnych dla wychowania młodzieży metodami harcerskimi i przygotowania jej w ten sposób do świadomej, czynnej i ofiarnej służby dla demokratycznej Rzeczypospolitej Polskiej zarządza się co następuje:

§ 1. Zepchnięte w podziemia przez okupanta stowarzyszenie wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" powołuje się spowrotem do życia jawnego.

§ 2. Jako tymczasową władzę naczelną Związku Harcerstwa Polskiego powołuje się Tymczasową Naczelną Radę Harcerską, składającą się z 10–24 osób.

Kierownik Resortu Oświaty ustalać będzie szczegółowo liczbę członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, powoływać ich i odwoływać.

Oprócz powołanych w sposób powyższy członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej w skład jej wchodzić będą dwaj delegaci Kierownika Resortu Oświaty, którzy spełniać będą funkcje inspektorów dla spraw harcerstwa.

§ 3. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska uchwali regulamin swej działalności. Regulamin ten określi w szczególności sposób powołania Naczelnictwa, liczbę jego członków i podział czynności pomiędzy nimi.

Osobny regulamin określi tymczasową organizację okręgów i obwodów Związku Harcerstwa Polskiego.

Regulaminy powyższe zatwierdza Kierownik Resortu Oświaty.

§ 4. Dla wykonania stałej kontroli nad działalnością Związku Harcerstwa Polskiego Kierownik Resortu Oświaty wyznacza swego delegata.

Delegat ten bierze udział w posiedzeniach tymczasowych władz Związku Harcerstwa Polskiego z prawem veta sprawę rozstrzyga ostatecznie Kierownik Resortu Oświaty.

Kierownik Resortu Oświaty.
Dr Stanisław Skrzeszewski
Kierownik Resortu Administracji Publicznej
w. z. mgr Adam Ostrowski

1.1.2. Oświaty w sprawie ustalenia liczby członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej i powołaniu jej składu osobowego

źródło:
Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, nr 1–4, 1944 r., poz. 13, s. 16, dostęp zbiory własne

Zarządzenie Kierowników Resortu Oświaty z dnia 30 grudnia 1944 r. (Nr 1 0 -2939/44) o ustaleniu liczby członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej i powołaniu jej składu osobowego

Na podstawie zarządzenia Kierowników Resortów Administracji Publicznej i Oświaty z dnia 30 grudnia 1944 r. o przywróceniu do życia Związku Harcerstwa Polskiego:

1) Liczbę członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej ustalam tymczasowo na dziesięć.
2) Na członków Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej powołuję obywateli:
   Piotra Greniuka
   Halinę Jacuńską-Ogrodzińską
   Witolda Jurkiewicza
   Mieczysława Walczaka
   Mgra Tadeusza Lidke
   Mgra Tadeusza Nawrockiego
   Prof. Stanisława Nowakowskiego
   Michała Sajkowskiego
   Kazimierę Świętochowską
   Stanisława Wieczorka

Kierownik Resortu Oświaty
Dr Stanisław Skrzeszewski

1.2. Deklaracja ideowa ZHP, 1945 r.

źródło:
„Życie harcerskie", nr 1 z 10 VI 1945 r., czasopismo młodzieży, Lublin, s. 3, dostęp Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie oraz zbiory własne.

Pierwsza deklaracja ideowa Z.H.P.

Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska na swym pierwszym posiedzeniu w dniu 10 stycznia 1945 r. uchwaliła następującą deklarację ideową, która określa wytyczne programowe i ideowe:

W pełnym zrozumieniu roli harcerstwa w walce o nową demokratyczną, silną i niezależną Polskę, T.N.R.H. w pracy swej nad wyszkoleniem młodzieży w służbie dla Polski dążyć będzie:

1. do podniesienia tężyzny moralnej i fizycznej naszej młodzieży w służbie dla Państwa;
2. do pogłębienia stosunku do Armii Polskiej, skupiającej w sobie masy pracującego ludu polskiego – i będącej ramieniem zbrojnym naszego narodu;
3. do podniesienia gotowości bojowej organizacji przez położenie nacisku na sprawności wojskowe, aby tą drogą dać Wojsku Polskiemu żołnierza jak najbardziej przygotowanego do zadań bojowych w walce z faszyzmem;
4. do pogłębienia stosunku do pracy tak fizycznej jak umysłowej – by tą drogą przyśpieszyć odbudowę kraju pod względem materialnym – jako też duchowym; Przez aktywny udział mas młodzieży harcerskiej w odbudowie materialnej i moralnej kraju dostarczyć Państwu świadomych demokratycznych obywateli;
5. T.N.R.H. wyraża pogląd, że prawdy ideologii współczesnej demokracji winny stać się częścią składową Prawa i Przyrzeczenia harcerskiego;
6. T.N.R.H. postanawia prowadzić wszystkie prace wychowawcze w duchu prawd i haseł demokracji i nowej rzeczywistości historycznej;
7. T.N.R.H. apeluje do ogółu społeczeństwa, wszystkich organizacji politycznych i społecznych, by w zrozumieniu wartości wychowawczych harcerstwa otoczyły serdeczną opieką Z.H.P. w każdej jego komórce;
8. T.N.R.H. rozpoczyna swą pracę z radością, bo wierzy, że pracą wychowawczą młodzieży polskiej w duchu praw harcerskich – prawd demokracji najlepiej służy Polsce".

Należy spodziewać się, że odradzające się harcerstwo znajdzie trwałe poparcie wszystkich czynników rządzących, organizacyjnych i społecznych, co już zapoczątkowały Ministerstwa Administracji Publicznej i Oświaty.

1.3. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, 1945 r., w sprawie 1.3.1. Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1945 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

2. Komisja Planowania Odbudowy Harcerstwa.

N. powołuje do życia Komisję Planowania Odbudowy Harcerstwa i zatwierdza jej regulamin (załącznik L.1).

1.3.1.1. Regulaminu Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa Polskiego

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1945 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

Załącznik L. 1 do Rozkazu Naczelnictwa Z.H.P. L. 3 z dnia 7 lipca 1945 r.

Regulamin Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa Polskiego

1. Biorąc pod uwagę zakres i doniosłość zadań rysujących się przed Z.H.P. w 1 roku oraz konieczność planowania tych zadań Naczelnictwo Z.H.P. zgodnie z uchwałą T.N.R.H. z dnia 22.5 powołuje na ten okres specjalny organ planowania pracy Harcerstwa Polskiego.
2. Celem Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa Polskiego jest planowanie i inicjowanie zamierzeń harcerskich na szczeblu najwyższym tej pracy (władz naczelnych Z.H.P.) W szczególności Komisja Planowania opracowywać będzie plany i przedstawiać je do realizacji Naczelnictwu w zakresach:
   a) ustalenia podstaw ideowych Z.H.P.
   b) realizacji powszechności Harcerstwa,
   c) ustalenia podstawa gospodarczych Z.H.P. ze szczególnym uwzględnieniem sprawy planowej organizacji ośrodków gospodarczych.
3. Naczelnictwo Z.H.P. może przedstawione projekty i plany Komisji bądź:
   a) realizować,
   b) przesłać w myśl kompetencji do decyzji Zjazdu Walnego lub T.N.R.H.
   c) realizować częściowo,
   d) przesłać ponownie do komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa, celem uwzględnienia proponowanych przez N.Z.H.P. zmian względnie uzupełnień.
4. W sprawach planowania pracy Z.H.P. Komisja Planowania Odbudowy Z.H.P. ma prawo bezpośredniego porozumiewania się z władzami państwowymi i instytucjami społecznymi. w tym zakresie Naczelnictwo Z.H.P. udziela jej swoje prawo organizacyjne występowania nazewnątrz. Ze swej strony Komisja ma obowiązek w comiesięcznie składanych sprawozdaniach ze swej działalności informować N.Z.H.P. między innymi o wszystkich swoich wystąpieniach wobec władz i instytucji społecznych. Za pracę swą Komisja jest odpowiedzialną wobec N.Z.H.P. Komisja ma prawo również bezpośredniego informowania o swojej działalności zainteresowanych władz państwowych instytucji społecznych.
5. W skład K.P.O.H. wchodzą:
   a) Przewodniczący Z.H.P. lub delegowany przez Naczelnictwo Z.H.P. wiceprzewodniczący jako przewodniczący Komisji.
   b) Sekretarz Generalny Z.H.P.
   c) Naczelniczka Harcerek.
   d) Naczelnik Harcerzy.
   e) Delegaci Ministerstwa Oświaty.
   f) Delegaci Ministerstwa Administracji.
   g) Osoby zaproszone przez N.Z.H.P. na wniosek Komisji do współpracy w Komisji z Harcerstwa lub z poza niego, na stałe lub do pewnych tylko zadań w pracy planowania.
6. Komisja pracuje bądź plenarnie bądź w sekcjach.
7. Na czele prac Sekcji stoją ich przewodniczący na wniosek Komisji mianowani przez N.Z.H.P. Przewodniczący Sekcji występują do Naczelnictwa lub władz oraz instytucji społecznych za pośrednictwem Przewodniczącego komisji bądź z jego upoważnienia.

8. Wgląd w pracę harcerską komisji i jej członków z tytułu przynależenia do niej mieć może miejsce tylko po każdorazowym upoważnieniu do tego przez N. Z.H.P.
9. Komisja korzysta z aparatu biurowego N.Z.H.P., wydatki swe pokrywa z budżetu N.Z.H.P.

1.3.1.2. Zastrzeżenia nazwy „harcerski"

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1945 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

Zastrzeżenie nazwy „harcerski"

W związku z zastrzeżeniem wyłączności nazwy „harcerski" dla placówek i ośrodków organizacyjnych. N. zawiadamia, że wszelkie instytucje i przedsiębiorstwa, spółdzielnie itp. pracujące dla celów zarobkowych nie mają prawa używać nazwy „harcerski" choćby zatrudniały członków Związku Harcerstwa Polskiego.

1.4. Rozkaz Naczelnika Harcerzy w sprawie współpracy młodzieży harcerskiej oraz współpracy z innymi organizacjami, 1945 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnika Harcerzy L. 6 z dnia 8 V 1945 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1 z 1945 r., s. 16, dostęp zbiory własne

Po raz pierwszy od lat prawie 6-ciu dociera po najdalsze krańce wyzwolonej Polski jawny rozkaz naczelnych władz harcerskich.

Bohaterski żołnierz polski wespół z bratnimi oddziałami armii sowieckiej i państw sprzymierzonych zadał ostateczny cios bestii hitlerowskiej. Na gruzach Berlina pomścił ruiny Warszawy.

W Gdyni, Gdańsku, na Pomorzu i Śląsku, łopocą sztandary biało-czerwone.

Wolność niesie nam prawo i obowiązek rzetelnej, twórczej pracy.

Musimy z życia usunąć ślady niewoli, ugruntować znów zasady prawdy i uczciwości, musimy wziąć czynny udział w wysiłku całej Polski, budującej swe życie na nowych demokratycznych zasadach.

Równajmy krok! W szeregach naszych spotyka się na drodze służby młodzież wsi i miast. Życie harcerskie stać się musi powszechną szkołą radosnej, zbiorowej pracy.

Wolność to trud, to zadanie! Jak długi i szeroki wolny kraj niech dociera harcerski apel:

Mali i starsi! Ze wsi i miast: do służby Polsce! Do odbudowy!

1. Współpraca młodzieży harcerskiej.

Na wspólnym odcinku pracy harcerskiej chcemy iść w parze. Doświadczenia harcerek wykorzystujcie druhowie. Wzajemna wymiana myśli, stały kontakt w atmosferze zaufania i współpracy niech będą podstawą i dźwignią w naszych poczynaniach.

2. Harcerstwo a inne organizacje.

Z. H. P. stanowi samodzielną organizację, obejmującą młodzież w wieku od 7—16 lat.

W pracach instruktorskich wychowawczych i specjalnych granica wieku nie jest ograniczona.

Z. H. P. nawiązuje trwałą łączność z bratnimi organizacjami młodzieży Z. W. M., T. U. R., Wici, Młodzież, Demokratyczna.

Odbiciem tej łączności w terenie powinno być współżycie na zasadzie wzajemnego szacunku i współdziałania.

Komendantom Chorągwi i Hufców poleca się załatwianie wszystkich spraw w myśl powyższej zasady.

1.5. Rozkaz Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy w sprawie udziału harcerek i harcerzy w akcji repatriacyjnej, 1945 r.

źródło:
Rozkaz Naczelniczki Harcerek L. 2 z dnia 30 VI 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1945 r., s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

Rozkaz Naczelnika Harcerzy
Udział harcerzy w akcji repatriacyjnej
Polecam Komendantom Chorągwi i Hufcowym dalsze planowe organizowanie współpracy Harcerstwa w akcji repatriacyjnej i przesiedleńczej. W oparciu o placówki P.U.R. i P.C.K. względnie własnym wysiłkiem należy organizować pomoc i opiekę dla repatriantów na dworcach i punktach etapowych.
O pracach tych należy składać dokładne sprawozdania rzeczowe w raportach miesięcznych.

Rozkaz Naczelniczki Harcerek
Udział harcerek w akcji repatriacyjnej
Polecam Komendantkom Chorągwi i Hufców dalsze planowe organizowanie współpracy harcerek w akcji repatriacyjnej i przesiedleńczej. Na dworcach i punktach etapowych należy zorganizować stałą pomoc w oparciu o placówki P.U.R.-u i P.C.K., lub własnym wysiłkiem. Komendy Chorągwi obowiązane są w sprawozdaniach miesięcznych podać dokładne dane rzeczowe, dotyczące udziału harcerek w akcji repatriacyjnej.

1.6. Wnioski Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, 1946 r., w sprawie
1.6.1. Zjazdu Walnego ZHP

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

2. Zebranie T. N. R. H.

Dnia 2 i 3 marca 1946 r. odbyło się w Warszawie zebranie Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej przy udziale 19 członków.

Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska uchwaliła następujące wnioski:

A. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska poleca Naczelnictwu Z. H. P. zorganizowanie i przeprowadzenie Zjazdu Walnego w Warszawie w terminie jesiennym po odbyciu się wyborów do ciał parlamentarnych Państwa.

Czuwaj!

Przewodniczący Z. H. P.
(—) Janusz Wierusz-Kowalski hm.

Sekretarz Generalny
(—) Jan Wesołowski

1.6.2. Statutu ZHP

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

C. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska, uznając konieczność dokonania w statucie Z. H. P. niezbędnych zmian, podyktowanych przystosowaniem wewnętrznej organizacji Z. H. P. do obecnych warunków pracy Związku, uchwala powołać trzyosobową komisję statutowo-regulaminową T. N. R. H., która przepracuje niezbędne zawieszenia niektórych przepisów statutowych Z. H. P. oraz regulaminów wewnętrznych Z. H. P. w stałym kontakcie z Naczelnictwem Z. H. P. i w uzgodnieniu z Biurem Prawnym Prezydium Rady Ministrów oraz delegatami Ministerstw do Z. H. P.

Uchwalenia wniosków komisji dokona zwykłą większością głosów Naczelnictwo Z. H. P. w składzie rozszerzonym o trzech członków komisji statutowo-regulaminowej T. N. R. H.

Uchwały zawieszające przepisy statutu Z. H. P. i regulaminów obowiązują do czasu Zjazdu Walnego Z. H. P.

1.6.3. normalizowania stosunków organizacyjnych

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

F. W związku z koniecznością normalizowania stosunków organizacyjnych Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska upoważnia Naczelnictwo Z.H.P. do przystąpienia do reaktywizacji Kół Przyjaciół oraz Zarządów Obwodów i Okręgów.

Ze względu na istniejący dotąd stan rzeczy poleca się utworzenie Komitetów Organizacyjnych, odpowiadających Zarządom Okręgów i Obwodów, które na podstawie specjalnego regulaminu przystąpiłyby do organizowania Kół Przyjaciół w terenie.

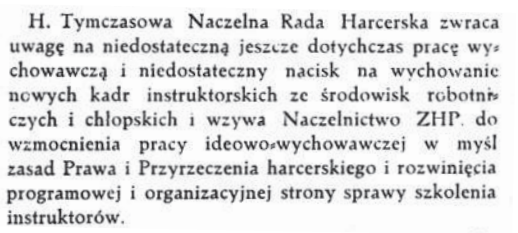
1.6.4. duszpasterstwa

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe", Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

G. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska zleca Naczelnictwu Z.H.P. opracowanie na następne zebranie T.N.R.H. wniosku, dotyczącego sprawy duszpasterstwa w Z.H.P. wraz z ewentualnymi projektami regulaminu duszpasterstwa.

1.6.5. pracy wychowawczej organizacji

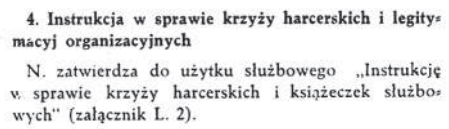
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

H. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska zwraca uwagę na niedostateczną jeszcze dotychczas pracę wychowawczą i niedostateczny nacisk na wychowanie nowych kadr instruktorskich ze środowisk robotniczych i chłopskich i wzywa Naczelnictwo ZHP. do wzmocnienia pracy ideowo-wychowawczej w myśl zasad Prawa i Przyrzeczenia harcerskiego i rozwinięcia programowej i organizacyjnej strony sprawy szkolenia instruktorów.

1.6.6. krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnej

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 3, dostęp zbiory własne

4. Instrukcja w sprawie krzyży harcerskich i legitymacyj organizacyjnych

N. zatwierdza do użytku służbowego „Instrukcję w sprawie krzyży harcerskich i książeczek służbowych" (załącznik L. 2).

1.6.6.1. Instrukcja w sprawie krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnych

źródło:
Załącznik L. 2 do Rozkazu Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 4, dostęp zbiory własne

Instrukcja w sprawie krzyży harcerskich i legitymacji organizacyjnych

1. Oznaką organizacyjną w Związku Harcerstwa Polskiego jest krzyż harcerski, wzorowany na krzyżu „Virtuti Militari", o ustalonym rysunku. Miniatura krzyża harcerskiego jest dokładną kopią krzyża normalnego.

2. Krzyż harcerski jest własnością Z.H.P. Harcerz (harcerka) składający przyrzeczenie otrzymuje krzyż bezpłatnie. Nabycia krzyża i książeczki służbowej dokonuje Komenda Chorągwi w G.K.H. Pieniądze na ten cel w wysokości ustalonej przez G.K.H. (cena krzyża plus książeczka służbowa) wpłaca przed przyrzeczeniem każda drużyna za harcerzy (harcerki) po próbie drogą służbową do Komendy Chorągwi. Kwota ta ma być symbolem dorobku własnej gotowości do pracy oraz służby dla Z.H.P. i Polski. Winna być ona przez harcerza (harcerkę) w zastępie lub drużynie przed przyrzeczeniem przez siebie zarobiona.

3. Krzyż harcerski nosi harcerz (harcerka) po złożeniu Przyrzeczenia na lewej piersi:
   a) Na mundurze harcerskim 2 cm ponad środkiem lewej górnej kieszeni, koszuli lub kurtki instruktorskiej.
   b) Na ubraniu cywilnym w klapie lub na bluzie cywilnej w miejscu umieszczenia krzyża na mundurze.
   c) Członkowie starszyzny harcerskiej oraz harcerze posiadający stopień Harcerza Rzeczypospolitej mogą nosić miniaturkę krzyża harcerskiego tylko przy cywilnym ubraniu.

4. Wszyscy harcerze (harcerki) uprawnieni do noszenia krzyża harcerskiego winni stale nosić go jak w punkcie 2. Szczególnie przy wszystkich służbowych wystąpieniach tak zewnętrznych jak i wewnętrznych.

5. Jako dowód należenia do Z.H.P. każdy harcerz (harcerka) powinien posiadać:
   a) Przed złożeniem przyrzeczenia „Legitymację Tymczasową".
   b) Po przyrzeczeniu należycie wypełnioną „Książeczkę służbową".
   c) Członek starszyzny harcerskiej „Legitymację członka starszyzny".

6. Legitymacja członka starszyzny, książeczka służbowa z uwidocznioną serią i numerem krzyża, poświadczona na rok bieżący jest jedynym dokumentem uprawniającym do noszenia krzyża harcerskiego.

7. Członkowie starszyzny harcerskiej po wylegitymowaniu się mają prawo do kontrolowania oznak i sprawdzania legitymacji organizacyjnych oraz odbierania tychże od nieprawnych posiadaczy. Harcerze (harcerki) niebędący członkami starszyzny, winni posiadać odpowiednie upoważnienie na piśmie, wydane przez Komendę Chorągwi lub G.K.H. uprawniające do kontrolowania oznak i legitymacji. Odebrane krzyże, legitymacje organizacyjne, wraz z meldunkiem o powyższym fakcie powinny być w przeciągu miesiąca drogą służbową przesłane do Komendy Chorągwi. Komenda Chorągwi po upływie trzech miesięcy od daty złożenia i nie odebrania krzyża, legitymacji organizacyjnej przez uprawnionego właściciela, przesyła powyższy meldunek wraz z krzyżem i legitymacją organizacyjną do G.K.H. celem ostatecznego zlikwidowania odpowiedniej sprawy.

8. Harcerz (harcerka) występujący na własną prośbę z Z. H. P. może zatrzymać krzyż harcerski i legitymację organizacyjną w celach pamiątkowych. W legitymacji członka starszyzny lub książeczce służbowej anuluje się wtedy ważność zaświadczenia (przekreśla się czerwonym atramentem na krzyż stronę na której znajduje się poświadczenie Kom. Chor.) oraz dopisuje na tejże stronie „zwolniony na własną prośbę, zezwolono na zatrzymanie krzyża harcerskiego i legitymacji Rozkaz L. . . ." Harcerz (harcerka), który wystąpił na własną prośbę nie ma prawa do noszenia oznak organizacyjnych.

9 Harcerz (harcerka) usunięty z Z. H. P. winien bezwzględnie zwrócić krzyż harcerski i legitymację organizacyjną swej bezpośredniej władzy harcerskiej, która drogą służbową przesyła je do Komendy Chorągwi. Krzyż harcerski przesyła Komenda Chorągwi do G. K. H. z odpowiednim meldunkiem, unieważniona książeczka służbowa pozostaje w archiwum Komendy Chorągwi. W sprawach dotyczących członków starszyzny harcerskiej krzyż i „legitymacja członka starszyzny" winna być przekazana do G. K. H.

10. W razie zagubienia krzyża harcerskiego lub książeczki służbowej winien harcerz (harcerka) w przeciągu miesiąca od chwili zagubienia zachowując drogę służbową: a) złożyć szczegółowy meldunek do Komendy Chorągwi z prośbą o wydanie nowych, b) uiścić opłatę do Komendy Chorągwi w wysokości ceny krzyża i książeczki służbowej.

Na okres starań odnalezienia i wystawienia nowej książeczki służbowej lub legitymacji członka starszyzny harcerskiej, harcerz (harcerka) winien posiadać legitymację tymczasową. Członkowie starszyzny harcerskiej występują analogicznie do G. K. H.

11. Naczelnictwo Z. H. P. po uzgodnieniu wzoru krzyża, miniatury krzyża, legitymacyj organizacyjnych, powierzą wyłączne prawo do wydawania (produkowania) tychże G. K. Harcerek dla organizacji żeńskiej i G. K. Harcerzy dla organizacji męskiej.

12. a) Krzyże harcerskie i książeczki służbowe mogą nabywać Komendy Chorągwi na podstawie pisma skierowanego do G. K. H:

b) Drużyny nabywają krzyże i książeczki służbowe tylko w Komendzie Chorągwi na podstawie nadesłanego pisma drogą służbową przez hufiec.

c) Kupowanie krzyży harcerskich i książeczek służbowych po za wymienionymi źródłami jest w z b r o n i o n e.

13. W Wiadomościach Urzędowych będzie podana cena krzyża harcerskiego, miniatury krzyża harcerskiego i legitymacyj organizacyjnych, za które nie wolno pobierać więcej niż cena podana w W. U. Wszelkie należności za krzyże harcerskie i legitymacje organizacyjne uiszczać należy tylko gotówką bezpośrednio do G. K. H.

14. G. K. H., Komendy Chorągwi, hufców i drużyny prowadzą obowiązkowo następującą kontrolę sprzedanych krzyży i książeczek służbowych:

a) G. K. H. prowadzi: 1) kontrolę wydanych „legitymacji członków starszyzny, 2) teczkę zakupów (oryginały pism K. Ch. do G. K. H., oraz 3) książkę „ewidencję krzyży harcerskich i książeczek służbowych", dla instruktorów, którzy zagubili krzyże oraz osób, które uchwałą Naczelnictwa otrzymują krzyż z Organizacji Harcerzy;

b) Komendy Chorągwi — prowadzą: 1) teczkę zakupów (odpisy pism do G. K. H.), 2) teczkę sprzedaży, (oryginały pism drużyn) krzyży i książeczek służbowych, pamiętając o wypełnieniu rubryki: „Data poświadczenia książeczki służbowej przez Komendę Chorągwi" 3) książkę „Ewidencja krzyży harcerskich i książeczek służbowych" członków K. Ch., którzy nie są instruktorami;

c) Komendy Hufców — prowadzą: 1) teczkę odpisów pism drużyn w sprawie zakupów krzyży i książeczek służb., 2) książkę „Ewidencja krzyży harcerskich i książeczek służbowych", dla tych członków, którzy nie są instruktorami;

d) Drużyny prowadzą: 1) teczkę odpisów pism drużyny w sprawie zakupów krzyży i książeczek służbowych, 2) książkę „Ewidencja krzyży harcerskich i książeczek służbowych".

15. Każdy harcerz (harcerka), który otrzymał krzyż i książeczkę służbową winien figurować przez cały czas należenia do Z. H. P. w odpowiedniej książce „Ewidencja krzyży i książeczek służbowych". Kontrola nad zakupionymi i będącymi już w drużynie krzyżami i legitymacjami organizacyjnymi przed dniem wejścia w życie niniejszej instrukcji musi odbywać się ściśle według niej.

16. Po akceptacji piśmiennej przez G. K. H. czynności związane ze sprzedażą (wysyłką) krzyży i książeczek — zostały zlecone Centrali Dostaw Harcerskich (C. D. H.) Warszawa, Hoża 31.

1.7. Rozkaz Naczelniczki Harcerek, Załącznik nr 1, Instrukcja tymczasowa o ruchu harcerek między Chorągwiami, 1946 r.

źródło:
Załącznik L. 1 do Rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 1 II 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 9, dostęp zbiory własne

Instrukcja tymczasowa o ruchu harcerek między Chorągwiami.

1. Harcerki opuszczające teren macierzysty, zgłaszają wyjazd drużynowej lub hufcowej, podając nowy adres.
2. W razie braku książeczki służbowej, zaopatrują się w podpisany przez drużynową lub hufcową (pożądana pieczęć hufca lub drużyny) wykaz służbowy, który okazują zgłaszając się do pracy w nowym terenie.
3. Hufce przesyłają do Komendy Chorągwi wykaz harcerek, które opuściły teren Chorągwi z podaniem nowego miejsca pobytu (adresy).
4. Komenda Chorągwi przesyła wykaz harcerek do Chorągwi na której teren się udały, podając adresy i ewentualne uwagi.
5. W razie zmiany miejsca pobytu instruktorki, Komenda Chorągwi przesyła Komendantce Chorągwi na której teren wyjechała, zawiadomienie specjalne z adresem nowoprzybyłej i opinię, o jej możliwościach na nowym terenie.

1.8. Rozkaz Naczelnika Harcerzy, Załącznik nr 1, Instrukcja w sprawie czynności weryfikacyjnych, 1946 r.

źródło:
Załącznik L. 1 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L. 3 z dnia 16 II 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 11, dostęp zbiory własne

Instrukcja w sprawie czynności weryfikacyjnych

§ 1.

1. Istotą weryfikacji stopni instruktorskich ZHP. jest stwierdzenie rzeczywistych kwalifikacji i walorów instruktorskich weryfikanta oraz formalne uznanie zdobytego stopnia. Weryfikacja nie jest momentem negatywnym. Stanowi natomiast drogę, obok wielu innych, do stworzenia możliwie wysokiego poziomu kadr instruktorskich, a przez to — do jakościowego podniesienia wartości wychowawczo-szkoleniowych ruchu oraz do zwiększenia ilościowego stanu gotowych do pracy i kwalifikowanych instruktorów harcerskich.

2. W swej istocie, treści i przebiegu, działalność weryfikacyjną stanowi nietylko moment zaufania i aprobaty dla zdobytego stopnia i czynnika stopień nadającego, — ale również ułatwia ona i umożliwia osiągnięcie przez weryfikanta pełniejszego zasobu wiedzy instruktorskiej, lepszego przez to samopoczucia weryfikowanego i pełniejszych wreszcie korzyści dla pracy i dorobku Związku.

3. W wypadku stwierdzenia przez komisję weryfikacyjną konieczności doszkolenia lub uzupełnienia wiedzy weryfikanta — właściwe wydziały kształcenia spowodują odbycie wymaganych kursów i prób.

§ 2.

4. Weryfikacji podlegają wszyscy ci, którzy zgłosili lub zgłaszają się do pracy w ZHP., a których awans do stopnia instruktorskiego lub awans instruktorski:
a) nastąpił w okresie 1939—1945 r.,
b) nie został uwidoczniony w „Wiadomościach Urzędowych" Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego.

§ 3.

5. Organami weryfikacyjnymi są:
a) Główna Komisja Weryfikacyjna (przy Głównej Kwaterze Harcerzy),
b) Chorągwiane Komisje Weryfikacyjne.

6. Członków Komisji Weryfikacyjnych powołuje Naczelnik Harcerzy spośród doświadczonych i zorientowanych w przedmiocie działalności instruktorów. Komisję Główną zatwierdza Naczelnik Harcerzy, uczestnicząc w jej czynnościach z urzędu, w wypadkach niżej przytoczonych.

Skład Komisji Chorągwianych zatwierdza Naczelnik Harcerzy na wniosek Komendanta Chorągwi i po wysłuchaniu opinii Komisji Głównej.

7. Główna Komisja weryfikuje instruktorów, czynnych jako członków lub współpracowników władz centralnych Związku oraz rozpatruje odwołania, skierowane do Naczelnika Harcerzy i zlecone przez niego do wtórnego rozpracowania. W tym wypadku Naczelnik Harcerzy przewodniczy z urzędu zebraniu i zachowuje dla siebie wiążący głos opiniodawczy. (patrz § 4 p. 10).

8. Chorągwiane Komisje weryfikują instruktorów, przydzielonych do pracy na terenie danej Chorągwi.

§ 4.

9. Technika weryfikacji przebiega następująco:

Wszyscy zobowiązani do weryfikacji brzmieniem niniejszej instrukcji winni stawić się przed właściwą komisję weryfikacyjną i złożyć, podpisaną przez siebie kartę weryfikacyjną (niezależnie od karty rejestracyjnej. Karta weryfikacyjna — patrz załącznik 1).

10. Komisje obradują kolegialnie. Orzeczenie zapada w zasadzie jednogłośnie, przy obecności całego kompletu komisyjnego.

W wypadku rozbieżności poglądów następuje odwołanie do Naczelnika Harcerzy, który na zwołanym przez siebie zebraniu Głównej Komisji Weryfikacyjnej — zleca ponowne rozpatrzenie sprawy, zachowując dla siebie wiążący głos opiniodawczy.

11. Weryfikant jest uprawniony do odwołania się do Naczelnika Harcerzy, który postępuje w wymienionym wypadku analogicznie, jak w p. 10.

12. W obydwu wyszczególnionych wypadkach. gdy Główna Komisja Weryfikacyjna decyduje w odwoławczych sprawach zleconych, obowiązuje obecność wszystkich członków Komisji, przyczym orzeczenie zapada kwalifikowaną większością głosów. Prawo głosowania posiadają wszyscy członkowie Komisji. Wspomniany wiążący głos opiniodawczy Naczelnika

nie rozstrzyga głosowania, stanowi natomiast oficjalną wypowiedź dla przyjęcia właściwych kryteriów do decyzji.

13. Wtórne orzeczenie odwoławcze Głównej Komisji Weryfikacyjnej jest wiążące i ostateczne.

14. Wynik weryfikacji winien być wpisany do legitymacji instruktorskiej. Karta wzgl. odpis karty weryfikacyjnej pozostaje w aktach komisji.

15. Chorągwiane Komisje Weryfikacyjne, o ile rozpatrzyły sprawę definitywnie w pierwszej instancji, nadeśla wraz z orzeczeniem oryginał karty weryfikacyjnej do Głównej Komisji Weryfikacyjnej, zachowując w swych aktach odpis karty i orzeczenia, podsygnowane przez Komendanta Chorągwi i przew. Chorągwianej Komisji Weryfikacyjnej.

§ 5.

16. W wypadku orzeczenia negatywnego komisji weryfikacyjnych (nieuznanie zdobytego stopnia), co może wypływać z nieprawnych stanów lub okoliczności, towarzyszących zdobyciu stopnia lub pracy harcerskiej weryfikanta, — zachowuje swą moc:

a) § 13 Statutu ZHP. mówiący: (1) Władze, upoważnione do przyjmowania członków, mogą usuwać z ZHP. członków, którzy: a) popełnili czyn niehonorowy lub działają na szkodę ZHP., b) nie stosują się do statutu i regulaminów lub zalegają ze składką itd.;

b) odnośne przepisy instrukcji o wykroczeniach przeciwko i na szkodę Państwa Polskiego.

§ 6.

17. Działalność weryfikacyjna zostanie zawieszona odnośnym rozkazem Naczelnika Harcerzy.

18. Odnośnie weryfikacji stopni młodzieżowych za kompetentną instancję weryfikacyjną uznaje się Chorągwianą Komisję Weryfikacyjną dla spraw spornych jako instancję odwoławczą oraz dla weryfikacji starszych stopni młodzieżowych (H. Rp. i H. O.). Weryfikację młodszych stopni, określenie obowiązku weryfikacji itp. — podadzą szczegółowo wytyczne Głównej Komisji Weryfikacyjnej w najbliższym czasie.

19. Do czasu zweryfikowania honorowane winny być stopnie posiadane obecnie.

20. Załączony wzór karty weryfikacyjnej jest wiążący w sensie treści rubryk, nie zaś formatu czy układu.

Karta weryfikacyjna

(dot: stopni instruktorskich)

nazwisko ..... imiona ..... data i miejsce urodzenia .....

dokładny adres .....

Karta ew. nr ..... | Funkcja pełniona obecnie ..... | wstąpił do ZHP.: data ..... miejscowość ..... drużyna .....

stopień młodz. posiadany ..... | data przyznania ..... | stopień instruktorski ..... | data nominacji .....

odbyte szkolenie (kursy, próby itd.) | nazwa | data ukończenia | siedziba (np. kursu)

podstawa prawna nominacji (rozkaz) liczba, data itp.) .....

świadkowie, stopień, nazwisko i imię

(instruktorzy niepodleg. weryfikacji lub zweryfikowani) 1. .....

2. .....

adnotacje czynnika weryfikacyjnego .....

Prawdziwość powyższych danych stwierdzam:

data ..... podpis .....

1.9. Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy w sprawie wydarzeń poznańskich 1947 r.

źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., KRN 1, Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy z dnia 28 I 1947 r., dostęp MH w Warszawie

Z.H.P.
Główna Kwatera Harcerzy
Warszawa

Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy
z dnia 28 stycznia 1947 r.

Główna Kwatera Harcerzy z głęboką przykrością i odrazą przyjęła wiadomość o morderstwie dokonanym przez członków 15 Poznańskiej Drużyny Harcerzy. Jakichkolwiek szukalibyśmy wyjaśnień dla tła, na którym rodzą się i przewijają zwyrodniałe czyny wydaje nam się, iż niedozór ze strony grona instruktorskiego Chorągwi Wielkopolskiej, nierozwaga młodych i niedoświadczonych, a pozostających bez dostatecznej kontroli drużynowych, stały się jednym z elementów ułatwiających popełnienie zbrodni. Korpus instruktorski wszystkich Chorągwi powinien raz jeszcze rzeczowo zanalizować swoją dotychczasową postawę obywatelską i wychowawczą i odpowiedzieć na pełne obaw pytanie, czy wykazano dostateczną baczność i rozwagę w stosunku do ludzi z zewnątrz, którzy nie wahają się użyć młodzieży dla swych zbrodniczych celów.

Jeżeli zachowanie się harcerstwa na Zlocie w Szczecinie nie było dla niektórych dostatecznym ostrzeżeniem, mord w Poznaniu, który wstydem okrywa naszą organizację, powinien stać się ostatnim sygnałem.

W naszych szeregach nie ma miejsca dla podziemia.

Odgradzam obronnym murem naszą młodzież od tych, którzy w zbrodniczych zamiarach nie wahają się wpychać jej broni do ręki, lub którzy swym sposobem myślenia i swoją postawą przyczyniają się do sprowadzenia młodzieży na drogę zła i zatraty. Piętnując sposób myślenia, który w oparciu o skomplikowaną płaszczyznę polityczną prowadzi prosto i nieuchronnie do zbrodni i odgradzając się od tych, którzy takiej zbrodniczej polityce służą. Główna Kwatera żywi nadzieję i oczekuje, iż po tym tragicznym wstrząsie cały korpus instruktorski Związku tym jaśniej zrozumie prawdziwą drogę harcerskiej służby, którą od pierwszych dni istnienia harcerstwa cechowała zawsze: wierność wysokim ideałom moralnym i rzetelne wypełnianie obowiązków obywatelskich.

1. Skreślam raz na zawsze z imienia i liczby 15 Poznańską Drużynę z listy drużyn Związku.
2. Zarządzam żałobę ogólną w Chorągwi Wielkopolskiej na okres 3-ch tygodni przez założenia krepy na krzyże harcerskie.
3. Zwalniam z funkcji hufcowego IV Hufca Harcerzy w Poznaniu.
4. Zwalniam cały skład Komendy Wlkp. Chorągwi Harcerzy, obecny Komendant ma pełnić swoje obowiązki do czasu nowej decyzji.
5. Zarządzam na dzień 9 lutego rb. w Poznaniu odprawę instruktorów hufcowych i drużynowych Chor. Wlkp.
6. Zarządzam na dzień 15,16 lutego rb. w Warszawie odprawę Komendantów Chorągwi i Kierowników Kształcenia Starszyzny. Rozkaz niniejszy podać do wiadomości korpusu instruktorskiego wszystkich Chorągwi (do drużynowych włącznie).

Naczelnik Harcerzy
(–) Roman Kierzkowski hm.

1.10. Publikacja, Walka o nowe harcerstwo, Pelagii Lewińskiej, 1949 r.

źródło:
Pelagia Lewińska, Walka o nowe harcerstwo, Książka i Wiedza, Warszawa, 1949 r., dostęp zbiory własne

Podejmując przed rokiem rewizję założeń wychowawczych skautingu i harcerstwa, poruszaliśmy się na tym gruncie jeszcze nie dość pewnie. Łudziliśmy się, że w systemie skautowym, którego częścią było harcerstwo, są elementy słuszne, dobre, na których będzie można oprzeć się w budowaniu nowej organizacji dziecięcej. Tym złudzeniem mogliśmy żyć tak długo, dopóki nie została całkowicie wyjaśniona treść skautingu i harcerstwa. Jeżeli jeszcze w roku 1948 ukazała się w wydaniu Związku Nauczycielstwa Polskiego książka d-ra A. Kamińskiego pt. »Nauczanie i wychowanie metodą harcerską«, jeżeli książka ta miała być »przebojem« w metodyce wychowania i nauczania — to nic dziwnego, że nam, wychowawcom harcerskim, było bardzo trudno poddać właściwej ocenie nasz system wychowania i utorować drogę do nowej organizacji.

Rewizji tej dokonaliśmy jednak — wspólnym wysiłkiem grupy PZPRowskiej oraz i naszych przyjaciół bezpartyjnych w kierownictwie ZHP. Wspólnym wysiłkiem dorabiamy się nowych treści i form wychowawczych, z których wyrośnie młode pokolenie socjalistyczne — rezerwa Związku Młodzieży Polskiej.

Autorka

SKAUTING A HARCERSTWO

Aby dokonać przebudowy harcerstwa, trzeba było odpowiedzieć na pytanie, co to jest harcerstwo, co ono sobą reprezentuje, zarówno od strony treści idéowo-wychowawczej jak i od strony swoistych metod pracy. W tym celu sięgnęliśmy do korzeni, z których ono wyrosło, tzn. do skautingu, organizacji, która objęła wiele krajów, wszystkie niemal państwa kapitalistyczne.

Materiał odnoszący się do skautingu może być podstawą analizy harcerstwa, ponieważ jego twórcy i kierownicy przedwojenni z całą otwartością stwierdzają, że harcerstwo nie było niczym innym jak tylko polską odmianą systemu skautowego.

Mamy przed sobą książkę lorda Baden-Powella pt. „Skauting dla chłopców". Została przedrukowana świeżo w Kanadzie i przesłana do Polski dla naszych harcerzy „w prezencie". W przedmowie przeznaczonej dla czytelnika polskiego i napisanej w 1938 roku czytamy: „Oto mamy przed sobą cudowną książkę... Książka ta stała się podstawą, z której rozwinęły się formy i tradycje polskiego harcerstwa". W dalszym ciągu wyliczając ilość polskich wydań przedwojennych książki, autor w przedmowie stwierdza: „Według wskazówek i rad skautowych Baden-Powella przygotowują się do służby żołnierskiej i obywatelskiej rzesze polskiej młodzieży skautowej. W 1914 roku starsi skauci idą pod rozkazy komendanta Józefa Piłsudskiego i należą do najlepszych jego żołnierzy. Drużyny i zastępy przeważnie pozbawione kierowników pracują nadal „systemem zastępowym", same dając sobie radę, a kto tylko podrośnie w skautowej służbie, idzie zasilać szeregi

legionów, POW, korpus Dowbora i innych, wreszcie w 1918 r. szeregi pierwszych oddziałów wojska polskiego, a w 1920 ochotniczych pułków tworzonych w chwili wielkiego niebezpieczeństwa". Wszystko to miało ideologiczne korzenie w owej „cudownej" książce. Po tym wstępie nie ma najmniejszej wątpliwości, jakie jest pochodzenie i stosunek przedwojennego harcerstwa do macierzystej, angielskiej organizacji skautowej.

Zewnętrzny urok metod skautowych jest tak silny, że nawet dziś ze strony postępowych wychowawców spotyka się zdania na temat „metodycznego dorobku skautingu". Świadczą one o tym, jak bardzo jeszcze nasi pedagodzy są pod wpływem zewnętrznej atrakcyjności skautingu.

KOGO WYCHOWYWAŁ SKAUTING?

Podstawową metodą wychowania skautowego jest życie na wzór ludzi w puszczy, tzw. „puszczaństwo". Taki jest też podtytuł książki Baden-Powella: „Skauting dla chłopców — wychowanie dobrego obywatela metodą puszczańską". W książce „Wskazówki dla skautmistrzów" autor mówi w ten sposób: „Przyjrzyjmy się bliżej, czym jest duch skautowy. Kluczem do niego jest romantyczny urok puszczaństwa i współżycia z przyrodą".

Symbolem życia skautowego jest obóz letni, zaszyty w gąszczach lasów, gdzie młodzież spędza czas w sposób, jaki jej podsuwa system skautowy.

Czy może autorom i twórcom organizacji skautowej chodziło o to, ażeby dać dzieciom możność spędzenia letniego wypoczynku na świeżym powietrzu? — Nie. Nie zdrowie jest główną troską systemu skautowego.

Twórca skautingu i polscy uczniowie „mistrza" opierali — jak twierdzą dziś jeszcze — wychowanie dobrego obywatela na założeniach systemu „puszczaństwa". Trudno zrozumieć nam, ludziom okresu budowy ustroju socjalistycznego, jak można mówić o wykształceniu w młodzieży, przebywającej w pusz-

czy, cech dobrego obywatela. Jak można myśleć, że człowieka postępu społecznego, nowoczesnej techniki, człowieka cywilizacji, który własnymi rękami buduje nowy ustrój, można wychowywać w ostępach leśnych, z dala od życia i jego spraw, z dala od jego walki?

Istniał jednak u nas (i panuje w szeregu krajów) ustrój, dla którego najlepszym „obywatelem" był człowiek wychowany właśnie w oderwaniu od życia społecznego. Rządy państw kapitalistycznych obecnie w Europie zachodniej (a przed wojną również i w Polsce) dawały temu wyraz, jak doceniają sprawę wychowania „obywatela puszczy", przez oficjalną, hojną pomoc dla organizacji, w której widziały swego sprzymierzeńca.

Jakimi cechami miał odznaczać się „dobry obywatel", wychowany metodą skautową? Zajęcia skautowe zaprawiały młodzież do życia w warunkach kolonialnych, w terenie nietkniętym ręką cywilizacji. Ukrywanie się przed okiem innych, śledzenie i ściganie — to są metody białego policjanta w krajach kolorowych „tubylców".

Program stopni harcerskich, według którego wychowywała się młodzież, obejmuje przede wszystkim elementy zaradności, rozmaite umiejętności i wszystkie właściwości potrzebne człowiekowi, który musi śledzić, który jest nastawiony na akcję szpiegowską, policyjną. Weźmy dla przykładu sprawność tzw. trzech piór. Polegała ona na tym, że dziecko przez 24 godziny pozostawało bez jedzenia, w milczeniu, gdzieś w ostępach leśnych. Jasne jest, jakie to miało wyrobić cechy w człowieku.

Komu mieli służyć tak wyćwiczeni ludzie? Komu potrzebny był typ tak wychowanego obywatela? — Państwo prowadząc podboje imperialistyczne, państwo, które w ramach swego imperium ma narody kolonialne — musi wychowywać ludzi do panowania nad nimi, do trzymania ich w ryzach. „Patriotyzm", którego uczy skauting, jest zaborczym nacjonalizmem. Baden-Powell jak zresztą wszyscy autorowie skautowo-harcerskich podręczników, wśród których był też szereg polskich autorów, innego patriotyzmu nie znają. Nie pokazują swojej młodzieży innej drogi służenia krajowi jak tylko drogę ekspansji, podbojów, drogę panowania nad innymi narodami. Przekładając to na język polski będziemy mieli „Polskę od morza do morza", „Polskę Ligi Morskiej i Kolonialnej", Polskę Radziwiłłów, Potockich, Branickich i innych kolonizatorów „kresowych".

Baden-Powell tak mówi do swojej młodzieży: „Niektórzy z was należą do wielkiego Cesarstwa Brytyjskiego, jednego z największych cesarstw, jakie kiedykolwiek istniały na świecie. (Baden-Powell umarł nim zdążył ujrzeć, jak Anglia wprzęgnięta została w rydwan innego państwa imperialistycznego — przyp. aut.). Z tej małej wyspy wielkobrytyjskiej po całym świecie rozrosło się państwo: Australia, Nowa Zelandia, Afryka Południowa, Indie, Kanada. Nieomal w każdej rasie świata, w każdym rodzaju ludzi białych, czarnych czy żółtych ma swych poddanych król Jerzy V... Supremację floty brytyjskiej ugruntowały nasze zwycięstwa. Floty naszych wrogów zostały zupełnie zmiecione z mórz, a ich okręty handlowe mogły tylko wtedy pracować, gdy kraje ich pozostawały z Wielką Brytanią na stopie pokojowej. Supremację tę dzierżymy po dziś dzień. Mamy jednak rywali i obowiązkiem naszym, chłopców, jest stać się dobrymi marynarzami, jak ich ojcowie, jeżeli chcemy utrzymać władzę przez nich dla nas adobytą".

KIM — WZÓR „DOBREGO OBYWATELA"

Wzorem bohatera, który stał się niejako synonimem podstawowych metod skautowo-harcerskich, jest bohater Kiplinga, Kim, dziecko żołnierza szkockiego służącego w Indiach, dziecko, które dzięki znajomości języka i obyczajów Hindusów staje się doskonałym szpiegiem na usługach wywiadu angielskiego. Cały zespół gier harcerskich nazywa się „grą Kima".

„Warto przeczytać różne przygody Kima, bo wykazują one (pisze Baden-Powell), jak wartościowe usługi może oddać swojemu

krajowi wywiadowca, jeżeli jest dostatecznie wyćwiczony i dostatecznie inteligentny". Otóż Kim otoczony aureolą bohaterstwa, wesoły chłopiec, „przyjaciel całego świata", dla którego „nie ma żadnych trudności" — jak pisze Kipling — oddaje największe usługi angielskiemu wywiadowi przez wydawanie w jego ręce ludzi walczących o niepodległość swego uciskanego narodu. W głowie Kima nié powstaje ani razu myśl, jak potwornej sprawie służy. Sumienie jego ani razu nie zatruwoży się faktem, że swoim postępowaniem powoduje uwięzienie lub śmierć głodnych, uciemiężonych Hindusów. Kim ma tylko jedną zasadę moralną: wykpić się, dać sobie radę w trudnościach roboty szpiegowskiej, wyjść cało ze wszystkich opałów. Oto styl życia, podawany młodzieży angielskiej jako wzór do naśladowania. Nie ma w tym nic dziwnego: przecież twórca skautingu Baden-Powell sam był oficerem w wojnie zaborczej Anglii przeciwko Boerom, a potem szefem żandarmerii w Afryce Południowej. Dłuższy czas pracował jako szef wywiadu na państwa śródziemnomorskie. Jego następca, obecny dyrektor Międzynarodowego Biura Skautowego, sir Wilson, w okresie ostatniej wojny był szefem wywiadu na Europę południowowschodnią.

W roku 1946 „Gazeta Ludowa", naówczas jeszcze sławetny organ Mikołajczyka, nie bez kozery podawała, czym zajmują się skauci angielscy. Umieszczono tam artykuł opowiadający, jak skauci angielscy pracują, bawiąc się w detektywów i wesoło spędzają czas przy tego rodzaju zajęciach. Jest zrozumiałe, że dla agentów obcego wywiadu było wygodne lansowanie tego typu zajęć wśród naszej młodzieży.

Ale nie można wychowywać młodego pokolenia wskazując mu takie cele. Gdyby młodzieży angielskiej i młodzieży całego świata wytłumaczono, jaką treść zawiera „cesarstwo, które rozrosło się z tej małej wyspy" — gdyby jej pokazano, że to oznacza przelanie krwi, niewolę milionów, głód tysięcy ludzi, to przecież młode serca, wrażliwe na krzywdę, nie poszłyby biernie na taką „służbę obywatelską". Toteż Baden-Powell n i e u j a w n i a s w o i c h c e l ó w w y c h o w a w c z y c h, lecz wskazuje, jaką misję kulturalną ma

do spełnienia Anglia w stosunku do innych narodów. My w Polsce dobrze wiemy, co to znaczy „cywilizacyjna" misja imperialistów. My byliśmy także terenem ekspansji bismarckowskich i hitlerowskich „Kulturtraegerów" i dobrze rozumiemy, co kryje się za tym.

MIĘDZYNARODOWE „BRATERSTWO" MŁODZIEŻY

Obrońcy skautyzmu na terenie naszego harcerstwa protestują: jak to, przecież Baden-Powell głosił międzynarodowe braterstwo młodzieży? Tak jest. Cała literatura skautowa przesycona jest frazesami o międzynarodowym braterstwie skautów. Są tam nawet szumne powiedzenia, że skauci są rodziną budującą „więź braterstwa ponad wszystkimi przepaściami narodowymi, k l a s o w y m i i r a s o w y m i".

Istotnie w ramach organizacji skautowej znajduje się także młodzież narodów podbitych: mamy skautów — Hindusów, skautów — Murzynów... I z nimi istotnie mówi się o „braterstwie". Jaka jest jednak rola tych „braci" dla imperium angielskiego? To są ci, których rząd imperium brytyjskiego wychowuje w duchu wierności dla zaborcy, a później wykorzystuje w celu uśmierzania buntów mas ludowych podbitego kraju. Imperialiści angielscy byli przez długi czas bezkonkurencyjni w sztuce posługiwania się „tubylcami" dla tłumienia odruchów wolnościowych narodów. Anglicy własnoręcznie rzadko kiedy zajmują się mordem, ale mają do tego celu legiony wyćwiczonych żołnierzy w turbanach, fezach i innych strojach egzotycznych. Na tym polega sens braterstwa z wychowankami braminów, ze strażą bejów, radżów i mandarynów, z afrykańskimi szejkami i ich europejskimi kolegami: Sofuliżem, Franco — wiernymi narzędziami imperializmu anglosaskiego. Oto jak trzeba rozumieć frazesy o międzynarodowym „braterstwie" skautów. Za nimi kryje się istotna treść, zawarta w powiedzeniu twórcy skautingu: „Z tej małej wyspy wyrosło wielkie imperium, na całej kuli ziemskiej król Jerzy V ma s w o i c h p o d d a n y c h". Tak wygląda istota „braterstwa" skautów, „braterstwa" w i e r n y c h p o d d a n y c h k a p i t a ł u.

Jak tłumaczy Baden-Powell małym obywatelom „imperium światowego" fakt, że wokół toczą się krwawe wojny? Jaki środek zaradczy podaje przeciw tym wojnom? Baden - Powell pisze: „W Wielkiej Wojnie (mowa o roku 1914) poniosły śmierć setki tysięcy żołnierzy brytyjskich, francuskich, niemieckich, amerykańskich, austriackich, włoskich i innych. Jedną z poważniejszych przyczyn wybuchu wojny było to, że ludzie różnych krajów nie znali się osobiście prawie zupełnie, rządy zaś ich powiedziały im, że bardzo właściwą rzeczą będzie wszcząć wojnę. Zaczęli ją więc, a potem żałowali tego, i to bardzo. Gdyby w czasach pokojowych byli dobrymi przyjaciółmi, byliby się wzajemnie zrozumieli znacznie lepiej i nigdy by nie doszło do wybuchu wojny". Skauting podaje „zbawienne" lekarstwo przeciwdziałające temu wielkiemu nieszczęściu, jakim jest wojna imperialistyczna. Są nim międzynarodowe zloty skautowe, tzw. „jamboree", gdzie wszyscy skauci poznają się głośno zapewniając o miłości. Oto najpewniejsza skautowa droga do lepszego świata, w którym będzie panował pokój i międzynarodowe braterstwo!

Czy po tym wszystkim nie ogarnia czytelnika wstręt i oburzenie? Nie razi cynizm oficera wywiadu angielskiego, organizatora służby szpiegowskiej w wojnie Anglików przeciwko Boerom?

Przecież właśnie w jego działalności tkwi źródło wojen, które imperializm prowadzi, jemu jamboree dawało widoki nawiązania szerokiej sieci kontaktów przydatnych na całym świecie dla Inteligence Service.

Ale tego żaden dywersant nie zwykł wypowiadać otwarcie. Dywersja ideologiczna — a taką jest przecież cała ideologia skautowa — musi swój system ubierać we wzniosłe frazesy, w sieć misternych słów, przyciągającą do organizacji dzieci własnego i innych narodów.

HARCERSTWO NA USŁUGACH IMPERIALIZMU

Polska nie posiada kolonii. Polska reakcja przed wojną nie miała okazji wysyłać naszych żołnierzy do puszcz, dostąpiła tego zaszczytu dopiero wtedy, gdy przegrała wojnę i przeszła jawnie na służbę obcego imperium. Czemuż więc polskie klasy posiadające i związana z nimi część inteligencji od razu uznały skauting za najlepszy system wychowania? Harcerstwo, importowane do nas z Anglii przez ludzi, którzy byli ściśle związani z ustrojem kapitalistycznym, rozrosło się nie w przymierzu z rewolucyjnym ruchem narodowym i społecznym, lecz jako rezerwa legionów Piłsudskiego, a w konsekwencji jako rezerwa wojskowa tzw. mocarstw centralnych: Niemiec i Austro-Węgier. Podane na wstępie wyznanie wodzów dawnego harcerstwa mówi o tym, jak to harcerze szli w szeregi legionów towarzysząc Piłsudskiemu w 1916 roku, a następnie — w kijowskiej wyprawie 1919—20 roku.

Najpierw była więc jawna służba na korzyść obcego, a następnie na rzecz własnego imperializmu, kierowana dalej z ukrycia przez obcy, imperialistyczny kapitał.

Imperializm hodowany w Polsce nie miał w treści ideowo-społecznej innego oblicza niż angielski. Nacjonalizm polski, podobnie jak angielski, służył celom zaborczym i tłumieniu świadomości społecznej ludu we własnym kraju. Toteż na czele harcerstwa polskiego stanęli ludzie będący symbolem nacjonalistycznego wstecznictwa: pierwszym przewodniczącym był gen. Haller, drugim ks. Mauersberger i trzecim, który nie skończył jeszcze swojej kariery wodza skautów — Grażyński, były wojewoda górnośląski, stojący dziś na czele organizacji skautów w środowisku rozkładającej się emigracji polskiej w Londynie.

Okres powstania skautingu i harcerstwa to okres budzącej się świadomości rewolucyjnej, wyrażającej się w strajkach i wzroście sił partii robotniczych, a na terenie Rosji i Królestwa Polskiego — w rewolucji 1905 roku. Skauting odniósł się do tych ruchów ludowych z miejsca zdecydowanie wrogo. Wodzowie harcerstwa polskiego z okresu rządów sanacji pogłębili jeszcze tę wrogość. Ich stosunek do spraw społecznych określa dr Aleksander Kamiński

w książce „Krąg Rady", wydanej w r. 1939 a ostatnio przedrukowanej w 1945 roku w Londynie przez sanacyjne wydawnictwo emigracyjne, w następujący sposób:

„Jeżeli harcerstwo jest organizacją bezpartyjną, oddaną w służbie wyłącznie tylko narodowi i państwu polskiemu, nie znaczy to jednak, aby nie interesowało się zagadnieniami społecznymi i nie chciało na te zagadnienia wywierać w miarę swych możliwości wpływu. Żywo nas interesują i obchodzą wszelkie te troski i bóle społeczne, przez które przechodzi Rzeczpospolita. Szukając kierunku naszego do nich ustosunkowania się, sięgamy po wskazówki do prawa harcerskiego i ogólnej ideologii harcerskiej... Jesteśmy organizacją ładu społecznego. Wszelkie akcje wywrotowe, skądkolwiekby pochodziły, znajdą w nas czynnych przeciwników.

Nigdy nie wtrącimy się do walk społecznych poszczególnych grup i interesów, póki nie są skierowane przeciwko państwu. Współczując tej czy tamtej stronie — będziemy stać z dala od każdego przejawu tej walki (np. strajku)".

Takie jest wyznanie wiary dawnego harcerstwa dotyczące spraw społecznych, sformułowane przez jego czołowego ideologa Aleksandra Kamińskiego. Cały wykład jest przeprowadzony pod dewizą: wychowanie musi być „bezinteresowne i apolityczne". Jasno wynika z tego sens wychowania apolitycznego: organizacja kapitalistycznego „ładu społecznego" wychowywała młodzież po to, ażeby ją mobilizować przeciwko wszelkiemu buntowi społecznemu, ażeby paraliżować każdy odruch sumienia przeciwko krzywdzie i niesprawiedliwości społecznej.

BADEN-POWELLOWSKA „SOCJOLOGIA"

Lord Baden-Powell w ten sposób tłumaczy młodzieży zjawisko bezrobocia:

„Powodem nieszczęść i bezrobocia w naszym kraju jest w dużej mierze rozrzutność obywateli. Nasze reformy socjalne winny zająć się tą sprawą w pierwszym rzędzie, zanim zaczną gdzie indziej szukać środków zaradczych. Prawdopodobnie niewiele by już miały więcej do czynienia. W Wielkiej Brytanii jest całkiem dostateczna ilość pieniędzy, które mogłyby należycie obiegać, gdyby ludzie potrafili ich właściwie używać. Tam gdzie ludzie oszczędzają, nie marnują swoich zarobków, kupują sobie domy, zyskują dobrobyt i stają się zadowolonymi obywatelami, otoczonymi kręgiem szczęśliwej rodziny. A to da się rozszerzyć i gdzie indziej" („Skauting dla chłopców").

Zwróćmy uwagę na ten wysoki ideał moralny, jaki twórca skautingu stawia przed młodym człowiekiem: dorobić się własnego domu. Zgodnie z tym sklepikarskim ideałem i sklepikarską „ekonomią polityczną", jedną z podstawowych zasad wychowania skautowego jest „oszczędność". Nie ma ona nic wspólnego z naszym systemem oszczędności zasobów społecznych w imię ogólnonarodowego dobra. Oszczędność skautingu jest burżuazyjną oszczędnością groszoroba, który kupuje sobie domy i wyrzuca głodnym i wydziedziczonym ich „rozrzutność". Tłumaczenie, że bezrobotni są sami winni własnej nędzy, jest usprawiedliwieniem sytych, zagłuszaniem nieczystego sumienia.

SOLIDARYZM SPOŁECZNY PODSTAWĄ WYCHOWANIA SKAUTINGU

Narastająca walka klasowa budzi trwogę w zadowolonym z siebie ciułaczu cudzej, nieopłaconej pracy. Toteż Baden-Powell nienawidzi żywiołowo nauki o walce klas i tłumaczy, że jest ona sztucznym wymysłem. „Ja nie chcę — pisze — używać słowa klasa robotnicza. Chciałbym to słowo klasa wyrzucić wraz z całym złem, które ono zdziałało" („Skauting dla chłopców").

Solidaryzm społeczny jest kanonem prawa harcerskiego; w jego dziesięciu maksymach wyrażona jest cała jego ideologia. Podstawowym nakazem dla wychowanka skautowego jest zasada podpo-

rządkowania się i lojalności. Drugi punkt angielskiego prawa skautowego brzmi:

„Skaut jest lojalny względem króla swego kraju, przełożonych, rodziców, pracodawców i podwładnych".

Na pierwszym miejscu oczywiście lojalność względem króla, a obok tego lojalność względem przełożonych, pracodawców. Odpowiednikiem tej treści jest punkt w prawie dawnego polskiego harcerstwa: „Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym".

SKAUTING PRZECIWKO NAUCE I SZKOLE

Jednym z hamulców uświadomienia społecznego w metodyce wychowania skautowego jest negatywny stosunek skautingu do nauki w ogóle, a w szczególności do nauki o społeczeństwie. Wiele pięknie brzmiących frazesów i wywodów przeciwstawia Baden-Powell nauce o prawach walki klas w społeczeństwie.

Poglądy skautingu na społeczeństwo odpowiadają wywodom Liwingstona, który uczy, że życie społeczne jest grą przypadkowych sił. Nie wiadomo nigdy, czym są spowodowane i jaki jest kierunek rozwoju toczących się wydarzeń.

Reynold, autor podręcznika o skautingu, wydanego w Londynie 1948 r., oparł się właśnie na książce Liwingstona pt. „Wychowanie dla świata pływającego bez steru" i w oparciu o ten podręcznik dowodzi: „Obywatelskość — to znaczy postępowanie, a nie teoria, działanie, a nie wiedza. Skauting opiera się przede wszystkim na działaniu, a nie rozprawianiu, na postępowaniu, a nie rozmyślaniu". Stosunek skautingu do nauki jest pełen pogardy. System ten przeciwstawia swoje wychowanie szkole, która w ujęciu skautowym jest zaprzeczeniem wszelkiej pedagogicznej myśli i nie uznaje żadnej bio-psychicznej właściwości dziecka. Baden-Powell przytacza słowa Mr. Cassona: „Niech toczy się walka między kodeksem nauczycieli i chłopców. Chłopcy wygrają w przyszłości, jak wygrali w przeszłości. Nieliczni się poddadzą

i zdobędą szkolną erudycję (sic!), ale przeważająca większość wytrwa w buncie i wyrośnie na najcenniejszych i najszlachetniejszych mężów narodu" (podkreślenie moje — P. L.).

„Najcenniejsi i najszlachetniejsi mężowie narodu" wyrastają... z nieuków. Czy może dziecko, wychowane w takim stosunku do szkoły, mieć pozytywny stosunek do nauczycieli i do sprawy nauki? Skauting zachwala przede wszystkim ślepy „czyn", nieskrępowany refleksją, neguje znaczenie wiedzy. Baden-Powell cytuje dalej: „Czy to nie on (chłopięc) stawia czyn przed nauką? — tak właśnie jak powinien?" Ograniczenie umysłowe jest pierwszą z cnót baden-powellowskiego „dobrego obywatela".

Wiemy, że pedagogika faszystowska postawiła tę samą zasadę na czele swego systemu wychowania przez ślepy czyn, dla „wyżycia się", dla wyładowania swej energii biologicznej. Tak jest w skautingu, tak było w przedwojennych organizacjach endeckich i sanacyjnych pałkarzy, tak wychowano młodych hitlerowców. „Przede wszystkim działaj, a myślenie nie jest ci konieczne". Jakie są rezultaty takiego wychowania poza wszelką teorią, bez wyjaśnienia zjawisk w świecie i życiu, nie trzeba chyba tłumaczyć. Tak wychowano naród niemieckich ludobójców, usiłuje się w ten sposób przygotować masy obywateli amerykańskich na ślepe narzędzie w rękach podżegaczy do nowej wojny.

Tenże ciasny praktycyzm, właściwy programowi działania skautowego i harcerstwa, wykluczający i negujący wartość nauki szkolnej, zaniedbujący wszelką lekturę i dyskusje, spowodował, że można było wychować tysiące młodzieży na ślepe narzędzia w ręku obcych Polsce agentur.

TAK ZWANY „DOBRY UCZYNEK"

Innym profilaktycznym zabiegiem przeciwko buntowi młodych sumień jest metoda „dobrego uczynku". Skauting przepisuje dla swej młodzieży receptę: konieczność spełniania codziennie „dobrego uczynku". Wszyscy wychowawcy skautowi stawiają tę sprawę na pierwszym miejscu. Co to znaczy? To znaczy, że gdy dziecko syte i dobrze odziane zetknie się z faktem nędzy ludzkiej, otrzyma-

je na drogę życiową wskazówkę, jak uspokajać budzące się sumienie dobrym uczynkiem, jałmużną, gestem filantropijnym. Mówi się mniej więcej tak: „Spełniając codziennie dobry uczynek, będziesz miał czyste sumienie". W odniesieniu do dzieci klas wydziedziczonych, które uda się złowić tu i ówdzie do organizacji skautowej, apologia „codziennego dobrego uczynku" umacniająca nieświadomość, skąd rodzi się krzywda społeczna, służy za hamulec przeciwko wszelkiemu zamachowi na ustrój społeczny rodzący krzywdę.

WYCHOWANIE ASPOŁECZNE

Trzecim takim hamulcem jest teoria rzekomej odrębności społeczeństwa dziecięcego od społeczeństwa starszych. Niestety, wielu pedagogów powołujących się na marksizm wierzy jeszcze, że świat dzieci jest społecznie inny niż świat dorosłych. Twierdząc tak, niezupełnie dostrzegają, jak bardzo ta teoria pedagogiczna sprzyja wyobcowywaniu młodzieży z życia społeczeństwa, izolowaniu jej od mas pracujących, jak zbieżne jest to wyobcowywanie i izolacja z metodami wychowania wojska, a zwłaszcza policji w państwach rządzonych przez kapitał. Wystarczy przypatrzeć się uporowi, z jakim do tej teorii powraca raz po raz Baden-Powell i jego uczniowie w naszym kraju, wystarczy posłuchać ich argumentów, aby zrozumieć całą wrogość i antyludowość teorii „odrębnego społeczeństwa młodzieżowego". Baden-Powell znów cytuje Cassona w ten sposób: „Sądząc na podstawie mego własnego doświadczenia, powiedziałbym, że chłopcy mają swój własny świat — świat, który sami sobie tworzą, i ani nauczyciel, ani lekcje nie mają do niego dostępu. Świat chłopca ma swoje własne zdarzenia i wzory do naśladowania, i kodeks, i plotki, i opinię publiczną. Wbrew nauczycielom i rodzicom chłopcy pozostają wierni swemu światu. Są posłuszni swemu własnemu prawu, choć różni się ono od tego, którego ich uczą w domu i w szkole... Zabawa, bójka i jedzenie! — Oto trzy nieodłączne składniki chłopięcego świata. One stanowią jego podstawę" (podkreślenie moje — P. L.). W tym świecie, gdzie podstawą wyżycia się są: jedzenie, bójka, zabawa, filantropijny „dobry uczynek" doskonale harmonizuje z ca-

łością. To już nie tylko uspokajanie młodych sumień, zdolnych jeszcze zatrwożyć się faktem krzywdy społecznej. To konsekwentnie przemyślany i wypróbowany system wychowania bezmyślnych, obcych masom ludowym, więc niezawodnych obrońców ustroju krzywdy społecznej.

Uzupełnieniem całego tego systemu była (i jest w kołach, usiłujących powstrzymać rozwój Nowej Polski) teoria, że na bolączki świata jest tylko jedna rada: samodoskonalenie się jednostki. „Nie zmienisz świata, jeżeli nie zmienisz człowieka". „Nie warto podejmować walki o cele śmiałe i dalekosiężne, jeżeli „nie wychowa się" najpierw dobrego człowieka".

My, lewicowi wychowawcy i pedagodzy, znamy dobrze te twierdzenia. Wiemy, że kiedy w zatęchłe powietrze egoistycznej moralności burżuazyjnej wdziera się świeży wiatr rewolucji, która rośnie, aby zwalić istniejący ustrój, wówczas wmawia się ludziom, że nic dobrego nie może powstać, dopóki w dawnych warunkach nie wychowa się „nowy człowiek". Charakterystyczne jest, że w krótkim okresie czasu, od marca do listopada 1917 roku, w Rosji pomiędzy okresem rewolucji burżuazyjnej a rewolucją proletariacką mieńszewiccy pedagodzy rozwijali tę samą teorię: „Przedtem wychowajmy człowieka, zanim będziemy tworzyli nowy, lepszy ustrój". I my to znamy z wypowiedzi tak licznych u nas w ostatnich dziesięcioleciach wychowawców. W okresie, gdy kapitalizm przeżywa swój zmierzch społeczny i moralny, przestało wystarczać już dla jego obrony wychowanie w szkole burżuazyjnej, wychowanie przez reakcyjną część kleru, przez literaturę typu „Ogniem i mieczem" itp. Musiano stworzyć specjalną organizację, której system zajęć oderwanych od życia społecznego miał wychować ludzi obcych wszelkiemu postępowi, wszelkiemu ruchowi rewolucyjnemu, wszelkiemu rozumieniu zjawisk społecznych. Skauci — mówi Baden-Powell — to są „rycerze wolnych przestrzeni". Należy to rozumieć jako rycerzy przestrzeni nietkniętych cywilizacją.

„FUHRERPRINZIP"

Harcerstwo i skauting wychowując „masy" wychowywały także i „wodzów" dla tych „mas". System skautowy oparty jest na

założeniu, że są ludzie, którzy rodzą się jako typy wodzowskie, i są masy z przeznaczeniem do słuchania i podporządkowywania się. Na tej zasadzie była zbudowana struktura harcerstwa, takie jest podejście do młodzieży zdolniejszej w książce Kamińskiego, gdy mówi o organizowaniu wychowania i nauczania w szkole w oparciu o „typy wodzowskie".

Co to znaczy według autora? To znaczy, że istnieje w ludziach wrodzona zdolność do rządzenia. To znaczy, mówiąc językiem praktyki politycznej, że jedni są urodzeni na rasę panów, a inni — niewolników. My wiemy, że jest inaczej, że każdy człowiek ma szanse rozwinięcia swych uzdolnień tak, aby przewodzić drugim w swoim zakresie będąc równocześnie „podwładnym" w innej dziedzinie.

Naszym zadaniem jest rozwijać wszystkie możliwości w dziecku. Ale w systemie, którego korzenie tkwią w kapitalizmie, w systemie, z którego wyrósł faszyzm, nie można inaczej rozumieć sprawy wychowania człowieka jak tylko przez kultywowanie jego „wrodzonych" cech wodza lub niewolnika.

SKAUTING A PRZYRODA I WIARA

Jaki jest stosunek skautingu do przyrody? Zaczęliśmy od stwierdzenia, że wychowanie skautowe ma być prowadzone metodą puszczańską — określmy więc, jaki jest jego stosunek do przyrody. Cechuje go bierność i poddanie się, jak przystało na ludzi, których przeznaczeniem jest słuchać. Przez wychowanie w przyrodzie kultywuje się myśl wielkiego „demiurga", tego, który stworzył prawa kształtowania się i rozwoju świata.

Dla Baden-Powella jest obojętne, w co kto wierzy, lecz ważne jest, aby wierzył. Mówi on o tym z całym cynizmem: „Nie uznajemy ludzi bezwyznaniowych, bo to są ludzie gotowi do buntu. System nasz uznaje tylko wierzących, którzy chcą podporządkować się istniejącym prawom".

Lenin mówi, że w burżuazyjnej pedagogice nie ma ani jednego słowa, które nie służyłoby klasowym interesom burżuazji. Ustrój

kapitalistyczny był popierany przez system skautowy, siłą ślepoty jego wychowanków, siłą ich tresury stwarzał mocne sztaby i liczne armie wiernych pretorianów kapitalizmu.

SZKOŁA DROBNOMIESZCZAŃSKICH ZŁUDZEŃ

Skauting został stworzony dla tej warstwy, dla tej części społeczeństwa, którą wielka burżuazja najchętniej posługuje się przeciwko proletariatowi (i — w gruncie rzeczy — przeciwko własnym interesom tej warstwy): dla drobnej burżuazji. W okresie ubożenia społeczeństwa, w okresie ewoluowania w kierunku monopolistycznego kapitału, usuwającego drobnych kapitalistów i drobnych rzemieślników z ich pozycji ekonomicznych, stworzenie „fabryki nadziei" na użytek drobnomieszczaństwa staje się kwestią życia lub śmierci kapitalizmu. Skauting jest jedną z takich „fabryk nadziei". Jednym wskazuje karierę „rycerza" ucisku kolonialnego, innym obiecuje szczęśliwy los „dobrych robotników" najemnych, oddanych swemu pracodawcy. Baden-Powell tworzy cały system zajęć, które mają wskazać dziecku kierunek jego przyszłego postępowania, żeby — jak mówi — zdobyło sobie karierę, żeby dobrze urządziło się w życiu. We „Wskazówkach dla skautmistrzów" czytamy: „Możemy stworzyć nawet dla najbiedniejszego chłopca punkt zaczepienia i jakieś możliwości życiowe, a w każdym razie wyposażyć go w nadzieję i znajomość rzemiosła".

Skauting miał „wyposażyć w nadzieję" tę młodzież, którą ustrój pozbawiał wszystkiego.

Jeśli znajomość rzemiosła nie zapewni młodemu człowiekowi chleba, winien będzie nie ustrój, lecz sam młodzieniec. Baden-Powell przewidział to zawczasu: „Rzemiosło nie jest w stanie zapewnić chłopcu powodzenia bez pomocy cech moralnych. Rzemieślnika musi cechować panowanie nad sobą, musi on przystosować się do wymagań pracodawcy, musi być skromny, zręczny i chętny".

„Zadaniem każdego z nas — mówi dalej — jest zająć to miejsce na świecie, które zastanie, i na tym miejscu zrobić wszystko, co się da i jak najlepiej, zaś z otoczeniem swoim pozostawać w zgodnej łączności". Trudno o bardziej negatywny stosunek do wszelkiej idei społecznego awansu, o który walczyła najlepsza część naszej młodzieży przed wojną i który stał się rzeczywistością dla młodzieży w nowej Polsce.

PRACA... PO PAŃSKU

Daremnie można byłoby szukać u Baden-Powella godności człowieka pracy, nawet w średniowiecznym, drobnoburżuazyjnym rozumieniu, kiedy rzemieślnik latami wdrażając się w swą umiejętność był dumny ze swojej powolnej pracy. Robotnik w państwie socjalistycznym jest dumny z osiąganych wyników inaczej, zując się gospodarzem nie tylko swego małego warsztatu, lecz wszystkiego, co w kraju buduje się i tworzy.

Systemowi skautowemu obca jest praca dziecka, praca wdrażająca do odpowiedzialności, do systematyczności, do planowania roboty. Skautowe zajęcia — to jest robota jak gdyby „na uciechę" — po pańsku. I istotnie tak mówi Baden-Powell: „bawić się — to lubić coś robić, pracować — to być zmuszonym coś robić". Dlatego też praca w systemie skautowym nie zajmuje podstawowego miejsca. Skautowanie to paniczykostwo, to tylko bawienie się w robotę. Dziecku chłopskiemu, które od maleństwa trudzi się wraz ze swymi rodzicami, system reprezentowany przez skauting nie mógł odpowiadać. W jego oczach skauting był czymś śmiesznym — tak śmiesznym, jak w oczach chłopki Maria Antonina w rękawiczkach dojąca krowę.

Makarenko mówiąc o wychowaniu twierdzi również, że musi to być wychowanie w radości. Ale radość młodego budowniczego, a przyjemność tych, dla których życie jest tylko grą, zabawą — to dwie całkiem różne rzeczy. Makarenko ze swoją młodzieżą podejmuje się zdobycia Kuriażu. Pokonawszy jedną

trudność idzie na podbój dalszych i z tego czerpie radość wraz ze swoją młodzieżą. Skauting nie zna takich źródeł podniety dla swoich młodzieńców. Życie bierze lekko, „po sportowemu", zgodnie ze słowami Baden-Powella: „Nie bierz życia od strony tragicznej. Bierz je od strony najlepszej".

„WIELKA GRA"

Podstawową metodą skautową, ściśle zresztą związaną z puszczaństwem, jest gra. I wszystkie zajęcia skautowe ujęte są w formie gry. Jest to pożyteczna forma wychowania dziecka. Jeżeli jednak staje się jedynym sposobem pojmowania życia, wówczas je deformuje. Kiedy staje się treścią zajęć młodzieży dorastającej, daje w wyniku kalectwo psychiczne, czyniąc tę młodzież niezdolną do twórczego działania.

Przykład: W 1946 roku dwie drużyny na obozach miały dokonać wywiadu sanitarnego we wsi, gdzie panował świerzb, i rozpocząć przy pomocy posiadanych środków akcję zapobiegawczą. Zadanie zostało przeprowadzone w formie gry. Jedna grupa reprezentowała „ludzi z Marsa", druga Ziemian, którzy przerażeni najazdem Marsjan usiłowali wykryć cel ich przybycia śledząc proces dokonywania wywiadu we wsi. W rezultacie przyczyny zaświerzbienia wsi, warunki i problemy społeczne, które powinna była młodzież poznać, znikły w maskaradzie gry, przekreślając również zrozumienie doniosłości pełnionej służby społecznej. Tak wygląda skautowa metoda „gry" będąca karykaturą życia dla „pańskiej rozrywki".

Baden-Powell i wszyscy jego uczniowie łącznie z Kamińskim twierdzą, że cały skauting to jest „wielka gra". Dla nich życie staje się także „grą", hazardem, chwytaniem tego, co przynosi przypadek...

Brak tu czynnej postawy, świadomego kształtowania życia w myśl idei postępu. Połączenie dwóch czynników — brania życia od najprzyjemniejszej strony i przyjęcia za-

sady „gry" jako filozofii życiowej, zwalniającej młodzież od poczucia odpowiedzialności za życie — tworzy tak zwaną „atmosferę" harcerską.

Szukając źródła obcości harcerstwa w naszym nowym życiu, mimo że młodzież ta brała udział w obchodach 22 lipca i słuchała pogadanek o znaczeniu Manifestu PKWN, łatwo można było stwierdzić, że żyje ona poza rzeczywistością, w nierealnym świecie, absolutnie nie odpowiadającym treści naszego życia, że obca jest sprawie walki, przebudowy, odbudowy i tego wszystkiego, co stanowi i tworzy Nową Polskę. Źródło tej obcości tkwi w czymś nieuchwytnym dla „niewtajemniczonych", w atmosferze skautowego środowiska... Słusznie Kamiński mówi, że najbardziej konkretna w harcerstwie jest jego atmosfera. Ułatwiała ona wychowanie Kimów, w których zatarta została zdolność rozróżniania sprawiedliwości i niesprawiedliwości, zła i dobra, głupoty i mądrości. Zostało jedno kryterium rozpoznawcze: coś jest „przyjemne" albo „nieprzyjemne". W tym pojęciu „przyjemne" zostało stopione wszystko nie wyłączając wartości umysłowych, zła i dobra. Dlatego kryteria oceny zjawisk przez ludzi, którzy wychowali się w skautingu, są i muszą być różne od naszych. Dlatego dziś tak trudno zmienić psychikę i nastawienie ludzi wychowanych w harcerstwie, gdyż są oni zapatrzeni w swoje umowne symbole, zadowoleni z siebie, obcy „nieprzyjemnym" sprawom walki.

REZULTATY WYCHOWANIA HARCERSKIEGO

Jak przedstawiają się na naszym gruncie konkretne rezultaty wychowania harcerskiego?

W okresie 20-lecia między obu wojnami masy harcerskie stały poza ruchem wyzwoleńczym robotników i chłopów. Mało powiedzieć „poza ruchem". Jak widać z wyznań Kamińskiego, walczyły one przeciw ruchowi rewolucyjnemu hołdując hasłom solidaryzmu społecznego, wrogie wszelkim przejawom buntu klas uciskanych.

Młodzież harcerska, którą przepojono błędnymi teoriami, której wmówiono, że pełni najlepszą służbę dla swego kraju, nie widziała, jaka dysproporcja jest pomiędzy tym, co dzieje się w rzeczywistości, a tym, w co kazano jej wierzyć. Zachwycała się — w małym kręgu ogniska, odciętego ciemną nocą od świata — że jest braterstwo między wszystkimi ludźmi, że jest pięknie i dobrze na świecie. Jeśli ją doszły czasem odgłosy walk, gromów podziemnych, pogłoski o zbliżającej się zawierusze wojennej, o katastrofie, jaka zawisła nad ojczyzną, to odpowiedzią niefrasobliwą, zgodną z całą bezmyślną beztroską harcerską, było: „niech świat przyjmie naszę braterskie zasady, a wszystko będzie dobrze".

W imię tego konsekwentnego niszczenia w harcerzach wszelkich prób realnego myślenia, przeciwko zmianom, bez których Polska nie mogła się stać, stworzono najpotężniejszą tamę. Nabrzmiewało w harcerstwie wychowanie nacjonalistyczne w systematycznie krzewionej nienawiści do pierwszego w dziejach ludzkości kraju, rządzonego przez ludzi pracy. Mimo frazesów o braterstwie nie spotkaliśmy na przestrzeni 20 lat jednego słowa o tym, że może istnieć braterstwo z ludami Związku Radzieckiego. Zresztą młodzież harcerską wychowywano we wrogim duchu nie tylko w stosunku do ZSRR. Pamiętamy nóż wbity w plecy Czechosłowacji przez Rydza-Śmigłego, występującego w roli sojusznika Hitlera — i żywy udział harcerstwa w zajęciu Zaolzia. Pierwszymi „bohaterami", którzy zostali pchnięci do akcji w tym zatargu, byli właśnie harcerze. Szeroko propagowane było w harcerstwie hasło: „Polska od morza do morza", krzewiony był i praktykowany antysemityzm. Pamiętamy, jak wielu harcerzy brało udział w akcjach „zielonej wstążki". Ż organizacji harcerskiej wyszli wybitni endecy: Giertych, pierwszy polski ideolog faszyzmu, ten sam, który ogłosił, że naród dzieli się na ciemną masę i elitę szlachecką, i Sedlaczek, autor podstawowych podręczników harcerskich, kierownik i twórca harcerstwa w Rosji, czarnosecinny ksiądz Lutosławski, który napisał „Rozmyślania dla harcerzy", był wychowawcą i kaznodzieją w organizacji.

W okresie 20-lecia nie wykształciło się w Polsce tzw. starsze harcerstwo. Usiłowano dla młodzieży powyżej 18 lat stworzyć dalszy ciąg organizacji dziecięcej w postaci tzw. starszego harcerstwa. Rozpadało się jednak ono mimo wszelkich wysiłków, ponieważ dorastającym dziewczętom i chłopcom nie zdołano odpowiedzieć na podstawowe pytania: jakie są źródła społeczno-gospodarczego chaosu, jak wygląda prawda?

Większość zasilała organizacje i partie reakcyjne, mniejszość dopracowywała się prawdy, zdzierając z siebie z trudem i nieraz w sposób bolesny skorupę kłamstw, jaką otoczyło ją wychowanie w duchu Baden-Powella.

Część starszej młodzieży, wychowywanej w organizacji harcerskiej — to ludzie zgubieni. Po odzyskaniu niepodległości stanęli oni po drugiej stronie barykady postępu, przeciwko reformom społecznym, w czynnej nienawiści do rządu ludowego, do postępowej młodzieży i jej organizacji oraz do partii demokratycznych.

Z harcerstwa wyszli „bohaterzy", którzy wysadzali pomniki wdzięczności dla Armii Radzieckiej. Po powrocie Mikołajczyka harcerstwo stało się legalną redutą, do której ściągały najrozmaitsze elementy chcące zachować stary ustrój — nawet i takie, które dawniej z tą organizacją nic wspólnego nie miały. To trzeba było widzieć, ażeby móc uratować młodzież harcerską dla życia społecznego i dla Polski. To trzeba dobrze pamiętać, gdy się szuka perspektyw przemian w tej organizacji. Trzeba widzieć jasno ścisły związek reakcyjnej ideologii z reakcyjną metodą wychowawczą skautingu. Uparcie w dalszym ciągu uważa się tę metodę za słuszną.

„Możemy to uważać za szczęście, że najpoważniejsza polska organizacja młodzieży jest pod niezaprzeczalnymi i wciąż jeszcze silnymi wpływami Anglii, tego kraju, który poprzez wyjątkowo fortunne rozwiązanie problemów wychowawczych, społecznych i państwowych, stał się panem świata. Gdyby dziś na nowo trzeba było szukać wzorów wychowawczych — niewątpliwie znów sięgnięto by do Anglii" — tak pisze dr Aleksander Kamiński, który nie zaprotestował dotąd ani słowem prze-

ciwko reedycji jego książki przez emigrację londyńską i nie oderwał się od wzorów, które sam propagował przez lata. Nic też dziwnego, że kierownictwo harcerstwa w okresie okupacji stało się wiernym odbiorcą rozkazów z Londynu, prowadząc młodzież na karkołomną i wrogą Polsce drogę służby reakcji.

Skauting i harcerstwo miały określony grunt, grunt, który je wydał i karmił: był to ustrój kapitalistyczny.

ZAMKNIĘTY KORPUS INSTRUKTORSKI

Jednak już po obaleniu kapitalizmu w Polsce po 1945 r. zachował się w organizacji zwarty korpus instruktorski. Tak jest: w tym systemie, gdzie nie ma jednego słowa przypadkowego, sposób wychowania skautowych instruktorów jest głęboko przemyślany. Dawni „instruktorzy" — to specyficzny rodzaj ludzi, od dziecka prowadzony poprzez wszystkie stopnie wtajemniczania po to, by później wychowywać młodzież w duchu organizacji.

Zostać harcmistrzem — to przejść poprzez kręgi wykształcenia „braminowskiego". Dlatego w dzisiejszej naszej organizacji najtrudniejszym problemem jest właśnie przeszkolenie starych instruktorów.

W okresie okupacji młodzież harcerska stanęła do walki przeciwko okupantowi łamiąc w ten sposób faktyczne nakazy swego kierownictwa, które przygotowywało ją do „stania z bronią u nogi".

Szeregi harcerskie, które rwały się do walki, odpowiadały echem, najczęściej nie wiedząc o tym, na hasła Polskiej Partii Robatniczej, partii zaciekle zwalczanej przez ich własnych wodzów. Młodzieńcza potrzeba służenia krajowi łamała kierunek polityki przywódców ruchu harcerskiego.

Przywódcy ci nie rezygnowali jednak z wpływu na „swoją" młodzież. Robili, co mogli, by uczynić z niej „kamienie na szaniec" gasnącego świata.

To oni, to ich wpływ sprawił, że harcerstwo spłynęło krwią w powstaniu warszawskim. W powstaniu warszawskim działacze

harcerscy odegrali poważną rolę; znaczna część dowódców tego okresu — to instruktorzy harcerscy, znaczna część młodzieży, która zginęła w Warszawie, to także młodzież harcerska. Wystarczy pójść na cmentarz Powązkowski, ażeby zobaczyć szeregi mogił chłopców i dziewcząt od lat 14. To są bohaterzy.

Ale tym większa jest odpowiedzialność tych, którzy nadużyli zaufania młodzieży. Dziś wiemy już, że rzeczywistym celem kierowników powstania warszawskiego była nie walka z Niemcami, lecz walka z demokracją polską i ze Związkiem Radzieckim. Taka była polityka Londynu, taka była polityka kierowników ruchu harcerskiego. Kierownicy ci pchnęli młodzież, rwącą się do walki przeciwko hitlerowskiemu najeźdźcy, na beznadziejne Okopy Św. Trójcy. Oni odpowiadają przed naszym narodem, przed całą młodzieżą za swoją działalność, za ślepy tor, na którym ginęła młodzież harcerska.

ONI A MY

Ludzi postępu uderza w ideologii skautowej nacjonalizm, solidaryzm społeczny, postawa antyludowa. Nieuchwytna jest dla nich najczęściej „istota", tzn. metoda i atmosfera. Tak dalece ulegają tym chwytom, że nie są zdolni widzieć związku, jaki istnieje w skautingu między jego treścią ideową a metodą. Bardzo często atakując stary system wychowawczy spotkaliśmy się ze zdziwieniem i zarzutami: „Co wy robicie? Takie wspaniałe metody chcecie obrócić wniwecz".

Marksizm uczy, że nie ma metod, w których nie mieściłaby się określona treść wychowawcza. I w skautingu nie ma ani jednego „chwytu", który nie wyrastałby z potrzeb ustroju kapitalistycznego. Jak dalece system „chwytów" skautowych mąci krytyczną jego ocenę, dowodem może być artykuł w demokratycznej młodzieżowej prasie węgierskiej nazajutrz po „jamboree" — międzynarodowym zlocie skautów w Paryżu w 1947 roku. Autorzy artykułu przedstawiają obrazki z zachowania się skautowej młodzieży amerykańskiej.

Po jamboree amerykańska młodzież sprzedawała swój ekwipunek sportowy, a czego nie zdołano sprzedać, układano na stos i palono. Młodzi naśladowali swoje bożyszcza — amerykańskich „królów pszenicy", „królów bawełny" i innych, którzy, nie mogąc czegoś sprzedać, każą spalić lub zatopić w morzu. Mimo to postępowi instruktorzy węgierscy potrafili w tym samym artykule powiedzieć, że skauting jest takim samym ogólnoludzkim dobrem, jak... penicylina. Brak czujności, nieumiejętność dostrzeżenia tego, gdzie leży wrogość systemu wychowawczego, powoduje, że nie można mu się skutecznie przeciwstawić. Nie można pracować nad nowym kierunkiem wychowania, nad nową organizacją, bez przezwyciężenia całości systemu w jego założeniach ideologicznych i w jego metodach.

Ażeby stworzyć coś nowego, trzeba uświadomić sobie, co reprezentuje dotychczasowy system i jak należy go zmienić. Tylko w walce i przezwyciężeniu tradycji można tworzyć nowy system wychowania dzieci i młodzieży.

HARCERSTWO NA NOWYCH DROGACH

Zaczątkiem nowego wychowania były nasze obozy wakacyjne 1948 roku, na których po raz pierwszy została zerwana tradycja „puszczaństwa". Dając młodzieży całkowite warunki odprężenia po trudach szkolnych wprowadziliśmy zarazem element planowej i celowej pracy. Realizowany program był daleki od doskonałości. Wypełniali go instruktorzy starego pokroju, przesiąknięci tradycjami baden-powellizmu i wszelką mistyką. Zrobiono jednak olbrzymi krok naprzód przez fakt, że przeszło osiemdziesiąt tysięcy młodzieży, skupionej na tych obozach, wykonało świadomie pracę społecznie użyteczną. Śmieszne i niewłaściwe są zarzuty kół reakcyjnych, usiłujących porównać nasze obozy nowego typu do smutnej pamięci sanacyjnych i hitlerowskich obozów pracy. Trzeba było widzieć entuzjazm młodzieży, słyszeć wypowiedzi harcerzy i harcerek: „To są inne obozy, spędzamy czas inaczej niż dawniej.

Ale to są obozy dobre, bo widzimy, że jesteśmy potrzebni i przydatni do czegoś, bo czujemy własną wartość".

Z przeprowadzonej ankiety anonimowej wynika, że 96% uczestników i uczestniczek ocenia zeszłoroczne obozy jako lepsze i ciekawsze niż dawne. Młodzież jest zdrowa i dobra, tylko trzeba wyzwolić ją z niezdrowego wyjałowiającego systemu.

W okresie, kiedy Polska stoi przed gigantycznym zadaniem przebudowy zacofanego kraju rolniczo-surowcowego na postępowy przemysłowo-rolniczy, gdy toczy się wielki bój o budowę nowego ustroju społecznego, nowej kultury i moralności, opartej na kulcie pracy, która staje się jednym z podstawowych czynników obrony pokoju na świecie — stary system wychowawczy musi być odrzucony. Dla baden-powellistów „gra", namiastka pracy, jest jednocześnie wyrazem postawy życiowej, właściwej konsumentom wartości dodatkowej. Jest to postawa egoistycznego wyrachowania nastawiona na wyciągnięcie z beztroskiego życia wszystkich jego pozornych powabów. Dla nas, którzy bynajmniej nie odrzucamy gry jako jednego z czynników zajęć dziecięcych, podstawową metodą kształtowania stosunku dziecka do życia i ludzi jest praca podejmowana świadomie na użytek społeczny. Baden-Powell uczył młodzież, że powinna zadowolić się miejscem, które jej wyznaczył los, ściślej mówiąc — ustrój kapitalistyczny. Nasze nowe pismo harcerskie „Świat Młodych" uczy, jak młodzież z klas wyzyskiwanych dawniej może i winna dążyć naprzód, drukuje biografie bohaterów pracy, np. Czesława Zielińskiego, niegdyś pastucha, a dziś dyrektora kopalni. Praca podniesiona do najwyższej godności w państwie, które buduje socjalizm, musi w naszej organizacji zająć podstawowe miejsce i wycisnąć swe piętno na wszystkich innych elementach wychowania w nowym harcerstwie. Nasze nowe stopnie i sprawności, opracowane jako podstawa programu, składają się z trzech części: nauki, pracy i wychowania ideowo-politycznego. Każda sprawność łączy te trzy elementy jedną wspólną treścią.

Wyjaśnią to dwa przykłady:

Pierwszy przykład. Część naszej młodzieży otrzymała na obozach letnich zadania pracy w lesie. Oczywiście nie miało to nic wspólnego z puszczaństwem, zabawą w „leśnych ludzi". Młodzież zajęła się tępieniem szkodników, otrzymała książeczki z niezbędnymi wyjaśnieniami, była w stałym kontakcie z leśnikami, którzy nauczyli ją w pogadankach, jak żyją leśne szkodniki, jak niszczą nasze bogactwo i jak powinny być zwalczane. Młodzież miała okazję do pogłębienia swojej wiedzy w dziedzinie przyrody, co pobudziło ją do pracy wykonywanej sumiennie i systematycznie. Nauka o przyrodzie i praca społecznie pożyteczna były stale wiązane z wychowaniem ideowo-politycznym. Przy każdej pracy, wypełnianej przez młodych amatorów-leśników, tłumaczono im, jak wiąże się ona z problemami gospodarki narodowej. Młodzież poznała znaczenie lasu w naszej ekonomice oraz wzajemne związki naszej gospodarki planowej.

Drugi przykład. Duża część naszej młodzieży na obozach wzięła udział w radiofonizowaniu wsi. Przy tej okazji zdobyła sporo wiadomości o elektryczności, wykonała konkretne planowe prace pod kierunkiem dorosłych fachowców i wzbogaciła się ideologicznie przez pogadanki na temat podniesienia kultury mas chłopskich w Polsce Ludowej.

W organizacji, która przez dziesiątki lat rozrastała się w lekceważeniu nauki, właśnie nauka staje się obowiązującym wstępem do każdego z zajęć harcerskich. W organizacji, gdzie ignorancja spraw społecznych uchodziła za zasadę dobrego wychowania, pogadanka społeczno-polityczna staje się częścią składową nowego wychowania, w którym akcja społeczna, zaplanowana przez młodzież, zastępuje przypadkowy dobry uczynek. Zdajemy sobie sprawę, że są to tylko próby. Obecnie przygotowujemy następne programy wychowawcze dla młodzieży harcerskiej. Programy te są wynikiem analizy, doświadczeń naszych pierwszych prac, podjętych w nowej formie oraz wynikiem wielomiesięcznych dyskusji w zespole postępowych działaczy harcerskich nad bogatym doświadczeniem wychowawców radzieckich i próbami podejmowanymi w innych krajach demokratycznych.

Wychowanie ideowo — polityczne, realizowane bezpośrednio przez gawędy, lekturę, teatr i inne formy zorganizowanych przeżyć jak również pośrednio przez rozwój samorządu młodzieżowego i kształtowania opinii publicznej środowiska rówieśniczego itp., winno:

wpoić dzieciom i młodzieży pojęcie postępu społecznego, wyrażającego się w emancypacji klas i narodów cierpiących wyzysk i ucisk;

rozwinąć poczucie sprawiedliwości, kiełkujące w każdym zbiorowisku dziecięcym, w nieprzejednaną postawę wobec wszelkiej krzywdy społecznej, uwalniając w ten sposób harcerstwo raz na zawsze z fałszywego solidaryzmu;

rozwinąć nowy patriotyzm ludowy, łączący miłość własnej ojczyzny z międzynarodową jednością ludzi pracy;

nauczyć kochać demokratyczne tradycje narodu, wysublimować młodzieńczą potrzebę bohaterstwa i ofiary dla ideału w kierunku walki i pracy dla socjalizmu, jako podstawy niepodległości i szczęścia narodu.

Wychowanie moralne jest częścią integralną i główną wychowania ideowo-politycznego młodzieży. Zasadniczą treść socjalistycznej moralności stanowi stosunek do kolektywu i do własnej pracy. Oczywiście należy tu odrzucić wszelkie reakcyjne teorie o zasadniczej odrębności społeczeństwa dziecięcego. Treść życia dzieci i treść życia dorosłych jest w zasadzie ta sama — z tym, że istnieje zróżnicowanie sposobu ujmowania zagadnień w zależności od stopnia rozwoju umysłowego i fizycznego dziecka. Można i trzeba wychować dzieci w nowym stosunku do pracy. Można i trzeba wyrabiać w nich poczucie odpowiedzialności za życie gromady, do której należą, nauczyć je realizować marzenia, wdrożyć do systematyczności w wykonywaniu powziętych obowiązków, dać im poznać radość i dumę z wypełnionego zadania, wychowywać je w duchu współzawodnictwa pracy i szlachetnej ambicji sięgania po coraz trudniejsze zadania.

Stosunek dzieci do nauki winien stać się głównym wykładnikiem zrozumienia przez nie wartości pracy i pod-

stawą kształtowania się ich światopoglądu. Nasz wysiłek w tej dziedzinie, w ścisłym powiązaniu ze szkołą i szkolnym wychowawcą, musi pomóc młodzieży w zdobywaniu nauki. Stwarzamy nowy stosunek do wiedzy jako do najpotężniejszego narzędzia i sprzymierzeńca człowieka. Rozszerzamy horyzonty młodzieży we wszystkich dziedzinach życia kulturalnego i przyswajamy jej zasady myślenia naukowego. W jaki sposób? Poprzez organizowanie zajęć w oparciu o wrodzone dziecku poczucie ciekawości i potrzebę zgłębienia posiadanych wiadomości oraz poszukiwanie nowych, poprzez organizowanie samodzielnych dociekań w kółkach samokształceniowych, podczas dyskusji, poprzez poznawanie obiektów i zabytków historycznych, poprzez samodzielne wynajdywanie i gromadzenie materiałów do określonych zagadnień w postaci ilustracji, wycinków z gazet, ciekawych wypowiedzi itp., oraz przyzwyczajanie dzieci do samodzielnej lektury.

Należy również określić stosunek wychowania w naszych organizacjach dziecięcych i młodzieżowych — do szkolnego. Wychowanie w organizacjach młodzieży i w szkole nie powinno różnić się w treści. Można by powiedzieć, że te organizacje ułatwiają szkole wiązanie młodzieży bezpośrednio z życiem — że są najwłaściwszymi formami tego związku. Praca w organizacji młodzieżowej jest pierwszym praktycznym zastosowaniem zdobytej w szkole wiedzy, jest sposobnością do samodzielnego jej zdobywania i pogłębiania.

Organizacja jest formą społecznego życia dziecka, z obiektu wychowawczego staje się tu ono samodzielnie działającą jednostką i im bardziej kierownictwo potrafi rozwinąć jego samodzielność w ramach organizacji, tym bardziej ta ostatnia jest wychowawcza. Nie ma w państwie ludowym antynomii pomiędzy dobrym kierownikiem, dobrym wychowawcą a życiem organizowanym sobie przez młodzież. Stoimy wobec nowego zadania: trzeba dać młodzieży nowe prawo, nowe przyrzeczenie harcerskie, które wyrażałoby te idee, dla jakich organizacja dziecięca może i musi służyć Polsce Demokratycznej.

STRUKTURA HARCERSTWA

Struktura harcerstwa była dopełnieniem całości reakcyjnego systemu wychowawczego, gwarantującym realizację podstawowych założeń skautowych. Przede wszystkim cechowała ją ekskluzywność, wyodrębniająca z życia społecznego młodzież, zorganizowaną w zamknięty klan, co szczególnie ujawniło się w odniesieniu do kadry instruktorskiej. Instruktorami mogli zostać ludzie, którzy od dziecka wychowywali się w harcerstwie przechodząc długi szereg szczebli kształcenia w specyficznej atmosferze skautowej. Kryteria polityczne doboru instruktorów, łącznie z warunkiem cenzusu naukowego, odsiewały bardzo starannie wszelkie „niepożądane" elementy z grona wychowawców harcerskich. Wyłączny i zdecydowany wpływ tak przygotowanej kadry instruktorskiej na młodzież harcerską uodpornił ją skutecznie przeciwko wszelkiemu oddziaływaniu myśli postępowej. Wbrew pozorom harcerstwo nie było organizacją dziecięco-młodzieżową, lecz zrzeszeniem dorosłych ludzi, których założeniem było wychowywanie młodzieży w duchu i na podobieństwo własne. Statut harcerski mając na myśli członków organizacji mówił o osobach posiadających 21 lat życia.

Obok kadry instruktorskiej, która ciasnym pierścieniem izolowała młodzież od życia, drugi krąg, w którym ją zamknięto, stanowiły koła przyjaciół harcerstwa, dobrane z osób ze środowiska burżuazyjnego. Podział harcerstwa na dwie odrębne organizacje: męską i żeńską pogłębiał uwsteczniające wychowanie dziewcząt. Zdawał sobie sprawę z charakteru struktury organizacji skautowych Baden-Powell stwierdzając, że zapewnia ona całkowitą odporność na wpływy zewnętrzne. Dlatego reforma harcerstwa dotyka także i jego struktury. Obecnie harcerstwo staje się organizacją prawdziwie młodzieżową opierając się głównie na szkole podstawowej. Tym samym zostaje zniesiona organizacja dorosłych w ramach harcerstwa, a Związek Młodzieży Polskiej jest bezpośrednią nadbudową organizacyjną i ideowo-wychowawczą dla harcerstwa. Najlepsza młodzież harcerska, opuszczając szkołę podstawową niższego stopnia, będzie mogła wstępować do ZMP.

Jasne jest, że najbardziej wyrobiona ideologicznie młodzież skupia się w ZMP. Stąd powstaje zasadniczy dezyderat, aby ZMP-owcy byli instruktorami młodzieży harcerskiej.

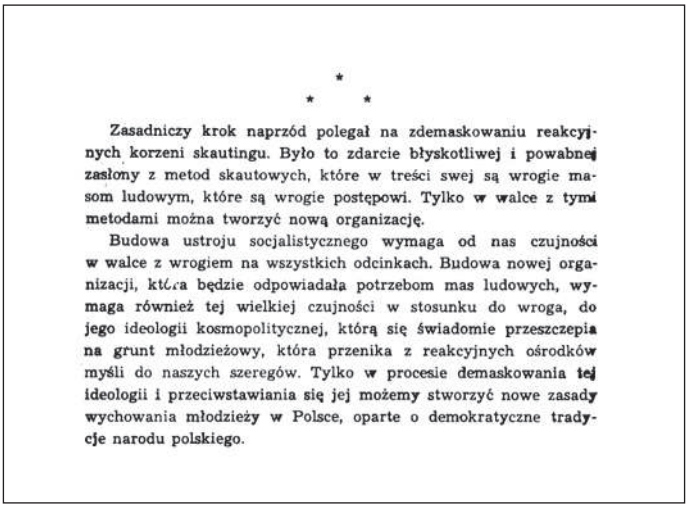
Z organizacji elitarnej, ograniczającej się do młodzieży mieszczańskiej, harcerstwo przekształci się w organizację również dobrowolną, ale masową, obejmującą dzieci mas pracujących miasta i wsi. Nowe programy i zmiana trybu szkolenia instruktorów zapewnią harcerstwu możność spełnienia podobnej roli w stosunku do młodzieży młodszej, jaką spełnia ZMP w stosunku do młodzieży starszej.

Wreszcie przez połączenie ogniw organizacyjnych harcerek i harcerzy, przy zachowaniu odrębności druzyn młodzieżowych, zdobywamy jednolitość wychowania całej młodzieży. Ważne jest również, że połączenie to daje duże oszczędności sił organizacyjnych.

KADRA HARCERSKA

Ze sprawą zmiany struktury organizacji harcerskiej wiąże się ściśle sprawa odnowienia kadr. Na tym polu harcerstwo nie zrobiło poważnego postępu. Osiągnęliśmy tylko tyle, że wszystko, co w naszej organizacji jest myślące i postępowe, z postępowymi katolikami włącznie, przyłączyło się do naszych wysiłków. Dziś nie jesteśmy już małą grupką w tej organizacji. Liczne grona w województwach, w komendach chorągwi stanowią dobrą podbudowę pod nową młodzieżową organizację.

Harcerstwo liczy dziś zaledwie około 300 tysięcy młodzieży. Organizacja harcerska, wychowująca najmłodsze pokolenia budowniczych Polski Socjalistycznej, musi być organizacją masową, organizacją milionową. Nie można jednak budować organizacji bez kadr. Dotychczas wykonaliśmy zaledwie drobną część tej ogromnej pracy.

*
* *

Zasadniczy krok naprzód polegał na zdemaskowaniu reakcyjnych korzeni skautingu. Było to zdarcie błyskotliwej i powabnej zasłony z metod skautowych, które w treści swej są wrogie masom ludowym, które są wrogie postępowi. Tylko w walce z tymi metodami można tworzyć nową organizację.

Budowa ustroju socjalistycznego wymaga od nas czujności w walce z wrogiem na wszystkich odcinkach. Budowa nowej organizacji, która będzie odpowiadała potrzebom mas ludowych, wymaga również tej wielkiej czujności w stosunku do wroga, do jego ideologii kosmopolitycznej, którą się świadomie przeszczepia na grunt młodzieżowy, która przenika z reakcyjnych ośrodków myśli do naszych szeregów. Tylko w procesie demaskowania tej ideologii i przeciwstawiania się jej możemy stworzyć nowe zasady wychowania młodzieży w Polsce, oparte o demokratyczne tradycje narodu polskiego.

1.11. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie wprowadzenia Instrukcji o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących, 1950 r.

źródło:
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty, nr 17, 1950 r., poz. 220, dostęp zbiory własne

220
ZARZĄDZENIE MINISTRA OŚWIATY
z 6 września 1950 – (Nr II – 4758/50)

w sprawie wprowadzenia Instrukcji o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących

Zarządzam wprowadzenie i stosowanie w szkołach ogólnokształcących załączonej „Instrukcji o organizacji Harcerstwa w szkole".

Minister Oświaty: W. Jarosiński

1.11.1. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z 6.IX.1950, Instrukcja o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących

źródło:
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty, nr 17, 1950 r., poz. 220, załącznik, dostęp zbiory własne

Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z 6.IX. 1950 (Nr II W-4758/50).

INSTRUKCJA
o organizacji Harcerstwa w szkole

Masowa dobrowolna ideowo-wychowawcza organizacja dziecięca, opierająca swoją pracę na samorządnym kolektywie dziecięcym, jest niezbędnym dopełnieniem działalności **szkoły w socjalistycznym wychowaniu najmłodszego pokolenia.**

Pracując pod kierunkiem organizacji młodzieżowej, organizacja dziecięca powołuje dzieci do świadomego czynnego udziału w życiu całego narodu, stanowiąc w ten sposób pierwsze ogniwo w systemie wychowania twórczych obywateli socjalistycznego państwa.

Uświadamiając dzieciom, że nauka szkolna jest ich pierwszym obowiązkiem patriotycznym, organizacja pomaga szkole w uzyskaniu właściwej postawy moralnej i twórczego stosunku uczniów do obowiązków szkolnych.

Inicjowane i prowadzone przez organizację zajęcia praktyczne dopełniają działalność szkoły w zakresie kształcenia, pogłębiają w praktycznej działalności wiadomości szkolne dzieci, wykazują ich społeczne znaczenie w pożytecznej pracy, wdrażają do samodzielnej pracy naukowej. Wielokierunkowość oraz swoboda wyboru zajęć w organizacji pozwala szkole poprzez jej pracę realizować zasadę wszechstronnego wychowania i rozwoju indywidualnych zainteresowań i twórczych uzdolnień dzieci.

I. Zadania organizacji w szkole

Zadaniem harcerstwa jest pomoc szkole podstawowej w socjalistycznym wychowaniu dzieci przez:

1. Organizowanie samorządnych kolektywów dziecięcych, współdziałających w osiąganiu celów wychowawczych szkoły.
2. Kształtowanie socjalistycznego stosunku do szkoły, nauczycieli, nauki i obowiązków szkolnych.
3. Pogłębienie wiadomości szkolnych w praktycznej działalności o charakterze społecznie użytecznej pracy związanej z życiem środowiska i walką o plan 6-letni.
4. Inicjowanie i organizowanie na bazie programów nauki zajęć pozalekcyjnych odpowiadających zainteresowaniom dzieci i ich potrzebie wyżycia się w samodzielnym działaniu.

Praca drużyny obejmująca te zadania stanowić winna istotną część programu wychowawczego szkoły, realizowaną przez dzieci pod opieką kierownictwa przy czynnym współudziale wszystkich nauczycieli .

Drużynę szkolną organizuje Komenda Powiatowa ZHP w porozumieniu ze szkołą lub na jej wniosek. Organizowanie drużyn bez zgody Komendy Powiatowej jest niedozwolone.

Dokładne dane o działalności drużyny uwzględnia kierownik szkoły w ramach normalnej sprawozdawczości szkolnej.

II. Struktura drużyny szkolnej

Do drużyny harcerskiej należeć mogą zgłaszające się dobrowolnie dzieci danej szkoły od klasy II-giej do VII-ej włącznie za wiedzą wychowawcy klasy i rodziców.

Ogniwo. 6 — 10 harcerzy lub harcerek tworzy ogniwo, które wybiera spośród siebie ogniwowego. Ogniwa nie mogą być koedukacyjne.

Zastęp. Ogniwa harcerek i harcerzy jednej lub kilku równoległych (lub zbliżonych poziomem) klas tworzą zastęp.

Zastęp nie powinien liczyć więcej niż 40 dzieci.

Pracą zastępu kieruje Rada złożona z ogniwowych i 3—5 członków wybranych przez dzieci spośród całego zastępu.

Rada wybiera swego przewodniczącego.

W skład Rady wchodzi Przewodnik zastępu (ZMP-owiec, mianowany przez Kom. Powiatową za zgodą szkoły, lub harcerz ze starszej klasy).

Zadaniem przewodnika zastępu jest stała pomoc przewodniczącemu Rady i innym funkcyjnym w kierowaniu pracą zastępu i czuwanie nad jej przebiegiem.

Przewodnik zastępu odpowiada za swoją pracę przed przewodnikiem drużyny.

Drużyna. Wszystkie zastępy harcerskie jednej szkoły tworzą drużynę szkolną. Na czele drużyny stoi 7—9 osobowa Rada wybrana przez dzieci spośród wszystkich harcerzy i harcerek. Rada wybiera swego przewodniczącego. W pracy Rady bierze stale udział przewodnik drużyny (lub opiekun harcerstwa) odpowiedzialny za całość pracy organizacji harcerskiej na terenie szkoły.

Uwaga. — Instrukcja niniejsza zmienia terminologię organizacyjną użytą w okólniku Min. Oświaty Nr Os 1-11847/50.

III. Kompetencja i zależność służbowa przewodnika drużyny

a. Przewodnik drużyny jest etatowym pracownikiem szkolnym, pełnoprawnym członkiem Rady Pedagogicznej, mianowanym przez Prez. PRN Wydz. Oświaty na wniosek Komendy Wojewódzkiej Z.H.P. Odwołania przewodnika z funkcji dokonuje Prez. Pow. Rady Narod. Wydz. Ośw., za zgodą Kom. Wojew. ZHP na wniosek Kom. Powiat. lub na wniosek szkoły. Odpis wniosku odwołania przewodnika kierownik szkoły równocześnie przesyła do wiadomości Kom. Powiatowej ZHP.

b. Przewodnik (lub opiekun) prowadzi pracę harcerstwa na terenie szkoły według wytycznych władz organizacji, odpowiada za realizację zadań programowych i organizacyjnych w drużynie przed Komendą Powiatową ZHP.

c. Realizując zadania organizacji w ramach pracy szkoły przewodnik odpowiada przed kierownictwem szkoły za właściwe wywiązanie się ze swych obowiązków.

d. Przewodnik drużyny pracować winien w stałym porozumieniu z kier. szkoły i Radą Pedagogiczną. W wypadku rozbieżności stanowisk przewodnika i kierownika Szkoły w sprawach dysponowania dziećmi, obowiązuje decyzja kierownika. Przewodnikowi przysługuje wówczas prawo odwołania się do Prez. Pow. R. Nar. — Wydz. Oświaty za pośrednictwem Komendy Powiatowej Z.H.P.

e. Przewodnik nie powinien być obarczony, nawet w wypadku wyrażenia zgody, dodatkowymi zajęciami na terenie szkoły, odrywającymi go od zasadniczych zadań wychowawczych.

Pożądane jest natomiast przydzielanie Przewodnikom Drużyn godzin lekcyjnych, w wymiarze nie przekraczającym 10 godzin, płatnych jako godziny nadliczbowe.

f. Komenda Powiatowa w porozumieniu z Prez. PRN Wydz. Ośw. powierzyć może przewodnikowi w ramach jego funkcji etatowych opiekę nad drużynami sąsiednich szkół, nie posiadających etatu przewodnika.

Dla pełnienia tej pracy będzie on wówczas zwalniany z zajęć w swojej szkole na 1 dzień w tygodniu.

O powołaniu przewodnika do dodatkowych zajęć Prez. PRN Wydz. Ośw. zawiadamia kierownictwo szkoły.

IV. Praca w szkole

1. Przewodnik drużyny organizuje pracę harcerską na terenie szkoły w stałym kontakcie z kierownikiem szkoły i Radą Pedagogiczną.

a. Uzgadnia z kierownictwem szkoły obsadę przewodników zastępów.

b. W oparciu o wytyczne organizacji i ogólny plan wychowawczy szkoły zestawia wspólnie z dziećmi plan okresowy pracy drużyny (z uwzględnieniem terminarza zajęć) i uzgadnia go z kierownictwem szkoły.

c. Informuje na bieżąco kierownika o wszelkich zarządzeniach władz organizacji, uzgadnia sposób ich realizacji.

d. Biorąc udział we wszystkich posiedzeniach Rady Pedagogicznej, referuje sprawy harcerstwa.

Dwa razy do roku składa przed Radą Pedagogiczną całościowe sprawozdanie z pracy harcerskiej w szkole.

e. Utrzymuje stałą łączność z opiekunami klas: Bierze udział w zebraniach klasowych prowadzonych przez opiekunów poszczególnych klas. Dla pełniejszej znajomości dzieci i lepszego wiązania zajęć harcerskich z programami nauki, za wiedzą kierownika szkoły w porozumieniu z nauczycielami bywa obecny na lekcjach. Nie przysługuje mu prawo brania udziału w lekcji, ani wyrażania wobec dzieci w jakiejkolwiek formie swego zdania na temat jej prowadzenia.

f. Ustala z Radą Pedagogiczną formy fachowej pomocy ze strony nauczycieli poszczególnych przedmiotów w pracy drużyny.

g. W ramach pracy organizacji bierze czynny udział w życiu świetlicy szkolnej, w przeprowadzaniu imprez, wycieczek i uroczystości ogólno-szkolnych, w organizowaniu zajęć dzieci w czasie przerw lekcyjnych.

2. Przewodnik prowadzi pracę harcerską w oparciu o samorządne zespoły dziecięce. Współpracując stale z aktywem dziecięcym i przewodnikami zastępów, kieruje pracą przewodników z dziećmi.

a. Czuwa nad stałym kontaktem przewodników zastępów z opiekunami klas, dba o pomoc opiekunów klas dla zastępów.

b. Prowadzi stały instruktaż dla aktywu młodzieżowego i dziecięcego drużyny. Kontroluje jego pracę.

c. Bierze udział w zbiórkach drużyny. Kontroluje przebieg zbiórek w zastępach i ogniwach. Odpowiada osobiście za przebieg wszelkich imprez zastępów odbywających się poza terenem szkoły.

d. Dba o zapewnienie pomocy programowych, jak pisma harcerskie, książki itp.

V. Przydział organizacyjny przewodnika drużyny

Przewodnik drużyny jest członkiem ZMP.

a. Jako nauczyciel jest członkiem nauczycielskiego koła ZMP (nie szkolnego) a w wypadku braku takiego, członkiem koła terenowego ZMP.

b. W szkole 11-letniej przewodnik współpracuje stale z Zarządem Szkolnym ZMP, opiniuje pracę przewodników zastępów, koordynuje pracę drużyn z poczynaniami ZMP i ustala formy pomocy ZMP dla drużyn.

c. W szkole 7-letniej przewodnik za wiedzą szkoły stara się uzyskać opiekę jednego z kół ZMP w środowisku dla swojej drużyny i współpracuje z nim stale.

VI. Współpraca z innymi organizacjami

Przewodnik utrzymuje bezpośredni kontakt z wszystkimi organizacjami i instytucjami pracującymi na terenie szkoły.

a. Przewodnik drużyny koordynuje poczynania wszystkich organizacji uczniowskich na terenie szkoły podstawowej, jak samorząd, PCK itd., współpracując stale z opiekunami tych organizacji.

b. Przewodnik jest delegatem szkoły do sekcji wychowania i nauczania Komitetu Rodzicielskiego. Bierze udział w zebraniach rodzicielskich i wywiadówkach, reprezentując tam sprawy organizacji.

Utrzymuje kontakt z rodzicami, odwiedza dzieci w ich domach, za zgodą kierownika szkoły zwołuje w razie potrzeby specjalne zebranie rodziców w sprawach harcerskich.

c. Nawiązuje i utrzymuje za wiedzą kierownika bezpośredni kontakt z Komitetem Opiekuńczym zapewniając drużynom pomoc i współdziałanie czynnika społecznego w jej poczynaniach.

VII. Doszkalanie i instruktaż przewodnika

Przewodnik winien mieć zapewnioną możność stałego podnoszenia kwalifikacji oraz pomoc i opiekę kierownictwa szkoły w rozwiązywaniu zagadnień wychowawczych.

a. Jest obowiązany brać udział we wszystkich akcjach szkoleniowych organizowanych dla przewodników przez organizację.

O terminach szkolenia władze harcerskie winny wcześniej zawiadomić kierownictwo szkoły. Szkolenie odbywać się może w normalnym czasie pracy.

b. O ile nie jest nauczycielem kwalifikowanym bierze udział w szkoleniu organizowanym przez Ministerstwo Oświaty dla nauczycieli o niepełnych kwalifikacjach.

c. Bierze udział w szkoleniu organizowanym przez ZNP (ZOZ i MOZ).

VIII. Organizacja pracy

Ogólna norma czasu pracy przewodnika wynosi 36 godzin tygodniowo. Rozkład czasu wyznaczają potrzeby pracy organizacji.

a. Przewodnik jest obowiązany do codziennej obecności w szkole w godzinach ustalonych z kierownictwem.

Rozkład czasu winien umożliwiać przewodnikowi obecność na lekcjach i kontakt z dziećmi i nauczycielami w czasie przerw, branie udziału w zbiórkach i wycieczkach, przeprowadzenie szkolenia aktywu itp. (np. godz. 10 — 18 z przerwą obiadową).

b. W ramach godzin pracy przewodnik ma prawo załatwiać poza szkołą sprawy związane z pracą drużyny za wiedzą kierownika.

c. W wypadku zajęć z dziećmi w dzień świąteczny, trwających co najmniej 6 godz., przewodnikowi przysługuje prawo wolnego dnia w ciągu tygodnia, w terminie uzgodnionym z kierownictwem.

d. Kierownictwo szkoły wydzielić winno do użytku ogniwa izbę harcerską (lub w razie jej braku przydzielić klasę) będącą zasadniczym miejscem pracy przewodnika z aktywem.

e. Przewodnik korzysta z wszystkich urządzeń szkolnych na równi z innymi nauczycielami.

f. Szkoła winna udostępnić do użytku drużyny salę, pracownie, boisko, oraz sprzęt pomocniczy w godzinach pozalekcyjnych. Za lokal i inwentarz użytkowany odpowiada wówczas przewodnik drużyny.

IX. Baza materialna pracy drużyny

Kierownictwo szkoły wspólnie z Komitetem Rodzicielskim zapewnić winno drużynom harcerskim materialne podstawy pracy:

a. lokal, względnie prawo korzystania z sal szkolnych,

b. niezbędny sprzęt i materiały pomocnicze (odpowiednią ilość egzemplarzy prasy organizacyjnej, biblioteczkę, stale uzupełniany ekwipunek polowy drużyny),

c. pomoc finansową w przeprowadzaniu imprez i akcji wychowawczych, jak: wycieczki, obozy, uroczystości drużyny itp.

Pobieranie składek z tytułu przynależności do harcerstwa jest niedopuszczalne.

X. Opiekun drużyny

a. W szkołach nie mających etatu przewodnika główne funkcje przewodnika sprawuje opiekun drużyny powołany spośród nauczycieli danej szkoły przez Prez. Pow. R. N. Wydział Oświaty w porozumieniu z Komendą Powiatową ZHP. Opiekun drużyny prowadzi pracę z drużynowymi w myśl instrukcji władz organizacyjnych zgodnie z okólnikiem Min. Ośw. Nr Os 1-11847/50.

b. Opiekun bierze udział w odprawach i w doszkalaniu organizowanym dla wychowawców harcerskich.

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie

2.1.1 Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1945 r., dostęp zbiory własne

Przyrzekam uroczyście całym swym życiem dążyć do budowy Niepodległej Demokratycznej i Sprawiedliwej Polski pracować dla Dobra Powszechnego postępować zawsze szlachetnie i być posłusznym Prawu harcerskiemu. Tak mi dopomóż Bóg.

2.1.2. Komentarz do prawa i przyrzeczenia harcerskiego, Tadeusza Nawrockiego, 1945 r.

źródło:
„Życie harcerskie", nr 1 z 10 VI 1945 r., czasopismo młodzieży, Lublin, s. 3, dostęp Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Lublinie oraz zbiory własne.

Druhny i Druhowie!

Stawiam pytanie, które u wielu z Was powstaje – dlaczego mamy nowe Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie? – i daję na nie odpowiedź, która niech będzie naszą wspólną odpowiedzią.

My Polacy, razem z innymi narodami Europy stajemy u progu nowego okresu życia społecznego człowieka. Wchodzimy w świat nowych obowiązujących praw i zasad. Stoimy u początku nowych czasów, bo przeszłość, która była, nie dała człowiekowi pracy godziwego bytu i udziału w dobrach kultury. Uczyni to rzeczywistość, która się u nas tworzy, ciągle doskonali, która nosi imię demokracji, a która przyjęła prawdy, które są sensem i celem postępu społecznego.

Podstawową prawdą ideologi i demokracji to:

1. prawo każdego człowieka i narodu do wolności;

2. prawo do sprawiedliwego udziału każdego obywatela w trądach i dobrach kultury tego życia;
3. to największa cześć dla pracy, jako podstawowego czynnika tworzenia kultury, cześć równa każdej pożytecznej społecznie pracy;
4. to obowiązek pracy na rzecz dobra wspólnego, powszechnego i społecznego.

Polska, która się tworzy, która idzie, będzie urzeczywistnieniem tych ideałów, będzie Polską, w której nie tylko twórcą, ale właścicielem i władcą wszystkich dóbr kultury będzie lud; Polska będzie Polską demokratyczną, Polską ludowładztwa!

Harcerstwo ogarnia przedewszystkiem młodzież i wychowuje ją dla „dziś" i „jutra" życia Polski. Dlatego musi wychowywać w duchu ideałów i praw tych, co obowiązują dziś i obowiązywać będą w przyszłości; w duchu prawd i ideałów współczesnej demokracji.

Rozważanie treści, prawa harcerskiego, zaduma nad jego istotą, gawęda o jego sensie – wypełni czas wielu zbiórek Waszej drużyny. Z pomocą w rozpracowywaniu i rozumieniu przyjdzie Wam komentarz, artykuł nowej prasy, gawęda radiowa. Ale rozpracowujcie Prawo Harcerskie we własnym zamyśleniu, wypełniajcie treścią własnych pragnień, gruntujcie w sobie cichym, a mocnym wewnętrznym przyrzeczeniem, hartujcie wolę jego wykonaniem, bierzcie udział w rozbudowaniu zasad harcerskiego życia.

Prawo Harcerskie – ideał wychowawczy młodego Polaka – niech będzie pomocą i kierownikiem w pracy samowychowania, niech nam w każdej trudnej sytuacji powie, jak postąpić i niech kieruje naszymi czynami w każdym dniu naszego życia:

Zasady Prawa Harcerskiego niech się stają rzeczywistą prawdą i zasadą naszych myśli i czynów.

Czuwaj!

Tadeusz Nawrocki.

2.1.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP w sprawie Komisji Ideologicznej 1946 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1–2, 1946 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

Komunikat Naczelnictwa ZHP w sprawie Komisji Ideowej

Komisja Ideologiczna przy Naczelnictwie ZHP składająca się z przedstawicieli wszystkich męskich i żeńskich Chorągwi oraz paru zaproszonych przez Naczelnictwo instruktorów i instruktorek obradowała 27 stycznia 1946 r. w Ossowcu. W wyniku obrad wybrano Komitet Redakcyjny Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego w składzie:

hm Sosnowski Józef – Przewodniczący Komitetu
hm Koźniewski Kazimierz – sekretarz
hm Dewitzowa Wiktoria
hm Gronostajska Jadwiga
hm Kleczkowska Alina
hm Straszewska Maria
hm Wołowska Zofia
hm Blacerek Józef
hm Kamiński Aleksander
hm Łętkowski Mieczysław
hm Szczygieł Władysław
hm Wojciechowski Tadeusz

Komitet Redakcyjny ma sformułować ewentualne zmiany teksu Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego. Projekt Komitetu zostanie przedyskutowany na plenum Komisji Ideologicznej. Tekst ustalony przez plenum Komisji Ideologicznej zostanie podany do zatwierdzenia na Zjazd Walny.

Komitet Redakcyjny wzywa wszystkie grona instruktorskie, oraz pojedyncze instruktorki i instruktorów do nadsyłania swej opinji o tekstach Prawa i Przyrzeczenia propozycji zmian oraz wszelkich uwag w tej sprawie na adres Komisji Ideologicznej przy Naczelnictwie ZHP, lub na ręce poszczególnych członków Komitetu Redakcyjnego. Opinje w sprawie tekstu Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego wypowiedzieć winni w sposób najbardziej bezpośredni wszyscy instruktorzy Związku. Pierwsze posiedzenie Komitetu Redakcyjnego odbędzie się w dn. 7 kwietnia 1946.

2.1.4. Wniosek Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie prawa i przyrzeczenia harcerskiego 1946 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 1–12, 1947 r., s. 9, dostęp MH w Warszawie

ROZKAZ NACZELNICTWA Z. H. P. L. 3 z dnia 12 sierpnia 1947 r.

1. Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska na posiedzeniu w dniu 7 czerwca 1947 r. uchwaliła jednogłośnie na wniosek Naczelnictwa Z. H. P. następujące teksty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego, obowiązujące jako tymczasowe do czasu uchwalenia przez najbliższy Zjazd Walny Z. H. P.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu".

(Dla harcerzy(ek) niewierzących przyjmuje się na życzenie formułę Przyrzeczenia z zastąpieniem pojęcia „Bóg" przez pojęcie „Dobro Najwyższe").

PRAWO HARCERSKIE

1. Harcerz służy Polsce i dla Niej śumiennie spełnia swoje obowiązki.
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerz jest pożyteczny, pracą buduje lepszy świat.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
5. Harcerz postępuje po rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość.
6. Harcerz jest przyjacielem przyrody i stara się ją poznać.
7. Harcerz kocha i szanuje swój dom rodzinny.
8. Harcerz jest karny, opanowany, pogodny.
9. Harcerz jest gospodarny, oszczędny i ofiarny.
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i czynach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami.

1. Harcerka służy Polsce i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki.
2. Na słowie harcerki polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerka jest pożyteczna, pracą buduje lepszy świat.
4. Harcerka w każdym widzi bliźniego, a za siostrę uważa każdą inną harcerkę.
5. Harcerka postępuje po rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość.
6. Harcerka jest przyjacielem przyrody i stara się ją poznać.
7. Harcerka kocha i szanuje swój dom rodzinny.
8. Harcerka jest karna, opanowana, pogodna.
9. Harcerka jest gospodarna, oszczędna i ofiarna.
10. Harcerka jest czysta w myśli, mowie i czynach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami.

2. Podając powyższe do wiadomości, N. zarządza:

a) Wprowadzenie w życie Z. H. P. powyższych tekstów z dniem ogłoszenia, jako jedynie autentycznych i obowiązujących;

b) Zwołanie uroczystych zbiórek drużyn harcerek i harcerzy, na których drużynowi(e) odczytają teksty oraz wygłoszą krótkie gawędy na temat Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego;

c) Zastąpienie dotychczas obowiązujących tekstów Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego w programach wszelkich prób harcerskich.

3. Jednocześnie N. stwierdza, że harcerki i harcerzy, którzy składali Przyrzeczenie Harcerskie według formuły dotychczas w Z. H. P. obowiązującej, obowiązuje również w ich życiu tekst Przyrzeczenia Harcerskiego obecny (bez konieczności powtórnego składania Przyrzeczenia).

W-Przewodniczący Z. H. P.
(—) Józef Sosnowski hm.

Sekretarz Generalny
(—) Pelagia Lewińska hm.

Przewodniczący Z. H. P.
(—) Janusz Wierusz-Kowalski hm.

2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1–12, 1947 r., s. 9, dostęp MH w Warszawie

Dwie wersje
I dla wierzących
Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu harcerskiemu.

II alternatywna
Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Dobru Najwyższemu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu harcerskiemu.

2.1.6. List Pelagii Lewińskiej do KC PPR opisujący prace w ZHP nad uchwaleniem nowego brzemienia przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1947 r.

źródło:
„Polityka", nr 2, 1991 r., dostęp zbiory własne

Do
Biura Politycznego K.C.P.P.R.
Drodzy Towarzysze!

Naczelnictwo Z.H.P. otrzymało pismo Ministerstwa Obrony z zakwestionowaniem tekstu prawa i przyrzeczenia harcerskiego oraz komentarza doń, uchwalonego w dn. 7 czerwca 1947 r. przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską.

Nie zamierzając bronić tekstu, ani uchylać się od współodpowiedzialności politycznej za popełnione błędy, uważam za swój obowiązek zwrócić Waszą uwagę na okoliczności i warunki, w jakich został on ustalony, jak również na ogólne warunki naszej pracy w harcerstwie.

Tekst prawa i przyrzeczenia oraz komentarz doń przepracowała Harcerska Komisja Ideologiczna powołana przez Naczelnictwo Z.H.P. na początku 1946 r., przygotowując je pod uchwałę Walnego Zjazdu, który został zapowiedziany na czas po wyborach do Sejmu.

Pierwsze wyniki jej prac zostały przedstawione w marcu br. ministrowi oświaty, tow. Skrzeszewskiemu oraz szczegóły komentarza wspólnie ustalone wraz z Komisją dla Spraw Harcerskich przy Ministerstwie Oświaty (członkowie tow. tow. min. Skrzeszewski, płk Brandstetter, Morowski, Jurek, Lewińska, Dewitzowa).

Nadto na partyjnej Komisji Kulturalno-Oświatowej dano nam nastawienia, aby nie podejmować walki o dalsze zmiany prawa i przyrzeczenia sformułowanego przez harcerską komisję.

Uzgodniony w ten sposób tekst został przedstawiony w kwietniu Krajowej Konferencji Instruktorskiej, gdzie postawiono wniosek, aby uznając wyjątkową sytuację

z powodu odsunięcia Walnego Zjazdu, Tymczasowa Naczelna Rada Harcerska po zapoznaniu się drogą ankiety z opinią instruktorów terenu otrzymała kompetencję uchwalenia tekstu prawa i przyrzeczenia wraz z komentarzem i przekazania go terenowi jako obowiązujący.

Jeszcze raz, rozsyłając tekst prawa i przyrzeczenia w teren w formie ankiety, rozesłaliśmy te nasze teksty wraz z zawiadomieniem o terminie T. Rady Naczelnej do wyznaczonego nadzoru Ministerstw: Oświaty, Obrony, Administracji.

Żadnych sprzeciwów Naczelnictwo nie otrzymało ani z terenu, ani od wyżej wymienionych władz.

Tymczasem Naczelna Rada Harcerska, czynnik powołany przez Ministerstwo oświaty, która została specjalnie zwołana w dn. 7 czerwca uchwaliła przedstawiony tekst bez zmiany.

Po tych zabiegach proceduralnych już tylko ze względów czysto formalnych wysłano Naczelnictwu tenże sam tekst do tychże ministerstw z wiadomością o uchwale Rady Naczelnej.

Obecnie dopiero zgłoszone sprzeciwy są całkowitym zaskoczeniem, wobec przedstawionej tu przeze mnie długiej kolejki czynników partyjnych i urzędowych, poprzez które projekt prawa i przyrzeczenia przeszedł.

Rozumiem, że dzieje się to na skutek rozmaitych stanowisk różnych towarzyszy, którzy w różnym czasie podejmują się opiniowania spraw harcerskich.

Muszę jednak zwrócić Waszą uwagę, że cała nasza ciężka walka na terenie harcerskim odbywała się wśród tego rodzaju zwyczajów.

I tak na przykład:

1) Po przeprowadzeniu ciężkiej, wielomiesięcznej walki o granicę wieku 16-lat, co wymagało przekonania postępowej części instruktorów i pewnego sterroryzowania reszty, zostaliśmy nagle zdezawuowani na konferencji komendantów Chorągwi w lutym br. przez gen. Kuszkę i tow. Jurka Morowskiego, którzy tam oświadczyli że Rząd i ZWM nie czynią z tego ograniczenia zasady.
2) Po skupieniu dookoła nas grupy zbliżających się do PPR byłych uczestniczek Szarych Szeregów i sprowadzeniu ich do ZWM na rozmowę w sprawie zacieśnienia stosunków zostałyśmy przyjęci przez tow. Olka Kowalskiego brutalnymi inwektywami na Szare Szeregi i całe Harcerstwo.
3) Podjęliśmy trudną kampanię dla zdemaskowania czołowego peeselowskiego ideologa na terenie harcerstwa, niezwykle popularnego, autora „Kamieni na Szaniec" Kamińskiego i usunięcia go z pola kandydatów na naczelnika harcerzy. Kampanię tę zepsuł na tow. Skrzeszewski, którego szczegóły są znane dokładnie tow. Spychalskiemu. Wystąpienie to, które dało pretekst pepesowcom do uchylania się od współpracy z PPR na terenie harcerstwa, dało ten jeden pozytywny skutek w postaci deklaracji Kamińskiego o podanie się do dymisji. Nazajutrz tow. Skrzeszewski zniweczył i ten skutek, oświadczając na krajowej konferencji instruktorów, że nie ma nic przeciwko obecności Kamińskiego w Naczelnictwie Z.H.P.

W rezultacie tych nieustannych zygzaków Partia wychodzi na terenie harcerskim ośmieszana, a wysiłki naszej grupy niweczone, przy czym zaczynam uchodzić za agenturę usiłującą poderwać istnienie harcerstwa wbrew intencji Rządu.

Partia postawiła przed nami zadanie odłożenia Zjazdu i przeprowadzenia ideologicznej kampanii. Pierwszą część zadania wykonaliśmy, jak wiecie, po ciężkiej walce. Musiałam przekonać o konieczności odłożenia Zjazdu naszą własną harcerską frakcję i przywrócić jej zaufanie Partii, poderwane przez wszystko, co tutaj wyłuszczyłam.

Kampanię ideologiczną rozpoczęliśmy konferencją instruktorów demokratów w maju w Osowcu, gdzie okazała się możliwość skupienia obok członków naszej Partii,

grupy pepesowców i byłych akowców, nie idących na politykę Osóbki. Lecz kampania podejmowana tak szczupłymi siłami wymaga:

1) Odciążenia mnie i najbliższych moich współpracowników z masy bieżących zadań organizacyjnych, w których musimy stawać czoło dywersyjnej robocie ludzi, zmobilizowanych przez Osóbkę.
2) Nie podrywania autorytetu, który zdobyliśmy sobie, nie ukrywając naszego oblicza politycznego i walcząc o autorytet Partii w harcerstwie.

Tymczasem:

1) Przez z góra pół roku dobijałam się bezskutecznie u instytucji partyjnych i wojskowych o danie nam kilku ludzi do pracy w okresie, gdy usadowienie ich w Z.H.P. było możliwe.

Kowalskiego (PPS – Przewodniczącego ZHP). Jedyny człowiek, jakiego mi przysłano kpt. Jędruszczak został w krótkim czasie po doszkoleniu go harcerskim odwołany.

Podobnie przedstawia się sprawa tow. Sztachelskiego, o którego prosiłam bezskutecznie kilka miesięcy temu, a którego dziś klan Osóbki nie chce do Naczelnictwa dopuścić.

Dopiero dziś otrzymujemy czterech oficerów – w momencie, gdy pepesowcy otrzymali instrukcję bronienia wszystkich pozycji i gdy walka o ich miejsce w harcerstwie wymaga ode mnie karkołomnych wysiłków.

Muszę zaznaczyć, że to zesztywnienia pepesowców datuje się od pierwszego kontaktu z naszym Ministerstwem Oświaty; zostało wzmocnione przez konferencję harcerzy pepesowców.

2) Autorytet nasz jest poderwany, nie tylko przez dezawuujące nas nieskoordynowane wystąpienia ludzi naszej partii, lecz co gorsza, przez niezdrową atmosferę wytwarzaną dookoła nas przez naszych własnych towarzyszy.

I tak dowiaduję się, że:

a) Tow. Kowalski Olek urabia opinię Naczelniczce Dewitzowej stanowiącej jedną z najmocniejszych naszych pozycji w harcerstwie, jako senatorce i naszemu zakapturzonemu wrogowi (wiem to od tow. Rumińskiego i Jurka Morawskiego).
b) odnośnie mojej osoby w Ministerstwie Oświaty, w Ministerstwie Kultury i wśród pepesowców z Z.H.P. krąży pogłoska, że mam być zdjęta przez Partię, jako zbyt zaklimatyzowana w Harcerstwie.
   Partia może z łatwością stwierdzić, że do marca br. wypracowałam sobie w Z.H.P. pozycję, która miała szansę przeciwstawić się Kamińskiemu i klice Osóbki. Pozycja ta jest mocno poderwana przez wyżej wspomnianą, nieprzemyślaną ingerencję i pogłoski puszczane na mój temat przez towarzyszy partyjnych.

Sądzę, że członek Partii, wysłany na tak trudną i pełną wrogów placówkę ma prawo do oczekiwania, że wszystko, co dotyczy jego osoby, przede wszystkim jemu zostanie zakomunikowane i bez wytwarzania niepewnej koło niego atmosfery. Raczej oczekiwałam poparcia ze strony instancji partyjnych.

Sądzę również, że Partia powinna wraz z naszą grupą harcerską wypracować jasną perspektywę, trzymać się jej, gdyż nie można od nikogo wymagać, aby zrywał siły na placówce, skazanej na likwidację, jeśli mam wysunąć konsekwencje logiczne z rozmowy, jaką miałam ostatnio z tow. Mazurem.

Muszę Was poinformować, że ta bezpłodna szarpanina wyczerpała moje siły do tego stopnia, że nie jestem w tej chwili w stanie – mimo najlepszej woli – brać na siebie odpowiedzialności przed Partią za całość odcinków pracy harcerskiej i muszę się ograniczyć do zagadnień wychowawczych.

Wymaga to przede wszystkim:

1) Wyjaśnienia mi osobiście faktycznego stosunku i oceny przez Partię mojej roboty.

2) Wyjaśnienia mi zamierzeń Partii odnośnie harcerstwa.
3) Zastąpienie mnie na stanowisku sekretarza gen. Z.H.P.
4) Ścisłego ustalenia, kto i w jakim zakresie jest kompetentny dla dawania nastawień robocie harcerskiej i zobowiązania Ministra Oświaty i ZWM do respektowania na równi z nami ustalonych nastawień.
5) Nawiązanie życzliwej i systematycznej współpracy z naszą frakcją harcerską przez kogoś z K.C. Partii, posiadającego odpowiednie po temu kwalifikacje.
6) Sprawdzenie przez K.C. źródeł pogłosek podrywających autorytet naszych ludzi w harcerstwie i wyciągniecie konsekwencji w stosunku do ich rozsiewaczy.

Z peperowskim pozdrowieniem

(–) LEWIŃSKA PELAGIA

P.S. Może Wam się, Towarzysze, wydać dziwnym, że członek Partii pracujący od szeregu miesięcy na wyznaczonym odcinku prosi Was o wskazanie perspektywy zamiast przyjść do Was z własną wypracowaną koncepcją . Muszę w tej sprawie wyjaśnić, że złożyłam ją z górą pół roku temu towarzyszom: Bermanowi, Zambrowskiemu, Mazurowi i nie zostałam poinformowana, czy Partia zajęła co do niej jakieś stanowisko, tym bardziej, że różni towarzysze tak jak w przykładzie Praw i Przyrzeczenia (obecnie zabrał głos tow. tow. gen. Zarzycki i wicemin. Wolski) niespodzianie ingerują w sprawy harcerskie.

W tej chwili posiadam również koncepcję częściowego rozwiązania zagadnienia harcerskiego, lecz jestem zdezorientowana, z powodów, które wyżej wyłuszczyłam.

LEWIŃSKA

27 czerwca 1947 r.

2.2. Prawo Harcerskie

2.2.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie dziesiątego punktu prawa harcerskiego 1945 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

Prawo harcerskie

N. wyjaśnia, że 10. punkt prawa harcerskiego w wymogu swoim, dotyczącym palenia, obowiązuje, aż do definitywnego ustalenia tej sprawy instruktorów harcerskich w zetknięciu z młodzieżą harcerską podczas zajęć harcerskich.

2.2.2. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1945 r., dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Polsce Demokratycznej i spełnia dla niej sumiennie swoje obowiązki
2. Harcerz miłuje wolność i sprawiedliwość a broni prawa do nich każdego człowieka
3. Harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich
4. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznawać
5. Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa
6. Harcerz jest karny, opanowany i pogodny
7. Harcerz jest odważny
8. Harcerz jest uczynny i ofiarny
9. Harcerz jest oszczędny i gospodarny
10. Harcerz jest szlachetny w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych

2.2.3. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r.

źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12VIII 1947 r. rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z 12 VIII 1947 r. „Wiadomości Urzędowe" ZHP, 1947 r. nr 1–12, s. 9, dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Polsce i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz jest pożyteczny, pracą buduje lepszy świat
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz postępuje po rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość
6. Harcerz jest przyjacielem przyrody i stara się ją poznawać
7. Harcerz kocha i szanuje swój dom rodzinny
8. Harcerz jest karny, opanowany, pogodny
9. Harcerz jest gospodarny, oszczędny, ofiarny
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami

Część IV
Sowietyzacja harcerstwa
1948–1955

Rozdział I
Dokumentacja władz oraz dokumenty z nią związane

1.1. Regulamin drużyny zuchów i harcerzy 1948 r.

źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., Załącznik nr 1 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L. 3 z 15 III 1948 r., s. 5–15, dostęp MH w Warszawie

Instrukcja do Regulaminu Drużyny.

Regulamin Drużyny Zuchów i Harcerzy jest wyrazem doświadczeń zebranych w ciągu trzech ostatnich lat pracy Związku.

Głębokie zmiany zaszłe w życiu Polski, nie mogły nie odbić się na podstawie naszej organizacji.

Wyrazem dążenia do załączenia się w samą istotę tych przemian jest i poniższy Regulamin. Chcemy i możemy przyczynić się do budowy wspólnego gmachu Polski Ludowej, chcemy i możemy zachować naszą najściślejszą łączność z walką i pracą całego narodu. Jest to ambicją naszego ruchu jest to świadectwem jego zdrowia i żywotności.

W Regulaminie nie mogła jeszcze być ujęta cała strona treściowa pracy drużyny. Proces identyfikacji zajęć harcerskich z pracą społecznie użyteczną jest jeszcze w toku. Nasza nowe sprawności dopiero się rodzą – stopnie znajdują się na warsztacie. Po wprowadzeniu ich w życie będziemy się mogli posunąć znowu o krok naprzód – dlatego też obecny regulamin zostaje wprowadzony na 1-roczny okres próby – po którym będzie go można znacznie rozszerzyć i pogłębić. Regulamin drużyny winien być wraz z instrukcją omówiony na najbliższej odprawie hufcowych ze specjalnym podkreśleniem jego strony ideowo-wychowawczej.

Hufcowi na odprawach drużynowych omówią na podstawie regulaminu zadania, zakres i metodę pracy drużyny dokładnie wyjaśniając związek między nowymi sformułowaniami a zmienioną sytuacją Państwa Polskiego i nowymi zadaniami stojącymi przed naszą młodzieżą.

REGULAMIN DRUŻYNY ZUCHÓW I HARCERZY.

OKREŚLENIE I NAZWA.

1. Drużyna jest jednostką organizacyjną, wychowawcza i gospodarczą w Organizacji Harcerzy.

Drużyna zuchów liczy zasadniczo około 24 zuchów, zorganizowanych w szóstkach. Drużyna harcerzy liczy zasadniczo około 40 chłopców, zorganizowanych w zastępach po 6–10 chłopców. Zastęp harcerzy jest podstawową jednostką zbiorową harcerskiego systemu wychowawczego.

2. Drużyna zuchów używa nazwy zawierającej, numer kolejny w Chorągwi, cechę drużyny, oraz siedzibę drużyny. np.: 19 Drużyna Zuchów „Ze Starego Sosnowca" w Sosnowcu – Chorągiew Śląsko-Dąbrowska, 3 Drużyna Zuchów Dzielnych Chłopców w Tarnowie – Chorągiew Krakowska – 2 Drużyna Zuchów „Wyrwidębów" w Dębicy Chorągiew Rzeszowska.

Drużyna Harcerzy, używa nazwy zawierającej numer kolejny w Chorągwi, patrona oraz siedzibę drużyny np.: 2 Drużyna Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki w Warszawie Chorągwi Warszawska, 1 Drużyna Harcerzy im. Ignacego Daszyńskiego w Zduńskiej Woli – Chorągiew Łódzka.

CECHY DRUŻYNY, PATRON.

3. Drużyna zuchów posiada „cechę" drużyny np. „Krasnoludków", „Wyrwidębów", „Dzielnych chłopców" i.t.p.

Drużyna Harcerzy posiada patrona, którego wybiera z pośród nieżyjących osób zasłużonych dla Polski. Patron jest dla członków drużyny wzorem ich życia i postępowania. Nie wolno wybierać patronów zbiorowych np.: „Bohaterów Westerplatte", „Powstańców Warszawy" i.t.p.

CEL DRUŻYNY.

Celem drużyny jest praca młodzieży dla Polski.

W realizacji tego celu drużyna podejmuje zadania uzgodnione z hufcem i realizuje je wysiłkiem chłopców, wychowując ich na dzielnych i zdrowych ludzi i dobrych obywateli zgodnie z wymaganiami prawa harcerskiego.

METODY I ŚRODKI.

5. Drużyna prowadzi pracę metodami dostosowanymi do wieku i stopnia rozwoju młodzieży, mając na uwadze jej przysposobienie do nowych, coraz trudniejszych zadań i obowiązków.

ZEZWOLENIE NA ZAŁOŻENIE DRUŻYNY.

6. Zezwolenie na założenie drużyny udziela hufcowy konkretnej osobie (instruktorowi, działaczowi, harcerzowi, członkowi współdziałającemu, lub byłemu harcerzowi, dającej gwarancję należytego prowadzenia pracy harcerskiej, po stwierdzeniu, że drużyna będzie posiadała warunki zapewniające jej normalny rozwój. Jeśli drużyna ma powstać na terenie szkoły, wówczas warunkiem udzielenia zezwolenia na jej założenie jest pisemne wyrażenie zgody przez Dyrekcję lub Kierownictwo szkoły z jednoczesnym wyznaczeniem opiekuna drużyny.

ZGŁOSZENIE DRUŻYNY PRÓBNEJ.

7. Po zorganizowaniu drużyny (przynajmniej dwóch szóstek zuchów lub zastępu przygotowawczego harcerzy) kandydat na drużynowego zgłasza drużynę do Komendy Hufca jako drużynę próbną, załączając:
   a) zgłoszenie drużyny wraz z zobowiązaniem drużynowego (w trzech egzemplarzach). W wypadku, gdy drużynowy jest niepełnoletni należy załączyć również zobowiązanie opiekuna.
   b) wpisowe ustalone przez władze harcerskie.
   c) adres lokalu, w którym drużyna będzie mała izbę, względnie z którego będzie mogła korzystać.

OKRES PRÓBNY.

8. Nowo założona drużyna pozostaje w okresie próbnym sześć miesięcy od chwili zgłoszenia jej w Komendzie Hufca. Jest w tym czasie pod stałą opieką i obserwacją hufcowego. Okres ten ma na celu stwierdzenie, czy drużyna posiada odpowiednie warunki do dalszego, ciągłego rozwoju.

DRUŻYNA PRÓBNA.

9. Drużyna próbna nosi nazwę: Próbna Drużyna Zuchów „Wyrwidębów" lub Próbna Drużyna Harcerzy im. Mikołaja Kopernika i.t.p. Numeru próbna drużyna nie posiada. Winna go otrzymać dopiero po przyjęciu do Z.H.P. przez Komendanta Chorągwi.
10. Drużyna próbna otrzymuje od Komendanta Chorągwi „Zaświadczenie rejestracji Drużyny" (tymczasowe), wzór G.K.H.
    Drużyna próbna nie może posiadać pieczęci, ani też sztandaru lub proporca drużyny. Poza tym posiada wszystkie prawa i obowiązki drużyny przyjętej do Związku.
11. Przy końcu okresu próbnego hufcowy przeprowadza dokładną wizytację drużyny i na tej postawie stawia umotywowany wniosek wraz z raportem z wizytacji o:
    a) przyjęciu drużyny do Z.H.P.
    b) o przedłużeniu jednorazowym okresu próbnego, nie dłużej jednak niż sześć miesięcy.
    c) Jeśli praca drużyny próbnej nie rozwija się należycie i brak jest odpowiednich warunków, hufcowy rozwiązuje drużynę przesyłając umotywowane zawiadomienie o rozwiązaniu drużyny do Komendanta Chorągwi i jeśli drużyna jest przy szkole do kierownictwa /dyrekcji/ szkoły.

PRZYJMOWANIE DRUŻYNY PRÓBNEJ DO Z.H.P.

12. Drużyna zostaje przyjęta do Związku przez Komendanta Chorągwi na wniosek hufcowego. Przy przyjęciu drużyny do Z.H.P. Komendant Chorągwi nadaje drużynie numer i zatwierdza nazwę (dla drużyny zuchów) i patrona (dla drużyny harcerzy). Zaświadczenie o przyjęciu drużyny zuchowej lub harcerskiej do Z.H.P. (zaświadczenie rejestracji) i druk G.K.H. wręcza uroczyście Komendant Chorągwi lub jego delegat.
13. Drużyny zuchów mogą być męskie i koedukacyjne. Drużyny koedukacyjne prowadzone przez mężczyzn należą zawsze do Organizacji Harcerzy. Prowadzone przez kobiety mają prawo wyboru swej przynależności organizacyjnej.

OPIEKUN DRUŻYNY.

Drużyny szkolne mają opiekunów wyznaczonych przez dyrekcję szkoły lub Kierownictwo.

Opiekun jest doradcą i przyjacielem drużyny i ma prawo brania udziału we wszystkich przejawach jej życia:

- opiekun reprezentuje drużynę wobec dyrekcji, kierownictwa szkoły, czuwa nad zapewnieniem jej należytych warunków pracy w sensie wychowawczym i materialnym.
- wyraża opinię szkoły w stosunku do zamierzeń drużyny,
- dba o zgodność ich z ogólnym planem wychowawczym szkoły,
- udziela zezwolenia w imieniu szkoły na wstąpienie ucznia do drużyny i może zażądać czasowego lub całkowitego jego usunięcia w związku z nieodpowiednim sprawowaniem lub złymi postępami w nauce.

– ma prawo, a w razie niepełnoletności drużynowego i obowiązek kontroli gospodarki drużyny, odpowiada przed szkołą za stronę wychowawczą, zdrowotną i gospodarczą wszelkich imprez, zimowisk, wycieczek i obozów drużyny.

STOSUNEK DRUŻYNY HARCERSKIEJ I SZKOŁY.

Pierwszym terenem pracy drużyny dla Polski jest własna szkoła. Punktem honoru harcerskiego winno być wytworzenie we własnych szeregach i wśród otoczenia głodu wiedzy i entuzjazmu dla jej zdobywania oraz otoczenie opieką sprzętu i urządzeń szkolnych.

Plan pracy drużyny winien być uwzględniony przy pomocy opiekuna z wychowawcą szkoły, zaś poszczególne akcje, zwłaszcza zewnętrzne, z opiekunem drużyn.

Drużyna korzysta z jak najdalej idącej pomocy i opieki szkoły.

KOŁO PRZYJACIÓŁ HARCERSTWA.

Każda drużyna zasadniczo winna znajdować się pod opieką koła przyjaciół harcerstwa, które działa na podstawie regulaminu kół przyjaciół. Drużynowy wchodzi z urzędu do zarządu koła przyjaciół harcerstwa przy drużynie. Zarząd koła ma prawo opiniować kandydata na drużynowego. Gdy koło przyjaciół opiekuje się kilkoma drużynami, do zarządu wchodzą drużynowi tych drużyn lub delegat wyznaczony przez hufcowego. Gdy koło przyjaciół jest wspólne dla wszystkich drużyn hufca wówczas do zarządu wchodzi tylko hufcowy.

DRUŻYNOWY.

Pracą drużyny kieruje drużynowy i winien w zasadzie być harcmistrzem lub podharcmistrzem.

Drużynowy może być również mianowany:

a) harcerz po próbie drużynowego.
b) działacz.
c) członek współdziałający po próbie drużynowego.

Harcerz lub członek współdziałający, który nie złożył jeszcze próby drużynowego, może prowadzić drużynę tylko jako p.o. drużynowy (pełniący obowiązki), ale w terminie wyznaczonym przez hufcowego, (nie dłuższym niż trzy miesiące od dnia objęcia drużyny) winien złożyć próbę drużynowego: w przeciwnym wypadku praca w drużynie winna ulec zawieszeniu.

Drużynową drużyny zuchów może zostać również kobieta, posiadająca kwalifikacje wyżej wymienione, albo też specjalne kwalifikacje ustalone dla instruktorek zuchowych. Harcerkom przydzielonym do pracy zuchowej w Organizacji Harcerzy uznaje się kwalifikacje instruktorskie uzyskane w Organizacji Harcerek.

Drużynowego mianuje i zwalnia Komendant Chorągwi na wniosek hufcowego, zawiesić drużynowego w wypadkach nagłych może hufcowy lub wizytator z obowiązkiem natychmiastowego zawiadomienia o tym Komendanta Chorągwi. Jeśli nie ma kandydata o pełnych kwalifikacjach na drużynowego, wówczas Komendant Chorągwi mianuje p.o. drużynowego na wniosek hufcowego. Na okres przejściowy (nie dłużej jednak jak na trzy miesiące) hufcowy ma prawo powierzyć pełnienie obowiązków drużynowego.

Członek współdziałający przed objęciem drużyny, jeśli nie jest abstynentem, winien złożyć na ręce hufcowego deklarację o powstrzymaniu się od używania alkoholu i tytoniu w czasie zajęć harcerskich.

ZOBOWIZANIE DRUŻYNOWEGO.

Przed mianowaniem drużynowy składa na piśmie, na ręce hufcowego zobowiązanie następującej treści:

Obejmując ..... drużynę harcerzy (zuchów) w ..... świadom swoich obowiązków, zobowiązuję się

a) dołożyć wszelkich starań, aby powierzoną mi młodzież wychować na dobrych synów Polski Ludowej.
b) stale czuwać nad zdrowiem moralnym i fizycznym młodzieży harcerskiej i służyć jej zawsze dobrym przykładem.
c) być karnym wobec władz harcerskich i wypełniać wszystkie wobec nich obowiązki.
d) nie opuścić drużyny przed zwolnieniem mnie przez władzę przełożoną, po dopełnieniu przewidzianych formalności.

miejscowość.....data.....

podpis.....

imię i nazw. stopień

OBOWIĄZKI I PRAWA DRUŻYNOWEGO.

Obowiązki drużynowego i p.o. drużynowego wymienione są w zobowiązaniu drużynowego (patrz pkt. 26).

Drużynowy lub p.o. drużynowy decyduje we wszystkich sprawach dotyczących drużyny, w granicach niniejszego regulaminu i innych regulaminów i instrukcji obowiązujących w Organizacji Harcerzy, a w szczególności:

a) przyjmuje do drużyny kandydatów na harcerzy,
b) zwalnia kandydatów na harcerzy z drużyny,
c) przeprowadza próby na stopnie harcerskie (gwiazdki zuchowe) i sprawności harcerskie (zuchowe) według specjalnych instrukcji,
d) reprezentuje drużynę na zewnątrz,
e) mianuje przybocznych, zastępowych, gospodarza, skarbnika i innych funkcyjnych w drużynie,
f) zarządza majątkiem drużyny (o ile jest niepełnoletni w porozumieniu z opiekunem) zgodnie ze specjalnymi instrukcjami,
g) udziela nagród i pochwał, zawiesza członków drużyny w czynnościach, wyznacza kary,
h) odbiera obietnicę zuchową, oraz pasuje zuchów na harcerzy o ile sam jest harcerzem,
i) dopuszcza kandydatów na harcerzy do przyrzeczenia harcerskiego,
j) występuje drogą służbową do Komendanta Chorągwi z wnioskiem o zwolnienie członków z Z.H.P. po przyrzeczeniu harcerskim,
k) spełnia w terminie wszystkie obowiązki organizacyjne, wysyła raporty, wpłaca pogłowie i.t.p. stosownie do instrukcji i regulaminów,
l) czyta stale pisma harcerskie,
ł) czuwa nad majątkiem drużyny i odpowiada za całość działalności finansowej i gospodarczej drużyny,
m) przestrzega by oznaki harcerskie były szanowane i w razie wystąpienia ze Związku legitymacje unieważniane, a krzyże harcerskie zwrócone,
n) przygotowuje swojego następcę celem zachowania ciągłości pracy drużyny.

Drużynowy jako kierownik jednostki organizacyjnej nie ma prawa samodzielnego występowania do władz państwowych, cywilnych i wojskowych, oraz organizacji społecznych w sprawach pomocy materialnej, urządzanych imprez itp.

Może to uczynić tylko za pośrednictwem właściwego hufcowego.

Natomiast w tych miejscowościach, gdzie nie ma hufcowego drużynowy może występować do władz gminnych, posterunku milicji itp.

Drużynowy jest odpowiedzialny przed władzami harcerskimi za zdrowie młodzieży wchodzącej w skład drużyny podczas zajęć drużyny np.: na zbiórkach, wycieczkach, obozach i.t.p.

PRZYBOCZNY.

Przyboczny jest pomocnikiem i zastępcą drużynowego we wszystkich sprawach drużyny. Mianuje go drużynowy po zaciągnięciu opinii Rady Drużyny. Oprócz uzdolnień kandydata na przybocznego należy brać pod uwagę także jego stopień, oraz czas służby w drużynie.

ZASTĘPOWI I SZÓSTKOWI.

W drużynie zuchów na czele szóstek stoją szóstkowi. Zadaniem ich jest prowadzenie szóstek, ale tylko w czasie ćwiczeń i zbiorek drużyny. Nie spełniają oni samodzielnej roli w drużynie, nie prowadzą zbiórek ani wycieczek szóstek. Szóstkowi są rówieśnikami chłopców.

W drużynie harcerzy na czele zastępów stoją zastępowi. Zdaniem ich jest prowadzenie zastępów wg. programu zastępu opartego na ogólnym programie drużyny. Posiadany stopień harcerski należy brać pod uwagę przy mianowaniu zastępowym, jednak nie powinno to być kwalifikacją rozstrzygającą. Zastęp ma prawo wyboru kandydata na zastępowego z pośród swego zastępu.

Zastęp może być dobrany:

a) doborem samorzutnym harcerzy, zatwierdzonym przez drużynowego,

b) decyzją drużynowego, wyrażoną w rozkazie drużyny.

Zastęp posiada godło wybrane przez uczestników zastępu. Raz wybrane godło nie powinno być w zasadzie zmieniane.

Zastęp liczy od 6–10 harcerzy wraz z zastępowym. Zbiórki zastępu winny odbywać się raz w tygodniu. Wycieczki zastępu bez względu na porę roku i pogodę przynajmniej raz na dwa miesiące (w okresie letnim naturalnie częściej).

Zastęp może mieć zleconą opiekę nad częścią inwentarza drużyny, zwłaszcza przedmiotów i urządzeń zdobytych głównie wysiłkiem zastępu. Nazewnątrz zastęp może występować tylko w ramach wystąpień drużyny.

SEKRETARZ I SKARBNIK

Sekretarza i Skarbnika mianuje drużynowy z pośród starszych harcerzy w drużynie, biorąc pod uwagę opinię Rady Drużyny. Sekretarz prowadzi sekretariat drużyny, oraz protokółuje zebrania Rady Drużyny, ma pod swoją opieką podłużną pieczęć drużyny, lecz używa ją tylko w porozumieniu z drużynowym, prowadzi i ma pod swoją opieką bibliotekę drużyny.

Skarbnik prowadzi wszystkie sprawy skarbowe i gospodarcze drużyny, jest odpowiedzialny za terminowe wpłacanie pogłównego do hufca oraz wszelkich zobowiązań pieniężnych.

Wszelkie funkcje w drużynie, jak: sekretarz, skarbnik, bibliotekarz, kronikarz itp. winni pełnić członkowie poszczególnych zastępów.

W drużynie zuchów funkcje te pełni przyboczny.

Działają oni w zakresie ustalonym przez drużynowego, oraz według instrukcji wydanych przez władze harcerskie.

RADA DRUŻYNY

Rada drużyny jest organem doradczym drużynowego i wyrazem opinii drużyny. Rada drużyny współdziała z drużynowym przy układaniu i wykonywaniu programu pracy, omawia jej wyniki, wypowiada się co do przyjęcia, usunięcia, pochwał i kar, zawieszenia członków drużyny itp.

W skład Rady Drużyny wchodzą:

przyboczni, zastępowi, (szóstkowi), funkcyjni, opiekun drużyny, oraz najstarszy w danej chwili służbą członek drużyny.

Zebrania Rady Drużyny muszą się odbywać przynajmniej dwa razy w miesiącu. Przewodniczącym Rady Drużyny jest drużynowy, w razie jego nieobecności przyboczny. W razie potrzeby drużynowy zarządza nadzwyczajną zbiórkę Rady Drużyny.

Zastęp zastępowych.

Drużynowy winien prowadzić w drużynie t.zw. zastęp zastępowych.

W skład zastępu zastępowych wchodzą zastępowi, podzastępowi i przewidziani kandydaci na zastępowych.

Zastęp zastępowych winien odbywać normalne zbiórki jak i inne zastępy drużyny. Zastęp zastępowych zdobywa i pogłębia wiadomości z zakresu drużyny. Zastęp zastępowych zdobywa i pogłębia wiadomości z zakresu techniki harcerskiej, metodyki i pracy nad sobą.

Zastępowym „zastępu zastępowych" jest drużynowy – podzastępowym przyboczny.

CZŁONKOWIE DRUŻYNY

Do drużyny zuchów przyjmowani są chłopcy i dziewczęta w wieku od 8–11 lat.

Do drużyny harcerzy przyjmowani są chłopcy w wieku od 11–16 lat. Młodzież do drużyny zgłasza się dobrowolnie, po uprzednim zezwoleniu rodziców lub opiekunów. Młodzież szkolna musi ponadto posiadać zezwolenie kierownictwa (dyrekcji) szkoły. Do drużyny przyjmowana jest młodzież wszystkich wyznań, również i niewierzący.

Zuchem zostaje chłopiec (dziewczynka) z chwilą przyjęcia do drużyny. Kandydat do drużyny harcerskiej przez okres 1 do 3 miesięcy pozostaje na próbie, zdobywając stopień młodzika. Po pomyślnie odbytym okresie próby otrzymuje stopień młodzika, dostaje książeczkę służbową i ma prawo noszenia wszelkich oznak harcerskich za wyjątkiem krzyża harcerskiego.

Członek drużyny po próbie zostaje dopuszczony do przyrzeczenia, poktórego złożeniu ma prawo noszenia krzyża harcerskiego i staje się harcerzem.

Służbę w harcerstwie liczy się od chwili wstąpienia do drużyny.

Zuch po ukończeniu 11 lat lub przejściu do 5 klasy szkoły podstawowej zostaje pasowany na harcerza i przechodzi do drużyny harcerskiej.

Członek drużyny może być:

a) zwolniony z drużyny na własną prośbę,
b) zawieszony przez drużynowego,
c) usunięty karnie ze Związku przez Komendanta Chorągwi.

UWAGA: do członków drużyny będących członkami starszyzny stosuje się odpowiednio przepisy regulaminu starszyzny.

Usunięty z drużyny może być członek stale niespełniający obowiązków wymienionych w pkt.....

Członka drużyny przed złożeniem przyrzeczenia zwalnia drużynowy.

Członka po przyrzeczeniu harcerskim zwalnia z Z.H.P. i z przyrzeczenia Komendant Chorągwi na wniosek drużynowego. Członek drużyny po przyrzeczeniu harcerskim usunięty z ZHP ma prawo odwołać się drogą służbową do Komendanta Chorągwi o powtórne rozpatrzenie sprawy. O zwolnieniu członka z drużyny zawiadamia się rodziców względnie opiekunów i szkołę o ile zwolniony był uczniem.

O ponownym przyjęciu do drużyny decyduje władza organizacyjna, która udzieliła zwolnienia lub usunęła.

Były harcerz po przyrzeczeniu o ile wystąpił z Z.H.P. lub został usunięty winien przyrzeczenie powtórzyć, po odbyciu okresu próbnego.

Pozostawia się decyzji drużynowego, jeżeli chodzi o młodzika i wywiadowcę, czy ponownie wstępujący otrzymuje z powrotem dawne stopnie.

Jeśli chodzi o stopnie wyższe decyzja należy do hufcowego.

PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁONKÓW.

Członkowie drużyny mają prawo:

a) brać udział we wszystkich pracach ZHP prowadzonych przez właściwe jednostki organizacyjne,
b) nosić mundur i odpowiednie oznaki organizacyjne,
c) korzystać z urządzeń Z.H.P.

HARCERZE I ZUCHY MAJĄ OBOWĄZEK.

a) stosowania w życiu prawa harcerskiego (zuchowego)
b) czynnego wkładu w życie zastępu i drużyny
c) przestrzegania przepisów i regulaminów oraz regularnego płacenia składek.

FUNDUSZE DRUŻYNY.

Fundusze drużyny powstają:

a) ze składek członków drużyny,
b) z imprez, warsztatów i.t.p. dochodów (przyczym drużyna w tym wypadku wpłaca do hufca 10% czystego zysku.
c) z zapomogi władz harcerskich, Koła Przyjaciół i szkoły,
d) z darów i ofiar innych instytucji i osób prywatnych.

Majątek ruchomy i nieruchomy drużyny (t.zn. obiekty mieszkalne, sprzęt zakupiony przez drużynę, Koło Przyjaciół lub ofiarowany drużynie, jak też fundusze osiągnięte z imprez i prac zarobkowych urządzanych przez drużynę, oraz subwencje przyznane na jej cel stanowią własność ZHP.

Drużynowy tylko nimi administruje i rozporządza pod kontrolą opiekuna drużyny. Z chwilą rozwiązania drużyny majątek jej automatycznie przechodzi na własność Związku i jest zabezpieczony przez hufcowego.

KSIĄŻKI ADMINISTRACYJNE DRUŻYNY.

Drużyna obowiązana jest prowadzić następujące książki:

a) książkę pracy drużyny (prowadzi drużynowy),
b) książkę kasową wraz z kwitariuszem przychodowym i dowodami kasowymi (prowadzi skarbnik, lub przyboczny czy drużynowy),
c) książkę inwentarzową (prowadzi gospodarz),
d) książkę magazynową (prowadzi gospodarz)
e) książkę ewidencji krzyży i książeczek służbowych (tylko drużyny harcerskie prowadzi przyboczny),
f) książeczki zastępów (tylko drużyny harcerskie) prowadzi zastępowy,
g) pożądane jest prowadzenie kroniki (księgi) drużyny o dowolnym formacie i sposobie prowadzenia, która ilustruje życie drużyny (winny znaleźć się w niej rysunki, fotografie, opisy i.t.p.) oraz następujące teczki:
   a) wykaz służby, (tylko w drużynie harcerskiej),
   b) pism przychodzących, odpisów raportów i odpisów ważniejszych pism wychodzących,
   c) protokułów zdawczo-odbiorczych,
   d) rozkazów Komendy Hufca, Komendy Chorągwi, Wiadomości Urzędowych i obowiązujących przepisów i instrukcji.

Zapisane książki i wypełnione teczki składa się po roku do Archiwum drużyny. Archiwum drużyny znajduje się pod zamknięciem i opieką przybocznego lub sekretarza, który prowadzi dokładny spis książek i teczek złożonych do archiwum.

W wypadku gdy drużyna nie posiada odpowiedniego lokalu, gdzie mogłaby trzymać archiwum, należy wtedy archiwum przekazać do Komendy Hufca celem zabezpieczenia.

PIECZĘCIE.

Drużyna używa pieczątki nagłówkowej, podłużnej, długości 70 mm. i szer. 25 mm. wg. wzoru np.

Z.H.P.
DRUŻYNA ZUCHÓW "MARYNARZE"
w Pabianicach
Chorągiew Łódzka
Pabianice, ul. Daszyńskiego 16

Z.H.P.
DRUŻYNA ZUCHÓW "DZIELNYCH CHŁOPCÓW"
w Zagnańsku
Chorągiew Kielecka
Zagnańsk pow. Kielce

lub:

Z.H.P.
21 DRUŻYNA HARCERZY im. A. Małkowskiego
w Ciechanowie
Chorągiew Mazowiecka
Ciechanów, ul. Wł. Łokierka 18

Z.H.P.
6 DRUŻYNA HARCERZY im. J. Lelewela
w Łagiewnikach
Chorągiew Śląsko-Dąbrowska
Łagiewniki p-ta Świętochłowice

i pieczątki okrągłej o średnicy zewnętrznej 25 mm i wewnętrznej 15 mm z napisem Z.H.P. 3 DRUŻYNA ZUCHÓW "WYRWIDĘBÓW" W GÓRZE ŚLĄSKIEJ

Z.H.P. 10 DRUŻYNA HARCERZY im. I. Daszyńskiego w Warszawie.

Drużyna Harcerzy posiada na swej pieczęci okrągłej w środku jej krzyż harcerski, drużyna zuchów – głowę wilczka.

ZNAKI DRUŻYNY.

Drużyna zuchów może posiadać swój znak. Jest to znak wiążący się z nazwą drużyny lub dowolnie wybrany znak np. gałąź w kształcenia rogów, okręcik i.t.p.

Drużyny harcerzy posiadają kategorie:

1) kat. C. – drużyny próbne,
2) „ B. – „ przygotowawcze,
3) „ A. – „ harcerskie.

Drużyna harcerzy przyjęta do Związku i posiadająca kategorię B – może posiadać proporzec harcerski.

Każda drużyna harcerzy, w której praca prowadzona jest na odpowiednim poziomie i która uzyskała kategorię A – może otrzymać od Komendanta Chorągwi na wniosek hufcowego zezwolenie w formie dyplomu na posiadanie sztandaru harcerskiego. Wzór sztandaru i regulamin sztandaru są ujęte w instrukcji Głównej Kwatery Harcerzy.

W wypadku obniżenia poziomu pracy harcerskiej zezwolenie na sztandar może być przez Komendanta Chorągwi cofnięte, sztandar wówczas winien być oddany do depozytu Komendy Chorągwi do czasu gdy drużyna będzie pracowała na odpowiednim poziomie. Z chwilą rozwiązania drużyny – sztandar zostanie przechowany w Komendzie Chorągwi. Drużyna może posiadać własne hasło, zawołanie, pieśń, oraz kolor.

PRZEPISY WEWNĘTRZNE.

Ze względu na swoją tradycję lub dla szczegółowego uregulowania toku życia i pracy, drużyna może posiadać "przepisy wewnętrzne" zgodne z niniejszym regulaminem.

"Przepisy wewnętrzne" drużyny zatwierdza hufcowy.

PRZEKAZANIE KIEROWNICTWA NAD DRUŻYNĄ.

Przekazanie kierownictwa nad drużyną może się odbywać za zezwoleniem lub na polecenia hufcowego. Protokół zdawczo-odbiorczy według specjalnego wzoru sporządza się w trzech egzemplarzach. Jeden egzemplarz otrzymuje hufcowy, drugi ustępujący drużynowy, trzeci zaś pozostaje w aktach drużyny. Protokół zdawczo-odbiorczy winien być spisany w obecności świadka (pełnoletniego) delegowanego przez hufcowego, może nim być opiekun drużyny. Jeżeli ustępujący drużynowy lub odbierający jest niepełnoletni, wówczas opiekun drużyny winien być również obecny jako współ-odpowiedzialny za majątek drużyny.

Protokół w tym wypadku podpisuje razem z drużynowym.

ZAWIESZENIE DRUŻYNY.

Zawiesić drużynę w pracy może hufcowy, meldując o tym Komendantowi Chorągwi. Zabezpiecza on również majątek drużyny.

ROZWIĄZANIE DRUŻYNY.

Drużyna może być rozwiązana z powodu:

a) nieprzejawiania należytej działalności,
b) stałego obniżania poziomu pracy,
c) popełnienia przez całą drużynę lub część jej członków czynu rażącego sprzecznego z ideologią harcerską i statutem ZHP,
d) w innych wypadkach niezależnych od drużyny jak np. zlikwidowanie szkoły, przy której drużyna istnieje i.t.p.

Rozwiązać drużynę może Komendant Chorągwi na wniosek Hufcowego, życzenie władz szkoły lub z własnej inicjatywy.

Drużynowy rozwiązanej drużyny ma prawo drogą służbową odwołać się do Komendanta Chorągwi o powtórne rozpatrzenie sprawy.

O losach pozostałych członków drużyny i inwentarzu rozwiązanej drużyny decyduje Komendant Chorągwi w porozumieniu z Hufcowym.

Załącznik L.2 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L.3 /48

Pieczęcie

Pieczęcie nagłówkowe: Długość 70 mm, szerokość 22 mm.

1.

Z.H.P.
GŁÓWNA KWATERA HARCERZY
Warszawa ul. Łazienkowska 7

2.

Z.H.P.
WIELKOPOLSKA CHORĄGIEW HARCERZY
Poznań, Wały Zygmunta Augusta 1

3.

Z.H.P.
HUFIEC HARCERZY "GARBARY"
Poznań, ul.....
Chorągiew Wielkopolska

lub:

Z.H.P.
HUFIEC HARCERZY "POWIŚLE"
Warszawa, ul.....
Chorągiew Warszawska

4.

Z.H.P.
21 DRUŻYNA HARCERZY im. A. Małkowskiego
w Ciechanowie
Chorągiew Mazowiecka

5.

Z.H.P.
DRUŻYNA ZUCHÓW "MARYNARZE"
w Skokach
Chorągiew Wielkopolska

---

1. Z.H.P. GŁÓWNA KWATERA HARCERZY	45 mm i 30 mm
2. Z.H.P. KOMENDA WIELKOPOLSKIEJ CHORĄGWI HARCERZY W POZNANIU	35 mm i 25 mm
3. Z.H.P. KOMENDA HUFCA HARCERZY " GARBARY" W POZNANIU	35 mm i 25 mm 35 mm i 25 mm
4. Z.H.P. 21 DRUŻYNA HARCERZY im. A. MAŁKOWSKIEGO W MILANÓWKU	25 mm
5. Z.H.P. DRUŻYNA ZUCHÓW " MARYNARZE" W SKOKACH	25 mm

Załącznik L.3 do rozkazu Naczelnika Harcerzy L.3 /48

1.3. OPŁATY ORGANIZACYJNE

Na podstawie upoważnienia T.N.R.H., Naczelnictwo Z.H.P. uchwałą z dnia 4.II. 1948 r. wprowadza następujące opłaty organizacyjne, obowiązujące w Z.H.P. od dnia 1 stycznia 1948 r.

N.Z.H.P. unieważnia jednocześnie dotychczas obowiązujące przepisy dotyczące opłat organizacyjnych.

1. Członkowie starszyzny harcerskiej wpłacają:
   Roczną składkę instruktorską – zł. 600, – (w odstępach półrocznych rocznych), – do Kasy N.Z.H.P. na r-k odnośnej Głównej Kwatery z zaznaczeniem celu wpłaty.
2. Młodzież harcerska wpłaca:
   a) pogłówne zł. 10, – (tylko przez 10 miesięcy) miesięcznie, z czego zł. 5, – do kasy drużyny, zł. 2,50 do kasy Hufca, zł. 2 – do kasy Komendy Chorągwi, zł. 0.50 – do kasy G.K.H.
   b) roczną opłatę rejestracyjną drużyny zł. 200. – do dnia 1 lutego do Kasy Komendy Chorągwi.
3. Członkowie współdziałający wpłacają:
   składkę zł. 50 – miesięcznie do kasy K.P.H.
4. Koła Przyjaciół Harcerstwa wpłacają:
   roczną opłatę rejestracyjną w wysokości zł. 1.000. – do dnia 1 lutego do Kasy Zarządu Okręgu.
   Zarząd Okręgu, 50% wpływów z tego tytułu wpłaca do dnia 1 marca do Kasy Naczelnictwa Z.H.P. załączając wykaz Kół, które rejestrację wpłaciły.
5. Dziesięcina od wpływów nadzwyczajnych pochodzących z urządzanych imprez dochodowych (nie dotyczy subwencji):
   Od imprez organizacyjnych przez:
   drużyny – do kasy Hufca
   hufce – „ „ Komendy Chorągwi
   K.P.H. – „ „ Zarządów Okręgów
   Komendy Chorągwi – do Głównych Kwater
   Zarządy Okręgów – do Kasy Naczelnictwa Z.H.P.

Uwaga: Jednostki organizacyjne, które uiściły opłaty organizacyjne przed terminem ogłoszenia zmian w wysokości opłat wpłacają opłaty wg. powyższej tabeli od dnia ogłoszenia zmian.

1.2. Uchwała konferencji komendantek i komendantów chorągwi, 1948 r.

źródło:
Uchwała konferencji komendantek i komendantów chorągwi z dnia 20 XII 1948 r., (w:) ISP PAN, Komuniści wobec harcerstwa 1944–1950, Krzysztof Persak, Warszawa 1998 r., s. 135 oraz Kolekcja Akt 1945–49/N-17/7, Archiwum GK ZHP, dostęp MH w Warszawie

Naród polski wszedł na drogę rozwoju Polski do dobrobytu, do likwidacji wyzysku, do sprawiedliwości społecznej, do socjalizmu. Na tę drogę weszła nasza organizacja, po której dążymy równym krokiem z ZMP

W wyniku przepracowania zagadnienia skautowego na odprawach instruktorskich, odbytych w poszczególnych chorągwiach i konferencji centralnej, instruktorki

i instruktorzy zebrani na odprawie komendantek i komendantów chorągwi w Warszawie w dniach 18, 19 i 20 grudnia 1948 roku stwierdzają, że wychowanie skautowe, którego częścią było harcerstwo, zrodziło się w ustroju kapitalistycznym i jako typowy jego wytwór wiązało młodzież z grupami przeciwstawiającymi się postępowi społecznemu w Polsce, wzmacniając elementy nacjonalistyczne i reakcyjne. My, instruktorzy, wychowawcy najmłodszego pokolenia, budującego socjalistyczną Polskę, zrywamy z wszystkimi pozostałościami wychowania skautowego i harcerskiego, które są odbiciem ustroju kapitalistycznego i chcemy nową robotę harcerską oprzeć na zasadach wychowania socjalistycznego.

1.3. Instrukcja Związku Młodzieży Polskiej w sprawie form współdziałania z ZHP, 1949 r.

źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., Związek Młodzieży Polskiej Zarząd Główny L. Dz. Org. VII-426/49, dostęp MH w Warszawie

Związek Młodzieży Polskiej
Zarząd Główny
L.dz. Org. VII-426/49

Warszawa, luty 1949 r.

INSTRUKCJA

dla Z.W. i Z.P. ZMP
w sprawie form współdziałania z ZHP

1. Terenem pracy dla ZHP jest młodzież szkół podstawowych. Młodzież starsza należy zgodnie z ustawą do SP, i może należeć do ZMP.
2. Młodzież starsza pracuje w ZHP lecz może tylko pełnić funkcje przewidziane regulaminem od obsad drużyn, aż do władz najwyższych.
3. Praca funkcyjnych ZHP traktowana jest jako obowiązek społeczny. ZMP-owcy pracujący jako funkcyjni ZHP są aktywem ZMP.
4. Władze ZHP swoją pracą szkoleniową i odpowiednią polityką personalną dążą do nieustannego zwiększania wśród swoich funkcyjnych ilości członków ZMP. W pracy tej muszą otrzymać jak najdalej idącą pomoc ze strony odpowiednich terenowo ogniw ZMP, jednak właściwa polityka personalna (mianowanie, zwalnianie itp.) członków wszystkich Komend ZHP jest wyłącznie w kompetencjach – odpowiednich władz ZHP. Zarządy kół, szkolne, powiatowe, wojewódzkie ZMP mają prawo stawiania wniosków personalnych do odpowiednich władz ZHP, a w razie trudności uzgodnienia kierują je do wyższej instancji ZMP.
5. Płaszczyzną stałej współpracy ZMP, hufca SP i drużyn ZHP na terenie szkół jest szkolny Zespół Młodzieżowy.
6. Płaszczyzną stałej współpracy ZMP i ZHP w skali powiatowej, wojewódzkiej i centralnej są prezydia odpowiednich Zarządów ZMP (ZP, ZW lub ZG). w skład których winien wchodzić przedstawiciel odpowiednich Komend ZHP.
7. Wszystkie sprawy bieżące, wynikające z ciągłej współpracy, należy załatwić przez ścisłą współpracę odpowiednich wydziałów Komend ZHP z wydziałami Zarządu ZMP.

CZŁONEK PREZYDIUM ZG ZMP
J. Borek

PRZEWODNICZĄCY ZG ZMP
J. Zarzycki

1.4. Materiały pomocnicze do szkolenia przewodników drużyny harcerskiej, Józefa Mazurka, Zastępcy Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, 1951 r.

źródło:
Materiały pomocnicze do szkolenia przewodników drużyny harcerskiej część I, Warszawa, 1951 r., s. 3–15, dostęp MH w Warszawie

JÓZEF MAZUREK
Z-ca kierownika Wydziału
Harcerskiego ZG ZMP

ORGANIZACJA HARCERSKA W SZKOLE

W procesie wielkich rewolucyjnych przemian naszego kraju, na obecnym etapie budownictwa socjalizmu, szkoła jest jednym z zasadniczych ogniw w kształtowaniu nowego człowieka. Zadania szkoły i nauczyciela zostały wyraźnie sformułowane przez tow. Bieruta w słowach skierowanych do młodych nauczycieli – absolwentów Liceum Pedagogicznego w czerwcu 1950 r.: „Wy macie wychować nowe socjalistyczne kadry, które kierować będą nową Polską, tworząc nowe warunki życia społecznego. Od Was zależy, aby jak najszybciej wykorzenić z psychiki ludzkiej ponury osad średniowiecznych przesądów. Jest Waszym szlachetnym powołaniem kształtować duszę dziecka, zaszczepić w nim zasady socjalistycznej moralności, poświęcenia dla klasy robotniczej i narodu. Zadaniem nauczyciela-wychowawcy w szkole ludowej jest uczynić z każdego dziecka i ucznia czynnego bojownika o wyzwolenie ludzkości z kajdan przemocy imperialistycznej, gorącego patriotę miłującego swój naród, ofiarującego mu swój cały młodzieńczy zapał i swoje uzdolnienia, całe swe serce i wszystkie swoje siły.

Zadaniem nauczyciela jest wychowanie naszej młodzieży w duchu patriotyzmu i proletariackiego internacjonalizmu, którego przykład dają nam braterskie narody Związku Radzieckiego i ich dzielną młodzież".

Powyższe zadania postawione przed nauczycielstwem przez cały naród i jego Partię wyraźnie wskazują, że szkoła ma dać dziecku określoną sumę wiedzy, ma je przygotować do życia, do pracy i walki o nowy ustrój, o socjalizm.

Stąd wypływają odpowiedzialne, trudne, ale zaszczytne zadania szkoły. Błędem byłoby sądzić, że szkoła może je spełnić tylko w oparciu o nauczyciela-wychowawcę. Musi ona się oprzeć o społeczeństwo, o pomoc rodziców, partii, organizacji młodzieżowych i dziecięcych.

Nauczyciel, chcąc w pełni wykonać powierzone mu zadanie, musi wiedzieć, skąd może otrzymać pomoc w swej pracy. Musi nie tylko mieć sojuszników, lecz także mobilizować ich współdziałania. Aby przyśpieszyć proces wychowania dzieci, przeobrażeń szkoły i eliminowania z niej wszelkich wrogich wpływów nauczyciel winien skoordynować własne wysiłki, z pracą partii, z życiem organizacji młodzieżowych, z pracą wychowawczą rodziców. W toczącej się walce o zbudowanie nowego ustroju szkoła jest nie tylko przedmiotem walki klasowej, lecz także jej terenem. Dlatego przed całym nauczycielstwem stoi zadanie czynnego przeciwstawienia się wrogowi i jego zakłamanej, obłudnej moralności, kryjącej za sobą ciemnotę i zacofanie. Wśród wielu organizacji istniejących dziś na terenie szkoły, harcerstwo jest jedyną ideowo-wychowawczą organizacją dziecięcą. Wiążąc dzieci z budową socjalizmu staje się ono pierwszym pomocnikiem szkoły i nauczyciela w prowadzonej przez nich walce.

CZYM JEST NOWE HARCERSTWO

Nowe harcerstwo wyrosło w ostrej walce ze starą organizacją harcerską, opartą na ideologii badenpowellizmu, która pogłębiała istniejący w burżuazyjnej szkole rozdźwięk między nauczycielem a uczniem. Nowe harcerstwo jest masową, dobrowolną, samodzielną organizacją dziecięcą, pracującą pod kierownictwem Związku Młodzieży Polskiej w oparciu o szkołę. Organizacja ZMP sprawując kierownictwo ideologiczno-organizacyjne nad harcerstwem zapewnia mu właściwy rozwój. Obowiązkiem kół ZMP jest otoczyć troskliwą opieką każdą drużynę i zapewnić jej pomoc w podejmowanych pracach, okazując dzieciom serdeczne zainteresowanie i miłość. ZMP ma dobierać i kierować do stałej pracy z dziećmi najlepszy swój aktyw, który pomaga wychowawcom w pracy z zastępami. Dążeniem harcerstwa jest dotrzeć swoim wpływem do wszystkich dzieci i skupić w szeregach organizacji większość uczniów szkół podstawowych, aby zapewnić im możliwość rozwoju zainteresowań i dążeń i przygotować ich wspólnie ze szkołą do nowego życia. Do harcerstwa może wstąpić uczeń poczynając od klasy III włącznie, który swoim postępowaniem i nauką zasłuży na przyjęcie do organizacji, pragnie brać udział w jej pracy i podporządkować się prawom zorganizowanego zespołu. Organizacja harcerska stale rośnie. Wzrost ten powinien się odbywać na podstawie żywej, atrakcyjnej pracy drużyn i zastępów przyciągających dzieci niezorganizowane. Dużą rolę w wiązaniu dzieci z organizacją odgrywają formy zewnętrzne jej pracy i symbolika: odznaka, chusta, salut – będące wyrazem ideologii klasy robotniczej. Formy zewnętrzne jednocząc wszystkich harcerzy dają dzieciom poczucie siły i dumy z przynależności do organizacji.

Dobrowolność wstąpienia w jej szeregi jest podstawą aktywnego udziału w pracach podejmowanych i prowadzonych przez harcerstwo i świadomego podporządkowania się jego wymaganiom. Każdy uczeń wstępując do organizacji zaznajamia się z prawem harcerskim i przyrzeka uroczyście „uczyć się i pracować dla dobra Ojczyzny i socjalizmu". Przyrzeka wypełniać dobrowolnie obowiązki nakładane nań przez szkołę i wychowawców i przez zastęp-kolektyw klasowy.

Wstępowanie dzieci do harcerstwa pod jakimkolwiek naciskiem ze strony wychowawców stoi w sprzeczności z tymi podstawowymi założeniami. Harcerstwo na terenie szkoły jest organizacją samorządową. Dzieci kierują swoimi ogniwami, zastępami i drużyną poprzez wybrane spośród siebie Rady, same planują swą pracę przy pomocy przewodników i wychowawców, realizują podjęte zadania i oceniają ich wykonanie. Nie znaczy to jednak, że przewodnicy i wychowawcy maja być tylko biernymi doradcami w pracy harcerzy, jak to się zdarza przy źle pojętej samorządności. Doświadczenia pedagogiki radzieckiej uczą nas, że przy wszystkich właściwościach i umiejętnościach harcerze są dziećmi. I tak jak wszystkie dzieci, chcą, by nie tylko im radzić, ale też, by nimi kierować, uczyć ich pracy i postępowania. W wielu drużynach zagadnienie samorządności dzieci jest postawione niewłaściwie. Nadmiar opieki ze strony wychowawcy lub bierne oczekiwanie na własną inicjatywę dzieci szkodzi rozwojowi dobrej i aktywnej ich pracy. W żadnym wypadku nie wolno dopuścić, aby w ogniwach i zastępach dzieci robiły, to co im przyniesie chwilowa zachcianka. Należy unikać także drugiej skrajności, spotykanej jeszcze dość często: narzucania dzieciom z góry gotowych zadań i komenderowania nimi przy ich wykonywaniu. Istota kierownictwa pracą dzieci w organizacji leży w umiejętnym podsuwaniu im tych zadań i form pracy, które przynoszą korzyści wychowawcze, pogłębiają ich wiedzę i ukształtują charakter, dając równocześnie możność rozwinięcia się ich własnych dążeniom i zainteresowaniom.

ZADANIA ORGANIZACJI HARCERSKIEJ

Zadania organizacji harcerskiej wynikają ze stosunków ekonomiczno-politycznych naszego kraju, kroczącego drogą budownictwa socjalizmu, którą wytyczyła przed całym narodem i jego młodzieżą Polska Zjednoczona Partia Robotnicza, oraz polityki naszego państwa, które u boku wielkiego Związku Radzieckiego staje do zwycięskiej walki o trwały pokój. Praca organizacji harcerskiej – najmłodszego oddziału budowniczych socjalizmu – jest nierozerwalną częścią wielkiego procesu przekształcania naszego kraju w kraj szczęśliwych, radosnych, twórczych ludzi, kraj potężnej techniki, nauki, kultury i osiągnięć gospodarczych. Pierwszym zadaniem organizacji harcerskiej jest kształtowanie u swych członków socjalistycznego stosunku do szkoły i nauczyciela. Walka o dyscyplinę i dobre wyniki w nauce, prowadzona przez organizację pod hasłem: „Szkoła naszym warsztatem pracy – w Planie 6 letnim", ma na celu wpojenie w dzieci przekonania, że ich nauka – to zasadniczy wkład harcerstwa w realizację planu 6-letniego.

W ten sposób organizacja mobilizuje dzieci do otwartego i bezwzględnego przeciwstawiania si tym uczniom, którzy łamią regulamin szkolny, podpowiadają i ściągają na lekcji, przeszkadzają w pracy nauczycielowi i całej klasie. Harcerstwo pragnie przezwyciężyć istniejące wśród uczniów fałszywie pojęte koleżeństwo i złe tradycje rozdźwięku między nauczycielem a uczniem.

W socjalistycznym wychowaniu ważne jest kierowanie rozwojem indywidualnym zainteresowań dziecka. Szkoła, która pracuje w ramach ustalonego programu i form, nie ma możliwości zrealizowania w pełni tego zadania. Dlatego też pracę jej w tym zakresie dopełnia organizacja na zajęciach pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Wielokierunkowość prac harcerskich pozwala każdemu dziecku zająć się tym, co odpowiada jego zdolnościom i zainteresowaniom.

Rozwijanie zainteresowań dziecka wiąże się z ważnym zadaniem szkoły i organizacji, jakim jest przygotowanie dzieci do wyboru zawodu. W zastępach starszych klas, VI i VII, należy wyraźnie stawiać przed dziećmi pytanie: kim chciałbyś zostać? – jakiej poświęcić się pracy? Szkoła i organizacja muszą przy tym pamiętać o potrzebie naszej rozwijającej się gospodarki i kierować odpowiednio dążeniami dzieci, przezwyciężając stare przesądy i niesłuszny pęd do szkół ogólnokształcących.

W zastępach klas VII winno się zwracać uwagę dzieci na takie zawody, jak: górnictwo, hutnictwo, przemysł metolowy, chemiczny, energetyczny.

Ważnym zagadnieniem jest sprawa kształcenia dziewcząt. Pokutujące jeszcze u nas przesądy i tradycje pchają dziewczęta do handlu, przemysłu odzieżowego i spożywczego. Dorastająca nowa kobieta zdobywa sobie miejsce w innych gałęziach przemysłu, jak przemyśle energetycznym, elektrotechnicznym, metalurgicznym, chemicznym i in. Harcerstwo ma zadanie zwalczać mieszczańskie zacofanie, które ograniczało świat kobiet do kuchni, kołyski i kościoła.

W pracy drużyn wiejskich trzeba zainteresować dzieci zawodami związanymi z przebudową produkcji rolnej, mianowicie z zawodem agronoma, fachowego hodowcy, traktorzysty itp.

Wszystkie prace drużyny winny być pogłębione i ożywione przez zajęcia kulturalno-artystyczne. Celem tych zajęć jest wychowanie człowieka kulturalnego, poznającego świat zarówno przez naukę, jak i przez piękno sztuki. Zajęcia świetlicowe wiążą dzieci uczuciowo z treścią nauki szkolnej i ułatwiają zrozumienie zagadnień ideowo-politycznych. Prace świetlicowe rozwijają równocześnie zamiłowania kulturowe dzieci, pobudzając je do własnej twórczości artystycznej.

Dążeniem harcerstwa jest wzbogacenie form zajęć artystycznych i spowodowanie by stały się one częścią codziennego życia ogniw i zastępów. Bardzo ważną rolę w pracy drużyny odgrywa wychowanie fizyczne. Organizując w zastępach zajęcia sportowe,

gimnastyczne, gry i ćwiczenia polowe, organizacja pomaga w kształtowaniu mocnego, zdrowego, zdyscyplinowanego kolektywu.

A.S. Makarenko pisze: „Kolektyw dziecięcy nie uprawiający gier nie będzie prawdziwym kolektywem". Prowadząc WF wyrabiamy w dzieciach zręczność, wytrzymałość, szybką orientację i siłę fizyczną. Powinniśmy przy tym uświadamiać dzieci, że wysportowanych ludzi potrzebuje ojczyzna do pracy i nauki, do obrony nowych zdobyczy i osiągnięć. Zajęcia WF w drużynie winny prowadzić do zdobycia przez każdego harcerza i harcerkę odznaki BSPO. W tym celu drużyna winna organizować na terenie szkoły masowe gry ruchowe, terenowe, zawody sportowe, konkursy gimnastyczne, brać udział w imprezach sportowych. Organizacja harcerska winna też dążyć do rozwoju krajoznawstwa i wędrownictwa, które oprócz poznania piękna naszego kraju i jego budownictwa, będą hartowały tężyznę fizyczną i dawały dzieciom praktyczną zaprawę polowego życia żołnierskiego.

Wiążąc wszystkie swoje zajęcia z życiem kraju, a tym samym z toczącą się walką o pokój i postęp, harcerstwo wyjaśnia dzieciom – kto w niej walczy i o co walczy. Harcerstwo winno uczyć miłości do klasy robotniczej, Partii i jej przywódców, a budzić nienawiść do zbrodniarzy wojennych, wrogów postępu i ludzkości.

W obecnym okresie najważniejszym zadaniem harcerstwa jest, by dzieci poznały i zrozumiały zadania Planu 6-letniego. Zajęcia drużyn mają pomóc szkole w pokazaniu dzieciom każdej nowej zdobyczy Planu 6-letniego – nowych domów, szkół, fabryk i mostów – które wyrastają z pracy rąk ich ojców i braci.

W dobry zwyczaj drużyn i zastępów winno wejść odwiedzanie wyróżnionych przodowników pracy – rodziców harcerzy – i obdarowanie ich drobnymi upominkami. W tej formie może uzewnętrzniać się miłość dzieci do realizatorów Planu 6-letniego i najlepszych synów ojczyzny.

Zaszczepiając dzieciom głęboki patriotyzm ludowy, drużyny nawiązywać będą do wielkich rewolucyjnych tradycji naszego narodu. Wzorem do naśladowania dla dzieci winny być postacie bojowników o wyzwolenie i postęp, którzy poświęcili dla sprawy swoje życie. Każda drużyna winna obrać sobie takiego bohatera jako patrona. Dzisiejsze osiągnięcia wyrastające z walki i pracy winny być dumą każdego harcerza.

Ważnym zadaniem w pracy drużyny jest dalsze pogłębienie serdecznej przyjaźni do dzieci i młodzieży Związku Radzieckiego – ojczyzny socjalizmu – pogłębianie przyjaźni do kraju, który zwyciężył faszyzm, a dziś przoduje wszystkim narodom w walce o pokój, postęp i szczęście ludzi pracy na całym świecie.

Harcerstwo jest bazą dla rozwoju Związku Młodzieży Polskiej. Ma ono przygotowywać harcerzy na przyszłych jego członków. Tę pracę w dużej mierze winno prowadzić koło ZMP przydzielone do opieki. Przewodnik i wychowawca winni służyć młodzieży radą i doświadczeniem pedagogicznym. Zadaniem drużyny w tym roku jest głębokie powiązanie harcerzy z organizacją zetempowską i jej pracą, a także zapoznanie z walką KZMP i pracą Pioniera Polski, z bohaterskimi postaciami organizatorów i przywódców ZMP. Drużyny i koła ZMP winny organizować wspólne prace, wycieczki, wieczornice itp. Członkowie kół ZMP winni prowadzić stałą informację polityczną w zastępach, otaczać zastępy troskliwą opieką i pomocą, dbać o dorastający aktyw dziecięcy.

Pomoc harcerstwa szkole ma jako cel ogólny wychowanie dzieci na twórczych członków socjalistycznego społeczeństwa przez kształtowanie ich miłości do ludowej ojczyzny i rozwijanie poczucia solidarności ze wszystkimi wyzyskiwanymi narodami świata.

A.S. Makarenko tak określa ideał wychowawczy nowego człowieka: „Pragniemy wychować kulturalnego radzieckiego robotnika. A zatem winniśmy dać mu wykształcenie w miarę możliwości – średnie oraz kwalifikacyjne zawody, winniśmy go zdyscyplinować, rozwinąć pod względem politycznym, uczynić oddanym członkiem klasy robotniczej, komsomolcem-bolszewikiem – inaczej mówiąc, musi on odczuwać godność swoją własną

i swej klasy, szczycić się nimi, musi zdawać sobie sprawę ze swoich obowiązków wobec klasy społecznej. Ma umieć podporządkowywać się towarzyszowi i umieć mu rozkazywać. Powinien być uprzejmy i surowy, dobry i bezlitosny – zależnie od warunków pracy i walki. Powinien być czynnym organizatorem. Powinien być wytrwały i zahartowany, panować nad sobą i mieć wpływ na innych. Jeżeli go ukarze kolektyw, musi szanować kolektyw i karę. Powinien być wesoły, dzielny, powściągliwy, zdolny do pracy i walki, zdolny do życia i miłujący życie, powinien być szczęśliwy. I tym wszystkim powinien być nie tylko w przyszłości, ale w każdym swoim powszednim dniu". W jednym z późniejszych artykułów Makarenko uzupełnia sformułowany poprzednio cel wychowania pisząc: „Winniśmy wypuszczać z naszych szkół energicznych, ideowych członków społeczeństwa socjalistycznego, zdolnych do tego żeby bez wahania w każdej chwili swojego życia znaleźć trafne kryterium dla oceny własnego postępku, zdolnego wreszcie do tego, aby od innych żądać właściwego zachowania. Wychowankowi naszemu, kimkolwiek by on był, nie wolno nigdy być tylko nosicielem jakiejś osobistej doskonałości, ma po prostu być dobrym, uczciwym człowiekiem. Winien on zawsze postępować przede wszystkim jako członek swego kolektywu, członek społeczności, odpowiadający za czyny nie tylko własne, ale i swoich towarzyszy".

Zadaniem harcerstwa jest zespolenie inicjatywy dzieci ze szkołą dla realizacji wychowania socjalistycznego.

HARCERSTWO – SZKOŁĄ RZĄDZENIA I ATYWNOŚCI SPOŁECZNEJ DZIECI

W bieżącym roku szkolnym została wprowadzona nowa struktura organizacji harcerskiej, zostały wybrane rady zastępów i drużyny, które kierują pracą harcerzy. Struktura harcerska odpowiada obecnie założeniom ideowym organizacji, zasadom dobrowolności i samorządności, wynika ona też z zadań harcerstwa w szkole. Praca zastępu, oparta zasadniczo o klasę, stwarza możliwość powiązania zajęć harcerskich z programem nauki i zainteresowań dzieci stosownie do wieku. Kolektyw harcerski w klasie staje się pomocnikiem nauczyciela w rozwiązywaniu trudności wychowawczych, w likwidowaniu braków w nauce dzieci, podnoszeniu świadomej dyscypliny uczniów.

Zastęp dzieli się na ogniwa, składające się z 6–10 harcerek lub harcerzy grupujących się na podstawie przyjaźni, wspólnych zainteresowań, wspólnego miejsca zamieszkania itp.

Ogniwo wybiera wpośród siebie ogniowego, który staje się organizatorem myśli i pracy zespołu, utrzymuje kontakt z radą zastępu i przekazuje jej zalecenia. Ogniwa harcerskie nie powinny być koedukacyjne. Nie odpowiadałoby to różnicom psychofizycznym chłopców i dziewczynek i ich specyficznym zainteresowaniom.

Chłopcy zajmują się pracami, w których mogą wykazać siłę i techniczne umiejętności, dziewczynki mają więcej zamiłowania do muzyki, śpiewu, tańca, robótek ręcznych itp. Unikając szkodliwej i nie odpowiadającej naszym potrzebom społecznym jednostronności, harcerstwo uwzględnia w pracy te różnorodne skłonności i zainteresowania dzieci. Praca w drużynie ma jednocześnie rozwijać i upowszechniać zamiłowania artystyczne wśród chłopców, a dziewczęta wciągać do zajęć technicznych, pogłębiać ich zainteresowania sportem.

Szkoła ludowa ma za pomocą organizacji harcerskiej wychowywać nową kobietę – dzielną i śmiałą, wykształconą i posiadającą szlachetne serce. Ogniwa harcerek i harcerzy jednej lub dwóch równoległych klas, a tam gdzie jest bardzo mało dzieci objętych organizacją (do 10 w klasie), z klas zbliżonych poziomem – tworzą zastęp. Zastęp nie powinien liczyć więcej niż 40 dzieci. Pracą zastępu kieruje rada zastępu złożona z ogniowych i 3–5 członków wybranych przez dzieci na zbiórce całego zastępu. Za pracę zastępu odpowiedzialny jest wybrany przez koło ZMP w porozumieniu z przewodnikiem czy opiekunem drużyny aktywista zetempowiec, przewodnik zastępu.

Wszystkie zastępy harcerskie jednej szkoły tworzą drużynę harcerską. Pracą drużyny kieruje rada drużyny, składająca się z 7–9 członków, wybrana przez wszystkich harcerzy. Członkowie rady wybierają spośród siebie przewodniczącego. W radzie drużyny, podobnie jak i w radzie zastępu, nie ma stałych ustalonych funkcji z wyjątkiem przewodniczącego i chorążego, członkowie rady biorą natomiast odpowiedzialność za wykonanie poszczególnych prac. Za całość pracy drużyny w szkole odpowiada przewodnik drużyny lub opiekun.

Takie ustawienie organizacji pozwala na rozwinięcie pełnej aktywności samych dzieci. Dobrze pracujące ogniwa, zastępy i drużyny stają się szkołą samodzielności w planowanym odejmowaniu zadań i organizowaniu pracy zastępu. Treść i forma pracy z harcerzami winny odpowiadać ich dążeniom i zainteresowaniom właściwym dla dziecięcego wieku. Zbudowanie mocnego kolektywu harcerskiego, rozwinięcie samodzielności i aktywności dzieci może nastąpić tylko wokół życiowych, porywających zadań, które podsuwać powinien dzieciom świadomy swej roli wychowawca. Zadaniem przewodników i grona nauczycielskiego jest pomóc dzieciom w rozwijaniu ich zainteresowań we właściwym kierunku. Zasadnicze znaczenie w pracy harcerskiej mają rady zastępu i drużyn, pracujące pod kierownictwem przewodników i przy pomocy nauczycieli. Rada zastępu czy drużyny – to szkoła aktywu harcerskiego, a w przyszłości zetempowskiego. Dlatego każda zbiórka Rady winna uczyć i wychowywać.

W niektórych naszych szkołach można zaobserwować zawężanie działalności Rad harcerskich, które uważane są przez kierownictwo szkół i nauczycieli wyłącznie za narzędzie podnoszenia dyscypliny wśród uczniów, likwidowanie niewłaściwego zachowania itp. Jest to niesłuszne, ponieważ Rada – to ośrodek twórczej inicjatywy, organizator pracy, rozdzielenia zadania dla każdego ogniwa, przeprowadzający kontrolę ich pracy, a także pracy kółek. W radach klasowych powstają projekty ciekawych zbiórek, wycieczek i gier. Rady organizują konkursy, zawody, turnieje, zabawy. Pod kierownictwem przewodników i przy pomocy nauczycieli inicjują techniczną i artystyczną twórczość dzieci, spotkania z zasłużonymi ludźmi naszego kraju, robotnikami itp. różnorodne zajęcia. Każde przedsięwzięcie, każde zadanie winno być kontrolowane w toku prac i oceniane przez same dzieci.

PLANOWANIE PRACY DRUŻYNY HARCERSKIEJ

Planowanie pracy drużyny harcerskiej jest koniecznym warunkiem zadań wychowawczych nowego harcerstwa. Zadaniem harcerstwa jest dopomożenie dzieciom w zdobywaniu nauki w szkole. Plan pracy określa, jakie zadanie będzie realizować drużyna w całości pracy wychowawczej szkoły w danym okresie, pozwala bogate i różnorodne zajęcia dzieci podporządkować ogólnym celom wychowawczym szkoły. Plan pomaga wybrać z bieżącego życia kraju najważniejsze zagadnienia polityczne i, nie rozpraszając się w szczegółach, doprowadzić je w odpowiedniej formie do świadomości dzieci.

Układanie planu i ocenianie wyników przez dzieci przy pomocy wychowawców kształci w nich poczucie odpowiedzialności za całość pracy, rozwija inicjatywę, stanowczość i głębokie poczucie więzi ze społeczeństwem. Przy wspólnym planowaniu wychowawca ma możność głębiej poznać dążenia dzieci i nadawać im właściwy kierunek. Planowana praca daje mu możność stopniowania trudności zadań stawianych przed dziećmi, pozwala opracować je tak, by tworzyły jedna całość i przynosiły coraz lepsze wyniki. Szczególnie ważny w pracy z dziećmi jest dobór zadań oraz ład i spokój w ich przeprowadzaniu. Nadmiar przypadkowych prac, zaskakiwanie dzieci coraz nowymi doraźnymi zadaniami powoduje w rezultacie przeciążenie i niezdrową gorączkowość. Taka „żywiołowa" praca nie pomaga w realizacji zasadniczego zadania dzieci: w nauce, a odwrotnie – często stanowi przeszkodę w jego wykonaniu. Plan zapobiega temu nie-

bezpieczeństwu ujmując aktywność i inicjatywę dzieci we właściwe ramy, podporządkowując prace w drużynie głównym celom wychowawczym.

Okresowe plany pracy sporządzane są przez rady z pomocą wykładowcy na podstawie długofalowego planu wychowawczego przewodnika czy opiekuna, który obejmuje główne zadania i momenty pracy na okres półrocza lub roku. W tym długofalowym planie winny znaleźć odbicie zadania wychowawcze szkoły ustalone na dany rok, program nauki i ogólne zagadnienia życia kraju. Pomocą w ułożeniu takiego planu są wytyczne organizacji na bieżący rok; wskazują one, co może i powinna podejmować drużyna w pracy szkoły i w jakiej formie ma to uczynić. Ogólne zagadnienia polityczne winny znaleźć wyraz w zajęciach dzieci. Plan długofalowy układa przewodnik drużyny w ścisłym porozumieniu z kierownikiem szkoły i gronem pedagogicznym. Po przedyskutowaniu i zatwierdzeniu planu na Radzie Pedagogicznej staje się on częścią składową planu dydaktyczno-wychowawczego szkoły. Czy ułożenie długofalowego planu jest sprzeczne z postulatem samodzielności, inicjatywy i rozwoju własnych zainteresowań dzieci? Oczywiście nie. By ułożyć dobry plan, przewodnik musi się oprzeć na znajomości swojej szkoły, miejscowych warunków otoczenia i związanych z tym zainteresowań dzieci. Plan winien odpowiadać dążeniom, zamiłowaniom i zaobserwowanym potrzebom zespołu dziecięcego. Niezależnie od tego winien on mieć charakter ramowy. W oparciu o te ogólne założenia przewodnik opracowuje wspólnie z radą drużyny szczegółowy, okresowy plan pracy drużyny, uwzględniając zadania dla poszczególnych zastępów.

Dzieci, układając plan przy pomocy nauczyciela i przewodnika, nie trzymają się sztywno schematu planu przewodnika działu, ale za to winny dokładnie ustalić, co będą robić, jak wykonają zadania i które z nich będzie odpowiedzialne za wykonanie danego zadania.

1.5. Uchwały VIII Plenum ZG ZMP, 1952 r.

źródło:
Praca wychowawcza w drużynie, Warszawa, 1952 r., s. 3–8, dostęp MH w Warszawie

UCHWAŁY VIII PLENUM ZG ZMP BOJOWYM PROGRAMEM
WYCHOWANIA MŁODEGO POKOLENIA

Historyczne uchwały VI Plenum KC PZPR, mobilizujące masy pracujące naszego kraju w narodowym froncie walki o pokój i Plan Sześcioletni, postawiły przed całą młodzieżą nowe, poważne zadania.

„Uczymy naszą dzielną i pełną zapału młodzież – wskazywał tow. Bierut w referacie wygłoszonym na VI Plenum KC PZPR – aby przyspieszyła swym szlachetnym entuzjazmem osiągnięcia naszej pracy, aby młodzieńczą energią wzmacniała siły pokoju".

Odpowiedzialne a równocześnie zaszczytne zadania, które przed młodzieżą postawiło VI Plenum KC PZPR, podjął bojownik pomocnik partii – Związek Młodzieży Polskiej. Na ZMP jako organizatorze i kierowniku całej młodzieży spoczywa odpowiedzialność i obowiązek poprowadzenia jej do walki o pokój i Plan Sześcioletni.

Wyrazem zrozumienia tych zadań było VIII Plenum ZG ZMP. Wzbogaciło ono naszą organizację w nowe środki oddziaływania ideologicznego, podniosło na wyższy poziom metody walki młodzieży o pokój i budownictwo socjalistyczne.

W swoim referacie na VIII Plenum ZG tow. Matwin mówił, że „...wychowanie młodego pokolenia w duchu rewolucyjnym, marksizmu-leninizmu, w duchu nienawiści do burżuazji, w duchu bojowego braterstwa proletariuszy wszystkich krajów jest i pozostanie podstawowym obowiązkiem ZMP... Obok tego niezmiernie ważnym zadaniem Związku

staje się obecnie budzenie i podnoszenie narodowej świadomości młodzieży". Zadanie to ma również doniosłe znaczenie dla wychowawców organizacji harcerskiej.

Co to znaczy budzenie i podnoszenie narodowej świadomości w pracy z dziećmi?

Znaczy to:

Po pierwsze,

że trzeba budzić wśród dzieci głębokie umiłowanie dla najlepszych, rewolucyjnych tradycji naszego narodu.

„Mamy wiele powodów do dumy narodowej z naszych historycznych osiągnięć – podkreślał tow. Bierut w swoim przemówieniu końcowym na VI Plenum KC. – Powinniśmy umieć wydobyć z mroków historii wiele z tych osiągnięć i wiele postaci, na których talentach, ofiarnych wysiłkach, poświęceniu, braterstwie sami winniśmy się uczyć i uczyć naszą młodzież, ponieważ dawne klasy panujące nie pokazały najczęściej narodowi tego, co najbardziej było w nim cenne, wartościowe, postępowe i twórcze".

Po drugie,

że trzeba uczyć dzieci kochać nasz język ojczysty, pokazywać piękno literatury narodowej, zbliżać do dzieci postacie naszych wielkich poetów, pisarzy, uczonych, wynalazców i odkrywców.

Po trzecie,

że trzeba pokazać dzieciom walkę najlepszych synów narodu polskiego, bohaterów klasy robotniczej – Waryńskiego, Kasprzaka, Okrzei, Dzierżyńskiego, Hibnera, Buczka, Świerczewskiego, Janka Krasickiego, Hanki Sawickiej i innych. Trzeba, by dzieci zrozumiały, że właśnie dzięki ich poświęceniu oraz zadzierzgnięciu przez nich mocnych więzów solidarności i bojowego braterstwa z ludem rosyjskim i partią Lenina-Stalina Polska została wyzwolona pod panowania obcych i rodzimych możnowładców i wyzyskiwaczy.

Po czwarte,

że trzeba pokazać dzieciom, że największym powodem do naszej dumy narodowej są wspaniałe osiągnięcia klasy robotniczej i ludu polskiego w ciągu ostatnich 6 lat budownictwa nowego ustroju sprawiedliwości społecznej i dobrobytu, które dokonały głębokich przemian w naszym kraju. Trzeba na bliskich i dostępnych przykładach pokazywać dzieciom, jak pod wpływem pracy ich ojców i matek zmienia się oblicze Polski, jak z kraju ubogiego i eksploatowanego przez rodzimych i zagranicznych kapitalistów staje się on krajem szczęśliwym i bogatym.

Pokazując dzieciom bohaterską prace narodu polskiego i wiążąc ją z całą historyczną i postępową przyszłością naszego kraju, musimy jednocześnie pokazywać i zwalczać wszystko to, co było wsteczne i reakcyjne, co hamowało rozwój i było nieszczęściem dla narodu polskiego.

To wychowywanie dzieci w duchu patriotyzmu i dumy narodowej nie może się zamienić w jakąś specjalną, dodatkową akcję. Chodzi o to aby całą naszą prace z dziećmi rozszerzyć i pogłębić. Na przykład obierając imiona drużyn trzeba śmielej i częściej sięgać nie tylko do historii ruchu robotniczego, ale również do odleglejszej przeszłości historycznej i wybierać imiona wielkich pisarzy, naukowców odkrywców. Również w codziennej pracy należy częściej posługiwać się przykładami z życia i walki wybitnych synów narodu polskiego.

W realizacji tego zadania trzeba wykorzystać zajęcia krajoznawcze, zapoznać dzieci z przeszłością, teraźniejszością i przyszłością swojej okolicy, sporządzać w zastępach i drużynach monografie i albumy na temat: „Wczoraj, dziś i jutro naszej okolicy"; opiekować się zabytkami i pamiątkami historycznymi. Trzeba częściej niż dotychczas organizować spotkania z działaczami rewolucyjnymi, z naukowcami i pisarzami, z przodownikami naszego budownictwa. Rozwijając wszelkie formy pracy z książką trzeba sięgać do dorobku literackiego naszego narodu, szerzej wykorzystywać w pracy utwory naszych klasyków.

W swoim referacie tow. Matwin wskazywał, że hasło frontu narodowego nie upoważnia bynajmniej do osłabienia czujności. „Niech aktyw nasz rozwijając klasową i narodową świadomość młodzieży – mówi tow. Matwin – z tym większą pasją uczy ją śmiertelnej nienawiści do wroga, pogardy dla tych wszystkich Andersów, Zaleskich, Zarembów i Mackiewiczów, którzy jedną ręką wzorem Targowicy sprzedają Trumanom, Attlee i Kruppom, a drugą podszczuwają przeciw naszym radzieckim braciom". Zadaniem naszym jest umieć zdemaskować i pokazać dzieciom wrogą działalność kułaków, spekulantów, plotkarzy i panikarzy; budzić do nich pogardę i nienawiść.

Pogłębienie patriotyzmu, świadomości i dumy narodowej naszych dzieci pozwoli na większe niż dotychczas włączenie ich do walki o pokój i Plan Sześcioletni.

„Zadaniem organizacji zetempowskich – wskazywał tow. Matwin – jest obecnie wzmóc wielokrotnie aktywność młodzieży w walce o pokój. Wzmocnić ten ruch czynnym udziałem wszystkich młodych patriotów w kraju, przyciągnąć nowe setki tysięcy młodzieży dotąd biernej – oto nowe zadanie".

W naszej pracy wychowawczej oznacza to silniejsze włączenia dzieci do wszelkich masowych akcji w obronie pokoju, uaktywnienie drużyn do wykonywania zadań powierzonych im przez miejscowe Komitety Obrońców Pokoju, wzmożenie pracy uświadamiającej w ogóle, a w szczególności pokazywanie dzieciom, jak ich koledzy w krajach kapitalistycznych i kolonialnych na skutek zbrojeń i nieludzkiego wyzysku żyją w nędzy i głodzie, często na ulicy, nie mając dostępu do szkół. Jednocześnie trzeba bardziej niż dotychczas popularyzować szczęśliwe i radosne życie i nieograniczone możliwości rozwoju dzieci w Związku Radzieckim i krajach demokracji ludowej. Ważną rolę może tu odgrywać zorganizowanie pomiędzy dziećmi a ich przyjaciółmi za granica wymiany listów i albumów mówiących o życiu i pracy naszych dzieci i naszego kraju. Organizując tę wymianę trzeba zatroszczyć się o to, by nie ograniczała się ona wyłącznie do naszych drużyn, lecz by objęła dzieci całej szkoły by harcerze stali się zapalonymi agitatorami sprawy pokoju zarówno w szkole jak i poza nią.

„Aktywność w walce o pokój – mówił tow. Bierut na VI Plenum KC PZPR – oznacza więc codzienną pracę każdego z nas nad umacnianiem sił Polski Ludowej, nad umacnianiem jej bazy ekonomicznej, nad umacnianiem jak najszybszego wzrostu jej sił wytwórczych, tzn. jej przemysłu, transportu, żeglugi, jej rolnictwa, a wraz z tym wszystkim jej kultury, która jest niewątpliwie ważnym czynnikiem siły narodu. Aktywność w walce o pokój – to przyczynianie się ze wszech miar i na każdym kroku do realizacji naszego Planu 6-letniego".

Wyciągając wnioski z tego wskazania tow. Matwin podkreślił w swoim referacie na VIII Plenum ZG, że: „Związek nasz tylko w tym wypadku odegra rolę bojowego pomocnika partii w walce o te cele, jeśli potrafimy tak postawić naszą pracę wśród młodzieży, aby zrozumiała ona zamierzenia Planu 6-letniego, aby dumna była z tej wielkiej drogi, po której idzie nasz naród, i aby ją ożywiło jedno mocne pragnienie: pracować lepiej, ofiarniej, wydajniej – w fabryce, na wsi, w szkole w biurze".

Najważniejszym wkładem naszych dzieci w Plan 6-letni jest ich nauka i praca w szkole. Walka o dobre wyniki nauczania, o świadomy i twórczy stosunek każdego ucznia do obowiązków szkolnych, o podniesienie dyscypliny, o serdeczną więź z nauczycielem i wychowawcą – oto najważniejsze zadania, bez wypełnienia których niemożliwa jest realizacja uchwał VIII Plenum ZG. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozbudowę, ulepszenie i pogłębienie zajęć politechnicznych dzieci. Nasi przewodnicy powinni wyzyskać wszystkie możliwości dla stworzenia w każdej szkole warsztatu drużyny, dla założenia przy szkole działki miczurinowskiej. Organizacje zetempowskie powinny zatroszczyć się o to, by zakłady produkcji i koła ZMP tych zakładów objęły opiekę nad drużynami, które dotychczas nie posiadają opiekunów, powinny zainteresować dzieci pracą tych zakładów, ich produkcją.

Dużą pomocą w rozbudzeniu zainteresowań technicznych dzieci będą umiejętnie zorganizowane wycieczki do fabryk, zakładów pracy, państwowych i spółdzielczych ośrodków maszynowych, do technicznych szkół zawodowych itp. Wielkie znaczenie mogą tu mieć również spotkania z przodownikami pracy, racjonalizatorami, technikami i inżynierami, którzy wykażą dzieciom znaczenie maszyn i mechanizmów oraz umiejętności kierowania nimi dla realizacji Planu Sześcioletniego. Dążyć będziemy w tej pracy do tego, by dzieci nasze pasjonowały się techniką, dążyły do jej opanowania.

Ważnym odcinkiem włączania dzieci do walki o Plan Sześcioletni są dostępne dla dzieci prace społecznie użyteczne. Lenin uczył, że młode pokolenie „powinno wszystkie zadania swojego nauczania ujmować w ten sposób, ażeby każdego dnia w każdej wsi, w każdym mieście młodzież rozwiązywała praktycznie to lub inne zadanie wspólnej pracy, choćby nawet najmniejsze, choćby nawet najprostsze”[1].

Rozwijający się ruch sadzenia „drzew sześcioletnich”, zakładanie sadów owocowych, zbieranie ziół leczniczych, grzybów i jagód, zbiórka złomu, makulatury i innych odpadów użytecznych, wykonanie przyrządów i pomocy naukowych, konserwacja sprzętu i urządzeń szkolnych, urządzanie boisk i placów sportowych – oto najważniejsze formy prac społecznie użytecznych o dużym znaczeniu dla realizacji planu i głębokim sensie wychowawczym.

Dla pomyślnej realizacji zadań w walce o pokój i Plan Sześcioletni ważny jest szybki wzrost szeregów ZMP. Jednym z ważnych źródeł tego wzrostu jest organizacja harcerska – rezerwa ZMP. Dlatego właśnie „Codziennego kierownictwa i troskliwej opieki ZMP – jak powiedział w swoim referacie tow. Matwin – wymaga praca wśród dzieci szkół podstawowych, praca milionowej organizacji harcerskiej”.

Organizacje zatempowskie powinny zatroszczyć się o stałą i systematyczną oraz lepszą i głębszą opiekę kół ZMP nad drużynami harcerskimi, o typowanie najlepszych aktywistów na przewodników drużyn i zastępów, o pomoc w organizowaniu zajęć technicznych, przyrodniczych, kulturalnych i sportowych. Organizacje zetempowskie muszą dbać o stały i szybki wzrost drużyn harcerskich, o podniesienie poziomu ich pracy.

Szczególną troską trzeba otoczyć harcerzy klas siódmych, rozwinąć wśród nich wzmożoną pracę ideologiczno-polityczną: nie odrywając od pracy w harcerstwie zapoznać się z pracą ZMP, z jego historią, z przodującą rolą zetempowców w budowie socjalistycznym, powierzyć tym harcerzom nowe, odpowiedzialniejsze zadania, przygotowujące ich do godnego pełnienia obowiązków zetempowca.

Uchwały VIII Plenum ZG ZMP, wytyczające całej organizacji bojowy program walki o pokój i Plan Sześcioletni, wskazały również na zadania stojące przed nami na odcinku organizacji harcerskiej.

„Aktyw i organizacje zetempowskie nie pożałują sił – powiedział w zakończeniu swego przemówienia tow. Matwin – aby pod kierownictwem partii i pod przewodnictwem tow. Bieruta poprowadzić młode pokolenie do walki o pokój i Plan 6-letni, o zabezpieczenie niepodległości, rozkwit wielkich twórczych sił narodu polskiego i zwycięstwo socjalizmu w naszej ojczyźnie”.

[1] W. I. Lenin, *Dzieła wybrane*, tom II, s. 797.

1.6. Przemówienie Haliny Krysanki, Zastępcy Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, na XV Plenum ZG ZMP, 1954 r.

źródło:
XV Plenum ZG ZMP, Warszawa, 1954 r., s. 66–68, dostęp MH w Warszawie

Tow. Halina Krysanka
Z-ca kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP

Jedną z podstawowych bolączek naszego przewodnika i naszej pracy z dziećmi jest to, że drużyna harcerska nie umiała znaleźć swojego miejsca w szkole. W latach 1951/52 mieliśmy taką sytuację, że drużyna niewiele miała wspólnego z pracą szkoły, z jej planem wychowawczym, z tym, co było treścią codziennego życia i pracy w szkole. Zdawaliśmy sobie sprawę z tego, że coś jest nie tak, jak trzeba. Próbowaliśmy to poprawić i... zrobiliśmy krok w drugą stronę: zepchnęliśmy drużynę – przy dużej pomocy władz oświatowych – na pozycję „dodatku" do szkoły. W rezultacie tego na zbiórkach harcerskich drużyny zajmowały się tym, jaka jest struktura liścia czy innymi podobnymi lekcyjnymi tematami. Mieliśmy jeszcze inne przejawy tego, że organizacja była swego rodzaju „doczepką" do szkoły. W Kobylnicy – w jednej z lepiej pracujących drużyn w powiecie słupskim – nauczyciele chwalili się tym, że harcerze sprawdzali zadania domowe swoich kolegów, przeprowadzali korepetycje, sprawdzali obecność w klasach – słowem – wyręczali nauczyciela w jego obowiązkach. Albo taki przykład. W szkole TPD nr 1 w Warszawie uważano, ze drużyna harcerska słusznie walczyła o wyniki nauki i właściwą postawę dziecka, ponieważ za „dwójkę", źle odrobione zadanie zdejmowano mu chustę harcerską.

Nie chcemy, ażeby zbiórki harcerskie zmieniały się w jeszcze jedną lekcję. Chcemy natomiast rozbudzić ciekawość dziecka otaczającym go światem i zjawiskami, pobudzić jego zainteresowania. Przez rozbudzenie tej twórczej ciekawości zainteresujemy dziecko nauką w szkole, wskazując zarazem, że na wiele ciekawych problemów można znaleźć odpowiedź na lekcji historii, fizyki, chemii czy biologii. Wydaje się, że poprzez wyjaśnienie dziecku znaczenia nauki i jej roli w budownictwie socjalistycznym łatwo kształtować słuszną postawę dziecka wobec jego szkolnych obowiązków. To jest właśnie słuszna droga postępowania, a nie mentorstwo, nie zabawianie się na zbiórkach w kontrole, czy uczniowie odrobili czy nie odrobili lekcje. Słuszne jest wreszcie to, aby poprzez zbiórkę harcerską uzupełniać i rozwijać to wszystko, czego dziecko nauczyło się w szkole, np. poprzez zajęcia techniczne czy przyrodnicze, wiązać teorię szkolną z praktyką, z osobistym doświadczeniem dziecka.

Poważną bolączką jest również to, że nie umieliśmy zróżnicować potrzeb i zainteresowań dziecka w zależności od jego wieku, płci i środowiska, w jakim ono żyje i pracuje. Stąd, mówiąc o dziecku i o pracy z nim – mówiliśmy o dziecku w ogóle, a przecież inaczej trzeba pracować z harcerzem z klasy III, a inaczej z VII. Zupełnie inne są zainteresowania i jednakowych form dla wszystkich na pewno niesposób wymyślić.

Ten brak prowadzi do tego, że w naszych drużynach często jeszcze nudno jest naszym dzieciakom. Drużyny chorują na „dorosłość", nie zaspokajają istotnych potrzeb i istotnych pragnień dziecka. Trzeba zdać sobie sprawę z tego, że przeciw temu groźnemu wrogowi – nudzie, musimy stworzyć w naszej organizacji harcerskiej zgodny front przewodników, nauczycieli, całego aparatu i aktywu ZMP.

Jasne jest, że potrzebna nam jest tutaj szeroka pomoc. Bardzo brak jest naszemu dziecku i przewodnikowi ładnych piosenek, wierszy, opowiadań czy scenek odpowiednich dla zespołów artystycznych, tak bardzo pomocnych w wychowaniu młodzieży. W tej sprawie nie umieliśmy dostatecznie apelować do literatów. Plenum ZG Związku Literatów Polskich poświęcone literaturze dziecięcej nie przyniosło postulowanych

zmian. Literatura dla dzieci nadal pozostaje „kopciuszkiem", chociaż wszyscy literaci chętnie powtarzają znane twierdzenie Gorkiego, że „dla dzieci trzeba pisać tak samo jak dla dorosłych, tylko lepiej". A tymczasem z tym „lepiej", jednak jak dotąd w praktyce wcale nie jest najlepiej. Powieść, opowiadanie i wiersz dla dzieci to wciąż domena dobrych chęci, ale najczęściej nic poza tym. Konieczne jest, by wreszcie książki dla dzieci zaczęły pisać „najtęższe pióra". Oczekujemy powieści dla dzieci od Newerlego, Żukrowskiego, Brandysa, oczekujemy zdrowej sensacji i przygody harcerskiej od Koźniewskiego, oczekujemy porywających fantazji popularno-naukowych od Lema. Wreszcie walkę o poziom literatury dziecięcej musi podjąć i krytyka literacka. Wydaje się, że miejsce dla tej krytyki winno znaleźć się na łamach „Nowej Kultury", „Przeglądu Kulturalnego".

Bez pomocy literatów, kompozytorów, plastyków trudno będzie konsekwentnie i właściwie tego groźnego wroga – nudę wyplenić z organizacji harcerskiej.

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie

2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 21, 29 V 1950 r., dostęp MH w Warszawie

Przyrzekam uroczyście wobec kolegów i narodu polskiego uczyć się i pracować dla Dobra Ojczyzny i sprawy socjalizmu. Przyrzekam wiernie przestrzegać prawa harcerskiego, całym sercem, zawsze i wszędzie służyć Polsce Ludowej.

2.2. Prawo Harcerskie

2.2.1. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 21, 29 V 1950 r., dostęp MH w Warszawie

- Harcerz kocha Polskę Ludową i służy jej całym swym życiem[1]
- Harcerz w szeregach postępowej młodzieży świata walczy o pokój i wolność narodów
- Harcerz szanuje ludzi pracy i uczy się od nich
- Harcerz dobrze się uczy
- Harcerz poznaje życie przyrody i uczy się gospodarować jej siłami
- Harcerz zaprawia siły do pracy i obrony kraju
- Harcerz jest dobrym kolegę i niezawodnym towarzyszem pracy
- Harcerz dba o honor swej organizacji
- Harcerz przygotowuje się do pracy w szeregach Związku Młodzieży Polskiej.

[1] Punkty nie były numerowane (przyp. K.M.).

2.3. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane

2.3.1. Komentarz Naczelnictwa ZHP dotyczący prawa harcerskiego, 1948 r.

źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., sygn. Z 45-49/8/35/7, dostęp MH w Warszawie

WYTYCZNE IDEOWO-WYCHOWAWCZE
DLA NOWEGO PRAWA HARCERSKIEGO

Przedwojenne prawo harcerskie wzorowane całkowicie na prawie skautowym angielskim wyrażało ideologię klasy burżuazyjnej.

Prawo harcerskie, które zostało wprowadzone tuż po odzyskaniu niepodległości, wniosło ważne elementy wyrażające nowy stosunek do pracy, podkreślało stosunek do Polski Demokratycznej, a zmienione przyrzeczenie konkretnie formułowało sens ideowo-wychowawczych dążeń harcerza, wyraźnie odcinało się od nieobowiązujących ogólników przedwojennego prawa harcerskiego. Mniej jednak nie oderwało się ono w całości od swojego pierwowzoru angielskiego, a sposób prowadzenia go bez przygotowania przez właściwą pracę ideologiczną i bez zmiany całości programu i kadry spowodował, że nowe powojenne prawo w praktyce harcerskiej było sabotowane. Powszechnie aczkolwiek konspiracyjnie stosowano przyrzeczenie przedwojenne.

Prawo harcerskie wprowadzono na początku 1947 roku, jako wynik pracy Komisji Ideologicznej, powołanej przez ówczesne Naczelnictwo Z.H.P. w 1946 r. w założeniach swoich ideologicznych a szczególnie przez przywrócenie przedwojennego przyrzeczenia było cofnięciem się ideologicznym i politycznym Naczelnictwa pod naciskiem elementów starej kadry instruktorskiej, która zgodnie z polityką Mikołajczyka po jego przyjeździe do kraju opanowała Harcerstwo dla zahamowania procesu jego demokratyzacji.

Obecnie kiedy w Harcerstwie została przeprowadzona gruntowna kampania ideologiczna rozprawiająca się z duchem kapitalistycznym całej ideologii skautowej, dzięki której została przyjęta rezolucja przez odprawę instruktorów wojewódzkich, zrywająca z dotychczasowym systemem ideowo-wychowawczym harcersko-skautowym oraz po wprowadzeniu nowych stopni i sprawności harcerskich, jest pora do ujęcia w prawie i przyrzeczeniu nowych zasad ideowo-wychowawczych.

Przeoranie ideologiczne grona instruktorskiego, zmiany strukturalne i personalne wśród niego pozwalają na ostateczne zamknięcie procesu rewizji dawnych założeń przez danie młodzieży nowego prawa. Dzięki tym przemianom, które pozwalają ustawić harcerstwo jako podbudowę organizacyjną i ideologiczną Z.M.P., harcerstwo realizuje jego linię wychowawczą na najmłodsze pokolenie naszego narodu. Stąd treści ideowo-wychowawcze jak i forma nowego prawa harcerskiego winny zawrzeć wielkie, porywające ideały, w imię których kraj nasz przetwarza swoje życie i które winny być wyrażone językiem zrozumiałym dla naszej młodzieży. Na czoło wychowawczych myśli przewodnich w prawie harcerskim wysuwa się ideał ojczyzny i patriotyzmu ludowego, w poczuciu, że sprawa Ojczyzny związana jest ze sprawą postępu całej ludzkości i ze sprawą osobistą wyzwolonego człowieka pracy.

Treść i uszeregowanie założeń ideowo-wychowawczych nowego prawa

1. W pierwszym punkcie musi wyrazić się stosunek harcerza do patriotyzmu ludowego, internacjonalizmu, socjalizmu. Punkt ten zawrze stwierdzenie przynależności do narodu polskiego, przywiązanie do wolnościowych jego tradycji, umiłowanie i pełne oddanie dla kraju, który wyzwolony z pęt niewoli narodowej i społecznej buduje życie wolnych ludzi pracy związanych wspólnym celem i z innymi narodami i z pracującą ludzkością całego świata.

2. Honor

Najwyższym honorem harcerza jest wyrosnąć na bojownika i budowniczego Polski sprawiedliwości społecznej. Każda praca, zabawa, każdy dzień życia harcerza winien być przeniknięty tym celem. Hartując się do walki i pracy dla Polski socjalistycznej harcerz nie unika trudności i przeszkód, lecz stara się je przełamać. Nie tłumaczy swojej słabości słabością innych kolegów, lecz świeci przykładem i ofiarnością dla dobra ogólnego, rzetelności i dyscypliny w dążeniu do podjętych zadań. Stara się swoim postępowaniem zasłużyć na zaufanie ludzi. Harcerz sięga ambitnie po coraz trudniejsze zadania, sposobiąc się do wstąpienia w szeregi Z.M.P.

3. Radość

Harcerz jest radosny. Radość jest nieodstępnym towarzyszem harcerza. Czerpie ją ze spełnianych zamierzeń i planów, z przełamywania trudności, ze wspólnego wysiłku i wspólnych zabaw z towarzyszami. Umie marzyć i uparcie zamierzenia wcielać w czyny. Czerpie ją z piękna przyrody, które ochrania i z piękna, które tworzy sam wespół z gromadą.

4. Praca

Stosunek do pracy i do własności socjalistycznej winien zawierać stosunek do własnej pracy w szkole oraz stosunek do własności społecznej jako owoców wspólnej pracy ludzi i powinien stanowić podstawę moralności socjalistycznej harcerza.

To zagadnienie było najmocniejszym punktem pierwszego wydanego w wolnej Polsce prawa i zostało osłabione w prawie w 47 r. Prawo to brzmiało: „harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich".

5. Stosunek do nauki

Harcerz rozumie, że nauka jest najpotężniejszym sprzymierzeńcem człowieka w wyzwoleniu z jarzma zależności od przyrody i z wszelkiej niewoli społecznej. Przez poznanie przyrody i techniki pragnie przygotować się do czynnego udziału w pracy nad tworzeniem co raz lepszych warunków bytu człowieka.

Poznając rodzimy kraj, jego historię i kulturę oraz historię i kulturę ludzkości wychowuje się do swej roli budowniczego socjalizmu.

Ten sam punkt winien podkreślać stosunek harcerza do szkoły i na miejsce starej skautowej negacji i pracy w szkole postawić zadania wytrwałego wysiłku dla opanowania zdobyczy wiedzy ludzkiej.

6. Harcerz mówi prawdę

Nie rzuca słowa na wiatr i dotrzymuje go. Dba o rzetelność swoich myśli, czystość słów i zgodność zasad z czynami.

Umie krytycznie patrzeć na siebie, przyznawać się do błędów i wytrwale je naprawiać. Otwarcie wskazuje błędy swoim towarzyszom i wspólnie z towarzyszami pracuje nad ich poprawą.

7. Zdrowie

Rozwija swoją sprawność fizyczną, utrzymuje rześkość, dba o rozwój swej siły fizycznej i zdrowia, jest gotów jak najlepiej służyć krajowi swą pracą, a jeśli trzeba, stanąć w jego obronie.

Harcerz dzielnie panuje nad słabościami i nie załamuje się w trudnościach życiowych. Zwalcza szkodliwe dla zdrowia nałogi, nie pali tytoniu, zwalcza alkoholizm, daje przykład i szerzy wokół siebie zrozumienie higieny. Harcerz wciąga kolegów do gier ruchowych i sportu.

8. Stosunek do społeczności

Harcerz czuje się odpowiedzialny za wszystko, co się wokół niego dzieje, a sprawę ogólną uważa za swoją sprawę. W miejsce burżuazyjnego nastawienia na urządzenie wygodne się samemu i zdobycie „kariery", nowy człowiek sens własnego życia znajduje w rozwoju ogólnego dobra i w realizowaniu społeczeństwa, gdzie nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka. W imię tego ideału nie przechodzi obojętnie wobec krzywdy i sobkowstwa, lecz wydaje im walkę, sam dając przykład braterskiej pomocy i opieki nad słabszymi.

2.3.2. Komentarz do dziewiątego punktu prawa harcerskiego, Stanisława Kaczora, 1954 r.

źródło:
S. Kaczor, W drużynie harcerskiej, Warszawa, 1954 r., s. 107–108, dostęp MH w Warszawie

HARCERZ PRZYGOTOWUJE SIĘ DO PRACY W SZEREGACH ZMP

Każdy przewodnik wie, że jednym z naczelnych zadań organizacji harcerskiej jest przygotowanie harcerzy do wstąpienia w szeregi Związku Młodzieży Polskiej.

Dziewiąty punkt prawa harcerskiego mówi: „Harcerz przygotowuje się do pracy w szeregach Związku Młodzieży Polskiej. Harcerz wie, że ZMP przewodzi całej młodzieży polskiej w pracy dla budowy socjalizmu. Zetempowców uważa za starszych braci, razem z nimi pracuje i uczy się od nich. Stara się być godnym przyjęcia w ich szeregi, gdy dorośnie".

Zadaniem przewodnika i nauczycieli jest pracować z dziećmi w tym duchu już od chwili ich wstąpienia w szeregi organizacji harcerskiej.

Pracy przygotowawczej nie można odkładać do chwili, kiedy dzieci będą już w ostatniej klasie szkoły podstawowej. Wstąpienie harcerza do ZMP winno być rezultatem kilkuletniej pracy przygotowującej w organizacji dziecięcej, gdzie swoją nauką, pracą i postawą zasłuży on na przyjęcie w szeregi Związku. Szczególne natężenie pracy przygotowującej harcerzy do wstąpienia do zetempowskiej organizacji ma miejsce jednak w klasach wyższych – VI i VII. W ostatniej klasie harcerze, którzy ukończyli 14 lat życia i zasłużyli na przyjęcie do ZMP, wstępują w szeregi organizacji. Zaczyna się dla nich nowy okres pracy – w kole ZMP. Koło ZMP w klasie VII powinno w swej pracy brać pod uwagę wiek członków. W wielu wypadkach zebrania i zajęcia tych młodych zetempowców będą miały wiele wspólnego z pracą organizacji harcerskiej. Zadania kół ZMP w klasach VII ZG ZMP określa instrukcja z kwietnia 1954 roku, w której czytamy: „Zadaniem koła ZMP w szkole podstawowej jest prowadzenie pracy polityczno-wychowawczej, mobilizowanie uczniów do sumiennej nauki, przygotowanie do wyboru zawodu. Ważnym zadaniem koła będzie przygotowanie nowych członków.

Szczególną uwagę koło winno poświęcić pracy w drużynie harcerskiej, pomagać w organizowaniu zajęć, zbiórek i wycieczek, delegować swych najlepszych członków do drużyn jako przewodników zastępów".

2.3.3. Komentarz do przyrzeczenia harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r.

źródło:
W. Kosmala, Gdy zawiążesz chustę, Warszawa, 1955 r., s. 10–18, dostęp MH w Warszawie

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Przyrzekam uroczyście wobec kolegów i narodu polskiego uczyć się i pracować dla dobra ojczyzny i sprawy socjalizmu. Przyrzekam wiernie przestrzegać prawa harcerskiego, całym sercem zawsze i wszędzie służyć Polsce Ludowej.

JESTEŚ HARCERZEM...

Jesteś harcerzem. Z dumą nosisz swą czerwoną chustę i znaczek harcerski. Dzień, w którym złożyłeś przyrzeczenie harcerskie, na zawsze związał Cię ze sprawą ludzi pracy całego świata, z ich walką o pokój i szczęście życie.

Wstępując do organizacji harcerskiej stanąłeś w jednym szeregu, w ramię, ze wszystkimi pionierami różnych krajów. Miliony chłopców i dziewcząt zrzesza wielka pionierska rodzina. Jesteś żołnierzem armii – armii najmłodszych obrońców pokoju, budowniczych socjalizmu. Przodują w niej, świecą przykładem pionierzy radzieccy. Już przeszło trzydzieści lat pracuje ich wspaniała organizacja wychowując najmłodszych, dzielnych pomocników Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego.

Organizacja pionierska zachęca milion dzieci radzieckich do walki o wiedzę, do czynnego udziału w życiu ich Ojczyzny. To z jej szeregów wyrośli komsomolcy – nieustraszeni żołnierze Wielkiej Wojny Narodowej: członkowie krasnodońskiej Młodej Gwardii, Zoja Kosmodemiańska, Sasza Matrosow. W jej szeregach nauczył się męstwa śmiały zwiadowca Wołodia Dudinin i Szasza Czekalin, partyzant, najmłodszy Bohater Związku Radzieckiego, zamęczony przez hitlerowców. Pionierem był Pawlik Morozow, bojownik o uspółdzielczenie wsi, zamordowany przez kułaków. Na cały Związek Radziecki słyną przodownicy pokojowego budownictwa: Mamłakat Nachangowa – odznaczona Orderem Lenina za osiągnięcia w uprawie bawełny, Barazbi Chamgokow i Alosza Fadiejew, którzy otrzymali ordery za hodowlę koni, Usmanow i Ismaiłow – dzielni budowniczowie Kanału Fergańskiego, również nagrodzeni medalami. Słusznie więc szczyci się nimi Organizacja Pionierska im. W. I. Lenina.

Z bogatego dorobku pionierów radzieckich korzysta dziś cała wielka rodzina pionierska. Na doświadczeniach radzieckich kolegów uczą się nasze drużyny harcerskie, wzorują się wszystkie bratnie organizacje pionierskie – Czechosłowacji i Rumunii, na Węgrzech i w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Korzystają z nich pionierzy dalekich Chin, bohaterskie dzieci Ludowej Korei. Mocne więzy przyjaźni i braterstwa jednoczą pionierów całego świata.

Ich wszystkich prowadzi naprzód – do nauki, pracy i walki – czerwony robotniczy sztandar, którego cząstkę – chustę harcerską nosisz na swej piersi. Dlatego słusznie możesz szczycić się swą czerwoną chustą. O prawo noszenia jej walczyli już trzydzieści lat temu Twoi poprzednicy – polscy pionierzy. I nie tylko o prawo do czerwonej chusty. Życie ich było ciężką walką, prowadzoną u boku starszych towarzyszy, o bezpłatną szkołę dla wszystkich dzieci, o opiekę państwa nad dziećmi robotników i chłopów. Wówczas bowiem Polską rządzili kapitaliści i obszarnicy, do których należały fabryki i majątki

ziemskie; oni mieli pieniądze, ponieważ pracowali na nich robotnicy i biedni chłopi w całym kraju. Dzieci tej niewielkiej garstki wyzyskiwaczy żyły w dobrobycie, mogły uczyć się i studiować na wyższych uczelniach. A obok nich żyły tysiące dzieci robotników, dla których szkoła była niedostępna, ponieważ kosztowała zbyt drogo, a rodzice nieraz nie mieli na chleb. Wasi rodzice pamiętają jeszcze te czasy, kiedy kapitaliści zamykali fabryki, jeśli zaczynały dawać mniejsze dochody – wtedy robotnicy zostawali bez pracy, a więc bez środków do życia.

A nawet jeśli mieli pracę, to pieniądze, które za nią otrzymywali, ledwo starczały na najważniejsze potrzeby; na naukę nie starczało. Nielepiej działo się na wsi w rodzinach biednych chłopów. Istniał wówczas tylko jeden kraj, w którym robotnicy obalili władze fabrykantów i obszarników, w którym człowiek pracy nie znał już głodu, nędzy, ciemnoty i upokorzeń. Tym krajem był Związek Radziecki. Kapitaliści bali się, że robotnicy polscy uczynią to samo i dlatego rozsiewali kłamstwa i oszczerstwa o Kraju Rad, chcąc otumanić społeczeństwo polskie, odwrócić je od dążenia do rewolucji.

O wyzwolenie ludzi pracy z nędzy, wyzysku i ciemnoty, o władzę, która dałaby starszym pracę, a dzieciom jasne, piękne szkoły i świetlice, o uświadomienie całemu społeczeństwu prawdy o kapitalistach i o życiu w Związku Radzieckim walczyła Komunistyczna Partia Polski. Obok członków Partii i członków Komunistycznego Związku Młodzieży Polski stanęli ich młodsi pomocnicy – członkowie dziecięcej organizacji „Pionier".

Zadania pionierów były niełatwe i często niebezpieczne; pionierzy przenosili tajne listy, przechowywali zakazane książki, zawiadamiali starszyznę o zebraniach. W czasie strajków, kiedy robotnicy zajmowali fabryki, by nie dopuścić do ich zamknięcia – przenosili żywność i wiadomości przez kordony granatowej policji. Największym zaszczytem było brać udział w demonstracjach, wywieszać czerwone flagi i transparenty, rozlepiać plakaty, rozdawać ulotki, organizować strajki i demonstracje w szkołach, wywieszać gazetki, śpiewać na ulicach rewolucyjne pieśni.

Ówcześni władcy Polski nie pozwalali należeć do organizacji pionierskiej. Aktywistów pionierskich wyrzucano ze szkół, prześladowano ich rodziców. Nie szczędziła im granatowa policja ciosów gumowych pałek i kolb karabinów. Pionierzy musieli pracować nielegalnie. Nie wolno im było nosić czerwonych chust.

Zapamiętaj imię pioniera warszawskiego Leosia Sankia, którego jesienią 1931 roku zamordowali granatowi policjanci za to, że u boku starszych towarzyszy brał udział w demonstracji robotniczej. Zapamiętaj imię pionierki Ludki, jednej z organizatorki „strajku bułczanego", kiedy to dzieci robotnicze odmówiły przyjmowania śniadań, dawanych im z łaski przez bogate „panienki z gimnazjum", i zażądały należnej im troski i opieki od państwa.

Od Sanika i Ludki, od wielu innych polskich pionierów – poprzedników harcerzy – ucz się umiłowania robotniczej sprawy, ucz się wierności i poświecenia w służbie dla niej. Bądź dumny z tradycji swojej organizacji.

Pomyśl, jak wiele zmieniło się w naszym kraju od czasów walki polskich pionierów. Jak wielkich rzeczy dokonała już władza ludowa. Piękna jest przyszłość, do której prowadzi ona naszą Ojczyznę. Za przykładem Związku Radzieckiego i dzięki jego pomocy nasz naród zrzucił jarzmo kapitalistów i obszarników. Dziś rządzą Polską ludzie pracy – robotnicy, chłopi, inteligencja. Do całego narodu należą kopalnie, huty, zakłady przemysłowe, koleje. Wspaniale rozwija się nasza gospodarka. Plan Sześcioletni zmienia oblicze kraju. Powstają wciąż nowe fabryki, rosną dzielnice mieszkaniowe. Wyrastają całe miasta, coraz lepiej żyją ludzie pracy w naszym kraju. Coraz więcej mamy szkół, teatrów, kin, świetlic, bibliotek. Elektryczność i radio docierają na wieś. Ludowe państwo otacza troską swych obywateli.

Szczególnie serdecznie opiekuje się nasze państwo młodym pokoleniem. Jak mówił harcerzom ukochany wódz naszego narodu, towarzysz Bolesław Bierut:

Polska Ludowa cieszy się każdym swoim dzieckiem, Polska Ludowa kocha dzieci, otacza je serdeczną opieką i troszczy się, aby czuły się radosne i szczęśliwe, aby uczyły się i rosły na dzielnych gospodarzy – twórców szczęścia swojej ludowej Ojczyzny.

Dziś Ojczyzna nie żąda od ciebie, byś oddawał życie, porzucał naukę, narażał się na niebezpieczeństwa. Dziś najlepiej służysz Polsce, kiedy dobrze się uczysz, przodujesz w pracy społecznej, zaprawiasz się do pracy zawodowej i obrony kraju na wypadek, gdyby ktokolwiek zagroził jego niepodległości.

I właśnie dlatego wstąpiłeś do organizacji harcerskiej, że gorąco kochasz swą ludową Ojczyznę, chcesz służyć jej ze wszystkich sił. Marzysz o wielkich czynach, o bohaterstwie, ofiarności, poświeceniu w tej służbie; pragniesz naśladować wielkich bohaterów naszego narodu, którzy walczyli o szczęście wszystkich ludzi. Chcesz się coraz lepiej uczyć, aby móc pomagać w budowaniu Polski coraz piękniejszej, coraz bogatszej. A zarazem chcesz żyć w zwartym, wesołym gronie kolegów, chodzić z nimi na wycieczki, uczestniczyć w ciekawych zbiórkach, śpiewać nowe piosenki. Pociąga Cię technika – pragniesz budować modele samolotów i okrętów, poznawać różne maszyny, uczyć się nimi posługiwać. Porywa Cię sport – piłka, pływanie, łyżwy czy narty. Interesuje Cię przyroda – chcesz hodować rośliny, zwierzęta, prowadzić doświadczenia, wzorem Miczurina przekształcać przyrodę dla dobra człowieka. Podobają Ci się mundurki, znaczek, chusta, przyciąga Cię dźwięk fanfar i werbli. Chcesz maszerować razem z kolegami w zwartym, dziarskim – jak wojskowy – szeregu. To wszystko daje Ci organizacja harcerska.

Piękna i radosna jest praca harcerska. Piękne i przyjemne jest życie w zastępie i drużynie. A jednocześnie organizacja harcerska ma Ci dopomóc w tym, abyś stał się wartościowym człowiekiem. Harcerz to żarliwy patriota, przyszły budowniczy naszej pięknej Ojczyzny; to dobry uczeń, dobry sportowiec, niezawodny towarzysz i wierny przyjaciel. Taką drogę wskazuje Ci prawo harcerskie – wytyczna całego Twego postępowania. Wstępując do organizacji harcerskiej uroczyście przyrzekłeś, że będziesz przestrzegał tego prawa – dobrowolnie podjąłeś się wielu niełatwych obowiązków wobec ludowej Ojczyzny. Staraj się wypełniać je jak najlepiej.

Bądźcie przodownikami w całym swym postępowaniu – pisał do harcerzy województwa stalingradzkiego marszałek Rokossowski. Tego chce dziś od Ciebie Twoja organizacja. Tego chce dziś od Ciebie Ojczyzna. Zwłaszcza, kiedy jesteś aktywistą harcerskim, kiedy towarzysze nauki i zabawy obdarzyli Cię zaufaniem – powierzyli Ci funkcję w drużynie czy zastępie.

Na pewno dobrze pamiętasz dzień wyborów. Cieszyłeś się, że koledzy wierzą w Twoje siły, że chcą abyś im przewodził. Ale i niepokoiłeś się, czy tylko podołasz nowym obowiązkom, czy nie zawiedziesz zaufania towarzyszy. Przecież odpowiadasz przed nimi za pracę drużyny czy zastępu.

Tak, praca w radzie drużyny czy zastępu to poważna i niełatwa sprawa. Musisz zastanawiać się nad tym, czego najbardziej potrzeba w Twojej szkole czy klasie – co zrobić, żeby nauka szła coraz lepiej i nikt się nie lenił, żeby zbiórki były coraz ciekawsze, żeby coraz więcej dzieci wstępowało do organizacji harcerskiej. Nie brak rożnych takich, większych i mniejszych kłopotów. Nie brak także dumy i radości, gdy uda się starannie przygotowana zbiórka, gdy po rzetelnej pracy wszyscy dobrze rozwiążą klasowe zadania, gdy cale życie ogniwa czy zastępu biegnie według planu i coraz bardziej się ulepsza. A to w dużej mierze zależy od Ciebie, Twojej pracy i całej postawy. Od tego, czy potrafisz dbać przede wszystkim o wspólne dobro, nie szczędzić sił dla wspólnej sprawy. Staraj się więc jak najlepiej pełnić swą funkcję.

Wykonując swe harcerskie obowiązki rośniesz na przyszłego członka Związku Młodzieży Polskiej, zbliżasz się do dnia, w którym będziesz mógł poprosić o przyjęcie Cię do ZMP.

ZMP jest organizacją młodego pokolenia Polski Ludowej, jednoczącą w swych szeregach coraz szersze rzesze patriotycznej młodzieży miasta i wsi. Słyszałeś zapewne już niejedno o zadaniach ZMP, o tym, że ZMP rozwija w sercach chłopców i dziewcząt miłość ludowej Ojczyzny, uczy ofiarności i poświęcenia dla wielkiej sprawy budowy socjalizmu; o tym, że ZMP wychowuje młodych ludzi na pełnowartościowych członków społeczeństwa, zacieśnia więź przyjaźni i braterstwa z ludźmi całego świata, uczy nienawiści do wrogów ludu.

W statucie ZMP powiedziane jest, że zetempowcy wzorują się na życiu i walce najlepszych synów Ojczyzny: Tadeusza Kościuszki, Adama Mickiewicza, Piotra Ściegiennego, Jarosława Dąbrowskiego, Ludwika Waryńskiego, Feliksa Dzierżyńskiego, Mariana Buczka, Marcelego Nowotki, Karola Świerczyńskiego. Statut mówi również, że ZMP jest spadkobiercą tradycji walk demokratycznej i postępowej młodzieży. Zetempowcy uczą się wytrwałości, męstwa i hartu na przykładzie pięknego życia Stefana Okrzei, Władysława Kniewskiego, Henryka Rutkowskiego, którzy zginęli za sprawę wyzwolenia ludu polskiego z obszarniczo-kapitalistycznego ucisku. Uczą się miłości Ojczyzny i nienawiści do wrogów z życia i walki bohaterskich zetwuemowców: Hanki Sawickiej i Janka Krasickiego, zamordowanych przez hitlerowskich zbirów. Słowa Hanki Sawickiej – „Żyłam dla ludzi i dla nich umieram" – natchnęły tysiące zetwuemowców do zaciekłej walki z wrogiem w pierwszych latach po wyzwoleniu.

W szeregach organizacji zetempowskiej wyrosły i wyrastają dziesiątki tysięcy dzielnych, zahartowanych chłopców i dziewcząt. Znane są w całej Polsce nazwiska czołowych przodowników pracy – zetempowców: Henryka Kowala z huty „Kościuszko", posła na Sejm Polski Rzeczypospolitej Ludowej, Zdzisława Skórzyńskiego, betoniarza, również posła na Sejm, Wiktora Saja ze starachowickiej Fabryki Samochodów Ciężarowych, który rzucił słynne zobowiązanie „Ja nie wypuszczę braku", i wielu, wielu innych.

Zetempowcy są wszędzie w pierwszych szeregach pracującej i uczącej się młodzieży. Zostać członkiem ZMP to największy zaszczyt dla tysięcy młodych chłopców i dziewcząt, to marzenie harcerzy. Aby być godnym tego zaszczytu, aby nie zawieść zaufania tych, którzy Cię przyjmują do swego grona, musisz już dziś uczyć się i pracować jak najlepiej, służyć za wzór swoim kolegom.

2.3.4. Komentarz do prawa harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r.

źródło:
W. Kosmala, Gdy zawiążesz chustę, Warszawa, 1955 r., s. 7–9, dostęp MH w Warszawie

HARCERZ KOCHA POLSKĘ LUDOWĄ I SŁUŻY JEJ CAŁYM SWYM ŻYCIEM

Harcerz czujnie strzeże dobra Polski Ludowej, zwalcza tych, co przynoszą Jej szkodę. Swoją pracą w szkole i drużynie pomaga ludowi pracującemu, gospodarzowi naszego państwa, budować szczęście Ojczyzny.

Harcerz poznaje dzieje swego kraju. Z życia najlepszych Polaków uczy się ofiarności i męstwa w walce o sprawiedliwość społeczną, wytrwałość i poświęcenie w codziennej pracy dla Polski.

HARCERZ W SZEREGACH POSTĘPOWEJ MŁODZIEŻY ŚWIATA WALCZY O POKÓJ I WOLNOŚĆ NARODÓW

Harcerz nienawidzi krzywdy społecznej i wyzysku. Pomaga wszystkim walczącym o sprawiedliwość społeczną. Poznaje życie i kulturę innych narodów, ich dzieje i walkę

o postęp. Umacnia naszą przyjaźń ze Związkiem Radzieckim. Jest bratem młodych pionierów, przyjacielem ludzi pracy na całym świecie.

HARCERZ SZANUJE LUDZI PRACY I UCZY SIĘ OD NICH

Harcerz pracuje z zapałem, sprawnie i wytrwale. Bierze przykład z przodowników i racjonalizatorów pracy. Umie gospodarować swoim czasem. Jest uczynny. Sam sobie radzi w domu i pomaga rodzicom.

Razem z kolegami chętnie podejmuje pożyteczne, choćby nawet trudne zadania, wypełnia je dokładnie i na czas.

Nie szczędzi sił, aby pracą w szkole, w swojej wsi czy w mieście przyczynić się do wykonania Planu Sześcioletniego.

HARCERZ DOBRZE SIĘ UCZY

Harcerz przoduje w nauce i dba o dobre wyniki całej klasy. Pilnie uważa na lekcji, sumiennie odrabia zadania. Razem z całą drużyną troszczy się o wspólną własność swojej szkoły i pomaga nauczycielom w pracy.

Harcerz wie, że wiedza pomaga nam ulepszać życie. Sam chętnie zdobywa nowe wiadomości i dzieli się z kolegami. Książka jest jego nieodłącznym przyjacielem.

HARCERZ POZNAJE ŻYCIE PRZYRODY
I UCZY SIĘ GOSPODAROWAĆ JEJ SIŁAMI

Harcerz pomnaża bogactwa swego kraju i cieszy się jego pięknem. Dowiaduje się, jak żyją rośliny i zwierzęta. Poznaje zdobycze techniki, uczy się kierować siłami przyrody na pożytek ludzki.

Ochrania pola, lasy i ogrody przed szkodnikami. Zdobywa umiejętności techniczne i stosuje je w pracy. Pomaga wszystkim zrozumieć, jak nowe wynalazki i odkrycia ulepszają życie człowiekowi.

HARCERZ ZAPRAWIA SIŁY DO PRACY I OBRONY KRAJU

Harcerz gimnastykuje się co dzień, z ochotą uprawia sporty i zdobywa odznakę BSPO.

Na wycieczkach i w marszach hartuje się i uczy przezwyciężać przeszkody. Jest odważny i wytrwały. Zwalcza złe przyzwyczajenia, które osłabiają siły i wolę; nie pali tytoniu, nie pije alkoholu. Jest zawsze czysty, stara się być zdrowy i silny i pomaga w tym innym.

HARCERZ JEST DOBRYM KOLEGĄ I NIEZAWODNYM
TOWARZYSZEM PRACY

Harcerz robi wszystko, żeby praca jego zespołu dała jak najlepsze wyniki, wzbogaca ją własnymi pomysłami.

Rzetelnie wypełnia powierzone mu zadania i chętnie pomaga innym. Otwarcie wskazuje kolegom ich błędy, przyznaje się odważnie do swoich i stara się je naprawiać.

Dba, żeby w jego klasie, zastępie i drużynie praca szła zgodnie i wesoło.

HARCERZ DBA O HONOR SWOJEJ ORGANIZACJI

Harcerz swoim zachowaniem zdobywa przyjaźń i szacunek ludzi. Mówi zawsze prawdę i dotrzymuje słowa.

Opiekuje się młodszymi, pomaga innym w potrzebie. Jest uprzejmy i uczynny. Stoi zawsze na straży wspólnego dobra.

Dzielnie przezwycięża trudności. Nie chwali się swoim postępowaniem, ale przekonuje czynem, że można na nim polegać.

HARCERZ PRZYGOTOWUJE SIĘ DO PRACY
W SZEREGACH ZWIĄZKU MŁODZIEŻY POLSKIEJ

Harcerz wie, że ZMP przewodzi całej młodzieży polskiej w pracy dla budowy socjalizmu. zetempowców uważa za starszych braci, razem z nimi pracuje i uczy się od nich. Stara się być godnym przyjęcia w ich szeregach, gdy dorośnie.

Część V
Odwilż, harcerstwo w socjaliźmie, kryzys i upadek 1956–1988

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Przed Krajowym Zjazdem Działaczy Harcerskich, 1956 r.

1.1.1. Referat na III Plenum ZG ZMP, 1956 r.,

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956, Organizacja Harcerska Polski Ludowej, Dyskusja Programowa, sygn. C/I/1/7/1/1 s. 1–35, dostęp MH w Warszawie

O głównych kierunkach dalszego rozwoju
Organizacji Harcerskiej
/Referat na III Plenum ZG ZMP/.

Towarzysze.

Rozważamy na obecnym Plenum węzłowo problemy pracy naszego Związku. Jednym z najważniejszych i wymagających dokładnego rozpatrzenia jest ocena działalności Organizacji Harcerskiej i naszego kierownictwa ruchem dziecięcym.

Prezydium Zarządu Głównego przedstawia wnioski dotyczące głównych kierunków dalszego rozwoju Organizacji Harcerskiej.

Dla nikogo z nas nie jest tajemnicą, że ogólne błędy w dziedzinie wychowania znalazły w działalności harcerstwa szczególnie jaskrawe odbicie.

Ileż to razy z rozmów i listów dowiadywaliśmy się o zawiedzionych nadziejach dzieci: „Pełni radosnego oczekiwania zapisywaliśmy się do harcerstwa – pisała Joasia Paszkiewicz z Warszawy – marzyły się nam wycieczki, wieczory przy ognisku, obozy i biwaki. Tymczasem na pierwszej zbiórce – jeszcze w klasie trzeciej – usłyszeliśmy godzinny referat o historii ruchu młodzieżowego. Każda następna zbiórka przyniosła nowe rozczarowanie. Często zmieniano nam przewodniczkę, powiększał się bałagan w drużynie.

Na zbiórkach był nieopisany chaos, latały papierowe kule, chłopcy wydzierali się i szaleli. Najspokojniejsi odrabiali lekcje. Skończyłam klasę siódmą. Nigdy nie nosiłam chusty, bo i po co? Nie składałam przyrzeczenia, bo zapominano o tym..."

Jakież wspomnienia mogła wynieść z harcerstwa Joasia? Czy jej drużyna była wyjątkiem?

Codzienne życie pokazywało słabość naszego wpływu wychowawczego na harcerzy, na kształtowanie ich moralnej postawy. Zamiast mocnego, emocjonalnego wiązania dzieci w sprawy budowania socjalizmu, uczyliśmy ich w harcerstwie podobnie jak czyniła to szkoła powtarzania pompatycznych, drętwych sloganów, stawało się to źródłem początków nieufności i zakłamania w postawie dzieci.

Mimo dużych wysiłków w większości drużyn nie osiągnęliśmy również dobrego stosunku harcerzy do nauki i obowiązków szkolnych.

Organizacja Harcerska – jaką mieliśmy w ostatnich latach – nie spełniła swoich zadań.

Z wielu słabości Harcerstwa – zdawaliśmy sobie sprawę od paru lat. Mówiliśmy o nich już na XV Plenum ZG. Wtedy jednak każdą z nich rozpatrywaliśmy oddzielnie, głównych źródeł tych słabości szukaliśmy w nieprzystosowaniu form pracy harcerskiej do psychiki i zainteresowań dziecka, w niedostatecznym kierowaniu przez ZMP Organizacją Harcerską. Najbardziej konkretne wnioski XV Plenum dotyczyły tych właśnie dziedzin. Nie zostały natomiast usunięte podstawowe błędy tkwiące w założeniach dotyczących charakteru organizacji, jej zadań i metodyki pracy.

W rezultacie skutki Plenum dały się odczuć głownie we wzroście zainteresowania harcerstwem w instytucjach i organizacjach ZMP-owskich. Wyraziło się to tylko w licznych plenarnych zebraniach Zarządów Wojewódzkich i Powiatowych w sprawach harcerskich, w masowym organizowaniu przez instytucje zlotów i innych imprez harcerskich, we wzroście ilości przewodników zastępów. Nie zaszły natomiast żadne poważniejsze zmiany w działalności drużyn.

Ta sytuacja, budząca niezadowolenie i niepokój naszego aktywu, nauczycieli i rodziców, stała się przyczyną szerokiej dyskusji zapoczątkowanej przed prawie dwoma laty. Zabierając głos w dyskusji, ostro krytykując błędy i braki, domagając się zasadniczych zmian w pracy harcerstwa, podważali szereg założeń uważanych dotąd za pomniki. Wypowiedzi znacznej części dyskutujących zawierały realną ocenę sytuacji i wiele konstruktywnych wniosków.

W pierwszym okresie dyskusja nie spotkała się z aprobatą ze strony Wydziału Szkolno-Harcerskiego ZG. Przyczynił się do tego fakt, że wnioski wskazujące słuszne kierunki naprawy błędów, splątały się niekiedy z propozycjami wątpliwej wartości, szukającymi lekarstwami na wszystkie niedomagania jedynie w atrakcyjnych formach. Zasadniczą przyczyną fałszywej oceny dyskusji było jednak dogmatyczne traktowanie przyjętych uprzednio założeń.

Dopiero po roku przystąpiliśmy do praktycznego opracowania postulatów programowych i metodycznych. Zostały wydane nowe „Zasady działalności Organizacji Harcerskiej", opracowaliśmy nowy tekst prawa i przyrzeczenia. Daliśmy drużynowemu praktyczne wskazówki do pracy w postaci programów harcerskiej zimy, wiosennego wędrownictwa, harcerskiego lata.

Przyczyniło się to wszystko do znacznego ożywienia pracy ogniw, zastępów, drużyn.

Już zimą kilkadziesiąt tysięcy harcerzy brało udział w walce z kłusownictwem – w tropieniu pętli i sideł, w dokarmianiu zwierzyny... Następnego dnia znowu poszliśmy do lasu – pisał Wojtek Karnań z Kamiennej Woli.

„Był wielki mróz, ale nam było gorąco – ze strachu. Bo co będzie, jeśli spotkamy się ze Stefaniakiem? Wiedzieliśmy, że ma on na nas oko i domyśla się już, kto mu sidła niszczy. W zagajniku długo błądziliśmy zanim znaleźliśmy ślady kłusownictwa. Poszliśmy za nimi, starając się bardzo cicho zachowywać. Gdy tylko głośniej zatrzeszczała złamana gałąź lub ktoś z nas zakaszlał, zaraz chowaliśmy się w krzaki. Tego dnia zebraliśmy 15 wnyków. Na samym końcu spotkała nas największa przyjemność. Z pętli oswobodziliśmy zająca. Głodni i zmęczeni wróciliśmy do domu. Ale to był piękny wieczór."

Szeroko rozwinęły się w drużynach zajęcia sportowe. Z zapałem budowano lodowiska, organizowano liczne zimowe zawody. W wielu ogniwach zdobywano zimowe odznaki „Przyjaciela ptaków", „Mistrza gier zimowych", „Wodzireja gier świetlicowych".

Na wiosnę ożywienie to nabrało znacznie szerszego zasięgu. Masowo – jak nigdy dotąd – wyszli harcerze z murów szkolnych na wędrówki i biwaki. Wycieczkowanie stało się naprawdę pasją wielu zastępów, dało dzieciom mnóstwo radosnych przeżyć.

Starając się samodzielnie o sprzęt wycieczkowy, budując własnymi rękami szałasy, stawiając namioty, gotując posiłki, organizując życie na biwaku, harcerze mocniej poczuli się współgospodarzami swojej organizacji. Zrodziła się bardzo cenna inicjatywa organizowania wędrówek a nawet kilkudniowych obozów wędrowniczych za własne, zarobione pracą drużyny pieniądze.

W czasie tegorocznej akcji letniej udało się nam po raz pierwszy przekształcić pewną część kolonii w obozy harcerskie. Zlikwidowaliśmy na nich kolonijny zwyczaj obsługiwania dzieci przez cały sztab pracowników gospodarczych, zastępując go nowym porządkiem wymagającym od samych harcerzy organizowania gospodarczego życia obozu.

Za tym szerokim ruchem w terenie wyraźnie nie nadążały jednak nasze prace metodyczne. Wydane w tym okresie dokumenty i wytyczne nie mogły dawać naszemu aktywowi konstruktywnego programu uzdrowienia całokształtu sytuacji w harcerstwie. Skutkiem tego w praktycznej działalności poprawie mogły ulec tylko niektóre kierunki naszej pracy. Chociaż więc spopularyzowanie w harcerstwie wycieczek, biwaków, gier, podchodów, uważamy za bardzo istotny dorobek ostatnich miesięcy, zdajemy sobie sprawę z jednostronności zmian w życiu drużyn.

Jednostronność ta szczególnie wyraźnie zaznaczyła się w naszej pracy wakacyjnej. Wiele obozów i kolonii nie brało żadnego udziału w życiu środowiska, nie organizowało żywego kontaktu z miejscową ludnością. Przy przeprowadzaniu wycieczek mniej uwagi poświęcano ich treści, a więcej samej technice biwakowania.

Niedostateczną uwagę zwracano też na treść zajęć kulturalno-artystycznych, zdarzało się niejednokrotnie, że wesołe w zamierzeniach ogniska pełne były wręcz wulgarnych akcesów i piosenek.

Pod wpływem tej jednostronności i rewizji dotychczasowej oceny dorobku metodycznego starego harcerstwa zrodziły się w szeregach naszego aktywu pytania i wątpliwości:

- czy przekreślamy obecnie wszystkie założenia walki o nowe harcerstwo, przyjęte na III Plenum ZG w 1949 roku?
- czy nie nawracamy do skautingu? czy jest to rezygnacja z budowania komunistycznej organizacji dziecięcej?

Na te pytania i wątpliwości odpowiedzieć musi obecne Plenum, oceniając dotychczasową pracę harcerstwa i przedstawiając całemu Związkowi program działalności Organizacji Harcerskiej, wypracowany w dyskusjach w terenie i ujęty w całość na zwołanej w czerwcu przez Zarząd Główny konferencji metodycznej.

Towarzysze.

Przyjmując na III Plenum ZG w 1949 roku program budowy naszej Organizacji Harcerskiej uważaliśmy, że będzie ona kontynuacją tradycji Polskiej Komunikacji Organizacji Dziecięcej „Pionier" i innych lewicowych organizacji dziecięcych – „Czerwonego Harcerstwa", „Nowizny Wiciowej". Przyjęliśmy za postawę wychowania patriotycznego wiązania dzieci z walką klasy robotniczej i jej partii, wychowywanie ich w duchu ideologii komunistycznej.

Włączyliśmy nowe harcerstwo do międzynarodowego ruchu pionierskiego, któremu początek dała Organizacja Pionierska Związku Radzieckiego.

Założenia te nie tylko uznajemy w dalszym ciągu za obowiązujące, ale jeszcze wyraźniej je precyzujemy.

Celem harcerstwa jest wychowanie dzieci na przyszłych komunistów. Uważamy za słuszne podkreślić to bardzo wyraźnie, zwłaszcza wobec dających się zauważyć w terenie, i nie tylko w terenie – głosów domagających się wychowania w harcerstwie bliżej nieokreślonych dobrych ludzi, wobec działaczy usiłujących nam udowodnić, iż na komunistyczne wychowanie harcerze są jeszcze za młodzi.

Jesteśmy głęboko przekonani, że ideał komunisty to właśnie najwyższy ideał ogólnoludzki, a wychowanie komunistów trzeba zacząć od najmłodszych lat.

Dlatego też dla nas zasadniczym pytaniem nie jest: „czy w harcerstwie wychowywać przyszłych komunistów?", ale „jak ich wychowywać?"

Cofnijmy się nieco wstecz. W ubiegłych latach wychodząc ze słyszanego założenia, że mamy w harcerstwie wychowywać dzieci na przyszłych komunistów, uważaliśmy, że głównym naszym zadaniem wobec tego jest pogłębienie wiedzy dzieci. Dlatego nazwaliśmy harcerstwo „pomnikiem szkoły" i wysunęliśmy hasło: „Dobra nauka – to twój wkład w plan 6-letni". Do czego doprowadziło to w praktyce?

Wysunięte przez nas hasło, zrozumiałe dla dorosłych widzących w nim konkretny problem kadr, dla dzieci było jedynie nieuchwytną abstrakcją.

Sprowadzenie głównego zadania organizacji do pomocy w szkole, uczyniło z większości zbiórek dodatkowe lekcje, na których przerabiało się szkolny materiał w mniej lub więcej ciekawy sposób. Ta jednostronność w pracy drużyny powodowała w praktyce rezygnację z wszechstronnego wychowania.

Zajmując się głownie rozwiązaniem bieżących, „produkcyjnych" kłopotów szkoły, harcerstwo stawało się dla dzieci miejscem nieustannego moralizowania i prania sumień. Nie dając dzieciom odprężenia po wymagającej wysiłku nauce, nie dając ujścia ich temperamentom stawało się mało atrakcyjne. „Wyżycia" i zabawy szukały one poza organizacją. Nic więc dziwnego, że z roku na rok harcerstwo miało coraz mniejszy na nie wpływ.

Jakie widzimy wyjście z tej sytuacji? Jaka ma być rola organizacji w wychowaniu, w jakiej dziedzinie uzupełniać mamy wychowawczą pracę szkoły?

Dziedziną tą, naszym zdaniem jest organizowanie różnorodnej, odpowiadającej potrzebom i możliwościom wieku działalność społecznej dzieci, ich wspólnej zabawy i pracy w koleżeńskim zespole, ich udział w życiu swej wsi czy miasta, w pracy dla kraju.

Szkoła dając dzieciom podstawowy zasób wiedzy, przygotowuje je do życia na przyszłość. Harcerstwo już dziś powinno wprowadzić je w różnorodne sprawy życia środowiska, kraju, czynić z nich aktywnych uczestników życia społecznego.

Czy harcerstwo dotychczas nie organizowało społecznej działalności dzieci?

Przeciwnie.

Wielokrotnie przecież podkreślaliśmy we wszystkich ważniejszych dokumentach w ciągu ostatnich lat, że podstawą naszego wychowania powinien być aktywny udział dzieci w życiu kraju. Nie ograniczaliśmy się do dokumentów. Pod hasłem „Harcerskiej Służby Polsce" wzywaliśmy młodzież do współdziałania w repolonizacji Ziem Odzyskanych, w porządkowaniu miast i wsi, w upowszechnianiu czytelnictwa, w pracy gospodarczej w polu i w lecie. Harcerstwo organizowało udział dzieci w ważnych sprawach politycznych i gospodarczych: w akcji pomocy dla walczącej Korei, w walce o plony i zalesienie kraju. Aktywny udział w tych zadaniach dawał dzieciom wiele wartościowych przeżyć i wiązał je w sposób konkretny z naszą walką o socjalizm. W trakcie tych prac osiągaliśmy najlepsze rezultaty w kształtowaniu ideowej postawy harcerzy. Niestety, były to zazwyczaj doraźne akcje, o niepogłębianej metodzie wychowawczego oddziaływania nie stanowiące głównego nurtu w codziennej pracy harcerzy.

Lepiej było pod tym względem w drużynach wiejskich. Bezpośrednie powiązanie szkoły i dzieci z lokalnymi problemami społecznego życia, wciągnęło drużyny w nurt

ogólnych zagadnień wsi, stawiało przed nimi społeczne zadania. Żywy i cenny był udział harcerzy np. w uprawie kukurydzy, ożywiania kulturowego życia środowiska.

Ale ponieważ za główny i najbliższy teren działania harcerstwa uznaliśmy szkołę, ponieważ problematyki pracy drużyn szukaliśmy przed wszystkim w walce o wyniki nauczania, z biegiem czasu działalność społeczna harcerzy coraz bardziej stawała się marginesem życia organizacji.

Nie zajmowaliśmy się poważniej jej stroną metodyczną.

Skutkiem tego – chociaż w wielu drużynach prowadzono nie mało t.zw. prac społeczno-użytecznych nie odgrywały one poważniejszej roli w wychowaniu harcerzy. Punktem wyjścia przy ich podejmowaniu było nie tylko dążenie do wychowania harcerzy, ile zrozumienie, że jeśli cały naród wkłada ogromny wysiłek w budownictwo, to dzieci też muszą „coś zrobić".

Dlatego prace społeczne nabierały dla dzieci posmaku przykrego obowiązku, spełnianego „bo tak musi być, bo tak druh karze".

Społeczna działalność harcerzy w naszym pojęciu to absolutnie nie wykonywane z musu „prace społeczno-użyteczne". To przede wszystkim udział dzieci w życiu, to wspólne przyjęcie się jakąś sprawą i wykonanie zadania z przekonaniem, że jest ono potrzebne. Chodzi nam o to, aby dzieci podejmowały zadania wspólnie, żeby każde z nich starało się jak najlepiej wykonać swoją część zadania, rozumiejąc jego znaczenie dla całego zespołu.

Dlatego za społeczną działalność uważamy nie tylko zadanie podejmowane dla środowiska czy dla kraju, ale także dla własnego, harcerskiego zespołu. udział w wycieczce, podczas której każdy harcerz stara się dla wspólnego dobra, jak najlepiej wywiązać ze swoich zadań – ugotować posiłek, rozbić namiot, pełnić wartę – to również społeczna działalność. Kształtuje ona postawę harcerzy, uczy troszczyć się nie tylko o siebie, ale i o kolegów. Nam bowiem chodzi właśnie o kształtowanie społecznej postawy dzieci.

Osiągniemy to tylko wtedy, gdy zadania, podejmowane przez harcerzy będą dla nich pasjonujące, jeśli będą je wykonywać z radością.

Wiele takich zadań znaleźć można w każdym zakątku naszego kraju.

Na podwórkach i ulicach często bawią się same małe dzieci, którymi trzeba się zaopiekować. Tam, gdzie rzadko dociera kino, harcerska wieczerza będzie upragnioną, długo wspominaną we wsi rozrywką. Walcząc o czystość, higienę, przeciw ciemności i przesądom, harcerze mogą ochronić zdrowie swoich najbliższych.

Drzewka posadzone rękami harcerzy dadzą miły cień wiejskim drogom. Brzydkie ulice upiększyć można kwiatami. Na miejscu wycinanych na potrzeby naszej gospodarki drzew – wyrosnąć musi nowy las, sarny, lisy, zające i kuropatwy obronić trzeba przed groźnym wrogiem – kłusownikiem. Pomocy czekają głodujące i marznące zimą ptaki. Ochrona należy się niszczejącym w zaniedbaniu zabytkom.

Musimy pokazać harcerzom, te ważne pasjonujące, dające radość i satysfakcję zadania.

Bogactwo zadań wynika wszakże życia samego harcerskiego zespołu. Wycieczki i ogniska, zawody sportowe i gry terenowe, harcerski karnawał, wieczornice i konkursy – uczynią każdy dzień ciekawszym i weselszym.

Bardzo ważnym zadaniem, któremu należy poświęcić więcej miejsca – jest sprawa techniki, która w naszym kraju odgrywa coraz większą rolę. Mamy do przezwyciężenia całe lata zacofania technicznego, uważam więc, że technika stać się powinna wielką pasją harcerstwa.

Potrzebna nam tu pomoc społeczeństwa, kwalifikowanych robotników i żołnierzy, majstrów i inżynierów, trzeba nam zrozumienia ze strony Ministerstw i Dyrekcji zakładów – aby traktor, samochód, motocykl przestały być dla dzieci, „....."[1] a stały się

[1] Jeden wyraz niezrozumiały (Przyp. K.M.).

maszynami do których wolno zajrzeć, których wolno dotknąć, a czasem nawet na nich pojeździć. Chcemy, aby drużyny miały takich przyjaciół, którzy mogą harcerzom wprowadzić „postęp techniczny" do ich zajęć.

Podejmując i wykonując coraz poważniejsze i odpowiedzialniejsze zadania, harcerze poczując się współgospodarzami swoich wsi i miast. Nauczą się dostrzegać współgospodarzami swoich wsi i miast. Nauczą się dostrzegać sprawy, w których potrzebna jest ich pomoc, nauczą się wrażliwości na złe, w któremu zaprawieniu mogą wziąć udział poczują, że i oni mogą coś zrobić, aby życie wokół nich stało się lżejsze i przyjemniejsze.

Uznanie za podstawę pracy organizacji tak pojmowanego społecznego działania, pozwala na prowadzenie wszechstronnych rozmaitych zajęć. Dużą pomoc w ich wyborze i przeprowadzaniu będą prowadzone w tym roku szkolnym – harcerskie sprawności.

Ich regulaminy podają bowiem nie tylko pomysły wielu zadań, jakie podjąć mogą harcerze, ale także stawiają wymagania dotyczące pewnych wiadomości i umiejętności, koniecznych do lepszego ich wykonania. W grach, ćwiczeniach i innych zajęciach zdobędą harcerze spostrzegawczość, szybką orientację i sprawność fizyczną, szereg praktycznych nawyków oraz prostych wiadomości i umiejętności, zawsze przydatnych w życiu. Będą one trwałą wartością jaką wyniosą dzieci z harcerstwa.

Spotykamy się ze zdaniem, że sprawności to nic nowego – wiadomo bowiem, że wzięliśmy je ze skautingu. Nie zamierzamy bynajmniej ukrywać faktu, że wykorzystujemy ten element metodyki skautowej dla naszych celów. Uważamy natomiast za konieczne podkreślić różnice miedzy naszymi a skautowymi sprawnościami.

Sprawności skautowe miały na celu przed wszystkim doskonalenie jednostki dla zwiększenia jej szans życiowych. Baden Powell nazywał życie tramwajem, do którego wskoczyć potrafią tylko najsprawniejsi. Sprawności skautowe w zasadzie nie wiązały się z podejmowaniem zadań społecznych i były zdobywane indywidualnie, stanowiły cel sam w sobie – uzyskane umiejętności pomocnych w życiowych opresjach.

Nasze sprawności natomiast, mają na celu przed wszystkim wiązanie dzieci z życiem społeczeństwa, są zdobywane w trakcie wykonywania społecznych zadań harcerzy i pomagają wykonywać każde zadanie jak najlepiej, jak najsprawniej. Tym samym więc wyrabiają zaradność życiową dzieci.

Na wstępie referatu postawiliśmy sobie pytanie: jaką widzimy obecnie rolę organizacji w wychowaniu, w jakiej dziedzinie uzupełniać mamy wychowawczą pracę szkoły?

Próbowaliśmy odpowiedzieć na to pytanie, omawiając społeczny charakter zadań jakie podejmować będą harcerze.

Sądzimy, że tak pojęta praca organizacji da o wiele lepsze niż dotąd wyniki wychowawcze, tym samym zaś harcerstwo będzie lepszym niż dotąd sprzymierzeńcem szkoły.

Organizując różnorodną społeczną działalność dzieci, dajemy im szerokie możliwości sprawdzenia i zastosowania w praktyce zdobytej w szkole wiedzy, oraz możliwość zetknięcia się np. podczas wycieczek, ze sprawami i zjawiskami, które pogłębiają zainteresowanie nauką.

Jednocześnie, dając zdrową, pełną rozmachu i fantazji rozrywkę, harcerstwo pozwoli dzieciom odetchnąć po wymagającej wysiłku pracy szkolnej.

Jesteśmy przekonani, że nauczyciele, którzy z troską patrzyli na słabą pracę drużyn i zastępów, którzy ofiarnie starali się polepszyć ją w miarę swoich możliwości – przyjmą nasz nowy program ze zrozumieniem, ich wiedza pedagogiczna, ich doświadczenia praktyczne będą dla drużynowych pomocą we wprowadzaniu w życie nowego programu harcerstwa.

X X
X

Po III Plenum ZG ZMP w 1949 r. zmierzaliśmy do objęcia ruchem harcerskim dzieci miast i wsi, zrywając tym samym z charakterem dawnego harcerstwa, obejmującym w zasadzie młodzież inteligencką i drobnomieszczańską.

Od 1949 roku organizacja harcerska wzrosła z 300.000 do 1400.000 członków zorganizowanych, w ponad 14.000 drużyn. Było to niewątpliwie rezultatem przemian ideologicznych jakie zaszły w harcerstwie. Dzięki nim organizacja stała się bliska dzieciom robotniczym i chłopskim, stała się bliska ich rodzicom. W słusznym postulacie nadania harcerstwu masowego zasięgu kryło się jednak niebezpieczeństwo, którego nie potrafiliśmy uniknąć.

Liczebność organizacji i stały wzrost ilości harcerzy w drużynach uznaliśmy za miarę naszej dobrej pracy. Liczyliśmy na to, że więcej dzieci będzie w organizacji – tym większy będzie zasięg naszych wpływów.

Nie zrezygnowaliśmy z naszego założenia, mimo licznych alarmów ze strony przewodników, którzy przekonywali nas, że nie mogą poradzić sobie z tak licznymi drużynami, że autorytet organizacji cierpi na przyjmowaniu do niej wszystkich dzieci, niezależnie od zachowania i postawy.

Bojąc się elitaryzmu zrezygnowaliśmy w praktyce ze stawiania wstępującym do organizacji dzieciom jakichkolwiek wymagań.

Błędów tych mogliśmy chociaż częściowo uniknąć, gdyby naszych trudności w prowadzeniu pracy wychowawczej nie potęgował problem kadr. W doborze i szkoleniu przewodników nie zdążyliśmy za potrzebami, które stwarzał szybki wzrost organizacji.

W rezultacie wbrew naszym założeniom harcerstwo przestawało wywierać wpływ na kształtowanie się postawy moralnej dzieci. Słowo „harcerz" – stawało się dla nich pustym dźwiękiem.

Dzieci nie lubią rzeczy łatwych – szanują to, co przychodzi z trudnością, co trzeba zdobyć. „Aby być przyjętym do pewnego podwórkowego wojska – opowiadał jeden z uczestników czerwcowej konferencji metodycznej – trzeba było dokonać skomplikowanego przejścia przez leżącą na podwórzu rurę, kilkoma różnymi sposobami."

My, oczywiście, nie każemy harcerzom przechodzić przez rury. Zdajemy sobie jednak sprawę z tego, że postawienie przed nimi wymagań i konsekwentne ich egzekwowanie – to droga do podniesienia autorytetu organizacji w oczach dzieci, a zatem właściwa droga dla dalszego wzrostu organizacji.

Pomocą w zapoznawaniu harcerzy z wymogami organizacji powinien stać się nowy tekst prawa harcerskiego, łatwy do opanowania i zrozumiały dla dzieci. Ale prawo nie działa samoczynnie. Konieczne są środki, które pomagałyby wdrażać harcerza do jego przestrzegania.

Nie chcemy zamykać wstępu do organizacji żadnemu dziecku, ale uważamy, że okres wstępny w harcerstwie posiadać szczególne znaczenie. „Ochotnik" na harcerza powinien mieć możność wykazania w okresie 2–3 miesięcy, że zasługuje na przyjęcie. Powinien on poznać prawo harcerskie, pokazać, że potrafi je przestrzegać, wywiązywać się z otrzymanego zadania. Dopiero wtedy może złożyć przyrzeczenie i zostać harcerzem.

Po zakończeniu okresu próby, harcerz powinien wiedzieć, co będzie dalej robił w harcerstwie; czego się ma uczyć, jakie umiejętności opanować, oraz jaki powinien być, żeby uzyskać imię dobrego harcerza?

Powinniśmy stworzyć harcerzom taki program pracy nad sobą, który określałby – w sposób dla nich zrozumiały – perspektywę osobistego rozwoju w organizacji.

Tym programem będą stopnie harcerskie, dlatego ich wprowadzenie uznajemy za celowe.

Wprowadzając stopnie w naszej organizacji, korzystamy z niewątpliwie wartościowego doświadczenia metodyki skautowej. Istota jego polega na wielkich możliwościach oddziaływania wychowawczego, jakie stwarza znany dzieciom perspektywiczny program ich własnego rozwoju. Ale na tym też kończą się wszystkie podobieństwa między naszymi a skautowymi stopniami.

Stopnie starszoharcerskie obejmowały swoim programem przede wszystkim szereg umiejętności z dziedziny tak zwanej technik harcerskich. Zdobywanie tych umiejętności w toku pracy zastępów stawało się dla dziecka celem samym w sobie. Stopnie te wytyczały jakby kolejno szczeble wtajemniczenia w sprawy odrębnego, zamkniętego „świata harcerzy".

Najistotniejszą cechą naszych stopni będzie nakreślenie dzieciom stale wzrastających wymagań w kształtowaniu społecznej postawy i charakteru harcerzy od wymagań na przykład dzielności u najmłodszych, do aktywności wobec wszystkiego do dzieje się w otoczeniu, u najstarszych.

Na praktycznej rezygnacji z wymagań nie kończą się nasze błędy w dziedzinie wychowania moralnego. Na jego słabości odbijało się i to, że nasz ideał wychowawczy ograniczaliśmy do postawy dobrego ucznia, a wychowanie moralne do jakiejś wyraźnie użytkowej roli – stania na straży dyscypliny i porządku dziennego szkolnego. A przecież większość swego czasu dzieci spędzają w domu, na podwórku, na ulicy.

Mocno stawiając nadal przed harcerzami obowiązki wobec szkoły, musimy więc także pomagać rodzicom naszych harcerzy w wychowaniu ich poza szkołą, objąć wpływem harcerstwa zachowanie dzieci w rodzinie, wobec towarzyszy zabaw, wobec małych dzieci i dorosłych.

Harcerstwo podjąć powinno zadanie podnoszenia kultury codziennego współżycia dzieci z otoczeniem. Każdy harcerz odczuwać powinien, że tego wymaga od niego jego zespół, jego organizacja.

Poczynając od najprostszych codziennych spraw, budzić trzeba w dzieciach ambicję wyrobienia w sobie cech charakteru właściwych dla komunistów, rzetelności w słowie i w działaniu, wrażliwości na krzywdę społeczną i potrzeby innych, konkurencji w walce ze złem – odwagi cywilnej, dzielności, pracowitości. Codzienne zajęcia harcerskie stwarzać powinny okazję zdobywania tych wartości.

Aby można było harcerzom stawiać wymagania i egzekwować ich przestrzeganie konieczna jest odpowiednia atmosfera w organizacji. Atmosfera, to rzecz bardzo nieuchwytna i zarazem bardzo konkretna. To porywająca, rozbudzająca wyobraźnię, niekiedy nawet imponująca dzieciom treść podejmowanych zadań i duża różnorodność emocjonalnych przeżyć w organizacji. Ta wielkość rewolucyjnych ideałów i radosny nastrój harcerskich piosenek. To sprawy wielkiej i sprawy drobne. – Wszystko to co stwarza taką sytuację, że dzieci chcą być dobrymi harcerzami, z własnej woli i dobrych chęci pomagają i przyjmują wymagania organizacji za swoje własne.

Temu celowi służyć mają formy organizacyjne w harcerstwie, sprawności, stopnie, zwyczaje i tradycje organizacji, pomagają one dzieciom zrozumieć sens ich wspólnej pracy, spajają mocną więziom kolektyw, wnoszą w codzienne życie drużyny piękno i romantykę.

Mamy w harcerstwie wiele cennych tradycji. Głębokie znaczenie ma symbol czerwonej chusty – wspólnej dla pionierów wszystkich krajów. Zrobiliśmy duży wysiłek, by dzieci nosiły je z dumą, świadome, że jest ona symbolem czerwieni robotniczych sztandarów, aby ją szanowały i niepozwalały znieważyć.

Udało nam się tego dokonać w wielu drużynach. Jest to niewątpliwymi, ideowym osiągnięciem naszego harcerstwa. Dlatego nie możemy przyjąć propozycji wprowadzenia różnokolorowych chust. Byłby to krok wstecz.

Musimy natomiast przyznać, że nasza symbolika była zanadto poważna i skomplikowane – trzeba, abyśmy rozumieli ją teraz nieco inaczej – prościej i pogodniej – pa-

miętając, że czerwień sztandarów i chust jest także symbolem zwycięstwa i radości. Symbolika będzie wtedy bliższa dzieciom, bardziej odpowiadająca ich psychice.

Pogłębienia wymaga zwyczaj obierania przez harcerzy bohaterów drużyn, dzieci za mało wiedzą dotąd o swoich bohaterach. Uroczyste obchodzenie dnia bohatera, gromadzenie wspomnień, opowiadań i wierszy o nich, śpiewanie pieśni, które wiązałyby harcerzy z jego imieniem, bądź z okresem w którym żył i walczył – to przykład jak można prowadzić tę pracę w drużynie.

W większym niż dotychczas stopniu powinny drużyny obierać swymi bohaterami bojowników o postęp i wolność, których imiona trwale związane są z rodzinną miejscowością harcerzy. Dotychczas rzadko natomiast sięgaliśmy do mniej znanych, choć nie mniej pięknych postaci bogatej historii naszego narodu.

Ważną chwilą w życiu harcerza jest uroczysty moment przyrzeczenia. W wielu drużynach jednak zdawało się ono oficjalną uroczystością, organizowaną z okazji wielkich świąt i udziałem tzw. „czynników". A tymczasem, przyrzeczenie to przede wszystkim wewnętrzna, a nawet intymna uroczystość drużyny. Trzeba organizować ją tak, aby pozostawiła w pamięci dzieci ślad na całe życie.

Aby pomóc drużynom w pracy wychowawczej, uważamy za konieczne opracowanie rodowodu organizacji.

Powinniśmy sięgnąć przy tym nie tylko do tradycji komunistycznej dziecięcej organizacji „Pionier", „Czerwonego Harcerstwa", „Nowizny Wiciowej", ale także do patriotycznej postawy i bohaterskich czynów harcerzy w czasie okupacji.

Obok tradycji i zwyczajów wspólnych dla całej organizacji bardzo istotne znaczenie wychowawcze mają tradycje i zwyczaje małych zespołów – drużyn i zastępów. Zaniedbaliśmy je zupełnie w ciągu ostatnich lat. Niedocenialiśmy faktu, że odznaka drużyny, jej kronika, izba, gdzie gromadzi się „zdobycze" i pamiątki, tradycyjne święta drużyny i tradycyjnie podejmowane zadania – pozwalają tworzyć historię drużyny, upamiętniając jej osiągnięcia, a tym samym kształtują dzieciom pojęcia honoru drużyny, zastępu, bardzo istotne, bliskie dzieciom czynniki wpływające na ich postawę. Zaniedbanie to musimy koniecznie odrobić.

Jeśli potrafisz postawić harcerzom wysokie wymagania, jeśli ich przestrzeganiu sprzyjać będzie odpowiednia atmosfera w organizacji, wzrośnie serdeczna więź dzieci z harcerstwem, umocni się jego oddziaływanie.

X X
X

Harcerz, działając w zespole: ogniwie, zastępie, drużynie, dojrzewa społecznie, uczy się dyscypliny i odpowiedzialności, sumiennego wykonywanie wspólnych zadań. Życie i praca w kolektywie sprzyja rozwijaniu się różnorodnych zainteresowań i zamiłowań dzieci, pomaga w ich wszechstronnym rozwoju.

Od struktury, drużyny – od form organizacyjnych, w jakich chcemy ująć harcerstwo zależy w poważnej mierze skuteczna realizacja jego założeń ideowych i wychowawczych.

Dotychczasowa struktura drużyny wynikała ze ścisłego powiązania pracy organizacji harcerskiej z pracą szkoły, zawierała wiele elementów przeniesionych mechanicznie w sposób nieprzemyślany z życia dorosłych, nie uwzględniała w dostatecznym stopniu różnych możliwości oddziaływania wychowawczego, wynikających z istoty organizacji społecznej.

Przypomnimy więc sobie kilka zasad leżących u podstaw dotychczasowej struktury organizacji harcerskiej; Zobaczymy do czego doprowadziły one w praktyce i jakie powinniśmy z nich wyciągnąć wnioski.

W organizacji skupiliśmy dzieci w wieku od 9 do 14 lat. Takie granice wieku powodowały brak naturalnego wzrostu kadry do pracy w organizacji.

Najstarsi harcerze – są z klasy VII – choć zdobyli już sporo umiejętności i doświadczenia, nie byli jeszcze w stanie stać się rzeczywistymi pomocnikami przewodnika, nie umieli jeszcze pokierować praca harcerskich zastępów i drużyn.

Organizacja zaś musi mieć dobrą, własną kadrę, dobrze znającą pracę harcerską, wyrosłą w szeregach organizacji.

Delegowanie do pracy harcerskiej aktywistów kół ZMP nie rozwiązywało – jak wykazała praktyka – sprawy doboru przewodników zastępów. Przewodniczący zastępów traktowali swoją pracę jako jeden z wielu obowiązków ZMP-owskich, nie żyli w pełni sprawami harcerzy. Przewodników tych zresztą było zbyt mało w stosunku do potrzeb organizacji.

Młodzież 14-letnia nie jest w zasadzie w stanie świadomie przyjąć obowiązków wynikających z przynależności do ZMP. Polityczne zainteresowania młodzieży krystalizują się przeważnie nieco później, w wieku 15–16 lat. ZMP nie zapewnił młodzieży 15–16 letniej zajęć zgodnych z jej rozwojem – ciążyła ona swymi zainteresowaniami ku harcerstwu.

Dlatego też uważamy za słuszne podnieść górną granicę wieku w harcerstwie do lat 16-tu – harcerstwo obejmie zatem dzieci od lat 7-miu do 16-tu, od klasy II-giej do IX włącznie.

Dotychczas brak było w organizacji strukturalnych przesłanek, które zabezpieczyły by zróżnicowanie pracy z dziećmi i młodszymi i starszymi.

Życie wykazuje konieczność szczegółowego zajęcia się najmłodszymi harcerzami. Dotychczas często byli oni traktowani po macoszemu.

Nasza metodyka, błędna w stosunku do starszych harcerzy – już zupełnie nie odpowiadała pracy z młodszymi. Traktowaliśmy ich na równi ze starszymi, sztucznie „podciągając" do poziomu całej drużyny.

Obecnie, biorąc pod uwagę ogromne zróżnicowanie rozwojowe między dziećmi z klasy II, III, IV – tej a ich starszymi kolegami – uważamy za słuszne oddzielić te zastępy od pozostałych, tworząc w ramach drużyny harcerskiej specjalne zastępy zuchów. Nazwa ta jest ładna i pełna treści.

Konieczne jest zatem w najbliższym czasie opracowanie dla nich programu, opartego głównie na elementach zabawy, łatwego i krótkiego tekstu przyrzeczenia i prawa, oraz odpowiadającego ich wiekowi, sposobu przyjmowania do zuchów itp.

Praca w zastępie zuchów będzie przygotowywała dzieci do harcerstwa. Dlatego zuchy będą przyjmowane do organizacji bez okresu próbnego.

Następnym, bardzo istotnym problemem jest istnienie koedukacyjnych zastępów. Wiemy z licznych obserwacji, że dziewczęta i chłopcy w wieku harcerskim najchętniej spędzają wolny czas w swoim gronie, że mają własne swoje własne sprawy i własne zainteresowania.

Najwięcej z tym kłopotów mieli przewodnicy zastępów. Np. młoda dziewczynka, znająca zamiłowania dzieci tylko z własnych wspomnień, wiedziała o czym rozmawiać z dziewczętami i jakie prowadzić z nimi zajęcia.

Chłopcy zaś, z którymi nie umiała się dogadać po porostu ją lekceważyli. Kto wie, czy nie tu tkwi jedna z głównych przyczyn niechęci ZMP-owców do pracy z harcerskimi zastępami.

W rezultacie zastępy koedukacyjne rozpadały się często na dwie grupy, mało mieliśmy zastępów, w których chłopcy i dziewczęta pracowali jednakowo dobrze. Zazwyczaj w zależności od tego, kto był przewodnikiem zastępu, albo jedna albo druga grupa chodziła luzem.

Bywało i tak, że w zastępach koedukacyjnych dokonywał się podział prac tego rodzaju, że dziewczęta wykonywały prace „kobiece", a chłopcy – „męskie".

Biorąc to wszystko pod uwagę, uważamy, że zastępy nie powinny być koedukacyjne.

Zastępy takie – stworzą zarówno chłopcom jak i dziewczętom lepsze warunki dla zaspokojenia swoich zainteresowań i wykazania umiejętności.

Młodzi zastępowi lepiej dadzą sobie radę z zastępem nie koedukacyjnym, unikają różnych konfliktów związanych z koedukacją, których nie byli w stanie ze względu na swój wiek i doświadczenia rozwiązać.

Nie znaczy to, że zamierzamy zrezygnować w ogóle z koedukacji. Uważamy, że koedukacja w ramach drużyny jest potrzebna i celowa, stwarza możliwość powstania zdrowej rywalizacji, kształtowania wzajemnego stosunku itp.

Uważamy również, że sprawy tworzenia oddzielnych zastępów chłopców i dziewcząt nie można traktować schematycznie. Tam, gdzie to będzie korzystniejsze można pozostawić zastępy koedukacyjne.

Dotychczasowa struktura naszych drużyn pokrywała się dokładnie ze strukturą wsi. W każdej klasie był zastęp. Wynikało to rzecz jasna z roli organizacji jako pomocnika szkoły i sprzyjać miało udziałowi zastępu w walce o wyniki nauczania w danej klasie. W rezultacie zastęp przejmował często obowiązki samorządu klasowego. Sprawy klasy były omawiane na zbiórkach, sprawy zastępu na lekcjach wychowawczych; nie było wiadomo gdzie się kończy szkoła a zaczyna organizacja i na odwrót. Jednocześnie, tworząc zastępy w poszczególnych klasach, zrezygnowaliśmy z bardzo ważnego i pożytecznego czynnika wychowawczego, jakim jest oddziaływanie dzieci starszych na młodsze.

A przecież współpraca dzieci młodszych i starszych daje młodszym możliwości wzorowania się na starszych kolegach, możliwość uczenia się od nich, u starszych zaś wywołuje ambicję lepszego zachowania się, poczucie odpowiedzialności za młodszych, chęć pomocy.

Z tego względu chcemy tworzyć zastępy skupiające dziewczęta i chłopców z klas przyległych – V i VI-tej, VI i VII-ej lub itp. Jest to również jedna z przyczyn, dla których uważamy za słuszne pozostawienie w harcerstwie chłopców i dziewcząt 15–16-letnich – ich wpływ na młodszych kolegów może dać duże rezultaty wychowawcze.

Zajmiemy się z kolei i problemem tak zwanej samorządności.

Budując nowe harcerstwo, słusznie chcieliśmy zastąpić system „wodzostwa" i komenderowania uczeniem dzieci współdziałania i współrządzenia swoim zespołem, opierając się na aktywności wszystkich harcerzy.

Nie wzięliśmy jednak pod uwagę własności wieku dziecięcego i zbudowaliśmy system rad harcerskich na zasadach przyjętych w dorosłym społeczeństwie.

Postawiliśmy przed dziećmi zbyt trudne zadanie, powierzono im kierowanie zespołami rówieśników. Rady drużyn złożone z 12–13-letnich dzieci, kierować miały nieraz liczącymi do 500 i więcej harcerzy drużynami, zaś rady zastępów – także i w najmłodszych klasach – zespołami 30–40 osobowymi. Na czele rad stali przewodnicy – harcerze. Przewodnikowi zaś pozostawialiśmy wobec rady bliżej nieokreśloną rolę doradcy, mającego „traktowanie podsuwać" projekty i „umiejętnie pobudzać" inicjatywę członków rad.

W rezultacie harcerze funkcyjni nie mogąc podołać przerastającym ich zadaniom, zniechęcali się do pracy, lub co gorsze pozując na wychowawcę stawali się ponad swoim zespołem.

„Świat Młodych" otrzymywał w tej sprawie dziesiątki listów. „Jestem ogniowym – pisał Kazik Pluta z Boguszowa – lecz zbiórki mi się nigdy nie udają. Harcerze wcale mnie nie słuchają i robią to, co im się podoba, naprawdę nie wiem co mam robić".

Hanka Dębska pisze:

„W moim zastępie jest wiele bolączek, które staram się koniecznie usunąć. Jednak nie wszystko mogę zrobić. Zastęp mój liczy 18 harcerzy, w tym jest jednak więcej niż połowa takich, którzy koniecznie chcą uciekać ze zbiórki. Pomimo prośby i groźby uciekają, gdy tylko nadarzy się sposobność. Toteż wychodząc z klasy muszę zostawić dwie

dyżurujące przy drzwiach harcerki, które pilnują, aby ktoś nie wyszedł. Ostatnio jednak doszłam do wniosku, że to tylko pogarsza sytuację. Uczniowie uciekają przez okna, a ja nic na to nie mogę poradzić".

Taką sytuację należy jak najszybciej zlikwidować. Naszym zadaniem jest uczyć dzieci stopniowego, coraz aktywniejszego udziału we współrządzeniu swoim zespołem na zasadach demokratycznych. Dlatego nie rezygnujemy z rad harcerskich – chcemy, aby harcerze uczyli się pracy w radach od swoich starszych kolegów. Uważamy więc, że słusznie będzie, jeśli na czele rady, zastępu, złożonej z ogniowych, stanie mianowany przez radę drużyny zastępowy, dawniej znany przewodnikom zastępu. Z kolei zastępowi utworzą radę drużyny, którą kierować będzie drużynowy, dawniej przewodnik drużyny.

Wszyscy ci funkcyjni – zastępowi i drużynowi – pozostają członkami organizacji harcerskiej, nawet wówczas, gdy przekroczyli 16. rok życia. Trzeba się starać o to, żeby rekrutowali się oni spośród najlepszych ZMP-owców.

Istnieje jeszcze problem t.zw. wielkich drużyn. Chodzi tu przede wszystkim o drużyny w dużych miastach liczących ponad 250 dzieci. W takiej drużynie trudno mówić, o tym, by harcerze mogli się nawzajem poznać, zaprzyjaźnić, współdziałać ze sobą w spełnianiu harcerskich zadań itp.

Wychowawcza praca przewodnika jest w takich warunkach niemożliwa. Dlatego to tak liczne drużyny lepiej będzie podzielić na dwie lub trzy mniejsze. Drużynowymi mogą zostać starci ZMP-owcy lub nauczyciele, którzy nową pracę traktowali by jako społeczne zadanie. Całość pracy 2–3 drużyn w szkole z upoważnienia instancji koordynowałby jeden z drużynowych.

X X

X

Towarzysze.

Mamy zarysowane główne kierunki dalszego rozwoju organizacji harcerskiej. Przejście do codziennej praktyki wymagać będzie szerokiej pracy koncepcyjno-metodycznej, badania terenowych doświadczeń, studiowania problematyki międzynarodowego ruchu pionierskiego, intensywnego szkolenia aktywu. O wykonaniu tych zadań zdecydują metody naszego kierownictwa organizacją i kadry tej organizacji.

Dotychczasowy system kierowania pracą drużyn przez instancje ZMP w ramach ich ogólnych zadań nie zdał egzaminu. Nie pozwalał on skupić uwagi na pracy harcerstwa tak, jak tego wymagała sprawa. Mimo znacznej poprawy po XV Plenum wielokrotnie aktualne zadania ogólnozwiązkowe odrywały kadrę harcerską od ich właściwych obowiązków.

W ogólnoorganizacyjnej problematyce harcerstwo było tylko jednym z zadań naszego Związku. Drużyny i ich przewodnicy wyraźnie odczuwali brak codziennej pomocy i kontroli ze strony instancji ZMP.

Dotychczasowe metody kierowania organizacją harcerską nie sprzyjały wzrostowi poziomu kadr. Praca z dziećmi wymaga stałego doskonalenia wiedzy i umiejętności pedagogicznych, dobrego opanowania metodyki harcerskiej, zajmowania się przez instruktorów harcerskich wszystkim po trochu, co prowadziło najczęściej do lekceważenia specjalizacji. Brak fachowej znajomości spraw harcerskich utrudniał naszej kadrze kontakty z nauczycielami i dziećmi a tym samym zniechęcał do pracy. Nieprzemyślane awanse na stanowiska w innych dziedzinach pracy organizacji, też utrudniały stabilizację kadr harcerskich.

Dotychczasowa struktura władz organizacji harcerskiej nie stwarzała dostatecznie korzystnych warunków dla grupowania przy instancjach zespołów aktywu społecznego, związanego na dłuższy czas z pracą harcerską. W naszych instancjach nie

wielu ludzi znało zagadnienia harcerskie. W rezultacie problematyczne .....[2] się kolegialne kierownictwo pracą harcerską; instancje nie stawały się ośrodkami uogólniania doświadczenia i twórczej pracy metodycznej.

Ta sytuacja, jak zresztą i niewłaściwe ustawienie stosunku organizacji harcerskiej do szkoły, powodowały systematyczne przekazywanie poszczególnych spraw Wydziałowi Oświaty. Wypaczało to społeczny charakter harcerstwa, przekształcało go z ruchu społecznego w państwową instytucję wychowawczą. Tworzyło to również szkodliwą dwutorowość w pracy z przewodnikami.

Nowe zadania wymagają zdecydowanej likwidacji tych błędów, wprowadzenia nowych metod kierowania praca harcerską. Prezydium ZG uważa za potrzebne i pożyteczne strukturalne wyodrębnienie władz organizacji harcerskiej i stworzenie na wszystkich szczeblach Komend Harcerskich. Zadania tych Komend i sprawy strukturalno – organizacyjne omawiamy w projekcie uchwały przedstawionej towarzyszom.

Sądzimy, że ma to jeszcze jeden pożyteczny aspekt. Komendy przyczynią się do rzeczywistego powiązania drużyn w Organizacje Powiatowe, Wojewódzkie i ogólnokrajową.

Wyodrębnienia strukturalnego nie traktujemy w żadnym wypadku jako rozluźnienia kontaktu między harcerstwem a całym naszym Związkiem. Jest to zmiana systemu kierowania służąca polepszeniu naszego kierownictwa. Więź harcerstwa z ZMP gwarantować winna kadra ZMP-owskich działaczy. – członków Komend. Stałą ich troską powinno być wiązanie i koordynowanie działalności harcerstwa z całością zadań Związku Młodzieży Polskiej.

Czy nie grożą nam jednak tendencje separatystyczne?

Sporadyczne wypadki tego rodzaju mogą zaistnieć. Przed kilku dniami Redakcja „Świata Młodych" otrzymała następujący list: „Naszym oboźnym jest nauczyciel, który kocha życie jak i młodzież". Pisał jeden z uczestników obozu przewodników zastępów w Borowie Nr. 2 województwo gdańskie. – Przysięgaliśmy na słowo harcerza, że damy sobie radę w nowym harcerskim życiu. Właśnie teraz poznajemy bojowe życie harcerza. Przez całe siedem lat trzymano nas w „rączkach ZMP-owców", którzy na walnych zebraniach wołali: towarzysze, my nauczymy młodzież, my ją wychowamy na dzielnych harcerzy, przyszłych budowniczych Polski Ludowej, ale gdy do tego dochodziło to oni sami ZMP-owcy siedzieli za biurkami i harcerzom dawali „piłeczki". /pograjcie sobie/ mówili. To nie było życie harcerskie. Teraz z Borowa właśnie wyjdzie ekipa dzielnych zastępowych, którzy będą umieli prowadzić zbiórki z harcerzami, chodzić na biwaki, zwiady itp.

W liście tym w zasadzie słusznie krytykuje się nasze błędy. Uderza jednak ironiczny ton i przeciwstawienie naszemu Związkowi tego wszystkiego co w ciągu ostatnich miesięcy wprowadziliśmy w harcerstwie. Przykład jest na pewno jaskrawy. Nie należy go jednak uogólniać. Uważamy tendencje takie za szkodliwe – nasz aktyw musi jasno zdawać sobie z tego sprawę.

Na koniec musimy zastanowić się z kim, z jakimi ludźmi przystępujemy do pracy.

W 1949 roku słusznie stanęliśmy na stanowisku, że kadra naszej organizacji musi wyrosnąć spośród naszych młodych działaczy ZMP, głęboko oddanych budownictwu socjalizmu. Uznaliśmy, że musi się to dokonać w ostrej walce politycznej z wrogą nam częścią dawnej kadry instruktorskiej, która usiłowała uczynić z harcerstwa narzędzie wpływów reakcji na młodzież.

Uznaliśmy, że z dawnych działaczy harcerskich pozostać mogą tylko ci, którzy przyjęli budownictwo socjalizmu za swoją sprawę osobistą, potrafili dokonać rewizji poglądów na stare harcerstwo i jego ideowe oblicze.

---

[2] Jeden wyraz nieczytelny. (Przyp. K.M.).

W praktyce jednak, w doborze kadry harcerskiej kierowaliśmy się prawie wyłącznie oceną kwalifikacji politycznych, przy tym nierzadko właściwą postawą polityczną utożsamianą z posiadaniem „czystej" ankiety. Zbyt małą wagę przywiązywaliśmy do kwalifikacji pedagogicznych oraz osobistych walorów i zamiłowań do pracy z dziećmi. Słuszna zasada odsunięcia obcej nam ideowo kadry instruktorskiej i przestrzeganie czułości politycznej przerosła w pewnym momencie praktykę mechanicznego odcinania się od wielu wychowawców z dawnego harcerstwa, którzy przeszli przemianę postawy politycznej i których można było uznać za towarzyszy w walce o nowe harcerstwo.

Nie tylko jednak błędy w doborze kadry stały się przyczyną jej słabości. Wpłynęła na to także ogólna niezadowalająca sytuacja w całym naszym Związku. Wielu ofiarnych, pełnych zapału i utalentowanych młodych wychowawców pracując w myśli błędnych koncepcji programowych, nie osiągało spodziewanych wyników i w rezultacie zniechęcało się i rezygnowało z dalszych wysiłków.

Poważna ich część odeszła do innej pracy. Jaskrawym dowodem na to jest fakt, że połowa naszych przewodników, to ludzie pracujący pierwszy rok.

Jak naprawić tę sytuację?

Mówiliśmy już, że z biegiem lat kadra harcerska będzie w sposób naturalny wyrastała spośród najstarszych harcerzy i zastępowych. Powala to optymistycznie patrzeć w przyszłość, ale nie rozwiązuje sytuacji bieżącej.

Zdobycie kadry dla harcerstwa jest poważnym zadaniem instancji ZMP. Musimy zainteresować pracą w harcerstwie młodych nauczycieli i działaczy oświatowych a także ludzi innych zawodów – młodych robotników – inteligentów i żołnierzy, którzy swą pracę potraktują jak zadanie społeczne.

Konieczne jest również zlikwidowanie organizacyjnej zależności przewodnika od Wydziału Oświaty. Przewodnik, to aktywista ZMP. Za swoją pracę odpowiadać powinien przed Komendą Harcerską i instancjami ZMP.

Z terenu padają pytania jak proponuje się rozwiązać sprawę przewodników etatowych, ponieważ zakładamy, że społeczny charakter organizacji wymaga pokierowania pracą drużyn przez przewodników społecznych.

Istotnie – konieczny jest stały wzrost ilości przewodników drużyn pracujących społecznie. Nie oznacza to jednak likwidacji etatów już pracujących przewodników, którzy stanowić będą trzon kadry pracującej w harcerstwie.

Nowy program harcerstwa wymaga zupełnie nowego spojrzenia na sposób szkolenia kadry. Uważamy, że czas skończyć z teoretycznym zaufaniem, pouczaniem przewodników „Nasze szkolenie musi – po pierwsze stać się miejscem żywej wymiany doświadczeń wychowawczych. Wytyczne obecnie główne założenia przejdą bowiem „próbą ognia" w codziennej pracy drużyny – każde zatem doświadczenie, każda nowa myśl i każda krytyczna uwaga ma obecnie ogromne znaczenie dla opracowania nowej metodyki harcerskiej w oparciu o praktykę. Jest to jedyny prawidłowy sposób rozwijania organizacji.

Po drugie: dać kadrze możliwość zdobycia praktycznych umiejętności z zakresu techniki, turystki, krajoznawstwa, zajęć kulturalno-artystycznych itp.

Dla podniesienia znaczenia kwalifikacji kadry proponujemy opracowanie i wprowadzenie w życie stopni instruktorskich. Program ich stanowić powinien ramowe wytyczne do samodzielnego szkolenia i pracy nad sobą.

Dużej wagi w obecnej sytuacji harcerstwa nabiera reorganizacja wydawnictw.

Istniejące dotychczas pisma harcerskie „Drużyna" i „Świat Młodych" są dla drużyn i przewodników dużą pomocą. Zarysowuje się jednak konieczność wydania nowego pisma dla zuchów.

Niezbędne jest również opracowanie szeregu broszur zawierających materiały do sprawności, a także piosenki, materiały do ognisk i gawęd, wskazówki do zajęć w terenie, zbiory gier i zabaw.

Aby drużyny mogły dobrze pracować, trzeba zapewnić im odpowiednią bazę materialną i sprzęt.

Potrzebna jest zatem stała pomoc Komitetów Rodzicielskich, komitetów opiekuńczych i kierownictw szkół dla drużyn. Potrzebna jest również współpraca i poparcie dla harcerstwa ze strony organizacji i instancji społecznych takich jak PTTK, LPŻ i inne.

Konieczne będzie także zwrócenie się do władz państwowych i zainteresowanie placówek o uruchomienie masowej produkcji sprzętu dla drużyn oraz ustalenie odpowiednio przystępnych cen.

Towarzysze.

Na decyzję naszego Plenum w sprawie wytyczenia nowych kierunków rozwoju organizacji harcerskiej – czekają nie tylko aktywiści harcerstwa i sami harcerze, nie tylko członkowie ZMP. Czeka całe społeczeństwo dla którego sprawa wychowania dzieci jest przedmiotem codziennej głębokiej troski.

Potrafiliśmy włączyć harcerzy do aktywnego udziału w życiu politycznym i gospodarczym, wyrwać młodzież spod zorganizowanego wpływu reakcji, słusznie zarysowaliśmy ideowe oblicze nowego harcerstwa.

Jednak błędy w teoretycznym opracowaniu charakteru organizacji i poważne wypaczenia w praktyce stały się przyczyną tego, że często wiele naszych rzetelnych wysiłków szło na marne, nie dawało spodziewanych rezultatów. Obciąża nas to za obecną sytuację w harcerstwie.

Zobowiązuje nas ona do tego, abyśmy teraz, gdy mamy przed sobą zarysowany program działania, zrobili wszystko co można, wszystko, na co nas stać – dla zdecydowanej poprawy pracy Organizacji Harcerskiej. Jest to piękne i ważne zadanie naszego Związku.

1.1.2. Rezolucja Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej, 1956 r.

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny, nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, s. 1–2, dostęp MH w Warszawie

W dniach 8–9. XI. br. odbyła się w Warszawie narada członków Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej, na której omawiano aktualną sytuację w harcerstwie. W wyniku dyskusji uchwalono rezolucję, którą w skrócie zamieszczamy.

X X

X

Po VIII Plenum KC PZPR, które nakreśliło perspektywy polskiej drogi do socjalizmu i wskazywało konieczność skupienia wokół programu partii wszystkich postępowych i patriotycznych sił kraju, widzimy potrzebę rozszerzenia i pogłębienia głównych założeń ideowo-wychowawczych harcerstwa, przyjętych na III Plenum ZG ZMP. W wyniku tego należy rozwinąć program organizacji harcerskiej w oparciu o następujące zasady:

1. Harcerstwo jest organizacją społeczną, która skupia młodzież i wychowawców do wspólnej pracy dla Polski Ludowej. Naczelnym zadaniem organizacji jest przygotowanie młodzieży do świadomego udziału w budowaniu ustroju socjalistycznego wcielającego w życie idee wolności i sprawiedliwości społecznej.

Wychowanie w duchu socjalizmu pojmowaliśmy dotąd wąsko i jednostronnie, zaniedbując w praktyce podstawowe wartości moralne, kształtowanie charakteru młodzieży będące przecież podbudową jej podstawy ideowej.

Chcemy zlikwidować w postawie młodzieży rozbieżność między słowem a czynem. Chcemy, aby harcerze wyrastali na ludzi uczciwych, dzielnych, o dużej odwadze cywilnej, wrażliwych na cudzą krzywdę i potrzeby, gotowych do walki ze złem. Cechować ich powinna aktywna postawa społeczna, gotowość do ulepszania życia własnym wysiłkiem, chęć podejmowania społecznych zadań.

2. Rozwijając poczucie godności narodowej, miłość Ojczyzny i wolę służenia jej czynem, umacniać będziemy solidarność z postępowymi siłami świata i braterską więź z międzynarodowym ruchem pionierskim.
3. Harcerstwo jest organizacją świecką, stoi na gruncie świeckiej moralności i nie organizuje życie religijnego. Organizacja powinna się odciąć jednocześnie od wszelkiej często dotychczas stosowanej administracyjnej działalności antyreligijnej i zapewnić wszystkim członkom organizacji poszanowanie ich przekonań. Harcerstwo powinno przygotować młodzież do świadomego wyboru swego światopoglądu w przyszłości.
4. W obecnym ruchu harcerskim nawiązujemy do wszystkich postępowych tradycji naszego narodu i naszej młodzieży. Uważamy za niesłuszne pomijanie w tych tradycjach postępowego odłamu ZHP w okresie przedwojennym a zwłaszcza patriotycznej postawy i bohaterstwa harcerzy „Szarych Szeregów" w okresie okupacji. Tworząc obecnie system wychowawczy harcerstwa czerpiemy z bogatego dorobku metodycznego i form ZHP, podporządkowując je naszym celom wychowawczym.

Oficjalną ocenę działalności ZHP wyrażoną w broszurze Pelagii Lewińskiej „Walka o nowe Harcerstwo" uważamy w zasadzie za fałszywą. Mimo szeregu słusznych stwierdzeń szczegółowych broszura ta spełniała negatywną rolę, odmawiając Związkowi Harcerstwa Polskiego wszelkich wartości. Jesteśmy zdania iż obecnie należy podjąć naukową analizę i krytyczną ocenę zarówno dorobku ZHP jak i klasowego podłoża jego ideologii.

Negatywna ocena ZGHP spowodowała błędny i często krzywdzący stosunek do kadry instruktorów harcerskich jako całości. W latach 1945–49 wewnątrz Związku Harcerstwa Polskiego toczyła się ostra walka ideologiczna i polityczna i chociaż niejednokrotnie tendencje reakcyjne, antyludowe brały górę, walka ideowa prowadzona przez grupy partyjnych i postępowych instruktorów doprowadziła do powstania wśród kadry coraz liczniejszych ośrodków oblicza politycznego. Proces zmian ideologicznych i politycznych został zahamowany a osiągnięcia metodyczne kilkuletniej walki zaprzepaszczone przez odsunięcie od pracy harcerskiej wszystkich instruktorów bez względu na przeobrażenia ich poglądów politycznych. Stwierdzamy, ze obecnie potrzebna jest harcerstwu praca tych wszystkich dawnych instruktorów ZHP, którzy na ideowej platformie tej rezolucji chcą być wychowawcami młodzieży dla dobra naszego narodu.

5. Harcerstwo pracujące pod ideowym kierownictwem partii winno stać się organizacją w pełni samodzielną posiadającą własny program, statut określający zasady jej działalności i powołane na jego podstawie władze.
6. Przyjęcie takich założeń umożliwia rozszerzenie kręgu ludzi wychowujących młodzież w harcerstwie – zawiązane z harcerstwem żywo rozwijające się po VIII Plenum społecznej inicjatywy w dziedzinie wychowania.
7. Narada postanawia zebrać się powtórnie w terminie do 20 listopada dla powołania komisji programowej i komisji statutowej.

Przekazujemy nasze stanowisko Zarządowi Łownego ZMP dla wspólnego ustalenia miejsca Organizacji Harcerskiej w całości ruchu młodzieżowego.

Warszawa, dnia 9 listopada 1956 r.

1.1.3. Zalecenia Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej dla Komendy Głównej

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny, nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, s. 1–3, dostęp MH w Warszawie

Zalecenia narady dla Komendy Głównej na okres do 20. XI. br.

1. Rozszerzyć skład zespołu Komendy Głównej, zapraszając do wspólnej pracy ludzi o wysokich wartościach ideowych i moralnych, posiadających autorytet w społeczeństwie i doświadczenie w pracy harcerskiej.
2. Przygotować program pracy drużyny na okres zimowy uwzględniając zalecenia komisji dzisiejszej narady.
3. Przyśpieszyć prace nad zabezpieczeniem bazy materialnej OHPL. Załatwić ostatecznie przekazanie harcerstwu przez WP nietypowego sprzętu wojskowego, Powołać komisję, która zajęłaby się rewindykacją majątku ZHP.
4. W oparciu o rezolucję narady rozpocząć kampanię prasową i dyskusję w środowisku aktywu.

1.1.4. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie pracy drużynowego i współdziałania Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi, 1956 r.

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny, nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

ZARZĄDZENIE
MINISTRA OŚWIATY
z dnia 12 października 1956 r. (Nr SO 7-5948/56)
w sprawie pracy drużynowego i współdziałania wydziałów oświaty
z komendami harcerskimi.

§ 1. W porozumieniu z Komendą Główną Organizacji Harcerskiej zarządza się stosowanie załączonej do niniejszego zarządzenia instrukcji o pracy drużynowego i współdziałaniu wydziałów oświaty z komendami harcerskimi.

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jednocześnie traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 6 września 1950 r. w sprawie wprowadzenia instrukcji o organizacji harcerstwa w szkołach ogólnokształcących (Dz. Urz. Ministerstwa Oświaty Nr 17, poz. 220).

KOMENDANT GŁÓWNY ORGANIZACJI HARCERSKIEJ
(J. Balcerzak)

MINISTER
(F. Baranowski)

1.1.4.1. Załącznik do Zarządzenie Ministra Oświaty, Instrukcja o pracy drużynowego i współdziałaniu Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi, 1956 r.

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny, nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 12 października 1956 r. Nr SO-7-5948/56

INSTRUKCJA
o pracy drużynowego i współdziałania wydziałów oświaty
z komendami harcerskimi

Wprowadzenie w życie nowego programu działalności Organizacji Harcerskiej ujętego w uchwale III Plenum ZG ZMP stwarza nową płaszczyznę współdziałania tej organizacji ze szkołą i wymaga oparcia na nowych zasadach współpracy drużynowego z kierownictwem szkoły i radą pedagogiczną oraz komend harcerskich z wydziałami oświaty.

Harcerstwo jako dobrowolna, społeczna organizacja dzieci ma szczególne możliwości realizowania wspólnych dla szkoły i organizacji zadań wychowawczych. Jego działalność nie może się jednak ograniczać do walki o wyniki nauczania i pracy wyłącznie na terenie szkoły. Głównym zadaniem Organizacji Harcerskiej jest rozwijanie opartej na zasadach prawa harcerskiego wspólnej pracy i zabaw harcerzy i włączenie młodzieży harcerskiej do udziału w życiu społecznym swego środowiska: szkoły, wsi, miasta.

Kształtując zgodnie z wymogami prawa harcerskiego moralną i ideową postawę harcerzy, organizując zdobywanie sprawności i stopni harcerstwo pomagać będzie szkole w praktycznym rozszerzeniu zakresu wiedzy i umiejętności uczniów w rozwijaniu ich zainteresowań i wyrabianiu zalet ich charakteru.

Pomoc okazywana drużynom ze strony szkoły ułatwiać powinna harcerstwu realizowaniu tych zadań stawiając wspólną troskę szkoły i organizacji.

I. DRUŻYNOWY W SZKOLE

Drużynowy jest społecznym działaczem Organizacji Harcerskiej, dobrowolnie podejmującym pracę w harcerstwie. Za swoją działalność i za organizację pracy odpowiada przed komendą harcerską i wypełnia nakładane przez nią obowiązki organizacyjne

- w pracy z dziećmi realizuje wytyczne przekazywane przez komendę,
- bierze udział w szkoleniu i odprawach organizacyjnych,
- składa sprawozdania i prowadzi obowiązującą dokumentację pracy,
- przestrzega zasad współdziałania organizacji ze szkołą.

Drużynowy reprezentuje Organizację Harcerską wobec szkoły. Dba o właściwą współpracę z kierownictwem szkoły i radą pedagogiczną, zwracając uwagę na poszanowanie kompetencji kierownika szkoły i autorytetu nauczycieli, odpowiada za zdrowie i bezpieczeństwo dzieci w czasie zajęć harcerskich.

W związku z tym drużynowy:

- omawia z kierownikiem szkoły plan pracy drużyny i korzysta z jego rad,
- uzgadnia z kierownikiem szkoły termin zajęć harcerskich na terenie szkoły i inne sprawy dotyczące porządku i życia wewnętrznego szkoły,
- dba o właściwy rozkład zajęć dzieci,
- omawia poczynania drużyny poza szkołą,

– uzgadnia z kierownikiem sprawy związane z wprowadzeniem zastępowych spoza szkoły,
– zapoznaje radę pedagogiczną z najważniejszymi zagadnieniami pracy drużyny.

Drużynowy utrzymuje kontakt z innymi organizacjami pracującymi na terenie szkoły, reprezentuje sprawy harcerskie na zebraniach rodzicielskich, utrzymuje kontakt z rodzicami harcerzy i w razie potrzeby zwołuje w porozumieniu ze szkołą specjalne zebrania rodziców.

Kierownik szkoły i rada pedagogiczna dbają o autorytet organizacji w szkole, podkreślając swoim stosunkiem do poczynań harcerzy wagę i znaczenie pracy harcerskiej. Wychowawcy klasowi i nauczyciele pomagają drużynie, odpowiednio traktując swój obowiązek społeczny, wynikający z ich roli jako wychowawców.

Kierownik służy drużynowemu swoim doświadczeniem, radą i pomocą w oparciu o znajomość ogólnych zasad pracy organizacji.

Kierownik szkoły pomaga drużynowemu w rozwiązaniu spaw osobistych (nauka, mieszkanie) i zapewnia możliwość brania udziału w szkoleniu i odprawach organizacyjnych. Przy układaniu tygodniowego rozkładu godzin kierownik szkoły powinien w miarę możliwości zapewnić drużynowemu wolne od lekcji dni.

Drużynowy nie powinien być obciążony dodatkowymi funkcjami (poza obowiązkami wynikającymi z nauczania przedmiotu i wychowawstwa klasowego).

W wypadku rozbieżności stanowisk między drużynowym a kierownikiem szkoły w sprawach dotyczących pracy harcerstwa w szkole, rozstrzygają wspólnie wydział oświaty i komenda harcerstwa.

II. ZASADY POWOŁYWANIA DRUŻYNOWYCH

Drużynowym może być nauczyciel albo działacz młodzieżowy spoza szkoły z odpowiednim przygotowaniem.

Drużynowego powołuje za jego zgodą i zwalnia z obowiązków powiatowa (dzielnicowa, miejska) komenda harcerska.

Powołanie drużynowego musi być uprzednio uzgodnione z kierownikiem szkoły, w której ma on pracować.

Sprawę skierowania drużynowego do szkoły komenda obowiązana jest przekonsultować z wydziałem oświaty. W wypadku różnic stanowisk co do przydatności kandydata, rozstrzygają wspólnie komenda harcerska i wydział oświaty wyższego szczebla.

Do nauczyciela pełniącego funkcję drużynowego (przewodnika drużyny harcerskiej) mają zastosowanie przepisy ustawy o prawach i obowiązkach nauczycieli.

Warunki zatrudniania drużynowych określą wytyczne Ministerstwa Oświaty i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej.

III. BAZA MATERIALNA DLA PRACY DRUŻYNY

Kierownik szkoły zapewnia drużynie materialne podstawy pracy: stały lokal na izbę harcerską, a w przypadku braku lokalu – kącik harcerski w świetlicy szkolnej lub w jednej z izb szkolnych oraz prawo korzystania z sal i pomieszczeń szkolnych, sal gimnastycznych i boisk sportowych. Kierownik wspólnie z drużynowym zapewnia fundusze na wyposażenie izby harcerskiej, na zakup materiałów, sprzętu harcerskiego do zdobywania sprawności, werbli i fanfar oraz na przygotowanie i przeprowadzenie różnych imprez harcerskich. Sprzęt harcerski i wyposażenie iżby zinwentaryzowane w osobnym dziale inwentarza szkolnego przekazuje się do dyspozycji drużyny na odpowiedzialność drużynowego. Równocześnie kierownik umożliwia drużynowemu (drużynie) korzystanie ze sprzętu szkolnego.

Fundusze na sprzęt harcerski kierownik szkoły uzyskuje ze środków budżetowych szkoły, zabiegając również o pomoc finansową i materialną komitetu rodzicielskiego i opiekuńczego.

IV. WSPÓŁDZIAŁANIE WYDZIAŁÓW OŚWIATY
Z KOMENDAMI HARCERSKIMI

Komendy harcerskie kierują pacą drużynowych: przekazują im wytyczne do pracy, prowadzą szkolenie, kontrolują ich działalność i przyznają stopnie instruktorskie.

1.1.4.2. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 12 października 1956 r. Nr SO-7-5948/56

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

ZARZĄDZENIE

MINISTRA OŚWIATY

z dnia 12 października 1956 r. (Nr SO 7—5948/56)

w sprawie pracy drużynowego i współdziałania wydziałów oświaty z komendami harcerskimi.

§ 1. W porozumieniu z Komendą Główną Organizacji Harcerskiej zarządza się stosowanie załączonej do niniejszego zarządzenia instrukcji o pracy drużynowego i współdziałaniu wydziałów oświaty z komendami harcerskimi.

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Równocześnie traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 6 września 1950 r. w sprawie wprowadzenia instrukcji o organizacji harcerstwa w szkołach ogólnokształcących (Dz. Urz. Ministerstwa Oświaty Nr 17, poz. 220).

KOMENDANT GŁÓWNY ORGANIZACJI HARCERSKIEJ
(J. Balcerzak)

MINISTER
(F. Baranowski)

1.5. Regulamin Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, 1956 r.

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny, nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

wrzesień 1956 r.

REGULAMIN
ORGANIZACJ HARCERSKIEJ POLSKI LUDOWEJ L.1.

Komenda Główna zatwierdza na bieżący rok harcerski poniższy regulamin Organizacji drużyny harcerskiej. Zobowiązuje się wszelkie jednostki organizacyjne do informowania o trudnościach przy wprowadzaniu w życie regulaminu oraz do prowadzenia prób i doświadczeń, które pozwolą w roku przyszłym na dalsze udoskonalenie struktury drużyn harcerskich.

Równocześnie przestają obowiązywać odnośne przepisy zawarte w Zasadach działalności Organizacji Harcerskiej.

ORGANIZACJA DRUŻYNY HARCERSKIEJ

I. Drużyna

Drużyna jest jednostką harcerską, skupiającą harcerki, harcerzy i zuchy, pracującą w zasadzie przy szkole (podstawowej, jedenastoletniej ogólnokształcącej). W skład drużyny przy szkole podstawowej mogą wchodzić zastępy zorganizowane przy liceach ogólnokształcących, technikach, zasadniczych szkołach zawodowych lub innych.

O powstaniu drużyn w szkole decyduje Komenda Powiatowa (Miejska) w porozumieniu z kierownictwem szkoły. Gdy liczba harcerzy i zuchów w szkole przekracza 250 osób organizuje się drugą drużynę (pod kierownictwem drugiego drużynowego). W takich przypadkach każda drużyna powinna w zasadzie obejmować harcerki, harcerzy i zuchy ze wszystkich klas (np. do jednej drużyny należą harcerze z klasy „a" do drugiej – z klasy „b").

Zbiórkę całej drużyny organizuje się w miarę potrzeby, nie częściej jednak w zasadzie niż raz na kwartał.

Drużyna wybiera swego bohatera i może posiadać własny sztandar. Prawo posiadania sztandaru przyznaje Komenda Powiatowa. Drużyny mają ponadto numeracje w skali powiatu. Numer drużyny określa rozkazem Komenda Powiatowa.

Drużynowy jest samodzielnym kierownikiem drużyny harcerskiej. Mianuje go w porozumieniu z kierownictwem szkoły Komenda Powiatowa (Miejska) Organizacji Harcerskiej. Za swą prace drużynowy odpowiada przed komendą.

Rada drużyny

Rada Drużyny decyduje w najważniejszych sprawach drużyny (ogólny program pracy, dopuszczanie harcerzy do przyrzeczenia, przyznawanie sprawności itp.). W skład rady wchodzi drużynowy, członkowie mianowani przez drużynowego: przyboczni drużynowego, przewodnicy zuchów, zastępowi, gospodarz drużyny, oraz członkowie wybierani: przyboczni zastępowi i inny funkcyjni (np. kronikarz). Rada pracuje pod kierownictwem drużynowego. Decyzje jej ogłaszane są w rozkazach rady drużyny, podpisanych przez drużynowego.

Przyboczny drużyny jest jego pomocnikiem w kierowaniu pracą drużyny. Przybocznego mianuje drużynowy w porozumieniu z radą drużyny, spośród najbardziej doświadczonych harcerzy lub ZMP-owców pracujących w harcerstwie.

II. Zastęp

Zastęp harcerzy (harcerek) jest podstawową jednostką pracy. Liczy do 40 członków. Tworzy się w zasadzie odrębne zastępy harcerek i zastępy harcerzy, mogą jednak istnieć zastępy koedukacyjne. Zastęp obejmuje harcerzy z 2 lub więcej klas (np. z klasy V, VI, VII) lub harcerzy z jednej wsi bądź osiedla.

W szkołach o niewielkich liczbie harcerzy (poniżej 50) nie dzielimy drużyn na zastępy.

Zbiórki zastępu organizuje się w miarę potrzeb w zasadzie raz na miesiąc.

Zastęp może mieć swój proporzec.

Zastępowy kieruje pracą zastępu i pracę rady zastępu. Powinien to być ZMP-owiec, który chce pracować w harcerstwie, bądź harcerz, który ukończył szkołę podstawową. W wyjątkowych przypadkach można mianować zastępowym harcerza z klasy VII. Zastępowych mianuje drużynowy. Zastępy obejmujące harcerzy z klas VIII i IX oraz z techników i szkół zawodowych wybierają zastępowych, których zatwierdza drużynowy.

Rada zastępu decyduje o najważniejszych sprawach zastępu: podejmuje decyzje w sprawach planu i organizacji pracy zastępu, stawia wnioski o dopuszczenie do przyrzeczenia, ocenia pracę zastępu, ogniw i poszczególnych harcerzy, wspólnie z zastępowym organizuje zbiórki zastępu, próby sprawności i inne prace. W skład rady wchodzi zastępowy oraz członkowie wybierani przez zastęp: przyboczny zastępowego, ogniowi oraz inni harcerze, pełniący funkcje w zastępie (np. kronikarz, skarbnik).

Przyboczny zastępowego jest jego pomocnikiem w kierowaniu pracą zastępu. Jest on wybierany przez wszystkich członków zastępu. Przybocznym powinien być harcerz, posiadający większe od innych doświadczenie.

III. Ogniwo

Ogniwo jest najmocniejszym zespołem harcerskim. Liczy do 10 członków i obejmuje harcerzy (bądź harcerki) będących w zasadzie uczniami tej samej klasy.

Ogniwo wykonuje zadania przydzielone mu przez zastęp oraz organizuje z własnej inicjatywy zbiórki, gry, ćwiczenia lub inne zajęcia.

Ogniwa mogą mieć swe proporczyki, kroniki itp.

Ogniwowi są wybierani przez harcerzy na zbiórce zastępu lub ogniwa. Ogniwowym może być starszy kolega członków ogniwa lub ich rówieśnik.

IV. Harcerze z klas VIII i IX szkół ogólnokształcących
oraz klas I i II szkół zawodowych

Harcerze ze szkół jedenastoletnich należą do zastępów i drużyn zorganizowanych przy ich szkołach.

W szkołach średnich ogólnokształcących (liceach) oraz technikach i zasadniczych szkołach zawodowych organizować można zastępy harcerskie, gdy młodzież wystąpi z taką inicjatywą. Zastępy takie należy włączyć do drużyn przy sąsiednich szkołach podstawowych.

Harcerze, którzy po ukończeniu szkoły podstawowej chcą pełnić funkcję w drużynie, pracującej przy tejże szkole, pozostają członkami swej drużyny macierzystej, niezależnie od tego czy w szkole średniej, do której obecnie uczęszczają, istnieje zastęp harcerski.

Harcerze ze szkół średnich, w których nie ma zastępu harcerskiego, oraz harcerze nie uczęszczający do szkół, należą do drużyn w szkołach podstawowych, które ukończyli.

W wyjątkowych przypadkach, gdy w liceum ogólnokształcącym, technikum bądź zasadniczej szkole zawodowej liczba harcerzy przekroczy 50, przy szkole tej można zorganizować drużynę harcerską, według przepisów podanych wyżej. Nie powinno to jednak stwarzać sytuacji, w której pozbawiłoby się drużyny w szkołach podstawowych zastępów, skupiających chłopców i dziewczęta w wieku 15–16 lat.

V. Zuchy

Podstawową jednostką pracy zuchów jest zastęp zuchów, który powinien liczyć od 16 do 25 członków. Do zastępu należą zuchy z jednej klasy, z klas równoległych lub sąsiednich. Zastęp zuchów może być koedukacyjny. Mogą istnieć również oddzielne zastępy chłopców i dziewcząt.

Zastęp zuchów nie dzieli się na ogniwa. W czasie zajęć przewodnik dzieli zastęp na małe zastępy (szóstki, siódemki, ósemki) dla ułatwienia organizacji pracy i zabaw.

Zastępy zuchów obierają sobie nazwę (np. „Dobrych Przyjaciół") i mogą posiadać swój znak.

Zbiórki zastępu odbywają się w zasadzie raz na tydzień.

W szkołach, w których istnieje kilka drużyn harcerskich, a liczba zuchów jest duża; można tworzyć odrębne drużyny zuchowe. Drużyny zuchów można organizować również w szkołach czteroklasowych.

Pracą zastępu zuchów kieruje przewodnik zastępu zuchowego, mianowany przez drużynowego spośród starszych harcerzy lub ZMP-owców, pracujących w harcerstwie. Drużynowy mianuje również przybocznego przewodnika zastępu.

W zastępach zuchów nie tworzy się rad zastępów.

O ile w szkole istnieje kilka zastępów zuchów pracą ich kieruje jako zastępca drużynowego przewodnik zuchów. Przewodnik zuchów organizuje pracę i zajęcia dla wszystkich zuchów szkoły (np. zuchowe kolonie letnie). Pożądane jest aby przewodnikiem zuchów był pełnoletni wychowawca przeszkolony do pracy z zuchami. Przewodnika zuchów mianuje Komenda Powiatowa na wniosek drużynowego.

W wypadku tworzenia samodzielnej drużyny zuchów pracą jej kieruje drużynowy. Może to być tylko pełnoletni wychowawca. Mianuje go Komenda Powiatowa. Podobnie jak w drużynie harcerskiej drużynowy mianuje swojego przybocznego spośród starszych harcerzy lub ZMP-owców.

VI. Przepisy przejściowe

Nowy podział drużyny na zastępy powinien być przeprowadzony łącznie z doborem odpowiednich zastępowych. Podział przeprowadza drużynowy wraz z dotychczasową radą drużyny oraz kandydatami na zastępowych. Nowy podział na zastępy powinien być podany do wiadomości całej drużyny przed ostatecznym zatwierdzeniem. W miarę możliwości nie należy zmieniać składu istniejących obecnie ogniw.

Wybory ogniwowych i rad zastępu należy przeprowadzić w sposób odmienny niż w roku ubiegłym, nie należy organizować uroczystych zbiórek sprawozdawczo-wyborczych i przeprowadzać formalnych wyborów. Wybór ogniwowych i rad powinien odbywać się na zbiórkach w czasie których w swobodnej gawędzie zastępy ogniwa omówią zadania funkcyjnych i dobiorą odpowiednich kandydatów.

W klasach III i IV, dzieci, które należały do harcerstwa już w roku ubiegłym pozostają w zastępach harcerskich, koedukacyjnych bądź niekoedukacyjnych, W zastępach tych nie organizujemy wyborów ogniwowych i rady. Bez wprowadzenia nazwy „zuchy" praca w tych zastępach prowadzona będzie według programu i metod zuchowych, przy zachowaniu symboliki harcerskiej (mundury harcerskie, czerwone chusty itp.). Dzieci wyrażające chęć wstąpienia do organizacji przyjmowane są w tych klasach do zastępu harcerskiego.

Dopuszczalne jest również – w wypadku, gdy ilość harcerzy w klasach III i IV jest niewielka – tworzenie z nich ogniowa włączonego do zastępu harcerskiego z klas starszych. Wtedy z nowowstępujących można organizować w tych klasach zastępy zuchów.

Zastępy zuchowe organizowane będą w zasadzie od drugiego półrocza szkolnego w klasach drugich. Zastępy organizowane w pierwszym półroczu mają charakter próbny. Zastępów próbnych – ze względów na brak opracowanego programu pracy zuchów – nie należy organizować masowo.

Komenda Główna
Organizacji Harcerskiej
Polski Ludowej

Warszawa, dnia 20 września 1956 r.

1.2. Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich, 1956 r.

1.2.1. Deklaracja Ideowa Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP

źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 5–7, dostęp zbiory własne

DEKLARACJA IDEOWA
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich, obradujący w dniach 8—10 XII 56 r. w Łodzi, w obliczu zasadniczych zmian, jakie zachodzą w naszym kraju w wyniku VIII Plenum KC PZPR, oraz występującego na tym tle ożywienia i odnowy pracy harcerskiej, uważa za konieczne określenie charakteru i zasadniczych założeń ideowo-wychowawczych ZHP.

1

ZHP jest organizacją społeczną, skupiającą młodzież i instruktorów do wspólnej pracy dla Polski Ludowej. Jest organizacją ideowo-wychowawczą, stosuje harcerskie metody wychowawcze i wzbogaca je zgodnie z najnowszymi osiągnięciami pedagogiki.

ZHP jest organizacją samodzielną, posiada własny program oraz statut określający zasady jej działalności i powoływania na jego podstawie władz.

ZHP jest organizacją masową, ale nie powszechną — członkostwo opiera się na zasadzie pełnej dobrowolności.

2

ZHP pracuje pod ideowym przewodnictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, to znaczy wychowuje człowieka w duchu idei socjalizmu.

5

Człowieka całym życiem oddanego walce o rozkwit i suwerenność Ojczyzny, odpowiedzialnego gospodarza kraju, który umie dla niego sumiennie pracować i mądrze nim współrządzić.

Człowieka, dla którego sprawy i wolność innych narodów są równie ważne jak sprawy jego narodu.

Człowieka wrażliwego na krzywdę, szczególnie na krzywdę społeczną, stojącego zawsze w obronie godności ludzkiej, w obronie słabych, krzywdzonych i prześladowanych.

Człowieka myślącego, o śmiałym, krytycznym spojrzeniu na życie, gotowego do ulepszenia go własnym wysiłkiem, swą czynną postawą społeczną.

Człowieka, który zawsze postępuje tak, jak myśli, zdolnego do poświęceń w imię swojej idei, umiejącego wytrwale walczyć o zwycięstwo własnych przekonań, a jednocześnie szanującego ludzi o innych zapatrywaniach.

Człowieka świadomie pracującego nad własnym charakterem i postawą.

3

Oznaką ZHP jest tradycyjny krzyż harcerski.

4

ZHP czerpie swe ideały wychowawcze z najpiękniejszych tradycji kultury polskiej, z walk naszego narodu o wolność, niepodległość i postęp, ze szczególnie nam bliskich bohaterskich walk klasy robotniczej, z tradycji postępowych ruchów młodzieżowych w Polsce, w tym postępowego nurtu całego ruchu harcerskiego od zarania jego istnienia, a zwłaszcza — okrytych chwałą Szarych Szeregów.

6

5

ZHP korzysta z dorobku i doświadczeń organizacji pionierskich i innych postępowych organizacji młodzieżowych całego świata i utrzymuje z nimi serdeczną więź.

ZHP wyciąga braterską dłoń do Polaków — harcerzy, żyjących poza granicami naszej Ojczyzny.

Zjazd uważa za słuszne nawiązanie kontaktów z organizacjami skautowymi.

6

ZHP jako instytucja świecka nie organizuje życia religijnego. Wychowuje swoich członków w duchu wolności przekonań i szeroko pojętej tolerancji tak w stosunku do wierzących jak i niewierzących.

*

Dla rzetelnego wychowania młodzieży my wszyscy, starzy i młodzi instruktorzy oraz wychowawcy, gotowi jesteśmy poświęcić cały swój zapał, umiejętności i wysiłek.

1.2.2. Uchwały Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP w sprawie

1.2.2.1. zmian w symbolice harcerskiej i formach zewnętrznych

źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 8–10, dostęp zbiory własne

UCHWAŁA

O ZMIANACH W SYMBOLICE HARCERSKIEJ I FORMACH ZEWNĘTRZNYCH

1. *Hymn Związku*

Pieśń „Wszystko co nasze Polsce oddamy" jest obowiązującym hymnem naszego Związku.

Pieśń ta — tradycyjny hymn harcerski — zawiera myśl przewodnią o najważniejszym obowiązku harcerza — służbie dla Ojczyzny.

2. *Oznaki organizacyjne*

Wprowadza się krzyż harcerski i lilijkę jako oznakę Związku Harcerstwa Polskiego. Krzyż, oparty na wzorze krzyża virtuti militari, nawiązuje do ideałów bohaterstwa i patriotyzmu, walki o wolność i niepodległość narodu.

3. *Sztandary harcerskie*

Sztandary drużyn o wymiarach 1 m × 1 m mają wzór następujący: Prawa strona — orzeł biały na czerwonym tle. Lewa strona — krzyż harcerski oraz pełna nazwa jednostki organizacyjnej na tle obranym przez drużynę. Sztandary hufców i chorągwi o wymiarach 1 m 25 cm × 1 m 25 cm mają wzór następujący — prawa strona — orzeł biały na czerwonym tle. Lewa strona — krzyż harcerski na czerwonym tle. Sztandar obszyty jest srebrnymi frędzlami. Szczyt drzewca stanowi lilijka.

Sztandar będący wyrazem ideowej treści harcerstwa powinien być przez harcerzy otaczany miłością i szacunkiem.

Prawo posiadania sztandaru przyznaje Komenda Chorągwi na wniosek Komendy Hufca tylko tym drużynom, które wykazują się dobrą pracą harcerską.

Drużyny posiadające dawne sztandary otaczają je czcią i przechowują w swoich izbach na honorowym miejscu. Główna Kwatera ZHP winna określić dodatkowe przepisy regulaminowe w sprawie sztandaru.

4. *Proporce zastępów*

Zastępy posiadają trójkątne proporce o wym. 25 cm × 40 cm o następującym wzorze: prawa strona — lilijka na tle koloru drużyny, lewa strona — na dowolnym tle godło i pełna nazwa zastępu. Nazwę i godło zatwierdza Rada Drużyny.

5. *Salut harcerski*

Wprowadza się posiadający narodowe tradycje salut wojskowy. Salutuje się tylko w harcerskim nakryciu głowy.

6. *Pozdrowienie harcerskie*

Dotychczasowe pozdrowienie harcerskie: „W nauce, pracy, walce czuwaj" zamienia się na pozdrowienie „Czuwaj".

7. *Zmiany w uchwałach o regulaminach harcerskich*

Wprowadza się nowe regulaminy:

a) regulamin munduru harcerskiego,

b) regulamin wewnętrznej pracy drużyny.

Wszystkie dotychczasowe uchwały i regulaminy sprzeczne z niniejszą uchwałą unieważnia się z dniem 9 XII 56 r.

U w a g a : Harcerze uprawnieni dotychczas do noszenia oznaki zamieniają ją obecnie na lilijkę. Krzyż otrzymuje się po złożeniu przyrzeczenia. Harcerze, którzy składali już przyrzeczenie — otrzymują krzyż na uroczystej zbiórce drużyny po zdobyciu najniższego stopnia.

1.2.2.2. organizacyjnych podstaw działania

źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 11–18, dostęp zbiory własne

U C H W A Ł A

W SPRAWIE ORGANIZACYJNYCH PODSTAW DZIAŁANIA

Organizacja Harcerska Polski Ludowej stała się obecnie samodzielnym związkiem zrzeszającym dzieci, młodzież i instruktorów do realizacji wspólnych zadań określonych Deklaracją Ideową i Prawem Harcerskim.

Taka zasada budowy harcerstwa, wynikająca ze wspólnych dążeń młodzieży i wychowawców, umożliwia dalsze, pełniejsze koncentrowanie sił dla twórczych poszukiwań pedagogicznych, które w oparciu:

— o dotychczasowy bogaty dorobek metodyczny Związku Harcerstwa Polskiego,
— o doświadczenia Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej i innych organizacji wychowawczych, których jesteśmy spadkobiercami

winny doprowadzić do stworzenia organizacji jak najbardziej i jak najlepiej odpowiadającej polskiej młodzieży.

Dalszy rozwój harcerstwa w Polsce wymaga w zakresie spraw organizacyjnych:

— oparcia istniejącego Związku na zasadach w pełni demokratycznych,
— ustalenia składu korpusu instruktorskiego jako ciała jedynie uprawnionego do decydowania o losach organizacji i wybierania władz harcerskich,

11

— dalszego włączenia do pracy harcerskiej działaczy, którym droga jest sprawa wychowania młodzieży i dzieci, a którzy reprezentują wysoką wiedzę pedagogiczną i doświadczenie harcerskie, w tej liczbie niesłusznie w swoim czasie odsuniętych od pracy harcerskiej instruktorów ZHP.

Pracę tę powinien zakończyć statutowy zjazd, który uchwali program, statut i wybierze Naczelną Radę Harcerską.

W związku z tym Ogólnopolski Zjazd Działaczy Harcerskich postanawia:

I. *Zmiana nazwy*

Z uwagi na pełne usamodzielnienie i przekształcenie się Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej we wspólny związek dzieci, młodzieży i instruktorów pracujących w oparciu o metody harcerskie, przywraca się tradycyjną nazwę: Związek Harcerstwa Polskiego.

II. *Skład korpusu instruktorów harcerskich*

Za instruktorów harcerskich uważa się:

1. Pełnoletnich działaczy harcerskich od drużynowych wzwyż, którzy pracują bezpośrednio w drużynach lub we władzach czy instytucjach harcerskich.

Uznają i czynem dowodzą uznania deklaracji ideowo-wychowawczej Związku.

Podporządkowują się zasadom i zarządzeniom obowiązującym w Związku.

Przestrzegają w życiu codziennym zasad zawartych w prawie i przyrzeczeniu harcerskim.

12

2. Instruktorów ZHP przystępujących obecnie do pracy w drużynach, komendach czy instytucjach harcerskich, którzy:

a) zobowiążą się do aktywnego działania na powierzonym im odcinku,

b) uznają deklarację ideowo-wychowawczą,

c) zobowiążą się do przestrzegania zasad, uchwał i zarządzeń obowiązujących w Związku,

d) posiadają stopień harcmistrza, podharcmistrza, drużynowego po próbie lub działacza harcerskiego,

e) przestrzegają w życiu codziennym zasad zawartych w prawie i przyrzeczeniu harcerskim.

Dla ustalenia składu osobowego korpusu instruktorskiego — komendy na szczeblu centralnym, wojewódzkim i powiatowym powołują komisje weryfikacyjne, które zgodnie z przyjętymi wyżej kryteriami ustalą skład korpusu instruktorskiego. Z chwilą wręczenia odpowiedniego dokumentu instruktor harcerski otrzymuje automatycznie czynne i bierne prawo wyborcze.

Instruktorzy posiadający stopień instruktorski (harcmistrz, podharcmistrz i drużynowy po próbie), którzy pracują w drużynach, komendach i instytucjach harcerskich, mają prawo do używania oznak i tytułów związanych z tymi stopniami.

Naczelna Rada Harcerska najpóźniej do dnia 1 marca 1957 r. opracuje regulaminy oraz ustali tryb zdobywania stopni instruktorskich przez instruktorów, którzy mają odpowiednie kwalifikacje, a stopni nie posiadają.

W przyszłości przyznawanie praw instruktora harcerskiego wiązać się będzie automatycznie ze zdobyciem pierwszego stopnia instruktorskiego.

III. *Komisja weryfikacyjna instruktorów*

Komisje weryfikacyjne instruktorów na poszczególnych szczeblach powoływane są przez hierarchicznie wyższe komendy harcerskie na wniosek odpowiednich komend. Naczelna Rada Harcerska powoła centralną komisję weryfikacyjną instruktorów. W skład komisji wejść powinni komendanci odpowiednich terytorialnie komend harcerskich (ewentualnie zastępcy) oraz instruktorzy posiadający największe zaufanie wśród działaczy harcerskich. W komisjach działających na terenie hufców powinni być reprezentowani drużynowi. Ilość członków komisji od 3—5. Uchwały komisji zapadają bezwzględną większością głosów.

Komisje szczebli wyższych mają prawo uchylić decyzje komisji szczebli niższych.

Komisje instruktorskie zajmują się sprawami instruktorów pozostających w zasięgu działania komendy harcerskiej, na terenie której pracuje komisja.

Komisje działające na terenie hufców rozpatrują sprawy drużynowych i instruktorów pracujących w drużynach.

Komisje działające na terenie chorągwi rozpatrują sprawy sporne z terenu komisji hufców i sprawy członków komend hufców. Komisja centralna rozpatruje sprawy członków komend chorągwi i Głównej Kwatery.

Komisje weryfikacyjne instruktorów powinny działać do zjazdu statutowego. Od decyzji poszczególnych komisji przysługuje prawo odwołania do komisji szczebla wyższego.

IV. *Władze harcerskie*

Ogólnopolski Zjazd Działaczy Harcerskich wybiera Naczelną Radę Harcerską w składzie 60 osób, która do chwili zwołania statutowego zjazdu jest władzą uprawnioną do podejmowania decyzji w sprawach:

— prawa harcerskiego,
— przyrzeczenia harcerskiego,
— ruchu zuchowego,
— podstawowych regulaminów,
— ordynacji wyborczej ZHP — po uprzednim przedyskutowaniu jej przez terenową kadrę instruktorską.

Ponadto:

— wysłuchuje sprawozdań, ocenia działalność Głównej Kwatery, dokonuje oceny sytuacji w Związku i podejmuje odpowiednie uchwały.

Naczelna Rada Harcerska nie ma prawa zmieniać deklaracji ideowo-wychowawczej, likwidować Związku oraz działać w sposób sprzeczny z uchwałami obecnego Zjazdu. Naczelna Rada Harcerska wybiera spośród siebie przewodniczącego i dwóch zastępców.

Naczelna Rada Harcerska wybiera spośród siebie Główną Kwaterę, w tym Naczelnika Harcerstwa oraz zastępców.

Główna Kwatera Harcerstwa odpowiada za swoją pracę przed Naczelną Radą Harcerską.

Uchwały Naczelnej Rady Harcerskiej i Głównej Kwatery zapadają bezwzględną większością głosów i obowiązują wszystkich członków organizacji.

Naczelna Rada Harcerska wydaje swój organ urzędowy dla bieżącego podawania zarządzeń oraz informacji.

V. *Komendy chorągwi i hufców*

Do chwili wyboru przez wojewódzkie konferencje instruktorów komend chorągwi, a przez powiatowe konferencje — komend hufców, komendy pracują w składzie, który został uprzednio powołany. O zmianach w składzie komend decydują komendy wyższego szczebla.

Komendy hufców mają prawo odwoływania i mianowania drużynowych. Rady harcerskie hufców i chorągwi rozwiązuje się.

Instruktorów czynnie działających w radach należy włączyć do pracy w komendach. Z uwagi na dość odległy termin wyborów na szczeblu hufca Zjazd zobowiązuje komendy chorągwi do uzupełnienia składów komend hufców najwartościowszymi instruktorami ZHP, których doświadczenie pomoże w dalszym rozwijaniu pracy Związku.

Uchwały komend chorągwi i hufców zapadają bezwzględną większością głosów. Komendom szczebli wyższych przysługuje prawo uchylania uchwał komend szczebli niższych. Komendy mają prawo powoływania do pracy w swych wydziałach odpowiedniej do potrzeb ilości instruktorów i pracowników.

VI. *Wybory władz harcerskich*

W możliwie najkrótszym terminie należy przeprowadzić wybory do komend chorągwi harcerskich. Wyborów komendy chorągwi dokonują:

1. Delegaci wybrani na powiatowych konferencjach instruktorów ZHP według ustalonej odrębną instrukcją Naczelnej Rady Harcerskiej zasady: jeden delegat na określoną ilość instruktorów. W skład delegacji po-

wiatowych, obok wybranych instruktorów pracujących w komendach hufców i drużynowych, winni wejść komendanci hufców.

2. Delegaci wybrani przez instruktorów pracujących w komendach chorągwi w ilości nie większej niż 10% ogólnej ilości delegatów.

Terminarz wojewódzkich konferencji instruktorskich ustali Główna Kwatera ZHP w porozumieniu z komendami chorągwi.

W miesiącu wrześniu i październiku 1957 r. instruktorzy harcerscy w powiatach wybiorą komendy hufców harcerskich oraz delegatów na statutowy zjazd.

W styczniu 1958 r. odbędzie się statutowy zjazd ZHP, na którym zostanie przyjęty statut Związku oraz na mocy statutu zostanie wybrana Naczelna Rada Harcerska. Ta z kolei powoła spośród członków Naczelnej Rady — Główną Kwaterę Harcerstwa.

Zleca się Naczelnej Radzie Harcerskiej opracowanie projektu ordynacji wyborczej ZHP, która przed ostatecznym zatwierdzeniem powinna być poddana pod ogólnozwiązkową dyskusję.

VII. *Komisja rewizyjna*

Zjazd wybiera komisję rewizyjną złożoną z 5 członków i 2 zastępców.

VIII. *Koła przyjaciół harcerza*

Zjazd zaleca organizowanie przy drużynach i hufcach kół przyjaciół harcerza.

IX. *Rada Ekonomiczno-Gospodarcza ZHP*

Zjazd zaleca Naczelnej Radzie Harcerskiej powołanie Rady Ekonomiczno-Gospodarczej ZHP złożonej z doświadczonych działaczy ekonomicznych i technicznych.

Do zasadniczych i pierwszoplanowych zadań Rady Ekonomiczno-Gospodarczej ZHP należeć będzie:

1. rewindykacja mienia ZHP,
2. ustalenie planu zaopatrzenia i dystrybucji sprzętu harcerskiego,
3. zatwierdzanie asortymentu i wyrażanie opinii o cenach,
4. reaktywowanie centralnej składnicy harcerskiej.

Zjazd zaleca Naczelnej Radzie Harcerskiej powołanie wydawnictwa harcerskiego.

X. *Koedukacja*

Zaleca się w sprawie koedukacji, co następuje:

a) drużyny w zasadzie są jednorodzajowe,

b) komendy hufca, chorągwi i Główna Kwatera Harcerstwa są wspólne,

c) zaleca się Naczelnej Radzie Harcerskiej rozpatrzenie i opracowanie spraw koedukacji do zjazdu statutowego.

1.2.3. Uchwała Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie odnowy harcerstwa 1957 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe", ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

UCHWAŁA NACZELNEJ RADY HARCERSKIEJ
z dnia 9 marca 1957 roku
W SPRAWIE ODNOWY HARCERSTWA

Po wysłuchaniu referatu Przewodniczącego Naczelnej Rady Harcerskiej hm. Aleksandra Kamińskiego oraz przeprowadzonej dyskusji Naczelna Rada Harcerska stwierdza, że odnowa harcerstwa, usankcjonowana przez Zjazd Łódzki, kierować się będzie następującymi zasadami:

1. Czerpać będziemy śmiało z tradycji i całego dorobku Związku Harcerstwa Polskiego, starając się nie zatracać nic z tego co przydatne być może dzisiaj w wychowywaniu młodzieży. Tradycję harcerską pielęgnować będziemy w tym wszystkim, co służyć potrafi przyszłości.
2. Nie zatracimy nic z pozytywnych osiągnięć Organizacji Harcerskiej; nadal wychowywać będziemy młodzież w duchu socjalizmu, postaramy się utrzymać masowość ruchu, szczególnie troszcząc się będziemy o harcerstwo na wsi.
3. Włożymy wiele wysiłku w ogarnięcie ruchem harcerskim młodzieży powyżej lat 14 w szkołach jak i pozaszkolnej, tak w miastach jak i we wsiach.
4. Dążyć będziemy do tego, by nowy ZHP odpowiadał potrzebom społecznym Polski i przygotowywał młodzież do rozumnego i czynnego udziału w życiu.
5. W naszym ideale wychowawczym, odzwierciedlonym przede wszystkim w Przyrzeczeniu i Prawie, znajdzie się to, co leży u podstaw odwiecznej moralności społecznej: humanistyczny stosunek do człowieka oraz patriotyzmu – obok najbardziej dziś postępowych dążeń do sprawiedliwości społecznej, internacjonalizmu a także wymagań społecznej świadomości i aktywności.
6. Będziemy realizować wypróbowane zasady wychowania harcerskiego: wychowanie pośrednie, tworzenie zdrowego środowiska wychowawczego, oddziaływanie instruktorów na młodzież przede wszystkim stosunkiem braterskim i osobistym przykładem, rozbudzenie tendencji samowychowawczych.

Ponadto działalności młodzieży w harcerstwie i jej pracy nad sobą prześwięcać muszą wielkie ideały społeczne: wychowywać będziemy młodzież do życie przez organizowanie jej uczestnictwa w życiu.

Będziemy pracowali przy pomocy wypróbowanych metod harcerskich, takich jak system zastępowych, wychowanie przez grę, współżycie z przyrodą, obozy, stopnie, sprawności i symbolikę. Dodamy do nich metodę zbliżania młodzieży do środowiska (niekoniecznie tylko najbliższego) w celu poznawania go i przetwarzania. Jednocześnie zdajemy sobie sprawę z konieczności sprawdzenia tych metod w nowych warunkach, w jakich działa organizacja i ewentualnego korygowania ich i twórczego uzupełnienia.

Będziemy dążyli do tego, by nasz zespół instruktorski stał się jak najbardziej jednolitym zespołem, w którym nie będzie podziału na instruktorów Organizacji Harcerskiej i Związku Harcerstwa Polskiego.

Sekretarz Generalny
Naczelnej Rady Harcerskiej
Kazimiera Świętochowska, hm.

Przewodniczący
Naczelnej Rady Harcerskiej
Aleksander Kamiński, hm.

1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1959 r.

1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie

1.3.1.1. wytycznych do programu

źródło:
II Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego Warszawa, 18–21 IV 1959 r., Referaty, dyskusja, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1959 r., s. 283–306, dostęp MH w Warszawie

WYTYCZNE DO PROGRAMU ZHP

Ponad dwa lata istnieje w nowej, odmiennej postaci nasz związek, Związek Harcerstwa Polskiego. Zespoły harcerskie skupiają dziś z górą pół miliona chłopców i dziewcząt. Ponad 20 tysięcy instruktorów i wielu przyjaciół naszego ruchu – ludzi wszelkich zawodów – nie żałuje czasu, siły i serca dla spraw harcerskich. Wszystko to świadczy, że harcerstwo jest żywym ruchem społeczno-wychowawczym, który może wiele zdziałać wiążąc swe cele i wysiłki z celami i przyszłością społeczeństwa, którego jest częścią. Przyszłość naszego narodu – to socjalizm, teraźniejszość – to jego budowa. Dla jednego i drugiego kształcimy charaktery w zabawie, pracy, działalności społecznej. Zachowując swoistość form i metod pracy stanowimy część frontu młodego pokolenia Polski Ludowej; wraz ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej zmierzamy do wspólnego celu – wychowania młodzieży dla przyszłości naszej Ojczyzny.

Podstawowe założenia ruchu harcerskiego przyniósł Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w dniach 8–10.XII.1956 roku w Łodzi, który stał się faktycznie I Zjazdem Walnym działającego na nowych zasadach Związku Harcerstwa Polskiego.

Oto jak można ująć w skrócie te zasady:

- Chcemy budować harcerstwo, które jest świadomym uczestnikiem marszu ku socjalizmowi i czynnikiem umacniania socjalizmu, które jasno deklaruje się politycznie.
- Chcemy tworzyć organizację, w której praca wychowawcza tętni życiem społecznym, a więc przede wszystkim problemami budownictwa socjalizmu; która jest świadomym czynnikiem postępu, aktywnym w swym środowisku i oddziałującym na nie; w której swe charaktery kształcą nie pięknoduchy, ale aktywni członkowie społeczeństwa, przyswajający sobie normy życia społecznego właściwe socjalizmowi.
- Chcemy budować organizację wychowawczą, która dostosuje swe metody do psychiki dziecka, ale nie izoluje go od świata dorosłych.

Dzisiejszy kształt ideowy, metodyczny i organizacyjny Związku zrodził się w warunkach politycznych stworzonych przez VIII Plenum KC PZPR – był konsekwencją wstąpienia przez Partię na drogę umacniania socjalizmu poprzez naprawę błędów, pogłębienie humanizmu socjalistycznego i konsolidowanie społeczeństwa wokół linii Partii przyjętej w październiku 1956 roku.

Jak wszystkie przemiany tego okresu w naszym kraju – powstał on w miesiącach poprzedzających październik. Zmiany metodyczne i strukturalne, oczyszczenie treści i metod wychowania następowały na tle ożywionego dążenia do naprawy innych dziedzin życia społecznego. Obok najaktywniejszych instruktorów Organizacji Harcerskiej stawali do pracy instruktorzy dawnego ZHP.

Październik przyspieszył te procesy, przerwał tamy ograniczające inicjację. Nie wszystkie wśród zalewu projektów i rezolucji były słuszne, nie wszystkie czyste, nie wszystkie rozsądne. Nie tylko wychowawcy, którym leżały na sercu sprawy młodego pokolenia i nie tylko postępowe siły społeczne interesowały się przeobrażającym się ruchem harcerskim. Wiązała z nim swe nadzieje także reakcja polityczna w kraju i za

granicą. Rachuby te nie spełniały się, ale wywierały swój wpływ na sprawy wewnętrzzwiązkowe.

Zwyciężył pogląd, że należy szybko uwzględnić słuszne postulaty i zdecydowanie odrzucić tendencje zmierzające do reaktywowania – pod pretekstem „odnowy" – idei i metod, treści i form pracy nie nadążających za rozwojem życia społecznego.

Zjazd Łódzki zwołany został przez komendę Główną OHPL z inicjatywy działaczy terenowych – nie reaktywował więc ZHP w jego dawnej postaci. Idee, które przyświecały Zjazdowi, wywodzą się z ideałów i walk klasy robotniczej, z dążeń narodu polskiego do wolności i postępu społecznego, z tradycji jego walk o niepodległość.

Zawarte w postanowieniach Zjazdu ideowo-wychowawcze podstawy naszego Związku mają swoje oparcie w tradycjach postępowego ruchu młodzieżowego w Polsce – w tym zwłaszcza w dorobku ideowym i pedagogicznym postępowego nurtu w dawnych ZHP, Czerwonego Harcerstwa i Pioniera. Są to te same idee, zmierzające do ściślejszego powiązania ruchu harcerskiego z socjalistycznymi przemianami życie w Polsce, które przyświecały wysiłkom programowym harcerstwa w całym okresie powojennym. Przy słusznym kierunku ideowym nie doczekały się one w pełni prawidłowej realizacji wychowawczej. Zjazd Łódzki naprawiając błędy dał tym samym podstawy do posunięcia naprzód sprawy wychowania socjalistycznego.

Taki jest nasz społeczny rodowód; trzeba o nim pamiętać, bo bez tego nie można zrozumieć dwu lat, które nas dzielą od Zjazdu Łódzkiego, nie sposób wytyczać dalszą słuszną drogę.

Stanęliśmy razem do wspólnej pracy przed dwoma z górą latami. Przedstawialiśmy wówczas sobą – my, kadra harcerska – mozaikę barw, często wzajemnie ze sobą nie harmonizujących. Różne były nasze zapatrywania w dziedzinie pedagogiki i różnym hołdowaliśmy poglądom ideowym i politycznym. Rozmaitym dysponowaliśmy doświadczeniem wychowawczym i harcerskim; w rozmaitych okresach zdobywaliśmy instruktorskie kwalifikacje; rozmaity kształt harcerstwa poznaliśmy z własnej w nim pracy i każdy z nas w inny sposób widział model nowego harcerstwa i swoje w nim zadania.

Większość spośród nas łączył zapał do pracy z młodzieżą, umiejętność i chęć wyczuwania jej potrzeb i dążeń; łączyła żywa troska o młode pokolenie; świadomość, że jego sprawy stanowią jeden z głównych problemów społecznych; łączyło rzetelne traktowanie działalności wychowawczej.

Naczelnym naszym zadaniem stało się wypracowanie w oparciu o przyjęte w Łodzi zasady ideowe – harcerskiego programu działania, który odpowiadałby celom wychowania socjalistycznego. Takiego programu żądała od nas, choć nie zawsze w sposób uświadomiony, sama młodzież.

Jedna był droga zbudowania takiego programu: wspólna praca i wysiłek instruktorów Związku. Tylko w ten sposób można było wykorzystać osiągnięcia poprzednich okresów, uniknąć popełnionych błędów, wyciągnąć wnioski z doznanych niepowodzeń, dotrzymać kroku potrzebom współczesności. Jednocześnie tylko program tak tworzony mógł się stać ogniskiem, wokół którego następowała konsolidacja całej kadry instruktorskiej.

Takie było główne zadanie ubiegłych dwu lat ZHP. Miało ono zdecydować w praktyce o politycznym obliczu naszego Związku, albowiem bez programu działania nie ma realizacji przyjętych ogólnych założeń ideowych.

Walka o pogram miała w tych warunkach charakter polityczny. Została ona w zasadzie zakończona zwycięsko. Decydujący wpływ na taki jej przebieg miała stabilizacja życia politycznego w kraju, przekraczająca nadzieje na „drugi etap" również w harcerstwie lub choćby na utrzymanie go w miejscu – z nową ideologią w deklaracjach i zaprzeczającą jej, opartą na starym programie działania praktyką. Kto wiązał z harcerstwem inne nadzieje, niż dobro młodzieży – musiał odejść lub przynajmniej wycofać się na inne

pozycje. Dziś już mało kto otwarcie podważa zasady ideowe naszego Związku, zawarte w Łódzkiej Deklaracji Ideowej.

Decydowała wnikliwość w rozumieniu i dostrzeganiu potrzeb młodzieży, umiłowanie pracy wychowawczej, żarliwość ideowa, umiejętność unowocześniania metod oddziaływania.

Sprzyjał fakt, że dla wielu instruktorów okres ostatnich dwu lat pracy w Związku stał się dobrą szkołą kształtowania i rozwoju ich postawy ideowo – politycznej.

Rozstrzygnięcie walki o pogram, o ideowe oblicze współczesnego ruchu harcerskiego, nastąpić nie mogło i nie następuje tylko w sporach teoretycznych, a przede wszystkim w praktyce, w działalności drużyn, w pracy tysięcy drużynowych i instruktorów. Ci co myśleli wyłącznie kategoriami przeszłości, stawali bezradni i odpadali.

Dlatego też program nasz – którego zrąb już stworzyliśmy – powstaje jako dorobek szerokiego kręgu instruktorów, czego dowodem zwłaszcza CAS-58 i CAS – Zima – 58/59, które pozwoliły na sformułowanie kierunków programu całego Związku i programów poszczególnych chorągwi.

Okres prac programowych nie należy do przeszłości. Okres ten trwa, wiele jest spaw otwartych, wymagających rozwiązań.

Poważny udział w dotychczasowych pracach maja trzy odcinki: zuchy, wieś i drużyny starsze.

Ruch zuchowy dysponował szczególnie dogodnym punktem wyjścia: jego przedwojenny dorobek pedagogiczny nosi piętno realizmu, zmierzał do powiązania dzieci ze światem, z ludźmi – co decydowało o jego postępowym charakterze.

Warunki te zostały przez nas w pełni wykorzystane. Metody tradycyjne były rozwijane i wzbogacane treściami dnia dzisiejszego. Konsekwentnym pracom towarzyszyły przemyślane wysiłki w dziedzinie wydawnictw i szkolenia kadr. Założenia ofensywy zuchowej wytyczyły tej gałęzi harcerstwa dalsze perspektywy rozwoju.

Na teren środowiska młodzieży wiejskiej weszliśmy pełnym frontem dopiero w latach 1950–59, w latach Organizacji Harcerskiej. Oznaczało to ogromnie cenną zmianę w społecznym zasięgu harcerstwa. Przyjęcie za punkt wyjścia trafnie zrozumianych potrzeb i warunków życia dziecka wiejskiego pozwoliło na dobór treści oraz wypracowania metod i form zajęć drużyn harcerskich na wsi, na nagromadzenie obfitego materiału do dalszych uogólnień i wniosków praktycznych.

Drużyny starsze, obejmujące młodzież bardziej aktywną, po pierwszym zachłyśnięciu się harcerstwem, zaczęły domagać się zadań bardziej interesujących, wykraczających znacznie poza tradycyjne treści, formy i metody pracy. Praca w tych drużynach stwarzała właściwy klimat do eksperymentów i poszukiwań, których pierwsze rezultaty ujawniła akcja letnia 1958. „Warmia i Mazury", „Eksperyment", „Bieszczady" i Rajd Pomorski – wniosły nowe treści ciekawej i pożytecznej pracy dla kraju, wprowadzając młodzież w problematykę społeczną, polityczną i ekonomiczną, pomagając w szukaniu zadań dla całego związku. Na podstawie osiągnięć pracy tych drużyn, można sformułować tezę, że drużyny starsze stają się żywym ośrodkiem realizacji programu ZHP.

Osiągnięcia tych trzech odcinków naszego ruchu wymagają opracowania, aby ich doświadczenia mogły służyć całemu związkowi.

Zjazd Walny stwierdza, że Związek osiągnął postęp w konkretyzowaniu i realizowaniu zasad Deklaracji Ideowej ZHP, przyjętej na poprzednim zjeździe w Łodzi. Zjazd Walny przyjmuje niniejsze wytyczne do programu ZHP na najbliższy okres w przekonaniu, że stanowią one dalszy krok naprzód na drodze do celów określonych w Deklaracji Ideowej.

Zjazd Walny zobowiązuje Naczelną Radę Harcerską do systematycznego rozwijania i konkretyzowania też tego programu i w miarę rozwoju Związku i potrzeb społecznych – do wysuwania nowych postulatów i kierunków programowych.

PROGRAM DZIAŁANIA

W toku dwuletniej działalności kadry instruktorskiej wypracowaliśmy zręby programu Związku. Wychowanie przez działanie wykorzystujące aktywność wychowanka jest podstawową zasadą pedagogiczną, na której opiera się nasz program. Harcerstwo kieruje aktywność młodzieży na zadania ważne dla zespołu harcerskiego, dla rówieśników, dla całego kraju.

Dzięki temu młodzież harcerska wchodzi w życie społeczne, poznaje zasady i normy życia społecznego i staje się w miarę swego rozwoju i wzrostu – działaczem społecznym, kształtującym swe własne życie na miarę zadań naszego społeczeństwa. Poznając problematykę społeczno-polityczną, współdziałając z instytucjami społecznymi i władzami, harcerki i harcerze znajdują swe miejsce w walce o postęp, w budownictwie socjalizmu w Polsce.

W toku działalności społecznej w harcerskim zespole rozwijać się powinny i utrwalać normy moralne socjalistycznego współżycia między ludźmi. Dopiero w społecznym działaniu i w odniesieniu do kolektywu i społeczeństwa nabierają pełnego życia i treści wzory, postulaty i nakazy zawarte w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim. Dzieje się tak dzięki atmosferze wychowawczej i kształtowaniu się opinii zespołu, dzięki zamierzonym działaniom instruktora.

Nie chcemy działalności społecznej na efekt, bez walorów wychowawczych, nie widzimy także innej drogi kształcenia charakteru, jak w powiązaniu z czynną postawa społeczną.

Do pełnego wykorzystania możliwości, jakie stwarza działalność harcerska, niezbędne jest rozwijanie u młodzieży pasji poznawczej w oparciu o rzetelną wiedzę, a przy ocenie różnych zjawisk życia – kształtowanie racjonalistycznego sposobu myślenia.

Im bardziej nasze kierunki działania, nasze zadania będą skierowane na ważne odcinki życia społecznego (jak na przykład w okresie akcji letniej 1958) – tym większa będzie wartość pracy wychowawczej.

Zadania społeczne potrzebne krajowi – to pole do wychowania patriotycznego. W oparciu o piękne tradycje harcerstwa ukształtujemy patriotyzm młodzieży nie tylko jako gotowość ofiary życia w obronie Ojczyzny. Dążymy do tego, by patriotyzm znajdował wyraz w pracy i mądrym współrządzeniu naszym budującym socjalizm społeczeństwem.

Głównym zadaniem prac programowych, które nas czekają jest opracowanie metod służących bardziej efektywnie kształtowaniu postaw ideowo-moralnej młodzieży.

Działalność społeczna młodzieży służyć może kształtowaniu charakterów, poglądów i postawy wobec życia dorastających w organizacji młodych ludzi. Ten cel, to zadanie, skupiać musi stale naszą uwagę i wynikami w tej dziedzinie Związek nasz mierzyć będzie swoje osiągnięcia.

Proces wychowania dokonuje się w zespole. Działanie społeczne określa treść życia zespołu, nadaje mu sens, wiąże go ze światem. Atmosfera działającego zespołu jest doniosłym elementem wychowawczym zdolnym kształtować postawę i charakter. Musimy się nauczyć wykorzystywać w pełni i świadomie to podstawowe narzędzie wychowania harcerskiego – społecznie działający zespół.

Praca instruktora polegać powinna przede wszystkim na organizowaniu norm współżycia i postępowania w zespole oraz oddziaływaniu na wychowanków poprzez zespół. Proces wychowania dokonuje się również przez codzienną pomoc w wykonywaniu zadań i kierowaniu własnym postępowaniem, pomoc w okazywaniu młodszym przez starszych, przez instruktorów. Działaniu społecznemu harcerskiego zespołu towarzyszyć musi zatem zainteresowanie każdą harcerką i każdym harcerzem oraz troska ze strony instruktora o ich rozwój.

I w tej dziedzinie odwoływać się chcemy do własnej aktywności młodzieży. Musimy się nauczyć lepiej kierować pracą harcerzy nad własnym postępowaniem w myśl ogól-

nych celów, którym służy harcerstwo. Wówczas dopiero wpływ organizacji przekraczać będzie ramy wewnętrznego życia drużyny, kształtując trwale postawę i styl życia harcerzy.

Dotychczasowy dorobek i doświadczenia stwarzają podstawy do rozszerzania programu na te dziedziny zawarte w Deklaracji Ideowej, których metodyka nie została dotychczas rozwinięta. Należą tu tak kapitalne problemy wychowania ideowego, jak włączenie do treści pracy, do życia drużyny harcerskich internacjonalizmu oraz tradycji ruchu robotniczego.

Wychowanie internacjonalistyczne w naszych drużynach prowadzić powinno do uczuciowego angażowania się harcerzy po stronie toczącej się w świecie walki o sprawiedliwość społeczną, pokój i równouprawnienie narodów, budzić poczucie solidarności i gotowości współdziałania z walczącymi, czynny sprzeciw wobec rasizmu i uprzedzeń narodowościowych.

Zagadnienie wychowania internacjonalistycznego związać trzeba z codziennym życiem drużyn, wykorzystując w tym celu chęć poznania świata i życia w innych krajach, rozwijając bezpośrednie przyjacielskie kontakty z rówieśnikami z zagranicy, szukając zadań umożliwiających współdziałanie z drużynami bratnich organizacji dziecięcych. Wszędzie tam, gdzie w szkole i w środowisku współżyje młodzież różnych narodowości, poziom i charakter tego współżycia stać się musi pierwszym programowym zadaniem harcerstwa.

Dla powiązania harcerzy z tradycjami rewolucyjnymi należy w pracy drużyny w pełni wykorzystać istniejące tradycje rewolucyjne ruchu robotniczego i postępowego ruchu młodzieżowego najbliższego środowiska.

Trzeba uświadomić sobie przy tym, że twórcze wykorzystywanie tradycji w wychowaniu polegać musi na przenoszeniu doświadczeń i wzorów osobowych z bliższej lub dalszej przeszłości do życia zespołów harcerskich w taki sposób, żeby wynikały z nich wnioski dla naszych czasów i dzisiejszych warunków. Tak więc na przykład ceniąc bogate tradycje patriotycznych walk o niepodległość w latach I i II wojny światowej i składając hołd bohaterstwu i poświęceniu, z nich powinniśmy wyprowadzić nasz codzienny wysiłek, który służy rozwijającej się socjalistycznej Polsce.

Częstym zjawiskiem w drużynach harcerskich jest zaniedbanie postaci bohatera drużyny, tego doniosłego elementu harcerskiej metody wychowawczej. Za podstawowe kryterium wyboru bohatera drużyny przyjąć należy odpowiedź na pytanie czy jego postać jako wzór stwarza dostateczne możliwości realizowania dzisiejszych celów wychowawczych Związku.

Dla podniesienia świadomości i poziomu ideowego kadry – pilne jest postawienie na właściwym poziomie naukowym badań nad tymi odcinkami dziejów ruchu młodzieżowego, z tradycjami których związana jest nasza działalność. Wynikiem tych badań powinny być odpowiednie publikacje i rozpowszechnianie ich w inny sposób (np. na kursach instruktorskich) w miarę postępu prac.

Wokół tak budowanego programu harcerstwo organizuje różnorodne, bogate życie młodzieży, aby pobudzać jej aktywność wynikającą z własnych dążeń i dążenia te kształtować, rozwijać, pogłębiać. Harcerstwo jest bowiem organizacją, która wychowuje dla socjalizmu będąc jednocześnie terenem realizacji młodzieńczych marzeń i zainteresowań.

*

Program, który wypracowujemy, stawia harcerstwo wśród ważnych czynników w tworzącym się systemie wychowawczym Polski Ludowej. Zadania bliższego powiązania z życiem, stawianie przed szkołą i wychowaniem, wymagają daleko idących zmian w ustroju i działaniu szkoły.

Harcerstwo, mając znacznie elastyczniejsze warunki pracy, może poważnie pomóc w realizacji tych zadań już obecnie. Przez działalność młodzieży w środowisku zbliżyć może zadania społeczne, do których podjęcia przygotowuje szkoła; pomoże wiązać wiedzę z życiem, umożliwi konfrontację wiadomości szkolnych ze spostrzeżeniami z życia społecznego i przyrody. W tym kierunku iść powinna praca naszych drużyn. Przyczyni się ona wówczas do wpojenia młodzieży przekonania, że trzeba się uczyć, ze więcej wart jest ten, kto dużo umie. Zespół harcerski powinien równocześnie kształtować właściwą, solidną postawę wobec obowiązków szkolnych oraz szacunek dla nauczyciela i jego pracy.

Chcemy wypracować takie formy współdziałania Związku ze szkołą, które pozwolą na dalsze rozwijanie jego samodzielności przy jednoczesnym ścisłym powiązaniu celów działania drużyny z celami szkoły. Wymaga to zwłaszcza:

- wypracowania form pracy opiekunów drużyn harcerskich,
- rozwoju harcerstwa w zakładach kształcenia nauczycieli,
- bliższej współpracy, w zorganizowanych formach, między całą kadrą instruktorską a pionem oświatowym.

W planach przebudowy ustroju szkolnego należy uwzględniać rolę i zadania organizacji młodzieżowych i zajęć pozaszkolnych. Wymaga to:

- takich zmian w programach, które zapewnią młodzieży wolny czas na pracę w organizacji;
- dalszego rozwoju i przekształcenia pracy placówek pozaszkolnych, ścisłego powiązania między pracą harcerską i tych placówek;
- praktycznego zapoznania wszystkich słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli z programem i metodą pracy harcerskiej w formach wiążących przyszłych nauczycieli z harcerstwem; przez udział w obozach, bezpośredni kontakt z dobrymi drużynami i instruktorami.

*

Harcerskie zespoły wiąże wspólny cel, wspólne zadania – od zorganizowania wspólnym wysiłkiem biwaku, „Teatru pod Dębem", wesołych zawodów sportowych – do wielkich akcji, przynoszących pożytek Ojczyźnie. Harcerski zastęp, drużyna, hufiec, chorągiew i cały związek wreszcie – bez bliższych i dalszych celów, konkretnych wspólnych zadań – istnieć nie mogą. Dzisiejsze kierunki działania całego Związku powstały z doświadczeń tych wszystkich drużyn, które zadań dla swego zespołu szukały w otaczającym je życiu. Konkretnych kształtów nabierał program wspólnego działania całego Związku przede wszystkim w toku ubiegłorocznej akcji letniej.

Była ona przeprowadzona z myślą o uczestnictwie młodzieży harcerskiej w życiu społecznym, co odpowiadało naszym podstawowym założeniom metodycznym i ideowym. Starsze drużyny znalazły swoje miejsce w akcjach HALMAS-u („Warmia i Mazury", „Rajd Pomorski", „Bieszczady", „Eksperyment"), drużyny młodsze pracowały pod hasłem: „Wyjdź w świat z obozu – zobacz, poznaj, pomóż".

Związek proponuje harcerkom i harcerzom, drużynom harcerskim trzy wspólne kierunki działania:

- aktywizacja turystyczna kraju;
- organizowanie kulturalnej rozrywki i wypoczynku dla siebie i kolegów nieharcerzy czyli akcja „Otwarte okna";
- kultura gospodarcza.

Realizując te kierunki pracy ważne dla podnoszenia poziomu gospodarczego i kulturalnego Polski, możemy harcerskimi siłami uzyskać dobre wyniki. Możemy je uzyskać zwłaszcza wtedy gdy współdziałać będziemy z innymi organizacjami i instytucjami, do ich pracy dołączając naszą.

I. Mamy w Polsce całe regiony jak gdyby zapomniane w okresie żywiołowych przeobrażeń: to Warmia i Mazury, Bieszczady, Koszalińskie, Ziemia Lubuska. Postępuje tam obecnie aktywizacja gospodarcza – my zaś mamy wspaniałe możliwości, aby pomóc przełamywać nastroje bierności i pogodzenia się zacofaniem: rozwój turystyki nie tylko łączy te ziemie z resztą kraju, lecz również pobudza i przyspiesza procesy gospodarcze.

W zakresie aktywizacji turystycznej szczególnie chętnie są przez nas obecnie podejmowane prace polegające na:
- wyznaczaniu szlaków turystycznych;
- propagandzie walorów turystycznych danej okolicy;
- pomocy w przygotowaniu obsługi turystycznej.

Ten spis dziedzin należy rozszerzyć, a nade wszystko całą nasza pracę podporządkować coraz wyraźniej rysującym się zasadom:
- dobierać treść pracy tak, aby służyła ona budzeniu zamiłowań krajoznawczych;
- wiązać naszą działalność z pracami placówek naukowych (np. socjologicznych, etnograficznych), pomagać w zbieraniu informacji, sporządzaniu opisów, ankiet;
- w środowisku wiejskim pobudzać zainteresowania dla tradycji ludowych, utrwalać kulturę ludową, wzbudzać szacunek dla niej, co ma znaczenie dla kształtowania uczuć patriotycznych.

W programie działalność ZHP na najbliższy okres znajdują się następujące zadania, które będą podjęte we współdziałaniu z PTTK:
- w rejonach Mazur, Bieszczad, Koszalińskiego, Ziemi Lubuskiej, Gór Świętokrzyskich współdziałanie w ustalaniu i zagospodarowaniu szlaków popularyzacji turystyki;
- współdziałanie poprzez CSH w tworzeniu sieci schronisk młodzieżowych i baz campingowych, wypożyczalni sprzętu itp.;
- organizowanie współpracy drużyn harcerskich z instytucjami naukowymi w zakresie pomocniczych prac badawczych kultury ludowej.

II. Kierunek „Otwarte okna" zrodziła pilna potrzeba podniesienia poziomu życia kulturowego i gospodarczego małych miasteczek i osiedli – wspólnym wysiłkiem miejscowego społeczeństwa i, w miarę jej sił, młodzieży. Dążymy w tej działalności do tworzenia warunków kulturowego spędzenia wolnego czasu przez całą młodzież. Każdy hufiec i większość drużyn może się pochwalić szeregiem przedsięwzięć z tego zakresu.

Oto projekty, które już weszły lub wchodzą w studium realizacji:
- zimowe i wiosenne igrzyska sportowe, rozgrywki między hufcami;
- wspólne organizowane imprezy i uroczystości;
- stałe punkty w parkach, gdzie harcerze organizują zabawy dla dzieci;
- zespoły artystyczne działające szczególnie aktywnie w okresie zimy i wiosny.

Źródłem pomysłów jest nie tyko znajomość potrzeb środowiska. Wiele daje umiejętność podchwycenia propozycji zawartych w naszych harcerskich czasopismach. Czwórbój lekkoatletycznych „Świata Młodych" stać się powinien w całej pełni harcerska imprezą „Otwartych okien". Wiosenny Zwiad „Na przełaj" i Zawody Strzelecki o „Srebrny Muszkiet" poczynają tworzyć tradycyjne formy pracy.

Najpełniej programowo i metodycznie ujmują działalność w omawianym zakresie programy poszczególnych związków małych miast i związków hufców oraz Sztabu „Ognisko". Niemal każda zresztą drużyna i hufiec dysponują doświadczeniem w tej dziedzinie.

Dalszy rozwój tego kierunku, to między innymi wzbogacenie działalności kulturalno-artystycznej, jak na przykład:
- teatrzyki kukiełkowe, wieczornice, ogniska itp.;
- kluby młodzieżowe;

– akcja własnych „chat" – wzorcowych izb harcerskich w hufcach, propagujących dobry smak w urządzaniu wnętrz;
– szczególnie doniosłe jest organizowanie zabaw dzieci (dzieci wiejskie w okresie żniw, współdziałanie z ogródkami jordanowskimi, lodowiska, tory saneczkowe itp.)

Szkolenie specjalistyczne i wydawnictwa repertuarowe będą skutecznym poparciem tej działalności ze strony komend chorągwi i GKH.

III. Kultura gospodarcza – to w wielkim skrócie umiejętność gospodarowania dobrem społecznym i swoim własnym. W konkretnej, praktycznej działalności drużyn uczyć chcemy dostrzegania i rozumienia prostych zjawisk ekonomicznych, które stanowią jeden z istotnych elementów rozumienia współczesnego życia, a w przyszłości ekonomicznego gospodarowania majątkiem społecznym.

Działalność harcerska stwarza naturalne warunki, w których zagadnienia gospodarcze stają się bliskie, gdyż drużyny stykają się z nimi na co dzień.

W zakresie kultury gospodarczej:
– rozwijamy samodzielność gospodarczą drużyn przez zarobkowanie, gospodarkę własnymi funduszami i sprzętem, przez wprowadzenie uproszczonej, zrozumiałej dla młodzieży księgowości;
– popieramy „spółdzielnie pracy" harcerzy i spółdzielczość uczniowską;
– organizujemy imprezy i akcje typu „Sztafety oszczędnych", „Wiosennych porządków" lub akcji „Pszczoła".

Należy opracować zasady współdziałania jednostek harcerskich z CSH. Zasady te winny umożliwić lepszą realizację zadań wychowania gospodarczego przez wykorzystywanie spółdzielczości harcerskiej i znalezienie podstaw formalno-prawnych dla akcji zarobkowych.

Człowiek współczesny nie obeznany z techniką, która opanowała świat – to człowiek nie przystosowany do życia. Zakrawa wprost na paradoks, że w tym położeniu znajduje się młodzież, która tak łatwo ulega urokowi wielkiej, graniczącej z fantazją techniki i pasjonuje się nią.

Potrzeba wprowadzenia do harcerstwa szerokim frontem zajęć technicznych została przez nasz Związek w pełni uznana i zaaprobowana. W tym zakresie mało jeszcze mamy doświadczeń specyficznie harcerskich. Jest natomiast spory dorobek różnych organizacji, placówek pozaszkolnych, ognisk kultury technicznej. Jest spora kadra fachowców z sympatią patrzących na nasze poczynania.

Wychowanie techniczne powinno stać się nieodłączną częścią wszystkich wysuniętych przed Związkiem kierunków programowych. Szczególnie „Otwarte okna" nadają się do popularyzacji techniki; kultura gospodarcza – to między innymi działalność produkcyjna, wyrabianie umiejętności i nawyków technicznych.

Prace drużyn w dziedzinie wychowania technicznego powinny być prowadzone coraz szerzej; należy tak wykorzystywać istniejącą bazę i kadrę, aby ich zakres i zasięg prac technicznych wzrastał z powiększaniem się bazy materialnej i technicznej. Powstawać muszą sukcesywnie placówki posiadające odpowiednie wyposażenie techniczne i prowadzące eksperymentalne zajęcia z młodzieżą. Gospodarzami ośrodków powinny być drużyny starsze, a kierowniczą kadrą specjaliści – technicy instruktorzy harcerscy. Ośrodki stanowić będą część organizacyjną komend hufca lub chorągwi; w najbliższym okresie należy zorganizować doświadczalnie kilka takich placówek m.in. w oparciu o dawne Domy Harcerza.

Powinny powstać także stanice harcerskie prowadzone przez drużynę lub kilka drużyn działających w zasięgu jednej dzielnicy, wsi – jako bazy dla drużyn technicznych (specjalnościowych).

Głównym zadaniem warunkującym rozwój zajęć technicznych jest udostępnienie młodzieży niezbędnych materiałów (częściowo pochodzących z odpadów fabryk, a częś-

ciowo przygotowanych półfabrykatów). Zadane to najbliższym okresie musi podjąć i rozwiązać CSH.

Rozwój wychowanie technicznego w harcerstwie będzie prowadzony w dwu etapach: w etapie pierwszym najważniejsze jest położenie nacisku na rozwój ośrodków promieniujących i równoczesne budowanie zaplecza gospodarczego dla ruchu masowego. Etap ten powinien prowadzić do etapu drugiego – powszechnego włączenia do metody wychowania harcerskiego elementów politechnicznych, Przyjmujemy orientacyjnie lata 1958 i 1959/60, jako lata etapu pierwszego i lata 1960/61, jako okres realizacji etapu drugiego. Już we wrześniu 1960 roku powinniśmy postawić przed Związkiem zadanie „Harcerz pionierem techniki".

Opierając się na dotychczasowych doświadczeniach główne uderzenie skierujemy w pierwszym etapie na łączność i motoryzację. Są to ciekawe, wszechstronnie rozwijające i coraz bardziej dostępne dziedziny techniki. Powinny one promieniować z HOT – Warszawa: obie oparte będą o pomoc wojska; ponadto łączność rozwijać się będzie przy współpracy z PZ Krótkofalowców, motoryzacja – z PZ Motorowym.

Jest rzeczą oczywistą, że zarówno łączność jak i motoryzacja powinny wprowadzać do harcerstwa również zagadnienia szersze (elektrotechnikę, automatykę itp. oraz sport motorowerowy, modelarstwo samochodowe itp.).

Obok nurtu głównego (łączność, motoryzacja) HOT – Warszawa powinien być ośrodkiem propagującym najbardziej powszechną, co do zasięgu, dziedzinę łączącą się z innymi (np. artystycznymi) dziedzinami pracy; a mianowicie – fotografię. Młodzież może się specjalizować w zespołach filmowych lub fotograficznych. W dalszym ciągu rozwijać będziemy popularyzację i szkolenie w zakresie lotnictwa kierowane przez Harcerski Ośrodek Lotniczy i Referat Lotniczy GKH, a prowadzone przy współpracy z Szefostwem Wojsk Lotniczych i Aeroklubem PRL.

Dziedziną pozwalająca na upowszechnienie zagadnień technicznych jest także pożarnictwo. Prace w tym kierunku rozwijać będziemy przy pomocy Związku Ochotniczych Straży Pożarnych.

Z uwagi na coraz silniejsze włączanie elementów techniki do zagadnień morskich uważamy także żeglarstwo i wodniactwo za tę dziedzinę pracy, która sprzyja wychowaniu technicznemu młodzieży i umożliwia zarazem zapoznanie jej z ważną dla kraju problematyką gospodarki morskiej.

*

Do ważnych zadań wychowawczych i społecznych harcerstwa należy kształtowanie stosunków starszych dzieci i młodzieży do dziecka i jego potrzeb. Więź młodego pokolenia polega na poczuciu współodpowiedzialności starszej młodzieży za młodszą.

Polepszenie położenia dziecka w konkretnych środowiskach i w określonych sytuacjach – nie przekracza granic możliwości młodzieży (organizowanie zabaw ruchowych na powietrzu, zabawy na podwórkach, budowa torów saneczkowych, placów zabaw itp.).

Praca na rzecz dziecka kryje w sobie wielkie walory wychowawcze: wprowadza młodzież harcerską bezpośrednio w jej środowisko społeczne, kształtuje humanistyczną postawę, wyrabia współodpowiedzialność itp. Założenia ofensywy zuchowej opierają się na zasadzie, że opieka nad dzieckiem stanie się jednym z podstawowych kierunków działalności Związku, że drużyny harcerskie, podejmując zadania na rzecz młodszych, staną się w wyniku rozwijania wychowawczych zainteresowań i zamiłowań harcerzy podstawową bazą kadrową dla zuchowej gałęzi harcerstwa. Wyprowadzenie tej pracy z okresu początkowego, w jakim się dziś znajduje, należy do najpopularniejszych zadań. Hasło „Weźmy ulice w swoje ręce" – to okazja do pięknej służby.

Obok głównych kierunków działalności społecznej cały związek powinien podejmować zadania odpowiadające aktualnym potrzebom terenu lub całego kraju.

W obecnym okresie szczególnie aktywnym zadaniem jest udział w akcji „Tysiąc szkół na Tysiąclecie".

ROZWÓJ PRAC METODYCZNYCH

Harcerstwo to życie w zespole. Z zasady wychowania w zespole i przez zespół wyprowadzić należy rozwiązania metodyczne, dotyczące zadań drużyn i zastępów, form i organizacji pracy.

Harcerstwo podejmuje wspólną dla całej organizacji działalność społeczną. Główne kierunki tej działalności zostały wypracowane, przyjęte i znajdują się w stadium realizacji. Niezmiernie istotną i bardzo pilną sprawą jest zebranie doświadczeń dotyczących metod realizacji tych zadań, tak aby były one interesujące, kształcące i wychowujące. Ze wszech miar godna uwagi jest różnorodność zadań podejmowanych przez każdy zespół harcerski – w zależności od środowiska w którym żyje, zainteresowań młodzieży, potrzeb wychowawczych i społecznych; zadań dostosowanych do konkretnego zespołu.

Różnorodność i bogactwo żądań podejmowanych przez harcerskie zespoły i rozmaitość form ich realizacji powinny stać się podstawą do opracowania materiałów dla drużynowych – co i jak można robić w harcerstwie.

Zadaniem na lata najbliższe dla komend, szczepów i wszelkich zespołów instruktorskich jest więc nie tylko ustalenie wspólnych zadań społecznych dla drużyn związku, chorągwi, hufca – lecz równocześnie na rzecz wszechstronnych i różnorodnych zadań podejmowanych przez drużyny. W tym celu trzeba zorganizować szeroką wymianę doświadczeń zespołów instruktorskich, np. na regularnie odbywanych naradach problemowych, które powinny stać się podstawową formą współdziałania kadry instruktorskiej w programowym kierowaniu Związkiem i przyczyniać się do pogłębiania samorządności kadry instruktorskiej.

Opracowane dotychczas elementy metodyki zuchowej, młodzieży młodszej i starszej miasta i wsi pozwalają obecnie na zbudowanej zwartego systemu wymagań (gwiazdki, stopnie młodszych i starszych oraz sprawności), gwarantującego ciągłość pracy wychowawczej i wskazującego na stopniowanie trudności z zakresu zarówno wymagań, jak i udziału w społecznej działalności. Pilnym zadaniem stojącym przed GKH i komendami chorągwi jest budowanie takiego systemu obejmującego całe harcerstwo: młodzież młodszą i młodzież starszą, chłopców i dziewczęta, środowiska miasta i wsi – z uwzględnieniem ich specyficznych odrębności, ale w ramach integralnej całości systemu harcerskiego.

W zakresie metodyki zuchowej na plan pierwszy w najbliższym okresie wysuwa się wypracowanie metod wiązania dzieci ze środowiskiem, w którym żyją, poprzez drobne prace pożyteczne (akcja „Pożyteczni") oraz zbiórki zuchowe.

W zakresie metodyki młodszej młodzieży trzeba ustalić system stopni i sprawności dla wsi i miasta, uwzględniający różnice związane ze środowiskiem, a jednocześnie zmierzający do wyrównania poziomu młodzieży. Wykorzystać w pracy nad sprawnościami dotychczasowe doświadczenia drużyn wiejskich.

W zakresie metodyki młodzieży starszej dotychczasowy dorobek metodyczny dał kilka interesujących rozwiązań, które powinny być przedmiotem dalszej pracy tych zespołów instruktorskich, które prace te rozpoczęły. Należy przy tym:

- ustalić zasadę, iż drużyny pracują według wybranej wersji metodycznej;
- prowadzić prace nad metodyką pracy młodzieży starszej na podstawie doświadczeń tych drużyn i dopracować się wspólnych elementów różnych koncepcji, zdających egzamin w praktyce życia;
- uwzględniać, jako szczególnie istotne, środowisko starszej młodzieży wiejskiej.

Wspólną podstawą prac nad metodyką młodzieży starszej powinna być zasada, że drużyny młodzieży starszej mają być siłą napędową całego ruchu harcerskiego, powinny

promieniować swą inicjatywą na drużyny młodsze i całe środowisko społeczne oraz być naturalnym źródłem dopływu kadry.

Zadaniem szczegółowym w zakresie metodyki drużyn starszych jest ustalenie miejsca drużyn specjalistycznych (technicznych, wodnych, lotniczych, itp.) i zajęć w zakresie różnych specjalności.

Dotychczasowy dorobek w zakresie metodyki dotyczy głównie stopni i sprawności. W najbliższym okresie podjąć trzeba prace nad metodyką kształtowania kolektywu i organizowania współdziałania wielu kolektywów w ramach większej wspólnoty społecznej oraz nad metodyką prawa harcerskiego i zuchowego (metodyką wychowania ideowo-moralnego). Istniejący dorobek metodyczny pozwala dla młodszej młodzieży w terminie, który pozwali na przeprowadzenie letniej akcji szkolenia drużynowych w 1959 roku w oparciu i o nowe wymagania. Jest to ważne ze względu na rozmiar i znaczenie tej akcji szkoleniowej.

Dotychczas poza kręgiem badań i prac programowo-metodycznych pozostaje szereg istotnych problemów pedagogicznych. Należy dążyć do związania problemów programowo-metodycznych w integralną całość systemu pedagogicznego, właściwego dla organizacji młodzieżowej. Należy oprzeć prace metodyczne o zorganizowaną współpracę działaczy harcerskich i naukowców z zakresu pedagogiki itp.

Do problemów wychowawczych, których badanie i opracowanie trzeba pilnie podjąć, należą:

- problemy kształtowania poglądu na świat przez pracę harcerską;
- problemy kształtowania moralności i problem jej sprawdzalności w życiu zbiorowym;
- przygotowanie młodzieży do wyboru zawodu;
- przygotowanie metody do potrzeb i możliwości dziewcząt;
- problem koedukacji w harcerstwie;
- problem wychowania technicznego w harcerstwie;
- problem wychowania gospodarczego w harcerstwie;
- problem wychowania fizycznego w harcerstwie.

KADRA INSRTUKTORSKA I SPOŁECZNE ZAPLECZE ZWIĄZKU

Sytuacja kadrowa podlega ciągłym zmianom. Szeregi nasze stale zasila młodzież instruktorska, wyrastająca z drużyn harcerskich. Główną jej zaletą jest pasja działania, chęć pożytecznej pracy – przy dużych jednocześnie brakach w doświadczeniu w pracy z młodzieżą, przy słabym wyrobieniu ideowo-politycznym. Sami oni tkwią w trudnych problemach młodzieżowych; sami dla siebie poszukują celu i formy życia. Ich nie trzeba przekonywać do nowego modelu harcerstwa, ich trzeba uczyć.

Praktyka wykazała, ze dojrzały instruktor, świadomie realizujący stojące przed nim zadania – to działacz społeczny o młodym i gorącym sercu, o szerokich horyzontach, myślowych, stale szukających rozwiązań dla napotkanych problemów życia, nie ograniczających swych zainteresowań do spraw zawodu i harcerstwa. Instruktor zaangażowany w pełni uczuciami i postępowaniem po stronie socjalizmu, rozumiejący zjawiska polityczne, społeczne, gospodarcze. Instruktor, którego postawa ideowo-moralna powinna stanowić przykład dla młodzieży. To wychowawca lubiący młodzież i rozumiejący jej potrzeby, który potrafi w bezpośredniej z nią pracy realizować postulaty wychowania socjalistycznego, który umie na język dzieci i młodzieży przetłumaczyć wielkie hasła naszego życia, naszej epoki. Taki instruktor staje się wzorem naszej działalności. Takich instruktorów potrzebuje harcerstwo.

Jego działalność społeczna – obok rzetelnego, twórczego stosunku do pracy zawodowej, nieraz bardzo różnej od pracy pedagogicznej – wyraża się w tym, że oddaje swój z trudem wygospodarowany wolny czas sprawom młodzieży. Wiązanie instruktorów

z organizacją, budowanie zżytych przyjacielskich zespołów instruktorskich staje się pilnym zadaniem odpowiadającym społecznemu charakterowi pracy instruktorskiej.

Pozycja społeczna instruktora i jej wartość nie jest dotychczas odpowiednio oceniona. Zaszczytna pasja pracy z młodzieżą nie uzyskała jeszcze w naszym społeczeństwie należytej rangi. Nie potrafiliśmy jej stworzyć.

Walka o to, by pracę wychowawczą z młodzieżą traktować jako jeden z ważniejszych, najpilniejszych dla kraju odcinków działalności społeczno-politycznej jest jednym z najważniejszych postulatów, które Związek stawia przed społeczeństwem.

Dotychczasowy burzliwy okres poszukiwań programowych i metodycznych, brak programu Związku nie stwarzał możliwości opracowania pełnego, jednolitego systemu kształcenia kadry. Zadanie to czeka na rozwiązanie i staje się jednym z naczelnych.

Konieczne jest więc opracowanie w najbliższym czasie jednolitego systemu kształcenia, który gwarantowałby stały wzrost wychowania społeczno-politycznego i doświadczeń metodycznych; obejmował podstawową masę instruktorów, i zarazem sprzyjał dalszej konsolidacji kadry wokół programu Związku. Zjazd zaleca nowo wybranej Naczelnej Radzie Harcerskiej podjęcie jeszcze przed akcją letnią uchwały w sprawie trybu i terminarza prac nad określeniem systemu wymagań wobec kadry oraz zasad szkolenia instruktorów. Ponadto Zjazd zaleca nowo wybranej NRH, by w przewidywanym przez siebie trybie pracy oparła się o szeroką i rzetelną analizę doświadczeń chorągwi i hufców.

W dziedzinie kształcenia zarysowują się wyraźnie cztery płaszczyzny:

1. Kształcenia drużynowych (wstępny etap szkolenia przewodników) spośród dorastającego w drużynie aktywu harcerskiego i przechodzących do pracy w drużynach ludzi dorosłych lub starszej młodzieży nieharcerskiej. Powstaje tu konieczność oddzielenia metod kształcenia tych dwu grup, a mianowicie:
   a) w stosunku do grupy pierwszej przez pracę w zastępie funkcyjnych pod kierunkiem drużynowego oparciu o praktyczną działalność tej drużyny;
   b) w stosunku do drugiej grupy przez różnego rodzaju kursy informacyjno-szkoleniowe. Zachodzi tu potrzeba opracowania i wydania materiałów stwarzających możliwość samokształcenia.
2. Kształcenie przewodników (drużynowych i starszych przybocznych), które winno być w zasadzie organizowane przez hufce, dotyczy to przede wszystkim praktyki, bezpośredniej pracy w drużynie. Program powinien uwzględnić zgodnie z zainteresowaniami uczestników pełną specyfikę pracy zuchów, drużyn młodszych i starszych, miejskich i wiejskich. Lato 1959, którego jednym z głównych zadań będzie kształcenie drużynowych powinno poważnie zapoczątkować tę pracę.
3. Program kształcenia podharcmistrzów (organizowanego w zasadzie przez komendy chorągwi) powinien obejmować twórcze poszukiwanie elementów metodycznych; problematykę, która umożliwiłaby instruktorom dostrzeganie i rozumienie związków zachodzących między wychowaniem a wydarzeniami w kraju i za granicą. Efekt tego kształcenia to umiejętność pracy z młodzieżą i całkowite zrozumienie zadań harcerstwa na tle potrzeb społecznych naszego kraju.
   Jednym z zasadniczych postulatów przy kształcenia podharcmistrzów jest dążenie, aby każdy z nich posiadał kwalifikacje w jakiejś dziedzinie pracy harcerskiej. Należałoby rozważyć możliwość wprowadzenia sprawności instruktorskich.
4. Kształcenie harcmistrzów poprzez kursokonferencje, których zadaniem jest twórcze rozwijanie metodyki i program na dziś i jutro. Byłoby wysoce pożądane przeprowadzenie przynajmniej raz do roku konferencji teoretycznych z udziałem harcmistrzów mianowanych w latach poprzednich.
   W programach wszystkich rodzajów szkolenia winny znaleźć odbicie zagadnienia polityczne, pedagogiczne i metodyczne – w proporcjach odpowiednich dla danego typu szkolenia. Poszczególne rodzaje kształcenia winny ściśle wiązać się

z zakresem wymagań zawartych w odpowiednich stopniach instruktorskich. Konieczna jest więc rewizja programów stopni instruktorskich, której należy dokonać w oparciu o aktualny program, zadania i potrzeby Związku, uwzględniając zagadnienia instruktorów specjalności.

Nie można godzić się dłużej z faktem, że wyższe stopnie instruktorskie przyznawane są z reguły w zależności od pełnionej funkcji; w znikomej ilości bowiem wpływają wnioski o mianowanie harcmistrzami instruktorów pełniących podstawowe funkcje w Związku – drużynowych; w poważnym stopniu dotyczy to również nominacji podharcmistrzowskich.

W systemie kształcenia należy uwzględnić i to, że aczkolwiek podstawowa część kadry wyrastała w pracy organizacji, część stale przechodzi do niej z zewnątrz.

Jest zrozumiałe samo przez się, że najobfitszym źródłem nowych kadr instruktorskich mogą być harcerskie drużyny starsze. Szczególną wartość dla planów zwiększenia zasięgu naszej organizacji mają drużyny w liceach pedagogicznych, szkołach felczerskich i pielęgniarskich, technikach rolniczych itp. Niezbędne jest to aby kierowali nimi i pomagali im najlepsi instruktorzy.

Równocześnie istnieje potrzeba czerpania z innych środowisk, nie znajdujących się w bezpośrednim zasięgu naszej organizacji. Powinno nam zależeć, aby szeregi kadry harcerskiej zasilali nauczyciele, inteligencja techniczna, wykwalifikowani robotnicy i w ogóle aktywni młodzi ludzie o zamiłowaniach wychowawczych. Chętnie widzimy wśród nich członków ZMW i ZMS.

Dla zapewnienia właściwego rozwoju Związku, uniknięcia nadmiernej płynności kadr instruktorskich – ważnym, dotychczas mało docenianym zadaniem jest tworzenie właściwego klimatu, wiążącego kadrę z organizacją.

Wysiłki władz naczelnych zamierzać winny w następujących kierunkach:

1. Pełne wykorzystanie dorobku instruktorów terenowych, co wiąże kierownictwo Związku z kadrą instruktorską i podnosi poczucie wspólnej odpowiedzialności za harcerstwo.
2. Stworzenie kadrze instruktorskiej odpowiednich warunków pracy poprzez:
   - zapewnienie odpowiednich środków materialnych rekompensujących częściową utratę zarobków spowodowanych przez pracę w ZHP;
   - rozszerzenie w miarę możliwości, zniżki godzin pracy, którą uzyskali instruktorzy – nauczyciele, także na inne zawody;
   - załatwienie zwolnień na szkolenie itp.
3. Dwa lata pracy wykazały, iż dla zapewnienia systematycznego funkcjonowania naszej masowej organizacji niezbędna jest pewna liczba instruktorów etatowych, którzy cały swój czas jej poświęcają. Kadrze tej trzeba stworzyć warunki umożliwiające zdobywanie zwodu, szczególnie zawodu nauczycielskiego, pogłębianie wiedzy poprzez studia zaoczne oraz zapewnić stałe dokształcenie zawodowe.

   Poważnym wzmocnieniem aparatu organizacyjnego byłoby zasilenie go przez ludzi urlopowanych bezpłatnie z macierzystych zakładów pracy specjalnie do działalności harcerskiej na okres 1–2 lat.
4. Ustanowienie systemu wyróżnień dla instruktorów poprzez:
   - wprowadzenie harcerskich odznaczeń organizacyjnych;
   - otoczenie wszechstronną opieką najlepszych drużynowych, zagwarantowanie pierwszeństwa w wyjazdach wypoczynkowych i turystycznych za granicę instruktorom wyróżniającym się w pracy z młodzieżą.
5. Podjęcie przez władze Związku, zarówno centralne, jak i terenowe, opieki nad instruktorami i ich rodzicami.
6. Stworzenie odpowiednich warunków wymiany myśli i poglądów wśród instruktorów, wzbogacenie ich życia towarzyskiego, klubowego, kulturalnego.

*

Dalszy rozwój Związku, a zwłaszcza skuteczność jego działania wychowawczego jest ściśle uwarunkowana współdziałaniem i poparciem ze strony rodziców, nauczycielstwa i całego społeczeństwa.

Jednocześnie harcerstwo dzięki swej popularności, swej społecznej kadrze i wypróbowanym formom współdziałania z rodzicami jest czynnikiem podnoszącym w naszym społeczeństwie znaczenie i zrozumienie spraw wychowania. Te efekty działalności Związku powinny być bardziej niż dotąd doceniane i bardziej planowo rozwijane.

Współpraca z rodzicami organizowane jest w formie Kół Przyjaciół Harcerstwa, pracujących jako sekcje w komitetach rodzicielskich w szkołach.

Działalność KPH dotyczy przede wszystkim pomocy materialnej udzielanej drużynom. Musimy wypracować formy przyciągania rodziców do współpracy z młodzieżą, zwłaszcza posiadających zamiłowanie i przygotowanie fachowe w zakresie różnorodnych zajęć technicznych i innych o charakterze specjalnościowym. Należy również – zwłaszcza tam, gdzie drużynowymi są nauczyciele – wykorzystać szerzej KPH dla tzw. pedagogizacji rodziców.

Współdziałanie z nauczycielstwem ma przede wszystkim charakter opieki nad drużyną przez poszczególnych nauczycieli. „Opiekun drużyny", to nieoceniony przyjaciel i pomocnik harcerstwa. Zadaniem komend chorągwi i hufców jest doprowadzenie do sytuacji, w której wszystkie drużyny, prowadzone przez uczniów i drużynowych spoza szkoły miałyby swoich opiekunów. Konieczne jest w tym zakresie najściślejsze współdziałanie z władzami szkolnymi. Należy upowszechnić rozpoczęte przez niektóre komendy chorągwi i CSIZ w Cieplicach kursy dla opiekunów drużyn.

Utworzona w ciągu ostatniego roku Rada Główna Przyjaciół Harcerstwa i rady wojewódzkie są ogromnie ważnym czynnikiem umacniającym pozycję Związku w życiu społecznym. Skupiając przedstawicieli szeregu instytucji ułatwiają coraz mocniejsze wiązanie pracy harcerstwa z kluczowymi zagadnieniami życia gospodarczego i kulturowego. Skupiając ludzi, którzy doceniają znaczenia wychowania – mogą być czynnikiem podnoszącym rangę spraw wychowawczych w naszym społeczeństwie i propagującym program wychowawczy harcerstwa.

Należy dążyć do tego, aby przy wszystkich drużynach powstały KPH; szczególnie niedostateczny jest stan KPH przy drużynach wiejskich.

Jednym z warunków skutecznego wypełniania przez harcerstwo jego społecznej roli w zakresie wychowania jest:

- objęcie organizacją dzieci i młodzież z środowisk robotniczych, chłopskich i inteligencji pracującej;
- przygotowanie w ramach harcerstwa możliwie dużej ilości dzieci i młodzieży do dojrzałego udziału w życiu społecznym narodu;
- oddziaływanie, poprzez postawę i pracę członków harcerstwa na wychowanie całego młodego pokolenia, na kształtowanie sposobu jego życia.

W latach 1959–1961 należy przyjąć następujące zadania związane z zasięgiem społecznym harcerstwa:

1. Zgodnie z wytycznymi ofensywy zuchowej zwiększyć liczbę zuchów, dążąc w perspektywie do objęcia pracą w drużynach zuchowych 20% dzieci w tym wieku; w tej dziedzinie nasze wskaźniki są obecnie najniższe.
2. Skierować główny wysiłek na zapewnienie dopływu kadry instruktorskiej i jej kształcenie. W celu zainteresowania pracą harcerską młodzieży zakładów kształcenia nauczycieli i szkół średnich, komend chorągwi przy czynnym współudziale kuratoriów powinny organizować dla tej młodzieży harcerskiej obozy informacyjne. Jest to podstawowy warunek dalszego rozwoju ilościowego naszego Związku.

3. Po przeprowadzeniu analizy dopływu i odpływu kadry podjąć na jesieni 1959 roku prace nad ustaleniem kilkuletniego planu rozwoju Związku.
4. Podnieść znaczenie pracy drużyn skupiających młodzież starszą, żądając od wszystkich komend szczególnej opieki nad ich pracą. Jednocześnie należy ściśle wiązać prace drużyn starszych z wszystkimi drużynami Związku. W pracy drużyn starszych rozwijać zainteresowanie sprawami dzieci i dyspozycje wychowawcze.
5. Rozwijać harcerstwo na wsi do stanu zapewniającego istnienie drużyn we wszystkich szkołach 7-klasowych i zbiorczych i wzmóc wysiłki nad zatrzymaniem w harcerstwie młodzieży wiejskiej, kończącej szkole podstawową a pozostającej na wsi.
6. Zorganizować pracę drużyn harcerskich we wszystkich szkołach licealnych, pedagogicznych i Studiach Nauczycielskich.
7. Umacniać i rozwijać pracę drużyn harcerskich we wszystkich szkołach średnich, z których absolwenci rozchodzą się do pracy w najróżniejszych zakątkach kraju – technikach zawodowych, szkołach pielęgniarskich, liceach ogólnokształcących itp.

1.3.1.2. harcerskiej pracy nauczycieli

źródło:
II Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego, Warszawa, 18–21 IV 1959 r., Referaty, dyskusja, uchwały, Wydawnictwo Harcerskiem 1959 r., s. 307, dostęp MH w Warszawie

WALNY ZJAZD ZHP DO NAUCZYCIELI

Drogie Koleżanki i Koledzy!

Stanowimy jedną wielką rodzinę wychowawców. Gdziekolwiek pracujemy, w szkole czy w organizacji, wszędzie naszą wspólną i codzienną troską jest wychowanie dzieci i młodzieży na dzielnych obywateli Ludowej Ojczyzny. Nasz Związek wysoko sobie ceni pracę nauczycieli – instruktorów i przyjaciół harcerstwa. W dniach Zjazdu dziękujemy Wam za trud i ofiarność, za podejmowanie w naszej organizacji pracy pozalekcyjnej, za organizowanie w harcerstwie społecznej działalności młodzieży.

Dalszy rozwój drużyn harcerskich i zuchowych na wsi i w mieście wymaga stałego dopływu nowych kadr instruktorskich. Wielu istniejącym już drużynom brak jest opiekunów, którzy dopomagaliby młodzieżowym drużynom w rozwianiu pracy harcerskiej i nadaniu jej właściwego kierunku wychowawczego. Harcerstwu potrzebna jest pomoc ludzi, którzy znają i kochają młodzież, potrafią zainteresować ją i zdobyć jej zaufanie, którzy chcą wychować ją dla socjalizmu.

Takich ludzi szukamy przede wszystkim wśród Was, Koleżanki i Koledzy – Nauczyciele.

Wspólnie na pewno sprostamy zadaniu:

– że nie będzie takich grup dzieci i młodzieży, które daremnie oczekują na zorganizowanie drużyny;
– że każda drużyna będzie miała swego dorosłego drużynowego lub opiekuna;
– że każdy harcerz i każdy funkcyjny znajdzie u swego nauczyciela radę i pomoc w pracy harcerskiej.

Wspólna jest nasza praca, bo wspólny jest nasz cel.

Kwiecień, 1959 r.
Walny Zjazd ZHP

1.3.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z 2 VII 1959 r. w sprawie uznania ZHP za stowarzyszenie wyższej użyteczności

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery ZHP, sygn. 24-11/3, Dziennik Ustaw, nr 44, 1959 r., poz. 272, dostęp MH w Warszawie

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 2 lipca 1959 r.
w sprawie uznania „Związku Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Na podstawie art. 47 i 51 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. Nr 94, poz. 808 z późniejszymi zmianami) zarządza się, co następuje:

§ 1. Związek Harcerstwa Polskiego uznaje się za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

§ 2. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" nadaje się statut, który będzie ogłoszony w Monitorze Polskim.

§ 3. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" nadaje się przywilej wyłączności działania na całym obszarze Państwa w dziedzinie organizowania i prowadzenia pracy wychowawczej wśród młodzieży przy pomocy zespołu środków wychowawczych objętych metodą harcerską oraz przywilej wyłączności posługiwania się nazwą, odznakami i mundurem harcerskim.

§ 4. Traci moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 1936 r. o uznaniu stowarzyszenia „Związek Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności /Dz. U. Nr 28, poz.228/.

§ 5. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z ministrem Oświaty.

§ 6. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz.

1.4. III Zjazdu Walny ZHP, 1964 r.

1.4.1. Przemówienie Edwarda Ochaba Sekretarza KC PZPR, na III Zjeździe Walnym ZHP

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 42–47, dostęp MH w Warszawie

PRZEMÓWIENIE
TOW. EDWARDA OCHABA
CZŁONKA BIURA POLITYCZNEGO
KC PZPR

Drodzy Towarzysze i Przyjaciele!

Zjazd Wasz odbywa się w okresie, gdy Polska Zjednoczona Partia Robotnicza i cały naród dyskutują nad drogami dalszego szybkiego i wszechstronnego rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego naszego kraju.

Pomyślna realizacja wysuniętego przez PZPR programu rozwoju naszego kraju zależy również od młodzieży, od jej postawy, zapału i zaangażowania.

Sprawy młodego pokolenia znalazły szerokie odbicie w tezach zjazdowych Partii.

PZPR i wszystkie organizacje wchodzące w skład Frontu Jedności Narodu przywiązują wielką wagę do pracy Związku Harcerstwa Polskiego, do obrad Waszego Zjazdu.

W imieniu kierownictwa Partii i władz naczelnych PRL, życzę Wam owocnych obrad. Przesyłamy równocześnie nasze serdeczne pozdrowienia całej zasłużonej kadrze instruktorskiej oraz wszystkim harcerkom i harcerzom.

W ciągu ostatnich 5 lat, jakie dzielą nas od II Zjazdu ZHP — harcerstwo poważnie rozszerzyło zasięg swego oddziaływania. Swoją różnorodną działalnością praktyczną umocniło swój autorytet wśród młodzieży i społeczeństwa. Trwałym osiągnięciem organizacji jest wypracowanie programu i metod pracy ideowo-wychowawczej dostosowanej do wieku, zainteresowań i potrzeb szerokich kręgów dzieci i uczącej się młodzieży.

— 42 —

W harcerstwie — młodzieńcze radości, zabawy, osobiste zainteresowania i dążenia mogą znaleźć swój wyraz również w działaniu, w pracy na rzecz swej szkoły, środowiska, kraju.

Codzienna, społeczna działalność Waszej organizacji ma wielkie znaczenie wychowawcze, kształtuje charaktery, przygotowuje młodzież do roli współgospodarza kraju.

Przywiązujemy wielką wagę do tej działalności harcerstwa. W ciągu najbliższego 5-lecia, w latach 1966—1970 — ponad 3 miliony młodzieży przekroczy 18 rok życia, zajmie miejsce przy warsztatach pracy lub na wyższych uczelniach.

W dużej mierze będzie to młodzież, która dziś znajduje się w Waszych szeregach. Im więcej wyniesie z harcerstwa umiejętności i obywatelskiego rozumienia spraw społecznych, zdolności patriotycznego działania, zdyscyplinowania, gospodarności, zapału i kultury osobistej — tym większą korzyść odniesie nasza Ojczyzna.

W ciągu 20 lat kraj nasz dokonał olbrzymiego postępu, zmienił swe oblicze. Te najdonioślejsze z całej tysiącletniej historii Polski przemiany łączą się nierozerwalnie z działalnością Partii — kierowniczej siły narodu. Bohaterstwem i wysiłkiem milionów ludzi pracy miast i wsi, ojców i matek obecnego pokolenia harcerzy dokonane zostały rewolucyjne przemiany we wszystkich dziedzinach życia.

Z kraju ruin i zacofania gospodarczego staliśmy się państwem nowoczesnego przemysłu. W ciągu dwóch dziesiątków lat przeszliśmy z epoki kapitalistycznej niewoli, krzywdy i poniżenia człowieka — do epoki socjalistycznej wolności, socjalistycznego budownictwa, zapewniającego młodemu pokoleniu tak bogate możli-

— 43 —

wości rozwoju, jakich nie miało w przeszłości żadne pokolenie Polaków i jakich nie zna młodzież nawet najbardziej rozwiniętych krajów kapitalistycznych.

W Polsce burżuazyjnej ponad 5,5 mln osób w wieku 10 lat i więcej, nie umiało czytać i pisać. Zaledwie 13,5 proc. młodzieży w wieku 14—17 lat pobierało naukę w szkołach średnich i zawodowych.

Obecnie 72,8 proc. młodzieży w wieku 14—17 lat pobiera naukę w szkołach średnich i zawodowych.

Socjalizm otworzył przed młodzieżą wielkie perspektywy. Wydobył nasz kraj z wiekowego zacofania gospodarczego, z niemocy i beznadziejności.

Jak młodzież wykorzysta otwierające się przed nią perspektywy, zależeć będzie w wielkiej mierze od tego jak przygotują ją do życia organizacje młodzieżowe, m.in. harcerstwo — zależeć będzie od jej zaangażowania, odpowiedzialności, kultury i posiadanej wiedzy.

Szkoła jest głównym terenem działania harcerstwa. W ostatnich latach Partia nasza poświęciła wiele troski i uwagi sprawom udoskonalenia naszego systemu oświatowego. VII Plenum Partii zatwierdziło projekt reformy szkolnictwa, który obecnie wcielany jest w życie.

Współudział w realizacji tej reformy, to zadanie, jakie stoi przed wszystkimi instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz wychowania młodego pokolenia. Wasz Związek może i powinien odegrać szczególną rolę w dziele realizacji zadań wychowawczych, jakie stoją przed szkołą, a przede wszystkim w wiązaniu procesu wychowania w szkole z życiem społecznym środowiska.

Otwieramy przed młodzieżą wszechstronne możliwości rozwoju, rzetelnie informujemy ją o naszych sukcesach i otwarcie mówimy o naszych trudnościach i troskach. Chcemy, aby

młodzież rozumiała złożoność procesów i przemian, jakie się dokonują w Polsce, by hartowała się do pokonania przeszkód i trudności, jakie przypadnie jej zwalczać.

Młodzież nasza wychowuje się już w Ludowej Ojczyźnie i czuje się coraz głębiej związana ze sprawą socjalizmu. Jest to solą w oku wrogiej propagandy, która wszelkimi sposobami próbuje szerzyć niewiarę i zwątpienie, próbuje osłabić entuzjazm młodzieży, odciągnąć ją od polityki Partii i władzy ludowej. Powinniśmy wytrwale zwalczać obce wpływy ideologiczne, uzbrajać młodzież w wiedzę społeczną o naszym kraju i świecie.

Organizacje młodzieżowe, w tym i ZHP, powinny zapoznawać młodzież z drogą rozwojową naszej Ojczyzny, popularyzować postępowe, wyzwoleńcze i rewolucyjne tradycje naszego narodu, umiejętnie propagować naukowy, marksistowski pogląd na świat i rozwój społeczny. Winniśmy wychowywać naszą młodzież w duchu odpowiedzialności za losy kraju, budzić ducha patriotyzmu, nierozerwalnie związanego z internacjonalizmem, z braterstwem i przyjaźnią do innych narodów, bliskich i dalekich, z solidarnością ludzi pracy wszystkich ras i wszystkich kontynentów.

Wielkie i ważne zadania stoją przed nami w pracy wychowawczej z dziećmi i uczącą się młodzieżą. Pragniemy przecież, by wraz z rozwojem gospodarczym naszego kraju rozwijały się nowe, socjalistyczne stosunki między ludźmi — stosunki przyjaźni, koleżeństwa, wzajemnej pomocy i życzliwości. Chcemy wyplenić z naszego życia wszelkie przejawy demoralizacji, mieszczańskiego stylu życia, sobkowskiego, zbrutalizowanego, lekceważącego kulturę uczuć i stosunków międzyludzkich.

Związek Harcerstwa Polskiego jest ważną częścią całego polskiego ruchu młodzieżowego, charakteryzującego się dziś pełną jednością

ideowo-polityczną. Wspólnie ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej organizacja Wasza ponosi odpowiedzialność za stałe pogłębianie jedności ideowej młodego pokolenia, za socjalistyczny rozwój ruchu młodzieżowego.

W ostatnich latach poczyniony został znaczny postęp w zacieśnianiu praktycznego współdziałania między ogniwami wszystkich trzech organizacji. Wyrazem tego jest również zawarte ostatnio porozumienie pomiędzy Waszymi bratnimi organizacjami.

Związek Młodzieży Socjalistycznej i Związek Młodzieży Wiejskiej niewątpliwie okażą dalszą pomoc harcerstwu w jego odpowiedzialnej pracy, m.in. poprzez wskazywanie swoim aktywistom szerokich możliwości działania właśnie w Związku Harcerstwa Polskiego.

Konieczny jest dalszy wszechstronny rozwój ZHP, rozszerzanie zakresu jego działalności i wpływu, dalszy wzrost szeregów harcerskich w szkole podstawowej i w niższych klasach szkół średnich. Harcerstwo może i powinno rozwinąć się wśród młodzieży szkół przysposobienia rolniczego, w zasadniczych szkołach zawodowych, a także w szkołach przyzakładowych.

Młodzież tych szkół to jeszcze uczniowie, a jednocześnie już najmłodsi producenci. Potrzebne jest objęcie ich Waszym wpływem ideowo-wychowawczym, przy tym harcerstwo uzyskać może dzięki temu więcej instruktorów spośród robotników i inteligencji technicznej.

Partia wysoko sobie ceni społeczną pracę instruktorów harcerstwa, zarówno członków Partii, jak i bezpartyjnych działaczy społeczników. 97 proc. sponad 40-tysięcznej kadry instruktorskiej — to instruktorzy nieetatowi, pracujący społecznie, poświęcający swoje umiejętności i swój wolny czas pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą. Przede wszystkim to są młodzi nauczyciele, których droga do Partii wiodła niejednokrotnie poprzez pracę w harcerstwie.

Tę szlachetną społeczną pracę wychowawczą należy nadal rozwijać i popierać, wszechstronnie pomagać ludziom poświęcającym się pracy z młodzieżą. Trzeba dążyć do pozyskania dla tej pracy większej ilości towarzyszy z produkcji — robotników i inteligencji technicznej, szczególnie młodzieży.

Należy umacniać i rozszerzać ruch Przyjaciół Harcerstwa, będący wyrazem głębokiego zainteresowania starszego społeczeństwa pracą harcerstwa.

Stale wzrastająca, wielotysięczna społeczna kadra instruktorska jest warunkiem dalszego właściwego rozwoju szeregów ZHP. Skomplikowane i trudne zadania będzie rozwiązywać ta kadra.

Życzymy Wam, Towarzysze, dużo sił, dużo sukcesów w Waszej pięknej pracy, mającej doniosłe znaczenie dla milionów młodzieży i całego kraju.

1.4.2. List Delegatów III Zjazdu Walnego ZHP do Władysława Gomułki

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 7–8, dostęp MH w Warszawie

DO
TOWARZYSZA
WŁADYSŁAWA
GOMUŁKI

I Sekretarza Komitetu Centralnego
Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

Drogi Towarzyszu!

My, delegaci na III Walny Zjazd ZHP, reprezentanci miliona zuchów, harcerzy i instruktorów, przesyłamy Komitetowi Centralnemu i Wam osobiście nasze gorące, serdeczne pozdrowienia.

Nasz Zjazd odbywa się w okresie, kiedy cały naród czynem wita 20-lecie Ludowej Ojczyzny. Wita je także harcerską dobrą robotą w szkole, w swojej wsi i mieście tysiące zastępów i drużyn.

Na Zjeździe radziliśmy nad tym, jak lepiej i pełniej wykonywać odpowiedzialne zadania, jakie przed naszym społecznym ruchem wychowawców stawia Partia.

Pragniemy, aby coraz więcej dzieci i młodzieży wyrastało w szeregach harcerstwa na ludzi o gorących sercach, ludzi gospodarnych, śmiałych, ideowych — patriotów naszej socjalistycznej Ojczyzny.

Dziękując Wam i wszystkim Członkom Kierownictwa Partii, którzy wzięli udział w naszych obradach, zapewniamy w imieniu czterdziestu tysięcy instruktorów, że wytężymy wszystkie siły, aby przyczynić się do socjalistycznego rozwoju naszego kraju, rozwoju, którego kierunki wytyczy IV Zjazd Partii.

DELEGACI
NA III WALNY ZJAZD
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

1.4.3. Zadania społeczno-wychowawcze ZHP na najbliższe lata przyjęte na III Zjeździe Walnym

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 239–247, dostęp MH w Warszawie

ZADANIA SPOŁECZNO-WYCHOWAWCZE ZHP NA NAJBLIŻSZE LATA

Wszędzie tam, gdzie buduje się nowy, sprawiedliwy ustrój społeczny — socjalizm, sojusznikiem szkoły i uczestnikiem ogólnego frontu wychowania nowego człowieka stają się wielomilionowe ideowo-wychowawcze organizacje dzieci i dorastającej młodzieży.

Organizacja taka potrzebna jest dzieciom i młodzieży po to, by stwarzać możliwości uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym, w sposób zorganizowany zaspokajać ich potrzeby rozwojowe.

Potrzebna jest rodzicom, działaczom społecznym i wychowawcom, aby odwołać się do aktywności dzieci i młodzieży, aby znaleźć w nich współuczestników i kontynuatorów budowania nowego ustroju, nowego życia, nowego człowieka.

Taką organizacją chce być i musi być harcerstwo.

Nasz program wychowawczy

Harcerstwo jest masową organizacją dzieci, młodzieży i instruktorów. Celem istnienia harcerstwa jest wychowanie dorastającego pokolenia w duchu socjalizmu.

Służyć sprawie socjalizmu — to brać czynny udział w jego budowaniu w Polsce. Poznawać,

rozumieć świat, zdobywać wiedzę i korzystać ze współczesnej kultury. Współdziałać w tworzeniu warunków, które pozwalają każdemu z nas najpełniej się rozwijać. Prawidłowo kształtować stosunki w harcerskich zespołach. Stosować we własnym życiu normy moralne związane z treścią socjalizmu.

Harcerstwo oparło swój program i system metodyczny na zasadzie, iż wychowanie musi pomóc młodzieży w odpowiedzi na pytanie: „jak żyć".

Dążymy do tego, aby harcerz:

— **chciał** brać udział w zmienianiu życia, w socjalistycznych przemianach, wiążąc z nimi swoje dążenia, swój osobisty rozwój,

— **umiał** podnosić stale własne kwalifikacje,

— **rozumiał** co służy przemianom socjalistycznym, to znaczy, **zdobywał wiedzę** o życiu społeczno-politycznym Polski i świata,

— **brał** odpowiedzialność za swoje życie i kształtował własną postawę.

Podstawową zasadą wychowawczą jest wychowanie przez działalność społeczną, podejmowaną przez zespoły harcerskie na zasadzie dobrowolności i własnej inicjatywy dzieci i młodzieży. Działalność społeczna winna koncentrować się wokół tych spraw i zadań, z którymi młodzież styka się na co dzień, wobec których musi zajmować aktywną postawę.

Udział młodzieży harcerskiej w coraz „dorośliejszej" działalności społecznej musi być wynikiem świadomego organizowania procesu dorastania społecznego. Dlatego też **rozwijanie aktywności i inicjatywy** każdego harcerza, **nauka współrządzenia, umiejętność życia w zespole — to druga podstawowa zasada naszego systemu pracy drużyn.**

Zasada trzecia wyraża się w tym, że **świadomość ideową, wiedzę o życiu społecznym wze-**

si do zespołów harcerskich **instruktor — starszy kolega i przyjaciel,** zapewniając poszczególnym harcerzom wszechstronny rozwój ich osobowości.

Opracowany system pracy drużyn — wynik doświadczeń wielu najlepszych drużyn, akcji hufców, chorągwi i poszukiwań w centrali, rezultat dorobku najmocniej zaangażowanych politycznie środowisk instruktorskich — jest cennym instrumentem stwarzającym warunki realizacji powyższych zasad.

I. ZHP WE FRONCIE WYCHOWANIA

Każdy członek naszej organizacji podlega wpływom różnych środowisk, pełni różne role społeczne: jest uczniem, synem lub córką, kolegą i bratem. Najbliższym mu środowiskiem jest dom rodzinny, szkoła i grupa rówieśnicza. Organizacja nasza ściśle współpracuje z tymi środowiskami. Staramy się, aby w tych najbliższych mu środowiskach członek naszej organizacji odgrywał pozytywną rolę poprzez zdobyte w organizacji nawyki postępowania, właściwą postawę społeczną, nabyte umiejętności pracy organizatorskiej i społecznej.

Współdziałając ze szkołą i całym społecznym frontem wychowania harcerstwo nie tylko skupia dzieci i młodzież do wspólnej pracy społecznej, jest ono jednocześnie **organizacją młodych wychowawców — działaczy społecznych.**

Jesteśmy przekonani, iż dorobek harcerstwa **może być z powodzeniem wykorzystany również przez inne środowiska wychowawcze.** W tym szczególnie mogą być wykorzystane.

— umiejętność organizowania zespołu dziecięcego wokół różnorodnych i bogatych zadań społecznych;

— wprowadzanie dzieci w środowisko i jego problematykę poprzez podejmowanie konkretnych zadań;

— stwarzanie możliwości pełnienia różnorodnych funkcji społecznych poprzez przygotowanie członka organizacji do pracy wśród rówieśników;

— kształtowanie właściwych wzorców spędzania wolnego czasu;

— tworzenie prawidłowej płaszczyzny wychowawczej między instruktorem a członkiem organizacji na zasadzie koleżeńskiej;

— umiejętność budzenia zainteresowań pedagogicznych i kształcenia zdolności pedagogicznych pozwalających na prowadzenie działalności wśród młodszych kolegów;

— tworzenie żywych zespołów instruktorskich które mają charakter społecznego ruchu wychowawców.

Po kilku latach doświadczeń — pozytywnych i negatywnych — określiliśmy zadania harcerstwa wobec szkoły, głównego ogniwa frontu wychowania młodzieży. Zostały one bliżej sprecyzowane w dokumencie przyjętym w marcu 1963 r. przez Ministerstwo Oświaty i GKH.

Dokument jednak jest tylko dokumentem. Zawarte w tym dokumencie słuszne zasady funkcjonowania harcerstwa w szkole muszą zostać dobrze zrozumiane przez całą kadrę instruktorską i wszystkich nauczycieli, a **rozwój ścisłej więzi harcerstwa ze szkołą pozostaje nadal jednym z pierwszoplanowych zadań.**

Dalszego rozwijania wymaga również współdziałanie Związku z innymi instytucjami i organizacjami wychowawczymi i społecznymi. Jest to wymaganie natury przede wszystkim wychowawczej — chcemy bowiem wiązać pracę harcerzy z pracą dorosłych, chcemy umacniać jedność pokoleń.

II. JESTEŚMY CZĘŚCIĄ RUCHU MŁODZIEŻOWEGO

ZHP jest częścią polskiego ruchu młodzieżowego i wraz ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej — w równym stopniu bierze na siebie odpowiedzialność za pogłębianie jedności ideowej całego ruchu młodzieżowego, nawiązując tym samym do najlepszych tradycji młodzieżowych organizacji ideowo-wychowawczych — pomocników Partii.

Szczególna rola ZHP w naszym ruchu młodzieżowym i związana z nią odpowiedzialność wynika z faktu, że harcerstwo skupia najmłodszą część młodzieży i jest organizacją najbardziej masową.

Praca ideowo-wychowawcza każdej z naszych młodzieżowych organizacji powinna coraz bardziej stawać się wspólną troską wszystkich działaczy młodzieżowych, zarówno instruktorów harcerskich, jak i ich kolegów z ZMS i ZMW. **Konieczne jest wypracowanie wspólnego, jednolitego programu wychowawczego i stworzenie atmosfery współodpowiedzialności za sprawy dzieci i młodzieży oraz ich wychowanie.**

ZHP podejmuje w imieniu ruchu młodzieżowego odpowiedzialność za ideowo-wychowawcze oddziaływanie na dzieci i młodzież do lat 16, tzn. uczniów szkół podstawowych oraz dwu niższych klas szkół średnich wszystkich typów. Jest to układ, który pozwala na jednolite oddziaływanie na tę grupę młodzieży, który stwarza harcerstwu lepsze niż dotychczas warunki realizowania więzi wychowania z życiem. Szerokie objęcie oddziaływaniem ZHP młodzieży zasadniczych szkół zawodowych i szkół przyzakładowych daje ZHP lepsze możliwości rekrutacji instruktorów spośród ludzi pracujących w produkcji. Liczymy, że w rezultacie

wanków harcerstwa, mocno związanych z organizacją, którzy — jak dowodzi praktyka — są najlepszym źródłem kadry harcerskiej.

Każdy harcerz — zwłaszcza starszy — powinien czuć się nie tylko członkiem Związku, ale członkiem polskiego ruchu młodzieżowego. Naturalnym terenem kontynuacji działalności harcerskiej będzie działalność w ZMS lub ZMW.

We współdziałaniu z ZMS i ZMW chcemy dążyć do tego, aby program wychowawczy realizowany przez te trzy organizacje zapewniał jednolitość i ciągłość oddziaływania ideowo-wychowawczego. Chcemy wspólnie tworzyć pedagogikę ruchu młodzieżowego w Polsce.

III. NOWE ZADANIA

Osiągnięcia minionych lat — określenie programu ideowo-wychowawczego organizacji, wypracowanie systemu pracy drużyn, rozwój ilościowy harcerstwa, osiągnięcia w zakresie szeroko realizowanego programu społecznej działalności, odpowiadającego potrzebom społecznym środowiska i kraju oraz potrzebom społecznym dzieci i młodzieży, rozszerzenie oddziaływania organizacji na dzieci i młodzież niezorganizowaną — zobowiązują nas przede wszystkim do kontynuowania i pomnażania tego dorobku.

Jednocześnie osiągnięcia te nie powinny nam przesłaniać szeregu braków i niedociągnięć w naszej pracy wychowawczej. Ich prawidłowa analiza i ocena powinna stać się jednym z elementów określania nowych zadań organizacji.

1. Niepokojącym zjawiskiem jest krótkotrwałość pozostawania dzieci i młodzieży w organizacji, co siłą rzeczy utrudnia skuteczność oddziaływania wychowawczego. (Spośród

odchodzi w ciągu pierwszego roku pracy.)

2. Niedocenianie w praktyce programowe, organizacji i drużyn tych zajęć, które nawiązują do osobistych zainteresowań dzieci i młodzieży, do potrzeby rozrywki, wypoczynku i przygody.

3. Organizacja nie zawsze pomaga harcerzom w zdobywaniu nawyków, przyzwyczajeń, kształtowaniu postaw, które mógłby stosować młody człowiek w szkole, domu i przenosić je na inne tereny swojej działalności.

4. Podstawowa w Związku zasada wychowania przez działalność społeczną, słuszna i nadal obowiązująca, często bywała wypaczana przez zbyt płytkie, formalne jej traktowanie, będące wynikiem nieliczenia się z osobistymi zainteresowaniami dzieci, zachwiania proporcji między zajęciami poznawczymi i emocjonalnymi, a samym działaniem.

5. System pracy drużyn, słuszny w swych podstawowych założeniach, przyjęty i stosowany, posiada jednak szereg ujawnionych w praktyce braków (nadmierna koncentracja uwagi na zastępie przy pominięciu funkcjonowania całej drużyny; brak tego, co można by skrótowo nazwać programem „wiedzieć — umieć", niedostateczne zwrócenie uwagi na rozwój indywidualnych zainteresowań).

Najważniejszy błąd w stosowaniu w praktyce zasad systemu polega na tym, iż drużynowy czuje się wykonawcą systemu, nie zaś organizatorem — przywódcą drużyny, dla którego system jest narzędziem pracy. Jednym z najważniejszych zadań stojących przed nowymi władzami Związku jest więc przeanalizowanie istniejących braków systemu i wprowadzenie nieodzownych poprawek i uzupełnień.

6. W większości drużyn nie potrafimy również podejmować w pracy z dziećmi i młodzie-

ądowych związanych z jej życiem.

Z pomocą w tym zakresie powinny przyjść am m.in. nowe Prawo i Przyrzeczenie, okreające normy ideowo-moralne.

Zarówno z dotychczasowego, cennego i rzeelnego dorobku organizacji, a także z krytyki aszych słabości i błędów wyprowadzamy wnioki do dalszych zadań.

Harcerstwo musi być wszędzie tam, gdzie rowadzona jest planowa praca wychowawcza śród dzieci i dorastającej młodzieży, to znazy przede wszystkim we wszystkich szkołach odstawowych, w niższych klasach szkół średich, zawodowych, SPR. Musi także podjąć óby oddziaływania na nie uczącą się i nie racującą młodzież 14—16-letnią.

Na najbliższe lata Związek Harcerstwa Polkiego uznaje za generalne swoje zadanie rozerzenie zasięgu oddziaływania deowego i pogłębienie skuteczności wpływu wychowawczego.

Wyrażać się to powinno:

— w kontynuowaniu najlepszych doświadczeń programu społecznej działalności drużyn, hufców i chorągwi dla kształtowania wrażliwości społecznej i aktywnej postawy współgospodarza kraju;

— w podjęciu nowych zadań wynikających z istotnych, życiowych potrzeb dzieci i młodzieży, szczególnie w zakresie pomocy w przygotowaniu do pracy i wyboru zawodu, zdobywaniu wiedzy, pomnażaniu wiedzy społeczno-politycznej;

— w tworzeniu szerszych możliwości lepszego wykorzystywania Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego, tradycji i symboliki, jako środków kształtowania postawy ideowo-moralnej;

— we wzbogacaniu programu działania Związku o zadania mające na celu tworzenie jak najlepszych warunków osobistego rozwoju każ-

i możliwości duchowych i fizycznych, przyswajania kultury pracy i wypoczynku;

— w dalszym rozwoju ilościowym Związku (kierunek: dwa miliony).

Realizacja tych trudnych zadań zakłada także potrzebę wyzwalania aktywności i szerokiej inicjatywy zespołów instruktorskich. Twórczy udział szerokich gron instruktorskich zapewni Związkowi szybsze i skuteczniejsze dopracowywanie się bardziej adekwatnych metod i treści wychowawczych, umożliwiających realizację wytyczonych zadań; szczególnie dotyczy to nowych terenów działania.

Rozwinięcie i skonkretyzowanie tych zadań zawiera Program Działania ZHP.

1.4.4. Uchwała III Zjazdu Walnego ZHP w sprawie przyznania praw delegatów uczestnikom Zjazdu wybranym na konferencjach w hufcach spośród niepełnoletnich instruktorów

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1964 r., s. 272, dostęp MH w Warszawie

UCHWAŁA III WALNEGO ZJAZDU ZHP

W SPRAWIE PRZYZNANIA PRAW DELEGATÓW UCZESTNIKOM ZJAZDU WYBRANYM NA KONFERENCJACH W HUFCACH SPOŚRÓD NIEPEŁNOLETNICH INSTRUKTORÓW

Ponad 10 tysięcy niepełnoletnich instruktorów prowadzi drużyny harcerskie, ponosząc współodpowiedzialność za pracę podstawowych ogniw organizacji i całego Związku na równi ze starszymi, pełnoletnimi instruktorami.

Ustępująca Naczelna Rada Harcerska proponuje Zjazdowi w przedłożonym projekcie Statutu zniesienie różnic w prawach przyznawanych instruktorom pełnoletnim i niepełnoletnim. Ogólnozwiązkowa dyskusja nad projektami dokumentów na Zjazd w pełni poparła ten postulat.

W związku z powyższym III Walny Zjazd ZHP, jako najwyższa instancja Związku władna do decydowania w sprawach objętych postanowieniami Statutu uchwala przyznać prawa delegatów wybranym na konferencjach wyborczych w hufcach uczestnikom Zjazdu spośród niepełnoletnich instruktorów.

III WALNY ZJAZD ZHP

1.5. IV Zjazd ZHP, 1968 r.

1.5.1. Przemówienie Marszałka Polski Mariana Spychalskiego, Przewodniczącego Rady Państwa, Przewodniczącego Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu na IV Zjeździe ZHP

źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Warszawa, 1969 r., s. 13–21, dostęp zbiory własne

PRZEMÓWIENIE MARSZAŁKA POLSKI
Tow. MARIANA SPYCHALSKIEGO,
Przewodniczącego Rady Państwa,
Przewodniczącego Ogólnopolskiego
Komitetu Frontu Jedności Narodu

Towarzysze i Towarzyszki!
Druhny i Druhowie Delegaci!

Przyjechaliście na swój IV Zjazd ze wszystkich hufców ZHP, z całej Polski jako przedstawiciele prężnej, dwumilionowej organizacji harcerskiej, by omówić to, co zostało zrobione przez was w ciągu ostatnich czterech lat i wytyczyć sobie nowe, ambitne zadania.

Przyjmijcie z tej okazji jak najserdeczniejsze pozdrowienia od kierownictwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, od kierownictwa Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego i Stronnictwa Demokratycznego, od Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu i naczelnych władz państwowych. Przyjmijcie jednocześnie wyrazy szczerego uznania dla waszego dorobku, o którym macie prawo z dumą mówić na swoim Zjeździe.

Sami najlepiej wiecie, jako instruktorzy harcerscy, jak bardzo odpowiedzialna i trudna jest praca społecznego wychowawcy i działacza młodzieżowego. Niełatwa, ale jakże piękna i ileż przynosząca osobistej satysfakcji jest praca nad formowaniem postaw nowego człowieka, od najmłodszych lat przepojonego gorącą miłością do swej socjalistycznej Ojczyzny, człowieka, dla którego najwyższym dobrem jest służenie swojemu narodowi i całej ludzkości, szczęściu każdej jednostki i twórczemu rozwijaniu tego, co najbardziej w niej ludzkie — a więc służba tym wartościom, które ustrój socjalistyczny uczynił celem najwyższym i osiągalnym.

W wyniku waszych wysiłków, wysiłków wszystkich działaczy harcerskich i wszystkich instancji waszego Związku, wypchnęliście zadanie nakreślone na poprzednim, III Zjeździe. Mamy dziś w Polsce 2 miliony harcerek, harcerzy i suchów. Szeregi Związku Harcerstwa Polskiego wzrosły do nie spotykanej nigdy przedtem liczby.

Bogatsza w treści i formy pracy stała się działalność drużyn. Złożyło się na to doświadczenie waszego Związku w kształtowaniu patriotycznych postaw dzieci i młodzieży, w więzaniu harcerzy z Polską Ludową i postępowymi tradycjami naszego narodu, z walką o niepodległość i społeczne wyzwolenie ludzi pracy. Cenne były te wszystkie inicjatywy i poczynania, które prowadziły do nawiązywania przez drużyny harcerskie bliskich kontaktów z ludźmi pracy, w szczególności pamiętającymi dawne czasy kapitalistycznego marazmu, wyzysku i nędzy, którzy na swoim przykładzie i przykładzie losów swych rodzin potrafią pokazać te wszystkie postępowe przemiany, jakie wniosła do naszego życia Polska Ludowa. Z uznaniem można też podkreślić duży dorobek harcerstwa w wychowywaniu przez pracę oraz więzaniu tego procesu z ważnymi wydarzeniami w kraju i na świecie. Harcerstwo w umiejętny sposób łączy różnorakie metody działalności z właściwą sobie formą zdyscyplinowania i sprężystości, ze zrozumieniem tej istotnej prawdy, że w wychowaniu obywatelskim należy w równej mierze rozwijać postawę aktywności społecznej i wytwarzać nawyki społecznej dyscypliny.

W drużynach zuchowych i harcerskich odbywa się proces przyswajania dziecka już od najmłodszych jego lat do świadomego współgospodarzenia krajem. Wasz Związek, poprzez właściwe podejmowanie bogatych treści naszego życia i stosowanie sprawdzonych i doskonalonych w praktyce metod i form pracy wychowawczej, wyzwala aktywność samych harcerzy w pracy nad formowaniem swoich ideałów według socjalistycznych zasad, w harmonijnym więzaniu osobistych perspektyw z perspektywami socjalistycznego rozwoju kraju. ZHP kształtuje społeczną świadomość dzieci i dorastającej młodzieży, widzi w zuchu i w harcerzu nie tylko przedmiot swego wychowawczego oddziaływania, ale twórczo rozwijający się podmiot, który już od najmłodszych lat przyswajając sobie wciąż nowe społeczne wartości, formując swą postawę, wszechstronnie rozwijając się kulturalnie, staje się uczestnikiem procesu samowychowania.

Życzę wam, drogie druhny i druhowie, aby Związek Harcerstwa Polskiego zawsze znajdował się w pierwszych szeregach wyzwolonych przez nasz ustrój, potężnych sił wychowawczych, które przemieniają Polskę i każdego jej obywatela na skalę dzisiejszych i przyszłych czasów.

Z programem takiego wszechstronnego wychowania człowieka, a zarazem z programem zaspokajania już istniejących w świadomości społecznej potrzeb i nowych, dopiero się rozbudzających, zawsze występowała przewodnia siła rozwoju naszego społeczeństwa — Polska Zjednoczona Partia Robotnicza.

Obecny wasz Zjazd obraduje w szczególnym momencie, gdy w całym kraju toczy się ogólnonarodowa dyskusja nad tezami na V Zjazd PZPR, które zarysowują program nowego etapu rozwoju Polski Ludowej. Dyskusja ta nie tylko wzbogaca zawarte w tezach myśli, ale również przekłada je na język konkretnego działania w każdym zakładzie

pracy, w każdym zakątku naszej Ojczyzny, w każdej dziedzinie naszego życia. Dyskusja prowadzona w harcerskich kręgach instruktorskich, dyskusja przeprowadzona w tej sali stanowić będzie wasz wkład w tę ogólnonarodową dyskusję, a w szczególności w rozwój socjalistycznej myśli wychowawczej, w zdynamizowanie społecznego wysiłku na rzecz zaspokajania potrzeb dzieci i młodzieży i wychowawczego oddziaływania na młode pokolenie Polski Ludowej.

Drodzy Przyjaciele!

Współczesna historia świata i nierozłącznie z nią związana historia Polski Ludowej przebiega pod znakiem rozwoju sił socjalizmu — ustroju, który jeszcze przed pół wiekiem był tylko marzeniem ludzkości, a dziś jest rzeczywistością na ogromnym obszarze naszego globu; ustroju, który stał się natchnieniem dla miliardów ludzi na całym świecie — dla tych, którzy żyją w nim, i dla tych, którzy pragną żyć w wolności i bezpieczeństwie.

Jednakże wciąż jeszcze na rozwoju świata i ludzkości wyciska piętno stary, kapitalistyczny ustrój wyzysku i ucisku, wojny i terroru. W swych beznadziejnych wysiłkach zatrzymania pochodu nowego — imperializm nie przebiera w środkach. Nie stać go już na atakowanie socjalizmu wprost, z otwartą przyłbicą, próbuje więc dostosować się do zmieniającej się sytuacji.

W naszej epoce, pełnej niepokojów i sprzeczności wstrząsających światem, stałych zmagań między nowym a starym, największe niebezpieczeństwo dla siebie widzi imperializm w świadomości mas, w ich upartym dążeniu do postępu, w zorganizowanych siłach międzynarodowego ruchu komunistycznego i robotniczego, niepowstrzymanym rozwoju ustroju socjalistycznego. Dlatego właśnie wróg stara się zatruwać świadomość mas, mącić i zohydzać tę ideę, która wskazuje ludzkości jasną perspektywę rozwoju — ideę socjalizmu, osłabiać oddziaływanie partii marksistowsko-leninowskich na masy, rozsadzać je od wewnątrz w oparciu o elementy oportunistyczne, nacjonalistyczne i rewizjonistyczne, podważać kierowniczą rolę partii w krajach socjalistycznych.

Nasza Partia i inne bratnie partie ani na chwilę nie tracą z oka tych niebezpieczeństw i czynią wszystko, by im w porę zapobiec. Tam, gdzie osłabnie czujność na tym odcinku, tam pojawia się niebezpieczeństwo zepchnięcia partii i budującego socjalizm kraju ze słusznej drogi, co groziło w Czechosłowacji i co z takim trudem jest teraz odrabiane.

Decydującym w naszej epoce frontem walki między starym a nowym

jest front walki o nową świadomość, o wychowanie nowego człowieka od najmłodszych lat.

W tej sytuacji szczególnie doniosła jest praca wychowawcza z dziećmi i młodzieżą. Dlatego Polska Zjednoczona Partia Robotnicza wysunęła w kampanii przedzjazdowej problemy działalności ideowo-politycznej, sprawy wychowania jako zagadnienia zasadniczej wagi. W całej rozciągłości dotyczy to Związku Harcerstwa Polskiego, jako ideowo-wychowawczej, masowej organizacji dzieci, dorastającej młodzieży i wychowawców. Stąd znaczenie waszego Zjazdu, znaczenie spraw, które są przedmiotem waszych obrad.

Praktyka codziennej pracy 55 tysięcy drużyn zuchowych i harcerskich, drużyn specjalnościowych i młodzieżowych kręgów instruktorskich w szkołach średnich i zawodowych, twórcze inicjatywy podejmowane przez hufce i chorągwie, przez cały wasz Związek doprowadziły do tego, że dziś można stwierdzić, iż wychowanie harcerskie możemy w odniesieniu do określonych grup wiekowych uważać za synonim wychowania socjalistycznego. Realizując swój program wychowawczy, kładziecie trwały fundament pod kształtowanie człowieka o wysokich wartościach ideowych, dojrzałego swą świadomością społeczną.

W tych krajach, gdzie wciąż jeszcze rządzi kapitalizm, człowiek jest przedmiotem, narzędziem podporządkowanym interesom sił wstecznych, wrogich ludzkości. Takim przedmiotem w rękach tych sił jest ludobójczy najeźdźca amerykański, jest pilot wysyłany ze śmiercionośnym ładunkiem przeciw dzieciom, kobietom i starcom wietnamskim. Jest nim agresor izraelski przepędzający chłopów arabskich z ich ojczyzny, rabujący ich dobytek, mordujący bezbronną ludność. Jest nim, odhodowany w zaduchu atmosfery militaryzmu, agresji, prusko-imperialistycznego podważania status quo, pogrobowiec hitleryzmu w państwie bońskim. Jest nim każdy, kto nie przeciwstawia się staremu ustrojowi opartemu na ucisku i wyzysku człowieka. Ale historia współczesna uczy, że nie ma przyszłości dla ludobójców, że zwycięża człowiek świadomy swego człowieczeństwa, zbrojny w wielką ideę i silniejsze od śmierci umiłowanie własnego kraju. Zwycięża naród broniący swojej ojczystej ziemi, swego prawa do życia w wolności; zwyciężają narody w swym dążeniu do postępu. Zwycięża socjalistyczny ustrój.

Udowodnił to nasz naród, kiedy nieugięty stanął do walki z przeważającymi siłami wroga. Nasz żołnierz i nasz partyzant w tamtych latach próby sił i próby charakterów pokazał, że w ostatecznym wyniku zwycięża człowiek realizujący słuszny, zgodny z prawami historii program walki o wolność i postęp społeczny.

Silniejsi od hitlerowskich ludobójców byli w postawie i walce nie

tylko dorośli, ale i młodziutcy ZWM-owcy, dzieci pułków Ludowego Wojska Polskiego, dzieci partyzanckich brygad, bohaterscy harcerze Szarych Szeregów i dzieci Warszawy, dzieci naszej nieugiętej w walce Ojczyzny.

To oni stanowią dziś wzorce dla każdego zucha i harcerza, to oni stają się bohaterami waszych drużyn, szczepów, hufców i chorągwi.

Silniejsi od agresorów są dziś żołnierze Frontu Wyzwolenia Narodowego Wietnamu i partyzanci arabscy. Silniejsi świadomością sprawy, której bronią, silniejsi poparciem wszystkich ludzi miłujących wolność. I do nich należy zwycięstwo! Już nie uda się odwrócić biegu historii ani awanturniczemu imperializmowi bońskiemu i współdziałającym z nim siłom agresji i militaryzmu, ani brnącemu w coraz brudniejsze, antyludzkie machinacje imperializmowi Stanów Zjednoczonych — ostoi starego świata wyzysku i ucisku.

Zaangażowanie ideowe decyduje o naszych sukcesach zarówno na froncie walki o nowego człowieka, jak na froncie walki ekonomicznej, jak i na froncie zapewnienia bezpieczeństwa i obronności kraju. By zrozumieć, jak wielkie są te sukcesy, wystarczy przypomnieć sobie, czym był nasz kraj i jaką zajmował pozycję w świecie przed wojną i porównać ją z pozycją i miejscem, jakie zajmuje dziś. Wystarczy przypomnieć sobie, jaką drogę przeszliśmy w dziedzinie wychowania i szkolnictwa od tamtych przedwojennych lat, kiedy głębokim cieniem kładły się na społecznym życiu naszego kraju miliony analfabetów i miliony ludzi próżno szukających pracy, i porównać z dzisiejszym stanem szkolnictwa i perspektywami otwierającymi się przed każdym młodym człowiekiem. Warto przedstawić, choćby na jednym tylko przykładzie, ile osiągnąć można połączonym wysiłkiem ludowego państwa i demokratycznego społeczeństwa. Tysiące nowoczesnych budynków szkolnych, wybudowanych społecznym wysiłkiem, są tego oczywistym dowodem. Przyśpieszyło to realizację reformy szkoły podstawowej, dzięki której już dziś każda dziewczyna i każdy chłopak kończy ośmioklasową szkołę podstawową, a przeszło 81 procent jej absolwentów — również szkołę średnią lub zawodową.

Druhny i Druhowie!

W sytuacji, kiedy na froncie ideologicznym zaostrza się walka o człowieka i ukształtowanie go w duchu humanistycznych ideałów, co jest tylko i jedynie równoznaczne ze zwycięskim marszem naszego ustroju, szczególnym zaszczytem jest ucz stniczenie w formowaniu ludzkich postaw na miarę dzisiejszych i przyszłych czasów. To decyduje o wysokiej randze społecznej instruktora harcerskiego.

Osiągnięcie najwyższego poziomu pracy wychowawczej to naczelny cel na nowy, pozjazdowy okres, to jakościowy rozwój całej waszej dwumilionowej organizacji pod względem ideowym, moralnym, organizacyjnym i kadrowym. Głównym zadaniem w chwili obecnej jest sprawa jakości pracy drużyn, wzbogacenie ich działalności o nowe treści wychowawcze, doskonalenie form i stosowanie właściwych metod. Świadomi swej odpowiedzialności za kształtowanie nowego człowieka w toku rozwijającej się walki ideologicznej, powinniście coraz lepiej pomagać dziewczętom i chłopcom w zrozumieniu jej sensu, uczyć ich klasowego, marksistowsko-leninowskiego rozumienia otaczającego świata i zachodzących w nim zjawisk.

Trzeba też sobie powiedzieć, że nadal aktualny jest wysiłek zmierzający do ilościowego rozwoju ZHP, a w szczególności rozszerzania niedostatecznego jeszcze wpływu Związku w niektórych środowiskach wielkomiejskich. Czeka was też zlikwidowanie „białych plam"; oznacza to organizowanie drużyn w tych szkołach ośmioklasowych na wsi, gdzie wciąż nie ma jeszcze harcerstwa, a przecież szkoła podstawowa jest głównym terenem waszego działania.

Dalszy krok w rozwoju Związku Harcerstwa Polskiego zależy od was, od kadry instruktorskiej, od waszego społecznego wkładu pracy w prowadzenie drużyn, od waszej postawy ideowej i moralnej, stanowiącej przykład dla harcerzy; od waszego doświadczenia pedagogicznego i harcerskiego.

Macie dziś ku temu pełne warunki, o czym nie mogli nawet marzyć światli wychowawcy, w tym również postępowi instruktorzy harcerscy, którzy podejmowali się tego zadania w dawnej, kapitalistyczno-obszarniczej Polsce. Ich wysiłki hamowane były obiektywnymi trudnościami, stanowiącymi integralną istotę tamtego ustroju, działalnością ówczesnych władz oświatowych i wstecznymi, elitarnymi tendencjami panującymi w ówczesnym kierownictwie ZHP — całą panującą wówczas reakcyjną ideologią.

I warto sobie uświadomić, że nigdy jeszcze nie było w Polsce tak silnego, zwartego ruchu młodzieżowego, jaki dziś, pod ideowo-politycznym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, oddziałuje na całą młodzież polską i zrzesza w szeregach ZMS, ZMW, ZHP, ZSP i KMW ponad 4 miliony członków. Jest to ogromny dorobek Polski Ludowej. Jedność ideowa polskiej młodzieży, jej bliskie i serdeczne stosunki z postępową młodzieżą całego świata, a w szczególności z młodzieżą kroczącego na czele dziejowego rozwoju ludzkości, budującego komunizm Związku Radzieckiego, ideowe kierownictwo Partii — to źródła przepotężnej siły. Wielokrotnie okazywał tę siłę nasz ruch młodzieżowy we wspólnych akcjach i kampaniach, podejmując wspólnie

rozwiązywanie żywotnych spraw młodego pokolenia. Sprzyjało to kształtowaniu serdecznych, przyjacielskich więzi między członkami ZMS, ZMW i ZHP, pomagało w zbliżaniu programów i metod pracy z najstarszymi harcerzami i najmłodszymi członkami ZMS i ZMW, aby w naturalny sposób aktyw młodzieży ZMS i ZMW wyrastał z harcerstwa, by z kolei coraz liczniejszy aktyw tych organizacji widział pole dla swej społecznej działalności w mundurze harcerskiego instruktora.

Organizacje młodzieżowe — organizując i prowadząc proces samowychowania, odwołując się do aktywności i odpowiedzialności młodzieży za swoją postawę dziś i za swoją przyszłość — odgrywają niezwykle ważną rolę w szerokim froncie wychowania.

I właśnie dlatego w harcerskich metodach wychowawczych szczególnie cenną wartością jest umiejętność pobudzania dziecka i młodego człowieka do aktywności i współodpowiedzialności za siebie, za rówieśników, za swe otoczenie, za swój kraj. Daje to dzieciom i młodzieży zrzeszonym w harcerstwie poczucie ścisłej więzi ze społeczeństwem ludzi dorosłych, poczucie współgospodarzenia.

Należy przy tym wyrazić uznanie dla wysiłku całego korpusu instruktorskiego, który wypracował i doskonali system działania drużyn oparty na samorządności harcerskich zespołów i demokratyczne formy kierowania organizacją, przechodząc jakże daleką drogę od obcych naszemu ustrojowi zasad autokratyzmu, od skautowego wodzostwa.

Z zadowoleniem można też stwierdzić, że w okresie od III Zjazdu ZHP nastąpiło w praktyce zacieśnienie się współdziałania harcerstwa i szkoły. Organizacja stała się w szkole rzeczywistym współuczestnikiem procesu socjalistycznego wychowania dzieci i dorastającej młodzieży. Harcerstwo coraz bardziej wzbogaca działalność wychowawczą szkoły stwarzając uczniom i harcerzom nowe możliwości zdobywania doświadczeń społecznych i rozumienia skomplikowanych zjawisk świata.

Towarzysze!

Wychowanie młodego pokolenia Polski Ludowej jest sprawą całego społeczeństwa, które chce, aby synowie byli nie tylko godni swych ojców, ale godni zarazem czasów zwycięskiego socjalizmu.

Stale poszerza się krąg społecznych wychowawców działających we wspólnym jednolitym froncie, w oparciu o możliwości, jakie stwarza Front Jedności Narodu. Potrzebne jest dalsze zwiększenie wysiłków w tym kierunku. Nie każdy bowiem z faktu, że proces wychowania jest niepodzielny, wyciąga jedynie słuszny wniosek, iż nie ma dzieci obcych i własnych, że w imię dobrego wywiązywania się ze swych rodzicielskich obowiązków trzeba ponosić odpowiedzialność za wychowanie wszystkich dzieci, i własnych, i tych, które mieszkają po

sąsiedzku, i tych, które spotyka się na ulicy, w kinie, bawiące się na podwórku.

Szczególnie pilne potrzeby i rosnące możliwości rozwoju społecznej aktywności we froncie wychowania istnieją w środowisku zamieszkania, tam, gdzie dzieci i młodzież spędzają znaczną część wolnego czasu. Rozwinięcie tej formy pracy wychowawczej ma szczególne znaczenie dla przedłużenia zorganizowanego wpływu społeczno-wychowawczego na każde dziecko. Dlatego z wysokim uznaniem społecznym powinien spotykać się każdy działacz, który swój wolny czas poświęca na pracę środowiskową, na wychowywanie dzieci i młodzieży. Dlatego cieszą nas wszystkie przykłady, z każdym rokiem liczniejsze, kiedy osiedlowe i blokowe, gromadzkie i wiejskie ogniwa Frontu Jedności Narodu, kiedy zakłady pracy i związki zawodowe, spółdzielczość, organizacje społeczne i sportowe włączają tę ważną dziedzinę w zakres swej działalności, tworząc tym samym podstawowe komórki socjalistycznego współżycia.

W jednolitym froncie wychowania poważne znaczenie posiada zainicjowany przez wasz Związek ruch przyjaciół harcerstwa, który rozwija się korzystając z coraz szerszego poparcia społeczeństwa dla waszych wysiłków i stanowi jedną z form działalności wychowawczej, prowadzonej w ramach Frontu Jedności Narodu. Rady i koła przyjaciół powstawały i powstają wszędzie tam, gdzie istnieje ZHP i drużyny harcerskie organizują konkretną działalność wychowawczą, i stają się czynnikiem angażującym rodziców i aktyw społeczny w sprawy socjalistycznego wychowania dzieci. Odpowiednio do wzrastających i coraz to nowych zadań podejmowanych przez Związek Harcerstwa Polskiego coraz większego znaczenia nabierać będzie ruch przyjaciół harcerstwa, cieszący się poparciem kierownictwa partyjnego i państwowego oraz całego społeczeństwa. Rosnące społeczne zainteresowanie waszymi sprawami i waszymi trudnościami ze strony rodziców, zakładów pracy, związków zawodowych, spółdzielczości, organizacji młodzieżowych, stowarzyszeń naukowych, związków twórczych, wojska, wybitnych działaczy społecznych, politycznych, państwowych — słowem: przyjaciół harcerstwa — wyraża się i wyrażać się będzie w przychodzeniu z pomocą i poparciem w codziennej działalności wychowawczej, w udzielaniu porady fachowej instruktorom prowadzącym drużyny, w społecznym zaangażowaniu do tego wybitnych przedstawicieli nauki i techniki, kultury i sztuki, jak również — w trosce o wzbogacanie materialnej bazy pracy wychowawczej. Na wnikliwe rozpatrzenie zasługują także inicjatywy zmierzające do coraz bardziej sprawiedliwego i proporcjonalnego udziału rodziców w świadczeniach na wychowanie dzieci.

Te wszystkie przejawy bogactwa treści, form i inicjatyw społecznych, z jakimi spotykamy się w tej łączącej nas wszystkich sprawie, te działania, które są tak dobitnym wyrazem rozwoju naszej prawdziwej demokracji — demokracji mas ludowych, napawają wielkim optymizmem, pozwalają liczyć na sukcesy w dalszym rozwoju i kształtowaniu nowego socjalistycznego społeczeństwa i pobudzają do złożenia słów uznania wszystkim, którzy stanęli i stają do szerokiego zaciągu w szeregi przyjaciół harcerstwa.

Zuchy, Harcerki i Harcerze!
Instruktorzy harcerscy z całej Polski!

Przypadło mi w udziale wręczenie dziś sztandaru Związkowi Harcerstwa Polskiego.

Sztandar ten otrzymujecie od naszej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, która poprowadziła naród do zwycięskiej walki o Polskę Ludową, która prowadzi go od zwycięstwa do zwycięstwa na drodze budowy socjalizmu. Otrzymujecie sztandar od Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu, który skupia wszystkie postępowe siły naszego społeczeństwa. Otrzymujecie go od tych, którzy wywalczyli wolność, podnieśli kraj z ruin, wydźwignęli go z zacofania i wprowadzili na drogę postępu i rozwoju, zapewnili mu bezpieczeństwo.

Jest na tym sztandarze czerwień — symbol walki o sprawiedliwość społeczną i socjalizm. Jest orzeł biały i polskie narodowe barwy — symbol tego, co najlepsze w historii naszego narodu. Jest Krzyż Harcerski — symbol Harcerskiej Służby Polsce.

W akcie przekazania sztandaru Związkowi Harcerstwa Polskiego mieści się ocena waszego dorobku i waszej pracy. Ale jest również i zobowiązanie. Niech ten sztandar poprowadzi wszystkie drużyny harcerskie i zuchowe, wszystkie hufce i chorągwie szlakami chlubnie wypełnianej Harcerskiej Służby Polsce! Niech nierozłącznie zwiąże się na zawsze z hasłem tego Zjazdu: „Polsce Ludowej — serca, myśli, czyn" oraz z jakże głęboko i na zawsze zapadającymi w serca i umysły słowami harcerskiego hymnu: „Wszystko, co nasze, Polsce oddamy".

1.5.2. Uchwała Programowa IV Zjazdu ZHP

źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 245–273, dostęp zbiory własne

POLSCE LUDOWEJ — SERCA, MYŚLI, CZYN
UCHWAŁA PROGRAMOWA IV ZJAZDU ZHP

Harcerstwo — masowa, ideowo-wychowawcza organizacja dzieci, dorastającej młodzieży i wychowawców, pracująca pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, skupia swych członków wokół zadań, które mają decydujące znaczenie dla sprawy umacniania sił i rozwoju naszej socjalistycznej Ojczyzny. Kierując się wskazaniami Partii uważamy, że najważniejszym zadaniem ZHP dzisiaj jest ideowe wychowanie młodzieży harcerskiej i wzmacnianie wpływu organizacji na dzieci i młodzież nie zorganizowaną w celu:

— kształtowania i umacniania intelektualnych i emocjonalnych więzi młodzieży z Polską Ludową i jej socjalistycznym ustrojem,

— wpajania szacunku dla pracy i nawyków dobrej pracy, poczucia obowiązku społecznego i gotowości wywiązywania się z zadań, stawianych przez ludowe państwo we wspólnym interesie wszystkich Polaków, jako naczelnych wartości moralnych,

— kształtowania świadomości politycznej i uczuć przyjaźni dla ZSRR, krajów obozu socjalistycznego, braci klasowych na całym świecie i wszystkich, którzy walczą o społeczne i narodowe wyzwolenie.

Wszechstronne wychowanie człowieka w naszym ustroju jest przedmiotem troski wielu instytucji i organizacji. W podziale pracy, wynikającym z powstającego jednolitego systemu wychowania, harcerstwu — pierwszej w życiu człowieka socjalistycznej organizacji — przypada odpowiedzialna rola sojusznika szkoły i rodziny w ideowym i społecznym wychowaniu.

Zadaniu temu podporządkowujemy całą naszą działalność. Wypracowany zeń program organizacji — oświadczając, co następuje:

Harcerstwo, ideowo-wychowawcza organizacja dzieci, dorastającej młodzieży i instruktorów, jest kontynuatorem postępowych ruchów młodzieży w Polsce międzywojennej, w czasach okupacji i walki z faszyzmem oraz ruchu, który czynnie uczestniczył w powstawaniu i budowie Polski Ludowej. Harcerstwo nawiązuje do tradycji lewicy społecznej: KZMP, „Pionier Polskiego", „Czerwonego Harcerstwa", ZWM, ZMP, a także do lewicowych

245

nurtów w ZHP okresu międzywojennego, w tym patriotycznej działalności ZHP w Niemczech. ZHP nawiązuje do patriotycznego czynu młodzieży harcerskiej we wrześniu 1939 r., czynu zbrojnego Szarych Szeregów, i innych harcerzy walczących z hitlerowskim okupantem, nawiązuje do udziału młodzieży harcerskiej w odbudowie kraju ze zniszczeń wojennych i budowie socjalizmu w naszej Ojczyźnie. Patriotyczny trud młodzieży zrzeszonej w ZHP okresu powojennego. Organizacji Harcerskiej działającej pod kierownictwem ZMP i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej jest aktualnym elementem naszej tradycji.

Harcerstwo w toku żywej działalności społecznej i kierowanej przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą walki o nowe społeczeństwo ukształtowało się jako organizacja o socjalistycznych celach. Instruktorzy partyjni i bezpartyjni dokonali ideowego i pedagogicznego przewartościowania dorobku harcerstwa w przeszłości.

Tradycje patriotyczne, żywe i bliskie młodzieży, służą dzisiaj socjalistycznemu wychowaniu dla przyszłości naszego narodu.

ZHP krzewi proletariacką ideę internacjonalizmu, stara się umacniać jedność młodzieży i dzieci w walce o pokój i socjalizm, o niezależność narodów, przeciw imperializmowi. Na tradycjach wspólnej walki i celów współtworzy braterską przyjaźń dzieci i młodzieży polskiej ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami wspólnoty socjalistycznej. Jest aktywnym członkiem SFMD i międzynarodowej rodziny organizacji pionierskich, współpracuje z innymi postępowymi organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi świata.

Między III a IV Zjazdem ZHP dokonaliśmy postępu w dziedzinie ideowego wychowania harcerzy. Sprzyjał temu świadomy wysiłek instruktorów, sprzyjała patriotyczna postawa dzieci i młodzieży, spontaniczne i chętnie reagujących czynem na potrzeby społeczne. Sprzyjała atmosfera inspirowanych przez Partię i Front Jedności Narodu wielkich, ogólnokrajowych przedsięwzięć i obchodów, w których brali udział harcerze. Alerty oraz akcje centralne i terenowe wyzwalały aktywność członków organizacji, jednoczyły nasz Związek. Harcerstwo stało się hartdzieł potrzebne dzieciom i młodzieży, rodzicom, szkole i całemu społeczeństwu. Działalność Związku zmierzająca do przygotowania harcerzy do przyszłej pracy zawodowej oraz udział — na miarę ich sił — w budownictwie socjalistycznym i różnego rodzaju społecznych inicjatywach, kształtowanie gotowości do obrony kraju, poszerzanie wiedzy

246

społeczno-politycznej, zainteresowań kulturalnych — zyskiwały organizacji nowych zwolenników.

Zdobyliśmy nowych przyjaciół wśród dorosłych w wielu organizacjach społecznych i instytucjach. Szeroko rozwinął się ruch przyjaciół harcerstwa: powstały rady przyjaciół harcerstwa we wszystkich województwach, powiatach, miastach i wielu gromadach. 9200 kół i sekcji przyjaciół harcerstwa w szkołach i zakładach. pracy udziela pomocy drużynom i związkom drużyn. Ruch przyjaciół harcerstwa stał się nieodłącznym elementem działania ideowo-pedagogicznego organizacji.

Korzystając z dorobku socjalistycznej i postępowej myśli pedagogicznej w oparciu o dorobek harcerskich wychowawców, rozwijaliśmy i umacnialiśmy pedagogikę organizacji.

Oblicze ideowo-pedagogiczne harcerstwa znajduje wyraz m.in. w rozszerzaniu się wpływu organizacji na dzieci i młodzież. Przyjęty na III Zjeździe ZHP „Kierunek — 2 miliony" był zobowiązaniem wobec Partii i społeczeństwa, że obejmiemy wychowaniem dla socjalizmu nowe rzesze zuchów i harcerzy, że pomożemy im żyć ciekawie i wartościowo, określać życiowe perspektywy, rozumieć otaczający ich świat i zachodzące w nim procesy.

Między III a IV Zjazdem liczba członków naszego Związku wzrosła o 70,4%. Obecnie 33,7% stanu organizacji to zuchy, a 62,8% — harcerze; nastąpiło więc pozytywne zjawisko wyrównania proporcji. Tym samym proklamowany przed dziesięciu laty program tzw. Zuchowej Ofensywy został w skali ogólnozwiązkowej zrealizowany, umożliwiając dalszy, równomierny rozwój drużyn zuchowych i harcerskich, zwłaszcza w szkołach, w których organizacja nie istnieje lub jej mała liczebność uniemożliwia oddziaływanie na uczniów szkół podstawowych.

Dzięki rozwojowi związków drużyn przedłużył się okres nieprzerwanej przynależności dziewcząt i chłopców do organizacji. W 1967 r. 70% byłych zuchów przeszło do drużyn harcerskich, co stwarza podstawowe warunki przedłużenia oddziaływania wychowawczego Związku.

W dniach IV Zjazdu organizacja osiągnęła 2 miliony członków. W efekcie wzrósł wpływ i znaczenie Związku w środowisku uczniowskim.

I. GŁÓWNA SPRAWA — WZOROWO PRACOWAĆ

Harcerstwo dysponuje dużym potencjałem społecznym. Jednym z ważnych zadań Związku jest wykorzystanie go w pełni dla

sprawy wychowania. Biorąc pod uwagę osiągnięty stopień zorganizowania, sytuację demograficzną oraz perspektywy dalszego rozwoju Związku, Zjazd poleca skupienie szczególnej uwagi na podniesieniu jakości pracy wszystkich ogniw organizacji.

Musimy zaktywizować wszystkie drużyny słabo pracujące, umocnić szczepy i ośrodki, tak usprawnić pracę instancji harcerskich, by eliminując formalizm, nadmiar dyrektyw i biurowych operacji, wykorzystać możliwości i skupić cały wysiłek na pracy drużyn i zastępów oraz na pomocy instruktorom.

Harcerstwo powinno poszerzać ogólnospołeczny front wychowania przyciągając do swej codziennej pracy rodziców. Pragniemy objąć inspiracją i wpływem wychowawczym czas poza zajęciami harcerskimi: w szkole, w domu rodzinnym, w miejscu zamieszkania. Chcąc, by słowo „harcerz" było synonimem wzorowej postawy młodego człowieka także w domu, w szkole, na ulicy i w środowisku koleżeńskim, powinniśmy żywo, po harcersku reagować na pozytywne i negatywne postawy młodzieży, zjawiska i procesy zachodzące w tych środowiskach. Powinniśmy śmielej włączać się w pozaharcerskie inicjatywy społeczne i wychowawcze oraz kampanie polityczne. Droga do rodziców prowadzi przez podejmowanie spraw, które uważają oni za istotne.

Duże znaczenie dla wychowania ideowego mają wzory osobowe bohaterów drużyn, hufców, chorągwi. Szczególnie silnie oddziałuje również przykład osobisty dorosłych. Trzeba więc tworzyć okazje do przekazywania harcerzom przez aktyw partyjny i społeczny wzorów zaangażowanego stosunku do spraw środowiska, kraju i świata. Słowo „socjalizm" powinno być dla młodzieży konkretem, który znajduje wyraz w codziennej, widocznej dla niej działalności wychowawców zaangażowanych w budowie socjalizmu.

Patriotyczne wychowanie oznaczać będzie dla nas nie tylko uczuciowe wiązanie dzieci i młodzieży z tradycjami tak bogato wydobywanymi w pracy harcerskiej. Będziemy również kształtowali gotowość do obrony naszej socjalistycznej Ojczyzny oraz krzewili miłość do Ludowego Wojska Polskiego. Będziemy uczyć mierzenia własnych perspektyw życiowych i osobistego szczęścia perspektywami całego narodu — uzależnionymi od wspólnego wysiłku ludzi pracy.

Nadal będziemy zwracać uwagę na to, że harcerstwo nie tylko

daje radość płynącą ze wspólnej działalności, ale i wymaga udziału harcerzy w pracy dla kraju.

Harcerz powinien poznać smak trudu własnych rąk, nauczyć się szacunku dla pracy fizycznej i trudu klasy robotniczej.

Powinniśmy skuteczniej kształtować zainteresowania społeczne i polityczne harcerzy, uwzględniając stopień rozwoju dzieci. Młodzież szkolna nie tylko na lekcjach słyszy słowa: ustrój, patriotyzm, internacjonalizm, demokracja, wolność, tolerancja, imperializm, rasizm, syjonizm. Należy wyjaśniać nie tylko za czym, ale i przeciwko czemu jesteśmy, uodporniając w ten sposób młodzież harcerską na demagogię społeczną, przeżytki w świadomości i obcą ideologię propagowaną przez ośrodki wrogie Polsce Ludowej.

Już dzieci ze starszych klas szkoły podstawowej oczekują odpowiedzi na pytania o istotę przyjaźni i koleżeńskiej solidarności, o zakres pojęcia „nowoczesność", chcą wiedzieć, czy opłaca się odwaga cywilna i dlaczego. Pytają o to, jakie są prawa młodości, o zakres społecznych powinności i praw dla siebie itd. Te właśnie sprawy polityczne, moralne i światopoglądowe mogą i powinny być dyskutowane z harcerzami w czasie codziennej działalności drużyny, podczas oceny postaw jej członków w drużynie, w szkole, w życiu.

Niemałe znaczenie dla pogłębienia wychowania ideowego ma codzienne doświadczenie wynoszone z uczestnictwa harcerzy w życiu drużyny, społeczności uczniowskiej, społeczeństwa. Pełniąc różne funkcje, uczą się oni zgodności słów i czynów, traktowania funkcji nie jako przywileju, ale jako odpowiedzialności, konsekwentnego stosowania w praktyce harcerskich zasad organizowania życia i pracy zespołów, oceny postaw i zjawisk zgodnie ze wskazaniami Prawa Harcerskiego. W ten sposób uczą się urzeczywistniania socjalistycznych zasad współżycia i moralności w codziennej praktyce.

Celom tym służy wypracowany przez Związek ideał drużyny: zespół przyjaciół, który działa pożytecznie, ciekawie, samodzielnie, zgodnie z omówionymi wyżej normami. Realizacja tego ideału — możliwa dzięki słusznym zasadom pedagogicznym organizacji i przyjętym w niej metodom pracy — musi się stać obowiązująca i powszechna w całym Związku.

Szczególne znaczenie ma osiągnięcie zdecydowanego postępu w dziedzinie usamodzielnienia harcerskich zastępów. Sprawa ta i jej konsekwencje powinny stać się przedmiotem troski całej organizacji.

W celu przyśpieszenia tego procesu Zjazd postanawia wprowadzić w skali całego ZHP — obok obowiązkowej corocznej wizytacji każdej drużyny — odpowiedni system współzawodnictwa.

We wszystkich przedsięwzięciach szczególną uwagę zwrócimy nie tylko na to, co robimy, ale jak wywiązujemy się z dobrowolnie przyjętych zadań. Pracować wzorowo w harcerstwie to znaczy:

— Zgodnie z zasadami Prawa Harcerskiego i z pełną świadomością celów, wspólnie pracować, stawiając sobie coraz wyższe wymagania, czego wyrazem jest zdobywanie gwiazdek zuchowych, stopni harcerskich i instruktorskich,

— Zgodnie z zasadami socjalistycznej demokracji — uczestnicząc w decyzjach, od mniejszych do coraz poważniejszych, podporządkowując się większości, podejmując w miarę rozwoju doświadczeń coraz poważniejsze obowiązki i korzystając z coraz większych praw dla dobra innych i w imię dobra Ojczyzny.

— W dobrych drużynach i zastępach złączonych przyjaźnią, czynami i przeżyciami oraz wspólnymi dla całej organizacji ideałami i symbolami.

— Pod kierunkiem instruktorów, których zadaniem jest krzewienie wśród młodzieży ideałów socjalizmu, przekazywanie dorobku i doświadczeń walki o socjalistyczną Polskę, pomoc wychowankom w osiąganiu coraz większej samodzielności w myśleniu i działaniu.

Realizacja zadań związanych z pogłębieniem pracy ideowo-wychowawczej wymaga zwrócenia jeszcze baczniejszej uwagi na dobór i oblicze ideowe kadry instruktorskiej.

Podstawowym warunkiem skuteczności harcerskiego wychowania jest wiedza polityczno-społeczna i ideowe zaangażowanie wychowawcy. Postawa i przykład instruktora jest jednym z głównych środków wychowawczych, jakimi dysponuje organizacja.

Wrażliwość młodzieży każe jej reagować na każdy fałszywy ton, obojętność, brak gotowości otwartego wyrażania własnych przekonań. Ideowość kadry powinna wypływać z jej więzi z narodem, z Partią — ideowo-polityczną przewodniczką ZHP.

Fakt, iż ZHP jest organizacją dzieci, dorastającej młodzieży i wychowawców, stwarza olbrzymie, a dotychczas nie do końca wykorzystane wychowawcze możliwości oddziaływania starszych

na młodszych, brania przykładu ze starszych, korzystania ze zdobytego przez nich doświadczenia społecznego. Szczególną rolę odgrywa zatem w całokształcie wychowawczej pracy organizacji harcerska młodzież starsza — zrzeszona w drużynach specjalnościowych i MKI, która podejmuje zadania na miarę ludzi dorosłych. Poważne przedsięwzięcia i czyny młodzieży starszej są dźwignią ambicji i aspiracji harcerzy młodszych i zuchów. Już dzisiaj ponad 25% drużynowych i 80% przybocznych to młodzież harcerska ze szkół średnich. Musimy dążyć do jeszcze ściślejszej integracji pracy drużyn specjalnościowych i MKI z pracą drużyn młodszych i zuchowych.

Powinno to, przy wzmożeniu tętna ideowo-politycznego życia tych ogniw Związku, sprzyjać powiększaniu się szeregów najwartościowszej — bo wywodzącej się bezpośrednio z organizacji — kadry drużynowych.

Z uwagi na rolę drużyn specjalnościowych i MKI w rozszerzaniu ruchu społecznych wychowawców należy dążyć do zabezpieczenia im pomocy nie tylko ze strony instancji harcerskich, ale także dyrekcji szkół i innych zainteresowanych instytucji i organizacji.

W pracy z młodzieżą szkół średnich i zawodowych należy dążyć do ścisłego współdziałania drużyn harcerskich ze szkolnymi kołami ZMS i ZMW.

Współdziałanie to powinno dotyczyć możliwie szerokiego zakresu przedsięwzięć, a w szczególności:

— rozszerzania wiedzy społeczno-politycznej i udziału w kampaniach ogólnonarodowych (np. Olimpiada Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym),
— wspólnej realizacji hasła: „Każdy członek naszych organizacji — przodownikiem wychowania obywatelskiego",
— udziału w przygotowaniu do obrony kraju (np. Harcerskie Manewry Techniczno-Obronne),
— współdziałania w rozszerzaniu zainteresowań technicznych, kulturalnych i informacji zawodowej,
— współreprezentowania społeczności uczniowskiej wobec władz szkolnych w sprawach wychowawczych i bytowych,
— stwarzania młodzieży szkolnej możliwie najlepszych warunków do aktywnego udziału w pracy wychowawczej z młodszymi.

Współpraca w tych dziedzinach może mieć charakter wspólnych inicjatyw lub podejmowania zadań przez jednych — z myślą o drugich.

ZHP jest bowiem częścią polskiego ruchu młodzieżowego składającego się z ZMS, ZMW, ZHP, KMW i ZSP. Z bratnimi organizacjami — ZMS i ZMW łączy go jedność tradycji i zadań, wspólnota celów ideowo-wychowawczych. Zacieśniamy współdziałanie między organizacjami w celu osiągania wpływu na coraz szersze kręgi dzieci i młodzieży. Wymaga to w teorii i w praktyce współpracy i wzajemnej pomocy organizacji w wielu płaszczyznach: na terenie szkoły średniej; pomiędzy organizacjami ZMS i ZMW w szkołach średnich i zawodowych a drużynami zuchowymi i harcerskimi w szkołach podstawowych; pomiędzy drużynami ZHP a organizacjami ZMS i ZMW w zakładach pracy i na wsi; we wspólnych poczynaniach na rzecz dziecka w środowisku. Tak rozumiemy ideę współpracy i współdziałania organizacji, przy zachowaniu samodzielności poszczególnych związków i wzajemnym poszanowaniu ich twórczej odrębności.

Związki młodzieży rozwijając dobre tradycje wspólnych inicjatyw powinny zbliżać dzieciom i młodzieży idee i zasady braterstwa organizacji młodzieżowych tak, by harcerze opuszczając szeregi organizacji po ukończeniu szkoły podstawowej lub średniej kontynuowali rozpoczętą w harcerstwie działalność społeczną w bratnich związkach ZMS, ZMW i KMW. Na problem ten należy zwrócić szczególną uwagę w programowaniu pracy harcerzy — uczniów starszych klas szkoły podstawowej i średniej.

Naczelną sprawą dla organizacji młodzieżowych jest zabezpieczenie ciągłości oddziaływania wychowawczego na dzieci i młodzież. Temu celowi powinna służyć realizacja wspólnych zadań i różnych inicjatyw. Potrzebne jest współdziałanie zmierzające do angażowania młodzieży w poprawę warunków i kultury życia w środowisku. Wśród wielu ważnych problemów duże znaczenie ma udział młodzieży w umacnianiu ludowej obronności. Harcerskie drużyny specjalnościowe powinny wykazywać się szczególną sprawnością, wiedzą i umiejętnościami fachowymi w tej dziedzinie.

Dla harcerek i harcerzy niewątpliwym walorem ZMS i ZMW jest to, że organizacje te zrzeszają w swych szeregach przede wszystkim młodzież pracującą, dorosłą, uczestniczącą w budownictwie socjalizmu. Harcerze chcą być dorośli, chętnie więc identyfikują się z dorosłymi członkami ZMW w ich wsi lub członkami ZMS w zakładzie, który opiekuje się ich szkołą, podobnie jak starają się naśladować instruktorów.

Dopracowując metodykę ruchu młodzieżowego, trzeba koniecznie stworzyć płaszczyznę i formy, by także bratnie organizacje stawiały przed byłymi wychowankami ZHP zadania sformułowane

w sposób, do którego przywykli, odpowiadający wytworzonym w trakcie działania w harcerstwie nawykom i zasadom uczestnictwa w ruchu społeczno-politycznym. Nie oznacza to, że postulujemy opracowanie w ZMS, ZMW czy KMW prawa, stopni itp. elementów harcerskiego systemu wychowawczego.

Zjazd uważa za jedną z priorytetowych spraw możliwie szybkie opracowanie metodyczne i programowe sposobów umożliwiających realizację ciągłości oddziaływania wychowawczego oraz ścisłe współdziałanie ogniw ZMS, ZMW i ZHP w szkołach średnich i zawodowych. Zobowiązuje Radę Naczelną ZHP do podjęcia inicjatywy powołania przez ZMS, ZMW i ZHP wspólnej Rady Programowo-Metodycznej. Na ogólny efekt naszej wspólnej pracy składa się bowiem nie tylko wysiłek poszczególnych organizacji, ale i wzajemna pomoc w jego osiąganiu.

Zjazd zwraca się do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz katedr pedagogiki na uniwersytetach i Instytutu Pedagogiki z apelem o podjęcie prac naukowych zmierzających do stworzenia jednolitego programu wychowania społecznego dzieci i młodzieży.

1.5.3. List Delegatów IV Zjazdu ZHP do Dziewcząt i Chłopców walczącego Wietnamu

źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 279–280, dostęp zbiory własne

JESTEŚMY Z WAMI!
LIST DELEGATÓW
IV ZJAZDU ZHP
DO DZIEWCZĄT I CHŁOPCÓW WALCZĄCEGO WIETNAMU

Dziewczęta i chłopcy Wietnamu!

W imieniu polskich harcerek i harcerzy przesyłamy Wam gorące, z serca płynące, braterskie pozdrowienia.

Jesteśmy głęboko oburzeni agresją imperializmu amerykańskiego na Wasz kraj, rajdami pirackich samolotów, które codziennie zrzucają tysiące ton bomb na domy, w których mieszkacie, na szkoły, w których się uczycie, na fabryki i zakłady, w których pracują Wasze matki i ojcowie.

I u nas był taki czas. Hitlerowscy najeźdźcy pragnęli zniszczyć naszą Ojczyznę, wymazać ją z kart historii. Na polskie domy i szkoły spadały bomby — zabijały i raniły, niszczyły wszystko, co nasz naród zbudował własną pracą.

Stanęliśmy do walki na śmierć i życie. Nie zabrakło w niej dziewcząt i chłopców, nie zabrakło harcerzy. Wysiłek i trud narodu nie poszły na marne. Hitlerowski agresor został rozgromiony. Taki sam los czeka każdego najeźdźcę rozpoczynającego wojnę.

Dziewczęta i chłopcy! Pionierzy!

Wiemy, że Wasi ojcowie i bracia strącili ponad 3 tysiące maszyn wroga. Piraci powietrzni nie mogą bezkarnie krążyć nad Wietnamską Ziemią.

Wiemy, że mimo barbarzyńskich nalotów, codziennie chodzicie do szkoły, pomagacie rodzicom w pracy, znajdujecie czas na zabawę, sport, rozrywkę.

Wierzymy, że zwyciężycie. Wierzymy, że odbudujecie ze zniszczeń wioski i miasta, domy i szkoły, szpitale i fabryki.

Życzymy Waszym siostrom i braciom z Południa, broniącym swojej ziemi i toczącym najcięższe bitwy — zwycięstwa nad amerykańskim agresorem.

Drodzy Wietnamscy Pionierzy!

Od wielu lat Związek Harcerstwa Polskiego prowadzi akcje, których celem jest niesienie Wam braterskiej pomocy. Zawsze możecie liczyć na całą polską młodzież!

Jesteśmy z Wami!

Żądamy pokoju dla Waszego pięknego kraju!

Wietnam dla Wietnamczyków!

IV Zjazd
Związku Harcerstwa Polskiego

1.6. V Zjazd ZHP, 1973 r.

1.6.1. Przemówienie członka Biura Politycznego KC PZPR Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego na V Zjeździe ZHP

źródło:
Wszystkie Siły Socjalistycznej Polsce, V Zjazd ZHP, Warszawa 11–13 III 1973 r., materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie Horyzonty, Warszawa, 1973 r., s. 17–25, dostęp zbiory własne

PRZEMÓWIENIE
CZŁONKA BIURA POLITYCZNEGO KC PZPR,
PRZEWODNICZĄCEGO RADY PAŃSTWA
TOW. HENRYKA JABŁOŃSKIEGO

Towarzysze Delegaci! Reprezentanci Związku zrzeszającego najmłodszych zorganizowanych obywateli Polski Ludowej!

Przynoszę Wam serdeczne pozdrowienia od Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Pierwszego Sekretarza tow. Edwarda Gierka.

Gdy w październiku 1968 roku zebrał się poprzedni, IV Zjazd ZHP, obradował on pod hasłem: „Polsce Ludowej — serca, myśli, czyn!" Było ono wyrazem patriotycznego zaangażowania uczniów i wychowawców zrzeszonych w Waszym Związku, było świadectwem przekonania, że miłość Ojczyzny i służba dla niej powinny cechować każdego obywatela naszego kraju, było uznaniem prawdy, że na tej, i tylko na tej drodze może harcerstwo wypełnić swe zaszczytne i odpowiedzialne zadania.

Postawa ta stworzyła instruktorom i wszystkim harcerzom możliwość zrozumienia istotnego sensu rewolucyjnych przemian, jakie się w Polsce dokonały; wczucia się w dzieje bohaterskich walk poprzednich pokoleń, które te przemiany spowodowały; ukazania na tej bazie perspektywy młodego pokolenia. Ułatwiała ona zarazem stosowanie w coraz szerszym zakresie słusznych metod wychowania przez pracę, przy równoczesnym rozwoju samowychowania, w oparciu o prawidłowe wykorzystanie zasad samorządności organizacji. Na ile możliwości te wykorzystaliście, ocenić musicie bezstronnie sami, dla wyciągnięcia niezbędnych wniosków. Będzie to tym łatwiejsze, że obecny, V Zjazd ZHP odbywa się w warunkach pod każdym względem korzystniejszych. Przede wszystkim możliwe wówczas do ukazania tylko w ogólnych zarysach perspektywy młodego pokolenia nabrały wyraźnych kształtów, a hasło zbudowania „drugiej Polski" nie jest tylko marzeniem

czy nawet postulatem możliwym do urzeczywistnienia w bliżej nie określonym czasie, lecz jak najbardziej konkretnym programem, który faktycznie już się realizuje mimo braku jeszcze ostatecznego opracowania ścisłych norm planu na następne pięciolecia. Już jednak obecny etap prac planistycznych, w powiązaniu z osiągniętym tempem rozwoju gospodarczo-społecznego kraju, pozwala nam działać w wyraźnie wytkniętym kierunku, z rozwagą, ale śmiało, z rozmachem, o jakim w czasie IV Zjazdu ZHP nie mogliśmy jeszcze myśleć.

A nie trzeba przecież długo dowodzić, czym w pracy wychowawczej jest ukazanie perspektyw i przygotowanie do współuczestnictwa w ich osiąganiu, bo sprawa ta wśród pedagogów od dawna jest bezsporna. I nie może być chyba piękniejszej perspektywy niż ta, która zawiera się w stwierdzeniu: „Polska twych marzeń, pragnień i ambicji jest w zasięgu twych możliwości, od ciebie zależy, kiedy stanie się ona rzeczywistością."

Możemy i musimy te słowa adresować do wszystkich obywateli naszego kraju, bo tylko zgodnym, zbiorowym wysiłkiem osiągnąć możemy wspólnie wytyczony cel, każdy zaś maruder opóźnia tempo marszu ku coraz lepszej przyszłości, każdy leń i marnotrawca oddala perspektywę, której na imię „druga Polska".

„Druga Polska" to podwojenie całego materialnego dorobku dotychczasowych pokoleń, pomnożenie sił wytwórczych kraju. Ale to tylko ilościowe jej określenie. I gdyby się do niego ograniczyć, mówilibyśmy jedynie małą część prawdy o świetlanym dniu jutrzejszym naszej Ojczyzny. Na tej niezbędnej bowiem bazie materialnej rozwinie się wszechstronnie kultura narodowa, zmieni się gruntownie model konsumpcji dóbr, wśród których dobra duchowe odgrywać będą coraz większą rolę, socjalistyczne stosunki międzyludzkie uczynią życie każdego z Polaków szlachetniejszym i piękniejszym, a wraz z pozytywnymi zmianami w postawach ideowych ludzi socjalizmu i społecznej motywacji ich działania ukaże wszystkie swe walory demokracja socjalistyczna, siła zaś, znaczenie i wkład Polski do skarbca światowej kultury będą przedmiotem szlachetnej dumy każdego patrioty.

Może ktoś zapytać: „jaka gwarancja, że tak rzeczywiście będzie?" Tkwi ona w samej istocie naszego ustroju, w dotychczasowych rezultatach, jakie na drodze budownictwa socjalistycznego uzyskaliśmy, w słusznej polityce przewodniczki

naszego narodu — partii, wreszcie w nas, w ludziach, w doświadczeniu starszych, w nieprzebranych zasobach energii naszej młodzieży.

To, czego potrafiliśmy dokonać w ciągu niepełnych jeszcze trzech dziesiątków lat od chwili wyzwolenia pierwszych skrawków ojczystego terytorium, będzie zdumiewać potomnych zakresem i głębokością dokonanych przemian, dowodząc niezbicie, że Polska Ludowa jest ukoronowaniem całego polskiego procesu historycznego. Ale równocześnie jest oczywistą prawdą, że każde nowe pięciolecie zaczynamy od znacznie wyższego poziomu niż poprzednie, z dogodniejszych pozycji startowych, ekonomicznych i społecznych, coraz bogatsi w doświadczenia, rozporządzając coraz wyższym wykształceniem i przygotowaniem kadr. A więc i zadania, jakie sobie stawiamy, muszą być coraz większe, ambitniejsze.

Nie zwracamy oczu w przeszłość po to, by sami siebie chwalić, by pełni dumy ze swych zdobyczy spocząć na laurach. Taka postawa musiałaby prowadzić do załamania się dalszego rozwoju kraju, byłaby niczym nie usprawiedliwionym aktem niewiary w twórcze zdolności tych pokoleń, które dojrzały i dojrzewają w Polsce Ludowej.

Znajomość przeszłości potrzebna nam jest po to, by lepiej poznać źródła naszych sukcesów, ale i źródła naszych niepowodzeń, tego, co stanowi siłę narodu, jak i tego, co jest wciąż jeszcze jego słabością.

Takie właśnie spojrzenie na przebytą drogę leży przecież u podstaw tego przyspieszonego tempa rozwoju kraju, jakie osiągnęliśmy w ostatnich dwóch latach.

Trzeźwość oceny aktualnej naszej pozycji w świecie przeżywającym rewolucję naukowo-techniczną, wolna od wszelkiego koloryzowania analiza rzeczywistości, skrupulatny rachunek, a równocześnie umiejętność perspektywicznego myślenia i śmiałość działania muszą pozostawać z sobą w całkowitej harmonii, jeśli opieramy się na naukowej metodzie badań rozwoju społecznego, umiemy twórczo stosować teorię marksizmu-leninizmu, jeśli czynami naszymi kieruje idea służby społeczeństwu, a mózg i serce zgodnie dyktują nam niewzruszoną prawdę, że dla współczesnego Polaka pojęcia patriotyzm i socjalizm są nierozdzielne.

I właśnie dlatego program budowy „drugiej Polski" nie może być rozpatrywany tylko w kategoriach ekonomicznych i technicznych. Zarówno jego treść, jak i drogi jego realizacji

nie mogą się w nich zmieścić. Zrozumieć go w pełni i urzeczywistnić można jedynie wówczas, gdy pojmie się przede wszystkim jego sens ideowy, gdy obejmie się myślą całą jego bogatą, a zarazem najściślej zharmonizowaną wewnętrznie złożoność, gdy porwie nas szlachetność jego intencji, gdy urok wizji, jaką stwarza, wywoła w nas ambicję jak najszybszej i możliwie najdoskonalszej budowy tej drugiej, lepszej, piękniejszej, wymarzonej, a przecież całkowicie realnej Polski.

Ale aby zgodność zapanowała między marzeniem i rzeczywistością, nie wystarczy tego pragnąć, trzeba do tego doprowadzić konkretnym, codziennym działaniem, trzeba umieć zwalczać przeszkody, zarówno te, które wynikają z przyczyn obiektywnych, jak i te, które tkwią w nas samych, w naszych ułomnościach, w naszych zbiorowych i indywidualnych wadach i brakach.

Może powiedzieć ktoś, że łatwo postulować to tym wszystkim, którzy zbliżają się do finiszu swojej publicznej działalności, świadomi, że główne zadania budowy „drugiej Polski" przesuwać się muszą w coraz większym zakresie na barki młodych, którzy dopiero dziś podejmują praktyczne obowiązki lub się do nich jeszcze przygotowują. Ale odpowiedź na to może być tylko w formie pytań: „Kto ma prawo i na jakiej podstawie sądzić, że młode pokolenia, wychowane już w Polsce Ludowej, są mniej warte niż pokolenia poprzednie? Czym uzasadnić brak zaufania do ich zdolności, ambicji i patriotyzmu? Czy spadkobiercy tych, którzy heroicznym swym czynem wywalczyli wolność Ojczyzny, odbudowali ją, stworzyli jej ekonomiczną i polityczną pozycję, budzącą szacunek i uznanie w całym świecie, nie są zdolni podjąć się zadań co najmniej równie trudnych i odpowiedzialnych? Czy nie stać ich na heroizm pracy dla wspólnego i ich własnego dobra? Czy mniej miłują prawdę, sprawiedliwość i piękno, których wspólne imię — socjalizm?"

I z kolei na te pytania odpowiedzieć można i należy wyrażeniem pełnego zaufania do naszej młodzieży, że swej historycznej szansy nie zmarnuje, że potrafi sprostać swej misji dziejowej, że musi ją być stać na podjęcie tych wielkich i trudnych zadań. Dodajmy też od razu słowami tow. E. Gierka: „...właśnie na ich miarę musimy wychowywać młodzież i całe społeczeństwo — wychowywać, inspirować i organizować do uporczywej, niezłomnej, konsekwentnej walki o po-

stęp we wszystkich dziedzinach, w każdym zakładzie pracy i w każdej wsi, wszędzie!"

Prawda, że nasza współczesna rzeczywistość nieraz jeszcze odbiega od socjalistycznych ideałów, które wyznajemy, ale wniosek stąd tylko jeden, ten, który sformułował pierwszy sekretarz naszej partii na VII Plenum KC PZPR: „Rzecz w tym, by nie rezygnować z ideałów, lecz zmieniać rzeczywistość. Tego musimy uczyć, do takiego stawiania sprawy zachęcać i w takim działaniu pomagać! Socjalizm bowiem to ideologia i praktyka stałej walki o postęp!"

Słowa te odnoszą się do wychowania całego społeczeństwa, lecz ze szczególną siłą brzmią one wówczas, gdy odnosimy je do działalności organizacji młodzieżowych, a zwłaszcza tej, która działa wśród najmłodszych.

Wychowywać do stałej walki o postęp, wychowywać do stałego, permanentnego rozwoju gospodarki, kultury, socjalistycznych stosunków międzyludzkich, do ciągłego doskonalenia własnego narodu, do walki o pełny triumf idei sprawiedliwości społecznej na całym świecie — to wychowywać człowieka-bojownika o możliwie najwyższych walorach intelektu i charakteru, o najpełniej rozwiniętej osobowości, przepojonego najszlachetniejszymi, humanistycznymi dążeniami, zdolnego wytrwale, z pełną konsekwencją pracować dla ich urzeczywistnienia, znajdującego w aktywnym uczestnictwie w tej walce motywację swego działania, osobistą satysfakcję i pole do realizacji swych życiowych ambicji.

Aby takiego człowieka wychować, potrzebny jest skoordynowany na całym froncie wychowawczym wysiłek pedagogiczny i podporządkowana podstawowej idei przewodniej ciągłość procesu wychowawczego.

Jest oczywiste, że stosowane metody wychowawcze w szczegółach muszą się różnić, w zależności przede wszystkim od wieku uczestników tego procesu, niemniej jednak zawsze wynikać muszą z tych samych założeń ideowych. Na jeden w szczególności aspekt tej sprawy chciałbym zwrócić uwagę.

Mamy wychować człowieka o wysokich walorach, aktywnego w pracy, w działaniu znajdującego potwierdzenie swej osobowości, przez pracę realizującego swe pragnienia i ambicje. Dlatego też i samo wychowanie musi być oparte na pracy, która przecież od zarania ludzkości stanowiła główny czynnik ją formujący. Zasada wychowania przez pracę, przez celową, pozytywną aktywność jednostki w zespole, odnosi się w nie

mniejszej mierze do najmłodszego członka Waszej organizacji, do zucha, jak i do tego, który znajduje się już w kręgu instruktorskim.

Praca ta, aktywność, zaangażowanie przybierać muszą zharmonizowane, ale inne formy w szkole, inne w organizacji harcerskiej; aby jednak harcerstwo wykorzystało wszystkie pozytywy tej metody, musi być organizacją w pełni autentyczną, tj. nie tylko dla uczniów, lecz również wspólną organizacją uczniów i instruktorów. Nie jest to w praktyce łatwe, ale konieczne.

Tylko wówczas ukształtować można w członkach organizacji takie niezbędne człowiekowi socjalizmu cechy, jak rzetelność w pracy, ambicję, dążność do „równania w górę", do najlepszych, wytworzyć niechęć do przeciętności, pogardę dla lenistwa, obowiązkowość, lojalność w stosunku do kolektywu.

Z kolei związanie uczuciowe z kolektywem uwypuklać musi znaczenie takich cech, jak uczciwość, prawdomówność, zaangażowanie w sprawy zbiorowości, wrażliwość na krzywdę i niesprawiedliwość, na prawdę i piękno. Stara maksyma: „człowiek rośnie w pracy", nic nie straciła na swej aktualności, lecz właśnie w społeczeństwie socjalistycznym nabiera dopiero pełnego znaczenia, w pełni może być wykorzystana, gdyż powiązać ją można najściślej z perspektywą stojącą przed społeczeństwem i każdym jego członkiem. Powiązanie to istnieć musi w całym procesie wychowawczym, ale najlepiej uczynić to może organizacja zrzeszająca jednostki ludzkie w kolektywy na zasadzie dobrowolności, rozwijająca najskuteczniejszą formę wychowania — samowychowanie.

Socjalistyczna organizacja dziecięca i młodzieżowa ma w naszych warunkach praktycznie nieograniczone możliwości łączenia pracy w kolektywie z coraz to szerszymi, bardziej dalekosiężnymi perspektywami dla jednostki, jej najbliższego środowiska, narodu, świata wreszcie. Rzecz jedynie w tym, by te nadrzędne w stosunku do form wychowawczych socjalistyczne ideały wychowawcze stanowiły myśl przewodnią całej jej działalności.

„Im szerszy jest kolektyw, którego perspektywy są dla człowieka jego osobistymi perspektywami, tym człowiek jest większy i piękniejszy" — powiedział Makarenko. A wyciągając stąd praktyczny wniosek, harcerz poprzez rozumowe i uczuciowe związanie ze swym zastępem, drużyną, organizacją, domem rodzinnym, szkołą, środowiskiem czuć się musi zespolony

z narodem, ze wszystkimi walczącymi o sprawiedliwość i postęp na świecie; przez uznanie za swoje osobiste perspektyw tej walki stawać się człowiekiem socjalizmu, patriotą i internacjonalistą; musi widzieć i czuć nierozdzielność tych perspektyw, a w konsekwentnym dążeniu do ich przybliżenia i osiągnięcia samemu stawać się „większym i piękniejszym".

Aby jednak cele te osiągnąć, praca, działanie w zespole, uczuciowe z nim związki zespolone być muszą z wiedzą rosnącą w miarę dojrzewania człowieka, ze świadomością historyczną, która pozwala zrozumieć genezę i treść teraźniejszości oraz kierunki jej dalszych przeobrażeń. Nie wystarczy, by tę świadomość posiadali tylko ci, których, w węższym rozumieniu tego terminu, nazywamy wychowawcami. Skoro, i słusznie, tak wielką wagę przywiązujemy do samowychowania, do autentyzmu organizacji — świadomość historyczna i wiedza społeczna potrzebne są wszystkim jej członkom. Dopiero wówczas bowiem aprobata dla socjalistycznej drogi rozwoju Ojczyzny znajdzie pełne uzasadnienie rozumowe, wola walki o sprawiedliwość społeczną wsparta będzie znajomością słusznych i skutecznych metod tej walki. Tylko wówczas nastąpić może zrozumienie dziejowej roli klasy robotniczej i jej partii, ukształtowanie szlachetnej dumy narodowej z pozytywnego wkładu własnej Ojczyzny w dzieje ludzkości, poznanie i potępienie tego wszystkiego, co postęp gospodarczy i społeczny u nas i na świecie osłabiało i jeszcze osłabia, a wreszcie odkrywanie najszlachetniejszych wzorców osobowych.

Bez przyswojenia sobie niezbędnej sumy wiedzy społecznej niemożliwe jest ugruntowanie się w każdym Polaku takich cech, jak patriotyzm, gorący i świadomy; uznanie i szacunek dla klasy robotniczej, jako głównej siły sprawczej nieustannego rozwoju własnego narodu; wytworzony na bazie rozumienia roli państwa jako wspólnego dobra wszystkich jego obywateli instynkt państwowy; poszanowanie prawa i ładu społecznego; zrozumienie, że przyjaźń i ścisły sojusz ze Związkiem Radzieckim, z innymi bratnimi krajami socjalistycznymi i wszystkimi siłami postępu jest najwyższym nakazem patriotyzmu, poczucia odpowiedzialności za teraźniejszość narodu i przyszłe jego losy, jak też z tych samych pobudek wynikające — rozumowe i uczuciowe związanie z przewodniczką narodu — partią.

W innych formach muszą przyswajać sobie tę wiedzę kolektywy zuchowe niż np. zespoły uczniów szkół średnich, a to

oznacza, że przed Związkiem Harcerstwa Polskiego stoi konieczność wypracowania wielkiego bogactwa metod działania, wciąż doskonalonych w miarę rozrostu zakresu funkcji i możliwości organizacji.

Dotychczasowe osiągnięcia Związku pozwalają mieć doń zaufanie. Stało się ono podstawą wspólnych decyzji organizacji młodzieżowych o rozszerzeniu terenu pracy ZHP. W najlepiej rozumianym swym własnym interesie musi ono przyswoić sobie dorobek bratnich organizacji młodzieżowych, wykorzystać go twórczo, tak by cały zespolony w Federacji ruch młodzieżowy stanowił jedną ideową całość, zharmonizowaną zasadą ciągłości i jednolitości procesu wychowawczego i wzajemnego przenikania się w pracy.

Aby harcerstwo mogło podołać zwiększonym i w perspektywie rosnącym zadaniom, szczególną uwagę poświęcić musi problemowi swych kadr. Może ono w tym zakresie na pewno liczyć na pomoc innych organizacji młodzieżowych, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, a przede wszystkim na pomoc partii, ale najwięcej zależy od niego samego, od zrozumienia wagi sprawy, od sprawnego organizacyjnego jej rozwiązywania. Nikt w tym nie może władz harcerskich wyręczyć. Troskliwa i długofalowa praca nad wychowaniem coraz liczniejszych młodych kadr, zdolnych do podejmowania coraz bardziej odpowiedzialnych zadań — musi być traktowana jako szczególnie ważne kryterium oceny autentyczności organizacji i jej dorobku pedagogicznego.

To przecież od głęboko ideowego, a zarazem sprawnego kierowania całą organizacją, od poziomu jej kadr zależy rola harcerstwa w życiu naszego narodu, w kształtowaniu dnia dzisiejszego i jego perspektyw. Partia określiła jasno i niedwuznacznie swój stosunek do młodzieży, pragnie jej stworzyć jak najlepsze warunki, włączać do aktywnej pracy i współodpowiedzialności za rozwój kraju, ale właśnie dlatego przyszłość młodzieży i dalsza przyszłość narodu od niej samej w wielkiej mierze zależy. Musi ona wczuć się w głęboką prawdę słów Edwarda Gierka: „Polska naszych pragnień i naszych ambicji nie zrodzi się sama", musi z nich wyciągnąć dla siebie odpowiednie wnioski. O głębokie przemyślenie prawdy zawartej w cytowanych słowach Edwarda Gierka zwracam się nie tylko do Was, Towarzysze Delegaci, ale do wszystkich harcerzy w kraju. Niech każdy z nich uświadomi sobie, że i on jest współodpowiedzialny za losy swej Ojczy-

zny, za jej dzień jutrzejszy, za rozwój, za jej pozycję w świecie.

„Druga Polska" to cel zbiorowy nas wszystkich i każdego z osobna. Dla jego realizacji trzeba wytężyć i skoordynować wysiłki, podnosić bezustannie swe kwalifikacje, tak na ławie szkolnej przez gruntowną i solidną naukę, jak rzetelną i twórczą postawę w zakładzie pracy. Każdy z nas przecież rozumie, że patriotyzm nie udowodniony konkretnym działaniem na rzecz Ojczyzny byłby tylko zwykłym a wielce szkodliwym pustosłowiem. Najlepsza, zrzeszona w swych ideowo-wychowawczych organizacjach młodzież ma i musi mieć pełne poczucie realizmu, zgodności słów i czynów, bo wie, że w tej realistycznej postawie wobec stojących przed nią zadań tkwi najgłębszy sens wielkiego romantyzmu naszych czasów, romantyzmu tworzenia Polski naszych marzeń, kształtowania oblicza świata na miarę najszczytniejszych ideałów ludzkości, świata, w którym wszechwładnie zapanuje prawda i sprawiedliwość, w którym człowiek naprawdę będzie wielki pięknem swej duszy, swych pragnień, swego działania.

Życzę Wam, Drodzy Przyjaciele, byście w osiągnięcie tych perspektyw wnieśli jak największy swój wkład, byście na swym najbliższym Zjeździe mogli z dumą stwierdzić: „szans, jakie nam stworzyła partia, nie zmarnowaliśmy".

1.6.2. Uchwała V Zjazdu ZHP w sprawie programu

źródło:
Wszystkie Siły Socjalistycznej Polsce, V Zjazd ZHP, Warszawa 11–13 III 1973 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie Horyzonty, Warszawa, 1973 r., s. 357–380, dostęp zbiory własne

WSZYSTKIE SIŁY SOCJALISTYCZNEJ POLSCE! UCHWAŁA V ZJAZDU ZHP

Związek Harcerstwa Polskiego, ideowo-wychowawcza, masowa, dobrowolna organizacja uczniów i wychowawców, pracująca pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, przygotowuje dzieci i młodzież do aktywnego udziału w budowie socjalistycznej Polski. Wizja takiej Polski, na miarę pragnień i ambicji naszego narodu, została nakreślona w programie VI Zjazdu i VII Plenum KC PZPR.

Konsekwentna realizacja tego programu zmierza do systematycznego polepszenia materialnego i kulturalnego poziomu życia obywateli, do coraz szerszego stosowania socjalistycznych norm współżycia społecznego, do dynamicznego i harmonijnego rozwoju wszystkich dziedzin naszej gospodarki przy coraz pełniejszym wykorzystywaniu nauki i techniki, doskonaleniu form zarządzania i socjalistycznej demokracji.

Każdy instruktor i każdy harcerz musi zrozumieć, że urzeczywistnienie tego ambitnego programu zależy od jego wiedzy i umiejętności, od jego osobistego wysiłku i zaangażowania.

Każdy członek naszej organizacji musi więc nie tylko zrozumieć i uznać za słuszne cele i ideały zawarte w tym programie, ale także związać się z nimi sercem i umysłem, poczuć się osobiście odpowiedzialnym za to, w jaki sposób będą one realizowane.

Podejmując to trudne zadanie, służące przygotowaniu dzisiejszych uczniów do aktywnego, twórczego życia i działania w Polsce lat osiemdziesiątych i dwutysięcznych, powinniśmy w pełni wykorzystać dotychczasowe doświadczenia własne i bratnich organizacji młodzieżowych.

Ważnym osiągnięciem ZHP jest umiejętność włączania zuchów i harcerzy, a także uczniów nie zrzeszonych, w życie społeczno-polityczne swego środowiska i kraju, stwarzanie możliwości wpływu na to życie na miarę sił i doświadczeń młodzieży, uczenie dostrzegania problemów i potrzeb społecznych. Razem z młodzieżą podejmujemy działania służące zaspokajaniu różnorodnych jej potrzeb i potrzeb środowiska,

357

organizujemy pracę wykorzystując zasadę samodzielności i samorządności zespołów harcerskich. Dostarczamy młodzieży motywacji, wiedzy i umiejętności potrzebnych do wypełnienia patriotycznego obowiązku rzetelnej pracy i obrony Ojczyzny. Umacniamy w codziennej działalności jedność i współpracę pokoleń — dzieci, młodzieży i dorosłych. Tworzymy ruch społecznych wychowawców.

Przykładami działań o wielorakich walorach wychowawczych są: coroczne alerty organizowane wspólnie z Radą Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Turnieje Wiedzy Obywatelskiej, Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym, „Operacja 1001 — Frombork", Manewry Techniczno-Obronne, opieka nad miejscami pamięci narodowej, patronat nad Centrum Zdrowia Dziecka, akcje wychowawcze i czyny społeczne chorągwi i hufców, zadania zawarte w odznakach chorągwianych.

W okresie między IV a V Zjazdem program działalności harcerstwa wzbogacił się o nowe treści wychowawcze. Dzięki realizacji w ostatnich trzech latach takich kierunków programowych, jak: „Azymut — Polska 1980", „Nasze jutro zaczyna się dziś", „Twórczą myślą i sprawnym działaniem tworzymy jutro Polski" — rozpoczęliśmy kształtowanie wyobrażeń harcerzy o przyszłości, w którą wkraczają, o skomplikowanych problemach, które będą rozwiązywali. Odnotowujemy postęp w wykonywaniu przez drużyny różnorodnych zadań dla szkoły oraz w działalności związanej z kształtowaniem i rozwijaniem zainteresowań harcerzy. Podejmowana szeroko przez drużyny działalność społeczna dla swego środowiska i kraju stała się szkołą społecznego zaangażowania i wychowania przez pracę. Ogólnoharcerska akcja odbudowy i rozbudowy Fromborka — miasta Mikołaja Kopernika — jest szkołą patriotyzmu, twórczej pracy i zespołowego działania na wielką skalę. Wyzwoliła ona ogromne zasoby inicjatywy i aktywności wśród młodzieży szkół ponadpodstawowych.

Zwiększyła się znacznie rola ZHP w organizowaniu zdrowego, aktywnego wypoczynku młodzieży, co znalazło wyraz w znacznym wzroście liczby obozów i ich uczestników, w dynamicznym rozwoju Nieobozowej Akcji Letniej. Podjęliśmy zadanie lepszego przygotowania młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym kraju. Wzrosło zainteresowanie drużyn literaturą, teatrem, filmem i muzyką. Nastąpił także rozwój harcerskiej turystyki i sportu.

358

W wyniku tych różnorodnych działań harcerstwo odgrywa obecnie poważną rolę w życiu społeczności uczniowskiej w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Nowe poważne zadania, wynikające z Uchwały VI Zjazdu Partii i tez programowych VII Plenum KC PZPR, wymagają od całego ruchu młodzieżowego, w tym także od ZHP, mobilizacji wszystkich zasobów energii i określenia nowych dziedzin działalności.

By móc jeszcze lepiej oddziaływać na całe środowisko uczniowskie, organizacja nasza będzie stawać się coraz bardziej masową w szkołach podstawowych i stopniowo w szkołach ponadpodstawowych. Jako organizacja uczniów i wychowawców, będziemy zespalać swoją działalność z pracą ideowo-wychowawczą szkół.

Dalszy rozwój harcerstwa powinien być nierozerwalnie związany ze stałym postępem w dziedzinie nauki i techniki, z działalnością na rzecz ochrony przyrody i wzbogacaniem narodowej kultury. Będziemy wychowywać harcerzy na budowniczych i gospodarzy socjalistycznego państwa.

Harcerski program i system wychowawczy, a zwłaszcza ich realizacja, powinny jeszcze lepiej odpowiadać rozwojowi psychofizycznemu dzieci i młodzieży, trafniej reagować na zainteresowania i potrzeby młodego pokolenia, dobrze służyć integracji młodzieży z różnych środowisk, zacieśnianiu współdziałania młodzieży szkolnej z młodzieżą pracującą w mieście i na wsi, z młodzieżą studencką i wojskową.

Każda drużyna, każdy szczep i każdy krąg instruktorski powinien tak pracować, aby stać się zwartym, samodzielnym i samorządnym zespołem, kierującym się demokratycznymi zasadami współdziałania, w którym panuje wzajemny szacunek, zrozumienie i dyscyplina. Będziemy tak organizować pracę zespołów rówieśniczych — zastępów i drużyn — aby miały możliwość wyboru zadań i form ich realizacji, zgodnie z potrzebami i dążeniami, zamiłowaniami i umiejętnościami dzieci i młodzieży.

Kształtowanie norm moralnych, system wartości i postaw dzieci, młodzieży i instruktorów uzależnione są od wzorowo funkcjonujących zespołów. To właśnie w zespole każdy podejmuje indywidualne zadania i wypełnia je zgodnie ze Statutem, Prawem, Przyrzeczeniem Harcerskim i Zobowiązaniem Instruktorskim. W zespole wyzwolić się może aktywność i inicjatywa instruktorów, harcerzy i zuchów. Dobry zespół stwa-

rza warunki dla samowychowania, pobudza ambicję osiągania coraz wyższego poziomu pracy, zdobywania coraz szerszej wiedzy i umiejętności, m. in. poprzez świadome i systematyczne zdobywanie stopni i sprawności, aktywne uczestnictwo w realizacji różnorodnych zadań ideowo-wychowawczych.

Aby wypełnić te ambitne zadania, ZHP powinien uzyskać odpowiednie warunki dla przygotowania kadry, rozbudowy bazy materialnej i organizacyjnej w szkołach i w placówkach wychowania pozaszkolnego, powinien także wzbogacić bazę poligraficzną i środki masowej informacji.

I. GŁÓWNE ZADANIA PROGRAMOWO-WYCHOWAWCZE NA LATA 1973–1977

1. POZNAWAĆ KRAJ I ŚWIAT, LEPIEJ GO ROZUMIEĆ I AKTYWNIE PRZEKSZTAŁCAĆ

Wszystkim członkom naszej organizacji musimy umożliwić zdobywanie wiedzy społeczno-politycznej, a także dążyć do upowszechniania tej wiedzy w środowisku.

Powinniśmy doprowadzić do tego, aby stanowiła ona ideową motywację działania harcerzy i instruktorów. Musimy również stwarzać warunki dla realizacji inicjatyw służących krajowi i jego obywatelom.

Różnorodna działalność społeczno-polityczna ZHP będzie zmierzać do:

— upowszechniania wiedzy obywatelskiej, ukazywania ideologicznego i klasowego sensu przemian zachodzących we współczesnym świecie;

— zaznajamiania młodzieży z rewolucyjnymi dziejami ruchu robotniczego, z postępowymi tradycjami ruchu młodzieżowego, z bogatą historią narodu polskiego;

— ukazywania celów i dróg realizacji programu partii oraz rosnącej roli i obowiązków młodzieży;

— kształtowania świadomości, że przyszłość i bezpieczeństwo Polski zależą od nas, Polaków, od jedności i współdziałania ze Związkiem Radzieckim i innymi bratnimi państwami socjalistycznymi, ze wszystkimi siłami postępu, wolności i pokoju;

— uświadomienia młodzieży, że budowa socjalizmu odbywa się w warunkach walki klasowej, że w obecnej sytuacji toczy

się ona przede wszystkim o pozyskanie umysłów i serc, o kształtowanie postaw ludzi, o ich czyny, codzienne dążenia i cele, jakie sobie stawiają.

2. WALCZYĆ O URZECZYWISTNIENIE ETYCZNYCH IDEAŁÓW SOCJALIZMU

Będziemy pomagać harcerzom w rozwiązywaniu problemów, z którymi spotykają się w domu, klasie, szkole i najbliższym środowisku, będziemy ich zachęcać do podejmowania zadań, które pomogą zmieniać najbliższe otoczenie dla dobra ludzi, wśród których żyją.

Zadania te stawiamy przed każdym instruktorem, harcerką i harcerzem. Chcemy:

— ukazywać, że humanistyczne treści i ich najpełniejsze urzeczywistnianie w życiu każdego człowieka i społeczeństwa wiążą się nierozerwalnie z socjalizmem;

— uświadamiać, że rozwój i szczęście jednostki w socjalistycznym ustroju zależą przede wszystkim od twórczej pracy każdego obywatela i zespolonego wysiłku całego narodu;

— wdrażać dzieci i młodzież do solidnego wypełniania codziennych obowiązków;

— kształtować obywatelską świadomość, poczucie dyscypliny społecznej i poszanowanie prawa;

— wyrabiać wrażliwość na krzywdę społeczną, kształtować opiekuńcze postawy, gotowość przychodzenia ludziom z pomocą;

— pomagać zrozumieć źródła wszelkiego zła społecznego i uczyć bezkompromisowo je przezwyciężać;

— uczyć tolerancji;

— rozwijać poczucie honoru;

— uczyć młodych, jak należy kształtować charaktery i zwalczać słabości, wzorując się na postawach upowszechnionych przez organizację;

— uczyć działania zgodnego z głoszonymi ideami.

Będziemy te zadania stawiać przed każdym harcerzem i każdym zespołem, ugruntowując w praktyce zasadę, że „zmienianie świata na lepszy harcerz zaczyna od siebie".

3. ZDOBYWAĆ WIEDZĘ I UMIEJĘTNOŚCI TECHNICZNE, UCZYĆ SIĘ SOLIDNIE I NOWOCZEŚNIE PRACOWAĆ

Umożliwiając wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych w praktycznym społecznym działaniu, będziemy kształtować ambicję coraz lepszej nauki, pogłębiania i rozszerzania wiedzy i doskonalenia metod jej przyswajania. Będziemy w konkretnym działaniu uczyć szacunku dla solidnej, wzorowo zorganizowanej pracy i kształtować nawyk sumiennego wywiązywania się z podjętych obowiązków.

Chcemy rozbudzać pasję poznawczą, wyrabiać przekonanie, że nauka jest dla młodzieży tym, czym twórcza praca dorosłego człowieka — patriotycznym obowiązkiem wobec kraju.

Chcemy rozbudzać ambicje przodowania w nauce, rozwijać i ugruntowywać zainteresowania każdego harcerza tak, aby starał się być znawcą w wybranej przez siebie dziedzinie wiedzy, popularyzatorem kultury i umiejętności technicznych w najbliższym środowisku.

Będziemy dążyć do tego, by ci wszyscy, którzy posiadają rzetelną wiedzę, potrafią stawiać pytania, uparcie szukać na nie odpowiedzi i już dziś stosować w praktyce zdobycze nauki i nowoczesnej techniki — cieszyli się w szkole zasłużonym autorytetem.

W wychowaniu przez pracę Związek nasz posiada wiele cennych doświadczeń. Wielkie, historyczne zadanie zbudowania „drugiej Polski" rodzi nowe potrzeby. Wychowaniu przez społecznie użyteczną pracę służyć powinna działalność organizacji w ciągu roku szkolnego i podczas wakacji.

Taka działalność harcerstwa pomoże młodzieży w wyborze zawodu, w podjęciu decyzji pozwalającej — na miarę swoich ambicji i zdolności — najlepiej służyć krajowi, zarówno swoimi kwalifikacjami, jak twórczą pracą i obywatelską postawą.

Jednym z najistotniejszych problemów w naszej działalności wychowawczej jest kształtowanie u dzieci i młodzieży szacunku dla ludzkiej pracy i jej efektów oraz właściwego stosunku do dobra społecznego. Dlatego będziemy uczyć dzieci i młodzież racjonalnego korzystania z wartości materialnych, kształtować nawyk gospodarności i troski o mienie zastępu, klasy, drużyny, szkoły, nawyk ekonomicznego myślenia i działania.

4. PRZYSPOSABIAĆ SIĘ DO OBRONY SOCJALISTYCZNEJ POLSKI

O przydatności do obrony Ojczyzny decydują: głęboka ideowość, patriotyzm, poczucie honoru, wysoka sprawność fizyczna i psychiczna, a także — w coraz większym stopniu — umiejętności techniczne. Te ważne cechy żołnierza-obywatela bę-

dziemy kształtować podczas różnorodnych zajęć harcerskich, organizowanych w pracowniach i w terenie, samodzielnie oraz przy współpracy naszych sojuszników, a w szczególności przy pomocy Ludowego Wojska Polskiego.

Będziemy nadal:

— rozszerzać wiedzę harcerzy o obronie kraju, przygotowywać ich do ochotniczej służby wojskowej;

— zapoznawać młodzież z bojowymi tradycjami walki i sławą polskiego oręża;

— utrzymywać stałe kontakty z weteranami walk o wyzwolenie narodowe i społeczne.

Wychowanie obronne będziemy ściśle łączyć z całokształtem działalności drużyn i szczepów harcerskich. Szczególnie ważne jest wytwarzanie u młodzieży umiejętności i nawyków sprawnego działania.

8. TWORZYĆ WSPÓŁCZESNY MODEL I STYL ŻYCIA MŁODEGO POLAKA

Będziemy wyzwalać dążenia i ambicje dorastającej młodzieży w kierunku stworzenia socjalistycznego stylu życia. W organizacji, a poprzez nią i jej poczynania — wśród całej dorastającej młodzieży, chcemy inicjować działania propagujące styl życia Polaków na miarę dzisiejszych potrzeb i zadań w przyszłości. Styl ten powinien obejmować zespół określonych wzorców i wyrażać się przyjmowaniem postępowej mody przez dorastające pokolenia.

Będziemy wymagać od harcerzy i kadry instruktorskiej wysokiej kultury osobistej. Chcemy, by każdy członek naszej organizacji umiał celowo korzystać z dorobku kulturalnego, twórczo uczestniczył w jego dalszym pomnażaniu i wzbogacaniu; chcemy, by cechowała go wysoka kultura na co dzień wyrażająca się właściwym stosunkiem do otoczenia, estetycznym wyglądem i sposobem bycia. Będziemy wymagać od harcerzy i instruktorów troski o naturalne środowisko człowieka, będziemy dążyć do podniesienia sprawności fizycznej harcerzy przez systematyczne uprawianie sportu i turystyki.

Twórczy udział w kulturze

Humanistyczne treści i formy kultury wzbogacają i kształtują osobowość, wrażliwość społeczną, poszanowanie człowieka i jego pracy, rozwijają poczucie piękna. Każda dziedzina kultury — literatura, film, teatr czy muzyka — stanowi cenny

i ważny środek wychowawczy w zakresie kształtowania w młodzieży postaw ideowych, moralnych i społecznych.

W dziedzinie kultury, współdziałając ze wszystkimi instytucjami, towarzystwami i organizacjami kulturalnymi, coraz pełniej będziemy:

— uczyć młodzież aktywnego korzystania z ogólnie dostępnych dóbr kulturalnych;

— tworzyć warunki do rozwijania twórczości młodzieży w różnych dziedzinach kultury i sztuki;

— kształtować coraz ambitniejsze potrzeby młodzieży w tym zakresie i umiejętności wartościowania jej treści;

— zaspokajać potrzeby kulturalnej rozrywki i tworzyć model racjonalnego spędzania wolnego czasu;

— krzewić szacunek dla dorobku i tradycji kultury narodowej i uczyć chronić jej zabytki.

Ochrona zdrowia i naturalnego środowiska człowieka, uprawianie sportu, turystyki i obozownictwa

Powszechnie znaną społeczeństwu wartością naszego Związku jest tradycyjna więź harcerstwa z przyrodą oraz umiejętność wpajania młodzieży przekonań, że naturalne środowisko człowieka jest cenną wartością osobistą i społeczną, że trzeba je nie tylko obronić przed skutkami cywilizacji, ale, dla dobra człowieka, umieć je zagospodarować i przekształcać.

Postępująca technizacja życia powoduje obok pozytywnych także szereg ujemnych skutków w rozwoju psychicznym i fizycznym człowieka. Rodzi to potrzebę rozszerzenia zajęć rekreacyjnych, a przede wszystkim sportu, turystyki i zajęć na świeżym powietrzu. Jest to szczególnie ważna dziedzina harcerskiej działalności, którą należy stale rozwijać i doskonalić w codziennej pracy drużyn i szczepów.

W trosce o zdrowie i tężyznę fizyczną młodzieży będziemy tworzyć warunki do uprawiania różnych dyscyplin sportowych. Wykorzystując bogate doświadczenia Związku w zakresie organizacji letniego i zimowego wypoczynku młodzieży, rozwiniemy różne formy turystyki i obozownictwa.

Turystyka powinna służyć pogłębianiu wiedzy, poznawaniu piękna ojczystego kraju i kształtowaniu dumy z jego osiągnięć. Wspólnie z innymi organizacjami będziemy upowszechniać rajdy turystyczne, turystykę kwalifikowaną, szkolenie kadry turystycznej i młodzieżowych opiekunów zabytków.

Dotychczasowe inicjatywy w organizowaniu licznych turnie-

jów i zawodów sportowych oraz rajdów turystycznych powinny służyć umasowieniu kultury fizycznej w drużynach, upowszechnianiu wycieczek, biwaków, wędrówek i zajęć ruchowych na każdej zbiórce. Całą działalność sportową i turystyczną, wypoczynek letni i zimowy, podnoszenie kondycji fizycznej powinniśmy łączyć skuteczniej niż dotychczas ze zdobywaniem umiejętności organizacyjnych, wyrabianiem zaradności i odporności na trudy.

6. PRZYGOTOWYWAĆ SIĘ DO WSTĄPIENIA W SZEREGI BRATNICH ZWIĄZKÓW MŁODZIEŻY PRACUJĄCEJ I STUDIUJĄCEJ, DO KONTYNUACJI I WYPEŁNIANIA W NICH NOWYCH ZADAŃ

Każdy harcerz powinien znać tradycje komunistycznego i postępowego ruchu młodzieżowego w Polsce, czerpać z nich wzory walki i pracy dla Polski Ludowej i socjalizmu. Powinien także poznać program i zadania bratnich związków młodzieży w zakładach pracy i instytucjach, w mieście i na wsi, w uczelniach i w wojsku.

Zacieśniając współpracę z bratnimi organizacjami młodzieżowymi będziemy podejmować i realizować wiele wspólnych zadań, aby każdy harcerz wstępujący do związku młodzieży pracującej w mieście, na wsi lub na uczelni wiedział, czego organizacja od niego wymaga, i miał świadomość, co sam potrafi wnieść, czego pragnie się nauczyć, jak sprosta nowym zadaniom i wymaganiom, w jaki sposób pracując w nowej organizacji przyczyni się do pomnożenia wartości i zwiększenia skuteczności działania polskiego ruchu młodzieżowego w budowie socjalistycznej Polski.

II. ZHP W SPOŁECZNYM FRONCIE WYCHOWAWCZYM

1. UMACNIAĆ JEDNOŚĆ I CIĄGŁOŚĆ RUCHU MŁODZIEŻOWEGO

Nowe, ambitne zadania stojące przed naszym społeczeństwem stwarzają potrzebę podniesienia wymogów ideowych i politycznych wobec członków ZHP. Powinny wzrosnąć i być solidnie realizowane w praktyce obowiązki młodych ludzi wobec pracy, nauki, własności społecznej, porządku publicznego i socjalistycznego państwa.

Wzmocnienie funkcji wychowawczych oraz podniesienie

efektywności działań organizatorskich ruchu młodzieżowego, wynikające z obiektywnych potrzeb kraju i jego młodego pokolenia, rodzi wśród młodzieży dążenie do zacieśnienia jedności w realizacji programu nakreślonego przez partię i osiągnięcia wyższej formy zorganizowania ruchu młodzieżowego w Polsce.

W tym celu utworzona zostaje Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, posiadająca warunki integrowania działalności programowej, a w niektórych dziedzinach i organizacyjnej, wszystkich związków młodzieży. Podstawą działania Federacji powinna być wspólna praca prężnych środowiskowych organizacji, oparta na zasadzie współuczestnictwa w określaniu i realizacji zadań dla całego ruchu młodzieżowego.

ZHP, przystępując do Federacji, wniesie do wspólnego programu i doświadczeń ruchu młodzieżowego dorobek swej działalności ideowo-wychowawczej: samorządność i samodzielność zespołów harcerskich, sprawdzone metody wychowania przez pracę i działalność społeczną, pasję wychowawczą tysięcy instruktorów i uczniów szkół ponadpodstawowych, doświadczenia w organizowaniu letniego i zimowego wypoczynku dzieci i młodzieży oraz czasu wolnego w miejscu zamieszkania, dyscyplinę i prężność organizacyjną w przeprowadzaniu wielkich akcji.

Związek Harcerstwa Polskiego, wnosząc do Federacji swój dorobek, będzie jednocześnie korzystać z doświadczeń bratnich organizacji młodzieżowych i razem z nimi tworzyć koncepcję pracy z uczniami szkół ponadpodstawowych oraz wspólnie wprowadzać ją w życie.

Zjazd zobowiązuje wszystkie ogniwa Związku do upowszechniania i rozszerzania wpływu harcerstwa na młodzież szkolną oraz do ściślejszego współdziałania z ogniwami bratnich związków młodzieży w umacnianiu jedności i ciągłości ruchu młodzieżowego.

2. ODDZIAŁYWAĆ NA CAŁE ŚRODOWISKO UCZNIOWSKIE, ZESPALAĆ DZIAŁALNOŚĆ HARCERSTWA Z IDEOWO-WYCHOWAWCZĄ PRACĄ SZKOŁY

Związek Harcerstwa Polskiego, kreśląc program ideowego wychowania, pragnie rozwijać swoją działalność w ścisłej więzi z przedsięwzięciami wychowawczymi państwa, wnieść swój

wkład w realizację programu resortu oświaty i wychowania na lata 1972—1975, dążąc do stałego doskonalenia jednolitego systemu wychowania.

Ważnym zadaniem ZHP — pierwszej w życiu młodego człowieka organizacji ideowo-wychowawczej — jest skupienie w swych szeregach możliwie najliczniejszych grup uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a za ich pośrednictwem — systematyczne rozszerzanie oddziaływania na całe środowisko uczniowskie.

Organizacja powinna być masowa i powszechnie dostępna w każdym środowisku. W każdej szkole powinien istnieć szczep harcerski.

Związek będzie współdziałał w pracach zmierzających do wyrównania dysproporcji między poszczególnymi szkołami, a zwłaszcza między szkołami w mieście i na wsi.

Współdziałać będziemy w realizacji kompleksowego programu wychowania w oparciu o zbiorcze szkoły gminne, których upowszechnianiem jesteśmy żywo zainteresowani. Weźmiemy też udział w przyspieszaniu procesu unowocześniania szkół, w tworzeniu z nich prawdziwych ośrodków wychowania socjalistycznego w środowisku, otwartych na wszystko, co nowe i twórcze.

Drużyny harcerskie za cel swej wychowawczej i społecznej działalności przyjmują przygotowanie harcerzy i młodzieży nie zorganizowanej do podejmowania zadań wynikających z rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju i dokonującej się rewolucji naukowo-technicznej. Związek będzie umacniać kształcącą i wychowawczą rolę szkoły, wiązać ją z życiem środowiska. Równocześnie będziemy współdziałać przy unowocześnianiu treści i form pracy w wychowawczych placówkach pozaszkolnych. Uważamy, że w tych środowiskach, gdzie działalność harcerstwa została umasowiona, a jego oddziaływaniem ogarnięto większość uczniów, harcerstwo powinno mieć instytucjonalnie zapewniony wpływ na program i dobór kadry tych placówek.

Drużyny harcerskie muszą stawać się w szkołach ośrodkami inicjatywy i aktywności, oddziałującymi na wszystkich uczniów, stwarzającymi dzieciom i młodzieży warunki do samodzielnej i samorządnej działalności. Drużyny i szczepy harcerskie wspierać będą pracę samorządu uczniowskiego między innymi przez rekomendowanie do pracy w nim swojego

aktywu. Harcerstwo powinno pomagać nauczycielom włączać młodzież do współdecydowania o ważnych sprawach społeczności uczniowskiej.

Rozwój ilościowy harcerstwa odbywać się będzie w sposób planowy. Temu procesowi towarzyszyć musi stwarzanie odpowiednich warunków — przede wszystkim kadrowych. Bezwzględnie przestrzegać należy zasady dobrowolności, a każdy chłopiec i dziewczyna wstępujący do harcerstwa musi być dokładnie zapoznany z Prawem Harcerskim, które będzie go obowiązywało, i z zadaniami, jakie go czekają.

Istotnym czynnikiem wpływającym na wzrost szeregów organizacji jest doskonalenie programu działania.

Harcerstwo — coraz bliższe żywotnym potrzebom i zainteresowaniom uczniów — stanie się organizacją atrakcyjną także i dla tych, którzy dotychczas nie widzieli w nim miejsca dla siebie.

Ważnym zadaniem jest rozwój harcerstwa w szkołach ponadpodstawowych. Nasze dotychczasowe doświadczenia dowodzą, że stać nas, działając razem z bratnimi związkami młodzieży i przy współpracy z nauczycielami, na stworzenie w szkołach ponadpodstawowych organizacji prężnej i aktywnej.

Zdajemy sobie sprawę, że mamy obecnie do rozwiązania zadania jakościowo różne od dotychczasowych. Musimy obecnie zdobyć wpływy i autorytet w każdej klasie i w każdym zespole koleżeńskim.

Spoczywa na nas zwiększona odpowiedzialność za to, by razem ze szkołą i rodziną pomóc młodzieży w prawidłowym przygotowaniu do dorosłego życia społecznego.

Harcerze szkół ponadpodstawowych powinni przystąpić do realizacji nowych, ambitnych zadań Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej. Będzie to program autentycznego społecznego działania, intelektualnego i ideowego rozwoju. Program ten skonkretyzuje się w praktycznym, samodzielnym działaniu harcerskich drużyn i szczepów, z uwzględnieniem potrzeb różnych środowisk i typów szkół.

Zjazd zaleca Radzie Naczelnej ZHP przedyskutowanie i przyjęcie całościowej koncepcji programowej i organizacyjnej, wypracowanej wspólnie z ZMS i ZSMW, w celu dalszego rozwoju harcerstwa w szkołach ponadpodstawowych, a także

omówienie wniosków wynikających dla pracy ZHP z faktu przynależności do Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.

3. WNOSIĆ SWÓJ WKŁAD W OŻYWIENIE I ROZWÓJ ŚRODOWISKA SPOŁECZNEGO

ZHP będzie nadal, przy pomocy władz partyjnych i państwowych oraz ruchu przyjaciół harcerstwa, realizować główne cele ideowo-wychowawcze oraz ważne społecznie zadania przy jak najbliższej współpracy z rodziną, organizacjami społecznymi, wojskiem, związkami zawodowymi, samorządem mieszkańców i innymi sojusznikami, wykorzystując w szerokim zakresie środki masowej informacji.

Za jedno z podstawowych zadań uważamy dążenie do ujednolicenia norm i wymagań stawianych przed dziećmi i młodzieżą przez wszystkich partnerów wychowawczego frontu, a zwłaszcza przez szkołę i rodzinę. W tym celu współdziałać będziemy ze wszystkimi partnerami w walce o pozytywne wzorce postępowania i w zdecydowany sposób zwalczać takie negatywne zjawiska obyczajowe, jak alkoholizm, nieposzanowanie mienia społecznego, brak dyscypliny społecznej itp.

Wspierać będziemy wszelkie wysiłki społeczne zmierzające do udzielania pomocy rodzinom przeżywającym trudności wychowawcze oraz do roztaczania opieki nad dziećmi z rodzin rozbitych i nie zapewniających niezbędnych warunków wychowawczych.

Realizując zadania programowe przewidziane na lata 1973—1977 zmierzać będziemy do integracji działań drużyn pracujących w środowisku miejskim i wiejskim, uwzględniając jednak fakt, że oprócz wspólnych, jednolitych problemów i zadań — istnieją również specyficzne potrzeby dzieci i młodzieży, różne w obu środowiskach.

W mieście ważnym zadaniem drużyn i szczepów jest podnoszenie poziomu pracy wychowawczej w miejscu zamieszkania. Sprzyjać to będzie podnoszeniu autorytetu harcerstwa wśród ogółu mieszkańców osiedli. Dlatego wzrasta znaczenie stałego uściślania współpracy instancji harcerskich, instruktorów, drużyn i szczepów z zarządami i kołami ZMS w zakładach pracy, z komitetami FJN, ze spółdzielniami mieszkaniowymi i samorządem mieszkańców, z kołami TPD i innymi organizacjami. Będziemy w jeszcze większym stop-

niu podejmować wspólnie z nimi różnorodne przedsięwzięcia zmierzające do tego, aby zastępy harcerskie, wraz z ogółem dzieci i młodzieży i wspólnie z dorosłymi, zaspokajały różne własne potrzeby i potrzeby całego środowiska, dbały o poszanowanie mienia mieszkańców, przejawiały troskę o ludzi starszych i przeciwstawiały się negatywnym zjawiskom społecznym.

Szczepy i drużyny harcerskie będą organizowały w osiedlach: imprezy sportowe, turystyczne, kulturalne oraz inicjowały różne przedsięwzięcia wiążące emocjonalnie młodych mieszkańców z ich osiedlem, dzielnicą i miastem.

Ważnym zadaniem drużyn i szczepów jest wpajanie nawyków i uczenie umiejętności pełnego wykorzystania tych wartości kulturalno-cywilizacyjnych, jakie stwarza miasto: korzystanie z bibliotek i czytelni, chodzenie do teatrów, muzeów, na wystawy, odczyty i prelekcje.

Na wsi działalność drużyn, szczepów i związków drużyn będziemy przede wszystkim łączyć z procesem zachodzących tam przemian społeczno-ekonomicznych i kulturalno-oświatowych, wyrażających się m. in. w utworzeniu gmin i gminnych szkół zbiorczych.

Struktura szczepów harcerskich i ich wzajemne związki dostosowane zostaną do struktury gmin i gminnych szkół zbiorczych. Komendy gminnych związków drużyn, powiązane z gminnymi ogniwami władz oświatowych i kulturalnych, organizacji spółdzielczych i gospodarczych, powinny stopniowo przejmować część kompetencji komend hufców, zwłaszcza w zakresie letniego wypoczynku, bazy materialnej, dokształcania kadry.

W celu gruntowniejszego rozwijania wiedzy harcerzy o postępie społecznym należy w jeszcze większym stopniu umacniać więź i współpracę z kołami ZSMW, z państwowymi i spółdzielczymi organizacjami gospodarczymi.

Konieczne jest kształtowanie zamiłowania do życia i pracy na wsi. Dlatego drużyny w toku swej pracy będą ukazywać perspektywy rozwoju wsi i podnoszenia poziomu życia mieszkańców, włączając harcerzy, na miarę ich możliwości, do realizacji tych przemian.

Ważnym zadaniem harcerstwa jest upowszechnianie w świadomości mieszkańców wsi prawa dziecka do kształcącej rozrywki oraz przekonanie społeczeństwa o konieczności stwa-

rzania warunków do racjonalnego wypoczynku dzieci i młodzieży.

Harcerstwo będzie popierać wszystkie przedsięwzięcia społeczne zmierzające do wyposażenia szkoły gminnej w niezbędne uprawnienia i zasoby materialne. Będziemy też wspierać wysiłki mające na celu koordynowanie i zespalanie środków społecznych wokół GRN i szkoły gminnej jako centrum działalności wychowawczej i opiekuńczej w stosunku do ogółu dzieci i młodzieży zamieszkujących gminę.

Harcerstwo, ściśle współdziałając z pozostałymi członkami Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, będzie inicjowało przedsięwzięcia społeczne służące szybkiemu rozwojowi niezbędnych warunków do organizowania różnych form aktywnego wypoczynku i dobrej rozrywki dla ogółu dzieci i młodzieży.

4. UCZESTNICZYĆ W PRZYSPOSABIANIU MŁODZIEŻY DO ŻYCIA RODZINNEGO

Przygotowujemy uczniów do szeroko rozumianego życia społecznego, a więc i do życia w rodzinie. W toku działalności społeczno-wychowawczej kształtujemy ważne społecznie postawy obywatelskie.

W tym celu musimy dążyć do utrzymania systematycznych kontaktów z rodziną każdego harcerza, informować rodziców o bieżących pracach drużyny, współdziałać z nimi w rozwiązywaniu konkretnych spraw wychowawczych. Związek dążyć będzie do dalszego rozwoju kół przyjaciół harcerstwa, pełniejszego włączania ich do rozwiązywania problemów wychowawczych, opiekuńczych i społecznych dotyczących harcerzy i wszystkich dzieci w środowisku.

Związek Harcerstwa Polskiego zwiększy wysiłki, aby skuteczniej kształtować u zuchów i harcerzy postawę wzajemnego szacunku i zrozumienia dla członków rodziny. Każdy zuch i harcerz musi wiedzieć, że do jego podstawowych obowiązków należy solidne wywiązywanie się z zadań wynikających z prawidłowego funkcjonowania gospodarstwa domowego, życzliwe przychodzenie z pomocą pozostałym członkom rodziny.

Istnieje też potrzeba skuteczniejszego działania organizacji w celu przygotowania dziewcząt i chłopców do roli żon i mężów, matek i ojców, do ważnych funkcji wychowawczych współczesnej rodziny.

W pracy z zuchami i harcerzami należy w większym stopniu wykorzystywać treści programowo-wychowawcze zawarte w naszym systemie samowychowawczym, m. in. w Prawie Zucha i Prawie Harcerskim.

Młodzi ludzie powinni właśnie w harcerstwie znajdować przyjaciół, z którymi można otwarcie porozmawiać o swoich problemach uczuciowych i moralnych. W harcerstwie powinna kształtować się postawa wzajemnego szacunku i zrozumienia chłopca i dziewczyny. W harcerstwie także młodzi ludzie mają szanse zdobyć umiejętności wychowawcze, gospodarcze i organizacyjne, przydatne w życiu rodzinnym.

5. UMACNIAĆ WSPÓŁPRACĘ Z ORGANIZACJAMI SPOŁECZNO-WYCHOWAWCZYMI

Organizacja nasza pragnie umacniać współpracę z organizacjami społecznymi i wychowawczymi dorosłych, prowadzącymi także działalność wśród młodzieży — z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych, Ligą Obrony Kraju, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym, Szkolnym Związkiem Sportowym, Towarzystwem Krzewienia Kultury Fizycznej, związkami sportowymi, organizacjami regionalnymi, kulturalno-oświatowymi i innymi, które posiadając wysoko kwalifikowaną kadrę i bogatą bazę materialną mogą udzielić harcerstwu wydatnej pomocy w kształtowaniu ważnych społecznie zainteresowań uczniów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Równocześnie rozwijać będziemy sprawdzone już formy zawierania dwustronnych porozumień na różnych szczeblach, z różnymi organizacjami i instytucjami, podejmować z innymi partnerami wychowawczego frontu wspólne przedsięwzięcia wychowawcze oraz występować razem z nimi z inicjatywami dotyczącymi rozwiązywania ważnych problemów wychowawczych i opiekuńczych.

Dla uzyskania jak najlepszych efektów wychowawczych ZHP będzie dążyć do tego, aby wszyscy partnerzy socjalistycznego frontu wychowania rozwijali samorządne i samodzielne działanie dzieci i młodzieży oraz ich aktywność społeczną.

Wśród ważnych partnerów harcerstwa w dziedzinie wycho-

wania na czoło wysuwają się związki zawodowe i organizacje spółdzielcze, których aktywność i wszechstronne możliwości winny stanowić oparcie dla naszego Związku w zaspokajaniu ważnych potrzeb opiekuńczych i rekreacyjnych dzieci i młodzieży w mieście i na wsi.

III. KADRA INSTRUKTORSKA – ŹRÓDŁEM INICJATYW I WARUNKIEM SUKCESÓW

O efektach pracy Związku decyduje przede wszystkim jego kadra instruktorska, społecznie podejmująca pracę wychowawczą w drużynach zuchowych i harcerskich. Inicjatywa i zaangażowanie w działalność ZHP są szczególnym wyrazem aktywności społeczno-politycznej młodych nauczycieli, techników, robotników, studentów, przedstawicieli różnych zawodów i środowisk, a także uczniów szkół ponadpodstawowych.

Ich zamiłowanie do pracy z dziećmi i młodzieżą, ich pedagogiczne doświadczenia, które są ważnym dorobkiem organizacji i gwarantują podejmowanie nowych odpowiedzialnych zadań, dają im zarazem satysfakcję z rzetelnej służby dla przyszłości. Rzeczywistość społeczna naszego kraju stawia organizacji coraz trudniejsze zadania wychowawcze. Realizować je będą harcerscy instruktorzy. Wymaga to od nich stałego pogłębiania wychowawczych i harcerskich kwalifikacji, wiedzy ogólnej i specjalistycznej, zaangażowania w całokształt życia naszego kraju. Harcerski wychowawca jest wzorem osobowym dla swoich harcerzy. Dlatego musi tak postępować, aby jego żarliwa ideowość, zaangażowanie w pracy wychowawczej, wiedza, umiejętności, stosunek do ludzi i do pracy zawodowej stanowiły przykład do naśladowania.

Realizacja zadań stojących przed Związkiem będzie wymagała pozyskiwania dalszych tysięcy instruktorów, zarówno dla działalności w szkołach podstawowych, jak i ponadpodstawowych. Głównym źródłem nowej kadry powinny być drużyny harcerskie i młodzieżowe kręgi instruktorskie, uczelnie kształcące nauczycieli, czynna zawodowo kadra nauczycielska, bratnie związki młodzieży, wszystkie grupy wychowawców pozaszkolnych, a także inne środowiska społeczne, w których znaleźć się mogą ludzie gotowi do podjęcia służby instruktorskiej.

Szczególną rolę w przygotowywaniu kadry dla potrzeb wychowania i dla dalszego rozwoju ZHP spełniają uczelnie kształcące nauczycieli. Dlatego społecznie ważną sprawą jest umożliwienie przyszłym nauczycielom, by już w toku studiów zrozumieli rolę i miejsce harcerstwa w wychowaniu, poznali główne elementy metodyki harcerskiej, zdobyli umiejętności korzystania w pracy szkoły z walorów samorządnej i samodzielnej organizacji dzieci, młodzieży i wychowawców.

Potrzeby w tym zakresie spełni wprowadzenie problematyki harcerskiej do programu studiów we wszystkich uczelniach i kierunkach kształcenia nauczycieli, zarówno w programie czteroletnich studiów magisterskich, jak i w programie dokształcania. W systemie kształcenia, dokształcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli powstać powinny takie warunki, by wszyscy przyszli i aktualnie pracujący nauczyciele zdobyli niezbędną wiedzę o działalności, miejscu i roli harcerstwa w szkole, a nauczyciele — instruktorzy ZHP — mieli możliwość systematycznego dokształcania i doskonalenia swych kwalifikacji instruktorskich. Zjazd zobowiązuje władze Związku do podjęcia — wspólnie z resortem oświaty — prac nad wprowadzeniem problematyki harcerskiej do kształcenia, dokształcania, doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz nad zapewnieniem odpowiednich do tego warunków.

Od ideowo-politycznej organizacji studenckiej oczekujemy zrozumienia, że dla studentów skupionych w studenckich kręgach instruktorskich na uczelniach wszystkich typów praca instruktorska w ZHP jest szkołą społecznego i politycznego działania.

Wielką wagę przywiązujemy do kadry wyrastającej z szeregów harcerstwa. Zakładany wzrost organizacji w szkołach ponadpodstawowych powinien znacznie poszerzyć możliwości rekrutacji nowej kadry młodzieżowej. Szczególna rola przypada młodzieżowym kręgom instruktorskim, które powinny koordynować całokształt działalności szczepów w szkołach ponadpodstawowych na rzecz młodszych i skupiać młodzież zainteresowaną działalnością z młodszymi.

Aby stworzyć lepsze warunki do rekrutacji i stabilizacji tej kadry, trzeba zwiększyć troskę o instruktorów-uczniów, zapewnić uznanie dla ich działalności — zarówno ze strony organizacji, jak władz oświatowych i dyrekcji szkół. Należy także dostrzegać w ich zainteresowaniach harcerskich predyspozycje do pracy pedagogicznej i zawodu nauczycielskiego.

Dlatego Związek powinien ułatwić im podjęcie tego kierunku studiów.

Do prowadzenia stałej pracy wychowawczej w drużynach i szczepach, do organizowania większych akcji i społecznych inicjatyw Związku niezbędna jest kadra reprezentująca różne zawody; obecnie stale wzrasta zapotrzebowanie na kadrę dysponującą różnymi umiejętnościami technicznymi. ZHP oczekuje w tej dziedzinie większej i bardziej efektywnej pomocy ze strony zakładów pracy, organizacji związkowych, ogniw Związku Młodzieży Socjalistycznej i Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej, ze strony wojska oraz innych sojuszników.

ZHP będzie umacniał prestiż tych instruktorów w ich zakładach pracy, tak by pełnione przez nich funkcje wychowawcze zostały uznane za działalność społeczną najwyższej rangi. Również w tej sprawie oczekujemy zrozumienia i pomocy ze strony naszych przyjaciół i sojuszników, zwłaszcza bratnich związków młodzieży.

Pozyskując nowych instruktorów do pracy wychowawczej w harcerstwie będziemy nadal dbać o przestrzeganie zasady dobrowolności w podejmowaniu tej pracy. Ma to zasadnicze znaczenie dla społeczno-ideowej motywacji działań instruktora w kontaktach z młodzieżą. Równocześnie będziemy czynić starania o zwiększenie rangi społecznej instruktorów.

Będziemy stale dążyć do tego, aby instruktorzy uzyskiwali należną im satysfakcję z prowadzonej pracy wychowawczej, mieli warunki do rozwoju osobistego; będziemy lepiej reprezentowali ich potrzeby i zaspokajali aspiracje.

Istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania kadry ma szybkie i efektywne przygotowanie każdego instruktora, zwłaszcza drużynowego, do jego funkcji i zadań. Obok tych form, które trzeba wprowadzić do programu kształcenia nauczycieli w uczelniach, będziemy doskonalić i unowocześniać system kształcenia wewnątrz organizacji. Dlatego rozwijać będziemy formy szkolenia we własnym środowisku: kierowane samokształcenie, a także kursy stacjonarne. Kursy te powinny uzyskać takie uprawnienia, jakie dają formy doskonalenia zawodowego nauczycieli. W systemie tym, w oparciu o dotychczas sprawdzone doświadczenia, w większym stopniu wykorzystywać będziemy także prasę instruktorską, a zwłaszcza harcerską książkę.

Modyfikacji wymaga system stopni instruktorskich. Nowe

władze harcerskie powinny unowocześnić i dostosować do aktualnych zadań wymagania stawiane instruktorom przez Związek i społeczeństwo.

Należy rozwijać i doskonalić działalność środowiskowych kręgów instruktorskich, zwłaszcza w zakresie podnoszenia kwalifikacji i szkolenia. Należy umacniać i poszerzać kompetencje kręgów, tak aby pomagały w przygotowaniu do pracy w zastępach, drużynach i środowisku, aby stanowiły rzeczywistą reprezentację interesów kadry i w sposób wszechstronny zaspokajały jej potrzeby.

Należy stworzyć warunki do pełnej realizacji zasad i ustaleń zawartych w Karcie Praw i Obowiązków Instruktorów ZHP oraz, w miarę wzrastających potrzeb, stawiać przed kadrą zwiększone wymagania.

IV. ROZWIĄZYWANIE RÓŻNORODNYCH PROBLEMÓW WYCHOWAWCZYCH MŁODZIEŻY I POMOC KADRZE INSTRUKTORSKIEJ – GŁÓWNYM ZADANIEM INSTANCJI ZHP

Podstawowe funkcje instancji Związku polegają na stwarzaniu młodzieży i kadrze instruktorskiej odpowiednich warunków do wszechstronnej pracy ideowo-wychowawczej. Oznacza to, że główne zadania instancji polegają na uzbrajaniu kadry i młodzieży we właściwe instrumenty wychowania i samowychowania, trafnym określaniu zadań i doskonaleniu systemu oddziaływania wychowawczego, kształceniu i dokształcaniu kadry, usprawnianiu metod kierowania, rozwijaniu demokracji wewnątrzorganizacyjnej, zbieraniu i upowszechnianiu doświadczeń oraz podejmowaniu i rozwiązywaniu życiowych problemów młodzieży i instruktorów.

1. DOSKONALIĆ SYSTEM ODDZIAŁYWANIA WYCHOWAWCZEGO

Równocześnie z doskonaleniem treści pracy i wzrostem organizacyjnym cały Związek, wszystkie jego instancje i ogniwa podjąć muszą pracę nad unowocześnieniem i polepszeniem skuteczności oddziaływania naszego systemu wychowawczego w zakresie:

— doskonalenia bodźców do samowychowania;

— dostosowania treści i form zadań do potrzeb, zaintere-

sowań oraz możliwości dzieci i młodzieży w różnym wieku i w różnych środowiskach;

— uelastycznienia struktury szczepów, drużyn i zastępów ze względu na warunki, w jakich funkcjonują.

2. DOSKONALIĆ SYSTEM KIEROWANIA ORGANIZACJĄ

Podstawowym kryterium oceny działalności wszystkich instancji powinna być dobra praca drużyn, szczepów i kręgów instruktorskich na ich terenie, maksymalne zaspokajanie potrzeb drużynowych i skuteczna pomoc w ich trudnej i odpowiedzialnej pracy. Wszystkie poczynania programowe, organizacyjne i ekonomiczne instancji powinny zmierzać do usamodzielniania i umacniania podstawowych ogniw wychowawczych Związku, a więc zastępów, drużyn i szczepów.

W każdym hufcu należy stworzyć, wspólnie z władzami oświatowymi, ośrodki metodyczne kierujące kształceniem i dokształcaniem drużynowych. Powinny one posiadać swoje filie — w postaci gabinetów metodycznych — w gminnych szkołach zbiorczych.

Ośrodki te staną się także miejscem gromadzenia i upowszechniania najciekawszych doświadczeń społecznych, pedagogicznych i organizacyjnych drużyn i związków drużyn.

W kierowaniu Związkiem należy wspólnie z zespołami instruktorskimi wyznaczać dla określonych środowisk konkretne zadania społeczne i wychowawcze. Będzie to sprzyjać pogłębianiu społecznego zaangażowania instruktorów, umacnianiu i ukierunkowywaniu społecznego ruchu wychowawców.

Czasopisma instruktorskie „Motywy" i „Harcerstwo" powinny stwarzać podbudowę ideowo-polityczną i społeczną motywację dla działań instruktorskich, wyzwalać inicjatywę instruktorów, zbierać i popularyzować pozytywne doświadczenia, udzielać systematycznie pomocy programowo-metodycznej, uczestniczyć w kształceniu i dokształcaniu kadry, a jednocześnie wskazywać słabości organizacji.

Czasopisma adresowane do dzieci — „Świat Młodych", i do młodzieży — „Na przełaj" oraz Rozgłośnia Harcerska powinny w pełni współuczestniczyć w tworzeniu i propagowaniu zadań programowych harcerstwa, podejmować i inspirować zadania dla dzieci i młodzieży wynikające z programu Związku, stanowić trybunę dla wymiany poglądów.

Szczególna rola przypada Wydawnictwu Harcerskiemu „Horyzonty", którego książki powinny w coraz większym stopniu pomagać zuchom, harcerzom i instruktorom w realizacji zadań ideowo-wychowawczych. Dotyczy to zarówno działalności drużyn w szkołach podstawowych, jak i ponadpodstawowych.

ZHP oczekuje od redakcji wszystkich czasopism i dzienników, Radia i TV zrozumienia społecznej potrzeby upowszechniania dobrych doświadczeń ZHP, popularyzowania, zwłaszcza wśród rodziców, osiągnięć i programu pracy ideowo-wychowawczej Związku Harcerstwa Polskiego.

Redakcje właściwych programów w Polskim Radio i Telewizji oraz pisma dziecięce i młodzieżowe powinny lepiej i energiczniej współdziałać z harcerstwem w kształtowaniu postaw i poglądów całego środowiska uczniowskiego, zbieżnych z działalnością ZHP.

3. ROZWIĄZYWAĆ NAJISTOTNIEJSZE PROBLEMY MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

Nasze rzecznictwo rozumieć należy nie tylko jako występowanie z postulatami w imieniu dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim jako konstruktywne działanie skutecznie rozwiązujące ich ważne problemy. Chodzi więc o to, aby rozumiejąc potrzeby dzieci i młodzieży znajdować realne szanse i możliwości ich zaspokajania. Dla osiągnięcia tego celu instancje harcerskie powinny organizować okresowe spotkania w kręgach harcerskich z młodzieżowymi radnymi i posłami w celu zapoznania ich z aktualnymi potrzebami młodzieży i inspirowania ich do podejmowania odpowiednich inicjatyw, uchwał i ustaw.

Szeroko pojęte rzecznictwo to także pomoc młodzieży we wprowadzaniu jej w życie, to pokazywanie życia w całej jego złożoności — ze wszystkimi sukcesami, konfliktami i niepowodzeniami — to wyrabianie hartu, odporności i zaradności, a także umiejętności przezwyciężania trudności i przeszkód.

Organizacja nadal uważa za bardzo ważne zadanie społeczne podejmowanie pracy wychowawczej wśród młodzieży społecznie zagrożonej i wymagającej specjalnej troski. W tej dziedzinie wykorzysta dotychczasowe doświadczenia z działalności prowadzonej wspólnie z resortem oświaty, zdrowia i sprawiedliwości, a określanej kryptonimem „Nieprzetarty Szlak". Rozwijając działalność w zakresie resocjalizacji i rewalidacji dzieci i młodzieży współdziałać będziemy ze szkołami, zakładami leczniczymi i wychowawczymi, MO oraz ZMS i ZSMW.

Realizując nowe zadania ZHP w jeszcze większym stopniu powinien stać się rzecznikiem i reprezentantem potrzeb i interesów środowiska uczniowskiego wobec właściwych władz, zwłaszcza w tak życiowo ważnych sprawach, jak:

— rozwiązywanie wychowawczych problemów młodzieży;

— trudności związane z nauką;

— warunki socjalno-bytowe (internaty, stypendia, stancje, dojazdy do szkół, świetlice, stołówki, wakacyjny wypoczynek itd.);

— zaspokajanie potrzeb kulturalnych (czuwanie nad ilością i jakością produkowanych i upowszechnianych dóbr kulturalnych dla młodzieży, udostępnianie młodzieży placówek kulturalnych i ich rozwój);

— stwarzanie warunków rekreacji (rozwój bazy turystycznej i sportowej, świetlic i klubów);

— zaspokajanie potrzeb konsumpcyjnych (tzw. rynek młodzieżowy).

Powinniśmy uruchomić także wszystkie dostępne rezerwy materialne, kadrowe i organizacyjne, aby w akcji obozowej w najbliższych latach jeszcze bardziej wzrósł udział dzieci pochodzenia robotniczego i chłopskiego, zwłaszcza z rodzin wielodzietnych i wymagających specjalnej opieki.

W celu realizacji tych ważnych spraw instancje harcerskie będą przedstawiać odpowiednie wnioski pod adresem instytucji i organizacji kulturalnych i sportowych, związków zawodowych i zakładów pracy.

Sformułowane w uchwale cele i zadania programowe ZHP na lata 1973—1977 będą wiązały się w praktyce z wieloma ważnymi wydarzeniami i rocznicami w naszym kraju i w życiu organizacji. Do nich w najbliższym okresie zaliczyć należy:

— powołanie Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej jako wyższej formy organizacyjnej działalności w polskim ruchu młodzieżowym i podjęcie prac wynikających z tego faktu;

— udział ZHP w programie Roku Nauki Polskiej i 200-lecia Komisji Edukacji Narodowej, podsumowanie realizacji patronatu ZHP nad obchodami 500 rocznicy urodzin M. Kopernika w środowisku szkolnym i zakończenie siedem lat trwającej „Operacji 1001-Frombork";

— przystąpienie ZHP do podjęcia nowych frontów pracy społecznej młodzieży na 30-lecie PRL w poszczególnych środowiskach, w tym także do budowy Centrum Szkoleniowo-Wypoczynkowego dla zuchów, harcerzy i ich pionierskich braci oraz włączenie się do pracy zainicjowanej przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania — przy budowie w Bieszczadach pierwszego kompleksu oświatowego, obejmującego przedszkole, szkołę podstawową, szkołę średnią ogólnokształcącą i zawodową, internat i dom dziecka;

— rozpoczęcie budowy szpitala-pomnika Centrum Zdrowia Dziecka, nad którą ZHP sprawuje patronat;

— rozwinięcie szerokiego programu działania ZHP na 30-lecie powstania Ludowego Wojska Polskiego;

— udział we wspólnych działaniach ruchu młodzieżowego, takich jak przygotowanie i przebieg kolejnego Zlotu Młodych Przodowników Pracy i Nauki oraz X Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów w Berlinie.

V Zjazd ZHP zwraca się do wszystkich instruktorów, aby zarówno te dające się przewidzieć w najbliższym okresie ważne przedsięwzięcia ogólnokrajowe, jak i zawarte w niniejszej uchwale wszystkie zadania zostały twórczo, umiejętnie połączone w praktyce z potrzebami i inicjatywami poszczególnych środowisk i regionów. Niech ich planowa i odpowiedzialna realizacja przez wszystkie ogniwa ZHP dobrze służy kształtowaniu patriotycznych i internacjonalistycznych postaw zuchów, harcerzy i ich rówieśników, w zmienianiu siebie i swojego otoczenia na skalę programu budowy socjalistycznej Polski.

V Zjazd ZHP

1.7. VI Zjazd ZHP, 1977 r.

1.7.1. Notatka Głównej Kwatery ZHP w sprawie VI Zjazdu ZHP

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-31/2, dostęp MH w Warszawie

NOTATKA
w sprawie VI Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego

Zgodnie ze Statutem ZHP, zakładającym 4-letnią kadencję władz naczelnych Organizacji VI Zjazd powinien odbyć się do końca marca 1977 roku.

Proponowany termin i miejsce:

28–29.03.1977 r. (przyjazd delegatów 27.03.1977 r. w godzinach popołudniowych, robocze spotkanie z delegatami)

Warszawa, Sala Kongresowa PKiN.

W okresie od listopada 1975 r. do marca 1977 zostanie przeprowadzona szeroka powszechna kampania programowo-organizacyjna we wszystkich ogniwach Związku. Obejmie ona rady drużyn i szczepów harcerskich w szkołach podstawowych, drużyny i szczepy HSPS w szkołach ponadpodstawowych, kręgi instruktorskie działające przy komendach gminnych związków drużyn, komend hufców i komend chorągwi. Kampania obejmuje także robotnicze, wojskowe i studenckie kręgi instruktorskie, działające w sprzężeniu organizacyjnym z ZSMP i SZSP.

Celem kampanii przed VI Zjazdem będzie przedyskutowanie programu działania ZHP na lata 1977-1981 w oparciu o bilans dorobku mijającej kadencji; programu zawierającego zadania w zakresie ideowego wychowania dzieci i młodzieży, wynikającego z Uchwał VII Zjazdu PZPR oraz określone przez Kongres Młodzieży Polskiej.

W celu ukierunkowania dyskusji programowej w listopadzie br. Rada Naczelna ZHP przyjmie i ogłosi w Organizacji szerokie tezy programowe nawiązujące w szczególności do następujących uchwał:

- VII Plenum KC PZPR – w sprawach młodzieży z listopada 1972 roku
- XVI Plenum KC PZPR – nt. ideowo-politycznego i organizacyjnego umacniania partii ze stycznia 1975 roku,
- III Plenum KC PZPR – w sprawie zadań partii w pogłębianiu patriotycznej jedności narodu, umacniania państwa i rozwoju demokracji socjalistycznej z lutego 1976 roku,
- IV Plenum KC PZPR – podejmującego problemy rozwoju rolnictwa z września 1976 roku

oraz uchwały Biura Politycznego KC PZPR w sprawie 30-tej rocznicy zwycięstwa nad faszyzmem z lutego 1975 r.

Uwagę aktywu harcerskiego, HSPS i kadry instruktorskiej chcemy skierować na wychowanie dla potrzeb dynamicznego rozwoju socjalistycznej Ojczyzny. Przez takie ukierunkowanie myślenia o zadaniach wychowawczych w kontekście rozwoju kraju pragniemy w świadomości kadry instruktorskiej utrwalić tezę, że poczynania, jakie podejmujemy dziś, zdeterminowane są naszymi planami przyszłościowymi. Stąd program, jaki przyjmiemy na VI Zjeździe ZHP chcemy opatrzyć wiodącym hasłem

„JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI – BUDUJEMY DZIŚ".

Dążyć więc będziemy do utrwalenia w świadomości dzieci i młodzieży wszechstronnych wartości, jakie codzienną pracą przysparza krajowi klasa robotnicza i całe społeczeństwo pod przewodnictwem partii, w dekadzie lat 1971–1980.

Tezy programowe, jakie zostaną przedstawione do dyskusji w kampanii przed VI Zjazdem ZHP, otworzą możliwość takiego skonstruowania programu, aby zadania narastały i przez to wspierały rozwój intelektualny i psychiczny dzieci i młodzieży, śmiało podejmując zagadnienia i wątpliwości nurtujące młodzież, inicjując i organizując dyskusje wokół problemów ideologicznych, światopoglądowych oraz węzłowych problemów naszej polityki wewnętrznej i zagranicznej. Preferować będziemy wychowanie przez pracę dobrze zorganizowaną i efektywną oraz kult dla fachowości i kwalifikacji.

Pragniemy także w nowym programie ZHP nadal pokazywać dzieciom i młodzieży to co wzniosłe, szlachetne, piękne; uczyć umiejętności wyboru moralnych ideałów socjalizmu, właściwego, całościowego wyboru wartości. Chcemy tak wychowywać, aby młodzież czuła się źle, jeśli postępuje niezgodnie z wartościami, jakie niesie ideologia socjalizmu, aby miała ukształtowaną motywację postępowania w życiu, umiała dostrzegać współzależność zjawisk i faktów, a jej poznania świata miało charakter aktywny. Łączą się z tym wypracowane przez lata w organizacji metody samooceny i samowychowania, które chcemy nadal doskonalić i umacniać w rozwoju samorządności i demokracji wewnątrzorganizacyjnej.

Wspierać te zadania będzie doskonalenie kadry Organizacji i umacnianie ruchu społecznych wychowawców, społecznego działania inicjowanego przez instancje ZHP. Rozwijać będziemy Ruch Przyjaciół Harcerstwa, jako płaszczyznę aktywizacji społecznej rodziców. Wychodząc z założenia, że podstawowym terenem działania harcerstwa jest szkoła, będziemy również rozwijać szeroko pracę środowiska zamieszkania – w dzielnicy, osiedlu, a szczególnie na wsi.

Jako pierwsza ideowa organizacja młodzieży szkolnej, przygotowujemy wychowanków do działalności w organizacjach młodzieży pracującej i studiującej, a w perspektywie w szeregach Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Dbać więc będziemy o zachowanie ciągu wychowawczego w ruchu młodzieżowym i umacnianie tego ruchu, jako silne ogniwo FSZMP, podejmując wspólne działania dla kształtowania jedności młodego pokolenia Polaków.

Aby szeroko zrealizować zarysowane wyżej zadania wychowawcze, proponować będziemy w tezach programowych kilka haseł określających politykę wewnątrzorganizacyjną, które przede wszystkim odniesione będą do:

- wysokiej sprawności działania zastępów i drużyn, a więc podstawowych ogniw ZHP,
- właściwej, wysokiej pozycji drużynowego i szczepowego – organizatorów działań wychowawczych bezpośrednio z młodzieżą.

Ponadto tezy programowe określają główne płaszczyzny działania społeczno-wychowawczego, odniesione do aktualnych potrzeb kraju, a w szczególności:

I. Wychowanie ideowo-polityczne
- uczenie rozumienia ideologii marksistowsko-leninowskiej, leninowskiej koncepcji związków młodzieży, rozumienia klasowej oceny zjawisk społecznych,
- kompleks problemów światopoglądowych,
- krzewienie wiedzy społeczno-politycznej.

II. Wychowanie patriotyczne kształtujące wśród młodzieży
- uczucie dumy z przeszłości i teraźniejszości Polski,
- gotowość do rzetelnego wypełniania obowiązków wobec Ojczyzny,
- prawidłowe postawy obywatelskie,
- szacunek dla symboli narodowych,
- kult rzetelnej, dobrej pracy,
- zaangażowanie i aktywność społeczną,
- emocjonalne związanie z socjalizmem.

III. Wychowanie internacjonalistyczne nierozłącznie związane z patriotyzmem, umacniające uczucie przyjaźni ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz narodami budującymi postęp, pokój i socjalizm.

Kształtowanie wśród młodzieży umiejętności prawidłowego interpretowania zjawisk życia międzynarodowego oraz uodparnianie na wrogą ideologię.

IV. Szerokie współdziałanie z rodziną, polegające na przygotowaniu młodzieży do życia w polskiej, socjalistycznej rodzinie, opartej o współczesne zasady stosunków międzyludzkich.

Współpraca organizacji z rodziną winna:

- upowszechniać wśród młodzieży prawidłowe normy współżycia społecznego,
- przygotowywać młodych ludzi do przyszłych obowiązków rodzicielskich,
- uczyć szacunku dla starszych,
- uwrażliwiać na krzywdę i cierpienia drugiego człowieka,
- doprowadzić do jednolitego oddziaływania na postawy i zachowania dzieci i młodzieży, preferowane przez socjalistyczny front wychowania, a więc: szkołę, organizację, wojsko, środki masowej informacji, zakłady pracy.

V. Wychodząc z założenia, że podstawowym terenem pracy ZHP jest szkoła, dążyć będziemy do pełniejszej integracji naszych działań z procesem dydaktyczno-wychowawczym 10-letniej szkoły średniej. Z tym wiąże się sprawa dalszego i pogłębionego rzecznictwa przez ZHP spraw środowiska uczniowskiego, udział w rozwiązywaniu problemów, zaspokajanie potrzeb oraz aspiracji dzieci i młodzieży. Stosowany przez ZHP system metodyczno-wychowawczy powinien wywierać coraz skuteczniejszy wpływ na różne formy samorządnej działalności uczniowskiej, a także uspołecznienie młodzieży szkolnej, tworzenie i upowszechniania wzorów społecznego zaangażowania.

Wysiłkom szkoły i organizacji oraz innych ogniw wychowania towarzyszyć musi zrozumienie i wsparcie rodziców. Chodzi więc o pełniejsze wiązanie rodziców z programem ideowo-wychowawczym, o ich większy udział w jego realizacji.

VI. Zadania ZHP w realizacji kompleksowego programu wyżywienia narodu i rozwoju rolnictwa wypełniać będziemy treściami służącymi pogłębianiu nurtu socjalistycznych przemian na wsi, inicjując i angażując harcerzy do pełnego uczestnictwa w kształtowaniu nowych wartości społecznych i cywilizacyjnych współczesnej wsi. Prowadząc szeroką orientację zawodu rolnika – producenta i innych zawodów niezbędnych dla unowocześniania rolnictwa, kształtować będziemy przekonanie o potrzebie zdobywania pełnego zasobu wiedzy ogólnej i kwalifikacji zawodowych, popularyzować będziemy w środowisku działania osiągnięcia przodujących rolników, szczególnie uczestników zespołowych form gospodarowania i kooperacji. Zamierzamy zorganizować system współzawodnictwa szkół w zakresie prac społecznie użytecznych młodzieży, realizowanych w sektorze uspołecznionego rolnictwa oraz prowadzenia produkcji zespołowej roślinnej i zwierzęcej dla potrzeb internatów, świetlic z dożywianiem, m.in. poprzez właściwe zagospodarowanie doświadczalnych działek szkolnych i ziem PFZ. Szeroko zachęcać będziemy młodzież do prowadzenia indywidualnych upraw warzyw mało znanych w środowisku, pod folią i oknami inspektowymi – na potrzeby racjonalnego żywienia w gospodarstwie domowym. Ponadto rozwijać będziemy różnorodne formy popularyzowania postępu agro – i zootechnicznego.

Ponadto w tezach zostaną podjęte sprawy:

- planowanych założeń pracy z kadrą,
- sojuszników ZHP i ich pomocy w realizacji programu Związku,
- zadań ZHP w zakresie kierowania Organizacją oraz jej rozwojem.

Wynikiem szerokiej kampanii programowo-organizacyjnej będzie podniesienie jakości działania wszystkich jednostek oraz dalszy ilościowy rozwój Związku.

W tym celu zostanie dokonana powszechna analiza pracy chorągwi, hufców i gminnych związków drużyn oraz rozwoju ilościowego tych jednostek, w oparciu o dane spisu na dzień 15.X.1976 r.

W trakcie wojewódzkich konferencji instruktorskich zostaną wybrani delegaci na VI Zjazd ZHP.

Według orientacyjnych danych, na dzień 15.10.1976 r. ZHP będzie liczył około 2.900 tysięcy członków.

Przewidujemy, że w okresie od 15.10.1976 r. do momentu VI Zjazdu Organizacja wzrośnie do 3 milionów.

Uwzględniając wielkość Organizacji, jej strukturę i ilość jednostek organizacyjnych szczebla wojewódzkiego i podstawowego, w Zjeździe weźmie udział 1.000 delegatów.

Zgodnie z decyzją V Zjazdu ZHP członkowie drużyn HSPS, którzy ukończyli 16-ty rok życia posiadają czynne i bierne prawo wyborcze. Stąd też m.in. istnieje potrzebna zagwarantowania, by około 30% delegatów stanowili uczniowie-członkowie HSPS.

Ponadto, uwzględniając istniejące doświadczenia i tendencje, do udziału w obradach Zjazdu zostanie zaproszona około 300-osobowa grupa harcerzy HSPS. Będą to przodujący uczniowie, zwycięzcy olimpiad, turniejów i konkursów, zasłużeni uczestnicy największych inicjatyw realizowanych przez ZHP, przedstawiciele najbardziej prężnych środowisk HSPS. Grupa tej młodzieży uczestniczyć będzie we wszystkich pracach Zjazdu z prawem zabierania głosu na sesjach plenarnych i w komisjach. Jedno ze specjalnych poszerzonych posiedzeń komisji poświęcone zostanie problemom HSPS i młodzieży szkół ponadpodstawowych.

Przy uwzględnieniu przestawionych ilości delegatów oraz zaproszonej młodzieży z HSPS przypada:

a) 1 delegat na około 2.700 członków ZHP,
b) 1 delegat na około 112 instruktorów ZHP,
c) 1 delegat – uczeń na około 2.000 członków HSPS,
d) 1 zaproszony uczeń na około 2.000 członków HSPS,

Zaproszeni na Zjazd:

a) goście centrali – 100 osób;
b) goście z województw – 200 osób (w tym przedstawiciele instancji partyjnych, przewodniczący RW FSZMP, władz oświatowych, Ruchu Przyjaciół Harcerstwa);
c) delegacje organizacji pionierskich europejskich krajów socjalistycznych (ZSRR, NRD, CSSR, Węgier, Bułgarii, Rumunii) po 3 osoby oraz dwuosobowa delegacja CIMEA – łącznie 20 osób:
   Do rozważenia pozostaje sprawa zaproszenia delegacji organizacji pionierskich Kuby i Mongolii, co zwiększy ilość gości zagranicznych o 6 osób;
d) członkowie ustępujących władz – 100 osób.

Razem zaproszonych – 420 osób
Łącznie delegatów i gości Zjazdu – 1.720 osób

Przewidujemy dokonanie zmian i uzupełnień w Statucie ZHP, wynikających z reformy podziału administracyjnego kraju, zmian modelu ruchu młodzieżowego oraz obecnej wielkości i struktury Organizacji.

GŁÓWNA KWATERA ZHP

Warszawa, październik 1976 r.

1.7.2. Uchwały VI Zjazdu ZHP w sprawie
1.7.2.1. najważniejszych zadań na lata 1977–1981

źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1980 r., s. 155–189, dostęp zbiory własne

Jutro Socjalistycznej Polski budujemy dziś
— najważniejsze zadania na lata 1977–1981

UCHWAŁA VI ZJAZDU
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Od V Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego upłynęły cztery lata. Był to w życiu naszego kraju ważny okres. Program wypracowany na VI i rozwinięty na VII Zjeździe Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, urzeczywistniany wysiłkiem całego narodu, przyniósł w efekcie ogromne przyspieszenie społeczno-gospodarczego rozwoju Polski.

Kraj zmieniał się i zmienia w naszych oczach, i z naszym udziałem. Związek Harcerstwa Polskiego uczestniczył we wszystkich ważnych wydarzeniach, podejmował — na miarę możliwości zuchów i harcerzy — zadania wynikające z uchwał partii i Kongresu Młodzieży Polskiej, zapisał na swoim koncie liczne sukcesy i wzbogacił się o nowe doświadczenia.

Byliśmy współtwórcą Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Jako socjalistyczna organizacja dzieci i młodzieży szkolnej jesteśmy aktywnym członkiem Federacji, podejmujemy wszystkie wytyczane przez nią dla całej młodzieży polskiej zadania.

Staliśmy się masową organizacją. W naszej trzymilionowej już rodzinie — w drużynach zuchowych, harcerskich i HSPS — uczymy się żyć po harcersku: ze wszystkich sił służyć socjalistycznej Polsce, nieść zawsze i wszędzie pomoc ludziom, postępować, jak nakazuje Prawo. Codziennie dawaliśmy liczne tego dowody, na zucha, na harcerza można było liczyć. Zrzeszając ponad połowę uczniów, odgrywamy coraz większą rolę w społeczności uczniowskiej, do wspólnego działania na szlakach harcerskiej służby wciągamy koleżanki i kolegów nie należących do organizacji. Z rosnącej rangi i znaczenia Związku Harcerstwa Polskiego w środowisku szkolnym i w ruchu młodzieżowym wyciągamy wniosek: rosną nasze zadania i nasza odpowiedzialność.

Wysoko oceniając ten dorobek i zdobyte w ostatnich latach doświadczenia — VI Zjazd ZHP stwierdza, że mamy wszystkie warunki do podjęcia nowych, jeszcze bardziej odpowiedzialnych zadań, wynikających z głębokiego przekonania, że JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI BUDUJEMY DZIŚ. **Chcemy na miarę naszych ambicji wnosić jak największy wkład w rozwój kraju, na miarę jego potrzeb kształtować samych siebie.**

I. Najważniejsze zadania
drużyn, szczepów, hufców i chorągwi

Ostatnie cztery lata obecnego planu pięcioletniego zadecydują o zrealizowaniu ambitnych zamierzeń całego dziesięciolecia, o odpowiadającym naszym ambicjom miejscu Polski wśród wysoko rozwiniętych krajów świata, o wzroście dostatku społeczeństwa i poprawie jakości warunków życia. Dokonamy pierwszego kroku w kierunku budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego, zapewniającego człowiekowi możliwości wszechstronnego rozwoju i pełnego zaspokajania potrzeb. Droga do tego celu prowadzi — jak wskazuje VII Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej — tylko i jedynie przez lepszą jakość pracy, pozwalającą osiągnąć postęp oraz likwidować wszystkie nasze zapóźnienia i niedomogi. Ta podstawowa prawda będzie myślą przewodnią wszystkich naszych działań w najbliższych latach, drogowskazem w pełnieniu Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej.

1. NASZĄ SPRAWĄ JEST OJCZYZNA

By życie miało głębszy sens, każdemu człowiekowi potrzebny jest wielki, porywający cel. **Dla nas, harcerzy, jest nim dobro socjalistycznej Polski i całej wspólnoty krajów socjalizmu.** Polski — bo jest naszą Ojczyzną. Socjalistycznej — bo socjalizm otworzył przed naszym krajem nieosiągalne w innych warunkach perspektywy rozwoju. Wspólnoty krajów socjalistycznych — bo z jej losami związane są losy Polski, bo ona wskazuje światu drogę uwolnienia ludzkości od wyzysku kapitalistycznego, ucisku narodowego i wojen. Taki cel stawia przed nami najważniejszy nakaz Prawa Harcerskiego: **„Harcerz**

służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki". Aby Związek Harcerstwa Polskiego coraz lepiej pomagał całej młodzieży szkolnej w uświadamianiu sobie tego przewodniego celu, musimy:

● Tworzyć w drużynach i szczepach atmosferę przepojoną patriotyzmem i internacjonalizmem oraz wzór stosunków między ludźmi, opartych na socjalistycznej moralności — tak, jak zobowiązuje nas Statut ZHP. **Prawo Zucha i Prawo Harcerskie winno stać się na co dzień kryterium oceny postępowania wszystkich członków organizacji i oceny działania wszystkich zespołów harcerskich. Drużyny i szczepy HSPS powinny być tu przykładem dla całej organizacji.**

● Upowszechniać wśród wszystkich uczniów znajomość Konstytucji PRL, ucząc na przykładzie „szkolnej ustawy zasadniczej", jaką jest Kodeks Ucznia, trudnej i najważniejszej dla obywatela sztuki łączenia na co dzień praw i obowiązków. Utrwalać musimy świadomość, że socjalistyczne państwo polskie jest najważniejszym dobrem wszystkich Polaków, a rzetelna nauka, praca i gotowość obrony Ojczyzny — najważniejszymi patriotycznymi obowiązkami. Jako zuchy i harcerze winniśmy dawać przykład najwyższego szacunku dla symboli naszego państwa: flagi, godła, hymnu, a przez rozwijanie kontaktów drużyn z robotnikami i zakładami pracy, organami władzy i administracji, jednostkami WP i organami MO — poznawać tych, których praca zapewnia rozwój Polski, służy bezpieczeństwu jej granic i ładowi publicznemu.

● Uświadamiać wszystkim uczniom znaczenie jedności, przyjaźni i braterskiej współpracy ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami socjalistycznymi dla rozwoju bezpieczeństwa naszego kraju, a także potrzebę solidarności ze wszystkimi siłami walczącymi o wolność, sprawiedliwość społeczną, pokój i postęp na świecie, zgodnie z nakazem Prawa: **„Harcerz jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi".** Powinniśmy doprowadzić do zorganizowania we wszystkich szczepach klubów międzynarodowej przyjaźni i zainicjować między nimi współzawodnictwo o prawo uczestniczenia w Międzynarodowej Akcji Letniej ZHP. Przygotowując się do obchodów 60 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej winniśmy szerzej rozwijać kontakty z radzieckimi komsomolcami i pionierami, popularyzować w szkołach wiedzę o Kraju Rad, upowszechniać zbiorowe członkostwo drużyn w TPPR i rozszerzać współpracę drużyn ze szkolnymi kołami przyjaciół Związku Radzieckiego. Upowszechnianiu naszej mię-

dzynarodowej działalności będzie w najbliższych latach sprzyjać kalendarz: rok 1977 jest rokiem I Światowego Festiwalu Dzieci w Arteku, rok 1978 — rokiem XI Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów na Kubie, rok 1979 — Międzynarodowym Rokiem Dziecka, proklamowanym przez ONZ, rok 1980 — rokiem XXII Igrzysk Olimpijskich w Moskwie, po raz pierwszy organizowanych w kraju socjalistycznym.

● Doskonalić programy Turnieju Wiedzy Obywatelskiej oraz, prowadzonej wspólnie z ZSMP, Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym z myślą, by stawały się one podsumowaniem w szczepach harcerskich i HSPS całorocznej pracy nad zdobywaniem wiedzy służącej pełniejszemu rozumieniu zjawisk społecznych w kraju i na świecie oraz poznawaniu odkrytych przez naukę marksizmu-leninizmu praw rozwoju społecznego. Ambicją każdego harcerza winno być przodowanie w tym współzawodnictwie i zachęcanie do udziału w nim kolegów nie należących do naszej organizacji.

● Z klubów wiedzy społeczno-politycznej i młodych racjonalistów uczynić ośrodki żywej dyskusji i konfrontacji opinii, mające ambicje oddziaływania na poglądy polityczne i światopogląd wszystkich uczniów. Stworzyć należy tradycję systematycznego organizowania harcerskich trybun obywatelskich z udziałem doświadczonych towarzyszy partyjnych i poprzez nie przyczyniać się do lepszego rozumienia programu partii.

● Sięgać do bogatej historii narodu polskiego, ruchu robotniczego i postępowego ruchu młodzieżowego, by wyciągać wnioski z historycznych doświadczeń, by lepiej poznać cenę przebytej drogi; poznawać dające powód do słusznej dumy narodowej osiągnięcia społeczno-gospodarcze Polski w ostatnim trzydziestoleciu. Bliskimi i dobrze znanymi wszystkim zuchom i harcerzom postaciami muszą stać się bohaterowie drużyn, szczepów, hufców i chorągwi, ich ideały i postawy winny stać się na co dzień drogowskazem i wzorcami do naśladowania w pracy harcerskiej i w osobistym życiu harcerzy. Wprowadzić należy zwyczaj obchodzenia dnia bahatera we wszystkich ogniwach ZHP. Winniśmy aktywnie uczestniczyć w obchodach rocznic związanych z historią narodową i ważnymi wydarzeniami w międzynarodowym ruchu rewolucyjnym, tworzyć nowe i wzbogacać istniejące już izby pamięci narodowej, łącząc je z salami tradycji ruchu młodzieżowego, w których znaleźć się musi również miejsce na tematykę tradycji własnej szkoły i szczepu, odbywać w nich zbiórki i spotkania, lekcje historii i wychowania obywatelskiego, otaczać opieką miejsca

walki i męczeństwa, powszechnie brać udział w Alertach Naczelnika ZHP, kontynuować patronat nad budową Centrum Zdrowia Dziecka.

● **Wzbudzać wśród harcerzy opuszczających mury szkół ponadpodstawowych ambicje dalszej aktywnej działalności społeczno-politycznej w ZSMP i SZSP, a wśród przodującego w nauce i pracy społecznej, najbardziej dojrzałego politycznie aktywu chęć zasłużenia na przyjęcie w szeregi kandydatów PZPR. W tym celu powinniśmy rozwijać różne formy współdziałania i kontakty między szczepami HSPS a ogniwami ZSMP i SZSP, stwarzać w drużynach HSPS najstarszych klas warunki do bliższego poznania programów, statutów i działalności bratnich socjalistycznych związków młodzieży. Rekomendowaniu harcerzy do ZSMP i SZSP należy nadawać uroczystą formę.**

Miarą wykonania przez Związek Harcerstwa Polskiego tych zadań będzie to, w jakim stopniu potrafiliśmy: wyjaśniać program i politykę partii oraz wyższość naszej ideologii i ustroju nad kapitalizmem, odpowiadać na różne pytania nurtujące młodzież, jak szeroko docieraliśmy z działalnością polityczną do całej społeczności uczniowskiej.

2. Z PARTIĄ NASZ, MŁODYCH, TRUD

„Zmieniać świat na lepszy" — jak nakazuje Prawo Harcerskie — możemy tylko w działaniu. Nie można go jednak skutecznie zmieniać, nie zaczynając od swego najbliższego otoczenia, od siebie — tak uczył Lenin. **„Harcerz pracuje rzetelnie"** — tak uczy Prawo. To, co obecnie jest najważniejsze do zrobienia w naszym kraju, określił VII Zjazd PZPR, a szczegółowiej rozwija na swych plenarnych posiedzeniach Komitet Centralny. Co mogą w tej dziedzinie zdziałać młodzi, wskazał Kongres Młodzieży Polskiej. **Swoją ideowość i patriotyzm my, harcerze, chcemy — obok rzetelnej nauki — dokumentować, w miarę swych sił i możliwości, pracą dla kraju, rzetelnym wykonywaniem każdego zadania, szacunkiem dla ludzi pracy, troską o społeczne dobro i ochronę naturalnego środowiska. W tym celu musimy:**

● Jeszcze szerzej rozwijać front społecznego harcerskiego działania. Trzeba zwiększyć możliwość uczestniczenia młodzieży ze szczepów HSPS w ogólnopolskiej Operacji „Bieszczady 40" traktowanej jako ambitne i odpowiedzialne zadanie całego Związku. Jednocześnie należy — kontynuując dotychczasowe wielkie akcje chorągwiane — zorganizować w różnych regionach kraju 4 do 6 podobnych, dużych, międzychorągwianych operacji oraz zwiększać udział harcerzy w wakacyjnych OHP. Ważnym naszym i całej młodzieży zadaniem jest udział w budowie dróg i tras komunikacyjnych. Każdy szczep harcerski i HSPS powinien w oparciu o potrzeby swego środowiska ustalić własny stały front społecznego działania, przyjmując np. opiekę nad placem zabaw, przedszkolem, fragmentem zieleni miejskiej, przystankiem PKS itp.

● Troszczyć się o zmniejszenie zużycia energii — szukać skutecznych sposobów zaoszczędzenia tysięcy ton węgla, które bezproduktywnie ulatują w zimie nieszczelnymi otworami, wypalają się zbędnym oświetleniem. Organizować należy na coraz większą skalę zbiórkę surowców wtórnych i suchego chleba. Działania te powinny być szkołą oszczędności i gospodarności, a zbiórki odpadków użytkowych stałą formą zarobkowania harcerzy na potrzeby organizacji i na cele społeczne.

● Upowszechnić we wszystkich szczepach podejmowanie prac społecznie użytecznych na rzecz rolnictwa i gospodarki żywnościowej. W ramach ogólnomłodzieżowych akcji „Każdy kłos na wagę złota" i „Zbieramy plony jesieni" należy zorganizować współzawodnictwo hufców o Sztandar Przechodni Naczelnika ZHP, obejmujące prace w uspołecznionym sektorze rolnictwa. Wykorzystując harcerskie zwiady, zdobywać winniśmy informację, jak przebiega zagospodarowanie ziemi i wykorzystywanie innych prostych rezerw gospodarki rolnej, informacje te przekazywać społeczeństwu i władzom. Tam, gdzie przy internatach i świetlicach z dożywianiem będą organizowane hodowle lub gospodarstwa warzywne, szczepy powinny obejmować nad nimi patronaty. W okresach żniw trzeba pomagać zaawansowanym wiekowo indywidualnym rolnikom, organizować zielone przedszkola, patrole przeciwpożarowe i podejmować inne pomocne w tym czasie działania.

● Znacznie szerzej niż dotychczas popularyzować wśród wszystkich uczniów unowocześniające się rolnictwo jako szansę wyboru ciekawych i ambitnych zawodów. W szczepach harcerskich na wsi winny wejść w zwyczaj spotkania z kołami ZSMP. Częściej celem harcerskich wycieczek muszą stać się odwiedziny w przedsiębiorstwach gospodarki żywnościowej, w uspołecznionych gospodarstwach rolnych i u przodujących rolników. Trzeba organizować doświadczalne poletka i hodowle, umożliwiające praktyczne poznawanie nowości agro- i zootechnicznych. Harcerza powinna cechować troska o gospodar-

stwo swoich rodziców i o jego dalsze losy, przywiązanie do swojej rodzinnej wsi i pragnienie unowocześnienia w niej życia. Nie wolno nam dopuszczać, by w szkołach rolniczych marnować się choć jedno wolne miejsce.

● Zaktywizować znacznie działalność pomagającą uczniom szkół podstawowych w wyborze kierunku dalszej nauki, zgodnego z zainteresowaniami i uzdolnieniami oraz potrzebami gospodarki narodowej. Przemyślany wybór przyszłego zawodu musi stać się ambicją każdego harcerza. Szczepy w szkołach podstawowych powinny być organizatorami kącików orientacji zawodowej i turniejów o tej tematyce, powinny nawiązać współpracę ze szczepami HSPS w szkołach zawodowych i z kołami ZSMP. W pierwszym rzędzie propagować należy szkoły o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej: obok rolniczych — górnicze, budowlane, hutnicze oraz przysposabiające do pracy w usługach, a w szkołach ponadpodstawowych — wojskowe szkolnictwo zawodowe.

● Uświadomić sobie i wszystkim uczniom, jak ważnym współcześnie nakazem jest stwierdzenie Prawa: **„Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice"**. Powinniśmy zwalczać wszystkie przejawy niszczenia przyrody, alarmować o wypadkach zatruwania wody i powietrza, niszczenia lasów i terenów zielonych, współdziałać z właściwymi instytucjami w ochronie rezerwatów i parków narodowych, roślin i zwierząt chronionych. Szukać musimy sposobów pomnażania zasobów narodowego bogactwa, jakim jest woda. Zadrzewianie, zadrzewienia melioracyjne, odbudowa zaniedbanych grobli i małych tam oraz niewielkich, niegdyś dobrze spełniających swą rolę, zbiorników retencyjnych na rzeczkach i strumieniach, i budowa nowych — mogą być ciekawym i bardzo pożytecznym zadaniem dla szczepów, zwłaszcza na wsi. Również zazielenianie miast, budowa i porządkowanie parków — jest ważnym polem naszej społecznej działalności.

Będziemy mogli sobie odpowiedzieć, że wypełniliśmy te zadania, jeśli wzbogacimy swoje przeżycia o radość tworzenia, o satysfakcję z wyników pracy, jeśli lepiej uświadomimy sobie potrzeby kraju i wyraźniej zobaczymy swoje miejsce w życiu.

3. STAĆ NAS NA WIĘCEJ

Wiedza daje człowiekowi szansę ciekawszego, pełniejszego, bardziej wartościowego życia. We współczesnym, wysoko uprzemysłowionym społeczeństwie nauka i dobrze przygotowane kadry są podstawowym warunkiem i motorem rozwoju kraju, a wiedza i kwalifikacje decydują w dużej mierze o sukcesie życiowym jednostek. **My, harcerze, mamy ambicję wysoko ustawiać sobie poprzeczkę w życiu, jutro być lepszymi, niż dziś, pojutrze jeszcze lepszymi, niż jutro. Dlatego — jak nakazuje Prawo — „chcemy wiedzieć więcej, niż wiemy, umieć więcej, niż umiemy". Aby to urzeczywistnić, musimy:**

● Rozwijać w społeczności uczniowskiej ruch przodownictwa w nauce, kształtować atmosferę rzetelnego wykorzystania szansy, jaką dla zdobycia głębokiej wiedzy i wysokich kwalifikacji zawodowych stwarza szkoła, przeciwstawiać się zarówno lenistwu i lekceważeniu obowiązków szkolnych, jak i bezmyślnemu wkuwaniu. W tym celu musimy upowszechnić współzawodnictwo o tytuł Zespołu Socjalistycznego Działania, osiągnięcia w nauce premiować odznaką „Harcerski Laur Naukowy", wykorzystać doświadczenia „zastępów bez dwój" i „szóstek na piątkę", traktując stosunek do obowiązków szkolnych jako miarę dojrzałości. Popularyzować winniśmy kulturę organizacji pracy umysłowej i umiejętności własnej pracy nad zdobywaniem wiedzy, organizacji dnia i miejsca nauki. Ambicją harcerzy powinien być udział w olimpiadach i zawodach przedmiotowych.

● Podejmować różne działania sprzyjające konkretyzowaniu sobie przez wszystkich uczniów zainteresowań naukowych, technicznych i kulturalnych. Przez zbiórki i przeglądy odbywające się pod hasłem „I ty możesz być mistrzem" powinniśmy kształtować przekonanie, że każdy ma jakieś zdolności, że może rozwinąć w sobie to, co najlepsze. Ujawnione w ten sposób zainteresowania i osiągnięcia poszczególnych harcerzy trzeba wykorzystywać w drużynach oraz pobudzać ambicje zdobywania sprawności indywidualnych i dobrych ocen z przedmiotów wiążących się z tymi zainteresowaniami.

● Kształtować nawyki i umiejętności permanentnego uzupełniania wiedzy, uczyć samodzielnego uczenia się. Podejmować winniśmy dyskusje i inne działania uświadamiające wszystkim uczniom, że stałe wzbogacanie wiedzy i rozwijanie kwalifikacji zawodowych jest wymogiem nowoczesności, warunkiem niepozostawania w tyle.

● Pozyskiwać do działalności w harcerstwie młodzież uzdolnioną, o skonkretyzowanych zainteresowaniach naukowych i stwarzać jej warunki do wykorzystywania swoich pasji w społecznym działaniu. We współpracy z SZSP oraz placówkami naukowymi winniśmy rozwijać szkolny ruch naukowy,

wzbogacać działalność klubową w szczepach HSPS, tworząc koła naukowe, organizować chorągwiane i międzychorągwiane harcerskie obozy naukowe, rozwijać takie formy działania, jak Młodzieżowa Akademia Nauk.

● Jako szczególnie ważne zadanie traktować krzewienie kultury technicznej. Umasowić winniśmy Olimpiadę Wiedzy Technicznej, objąć nią również starsze klasy szkół podstawowych, rozszerzać uczestnictwo drużyn i szczepów w dorocznych Manewrach Techniczno-Obronnych, korzystając z pomocy kół ZSMP działających przy jednostkach wojskowych. Począwszy od zuchów winniśmy uczyć na zbiórkach umiejętności obsługi i konserwacji drobnego sprzętu i urządzeń technicznych. Ambicją każdego harcerza — zarówno chłopaka, jak i dziewczyny — musi stać się zdobycie choć jednej w roku sprawności technicznej oraz zazwyczaj także egzaminów państwowych, jak karta rowerowa, prawo jazdy, licencja krótkofalarska i innych. Ośrodkami krzewienia kultury technicznej w szkole powinny stać się w szczepach HSPS — kluby, w szkołach podstawowych — techniczne drużyny specjalnościowe. Spopularyzować winniśmy w harcerstwie sport kartingowy i minikarowy oraz budowę tych pojazdów.

● W szczepach HSPS działających w szkołach zawodowych zainicjować współzawodnictwo pracy w szkolnych warsztatach o Sztandar Przechodni Naczelnika ZHP dla przodujących warsztatów w skali kraju i o proporce przechodnie dla najlepszych w poszczególnych branżach, wykorzystując tu doświadczenia ZSMP we współzawodnictwie o tytuł Brygady Pracy Socjalistycznej. Nawiązując do Turniejów o Złotą Lampkę Górniczą i o Złotą Kielnię, zainicjować trzeba wspólnie z ZSMP podobne konkursy o mistrzostwo w przyszłym zawodzie w innych branżach.

● Rozwijać wśród uczniów twórcze myślenie i twórcze ambicje, przeciwstawić się bierności i zadowalaniu przeciętnością. Popularyzować należy w drużynach uczestnictwo w Turnieju Młodych Mistrzów Techniki i w ruchu wynalazczym inspirowanym przez Biuro Młodzieżowych Patentów oraz w prowadzonych przez prasę harcerską konkursach na różnego rodzaju twórczość. Nowatorstwo winno stać się kryterium oceny działalności klubów technicznych i kulturalnych w szczepach HSPS.

Miernikiem wykonania przez Związek Harcerstwa Polskiego tych zadań będzie odpowiedź na pytanie: czy potrafiliśmy stworzyć w szkołach atmosferę uznania dla osiągnięć w zdobywaniu wiedzy, w twórczości naukowej, technicznej i artystycznej, czy słowa „zuch" i „harcerz" będą pociągały za sobą opinię „wzorowy uczeń, twórczy, myślący człowiek, racjonalnie organizujący swoją pracę", czy harcerze kończący szkołę będą zdobywać uznanie w zakładach pracy i wyższych uczelniach.

4. ŻYCIE SZKOŁY – SZKOŁĄ ŻYCIA

Szkoła stwarza wszystkim uczniom szansę zdobycia wiedzy, umiejętności oraz umysłowej i fizycznej sprawności, ucząc ich jednocześnie życia w zbiorowości. W społeczności szkolnej obowiązują zasady zbliżone do tych, na których opiera się organizacja życia społeczeństwa dorosłych. **My, harcerze, pragniemy tak przeobrażać życie szkoły, by stawało się ono obywatelską szkołą samorządności oraz aktywnego i twórczego życia w społeczeństwie socjalistycznym. W związku z tym musimy:**

● Doskonalić organizację życia społeczności uczniowskiej w duchu pełnego rozumienia i praktycznego stosowania na co dzień zasady jedności praw i obowiązków oraz demokratycznej samorządności i dyscypliny. W pierwszym rzędzie musimy doprowadzić do pełnego wdrażania w życie Kodeksu Ucznia, wśród uczniów, siłami aktywu harcerskiego, i w gronach nauczycielskich — siłami nauczycieli-instruktorów ZHP. Podstawowym tego warunkiem jest dobra znajomość jego zasad. Należy również jak najszybciej zakończyć dyskusję nad Statutem internatu i przekazać jej wyniki Ministerstwu Oświaty i Wychowania.

● Podnieść rangę i skuteczność działania instytucji samorządowych w szkole i uczniowskich przedstawicieli. Powinniśmy dążyć do tego, by samorządy klasowe i szkolne były rzeczywistymi wyrazicielami opinii uczniów, czuły się odpowiedzialne za życie szkoły i odważnie występowały przeciw wszystkim nieprawidłowościom. Trzeba dbać o przestrzeganie demokratycznych zasad ich wyboru, a jednocześnie nadawać pracom samorządu uczniowskiego taki ton, który ułatwi wzajemne zrozumienie między uczniami i nauczycielami, stworzy atmosferę szacunku dla ich ciężkiej pracy, pomoże w rozwiązywaniu konfliktów. Należy delegować do pracy samorządowej doświadczony aktyw harcerski, dobrze rozumiejący nakaz Prawa: **„Harcerz jest sprawiedliwy i odważny, śmiało broni słusznej sprawy"**. Traktować funkcje w samorządzie jako har-

cerskie zadanie, podjąć w szczepach zadanie szkolenia aktywu samorządowego.

● Dawać we wszystkich sytuacjach zdarzających się w szkole przykład dobrze pojętego koleżeństwa, zgodnie z nakazem Prawa: **„Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą".** Na zbiórkach i na lekcjach wychowawczych powinniśmy podejmować dyskusje na temat powstających w klasach konfliktów, odważnie występować w obronie krzywdzonych, ułatwiać nieśmiałym, upośledzonym i niezaradnym znajdowanie swego miejsca w zespole.

● Dbać o to, by do szkoły przychodziło się z przyjemnością, by stawała się ona miejscem atrakcyjnych spotkań i zajęć w czasie pozalekcyjnym. Inicjować powinniśmy tworzenie tradycji szkolnych imprez rozrywkowych i kształcących, takich jak festiwale szkolne, przeglądy samorodnej twórczości uczniów, wystawy hobbistów, karnawały młodości i inne. Szerzej trzeba wykorzystywać doświadczenia i inicjatywy Klubu Otwartych Szkół.

● Kształtować wśród wszystkich uczniów postawę współgospodarza szkoły i poczucie odpowiedzialności za jej dobre imię. Naszą sprawą jest dbanie o sprzęt szkolny, unowocześnienie wyposażenia szkoły, o czystość, porządek i estetykę budynku i jego otoczenia. Tam, gdzie w szkołach odczuwa się braki personelu pomocniczego, powinniśmy wprowadzać harcerski zwyczaj samoobsługi.

● Zwiększyć zainteresowanie drużyn warunkami życia i nauki uczniów. **„Harcerz nie opuści nikogo w potrzebie"** — przypomina nam Prawo. Pomocy naszej szczególnie potrzebują koledzy mieszkający na stancjach, dojeżdżający do szkoły, mający złe warunki w domu. Trzeba organizować okresowe przeglądy stancji i świetlic dworcowych, występować do dyrekcji szkół i władz z postulatami w tych sprawach. Bardziej musimy się interesować sprawami bytowymi naszych kolegów z klasy, szukać sposobów udzielania pomocy najbardziej potrzebującym, dbać o sprawiedliwy rozdział stypendiów.

● Wykorzystać najlepsze doświadczenia harcerskiej działalności społecznej w organizowaniu wynikających z programu szkolnego prac fizycznych uczniów. Powinniśmy dbać o sensowny wybór frontów pracy, o dobrą jej organizację, o rzetelną ocenę wykonania zadań przez zespoły i poszczególnych ich uczestników. Zwalczać winniśmy w tej dziedzinie wszelkie przejawy nierzetelności — zaliczanie nie przepracowanych godzin, wymigiwanie się od pracy. Harcerze muszą dawać przykład dobrej roboty. Jeżeli praca młodzieży szkolnej wyręcza powołane do jej wykonania instytucje, należy organizować ją w formie śródrocznych OHP lub na zasadach FASM.

Będziemy mogli sobie powiedzieć, że zrealizowaliśmy te zadania, jeśli — mimo iż nie mamy zamiaru zastępować samorządu szkolnego — ogół uczniów traktować będzie harcerstwo jako rzeczywistego rzecznika swoich interesów, jeśli sami zaczniemy bardziej lubić szkołę, jeśli zyskamy uznanie nauczycieli jako ich sojusznicy i partnerzy.

5. TU, GDZIE NASZ DOM

Żaden człowiek nie jest związany z jednym tylko środowiskiem. Każdy harcerz jest uczniem konkretnej szkoły, mieszkańcem określonego domu, osiedla czy wsi, członkiem swej rodziny, sąsiadem swoich sąsiadów. I w każdym z tych środowisk ma do spełnienia określoną rolę. **Umiejętność równoczesnego wypełniania tych różnorodnych ról jest cechą, która powinna charakteryzować każdego człowieka w społeczeństwie socjalistycznym. Związek Harcerstwa Polskiego powinien wszystkim swoim członkom stwarzać możliwość kształcenia tej umiejętności. W tym celu musimy:**

● Zwracać uwagę w drużynach na stosunek harcerzy do domu rodzinnego. Stwierdzenie Prawa: **„Harcerz chętnie pomaga rodzicom"** nie może nam być obojętne. Ambicją każdego zespołu harcerskiego powinno być tworzenie atmosfery, w której rzetelne wypełnianie obowiązków domowych jest powodem do dumy. Powinniśmy zachęcać harcerzy do opracowywania wspólnie z rodzicami „umów rodzinnych" — uzgodnionych przez obie zainteresowane strony zbiorów praw i obowiązków dziecka w rodzinie.

● Zapoznawać rodziców zuchów i harcerzy z działalnością drużyn i szczepów, umożliwiać im uczestnictwo w uroczystościach składania Obietnicy Zucha i Przyrzeczenia Harcerskiego, zapraszać do dyskusji nad nurtującymi zespół problemami i kłopotami, do udziału w świętach i imprezach, wykorzystywać ich wiedzę i doświadczenie przy realizowaniu różnych zadań, np. z dziedziny orientacji zawodowej, a także zuchowych cykli sprawnościowych. Każdy szczep powinien mieć w osobach rodziców grono przyjaciół i doradców, opiekunów zastępów i klubów.

● Po harcersku zagospodarowywać wolny czas spędzany poza szkołą i zorganizowanymi zbiórkami. Powinniśmy być w swym środowisku zamieszkania inicjatorami zajęć rekreacyjnych, wypoczynkowych i rozrywkowych dla siebie samych, dla nie należących do harcerstwa rówieśników i dla swoich rodzin. Takie inicjatywy, jak turnieje sportowe między mieszkańcami sąsiednich klatek schodowych lub domów, zagospodarowanie wspólnym wysiłkiem dorosłych i dzieci nie wykorzystanych lokali piwnicznych na użytek harcerski, organizowanie sąsiedzkich konkursów w różnych dziedzinach itp., winny służyć rozrywce i kształtowaniu dobrych międzysąsiedzkich stosunków. Musimy być otwarci dla wszystkich ciekawych pomysłów i inicjatyw rodzących się w grupach koleżeńskich poza harcerstwem. Wszystko, co interesuje nastolatków, służy dobrej rozrywce lub pożytkowi społecznemu, winno wzbogacać naszą harcerską działalność. W realizacji tych zadań organizatorską rolę winny pełnić kluby młodych wychowawców ze szczepów HSPS.

● Rozszerzyć udział szczepów w konkursie pod nazwą „Harcerze współgospodarzami osiedla", a przykłady dobrej harcerskiej roboty w osiedlach spółdzielczych upowszechniać również w osiedlach komunalnych. Doświadczenia konkursu spożytkować należy także w środowisku wiejskim, wychodząc tam z podobną inicjatywą i pozyskując do współdziałania ZSMP. Prawo Harcerskie nakazuje **„Harcerz szanuje starszych", „spieszy innym z pomocą".** Opiekę nad starszymi, samotnymi ludźmi winniśmy traktować jako ważne społeczne zadanie i świadectwo dojrzałości moralnej każdego harcerza. Opieki potrzebują również młodsze dzieci, których rodzice pracują zawodowo do późnych godzin popołudniowych. Zadaniem zespołów harcerskich w miejscu zamieszkania powinno być organizowanie dla nich gier i zabaw, konkursów, zajęć sportowych i kulturalnych.

● Być wszędzie tam, gdzie żyją, mieszkają i spędzają wolny czas dzieci i młodzież. Stwarzanie dobrej atmosfery, współudział w organizowaniu życia, a zwłaszcza zajęć rekreacyjnych w domach dziecka, internatach, zakładach wychowawczych, szpitalach i sanatoriach dziecięcych, wkraczanie z harcerskimi inicjatywami i pomysłami do świetlic, klubów, młodzieżowych domów kultury i pałaców młodzieży — to ważne pole do działania szczepów i hufców, kręgów instruktorskich i klubów młodych wychowawców.

● Tak dostosowywać strukturę organizacji, by odpowiadała jednocześnie i potrzebom wynikającym z działalności w szkole, i potrzebom związanym z pracą w środowisku. W zależności od warunków w konkretnym szczepie winniśmy równolegle do rozwijania powiązań ze szkołą próbować dążyć do tworzenia i zacieśniania więzi drużyn lub zastępów z miejscem zamieszkania, a uzyskane doświadczenia popularyzować w hufcach i chorągwiach.

Czy zrealizowaliśmy te zadania — będziemy mogli odpowiedzieć pozytywnie wtedy, gdy każdy członek naszej organizacji będzie harcerzem nie tylko w czasie zbiórki, gdy spełnienia swoich oczekiwań i pragnień szukać będzie w harcerstwie, a nie poza organizacją, gdy doprowadzimy do tego, że rodzice będą interesowali się pracą harcerską swoich dzieci tak, jak ich wynikami nauczania, gdy harcerze zdobędą sobie przyjaźń, zaufanie i uznanie sąsiadów.

6. HARCERSKI STYL – HARCERSKI FASON

Szybkie tempo przeobrażeń naszego kraju, socjalistyczny humanizm wyrażający się w głębokiej trosce o człowieka, wzrost zamożności społeczeństwa wpływają na zmiany w obyczajach i poglądach moralnych. Rodzą się nowe potrzeby i pragnienia, ulegają zachwianiu tradycyjne zasady i zwyczaje. Przyjmowaniu się norm moralności socjalistycznej towarzyszy, jako skutek uboczny, pojawianie się zjawisk ujemnych, obcych naszej ideologi: egoizmu, wygodnictwa, chęci urządzenia się w życiu za wszelką cenę, sprowadzania sensu życia do gromadzenia dóbr materialnych, przyjmowania postaw „kibiców", biernie obserwujących trud innych. **Ambicją naszą jest propagować w środowisku szkolnym socjalistyczny model życia, wynikający z nakazów Prawa — harcerski styl i harcerski fason. W związku z tym musimy:**

● Przestrzegać harcerskiego ceremoniału, form zewnętrznych i regulaminowego noszenia munduru, swoją własną postawą dokumentować harcerską uczciwość, słowność, rzetelność, zaradność, wytrwałość, hart i odporność na trudności. W podejmowaniu ważnych zadań społecznych, w grach, ćwiczeniach i zabawach powinniśmy stwarzać każdemu zuchowi i harcerzowi sposobność kształtowania ważnych w socjalistycznym społeczeństwie cech charakteru.

● Śmiało przeciwstawiać się takim szkodliwym pozom

i objawom pseudodorosłości, jak ordynarne słownictwo, chamstwo, lekceważenie starszych, palenie i picie, które stanowią po prostu dowód niedojrzałości i odstawania od nowoczesności, oraz obcym harcerskiemu stylowi modom na niechlujny wygląd i ubiór, na noszenie naszywek i emblematów oraz napisów przynoszących ujmę dumie narodowej młodego Polaka. Z troski o zdrowie, o prawdziwy rozwój młodego organizmu wynika nakaz Prawa: **„Harcerz nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych"**. Głęboko nas niepokoi, że spora część młodzieży szkolnej, a nawet dzieci, ulega tym nałogom, że niszczy bezmyślnie swoje zdrowie. Szczepy i drużyny muszą podjąć ofensywne działania prowadzące do likwidacji tego zjawiska. Wszystkie harcerskie przedsięwzięcia i codzienne postępowanie każdego harcerza winny być dowodem prawdziwej dojrzałości, wysokiej kultury bycia i poszanowania honoru munduru harcerskiego.

● Wykorzystując doświadczenia Harcerskiego Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej i innych przedsięwzięć tego typu, wpływać na poziom ideowy i jak najszerszy rozwój amatorskiego ruchu artystycznego całej młodzieży szkolnej. Szczególnej troski wymaga stworzenie nawyku korzystania z dóbr kulturalnych wśród tej części młodzieży, która nie przejawia zainteresowań artystycznych. Na zbiórkach harcerskich musi znaleźć się miejsce nie tylko na zajęcia z piosenką, ale i na zajęcia poświęcone książce, teatrowi, kinu i innym dziedzinom sztuki. Powinniśmy współpracować na co dzień z placówkami kulturalnymi na wsi, gdzie życie kulturalne jest uboższe, łączyć, dla większej skuteczności, nasze wysiłki z ZSMP, wykorzystując gminne szkoły i gminne ośrodki kultury. Ambicją każdej harcerki i harcerza powinno być rozumienie języka sztuki i zdobywanie obycia kulturalnego oraz popularyzowanie wśród koleżanek i kolegów form spędzania wolnego czasu służących wewnętrznemu wzbogaceniu człowieka.

● Znacznie więcej uwagi poświęcać rozwojowi masowego sportu i turystyki zgodnie z nakazem Prawa: **„Harcerz chce być silny i sprawny"**. Wykorzystać szansę, którą stwarza Olimpijski Alert Młodzieży — Moskwa 1980. Uczestnictwo w prowadzonej wspólnie ze Szkolnym Związkiem Sportowym Sztafecie Olimpijskiej, takie inicjatywy, jak organizowanie dnia sportu szkolnego, dnia sportów obronnych, harcerskich olimpiad obozowych, sportowych turniejów osiedlowych itp. powinny na stałe wejść do programu każdej drużyny, każdego szczepu harcerskiego i HSPS. Upowszechniać powinniśmy

wszystkie rodzaje turystyki — od kilkugodzinnych wycieczek po najbliższej okolicy do turystyki kwalifikowanej. Każdy harcerz powinien starać się zdobyć Odznakę Turystyki Pieszej, do tradycji każdego zastępu powinien wejść zwyczaj organizowania minimum raz w miesiącu całodziennej wycieczki. Równocześnie w dalszym ciągu należy rozwijać i doskonalić takie inicjatywy centralne lub chorągwiane, jak Rajd Leninowski, Ogólnopolski Rajd Harcerski, Rajd Świętokrzyski. Ambicją naszą powinno być, aby w tych imprezach oprócz „weteranów" brali coraz szerszy udział również nowicjusze. Harcerza musi cechować wytrzymałość na wysiłek fizyczny i zamiłowanie do czynnego wypoczynku.

● Uczyć członków naszej organizacji gospodarskiego stosunku do jej mienia, troski o jego powiększanie, umiejętności gospodarowania tym, co posiadamy. **„Harcerz dba o wspólne dobro jak o własne"** — nakazuje Prawo. Miarą spełnienia tego nakazu jest m. in. stan sprzętu posiadanego przez szczepy i hufce, wygląd harcówki, wygląd miejsc po obozach i biwakach. Większy niż dotychczas nacisk powinniśmy położyć na akcje zarobkowe w zastępach, drużynach i szczepach. Ambicją każdego zespołu harcerskiego powinna stać się jeśli nie całkowita, to przynajmniej częściowa samowystarczalność finansowa w sprawach takich, jak imprezy kulturalne, krótkie wycieczki, biwaki, wyposażenie harcówki, własny, choćby niewielki, wkład finansowy w organizowanie obozów.

● Popierać indywidualne podejmowanie przez młodzież pracy — zarówno w ciągu roku szkolnego, jak i w czasie wakacji — w usługach, handlu, przemyśle spożywczo-przetwórczym, służbie zdrowia itp., wykorzystując m. in. możliwości stwarzane przez OHP. Hufce winny objąć patronat nad tą formą indywidualnego zarobkowania uczniów, udzielać pomocy. Ambicją każdego szczepu HSPS powinno być tworzenie atmosfery, w której wstydem jest korzystanie tylko z kieszonkowego wypłacanego przez rodziców.

● Rozwijać w jeszcze szybszym tempie różne formy harcerskiej akcji letniej. Szczególnej troski wymaga od nas doskonalenie coraz bardziej masowego obozownictwa, które najpełniej pozwala zaspokoić potrzebę samodzielności, urzeczywistniać harcerski styl życia. Sprawą o podstawowym znaczeniu jest problem łączenia na obozach udogodnień nowoczesności z samodzielnością i samoobsługą, wykorzystania urządzeń technicznych z romantyką życia pod namiotami i trudami obozowej pionierki, nauki zaradności i sprawności życiowej z gospodar-

skim stosunkiem do przyrody. Rozwiązania wymaga problem wakacyjnego wypoczynku dzieci wiejskich. Doskonalić powinniśmy bogate tradycje NAL — jeszcze więcej wysiłku poświęcać kształceniu aktywu dla tej akcji, zapewnić jej zaplecze w sprzęcie wykorzystując doświadczenia klubów specjalnościowych, należy również organizować nieobozowe lato dla harcerzy z drużyn HSPS. Uczestnictwo w harcerskiej akcji letniej jest prawem każdego członka organizacji, na udział jednak w najbardziej atrakcyjnych jej formach powinien on „zarobić" swoją śródroczną pracą w zastępie, drużynie i szczepie; takiemu demokratycznemu systemowi z powodzeniem mogą służyć różne rodzaje współzawodnictwa.

Będziemy mogli uznać, że zrealizowaliśmy te zadania, gdy każdy harcerz swoją postawą życiową, cechami charakteru, wysoką kulturą i tężyzną fizyczną będzie zdobywał uznanie rówieśników i szacunek starszych, gdy słowo „harcerz" będzie w powszechnym odczuciu społecznym oznaczało chłopaka lub dziewczynę, na których w każdej sytuacji można polegać „jak na Zawiszy".

7. POLAK POTRAFI, POLSKIE – ZNACZY DOSKONAŁE

Trzydzieści lat temu Polska była krajem zrujnowanym wojną i okupacją. Wszystkiego nam brakowało, wszystkiego było nam potrzeba. Słowo „więcej" było wówczas najpełniejszym wyrazem aspiracji narodu. Dziś, kiedy stajemy się coraz bogatsi, kiedy zaczynamy żyć coraz dostatniej, aspiracje te wiążemy ze słowem „lepiej". „O wyższą jakość pracy i warunków życia" — brzmi przewodnie hasło VII Zjazdu PZPR. Troska o jakość staje się kryterium postępu, nowoczesności i ludzkich postaw. **Aby dotrzymać kroku przyspieszonemu rytmowi rozwoju Polski, aby być w pierwszym szeregu budujących wysoko rozwinięte społeczeństwo socjalistyczne, aby polskie znaczyło zawsze dobre, my, harcerze, musimy:**

● Postawić sobie samym znacznie wyższe wymagania; po harcersku — musi znaczyć: sprawnie, punktualnie, systematycznie, dokładnie, wytrwale, bez względu na przeszkody i trudności. Takie wymagania musimy sobie stawiać w stosunku do każdej zbiórki, do każdego zadania, do każdej wykonywanej pracy, do obowiązków szkolnych. Nie może nas zadowolić, że „zrobiliśmy", jeśli na pytanie: „jak?" nie możemy dać pozytywnej odpowiedzi.

● Kierować się w organizowaniu wszystkich naszych poczynań harcerską metodyką nakazującą: zaplanować każdą podejmowaną pracę, podzielić zadania i role między wszystkich członków zespołu, dokładnie zrealizować przyjęty plan, ocenić jakość wykonania całości i szczegółów oraz indywidualny wkład pracy harcerzy.

● Oceniać każde działanie według efektów. Tylko wtedy, kiedy o efektach można mówić bez żadnych wątpliwości, możemy sami sobie wystawić pozytywną ocenę. O wymogi wysokiej jakości, o hasło „zrobić więcej, niż nakazuje obowiązek", powinniśmy wzbogacić współzawodnictwo w Ruchu Drużyn Sztandarowych, stanowiące naszą odpowiedź na odznaczenie Związku Harcerstwa Polskiego Orderem Sztandaru Pracy I klasy.

Tylko tak wykonując i oceniając wszystkie podejmowane zadania, będziemy mogli powiedzieć, że jesteśmy pokoleniem, które pragnie udowadniać światu, iż „Polak potrafi" — w każdej dziedzinie nauki, techniki, gospodarki i kultury — nie mniej, jeśli nie więcej, niż inni, że wypełniamy zobowiązania, które przyjęliśmy na siebie składając Przyrzeczenie Harcerskie.

Program działania Związku Harcerstwa Polskiego na lata 1977—1981 to program nasz — naszych szóstek, zastępów, drużyn i szczepów. Od nas, zuchów, harcerzy ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych, od każdej dziewczyny i każdego chłopaka zależy, czy zostanie najlepiej jak tylko można zrealizowany. VI Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego oczekuje, że harcerze z drużyn HSPS jako najstarsi, najbardziej doświadczeni, najdojrzalsi przodować będą w urzeczywistnianiu tego programu, dając przykład zuchom i młodszym druhom, że wszyscy wywiążą się ze swoich zadań na piątkę. Sprawą bowiem wszystkich jest, by wspólna praca przyniosła pożytek naszej socjalistycznej Ojczyźnie, a satysfakcję i przyjemność każdemu z nas.

II. Główne zadania kadry instruktorskiej i harcerskich komend

Przeobrażenie się Związku Harcerstwa Polskiego w trzymilionową organizację, szybka rozbudowa szczepów HSPS w szkołach ponadpodstawowych i dorobek w pracy ideowo-wycho-

wawczej między V a VI Zjazdem — jest przede wszystkim zasługą stutrzydziestotysięcznej już, ofiarnej kadry społecznych wychowawców harcerskich. Korzystne warunki do rozwoju ZHP stworzyło okrzepnięcie Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Sprzyjała powstawaniu tego dorobku naszego Związku ogromna pomoc Ruchu Przyjaciół Harcerstwa, wspierającego na co dzień szczepy i komendy harcerskie — radą, środkami, poparciem moralnym i swym autorytetem. Nieocenioną pomoc w kierowaniu Związkiem stanowiły wytyczne, wskazówki i oceny instancji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Z programu partii i wskazań I sekretarza Komitetu Centralnego PZPR towarzysza Edwarda Gierka czerpaliśmy inspirację do podejmowania nowych zadań i zdobywania nowych doświadczeń.

Z wypracowanego i stale rozwijanego przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą programu budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego, z założeń społeczno-gospodarczego rozwoju Polski do końca lat siedemdziesiątych, z ambitnych zamierzeń reformy systemu edukacji narodowej i urzeczywistniania w latach osiemdziesiątych powszechnej dziesięcioletniej szkoły, która każdemu młodemu Polakowi pozwoli zdobyć średnie wykształcenie — wyprowadzamy zadania Związku Harcerstwa Polskiego na najbliższe czterolecie. Tak rozumiemy nasz udział w realizacji uchwał, które przyjęliśmy na Kongresie Młodzieży Polskiej. W uczestnictwie harcerzy we wspólnej pracy wszystkich Polaków zjednoczonych we Froncie Jedności Narodu widzimy wielką szansę wnoszenia przez nich wkładu w budowę przyszłości Ojczyzny i swojej własnej.

W Związku Harcerstwa Polskiego zachodziły w minionym czteroleciu szybkie i głębokie przeobrażenia. Zmienił się w istotny sposób skład członków organizacji ze względu na wiek, zmieniła się struktura organizacyjna ZHP w terenie. Zrzeszenie w harcerstwie trzech milionów członków postawiło kadrę instruktorską i komendy wobec nowych jakościowo potrzeb i zadań. Wyraźnie określone zostało ważne miejsce Związku w Federacji, stanowi on bazę dla całego ruchu młodzieżowego. Mamy dopracowany program działania ZHP w szkole. Jesteśmy bogatsi o nowe doświadczenia w organizowaniu udziału harcerzy w ważnych pracach na rzecz gospodarki narodowej.

Ten szybki rozwój Związku powodował jednocześnie dysproporcje: między szybko rozwijającym się programem, a nie weryfikowanymi od lat rozwiązaniami metodycznymi, między

stanem liczebnym Związku a poziomem pracy poszczególnych szczepów i drużyn, między praktyką kształcenia instruktorów a potrzebami stałego doskonalenia pracy drużyn, między narastaniem doświadczeń i wzbogacaniem programu o nowe inicjatywy a ich upowszechnianiem, między stanem zorganizowania w poszczególnych chorągwiach, hufcach i szczepach, między ogromnym skokiem w umasowieniu organizacji a stylem i metodami kierowania.

Przezwyciężenie tych dysproporcji będzie warunkiem zrealizowania nowych zadań stojących przed Związkiem Harcerstwa Polskiego i jego dalszego rozwoju, wyznaczać musi strategię rozwojową Związku w najbliższym czteroleciu. Kongres Młodzieży Polskiej postawił przed nami zadanie takiego doskonalenia pracy, by oddziaływać na ogół dzieci i młodzieży szkolnej, również na tę jej prawie drugą połowę, która nie należy do harcerstwa. Świadomi dotychczasowego dorobku i nowych, trudniejszych zadań musimy — w kręgach instruktorskich i komendach ZHP — zwrócić szczególną uwagę na to, aby:

1. POGŁĘBIAĆ PRACĘ IDEOWO-WYCHOWAWCZĄ

Pogłębianie pracy ideowo-wychowawczej stanowi najważniejsze zadanie całej Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej. Wychowanie jest bowiem obecnie jednym z ważniejszych czynników przyspieszania socjalistycznych przeobrażeń i tempa rozwoju kraju.

Program działania ZHP na lata 1977—1981, zatytułowany „JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI BUDUJEMY DZIŚ", adresowany zarówno wprost do młodzieży, jak i do instruktorów oraz do wszystkich ogniw ZHP organizujących fronty społecznej działalności harcerzy, jest przełożeniem na język harcerskich zadań wskazań Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, określających strategię rozwoju kraju przyjętą na VI i VII Zjeździe oraz uchwał VII, XIII, XVI i III Plenum Komitetu Centralnego formułujących koncepcję i główne kierunki pracy ideowo-wychowawczej. Podejmujemy w nim wszystkie zadania wynikające z uchwały Kongresu Młodzieży Polskiej. Jest on otwarty dla wszystkich nowych zadań, które nieść będzie życie. W tytułowym haśle zawarte jest fundamentalne, marksistowsko-leninowskie określenie wychowania, iż człowiek tworząc przyszłość, tworzy jednocześnie sam **sie-**

bie. **Program ten stwarza pełną możliwość wywierania przez Związek głębokiego i skutecznego wpływu na kształtowanie poglądów, uczuć i postaw dzieci i młodzieży szkolnej.** Uzyskanie tego wyniku zależy od konsekwencji w jego realizacji.

Jako kadra Związku musimy jednak zdawać sobie sprawę z tego, że **skuteczność ideowo-wychowawczego oddziaływania instruktora zależy przede wszystkim od jego własnej postawy ideowej,** od stopnia zaangażowania w budowę socjalizmu w Polsce. Najdoskonalszy bowiem program nie zastąpi osobistego wpływu każdego z nas. Podnoszenie wiedzy i świadomości politycznej instruktorów, upowszechnianie znajomości programu partii i rozumienia zadań, jakie z niego wynikają dla Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, winno więc stanowić jeden z ważniejszych obowiązków kręgów instruktorskich. Polityczne przygotowanie instruktorów warunkuje bowiem skuteczną realizację celów wychowania socjalistycznego.

Wysoki stopień przynależności kadry ZHP do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej stwarza w kręgach instruktorskich warunki do działań służących pogłębianiu i utrwalaniu przekonań politycznych i kształtowaniu światopoglądu młodych instruktorów oraz przygotowywaniu najdojrzalszych z nich do wstąpienia w szeregi kandydatów PZPR. Rekomendowanie ich do partii traktujemy jako ważne działanie sprzyjające politycznej aktywizacji młodej kadry i pogłębianiu pracy ideowo-wychowawczej w harcerstwie.

We wstępie do Statutu ZHP sformułowaliśmy, kim jesteśmy, do czego dążymy, z czym walczymy. Wynika z niego, że najważniejszym kryterium oceny pracy każdej drużyny zuchowej, harcerskiej i HSPS są efekty ideowo-wychowawcze, wpływ, jaki na poszczególnych harcerzy wywiera uczestnictwo w działalności harcerskiego zespołu. Takiego sposobu oceny pracy winny uczyć dyskusje w kręgach instruktorskich oraz działalność instruktażowa i wizytacyjna komend.

Musimy być świadomi, że tocząca się w skali światowej walka ideologiczna między socjalizmem a kapitalizmem wywiera i w naszym kraju wpływ na ścieranie się ideałów, poglądów i postaw. Szczególną uwagę powinniśmy więc koncentrować w pracy ideowo-wychowawczej na tych sprawach, które są przedmiotem ostrej konfrontacji ideologicznej. W szczególności:

— na uzbrajaniu harcerzy w argumenty, że wielkie osiągnięcia Polski w ostatnim trzydziestoleciu są następstwem wyboru socjalistycznej drogi rozwoju, że budując socjalizm, służy się Polsce najlepiej;
— na wyjaśnianiu, że patriotyzm, miłość do swej Ojczyzny, jest nierozłącznie związany z internacjonalizmem — poszanowaniem dla innych narodów i solidarnością z ludźmi pracy całego świata, oraz na tłumaczeniu znaczenia sojuszu i przyjaźni ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami socjalistycznymi dla bezpieczeństwa i rozwoju Polski;
— na wykazywaniu w płaszczyźnie społecznej i moralnej wyższości socjalizmu nad kapitalizmem, rzeczywistej, socjalistycznej demokracji warunkującej ludowładztwo nad widowiskowymi pozorami demokracji burżuazyjnej, marksistowskiej koncepcji wolności nad burżuazyjnymi ideami wolności w słowach, a w działaniu nieograniczoną wolnością bogacenia się kosztem innych, na obnażaniu grabieżczego oblicza imperializmu, na tłumaczeniu klasowego charakteru zjawisk społecznych;
— na kształtowaniu: postawy aktywności społecznej, współodpowiedzialności za państwo, trudnej sztuki współuczestniczenia w rządzeniu, rzetelnego stosunku do pracy, troski o dobro społeczne, poczucia odpowiedzialności i nawyków dyscypliny — cech stanowiących codzienny sprawdzian patriotyzmu, a jednocześnie na wyrabianiu dezaprobaty dla bierności, przeciętności i cwaniactwa;
— na rozwijaniu racjonalistycznego sposobu myślenia i naukowego poglądu na świat, odporności na irracjonalne opinie oraz na potrzebie stałego pogłębiania wiedzy i uczestnictwa w kulturze;
— na pogłębianiu wrażliwości na sprawy innych ludzi, szacunku dla drugiego człowieka, postaw koleżeństwa i przyjaźni jako ważnych elementów socjalistycznych stosunków międzyludzkich;
— na krzewieniu stylu bycia cechującego się wysoką kulturą, rozsądnym wyborem między różnymi modami, odpornością na snobizm, na uleganie szkodliwym dla zdrowia nałogom, zwłaszcza paleniu tytoniu i piciu alkoholu;
— na wyrabianiu hartu, odwagi, odporności na trudności — cech niezbędnych do urzeczywistniania ambitnego programu rozwoju Polski.

Aby skuteczniej oddziaływać na kształtowanie się socjalistycznych, ideowych postaw harcerzy, na te treści winniśmy zwracać szczególną uwagę, rozwijając patriotyczną i obywatelską motywację społecznego, harcerskiego działania, wyjaś-

niając treść nakazów Prawa Harcerskiego. Zbiórki harcerskie muszą być miejscem, gdzie w atmosferze pełnej szczerości młodzież wspólnie z instruktorem poszukuje odpowiedzi na wszystkie nurtujące ją pytania.

Skuteczność ideowo-wychowawczych oddziaływań harcerstwa zależy w dużej mierze od organizowania pracy zastępów, drużyn i szczepów zgodnie z zasadami harcerskiej pedagogiki. W powszechnym przestrzeganiu w działalności Związku harcerskich zasad wychowawczych zawarta jest ogromna szansa pogłębiania i rozszerzania ideowo-wychowawczego oddziaływania harcerstwa. Szczególnie rozpoczynającym pracę instruktorom należy uświadamiać, że:

● Wychowanie harcerskie — to wychowanie w działaniu, przede wszystkim w działalności społecznej podejmowanej przez harcerzy z przekonania, z własnej inicjatywy. Zadaniem instruktora jest rozbudzanie chęci do podjęcia pożądanych działań i nadawanie im formy zadań zespołowych.

● Wychowanie harcerskie odbywa się w samorządnym zespole zastępu i drużyny. W trakcie podejmowania coraz to nowych zadań zespołowych wzrasta inicjatywa, rozwijają się umiejętności zespołowego współżycia i współdziałania, organizowania i oceny pracy przez samych harcerzy. Instruktor — nie przestając nigdy być wychowawcą — musi jednocześnie jako kolega, przyjaciel i druh uczestniczyć wspólnie ze swoim zespołem w pracy, grach i zabawie, przez swój partnerski stosunek do młodzieży sprzyjać rozwojowi rzeczywistej, a nie „teatralnej" samorządności w zespole.

● W wychowaniu harcerskim stosuje się szeroki wachlarz form pracy, zwyczajów organizacyjnych i sposobów organizowania się do działania, by wszechstronnie oddziaływać na rozwój osobowości harcerza, by rozwijać jednocześnie intelekt i uczucia, aktywność, samodzielność, inicjatywę i umiejętność podporządkowania się, odporność i wrażliwość, tężyznę fizyczną i potrzebę przeżyć kulturalnych. Bez takiego szerokiego oddziaływania trudno w pełni wykorzystać wychowawcze walory harcerstwa.

● Wychowanie harcerskie opiera się na pobudzaniu procesu samowychowania. Dobrowolność wstępowania do organizacji i wzięcia na siebie obowiązków wynikających z Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego, bodźce samowychowawcze w postaci stopni, sprawności, odznak, awansów funkcyjnych, wyróżnień i różnych rodzajów współzawodnictwa oraz bezpośrednie oddziaływanie instruktora stwarzają sytuacje pobu-

dzające ambicję harcerza do podejmowania coraz trudniejszych zadań, do stawiania sobie coraz wyższych wymagań.

Jedynie konsekwentnie przestrzegając tych zasad, tworzymy — **w harcerskim działaniu, podczas realizacji zadań — takie sytuacje wychowawcze, które pozwalają harcerzom sprawdzać swoje postawy w stosunku do wymagań Prawa Harcerskiego.** W programie działania, proponując konkretne zadania, odwołujemy się do wszystkich 10 punktów Prawa.

Jednym z istotnych warunków zwiększania skuteczności wychowawczego wpływu harcerstwa jest systematyczność pracy jego podstawowych ogniw. Trzeba konsekwentnie przestrzegać zasady, że zbiórki drużyn zuchowych i zastępów harcerskich odbywają się nie rzadziej niż raz w tygodniu, drużyn harcerskich i HSPS — przynajmniej raz w miesiącu. Systematyczność pracy winna stać się jednym z kryteriów ocen.

Praca ideowo-wychowawcza w harcerstwie stanowi pierwszy szczebel procesu wychowania w polskim ruchu młodzieżowym. W ZHP młody człowiek po raz pierwszy w życiu wiąże się ze zorganizowanym, społecznym ruchem budowniczych socjalizmu w Polsce, działającym pod kierownictwem PZPR. Do uświadamiania sobie ideowej więzi z tym ruchem, do identyfikowania się z nim powinien on dojrzewać w trakcie działalności harcerskiej. Dążymy do tego, by harcerz w szczepie HSPS czuł się świadomym członkiem socjalistycznego ruchu młodzieżowego zespolonego w FSZMP, by kończąc szkołę ponadpodstawową odczuwał potrzebę kontynuowania swej aktywności społeczno-politycznej w szeregach ZSMP i SZSP. Rekomendowanie do bratnich socjalistycznych związków młodzieży winniśmy traktować jako oczekiwany efekt społecznego dojrzewania harcerza do nowych zadań na nowym etapie życia.

Troska o wysoką jakość pracy wychowawczej i jej powszechność we wszystkich drużynach to główny kierunek doskonalenia działalności Związku Harcerstwa Polskiego w najbliższym czteroleciu.

2. ŻYWO REAGOWAĆ NA WSZYSTKO, CO NIESIE ŻYCIE

Program działania harcerstwa musi być otwarty dla wszystkiego, co niesie życie, co nurtuje dzieci i młodzież. Organizacja winna szybko wchłaniać pomysły i inicjatywy rodzące się

poza harcerstwem — w grupach koleżeńskich, na podwórkach, w klubach młodzieżowych, w redakcjach środków masowego przekazu. Powinna żywo reagować na propozycje bratnich socjalistycznych związków młodzieży, rodziców, lokalnych organizacji i działaczy społecznych. Także okresowe zainteresowania młodzieży filmem, książką, dyscypliną sportu itp. „mody" muszą być inspiracją harcerskiego działania. W szkole nie może być problemów nurtujących środowisko uczniowskie obojętnych dla harcerstwa, organizacja winna występować z własną oceną sytuacji i konstruktywnymi propozycjami rozwiązań.

Uważne obserwowanie wszystkiego, co niesie życie, kształtowanie harcerskiego stosunku do aktualnych problemów musi stać się ważnym zadaniem kręgów instruktorskich i rad szczepów. Jest to istotny, nowy akcent w myśleniu o tym, co „harcerskie", na to w najbliższym czteroleciu musimy położyć nacisk.

Tworząc plan pracy drużyny i szczepu, musimy:

— zwracać uwagę na zainteresowania harcerzy, dbać o równowagę między działalnością społeczną i zajęciami rekreacyjnymi, szerzej rozwijać działalność turystyczną, sportową i kulturalno-artystyczną;
— podchwytywać spontaniczne inicjatywy młodzieży, zachęcając ją do śmiałego zgłaszania swoich propozycji i pomysłów, „podpatrywać" tworzące się w grupach rówieśniczych mody i zwyczaje, i wykorzystywać je w pracy zespołów harcerskich;
— w większym niż dotychczas stopniu korzystać w pracy wychowawczej z zuchami i harcerzami z inicjatyw prasy, radia i telewizji;
— szybciej reagować na wszystkie potrzeby swego środowiska, na sprawy aktualnie ważne w naszym kraju.

Tylko taki sposób myślenia nas, instruktorów, o Związku może gwarantować, że w działalności drużyn zuchowych, harcerskich i HSPS znajdzie się miejsce na zaspokojenie dziecięcych jeszcze pragnień zabawy i przygody oraz dorosłych już dążeń do przeżywania romantyzmu uczestnictwa w takich przedsięwzięciach, jak budowa Huty „Katowice" i zagospodarowanie Bieszczadów, w rozwiązywaniu problemów, które przed całym narodem wysunął Komitet Centralny PZPR na IV, V i VI Plenum, i innych, które staną przed naszym krajem w najbliższym czteroleciu. Tylko takim sposobem unikniemy rozbieżności między tym, czym zajmuje się organizacja a tym

czego od niej oczekują harcerze. Własna inicjatywa instruktora, umiejętność podchwytywania i rozwiązywania problemów wychowawczych winna spotykać się z wysoką oceną.

Takiej wizji Związku Harcerstwa Polskiego podporządkowujemy doskonalenie metodyki pracy drużyn zuchowych, harcerskich i HSPS. VI Zjazd wyraża uznanie dla pracy komisji metodycznych i pełną aprobatę dla postanowień Rady Naczelnej, która zaleciła przyjęcie następujących korekt:

● W drużynach zuchowych: rozpoczynać pracę już w klasie pierwszej, a w trakcie klasy czwartej przekazywać zuchy do drużyn harcerskich; zweryfikować wymagania gwiazdek i sprawności, regulaminy tych ostatnich uprościć; dopuszczać krótsze okresy realizacji cykli sprawnościowych przy jednoczesnym szerszym wprowadzaniu doraźnych tematów zbiórek według uznania drużynowego.

● W drużynach harcerskich: zweryfikować wymagania stopni harcerskich oraz sprawności, porządkując te ostatnie w grupach tematycznych; związać zdobywanie stopni i sprawności z realizacją zadań zespołowych i innych form pracy drużyny harcerskiej; traktować zadanie zespołowe jako podstawowy rodzaj harcerskiego działania; wykorzystywać sprawności jako pomoc dla harcerzy w konkretyzowaniu ich zainteresowań; dopuszczać organizowanie — na wzór szczepów HSPS — harcerskich klubów specjalnościowych.

● W drużynach i szczepach HSPS: zweryfikować wymagania stopni; wyraźniej sprecyzować metody organizowania działalności programowej oraz samorządnego funkcjonowania drużyny i szczepu.

Jako pilne zadanie traktujemy wprowadzenie tych zmian w życie.

3. JAKOŚCI PRACY PODPORZĄDKOWYWAĆ DALSZY ROZWÓJ ZWIĄZKU

Osiągnięty między V a VI Zjazdem stopień masowości ZHP pozwala obecnie przesunąć akcent w dalszym liczebnym rozwoju organizacji na kryteria jakościowe. Znaczy to, że **rozwój liczebny drużyn zuchowych, harcerskich i HSPS musi być poprzedzany intensywnym i solidnym przygotowywaniem drużynowych oraz umacnianiem szczepów jako ogniw odpowiedzialnych za ciągłość pracy z drużynami. Rozwój zaś szeregów**

zuchowych i harcerskich powinien następować w wyniku wzrastającej atrakcyjności harcerstwa dla dzieci i młodzieży.

Dalszy rozwój liczebny harcerstwa musi nastąpić przede wszystkim w wielkich aglomeracjach miejskich. Jako kierunkowe zadania prowadzące do przezwyciężania dysproporcji w stopniu zorganizowania dzieci i młodzieży w harcerstwie stawiamy **przed wszystkimi chorągwiami, hufcami i szczepami wymaganie zrzeszenia w najbliższych czterech latach w ZHP minimum 60 procent ogółu uczniów.** Rozwijać należy dalej drużyny „Nieprzetartego Szlaku", szerzej obejmując ich wpływem młodzież wymagającą resocjalizacji.

W realizacji oczekujących nas zadań Związek liczy na doświadczenie pedagogiczne i zaangażowanie instruktorów-nauczycieli stanowiących najliczniejszą grupę i trzon kadry harcerskiej. **Dalszy jednak rozwój liczebny kadry musi się wiązać ze zdecydowanym zróżnicowaniem jej składu społecznego.** Zadania podejmowane przez harcerstwo wymagają znacznego zwiększenia liczby instruktorów zawodowo związanych z produkcją przemysłową i rolniczą, odbywających służbę wojskową, pracujących w organach MO, studiujących w wyższych uczelniach, pracujących naukowo.

W związku z tym we wszystkich szczepach HSPS, zwłaszcza w szkolnictwie technicznym i rolniczym, muszą działać aktywne, prowadzone na wysokim poziomie kluby młodych wychowawców oraz prężne kręgi instruktorskie. Ich członkowie po skończeniu szkoły powinni, wstępując do ZSMP i SZSP, obejmować jednocześnie funkcje instruktorskie w drużynach i szczepach. Oparciem dla ich harcerskiej działalności winny być robotnicze, wojskowe i studenckie kręgi instruktorskie ZHP, pracujące w ramach właściwych organizacji ZSMP i SZSP. Kręgi te powinny również przyciągać do pracy w harcerstwie nie związanych wcześniej z ZHP aktywistów obu organizacji. Wzrost liczby członków ZSMP i SZSP wśród kadry instruktorskiej traktujemy jako ważne polityczne zadanie służące ujednoliceniu i ciągłości procesu wychowawczego w ruchu młodzieżowym.

Do pracy instruktorskiej w ZHP należy również wciągnąć rodziców zuchów i harcerzy, zainteresowując ich przedtem działalnością drużyny i szczepu i wykorzystując doraźnie w realizacji niektórych zadań. Pomocne w tym winny być koła przyjaciół harcerstwa działające przy szczepach.

Musimy jednocześnie doskonalić kształcenie kadry, zwłaszcza rozpoczynającej pracę. Konsekwentnie należy wprowadzać

do praktyki obowiązujące jednolite, ramowe programy kształcenia, i przy tym doskonalić je tak, aby teoretycznie i praktycznie jak najlepiej przygotowywać instruktorów do prowadzenia drużyny. Trzeba dbać o dostosowanie programu konkretnego kursu do potrzeb tych, których szkolimy. Innego uzupełnienia wiedzy i umiejętności potrzebuje, aby zdobyć kwalifikacje instruktorskie, harcerz z drużyny HSPS, znający organizację z autopsji, innego — nauczyciel mający przygotowanie pedagogiczne, jeszcze innego — ludzie z zawodów pozanauczycielskich, pierwszy raz stykający się z harcerstwem. Stałego doskonalenia wymaga praktyka pracy kształceniowej na kursach, większej troski rekrutacja na nie. Opracować trzeba programy kształcenia młodzieżowego aktywu w szczepach harcerskich i HSPS. Tam, gdzie będzie to możliwe, upowszechniać powinniśmy kształcenie funkcyjnych i instruktorów-uczniów na dłuższych kursach łączonych z nauką szkolną.

Szerzej powinniśmy też obejmować szkoleniem opiekunów drużyn, komendantów harcerskich OHP i inne wyspecjalizowane grupy kadry. Ciągłemu doskonaleniu dłużej pracujących instruktorów lepiej niż dotychczas muszą służyć łamy pism instruktorskich. Koniecznością jest szybkie wydanie w masowych nakładach nowych poradników dla instruktorów zuchowych, harcerskich i HSPS.

Dużą wagę powinniśmy poświęcać emocjonalnemu wiązaniu instruktorów z celami wychowawczymi, programem i życiem organizacyjnym ZHP. Należy upowszechnić nasze dobre doświadczenia w tym zakresie, a w szczególności:

— angażować wszystkich instruktorów w rozwiązywanie ważnych społecznie problemów wychowawczych, na konkretnych przykładach uświadamiać rolę wychowania w budowaniu socjalizmu;
— stwarzać jak największemu kręgowi kadry możliwość aktywnego uczestniczenia w tworzeniu programu Związku i Federacji, w wypracowywaniu metod i form praktycznej jego realizacji;
— podnosić rangę działalności wychowawczej instruktora ZHP w społeczeństwie, w ruchu młodzieżowym, w środowiskach oświatowych, różnymi sposobami dawać instruktorom moralną satysfakcję z ich pracy;
— dbać o rozwiązywanie różnych osobistych kłopotów instruktorów i o ich pozycję w zakładzie pracy, dążyć do pełnej realizacji Karty praw i obowiązków instruktora ZHP.

4. DOSKONALIĆ STYL KIEROWANIA NA MIARĘ TRZYMILIONOWEJ, CIĄGLE ROZWIJAJĄCEJ SIĘ ORGANIZACJI

Trzymilionowa organizacja wymaga dostosowanego do jej liczebności i charakteru stylu kierowania. Musi się on opierać na zasadzie dużej aktywności, inicjatywy i samodzielności podstawowych ogniw — szczepów i drużyn, na dobrym przygotowaniu do pracy kierujących nimi instruktorów, na przekazywaniu im stopniowo prawa decyzji we wszystkich sprawach, które są w stanie podjąć.

Dla przyspieszenia równania w górę, do najlepszych szczepów i drużyn, konieczne jest wykorzystanie bogactwa ich doświadczeń — sprawdzonych w praktyce inicjatyw społecznych, konkretnych zadań zespołowych i różnych innych form pracy. Systematyczna ich ocena pedagogiczna i upowszechnianie musi stać się ważnym zadaniem kręgów instruktorskich, komend i prasy harcerskiej, wymiana doświadczeń winna też zająć znacznie więcej miejsca w kształceniu i dokształcaniu kadry instruktorskiej. Centralnie i w chorągwiach powinniśmy organizować tematyczne „giełdy doświadczeń", w hufcach — gabinety metodyczne zajmujące się ich gromadzeniem, do społecznych zespołów wydziałów zuchowych, harcerskich i HSPS w komendach chorągwi zapraszać najbardziej doświadczonych drużynowych i szczepowych, by mogli systematycznie przekazywać swe doświadczenia innym.

Aby skuteczniej udzielać pomocy szczepom i drużynom, komendy hufców i chorągwi powinny koncentrować się na:

— politycznym przygotowaniu instruktorów do realizacji programu, na pomocy im w przekładaniu problemów społeczno-wychowawczych na język harcerskiego programu działania i zespołowych zadań;
— wszechstronnym zapewnieniu warunków do wykonania poszczególnych zadań;
— kontroli i ocenie realizacji programu.

Masowe podjęcie nowych zadań zależy w dużej mierze właśnie od tworzenia szeroko rozumianych warunków. Trzeba więc planować:

— w jaki sposób dotrzemy do instruktorów i młodzieży z treściami stanowiącymi motywację ideową podjęcia zadania;
— jakich potrzebujemy sojuszników i jak ich pozyskamy;

— jakie zabezpieczenie materialne jest konieczne i skąd je weźmiemy;
— jakiej innej pomocy musimy udzielić drużynom.

Taki styl kierowania musi zastąpić nadmiar inicjatyw i działań akcyjnych instancji oraz zbyt wielką liczbę imprez, które pochłaniają siły, a obejmują zbyt mały krąg członków organizacji. Winno to stworzyć lepsze warunki do wzajemnego uzupełniania się zadań zalecanych centralnie i przez chorągwie z rodzącymi się w drużynach, szczepach i hufcach inicjatywami do podejmowania przez drużyny zadań proponowanych przez samych harcerzy.

W tak masowej organizacji musimy z aktualnymi zadaniami docierać jednocześnie do młodzieży i do instruktorów, unikać wydłużania czasu dotarcia dyrektyw i propozycji programowych przez mnożenie szczebli przekazu. W kierowaniu Związkiem na szczeblu centralnym i chorągwianym znacznie większą rolę odgrywać muszą środki masowego przekazu — harcerska prasa, radio i telewizja, harcerska książka i broszura. Nakłada to na instruktorów komend, szczepowych i drużynowych obowiązek systematycznego korzystania z tych źródeł informacji.

Usprawnieniu kierowania towarzyszyć powinien rozwój i doskonalenie demokracji wewnątrzwiązkowej. Podnieść należy rangę rad chorągwi i hufców, przestrzegać zwyczaju okresowego rozliczania się komend przed radami ze swej działalności oraz systematycznej kontroli realizacji uchwał, nadawać posiedzeniom rad bardziej młodzieżowy charakter, stwarzać możliwości żywej i rzeczowej dyskusji na temat działalności Związku i nurtujących młodzież problemów. Tryb działania instancji harcerskich powinien stanowić przykład rozwijania demokracji wewnątrzwiązkowej dla szczepów HSPS. W zadaniu tym widzimy ważny kierunek umacniania społecznego charakteru naszego Związku.

Rozwój Związku stworzył konieczność dalszych wysiłków w kierunku rozbudowy bazy materialnej. Szczególnie duże są potrzeby w nowych chorągwiach oraz w gminnych i miejsko-gminnych hufcach. Dotyczy to przede wszystkim sprzętu obozowego, ale również sprzętu do zajęć kulturalnych, technicznych i innych zajęć specjalnościowych. Musimy się starać uzyskać szersze możliwości przejmowania kasowanego sprzętu z zakładów pracy i wojska. W parze ze wzrostem majątku winny iść jednak wysiłki wychowawcze — większa troska o posiadany sprzęt i jego konserwację, oszczędne gospodarowanie każdą złotówką, rozwijanie gospodarności szczepów i hufców.

5. DZIAŁAĆ W SZEROKIM FRONCIE SOJUSZNIKÓW

Gwarancję coraz pełniejszego wcielania w życie, określonego wytycznymi Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i uchwałą Sejmu PRL, jednolitego systemu socjalistycznego wychowania widzimy w zespalaniu wysiłków szerokiego frontu partnerów i sojuszników. **Dla nas działanie w tak szerokim froncie jest drogą do pełniejszej realizacji zadań ideowo-wychowawczych ZHP i lepszego zaspokajania oczekiwań harcerzy.**

W zespoleniu polskiego ruchu młodzieżowego w Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej upatrujemy możliwości dalszego zacieśniania współdziałania młodzieży szkolnej z młodzieżą pracującą, odbywającą służbę wojskową i studiującą. Ze strony organizacji Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej w przemyśle i rolnictwie liczymy na współdziałanie w orientacji zawodowej uczniów starszych klas szkół podstawowych, w organizowaniu praktyk uczniów szkolnictwa zawodowego, w rozwijaniu więzi szczepów harcerskich z opiekuńczymi zakładami pracy; w Wojsku Polskim — na współdziałanie w popularyzacji szkolnictwa wojskowego, w umacnianiu więzi harcerzy z wojskiem. Liczymy na współdziałanie Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w rozwijaniu szkolnego ruchu naukowego, w organizowaniu obozów naukowych, w przygotowaniu uczniów szkół średnich do wyboru kierunku studiów wyższych. Ze strony obu bratnich związków — na dopływ instruktorów. Jako ważny czynnik umacniania ideowopolitycznej jedności młodzieży traktujemy udział harcerzy we wspólnych przedsięwzięciach FSZMP, w ogólnomłodzieżowym współzawodnictwie pod hasłem „Mój sukces socjalistycznej Ojczyźnie". W codziennych kontaktach i współpracy drużyn z kołami ZSMP i grupami działania SZSP widzimy najskuteczniejszą drogę do bliższego wzajemnego poznawania pracy naszych trzech związków, najlepszą gwarancję dla ciągu wychowawczego w ruchu młodzieżowym.

W wysiłkach na rzecz pełnego urzeczywistnienia reformy szkolnictwa, w aktywizowaniu uczniów jako czynnych uczestników procesu nauczania, w rozwijaniu inicjatywy i samorządności młodzieży w szkole widzimy rolę harcerstwa jako partnera i sojusznika szkoły. Ze strony Ministerstwa Oświaty i Wychowania, terenowych władz oświatowych i dyrektorów szkół, a także Związku Nauczycielstwa Polskiego liczymy na tworzenie wszechstronnych warunków do działalności ideowo-wychowawczej ZHP, do kształcenia i pracy kadry oraz dalszego rozwoju Związku. We wspólnym interesie szkoły i naszej organizacji będziemy popularyzować zaszczytny zawód nauczycielski wśród młodych instruktorów i najlepszego aktywu harcerskiego. W naukowym uogólnianiu doświadczeń harcerstwa i w kształceniu kadr w wyższych uczelniach — obok pomocy Ministerstwa Oświaty i Wychowania — oczekujemy również pomocy ze strony Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Poprzez coroczne organizowanie Alertów Naczelnika ZHP i dalsze rozwijanie patronatu nad budową Centrum Zdrowia Dziecka pragniemy współdziałać z Radą Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa w pielęgnowaniu patriotycznych tradycji narodowych. Aby umacniać na tej płaszczyźnie więź pokoleń, chcemy współpracować ze Związkiem Bojowników o Wolność i Demokrację. W pracy światopoglądowej — w działalności klubów wiedzy społeczno-politycznej, międzynarodowej przyjaźni i młodych racjonalistów — widzimy pole do rozwijania współpracy z Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwem Wiedzy Powszechnej i Towarzystwem Krzewienia Kultury Świeckiej.

W rozwijaniu działalności na rzecz popularyzacji idei powszechnej obronności kraju liczymy na dalszą pomoc Ministerstwa Obrony Narodowej, Wojsk Ochrony Pogranicza, Milicji Obywatelskiej, Ligi Obrony Kraju, Aeroklubu PRL, Związku Ochotniczych Straży Pożarnych, Komendy Głównej Straży Pożarnej i Polskiego Czerwonego Krzyża.

W dalszym rozwijaniu działalności społeczno-gospodarczej i w przysposabianiu harcerzy do przyszłej pracy zawodowej, w tworzeniu warunków do pracy szczepów HSPS w szkolnictwie zawodowym konieczna jest nam pomoc resortów gospodarczych, Centrali Rolniczych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" oraz centralnych związków: Kółek Rolniczych, Spółdzielni Produkcyjnych, Spółdzielczości Pracy i Zakładów Doskonalenia Zawodowego. Wykorzystując dotychczasowe doświadczenia, rozwijać chcemy działalność harcerskich rad resortowych.

W działalności w miejscu zamieszkania oraz w rozwijaniu współpracy z rodzicami liczymy na dalszą pomoc komitetów Frontu Jedności Narodu, ruchu zawodowego i kobiecego, centralnych związków: Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego i Spółdzielni Spożywców „Społem", Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, a także pracowników administracji domów w osiedlach komunalnych.

W dalszym rozwoju Harcerskiej Akcji Letniej i Zimowej, w zabezpieczeniu terenów i budowie stałych baz obozowych, w działalności kulturalnej, turystycznej i sportowej oczekujemy dalszej pomocy i współdziałania ze strony Centralnej Rady Związków Zawodowych, władz oświatowych, Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz urzędów wojewódzkich. W trosce o rozwój sportu szkolnego zacieśniać będziemy współpracę ze Szkolnym Związkiem Sportowym, w dziedzinie rozwoju turystyki współpracować z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym i Polskim Towarzystwem Schronisk Młodzieżowych.

W szerokim froncie socjalistycznego wychowania widzimy również możliwość pełniejszego spełniania przez Związek roli rzecznika interesów dzieci i młodzieży szkolnej wobec państwa i społeczeństwa, podejmowania problemów socjalnych młodzieży szkolnej oraz zagadnień opiekuńczo-wychowawczych. Szczególnie duże potrzeby istnieją tu w dziedzinie: dojazdów młodzieży do zbiorczych szkół gminnych i do szkół ponadpodstawowych, warunków życia w internatach i na stancjach, rozwoju sieci świetlic dla młodzieży dojeżdżającej oraz pomieszczeń klubowych we wsiach i w osiedlach.

6. SZERZEJ KORZYSTAĆ Z POMOCY RUCHU PRZYJACIÓŁ HARCERSTWA W ROZWIĄZYWANIU NOWYCH PROBLEMÓW ZWIĄZKU

We wszystkich swych poczynaniach Związek nasz otrzymuje wszechstronną pomoc ze strony Ruchu Przyjaciół Harcerstwa. Wykonanie zadań, które stawiamy sobie w najbliższych latach, podniesienie jakości pracy wszystkich drużyn i szczepów jest nie do pomyślenia bez dalszej pomocy wszystkich rad i kół przyjaciół.

Potrzebna nam jest pomoc ruchu przyjaciół w wyborze najwartościowszych frontów działania społecznego i w organizowaniu prac w sposób gospodarczo efektywny, a przez to płodny wychowawczo. Konieczna nam jest ona w orientacji społecznej kadry instruktorskiej, w tworzeniu warunków do rozszerzania ideowej, społecznej i gospodarczej wiedzy harcerzy.

Możliwość uzyskiwania lepszych efektów wychowawczych podczas organizowania prac społecznie użytecznych zależy w dużej mierze od synchronizacji naszych poczynań z planami gospodarczymi, działaniami całego systemu samorządowego

i społecznych organizacji skupionych we Froncie Jedności Narodu. Potrzebna jest codzienna państwowa i społeczna ocena dokonań organizacji oraz poszczególnych jej ogniw — źródło motywacji, satysfakcji i zachęty dla dzieci, młodzieży i instruktorów, wyraz społecznego uznania dla tego, co robimy. Ruch przyjaciół może nam takiej pomocy udzielić.

Szczególnie potrzebne jest wsparcie radą i pomocą przez ruch przyjaciół krzepnących dopiero, ważnych ogniw Związku — hufców gminnych. Organizowanie gminnych rad przyjaciół sprzyjać będzie rozwojowi pracy harcerskiej w tych środowiskach, pomoże w stworzeniu dla niej odpowiednich warunków, ułatwi dalszy rozwój Harcerskiej Akcji Letniej. Pogłębienie wszechstronnej współpracy z rodzicami wymaga wzrostu szeregów kół przyjaciół pracujących przy szczepach. Jest tam miejsce dla każdej matki, każdego ojca harcerza, którzy mają prawo wiedzieć i obowiązek pomóc. Wspólnie z rodzicami chcemy dzielić nasze troski i sukcesy wychowawcze.

Od nas, kadry instruktorskiej, od naszego zaangażowania, konsekwentnego działania i twórczego myślenia zależy pełne urzeczywistnienie w codziennej działalności Związku Harcerstwa Polskiego i wszystkich jego ogniw przewodniego hasła naszego programu działania w latach 1977—1981: JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI BUDUJEMY DZIŚ. Dla każdego z działających w naszej organizacji i pod naszym kierunkiem chłopców i dziewcząt musi stać się ono treścią wypełniającą zwykłe i świąteczne dni, powodem do satysfakcji z wyników pracy, synonimem harcerstwa. Taki sobie stawiamy cel — ambitny i trudny.

VI Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego zobowiązuje wszystkich instruktorów, kręgi instruktorskie, rady i komendy, by:

1. Z „Najważniejszych zadań drużyn, szczepów, hufców i chorągwi" uczynić podstawową wytyczną do działania wszystkich ogniw ZHP; zapoznać z nimi wszystkich harcerzy w szczepach HSPS oraz rady i aktyw funkcyjny w szczepach szkół podstawowych; przedyskutować z tymi zespołami nowe, wynikające z uchwały zadania i wzbogacić o nie plany pracy drużyn zuchowych, harcerskich i HSPS;

2. Z pełnym tekstem uchwały zapoznać rady chorągwi i hufców, zadania w niej zawarte skonfrontować z potrzebami środowiska oraz opracować plany zapewniające realizację zawartego w uchwale programu;

3. Treść „Głównych zadań kręgów instruktorskich i komend harcerskich" przedyskutować na zbiórkach kręgów oraz

kursach dla kadry i przyjąć jako wytyczną do pracy wychowawczej w drużynach i szczepach;

4. W połowie kadencji, w 1979 roku, stopień realizacji uchwały JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI BUDUJEMY DZIŚ — NAJWAŻNIEJSZE ZADANIA NA LATA 1977—1981 ocenić na rozszerzonym Plenum Rady Naczelnej ZHP z udziałem przedstawicieli wszystkich środowisk instruktorskich i przodującego aktywu szczepów HSPS.

VI ZJAZD
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

1.7.2.2. przesłania Forum Aktywu Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej do wszystkich uczniów w Polsce

źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1980 r., s. 198–200, dostęp zbiory własne

Podejmijcie wspólnie z nami te zadania

POSŁANIE FORUM AKTYWU HARCERSKIEJ SŁUŻBY POLSCE SOCJALISTYCZNEJ DO WSZYSTKICH UCZNIÓW W POLSCE

Jesteśmy uczniami, wiele jeszcze przed nami życiowych doświadczeń. Mamy jednak pełną świadomość zadań naszego pokolenia — pokolenia wielkiej szansy. Szansą tą jest Polska — gospodarna, zasobna i silna, Polska rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. Warunkiem jej zbudowania — świadomość i postawa ideowa, wysokie kwalifikacje i społeczne doświadczenie obywateli. Kiedy mówimy, że JUTRO SOCJALISTYCZNEJ POLSKI BUDUJEMY DZIŚ, określamy kształt naszego patriotyzmu. Nasza miłość Ojczyzny to uczucie poparte działaniem. Myślimy bowiem realnie i konkretnie. Wypełnienie nakazu Prawa Harcerskiego: „zmieniać świat na lepszy", chcemy zaczynać od zmiany siebie i najbliższego nam środowiska — szkoły. Nie czekamy na dojrzałość i prawo do samodzielnego działania. Potrafimy to udowodnić we własnej szkole. Czujemy się współodpowiedzialni za jej poziom i jakość, odpowiedzialni za własne postawy i dążenia. Chcemy być partnerami naszych wychowawców w kształtowaniu życia szkoły, samorządność zaś uznajemy jako prawo i obowiązek uczniów — współgospodarzy. Udowodniliśmy to nieraz, pracując w swoich miastach i gminach, w swoich szkołach i środowiskach, we Fromborku, w Bieszczadach, przy budowie Huty „Katowice". Uważamy, że czynne uczestnictwo w życiu kraju, czynna postawa wobec życia i branie za nie coraz większej odpowiedzialności — to cechy młodości. Chcemy, aby tak myśleli i tak postępowali wszyscy nasi koledzy. Robimy wszystko, aby tak było.

Wiemy, że naszym najważniejszym zadaniem jest zdobycie wiedzy — solidnej podstawy przyszłej pracy. Jednocześnie każdy z nas, niezależnie od tego, jaki wybiera zawód, powinien traktować wiedzę polityczną i społeczną jako klucz do zrozumienia problemów świata i Polski. Powinien kształtować swoje

198

poglądy, w praktyce zdobywać społeczne doświadczenia, dostrzegać i rozumieć problemy środowiska, umieć pracować w zespole. Chcemy, aby ludzi autentycznie działających było wśród nas coraz więcej. Spotykamy się niekiedy z opinią, że na działanie szkoda czasu, że cały wysiłek ucznia powinien być poświęcony nauce. My uważamy, że przygotowanie do czynnego, wartościowego życia nie jest stratą czasu. Wiedza, poparta praktyką społeczną, pozwoli nam być w przyszłości świadomymi i aktywnymi obywatelami.

Zdajemy sobie sprawę, że nasze pokolenie musi zdobyć nawyki i trudne umiejętności, czasami pozornie mało efektywne, niezbyt pociągające. W dobie rewolucji naukowo-technicznej konieczna jest dokładność, solidność, sumienność, precyzja organizacyjna. Musimy umieć liczyć czas i środki. Zrywy zastąpić pracą przemyślaną i rytmiczną. Naszym zdaniem, nie ma sprzeczności między sumiennością a twórczością, inwencją i dyscypliną, fantazją i punktualnością. Trzeba opanować ten nowoczesny styl — w szkole i w organizacji.

Życie przynosi co dzień nowe, skomplikowane problemy. Towarzyszą im różne ludzkie postawy. Świadome zaangażowanie zderza się z koniecznością, żarliwość z cynizmem, aktywność z obojętnością, kultura z wulgarnością. Bezinteresowność bywa uważana za naiwność, uczciwość — wyśmiewana. Musimy stale o tym pamiętać, znajdować argumenty, działać własnym przykładem, umieć przekonywać i kształtować opinię uczniowską. Musimy docierać do każdego osobiście, do każdego inaczej. Do tych, którzy jeszcze nie wiedzą, czego chcą, do tych, którzy zamknęli się w sobie, do nieufnych i osamotnionych. Każdy z nas wszystko ma jeszcze przed sobą.

Program Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej przyjęliśmy jako propozycję ambitną, która każdemu z nas daje szansę aktywnego działania w zespole i indywidualnego rozwoju. Harcerstwo w szkołach ponadpodstawowych liczy się coraz bardziej i rosną oczekiwania pod naszym adresem. Wiemy o tym z własnej praktyki ostatnich czterech lat. Wzrosła nie tylko liczba szczepów i drużyn, ale przede wszystkim ich rola i znaczenie. Wiemy jednak, że obok szczepów i drużyn wybitnych bywają i przeciętne. Wysoka jakość nie jest jeszcze zjawiskiem powszechnym. Musimy teraz skupić się na nowym zadaniu: trzeba równać wzwyż, do najlepszych.

My, uczniowie szkół ponadpodstawowych — delegaci na VI Zjazd ZHP oraz zaproszeni do udziału w jego obradach drużynowi drużyn szta..darowych, przedstawiciele harcerskich

klubów specjalnościowych, zwycięzcy olimpiad i turniejów wiedzy i umiejętności, przedstawiciele szkolnych komend OHP i samorządów uczniowskich, tak właśnie myślimy. W tym duchu będziemy działać, na co dzień ucząc się tego we wszystkich drużynach i szczepach Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej.

Wzywamy Was, Koleżanki i Koledzy, podejmijcie wspólnie z nami te zadania, uczyńcie je także swoją własnością.

1.8. VII Zjazd ZHP, 1981 r.

1.8.1. Uchwały VII Zjazdu w sprawie

1.8.1.1. samodzielności ZHP, planu umacniania drużyn, programu, warunków dalszego rozwoju ZHP

źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 147–169, dostęp zbiory własne

Część II

UCHWAŁY I DOKUMENTY

Uchwała VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego

Siła harcerstwa, trwałość jego miejsca w życiu narodu wynika z faktu, że od lat siedemdziesiątych zawsze podejmowało zadania stojące przed całym narodem. Czerpiąc z dorobku tradycji, opierając się na autorytecie wynikającym z dokonań w przeszłości, Związek nasz zawsze był zwrócony ku przyszłości, do niej sposobił młodzież. Razem z krajem przeżywał wzloty i upadki, radości i kłopoty. Ale stale był krytyczny i zawsze zorientowany w przyszłość. To stanowiło o jego atrakcyjności dla młodzieży, a instruktorom dawało satysfakcję autentycznego uczestniczenia pracą wychowawczą w tworzeniu dziejów kraju. Od VI Zjazdu ZHP zrobiliśmy niemało. W tysiącach drużyn miliony młodych Polaków — jak ich poprzednicy — przeżywało swą harcerską przygodę, zbroiło się w życiową dzielność. Pół miliona corocznie wyjeżdżało na harcerskie obozy i zimowiska, co jest najlepszym dowodem ofiarności instruktorskiej i wysiłku organizacyjnego.

Wielotysięczne grono instruktorów, na miarę swych sił, możliwości i umiejętności, starało się pomagać harcerzom znajdować radość w zespołowym działaniu, pracy nad sobą i harcerskiej służbie Ojczyźnie. Terenem jej były wsie, miasteczka i miasta, Bieszczady, wielkie inwestycje i podwórka nowych osiedli, Centrum Zdrowia Dziecka. Tysiące różnorodnych poczynań — nie z naszej winy nie zawsze pełnym uwieńczonych sukcesem — w których tkwi tyleż serca, co pracy na miarę sił wykonanej.

Dobiegają do nas głosy krytyki za zapał i entuzjazm w nie włożony. Nie damy sobie odebrać wiary w celowość tej pracy. Była ona słuszna i potrzebna. Zaowocuje w obywatelskich postawach harcerek i harcerzy, tak jak owocowała zawsze w przeszłości. Także tak, jak owocuje dzisiaj w procesie socjalistycznej odnowy. Byli harcerze i instruktorzy sprawdzają się bowiem w życiu, w pracy, w działaniu. Wnoszą w życie społeczne cenny wkład przyswojonych w organizacji przymiotów, a wśród nich poczucie wspólnoty i wrażliwość na potrzeby człowieka. Nie ma nadto lepszego sprawdzianu owoców naszej pracy.

Uczyliśmy, uczymy i uczyć będziemy elementarnych zasad, na których opiera się socjalizm. Wpajaliśmy humanistyczne wartości, które właściwe być powinny naszemu ustrojowi: umiłowanie Ojczyzny, pracę, szacunek dla innych, poszanowanie równości, sprawiedliwość społeczną, demokrację. To właśnie tym wartościom rangę przywraca proces odnowy. To także byli harcerze, stanowiący połowę obywateli naszego kraju, są żołnierzami tej batalii.

Prawda, że wypaczenia socjalizmu w naszym kraju spowodowały w każdym młodym człowieku bolesne rozterki rodzące się z rozdźwięku między wpajanymi ideałami a praktyką.

Wierzymy głęboko, że z wewnętrznych walk, rozterek i prób charakterów, które są cechą nie tylko naszego czasu — młodość, jak zawsze, wyjdzie bogatsza w hart i moralną siłę.

VII Zjazd obraduje w czasie, gdy państwo i społeczeństwo przeżywa trudny okres poszukiwania nowych rozwiązań w życiu społecznym, politycznym i gospodarczym, okres przezwyciężania kryzysu i odbudowy moralnej. W procesie odnowy chcemy wychowywać w sposób dla naszej organizacji właściwy: odpowiadaniem na potrzeby młodzieży, harcerską służbą tam, gdzie możemy być pomocni, a także — eliminowaniem błędów, które sami popełniliśmy.

Harcerstwo widzi w odnowie ogromną szansę demokratyzacji życia kraju, sprawiedliwości społecznej, równego startu dla młodego pokolenia, szansę szybszego awansu dla młodzieży, poszanowania tradycji i kultury narodowej. Widzi drogę pokonania ekonomicznych trudności.

Wierzymy głęboko, że z wewnętrznych walk, rozterek i prób typowe dla harcerskiego wychowania cechy, jak pracowitość, uczciwość, solidność, lojalność, skromność, będą wartościami powszechnie docenianymi.

Z tego czerpiemy optymizm i zapał do dalszej pracy. Takiej odnowie podporządkujemy wszystkie nasze siły.

Co nam przeszkadza — co chcemy zmienić?

Aby sprostać stojącym przed harcerstwem zadaniom, musimy — na miarę społecznych potrzeb i oczekiwań — ulep-

szać także naszą pracę, wyeliminować popełnione w przeszłości błędy, których skutkiem są nasze słabości.

Ujawniliśmy je w wielomiesięcznej instruktorskiej dyskusji przed Zjazdem. Wzięli w niej udział, w toku rocznej bez mała wspólnej pracy, wszyscy instruktorzy. Uznaliśmy w niej, że główną słabością Związku jest zła praca poważnej części podstawowych ogniw: drużyn i zastępów.

W dyskusjach instruktorskich wskazaliśmy na główne przyczyny tych niedostatków:

1. Zbyt szybki wzrost szeregów organizacji przy braku odpowiedniej liczby przygotowanych instruktorów. Już w latach sześćdziesiątych z chęci zrzeszenia w organizacji tylu członków, by mogli oni oddziaływać na całą społeczność uczniowską, zrodziło się dążenie do szybkiego wzrostu szeregów Związku. Uwierzyliśmy, że ilość przerodzi się w jakość. Ze słabych drużyn nie mogli wyrastać młodzi przywódcy — przyszli instruktorzy. Za mało było instruktorów, zbyt wielu było przeciążonych pracą i zbyt wielu źle do niej przygotowanych. Ideowości i zapału nie wspierało dobre doświadczenie i wiedza metodyczna, odpowiednia do potrzeb pomoc organizacji.

2. Zły model ruchu młodzieżowego, który w szkole średniej dawał priorytet raz jednej, raz drugiej organizacji, uniemożliwiając im kontynuację własnej tradycji, form pracy, rośnięcia w siłę naturalną konkurencją form przy jedności ideowego kierunku. Zasada modelowych decyzji doprowadzała do walki o wpływy przy pomocy spektakularnych przedsięwzięć, taktycznych manewrów, odwracając uwagę od tego, co podstawowe: zróżnicowanych potrzeb młodzieży, na które odpowiadając — można ją pozyskiwać dla spraw wielkich. Z perspektywy czasu uważamy za błąd przyznanie harcerstwu wyłączności w szkole średniej w zamian za przejęcie wszystkich sfer dotychczasowej działalności ZMS i ZMW wraz z ich tradycyjnymi formami pracy. Od tego czasu nastąpiły zmiany programowo-metodyczne, które istotnie zaważyły na jedności Związku. Drużyny starsze sposobem pracy, a nawet nazwą i mundurem w sposób poważniejszy niż to wynika z potrzeb wieku odróżniały się od całego Związku, od jego programowej i metodycznej tradycji. Praca ich nie sposobiła w sposób naturalny do instruktorskiej działalności w drużynach zuchowych i harcerskich.

3. Wpływ ogólnej kultury politycznej i propagandy sukcesu. Odbiciem ich w harcerstwie był styl pracy przedkładający nad codzienną pracę drużyn i zastępów przedsięwzięcia na pokaz, demonstrujące siłę i sprawność organizacji. Styl ten, którego cechą była dyspozycyjność harcerska w stosunku do wszystkich proponowanych mu z zewnątrz zadań, przeradzał się w terenowych ogniwach w komenderowanie szczepami i drużynami. Wszystko to ograniczało samodzielne dochodzenie do zadań i dobrowolne ich podejmowanie przez zuchy, harcerzy i instruktorów, usuwało z pola widzenia jednostkę, problemy związane z jej indywidualnym rozwojem.

4. Styl kierowania organizacją, akcyjność pracy — powodowały tendencję do działań całymi szczepami ze szkodą dla drużyn i zastępów. Nadmiar zadań społecznych i czynów ograniczał ich życie wewnętrzne. Płynące z wyższych instancji dyrektywy zamiast propozycji — samodzielność zastępowały poleceniami. Godziło to w podstawowe założenia harcerskiej metody wychowawczej i wartość naszej pracy, a niedocenianie historii i tradycji osłabiało skuteczność wychowawczą ZHP.

W wyniku tego nie było warunków, by możliwości i środki, którymi dysponuje Związek, koncentrować na ulepszaniu działalności ogniw podstawowych i na pomocy drużynowemu.

Samodzielność podstawowym warunkiem dalszego rozwoju ZHP

Samodzielność Związku była naruszana nie tylko z zewnątrz, ale także przez nas, instruktorów. W źle pojętym interesie organizacji i społeczeństwa podejmowaliśmy działania nie zawsze z myślą o ich rzeczywistych wychowawczych i społecznych wartościach.

Samodzielność organizacji nie znajduje się w sprzeczności z wysłuchiwaniem opinii społecznej o harcerstwie. Jest bowiem harcerstwo narodową własnością i społeczeństwu służy. Społeczeństwo, jego organizacje i instytucje, szkoła, rodzice, prasa — mają prawo do krytyki, wysuwania propozycji pod adresem organizacji.

Ich wykorzystywanie, przetwarzanie w zadania harcerskiej służby, określanie charakteru organizacji jest jednak sprawą Związku: instruktorów i młodzieży. Harcerstwo samodzielnie decyduje o swych celach, programie, metodyce, strukturach organizacyjnych i władzach.

Nasze zadania wyprowadzamy z potrzeb społecznych, także tych, które jawią się w dniu dzisiejszym, ale cele naszej pracy wychowawczej w wymiarach ideowych i moralnych —

muszą sięgać w odległą perspektywę. Im to podporządkowane muszą być wszystkie nasze działania.

Toteż przez samodzielność harcerstwa rozumiemy także prawo kategorycznego sprzeciwu wobec prób przenoszenia na teren organizacji politycznych sporów, podyktowanych nimi nacisków na zmianę charakteru organizacji, prób podzielenia instruktorów w sprawach zasadniczych, a nie, co jest naturalne, owocne i pożyteczne, w sprawach instrumentalnych — dotyczących tego, jak lepiej spełniać swe obowiązki.

Do dokonywania takich zmian władny jest Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego — zawsze i jedynie w trosce o kształt przyszłości naszego społeczeństwa i dobro wychowania.

Z całą mocą podkreślamy te pryncypia:

1. Harcerstwo jest ruchem społecznym, który skupia dzieci, młodzież i instruktorów do wspólnej pracy dla dobra socjalistycznej Ojczyzny.

2. Harcerstwo jest organizacją ideowo-wychowawczą, która wyprowadza swe zadania z ideałów socjalizmu, z ideałów sprawiedliwości społecznej. Uznaje przewodnią rolę Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Jej inspiracja ideowa i społeczna, obok harcerskiej tradycji, jest źródłem ideału wychowawczego zawartego w Statucie ZHP. Wcielaniu go w życie służą wszystkie poczynania Związku, służą przede wszystkim kodeksy postępowania w postaci Prawa Zucha i Prawa Harcerskiego, którymi kierują się w życiu młodzież i instruktorzy.

3. Harcerstwo jest organizacją świecką, nie organizuje życia religijnego, w swojej działalności przestrzega zasad tolerancji światopoglądowej i przekonań religijnych każdego człowieka.

4. Związek Harcerstwa Polskiego odpowiada na potrzeby dzieci i młodzieży, wychodzi naprzeciw ich zainteresowaniom, pragnieniom związanym z wiekiem, potrzebie zabawy, radości, przygody, przyjaźni, życia w zespole, który daje poczucie bezpieczeństwa. Pomaga w dążeniu ku dorosłości. Spełnienie tych potrzeb traktuje nie tylko jako punkt wyjścia wychowania, ale samoistną, doniosłą misję społeczną. Są to ważne potrzeby młodych obywateli naszego kraju.

5. Harcerstwo jest otwarte dla każdego, kto chce do niego wstąpić. Cały jego system wychowawczy opiera się na zasadzie dobrowolności. Oznacza ona przynależność do Związku nie pod wpływem nacisków, a z osobistej decyzji i chęci przyjęcia na siebie harcerskich obowiązków.

6. Harcerstwo jednakowo traktuje wszystkie dzieci. Stwarza warunki do udziału w życiu społecznym, w pracy harcerskiej dzieciom niepełnosprawnym, chorym i nieprzystosowanym. Szczególnym wyrazem tego jest działalność instruktorów „Nieprzetartego Szlaku".

7. Tradycje organizacji i jej historia stanowią ważny element harcerskiego wychowania. Wartością najtrwalszą harcerstwa jest patriotyzm wyrażający się służbą społeczną.

8. Podstawowym sposobem wychowania w harcerstwie jest więc podejmowana dobrowolnie przez zastępy i drużyny działalność społeczna. Koncentruje się wokół tych spraw i zadań, z którymi młodzież styka się na co dzień, wobec których chce zająć aktywną postawę.

9. Harcerstwo pobudza młodzież do pracy nad sobą, do świadomego kształtowania cnót, wartości obywatelskich i cech charakteru.

10. Harcerstwo uczy demokracji, będąc samo organizacją demokratyczną. Zasadzie tej podporządkowany jest sposób pracy podstawowych ogniw, demokratyczne reguły, na których opiera się Statut ZHP. Działają w organizacji różne środowiska, różne zespoły harcerskie. Cenimy tę różnorodność, jeżeli służy celom zgodnym ze Statutem.

11. Harcerstwo stosuje specyficzne, wynikające z siedemdziesięcioletniego dorobku, stale modyfikowane i wzbogacane przez kolejne pokolenia, metody, i formy działania. Są one dostosowane do wieku dzieci i młodzieży w trzech pionach organizacji: zuchowym, harcerskim i starszoharcerskim, w sposób zapewniający ciągłość wychowania i jedność organizacyjną, którą podkreśla tradycyjny mundur harcerski.

12. Z istoty harcerskiej metody wynika rola instruktora, starszego kolegi i przyjaciela, który do drużyny wnosi swoją wiedzę i doświadczenie, poszczególnym harcerzom pomaga we wszechstronnym rozwoju ich osobowości, stara się być wzorem do naśladowania.

13. Szczególną rolę w organizacji spełniają harcerze starsi to oni swą służbą harcerską dają przykład młodszym, to oni są podstawowym źródłem kadr instruktorskich Związku.

14. W pracy dla dobra socjalistycznej Ojczyzny i młodego pokolenia Polaków harcerstwo chce współdziałać z innymi związkami młodzieży na zasadzie partnerstwa i z wykluczeniem jakiejkolwiek im podległości. Wspólnie z nimi walczyć chce o równy start młodego pokolenia, o jak najlepsze wa-

runki życia, nauki i wypoczynku dzieci oraz młodzieży w każdym środowisku.

Właśnie taki charakter Związku, jego samodzielność jest gwarancją spełnienia przezeń oczekiwań. Mogą one być spełnione pod warunkiem, że każda drużyna będzie lepsza, a każdy harcerz znajdzie w swojej drużynie grono wypróbowanych przyjaciół.

Czteroletni plan umacniania drużyn

Nie było okresu w historii harcerstwa, w którym nie mówiono by, że dobra praca drużyn i zastępów decyduje o efektach działania całego Związku. Chodzi o to, by tworzyć w samej organizacji sytuację, która autentycznie służyć będzie temu celowi. Służyć mu będzie konsekwentna realizacja naszego czteroletniego planu. Osią tego planu będzie kontynuowanie Ruchu Drużyn Sztandarowych. Przestanie on być współzawodnictwem w podejmowaniu konkretnych zadań społecznych, a określać będzie wysoki poziom pracy, od którego drużynę nazywać będziemy dobrą, a więc godną miana sztandarowej.

Regulamin Ruchu Sztandarowego zatwierdzi Rada Naczelna nie później niż jesienią 1981 roku, a następnie weryfikować go będzie co 2 lata.

Praca każdej drużyny powinna być oceniana przynajmniej raz w roku przez — wskazane w regulaminach — władze harcerskie, które oceniać będą autentyczność działania. Regulaminy te rozpatrywane będą każdorazowo po dokonaniu powszechnego przeglądu drużyn i przedłożeniu Radzie Naczelnej raportu o stanie organizacji.

Wielką wartość dla umocnienia drużyn ma przywrócenie rangi elementarnym zasadom organizacyjnym. W ciągu dwóch lat, na podstawie doświadczeń i aktualnych potrzeb młodzieży, zostaną zweryfikowane instrukcje o pracy drużyn zuchowych, harcerskich i starszoharcerskich, a do jesieni 1981 r. — wniesione niezbędne poprawki do systemu zdobywania stopni.

Regulaminy te i instrukcje, formułowane w języku zrozumiałym dla odbiorców, preferować powinny powstawanie drużyn wielopoziomowych, których model najbardziej sprzyja tworzeniu tradycji drużyn, oddziaływaniu starszych na młodszych, wykształcaniu się cech opiekuńczych i przywódczych u starszych harcerzy i w konsekwencji — wyrastaniu instruktorów. Regulaminy i instrukcje powinny pozostawiać

jednak niezbędną swobodę umożliwiającą dostosowanie ich do warunków i stwarzać pole dla instruktorskiej inwencji i pomysłowości w ramach statutowych celów Związku.

Istnieje pilna potrzeba opracowania kilku wariantów systemu pracy drużyn starszoharcerskich, które zostaną poddane próbom i dyskusjom. Powinny one łączyć jednolite zasady programowe Związku z tradycją harcerską i wartościowym dorobkiem HSPS. Muszą uwzględniać potrzeby i aspiracje dorastającej młodzieży, pomagać jej w zdobywaniu wiedzy i umiejętności, w społecznym i kulturalnym rozwoju. W opracowywaniu regulaminów dla starszych harcerzy decydujący głos powinien przypaść samej młodzieży — Ogólnopolskim Zbiórkom Przedstawicieli Harcerzy Starszych.

Od momentu zakończenia Zjazdu nie powstanie ani jedna drużyna bez spełnienia podstawowych warunków powodzenia jej pracy. Nowe drużyny harcerskie tworzyć będą więc tylko instruktorzy legitymujący się odpowiednimi kwalifikacjami, a drużyna zostanie zarejestrowana po trzymiesięcznym okresie próbnym, w czasie którego nastąpi podział na zastępy i spełnione będą inne wymagania określone w instrukcji pracy drużyny. Wcielona będzie praktycznie w drużynach zasada: do momentu zapadnięcia decyzji jest miejsce na spory i dyskusje, po wspólnej decyzji — obowiązuje rozkaz drużynowego. Po wykonaniu zadania — wspólna ocena.

Każda drużyna harcerska powinna prowadzić działalność gospodarczą oraz, aby zaspokoić swoje potrzeby, w tym również, aby wyjechać na obóz, podejmować pracę zarobkową. Troska o wspólny majątek drużyny, systematyczne pomnażanie go, korzystanie z urządzeń i sprzętu za samodzielnie zarobione pieniądze, prawidłowe konserwowanie tego sprzętu będzie drogą do kształtowania nawyków: dobrej pracy, gospodarności i oszczędzania — cennych cech obywatelskich.

Drużyny i szczepy programować będą swą pracę samodzielnie, kierując się przy doborze zadań przede wszystkim potrzebami harcerzy i najbliższego środowiska oraz wskazaniami Uchwały Zjazdu dotyczącymi harcerskiej służby. Z zasady samodzielnego programowania drużyn wynika dobrowolność podejmowania zadań przez zespoły harcerskie. Nie oznacza to, że Główna Kwatera, komendy chorągwi i hufców oraz szczepy harcerskie są zwolnione z obowiązku inspiracji programowej. Oznacza to, że propozycje harcerskich komend muszą mieć walor konkurencyjności, dzięki któremu drużyny dobrowolnie zechcą się do nich przyłączyć. Na tych zasadach kontynuo-

wane będą pożyteczne i twórcze przedsięwzięcia dające Związkowi poczucie siły, a krajowi pożytek, jak: Operacja „Bieszczady 40", różne akcje chorągwiane, manewry, festiwale, konkursy. Zjazd wyraża nadzieję, że z inicjatywami ciekawych zadań i zajęć w większym zakresie występować będą drużyny i szczepy w skali najbliższego środowiska i szerszej. Konkurencja tego rodzaju propozycji podejmowanych dobrowolnie przez innych wzbogacać będzie Związek i płynące z jego działań pożytki, a także doświadczenie społeczne biorących w nich udział zespołów. Propozycje programowe muszą uwzględniać specyfikę pracy drużyn w różnych środowiskach, lepiej odpowiadać na oczekiwania harcerzy, zwłaszcza na wsi.

Dyrektywą dla wszystkich pozostaje Alert Naczelnika ZHP jako jedyna akcja ZHP zobowiązująca wszystkich harcerzy i instruktorów do wykonania określonych zadań. Będzie ogłaszany wówczas, gdy zaistnieją ważne potrzeby społeczne, gdy siły Związku będą mogły przydać się krajowi. Alert stanowić ma sprawdzian prężności Związku, gotowości zuchów, harcerzy i instruktorów do harcerskiej służby Ojczyźnie.

Centralnym zadaniem całego Związku jest pomoc drużynom i tworzenie warunków do wychowania w organizacji nowych instruktorów. Wynika stąd konieczność daleko idącej reorganizacji działalności wszystkich harcerskich komend.

Wokół spraw drużyn zuchowych, drużyn i zastępów harcerskich i starszoharcerskich stworzyć należy silne zespoły instruktorskie podchodzące do pracy drużyn w sposób kompleksowy, a więc obejmujący uogólnienie dorobku i wymianę doświadczeń, twórczość programową, kształcenie kadry, organizację akcji letniej i zimowej, zespalanie instruktorów wokół specyficznych zadań, budowanie kryteriów oceny drużyn. Każdy z tych pionów powinien mieć wyodrębnione miejsce w strukturze komend oraz komisje w harcerskich radach, własną szkołę instruktorską będącą laboratorium metodycznym i kształceniowym, pismo poświęcone pedagogicznym i metodycznym problemom pracy drużyn określonej gałęzi oraz — w miarę istniejących możliwości — własne kręgi pracy.

Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę ZHP:

1. Do opracowania i wydania do końca 1983 roku podstawowych podręczników dla drużynowych zuchów, harcerskich i starszoharcerskich oraz wszystkich niezbędnych regulaminów w odpowiednim nakładzie. Wydanie nowych podręczników drukiem powinno być poprzedzone powielaną emisją ich maszynopisów, w celu dyskusji nad nimi. Młodzieżowa

Agencja Wydawnicza powinna spełnić swoje zaniedbane obowiązki lub należy wycofać z niej wszelkie, przekazane niegdyś łącznie z Wydawnictwem Harcerskim, aktywa.

2. Do utworzenia w terminie nie dłuższym niż 2 lata centralnych szkół instruktorskich: zuchowej, harcerskiej i starszoharcerskiej. Obowiązki w zakresie jednej grupy wiekowej mogłaby podjąć, obok innych, CSI w Oleśnicy.

3. Do reaktywowania w terminie dwu lat „Zuchowych Wieści", „Propozycji" i stworzenia pisma instruktorów starszoharcerskich. Do tego czasu rolę ich pełnić powinny mutacje „Motywów".

4. Do uwzględnienia w planach wydawniczych wznowień najcenniejszych pozycji książkowych tradycyjnej literatury harcerskiej.

5. Do powołania zespołu naukowego w celu opracowania podręcznika historii ZHP.

6. Do reaktywowania Rady Wychowania Morskiego i Wodnego ZHP.

Wielką wagę w podnoszeniu jakości pracy drużyn ma tworzenie warunków przepływu doświadczeń instruktorskich różnych środowisk i platformy wspólnej dyskusji o pracy oraz instruktorska zespołowa twórczość programowa, w toku której ujawniają się wybitne talenty pedagogiczne, instruktorzy o wysokich walorach intelektualnych i wielkich umiejętnościach. Ogromną rolę w historii Związku odegrały w tej dziedzinie centralne akcje szkoleniowe i zloty kręgów pracy, mające charakter długotrwałych konferencji programowych pod namiotami.

Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę i komendy wszystkich chorągwi do wspólnego zorganizowania centralnej akcji szkoleniowej latem:

— 1981 roku — dla drużynowych i kadry drużyn starszoharcerskich,

— 1982 roku — dla drużynowych i kadry drużyn zuchowych,

— 1983 roku — dla drużynowych i kadry drużyn harcerskich.

Akcje te, obok zadań kształcenia drużynowych i tworzenia letniego modelu tego kształcenia, powinny być wykorzystane do pracy nad programem i syntezą doświadczeń, weryfikacją regulaminów i podręczników, do tworzenia wspólnego stylu działania w poszczególnych pionach, odbudowy zapomnianych często wartości, płynących z tradycji harcerskiej.

Drużyny zuchowe i harcerskie działają we wszystkich środowiskach uczniowskich w kraju, ale różny jest ich dorobek i poziom, różne tradycje, a więc i niejednakowy start do realizacji Uchwały VII Zjazdu. Uchwała wskazuje kierunek skupienia wszystkich sił instruktorskich na drużynie. Z dzisiejszego stanu każdej drużyny drużynowy i aktyw każdej z nich powinien wyprowadzić najważniejsze zadania na najbliższy okres i na przyszłość. Z oceny stanu drużyny w szczepie płyną najważniejsze zadania dla jego rady w dziedzinie inicjowania działań, wychowania i dokształcania drużynowych, pomocy drużynom w ich pracy. Analogicznych analiz stanu organizacji w czasie przeglądów muszą dokonać rady i komendy, by na bieżąco doskonalić program działania sprzyjający realizacji zasady — każdy zuch i harcerz znajdzie miejsce w ciekawie, dobrze pracującej drużynie.

Jedyną miarą realizacji Uchwały Zjazdu w każdym środowisku będzie postęp dokonany w tej dziedzinie.

Program harcerskiej służby — sześć najważniejszych zadań na lata 1981—1985

Harcerstwo to służba. Każdy zuch i harcerz służą swojemu zastępowi i drużynie. Każda drużyna, inwencją i pracą dla innych, wnosi nowe wartości do życia szczepu i społeczności uczniowskiej. Razem staramy się — na skalę naszych sił — polepszać życie w środowisku zamieszkania lub obozowania. Z całym Związkiem służymy Ojczyźnie.

Świadomi jesteśmy, że wydźwignięcie się wzwyż wymaga wspólnego wysiłku Polaków. Wymaga realnych i dalekosiężnych koncepcji ekonomicznych, społecznych i politycznych oraz wymaga planów na miarę możliwości i sprawnego zarządzania, które wprowadzą ład w wytwarzaniu i podziale dóbr.

Przed nami Polska mądrzejsza w gospodarowaniu zasobami, piękniejsza i ciekawsza przez różnorodność życia społecznego, stwarzająca — przez ścieranie się poglądów i opinii oraz pełną informację — warunki wielostronnego rozwoju ludzkiej osobowości. Polska, w której talent, wiedza, oddanie sprawom wspólnym, zawodowa godność i ambicja, pracowitość i uczciwość człowieka będą miarą oceny i wyznacznikiem pozycji społecznej. W takiej Polsce młodzi nie będą mieć oczywiście patentu na automatyczny awans z tytułu swej młodości, ale mieć będą wszystkie szanse i sami będą szansą dalszego rozwoju Ojczyzny.

Oczekujemy, że partia opracuje i przedstawi narodowi na swym IX Nadzwyczajnym Zjeździe program na miarę tych marzeń. Pragniemy, w stopniu, w jakim będziemy zdolni, uczestniczyć w jego realizacji naszą harcerską służbą Ojczyźnie, sposobiąc się do zadań w przyszłości.

Stawiamy przed całym Związkiem zadania Harcerskiej Służby, nakładając na każdego instruktora i każdą drużynę obowiązek brania ich pod uwagę przy samodzielnym tworzeniu planów działań wynikających z potrzeb harcerzy, szkoły i środowiska.

Zadanie pierwsze

Wypełnić ciekawą i pożyteczną pracą życie każdej drużyny i zastępu

Drużyna i zastęp są podstawowym terenem działalności społecznej harcerza, który swymi pomysłami, wiedzą i umiejętnościami służyć powinien współtowarzyszom. W drużynie każdy chce mieć ciekawe życie. Może się nauczyć sprawniej, skuteczniej działać, wyrobić wartościowe cechy charakteru, wiedząc, że wszystko to przyda mu się w życiu. W drużynie i zastępie powinno zatem być miejsce na:

— radość, zabawę i rozrywkę,

— zdobywanie wiedzy o sobie samym, o człowieku, społeczeństwie, Polsce i świecie,

— zdobywanie wiedzy i sprawności obronnej,

— kultywowanie zainteresowań i poznawanie różnych dziedzin życia,

— zajmowanie się kulturą w jej różnych przejawach, także próby twórcze,

— rozwijanie siły przez uprawianie sportu, gier sportowych i terenowych, turystyki,

— kształtowanie zdolności organizacyjnych, przywódczych i kierowniczych, umiejętności działania w sposób demokratyczny.

Niektóre z tych obszarów działania mogą być ośrodkiem szczególnego zainteresowania drużyny — praca jej nie może jednak do nich się ograniczać. Wtedy bowiem przestaje być pracą harcerską.

Zadanie drugie

Nasycić pracę każdego zespołu harcerskiego wartościami, w które chcemy wyposażyć społeczeństwo

Sprzyjać temu powinna w drużynie harcerskiej atmosfera, w której zgodnie z nakazami Prawa Harcerskiego:
— szanuje się każdego człowieka,
— panuje tolerancja,
— pielęgnuje się prawdziwą przyjaźń,
— przestrzega się sprawiedliwości,
— nie wstydzi się ludzkich odruchów i uczuć.

Zadanie trzecie

Wzbogacić życie szkoły i społeczności uczniowskiej, być rzecznikiem spraw dzieci i młodzieży

Nauka i wszystko, co dzieje się w szkole, stanowi zespół spraw bardzo ważnych dla każdego członka naszej organizacji. Szkoła powinna być miejscem, gdzie instruktorzy i harcerze mogą liczyć na pomoc w swoim działaniu, bez jakiejkolwiek podległości organizacyjnej czy administracyjnej. Równocześnie każda drużyna odpowie na pytanie, co może zrobić, aby ulepszyć życie szkoły, uczynić je ciekawszym, jak wnieść swój wkład w szkolną, uczniowską zbiorowość. Szkoła i Związek mają w tej dziedzinie wspólny dorobek; jeśli był twórczy, to trzeba go w pełni wykorzystać i poszerzać.

W każdym szczepie należy rozważać i, na miarę sił, wspólnie z innymi organizacjami, podejmować konkretne działania, by:

— wykorzystać w pełni możliwości tkwiące we wprowadzonym z inicjatywy harcerstwa Kodeksie Ucznia,

— uczynić szkołę miejscem różnorodnej i bogatej działalności kulturalnej i społecznej młodzieży,

— tworzyć warunki autentycznej i reprezentatywnej wobec władz szkolnych samorządności uczniowskiej i internackiej. Harcerstwo powinno być jedną z sił konstruktywnych owego samorządu, wyrosłego z potrzeb i woli samej młodzieży,

— pomóc szkole, by stała się ośrodkiem kulturotwórczym w środowisku.

Obowiązkiem naszej organizacji jest rzecznictwo spraw dzieci i młodzieży, walka o zapewnienie reprezentantom wszystkich środowisk demokratycznego udziału w oświacie i kulturze, równych szans życiowego awansu. Musimy skuteczniej walczyć o prawa dzieci wiejskich, a rzetelna znajomość ich trosk, oczekiwań i warunków życia powinna być podstawą programu harcerstwa w tym środowisku.

W ramach tego zadania jest miejsce dla szerokiej społecznej działalności nie tylko władz harcerskich, instruktorów, ale każdej drużyny, każdego szczepu. Znajdują się w tej sferze takie harcerskie dziedziny działań, jak między innymi obozy i kolonie zuchowe oraz praca z dziećmi w czasie lata, działalność instruktorów „Nieprzetartego Szlaku", jak również patronat nad Centrum Zdrowia Dziecka, które już funkcjonuje i służy dzieciom.

Zadanie czwarte

Współgospodarzyć we wsi, miasteczku, osiedlu — podejmować tam pożyteczne działania

Wiele dobrego można zrobić w środowisku zamieszkania. Wszędzie tam, gdzie grupa młodych ludzi czuje się związana wspólną sytuacją życiową, przyjaźnią, zainteresowaniami, powinny powstawać zespoły harcerskie. Dlatego władze harcerskie powinny stwarzać warunki do rozwoju szczepów, drużyn i zastępów środowiskowych, udzielać im jak najdalej idącej pomocy metodycznej i organizacyjnej. Przed każdą drużyną zarówno środowiskową, jak i działającą na terenie szkoły, stoi wiele możliwości w dziedzinie organizowania rekreacji, wypoczynku, życia kulturalnego młodzieży. Naszą pracą można wsiom i osiedlom przydać piękna, przysporzyć radości ludziom, satysfakcję rodzicom. Stara maksyma harcerskiej służby „Wyjdź w świat, zobacz, pomyśl — pomóż" jest tu najlepszą wskazówką.

Zjazd apeluje do wszystkich harcerzy i zastępów, do wszystkich drużyn. W naszych domach mieszkają także ludzie samotni — starzy i chorzy. Państwo i społeczeństwo nie może im wszystkim zapewnić godnej starości. Tu trzeba pomóc! Zwłaszcza dziś, gdy tak trudno o wszystko, w tym o ludzką życzliwość.

Zadanie piąte

Dołożyć cegiełkę do odbudowy gospodarki

Możemy pomóc na miarę sił. Liczy się to zawsze, a dziś szczególnie. Potrafimy udowodnić, że stać nas na więcej — tak jak udowodniliśmy to w całym siedemdziesięcioleciu naszej organizacji. Możemy wiele zdziałać w dziedzinach:
— pozyskiwania surowców wtórnych,
— oszczędności materiałów i energii,
— ochrony środowiska,
— gospodarki wodnej i leśnej,
— wyżywienia (pomocy żniwnej itp.),

— produkcji w warsztatach szkół zawodowych,

— w pracach produkcyjnych, podejmowanych nie tylko podczas obozów.

Na zasadzie dobrowolnego udziału drużyn i harcerzy będziemy kontynuować nasze operacje letnie, związane z reguły z wykonywaniem pożytecznych prac dla gospodarki. Baczyć jednak pilnie będziemy, aby prace te przyniosły rzeczywiste, dające satysfakcję efekty.

Zadanie szóste

Tworzyć modę na trzeźwość młodzieży

Występujący w naszym społeczeństwie alkoholizm obejmuje również i część młodego pokolenia.

Zjazd żąda od całej młodzieży harcerskiej i od instruktorów bezwzględnego przestrzegania dziesiątego punktu Prawa Harcerskiego.

Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę ZHP do zaproponowania wszystkim organizacjom młodzieży stworzenia w tej sprawie wspólnego frontu i wspólnego planu kampanii.

Zadania te będą osią działalności społecznej Związku na najbliższe czterolecie. Zjazd zachęca wszystkie ogniwa do wykazania inwencji w ich realizacji i rozszerzenia frontu działań tam, gdzie istnieje taka potrzeba, możliwość i chęć działania.

Zjazd zobowiązuje władze Związku do gromadzenia przykładów dobrych zadań zastępów i drużyn, kampanii szczepów, ciekawych rozwiązań metodycznych i upowszechniania ich w organizacji, aby mogły być wykorzystywane przez innych.

Program rozwoju kadry instruktorskiej ZHP

Dostępność harcerstwa dla młodzieży i wyniki jego działań zależą od kadry instruktorskiej. Liczba drużyn, jakość ich pracy, wkład Związku w życie społeczne kraju zależy od liczby drużynowych oraz przygotowania ich do prawidłowego kierowania harcerskimi zespołami. Z kolei rozwój Związku, jego programu, harcerskiej pedagogiki i metodyki zależy od potencjału intelektualnego ZHP, uosobionego w jego kadrze instruktorskiej.

Rozwiązaniu problemów kadry instruktorskiej służyć muszą:

— spójna z programem ulepszania pracy drużyn polityka wychowania i szkolenia drużynowych,

— rozwój wszechstronnej działalności kręgów pracy jako jednego z czterech podstawowych ogniw Związku,

— rozwój instruktorskiego ruchu naukowego, intelektualnego, łączącego instruktorów na różnych płaszczyznach, a spożytkowanego przez instancje do doskonalenia teorii harcerstwa, programu, metodyki i kształcenia.

Ze względu na niedobór kadr centralnym problemem jest pozyskiwanie drużynowych i ich kształcenie. Drogi do instruktorskiej pracy w ZHP otwarte są dla każdego, kto podporządkuje się Statutowi, podziela nasze ideały i chce im służyć pracą wychowawczą. Główny jednak nacisk w najbliższym czterolecie położymy na wyrastanie drużynowych z samej organizacji, z jej młodzieżowego aktywu, z doskonalących swą działalność drużyn.

W wielotysięcznej armii zastępowych, przybocznych, wśród młodzieży starszoharcerskiej upatrywać należy głównej, kadrowej rezerwy organizacji i dlatego właśnie tę młodzież Związek otoczyć powinien szeroką, wszechstronną opieką z myślą o swej przyszłości.

Zjazd zobowiązuje:

— wszystkich drużynowych — do systematycznego szkolenia zastępowych do bieżących zadań,

— komendy szczepów, tam gdzie to możliwe — do prowadzenia w ciągu roku zajęć i kursów dla zastępowych, sposobiących ich zwłaszcza do nieprzerwanego prowadzenia zastępu w okresie lata,

— komendy hufców i chorągwi — do podporządkowania wszystkich organizowanych przez nie obozów harcerskich (poza obozami drużyn) sprawie szkolenia zastępowych,

— redakcje „Świat Młodych" i „Na przełaj" — do wprowadzenia na swe łamy kącików zastępowego,

— Główną Kwaterę ZHP — do wydania w ciągu najbliższego czterolecia, w masowym nakładzie, prostych poradników dla zastępowych oraz przybocznych zuchowych, w tym specjalnego poradnika dla zastępowych na wsi.

W drużynach i szczepach tworzyć należy klimat szacunku i warunki szczególnego uznania dla funkcji instruktorskiej, będącej najbardziej zaszczytnym i odpowiedzialnym etapem harcerskiej służby.

Komendy chorągwi, hufców i szczepów — tam gdzie to możliwe — będą systematycznie szkolić drużynowych angażując do tego, obowiązkowo, przodujących, doświadczonych drużynowych.

Centralne szkoły instruktorskie poszczególnych gałęzi Związku będą doskonalić model kursu drużynowych, Centralna Szkoła Instruktorów w Oleśnicy i GK ZHP — zajmą się pracą nad systemem uzupełniania wiedzy kadry kształcącej. CSI kształcić będzie także szczepowych i kadrę kierowniczą.

Należy znowelizować programy kursów harcerskich różnych typów. Celowi temu powinny służyć doświadczenia centralnych akcji kształceniowych i praca szkół instruktorskich.

Nowelizacja sposobu kształcenia sprzyjać powinna nie tylko opanowaniu metodyki harcerskiej, ale też zrozumieniu ducha właściwego pracy zuchowych i harcerskich zespołów.

Niezbędne jest rozszerzenie zajęć i ćwiczeń praktycznych, a także wprowadzenie w toku kształcenia, jako zasady, kontaktu z codzienną pracą dobrej drużyny. Programy kursów należy wzbogacić o pełniejsze poznawanie historii i tradycji ZHP.

Przywrócić należy wartość próbom na stopnie instruktorskie. Przyjąć, że nieodzownym elementem przygotowania się i prób — do stopnia harcmistrza włącznie, niezależnie od pełnionej przez instruktora funkcji czy wykonywanych przez niego zadań — będzie pogłębiana odpowiednio znajomość teorii i praktyki wychowania w jednej z wybranych gałęzi wiekowych harcerstwa. Regulamin pierwszego stopnia instruktorskiego powinien zawierać wszystkie niezbędne wymagania zawarte w stopniach harcerskich.

Stopni harcerskich i prób na stopnie (z wyjątkiem stopnia harcmistrza Polski Ludowej) nie należy wiązać z wiekiem i stażem pracy instruktorskiej w ZHP, a jedynie z dojrzałością ideową i społeczną oraz rzeczywistymi kwalifikacjami kandydatów. Przyjęcie tej zasady powinno przyspieszać awans instruktorski młodzieży i silniej związać ją z organizacją. W tym celu zweryfikować należy regulamin stopni.

Efekty kształcenia będą co roku wiosną obowiązkowo oceniane przez rady wszystkich szczebli.

Rozwój kadry instruktorskiej jest nieodłącznie związany z ożywieniem działalności kręgów instruktorskich. W okresie rozpoczynającego się czterolecia mają się one stać autentycznie działającymi, podstawowymi ogniwami ruchu instruktorskiego.

Odgrywać będą rzeczywiście przypisaną im rolę w demokratyzacji życia Związku i rozwoju myśli instruktorskiej, zaspokajaniu potrzeb instruktorów.

Kręgi muszą stać się więc miejscem:

— realizacji instruktorskich pasji i zainteresowań oraz oparciem dla ludzkiej potrzeby posiadania przyjaciół,

— społecznych, politycznych, historycznych i światopoglądowych dyskusji,

— harcerskiego życia instruktorów we wszystkich jego wymiarach,

— pomocy w rozwiązywaniu życiowych i zawodowych problemów instruktorów,

— dokształcania instruktorskiego, wymiany doświadczeń, wzajemnej pomocy, zdobywania stopni i uprawnień państwowych,

— tworzenia lokalnych inicjatyw w zakresie społecznej działalności harcerstwa, zewnętrznego i wewnętrznego życia drużyn, doskonalenia form pracy harcerskiej.

Kręgi powinny służyć radom i komendom harcerskim pomocą w ocenie drużyn i rozwiązywaniu problemów programowych lub kadrowych.

Nie najlepiej oceniona w trakcie kampanii sprawozdawczo-wyborczej praca kręgów instruktorskich wynika z różnych przyczyn, wśród których na czoło wysuwają się: redukcja ich zadań, podporządkowanie działań potrzebom bieżącego instruktażu, duża liczebność i brak zróżnicowania uwzględniającego typ wykonywanej pracy instruktorskiej.

Zjazd wyciąga z tego następujące wnioski:

Kręgi muszą funkcjonować na obszarze umożliwiającym codzienną współpracę instruktorów i ich drużyn. Liczebność kręgów powinna umożliwić nawiązanie i rozwijanie przyjaźni między instruktorami. Kręgi pracy powinny być tworzone wszędzie tam, gdzie to możliwe — według typu drużyn, w których instruktorzy pracują (zuchowe, harcerskie, starszoharcerskie) lub zadań, które wykonują (wojskowe, studenckie, „Nieprzetartego Szlaku", wodne itp.). W tym także przypadku związek instruktora z organizacją ma bowiem sens tylko wtedy, gdy osią jego jest praca organizatorska i wychowawcza.

Rada Naczelna ZHP zobowiązana jest do stworzenia do połowy 1982 roku programu rozwoju kręgów pracy. Zawierać on będzie konkretne, przyspieszające rozwój kręgów przedsięwzięcia. Celowi temu służyć powinna działalność wszystkich harcerskich środków przekazu. W 1984 roku należy ocenić osiągnięte w tej dziedzinie postępy, tworząc do tego czasu zręby metodyki pracy kręgów.

Zjazd przyznaje kręgom przywilej corocznego zaliczania instruktorom służby w ZHP.

Kręgi pracy są podstawowymi ośrodkami myśli instruktorskiej. W trosce o jej rozwój, o wkład harcerstwa w rozwój ogólnospołecznej kultury i myśli pedagogicznej trzeba tworzyć warunki do manifestowania się i właściwego pożytkowania instruktorskich talentów. Zjazd stwarza instruktorom o podobnych pasjach i zainteresowaniach możliwość łączenia się w ruchy na szczeblu regionalnym i centralnym — niezależnie od środowiska, w którym pracują, i kręgu, do którego należą.

Instruktorskie ruchy programowo-metodyczne powinny skupiać się wokół:

— lepszego zaspokajania potrzeb młodzieży harcerskiej,
— lepszej realizacji celów wychowawczych Związku,
— ważnych zadań społecznych organizacji,
— współuczestniczenia w tworzeniu programu Związku,
— podejmowania problemów ogólnospołecznych, bliskich celom harcerstwa,

i w tym zakresie:

— prowadzić dyskusje instruktorskie,
— prowadzić badania i prace metodyczne, doświadczalne i teoretyczne,
— wychodzić z inicjatywami dobrowolnie podejmowanymi przez ich członków,
— zgłaszać do władz harcerskich uwagi i propozycje,
— podejmować zadania zaproponowane przez władze harcerskie.

Powstanie ich sprzyjać powinno ożywieniu ruchu intelektualnego wewnątrz ZHP, będzie też szansą spożytkowania już istniejącego potencjału, polem do realizacji ambicji i aspiracji doświadczonych instruktorów pracujących w drużynach. Władze harcerskie otoczą te ruchy opieką i traktować będą jako rezerwę intelektualną, konsultacyjną, roboczą, szkoleniową, także kadrową w zakresie dopływu nowych kadr do pracy etatowej w ZHP (komendy i szkoły instruktorskie, instytuty badawcze związane problematyką swej pracy z harcerstwem itd.).

Zjazd zobowiązuje władze naczelne ZHP do stworzenia — w ramach budżetu organizacji — funduszu stypendialnego, który umożliwiłby wybitniejszym instruktorom okresowe wyłączenie się z pracy zawodowej w celu wykonania pożytecznych dla organizacji prac (badań, prac studialnych, podręczników itp.). Regulamin tego funduszu uchwali Rada Naczelna ZHP.

Zjazd wyraża przekonanie, że realizacja tego programu — najściślej zespolonego z czteroletnim planem ulepszania pracy drużyn — pomoże przezwyciężyć dotkliwy brak kadr instruktorskich i zapewni ich rozwój w dalszej perspektywie. Stworzy to podstawę spełnienia oczekiwań społecznych, by każde dziecko miało jednakową szansę korzystania w pełni z dobra, jakim jest przynależność do ZHP.

Tworzenie prawidłowych warunków dalszego rozwoju ZHP

Kontynuacja dotychczasowego dorobku ZHP, realizacja czteroletniego programu ulepszania pracy drużyn, głównych zadań społecznych w tym okresie oraz programu rozwoju kadry wymaga stworzenia odpowiednich warunków wewnątrz organizacji i dla organizacji w społeczeństwie.

Najistotniejsze jest przeprowadzenie w praktyce zmiany hierarchii celów, które stawiają przed sobą harcerskie rady i komendy wszystkich szczebli.

Miejsce, które dotąd zajmowało w ich pracy przekazywanie odgórnej informacji, dyrektyw, praca nad własnymi inicjatywami i koncepcjami, organizowanie masowych przedsięwzięć — zająć muszą problemy decydujące o spełnieniu zadań określonych przez VII Zjazd jako główne, a więc:

— pomoc drużynom, drużynowym i szczepowym w ich codziennej pracy,
— pomoc kręgom pracy w realizacji postawionych przed nimi zadań,
— troska o rozwój kadr, począwszy od zastępowych i przybocznych zuchowych,
— kształcenie drużynowych,
— stwarzanie warunków materialnych i lokalowych do pracy organizacji, zaopatrzenie w niezbędne lektury, materiały, sprzęt i atrybuty organizacyjne,
— wspieranie oddolnych inicjatyw programowych,
— kontrola i pomoc ogniwom niższym,
— bieżąca analiza rozwoju sytuacji i wyprowadzenie z niej wniosków.

Zmianie hierarchii celów pracy towarzyszyć muszą radykalne zmiany w stylu pracy i relacjach między radami i komendami. Władze harcerskie, wyposażone w prawo decyzji, podejmować je muszą w przekonaniu, że pojęcie „władza" jest nieodłącznie związane z pojęciem „służba". Służąc Związ-

kowi jako całości, służyć muszą przede wszystkim tym, którzy o ideowej i społecznej wartości Związku decydują — szeregowym instruktorom.

Trzeba zatem przeanalizować wszystkie formalne ustalenia obowiązujące w organizacji z punktu widzenia potrzeb drużynowych i społecznych instruktorów, do najbardziej elementarnych włącznie (np. godzin pracy komend, które w pewne dni tygodnia pracować powinny także w godzinach popołudniowych).

System kierowania Związkiem musi zapewnić autentyczną możliwość współudziału każdego instruktora w ważnych decyzjach podejmowanych przez Związek. A więc:

— szczególnie istotne akty normatywne oraz decyzje programowe powinny być konsultowane przed ich uchwaleniem z zainteresowanymi środowiskami instruktorskimi lub kręgami pracy, a instruktorzy informowani o ich ustaleniu za pośrednictwem *Wiadomości Urzędowych ZHP*,

— każdy instruktor powinien mieć możliwość zwracania się do rad w sprawach Związku, rady natomiast — zapoznanie się z jego opinią,

— łamy prasy instruktorskiej muszą być otwarte dla instruktorskich dyskusji i wypowiedzi,

— krytyka — nie może pozostać bez odpowiedzi.

Członkowie rad muszą się czuć nie tylko odpowiedzialnymi współtwórcami ich uchwał, ale także łącznikami władzy harcerskiej z instruktorami i młodzieżą; wyrażać ich opinie, dążenia, potrzeby. Tylko wtedy rady będą miejscem wymiany poglądów, wypracowania trafnych koncepcji, wytyczenia kierunków pracy władz wykonawczych z punktu widzenia potrzeb dzieci, młodzieży i instruktorów.

Zjazd porucza specjalnej trosce władz Związku politykę w dziedzinie pracowniczej części kadry instruktorskiej. Pracownikami ZHP powinni zostawać najlepsi instruktorzy, którzy mają osobiste i niedawne doświadczenia w bezpośredniej pracy z młodzieżą, ludzie mający z dziećmi i młodzieżą wspólny język, rozumiejący problemy drużynowego. Zjazd zachęca wszystkich pracowników ZHP do jednoczesnego prowadzenia drużyny lub choćby utrzymywania z jedną z nich stałego, systematycznego kontaktu. Instancje powinny im to umożliwić odpowiednią organizacją pracy. Bezpośrednia więź pracowników, nawet najwyższych szczebli, z zespołami harcerskimi zaowocuje we wszystkich sferach realizacji wytyczonych przez Zjazd zadań.

Zjazd wyraża wielki szacunek dla instruktorów, którzy pracują etatowo w organizacji. Praca ta, wyraz ideowości, ofiarności i poświęcenia dużej grupy instruktorów — nie jest jednak zawodem. Główna Kwatera ZHP i komendy chorągwi powinny stworzyć warunki, by instruktorzy podejmujący się niezbędnej i trudnej pracy etatowej w organizacji nie tracili szans życiowych i zawodowych — utrzymywali kontakt ze swoim zawodem i mogli wracać doń w odpowiednim dla swych osobistych perspektyw czasie, stanowiąc kadrową rezerwę Związku. Ideałem byłaby sytuacja, w której kadrowy pracownik organizacji po upływie kadencji wracałby do swojego zawodu. Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę ZHP do przemyślenia tego problemu i podjęcia starań o stworzenie odpowiednich podstaw prawnych związanych z urlopowaniem i warunkami płacowymi. Sprzyjać one powinny stopniowemu wprowadzaniu takich rozwiązań.

W centrum uwagi komend wszystkich szczebli i GK ZHP powinny się znajdować nieprzerwanie sprawy materialnych warunków pracy organizacji, harcówek w nowo budowanych szkołach, lokali na zbiórki i spotkania kręgów pracy, stanic obozowych, a także sprzętu obozowego, sprzętu do zajęć specjalnościowych, problemy produkcji i jakości tego sprzętu. Obok wzbogacania technicznej bazy Związku należy dążyć do umacniania współpracy z organizacjami i instytucjami, które je posiadają, a zwłaszcza z placówkami pozaszkolnymi, które mogą udzielać ZHP wyspecjalizowanej pomocy. Pomoc harcerstwu, pracę z młodzieżą harcerską w zakresie popularyzacji tych dziedzin, które są obiektem ich zainteresowania, organizacje te powinny traktować jako realizację swych statutowych celów. Centralna Składnica Harcerska i Biuro Usług Turystycznych ZHP „Harctur" są zobowiązane konsekwentnie wspierać czteroletni program ulepszania pracy drużyn i rozwoju kadry instruktorskiej, przyznając pierwszeństwo wynikającym z niego zadaniom.

Specjalnej trosce Głównej Kwatery ZHP Zjazd porucza sprawę środków na organizację Harcerskiej Akcji Letniej. Sprawa centralizacji tych środków i ich podział wewnątrz Związku, zamiast praktykowanego od lat wypraszania ich od tysięcy terenowych dysponentów, jest ważnym aspektem uzyskiwania przez Związek samodzielności, lepszej pracy wychowawczej, efektywniejszego wykorzystywania przewidzianych i tak na ten cel w skali państwa zasobów finansowych i materialnych.

Budżet ZHP, stanowiący fragment ogólnonarodowych nakładów na oświatę i kulturę, musi być funkcją zadań wychowawczych. Podstawą jego wzrostu muszą być nie tylko rosnące ceny, ale także realistycznie, oszczędnie i uczciwie oceniane potrzeby pracy wychowawczej w ZHP. Konieczna jest przeto troska o zapewnienie środków na realizację niniejszego programu. Towarzyszyć jej w całym Związku musi celowe, racjonalne i maksymalnie oszczędne gospodarowanie każdą złotówką, przy zachowaniu priorytetów określonych w Uchwale Zjazdu. Pierwszeństwo ma szeroko pojęte kształcenie i praca z instruktorami.

Zjazd zobowiązuje władze naczelne Związku do rozpatrzenia wniosków i postulatów delegatów, zgłoszonych na Zjeździe, a nie ujętych w Uchwale.

VII Zjazd ZHP wyraża przekonanie, że program ten, którego myślą przewodnią jest troska o lepsze, ciekawsze życie młodych Polaków oraz pełniejsze wyposażenie ich w wartości obywatelskie, którym Związek Harcerstwa Polskiego służy — spotka się z aprobatą i poparciem całego społeczeństwa.

Zjazd dziękuje Radzie Głównej Przyjaciół Harcerstwa, radom i kołom przyjaciół oraz wszystkim sojusznikom organizacji, zwłaszcza wszystkim związkom zawodowym, za codzienną troskę, za życzliwą krytykę, za pomoc w rozwiązywaniu problemów organizacji, za czas poświęcony Związkowi oraz wysiłek włożony w budowę i stałą odnowę jego bazy materialnej.

Potrzebujemy Was, Przyjaciele, tym bardziej, im wyższe stawiamy sobie zadania, im trudniejsze mamy do rozwiązania problemy.

Apelujemy do rodziców, byłych harcerzy, instruktorów, działaczy państwowych i społecznych — zasilajcie koła i rady przyjaciół, liczymy na Waszą dużą pomoc. Harcerstwo służy społeczeństwu — może służyć lepiej. Ale tylko przy Waszej pomocy.

VII Zjazd
Związku Harcerstwa Polskiego

1.8.1.2. wystąpienia ZHP z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej

źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie wystąpienia Związku Harcerstwa Polskiego z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej

VII Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego — biorąc pod uwagę powszechne opinie zgłaszane w trakcie dyskusji instruktorskiej w czasie kampanii sprawozdawczo-wyborczej i wyrażone we wniosku ustępującej Rady Naczelnej oraz dyskusję w czasie obrad Zjazdu ustępującej Rady Naczelnej oraz dyskusję w czasie obrad Zjazdu — uznaje, że dotychczasowa instytucjonalna forma współpracy ruchu młodzieżowego — Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej — nie spełniła swego zadania tak w realizacji celów, założeń programowych, zasad współdziałania, jak i w odniesieniu do oczekiwań ZHP w dziedzinie tworzenia autentycznej współpracy jednostek harcerskich z kołami innych organizacji.

W związku z tym VII Zjazd ZHP:

1. Postanawia, że Związek Harcerstwa Polskiego występuje z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.

2. Uznaje równocześnie potrzebę współpracy i współdziałania Związku Harcerstwa Polskiego z innymi organizacjami młodzieżowymi. Współpraca ta jest warunkiem właściwego reprezentowania interesów dzieci i młodzieży, zachowania ciągłości procesu wychowania oraz jedności ideowej młodego pokolenia Polaków.

3. Opowiada się za poszukiwaniem i tworzeniem takich form współpracy, które będą gwarantować pełną samodzielność programową i organizacyjną poszczególnych związków oraz partnerstwo, z wykluczeniem form podległości instytucjonalnej.

4. Za najważniejsze płaszczyzny współdziałania uznaje:

— wspólne reprezentowanie interesów dzieci i młodzieży wobec władz i instytucji odpowiedzialnych za tworzenie warunków do ich życia, nauki i pracy, w tym problemów edukacji, dostępu do kultury, właściwego zagospodarowania wolnego czasu, warunków startu i awansu zawodowego,

— wymianę informacji i doświadczeń, która powinna służyć podejmowaniu wspólnych działań ważnych dla członków poszczególnych organizacji i całego kraju,

— współpracę zagraniczną z organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi na świecie,

— prowadzenie badań nad ruchem młodzieżowym i młodzieżą oraz działalności archiwalnej związanej z gromadzeniem doświadczeń i dorobku poszczególnych związków.

5. Upoważnia Radę Naczelną ZHP do określenia wspólnie z władzami innych związków szczegółowych zasad współpracy organizacji młodzieżowych.

6. Zobowiązuje Radę Naczelną ZHP do odzyskania majątku wniesionego przez ZHP do Federacji.

1.8.1.3. wyłączności używania przez ZHP hymnu i symboli ZHP oraz harcerskiego systemu wychowawczego

źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 177, dostęp zbiory własne

Uchwała VII Zjazdu ZHP
w sprawie wyłączności używania przez ZHP hymnu i symboli ZHP oraz harcerskiego systemu wychowawczego

Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę ZHP do podjęcia z ministrem oświaty i wychowania rozmów w sprawie określenia zasad używania w szkole i placówkach oświatowo-wychowawczych hymnu, odznak i symboli ZHP.

1.9. VIII Zjazd ZHP, 1985 r.

1.9.1. Przemówienie I sekretarza KC PZPR, Premiera, Generała Armii, Wojciecha Jaruzelskiego na VIII Zjeździe ZHP

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 242–246, dostęp zbiory własne

Przemówienie I sekretarza KC PZPR, premiera, gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego
Druhny i Druhowie!
Drodzy Przyjaciele!

Wasz Zjazd dobiega końca. Przez kilka pracowitych dni zastanawialiście się nad stanem i przyszłością Waszej harcerskiej organizacji. Wybraliście nowe władze. Korzystam z okazji, aby złożyć im w imieniu kierownictwa partii i rządu serdeczne gratulacje. Nie tylko dlatego, że wymaga tego protokół czy obyczaj, lecz przede wszystkim dlatego, że pokładam duże nadzieje w kadrze kierowniczej ZHP – najstarszej polskiej organizacji młodzieżowej, tak pięknie i trwale zapisanej w historii Polski.

Związek Harcerstwa Polskiego w ostatnim, trudnym czasie potwierdził raz jeszcze wielką społeczną wartość swych ideałów i racji. Zespolony z najżywotniejszymi interesami państwa i narodu – opowiedział się bez reszty za przyjętym przez IX Zjazd PZPR programem, zgłosił akces do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego. A nade wszystko potrafił obronić swą socjalistyczną tożsamość i jedność organizacyjną, wykazał w praktyce niezawodność ugruntowanej formuły działania oraz programu wychowawczego, który konsekwentnie realizuje. Życzę Wam nowych sukcesów w tym szlachetnym dziele.

Przeważają na tej sali ludzie młodzi, bardzo młodzi.

Jednak widzę i wielu takich, którzy mimo upływu lat wciąż noszą harcerski mundur. Jest szczególnie cenne, że bez względu na różnice w metrykach, w życiorysach, wszyscy mówią w duchu dialogu, w tej samej intencji, a więc tym samym językiem. Najmłodszych bowiem łączy z najstarszymi wspólna idea służby, poczucie powinności wobec ojczyzny. Tak od niepamiętnych czasów urzeczywistniała się w naszym narodzie ciągłość pokoleń.

Pragnę w swym wystąpieniu unikać przerabiania lekcji, odgórnego „ustawiania". Większość wśród Was uczy się jeszcze w szkołach i na uczelniach, co dzień słucha wskazówek swoich nauczycieli. Liczymy, że będą to zawsze wskazówki na drogę najsłuszniejszą, zgodną z celem wychowawczym socjalistycznego państwa. Skoro przyszliście świadomie do szeregów ZHP, przyjęliście mandat swych kolegów jako delegaci na zjazd – byłoby rzeczą niesprawiedliwą obarczać Was wysłuchiwaniem owych tradycyjnych pouczeń, z których starsze pokolenia od niepamiętnych czasów miały zawszę piątkę z plusem. Chciałbym raczej podzielić się kilkoma refleksami, poddać pod rozwagę myśli – jeśli mogę tak powiedzieć – starszego kolegi, bo i ja należałem do harcerstwa, a i potem miałem z nim związki. Tak to już jest, i tak było zawsze, że to, co jedno pokolenie uważa za swój największy skarb – drugiemu pokoleniu wydaje się często oczywiste, żeby nie powiedzieć – nudne. Przywykliśmy do tego, ze kiedy polski zawodnik wygrywa na jakimś zagranicznym stadionie trudną konkurencję – niestety, ostatnio zdarza się to dość rzadko – rozlega się tam mazurek Dąbrowskiego. Na maszt zostaje wciągnięta flaga narodowa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dla mnie, dla większości moich rówieśników, jest to powód do niekłamanego wzruszenia. Przecież nie przed wiekami, lecz ciągle jeszcze wśród Was i obok Was żyją ludzie, którzy z własnego gorzkiego doświadczenia pamiętają nie tak znowu odległe czasy, kiedy państwa polskiego nie było.

Szanujcie to państwo, młodzi przyjaciele. To Wasze państwo. To Wasz Kraj. Wy przejmiecie jego ster na przełomie stulecie. Przyjdzie w Wasze ręce bezcenna spuścizna

pokoleń, opłacona krwią i męką ludu polskiego. Wywalczona wbrew tylu przeciwnościom. Ocalona ze śmiertelnych niebezpieczeństw, z tych nieustannych zagrożeń.

Nie słuchajcie małych złych ludzi o uszkodzonej wyobraźni. Zacietrzewionych i dobrowolnie ciemnych, którzy mówią, że „Polska Ludowa nie jest Polską". Nawet nieprzyjaźni nam często cudzoziemcy nie potrafią zrozumieć tej chorobliwej nienawiści.

W jakim języku toczyły się obrady Waszego zjazdu? Pod jakim godłem państwowym uczycie się codziennie? Skąd pochodzą nazwy Waszych drużyn i chorągwi? Kto i kiedy dał różnym samozwańczym pseudoautorytetom moralne prawo, aby poniżać ciężki trud 40-lecia, spotwarzać dorobek narodu, obrzucać obelgami jedyne państwo polskie, jakie istnieje?

Nie jesteście pierwszym polskim pokoleniem, w którym walka postępu z ciemnością toczy się codziennie. Porosły już trawą groby tych młodych, częstokroć wspaniałych Polaków, których powiodły na straceńczą śmierć manipulacje wstecznictwa. Nigdy więcej nie wolno nam dopuścić, aby cudze interesy miały kiedykolwiek zawładnąć umysłami i sercami młodych Polaków.

Trzeba zastanowić się codziennie, komu i do czego służą dziś ci, którzy chcą nas poróżnić, zaszczepić cierpiętniczy pesymizm. Co wspólnego z harcerskim przyrzeczeniem mogą mieć próby dzielenia Waszej organizacji, całej polskiej młodzieży, według drugorzędnych kryteriów? mówię o drugorzędnych, ponieważ kryterium najpierwsze i najważniejsze – to gotowość służby socjalistycznej ojczyźnie – to szczególna cecha, która sprawie, ze człowiek chce dać z siebie swemu narodowi więcej, niż sam od niego bierze.

Słyszy się dziś nierzadko głosy ludzi ogłupiałych bądź po prostu zdemoralizowanych. Pytają: Po co się angażujesz? Co z tego będziesz miał? Ile ci za to zapłacą?

Niekiedy właśnie oni próbują nadawać ton różnym środowiskom. Terroryzują uczciwych i szydzą z pracowitych. Znacie również niewątpliwie młodocianych starców, którym już się życie, a zwłaszcza nauka i praca potężnie znudziły. Spotkacie się także z rówieśnikami, których zawiodły nerwy, albo z takimi, którym ktoś podszepnął, że „dawniej było lepiej".

Nie chcę, abyście wynieśli z dzisiejszego spotkania przypuszczenie, że niejako „z urzędu" chcę upiększać to, czego upiększyć się nie da. Jednak problemów dzisiejszej Polski zrozumieć nie można, jeśli się zapomina o prawdziwej historii naszego narodu, o materialnych i społecznych dziejach robotników i chłopów.

Ileż to polskich pokoleń żyło bez cienia jakichkolwiek nadziei? Zagrzybione robocze rudery, folwarczne czworaki, żebranie o pracę, zdejmowanie czapki przed wielmożnym dyrektorem, powtarzająca się przez pokolenia historia Andrzeja Radka czy Prusowskiego Antka – to przecież nie są opowieści z czasów Mieszka I. Jeśli się dobrze wsłuchacie, wielu z Was usłyszy je nawet we własnej rodzinie.

Popatrzcie na siebie, na swych młodych rówieśników. Starszych na tej sali też można zapytać – kiedy w naszych dziejach mieliśmy pokolenie tak dorodne, wykształcone, wolne od lęku o pracę pokolenia otwartych dróg?

Zbudowano u nas przez te cztery dziesięciolecia tysiące domów, fabryk, mostów – największym dorobkiem Polski Ludowej jest jej młodzież. Tej prawdzie nikt zaprzeczać nie może.

Powtarzam, niczego upiększać na siłę nie trzeba. Ale też i obrzydzenie dorobku socjalistycznej ojczyzny powinno spotykać się ze zdecydowanym sprzeciwem.

Przypomniane zostało dziś z tej trybuny stare wzruszające przykazanie spod znaku Rodła: Polska matką naszą – o matce nie wolno mówić źle. (...). Dziś, mimo wszystkich naszych trudności, o socjalistycznej Polsce można i należy mówić z dumą.

Ale nie oznacza to zamykania oczu na zło, na gnuśność i zgniliznę. Jednocześnie należy więc mówić z gniewem, a przede wszystkim żarliwie zwalczać wszystko to, co w naszej ojczyźnie szkodzi, co ją szpeci i zuboża, co nadwerężą historyczny dorobek

naszego narodu. Zło ma tysiąc twarzy. Lecz lęgnie się zawsze najpierw w pojedynczym człowieku, jego najbliższym otoczeniu. Tam właśnie trzeba wypowiedzieć mu wojnę. Chodzi po prostu o poczucie odpowiedzialności. Odpowiedzialności każdego z osobna za to, co wspólne. Odpowiedzialności za każdy przeżyty dzień. Z sumy takich polskich „osobodni", jak to się mawia w koślawym żargonie, składa się w końcu prawdziwa historia narodu i państwa.

Przyszło Wam żyć w czasach trudnych, ale tym samych wielkich. Jest to więc zarazem szczególna szansa Waszego pokolenia. Moje roczniki z bronią w ręku walczyły o to, aby w polskich miastach można było układać polskie cegły. Wasi ojcowie z tych cegieł budowali domy – a są na tej sali i tacy, którzy lata budowy pamiętają dobrze z własnego doświadczenia. Wam, młodym, przypadnie w udziale instalowanie w tych domach polskich komputerów.

Ktoś powie, że zagraniczne komputery są lepsze niż nasze. Na razie to prawda. Ale kto i kiedy powiedział, ze mamy być od innych gorsi, czy mniej zaradni?

Jak pewno czytaliście, całkiem niedawno uczeń radzieckiej szkoły średniej zwyciężył w meczu szachowym arcymistrza świata. Gdzie jest taki polski uczeń? Czy kryzys w produkcji szachownic uniemożliwia rozwój talentów szachowy? A jakże wiele jest innych dziedzin, które trzeba szturmować, znaleźć się znów w czołówce.

Nie pora ustanawiać dziś nowe ordery czy medale. Pozwólcie jednak powiedzieć, że dla współczesnej Polski byłoby dziś rzeczą niezmiernie ważną, gdyby właśnie wśród harcerzy powstała nowa swego rodzaju „sprawiedliwość", której nie przewidują wasze wewnętrzne regulaminy. Mam na myśli „sprawność młodego obywatela" nieoficjalne świadectwo obywatelskiej dojrzałości, którego nie można by było uzyskać w rezultacie, jak to młodzi między sobą nazywają „okrągłe gadki", lecz tylko za, to co harcerz rzeczywiście sam z siebie dał innym: swojej wsi lub miastu, swej szkole lub zakładowi pracy, co dał swemu krajowi.

Nie potraktujcie mojej propozycji zbyt dosłownie Generał powiedział na zjeździe to znaczy, że trzeba tę „sprawność" ustanowić. Nie, nie o to mi chodzi.

Mam na myśli tylko tej jeden jedyny rodzaj „odznaczenia", które każdy z młodych w swym wrażliwym, sumieniu mógłby sam sobie w cichości przyznać za to, że jako obywatel Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej jest nie tyle może lepszy, co bardziej skuteczny w działaniu niż inni. Że myśli i postępuje mając przede wszystkim na względzie interes ogółu, socjalistycznego państwa, całej polskiej wspólnoty. W końcu na takiej właśnie zasadzie zawsze oprało się harcerstwo.

Kilka dni temu na ulicach Warszawy zaroiło się od harcerskich mundurów. Z mapą i kompasem w ręku drużyny przybyłe z całego kraju odtwarzały przebieg akcji bojowej pod warszawskim Arsenałem, kiedy za harcerskie słowo przychodziło płacić krwią, a nierzadko i życiem.

Kilka dni wcześniej, będąc znów po 40 latach na Wale Pomorskim, z wielką radością stwierdziłem liczny udział i żywe zainteresowanie historią harcerzy tamtego regionu. To bardzo dobra i piękną formą aktywności Waszego Związku. Kultywujcie ją i umacniajcie nadal.

Wybaczcie, że tak obszernie rozwiodłem się nad sprawami ogólnymi. Mówiłem na wstępie, że chciałbym uniknąć pouczeń. Ale wnioski z historii – to przecież nie pouczenia. To fundament, na którym wznosimy przyszłość naszej ojczyzny, Polski Ludowej.

Trzeba jednak powiedzieć i o niektórych bieżących sprawach Waszego Związku. Jak mi wiadomo, dyskusja na zjeździe była obfita, szczera i rzetelna. Jestem przekonany, że dobrze posłużyła się celom, które przed sobą stawiacie.

Chcę stwierdzić ze szczególną satysfakcją, że w ciągu dziesięciolecia istnienia ZHP zmieniały się programy, formy organizacyjne, a przecież przez wszystkie lata ruch harcerski, społeczno-wychowawczy ruch instruktorów, młodzieży i dzieci stawał w swym

podstawowym nurcie po stronie humanizmu, postępu społecznego, sprawiedliwości społecznej. Stanowił zawsze jasną kartę w naszym życiu społecznym.

W latach Polski Ludowej ZHP głęboko ugruntował swój patriotyczny, ideowy charakter. Zapisał się na zawsze dorobek harcerstwa w zwalczaniu analfabetyzmu, w zagospodarowaniu Ziem Odzyskanych. Cząstka Waszego harcerskiego trudu tkwi na zawsze w odbudowanym Fromborku, w hucie „Katowice", w Centrum Zdrowia Dziecka, w murach Krakowa i w bieszczadzkiej puszczy, w pomocy niesionej rolnikom, w ochronie ojczystej przyrody. Szczególnie cenna jest harcerska służba i opieka nad miejscami pamięci narodowej.

Piękna to karta i niemały powód do zasłużonej satysfakcji.

Życzę Wam nowych inicjatyw i nie słabnącej energii w tym działaniu.

Polska jest młoda. Nasz naród jest jednym z najmłodszych w Europie, przy tym struktura wiekowa naszego społeczeństwa chyba nigdy nie była tak „wypełniona młodzieżą". To podstawa naszego optymizmu, ale też i złożony problem oraz wielkie zadanie na dziećmi zwłaszcza na jutrzejszy dzień.

Sprawy młodego pokolenia znajdują się w polu nieustannego zainteresowania partii i rządu. Dobitnym tego wyrazem było IX Plenum KC PZPR, a także programy oraz podjęte przez rząd, inne władze i organizacje społeczne działania w sprawach dla młodych Polaków najżywotniejszych. Niedawno Biuro Polityczne KC zapoznało się z postępami w ich urzeczywistnianiu. Poleciło proces ten przyspieszyć i pogłębić.

Znamy Wasze problemy, znamy trudności, z którymi borykają się nierzadko Wasi rodzice. Czynić będziemy wszystko co możliwe, aby było lepiej. Również wnioski wynikające z obrad VIII Zjazdu ZHP zostaną wnikliwie i życzliwie rozpatrzone.

Stoją przed Polską nowe zadania. Przekraczają pod wieloma względami skalę i złożoność czasów budowania zrębów ludowej państwowości, wielkiej epopei uprzemysławiania i urbanizacji kraju, głębokich reform społecznych.

Jesteśmy krajem niemałym i potencjalnie bogatym, Tak, właśnie bogatym – obfitującym w cenne minerały, w rozwinięty przemysł, w pola i lasy, ale przede wszystkim zasobnym w ludzi, we wspaniałą kadrę, w mądrą i serdeczną młodzież, w gorący patriotyzm swego narodu. Nie zaczynacie na ugorze. Obejmujecie po pokoleniu swych rodziców i dziadków schedę, jakiej przed półwieczem młodzież polska nawet nie mogła sobie wyobrazić. Od Was zależy, jak będziecie się gospodarzyć.

Harcerskie zawołanie brzmi „Czuwaj", nabiera ono wciąż głębszego znaczenia. „Czuwaj" – przede wszystkim sam nad sobą, abyś nie był winien życia bez celu i sensu.

„Czuwaj" – nad tym, aby Twa harcerska godność i przyrzeczenie, które złożyłeś jaśniało zawsze szczerym blaskiem.

„Czuwaj" – w służbie ojczystego kraju, który cię wydał, i któremu wszystko w życiu zawdzięczasz.

Miną lata, odejdą w przeszłość ciężary i rozterki dzisiejszych dni. Polska znów rozkwitnie. Niechaj w tej przemianie znajdzie się cząstka dobra i Waszego osobistego, harcerskiego udziału.

Czuwaj!

1.9.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie idei, którym służy harcerstwo, społecznego program harcerstwa, kierunków harcerskiej służby

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 195–211, dostęp zbiory własne

Część II

UCHWAŁY I STANOWISKA

Uchwała VIII Zjazdu ZHP

Związek Harcerstwa Polskiego w trudnych początkach lat osiemdziesiątych raz jeszcze potwierdził swą wartość społeczną. Zespolony, jak zawsze w historii, ze sprawami narodu i państwa, nie tylko opowiedział się jednoznacznie za linią porozumienia, ale umacniał ją działalnością drużyn i instruktorów.

Staraliśmy się być w minionym czteroleciu wszędzie tam, gdzie mogliśmy być przydatni, gdzie nasza praca sprzyjała łagodzeniu trudności, odpowiadała na społeczne potrzeby dzieci, młodzieży i dorosłych. Na przekór atmosferze konfliktów politycznych, światopoglądowych i społecznych, w trudnej sytuacji ekonomicznej broniliśmy wiary w lepszą przyszłość i sens życia, przeciwstawiając apatii i negacji harcerski konstruktywizm, wolę przekształcenia świata na lepszy, optymizm, chęć czynu i praktyczne działanie.

Nie ominęły nas podziały ideowe i polityczne, jakie miały miejsce w całym społeczeństwie. Inny był jednak ich charakter. Ostre dyskusje ujawniły się w niewielkiej ilości środowisk, ale nawet one, poza nielicznymi wyjątkami, nie posunęły się do destrukcji, przeciwstawiania państwu, negowania Konstytucji PRL czy polskiej racji stanu. Konflikty ideowe, przyjmujące postać sporów o formułę Przyrzeczenia, o świeckość organizacji, metodykę czy tradycje historyczne — nigdy nie doprowadziły do odrzucenia idei służby społeczeństwu i człowiekowi. To łączyło ponad różnice. Zachowaliśmy jedność naszego Związku, zdolność do dyskusji i przezwyciężania istniejących jeszcze podziałów w imię niezbędnej jedności ideowej.

Staraliśmy się przyswoić w organizacji najlepsze elementy dorobku całego jej siedemdziesięciolecia i wzmocnić podstawowe ogniwa. Przyniosło to znaczne rezultaty w pracy wielu drużyn. Ich życie stało się ciekawsze, pożyteczniejsze, wartościowsze. Zuchy, harcerze i harcerki zrozumieli, że wspólnym wysiłkiem można zrobić wiele, by codzienność nie była szara, nudna, pozbawiona radości, a praca dla siebie i innych dawała wiele satysfakcji. I choć z osiągniętych rezultatów nie jesteśmy jeszcze zadowoleni, to kierunki pracy wytyczone uchwałami VII Zjazdu ZHP stworzyły solidną podstawę dalszych owocniejszych działań.

Harcerstwo charakteryzują różnorodne formy działania. Pozwala to zaspokajać zróżnicowane potrzeby, zainteresowania i dążenia naszych członków, spożytkować dla organizacji rozleglejsze możliwości tkwiące w dorosłych sympatykach harcerstwa. Istnieje jednak potrzeba jednoczesnego określenia tego, co ma być wspólne i łączące. Łączy nas przede wszystkim wspólny ideał wychowawczy oraz idee społeczne, które wyznaczają kierunki działania każdego harcerskiego zespołu.

195

VIII Zjazd udzielając odpowiedzi na pytanie, jak w aktualnych warunkach kontynuować i rozwijać kierunek wytyczony przez VII Zjazd, przyjmuje Uchwałę na lata 1985—1989.

Określamy idee, którym służymy i cele, które chcemy osiągnąć we wszystkich naszych poczynaniach społecznych.

Formułujemy społeczny program harcerstwa, który realizowany dziś służy przyszłości.

Podkreślamy, iż nadal w centrum uwagi Związku musi być drużyna, a także zastęp. Szczególną uwagę zwracamy na:

— rozwój ruchu instruktorów,
— rozwój harcerstwa starszego i akademickiego,
— doskonalenie działalności hufca,
— rozwój Ruchu Przyjaciół Harcerstwa.

Idee, którym służy harcerstwo

Siła harcerstwa i jego znaczenie wynikały z faktu, że za wartość najwyższą uważało ono zawsze Polskę, a więc naród i państwo.

Kiedy mówimy o Polsce, której w harcerstwie służymy, to mamy na myśli Polskę Ludową: współczesny naród i socjalistyczne państwo. Uważamy, że zwycięstwo socjalizmu otworzyło przed Polską nowe perspektywy lepszego spożytkowania dorobku ojców i praojców. Udział Związku Harcerstwa Polskiego w dziele urzeczywistniania socjalizmu stanowi chlubną kartę naszej historii. Jesteśmy z niej dumni, choć także i my popełniliśmy niejeden błąd.

Uważamy, że socjalizm stwarza warunki najpełniejszej realizacji założeń humanizmu, urzeczywistnienia sprawiedliwości społecznej, która otwiera drogę do czynienia życia człowieka godnym i twórczym. Życie dalekie jest jednak od ideałów. Ich realizacja wymaga zarówno polepszenia materialnych i społecznych warunków życia ludzi, jak i zmieniania sposobów ich myślenia i postępowania, kojarzenia w jedność tego, co indywidualne z tym, co społeczne. Traktujemy to jako jedno z głównych, także harcerskich zadań.

Dobra praca każdego zastępu, drużyny, kręgu instruktorskiego — radość, jaką znajdujemy w tych zespołach, jeśli spełniają one nasze oczekiwania, jest pierwszą oznaką pozytywnej zmiany społecznej wniesionej w życie chłopca czy dziewczyny przez harcerstwo. Służba harcerska, wyrażająca się w coraz donioślejszych zadaniach tak w odniesieniu do kolegów, najbliższego środowiska, regionu, jak i kraju, to wprowadzenie naszego sposobu myślenia i postępowania w życie społeczne. Zastępowanie wyrosłych w kryzysie podziałów — działaniem we wspólnym interesie, bierności — czynem, antagonizmów — współpracą, egoizmu i sobkostwa — altruizmem, przemocy — argumentem, chamstwa — kulturą współżycia, apatii — tworzeniem, to ważne składniki idei, które chcemy wcielać w życie. Ten wyrosły z humanistycznych ideałów sposób służenia postępowi przez harcerstwo jest ściśle związany z braterstwem, racjonalizmem i tolerancją.

U podstaw harcerskiej idei braterstwa leży solidarność z tymi, którzy uczciwą pracą tworzą warunki lepszego życia dla siebie i innych, z klasą robotniczą,

wszystkimi ludźmi pracy w Polsce, ludźmi pracy na całym świecie, z ich walką o wolność i sprawiedliwość społeczną, z walką o godność człowieka niezależnie od koloru skóry, rasy, narodowości, wyznania czy światopoglądu (jeśli nie zakłada on wyższości jednych ludzi nad drugimi).

Tak pojęte braterstwo nie jest dla nas tylko ideałem. Nawiązując do dobrych tradycji, chcemy praktykować je na co dzień w drużynach zuchowych i harcerskich, w stosunkach między drużynami i wszystkimi członkami organizacji. Wzajemna przyjaźń, lojalność, szczerość, pomoc, współpraca, zdrowe współzawodnictwo, którego celem jest wzorowanie się wszystkich na najlepszych, powinny kształtować ducha braterstwa w każdym zastępie, drużynie, całej organizacji. To poczucie wspólnoty zakłada także wspólną troskę o harcerstwo, obronę wartości, które uważamy za ważne i idei, którym służy nasz Związek. Dlatego też przeciwstawiać się będziemy kosmopolityzmowi i nacjonalizmowi, które obce są naszemu pojęciu braterstwa.

Uważamy, że należy rozwijać w harcerstwie żywy ruch umysłowy na miarę związanych z wiekiem możliwości członków organizacji. Jego założeniem powinno być samodzielne dochodzenie prawdy, gromadzenie i weryfikacja faktów, wyrabianie własnych poglądów, dyskutowanie. Służyłoby to najlepszemu wyborowi dróg postępowania, stwarzających realne możliwości, a nie złudzenia.

Wspólne dochodzenie prawdy wymaga tolerancji. Sprawa ta dotyczy nie tylko światopoglądów. Od najmłodszych lat uczymy poszanowania szeroko rozumianej inności drugiego człowieka. Ważnym elementem tolerancji jest szacunek dla odmiennych poglądów, co nie wyklucza prawa do polemik i ocen, ale nie dopuszcza do podejmowania działań sprzecznych z wartościami, które w hierarchii stawiamy wyżej. Wśród nich znajdują się wartości najwyższe: dobro Ojczyzny, poszanowanie prawa, a także — podstawa naszej wspólnoty — statutowe zasady Związku. Tak pojęta tolerancja jest pierwszą z głównych przesłanek świeckości harcerstwa, która stanowi nienaruszalny fundament jedności i działania w organizacji ludzi różnych światopoglądów oraz ogólnospołecznego charakteru Związku.

W założeniach harcerstwa, wynikających z idei służby Ojczyźnie, zawsze bowiem tkwiło dążenie do współpracy ze wszystkimi, których celem jest rzeczywiste dobro Polski. Wierni zasadzie ideowego przewodnictwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, staramy się w miarę swych sił wspierać program porozumienia, walki i reform, wynikający z uchwał IX Nadzwyczajnego Zjazdu PZPR. Dlatego też szukamy efektywnych form współpracy ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym. Dlatego uczestniczymy w Patriotycznym Ruchu Odrodzenia Narodowego, dostrzegając w nim szansę porozumienia Polaków, które przyspieszać może pokonywanie przyczyn i objawów kryzysu. Dlatego współpracujemy z ZSP, ZWM, ZSMP w Centralnej Komisji Współpracy Socjalistycznych Związków Młodzieży i w jej odpowiednikach terenowych. Stanowią one optymalną formę współpracy, zgodną z zasadą partnerstwa i równości, którą określił VII Zjazd ZHP. Nie wyobrażamy sobie realizacji naszego programu bez partnerskiej współpracy ze szkołą i pomocy z jej strony. Tradycyjnie silne więzy łączą nas z ludowym Wojskiem Polskim, które służy nam wzorem i pomocą w przygotowywaniu się do obrony Ojczyzny.

Uważamy, że obowiązkiem państwa i społeczeństwa jest tworzenie niezbędnych warunków zdrowego rozwoju młodego pokolenia, uwzględnianie jego specyficznych potrzeb i praw. Sprawy zdrowia, rozwoju fizycznego, warunków korzystania z dóbr kultury, staniowią przedmiot nieustannej troski całej organizacji, każdego instruktora w każdym środowisku. Wyraz tej trosce dajemy nie tylko pracą drużyn, ale aktywnością w organizacjach politycznych, samorządach terytorialnych, radach narodowych, a także współpracą z władzani administracyjnymi, związkami zawodowymi, organizacjami rolniczymi i społecznymi, ze wszystkimi ogniwami systemu socjalistycznej demokracji.

Przyszłość Polski zależy od samych Polaków. Wszyscy są za nią odpowiedzialni.

Reforma gospodarcza wprowadza nowy sposób gospodarowania. Musimy kształtować nowe sposoby myślenia o ekonomice i racjonalnej pracy, uświadamiać młodzieży więź między pomyślnością jednostki, a jej wkładem w tworzenie wspólnego dobra.

Wielka reforma prawa umacniając państwo, otwiera nowe możliwości doskonalenia życia społecznego. Towarzyszyć jej musi kultura prawna społeczeństwa i społeczna dyscyplina.

Powstają nowe formy demokracji, które umożliwiają każdemu obywatelowi autentyczny udział w kształtowaniu życia zbiorowego. Rzeczą samych obywateli jest, jak spożytkują w interesie własnym i społecznym otwierające się możliwości.

Przyszłość wyrasta z dnia dzisiejszego. Cała praca harcerstwa musi być nie tylko „zaprawą" do przyszłego życia publicznego — musi być już dziś przepojona tymi wartościami, które pragnęlibyśmy widzieć w społeczeństwie.

Od zuchów począwszy, powinniśmy wymagać odpowiedzialności za każde powierzone zadanie, oszczędności i gospodarności, dobrze zorganizowanej pracy, przestrzegania praw drużyny. Później zaś podejmowania coraz poważniejszych obywatelskich obowiązków. To powinno być dziś — źródłem satysfakcji, a na przyszłość — przygotowaniem do działalności publicznej, społecznej i państwowej. Ten element jest drugą główną przesłanką świeckości organizacji, bowiem Konstytucja PRL zakłada rozdział Kościoła od państwa i świeckość życia publicznego.

Istnieje wzajemny związek między sytuacją i stanem spraw Polaków, a warunkami wychowania i efektywnością naszych wysiłków. Dlatego walczyć musimy o skorelowanie naszych działań z działalnością wychowawczą domów rodzinnych harcerzy, w czym pomóc nam powinien Ruch Przyjaciół Harcerstwa, sympatycy naszej organizacji, wszyscy byli harcerze. Dlatego także musimy oczekiwać od wszystkich dorosłych, czynnych zawodowo i publicznie instruktorów, by w pracy zawodowej i społecznej, działalności w organach samorządu terytorialnego, władzy i administracji, na miarę stojących przed nimi zadań, dawali wyraz swym obywatelskim powinnościom — a przez to byli wzorem dla młodszych członków organizacji. Wysiłkowi wychowawczemu pomocna jest wizja przyszłości społeczeństwa. Oczekujemy więc perspektywicznego programu rozwoju kraju, który powstanie na X Zjeździe PZPR.

Uważamy, że wszystkie siły społeczne powinny koncentrować się na tym, co rzeczywiście służy rozwojowi kraju. Wypowiadamy się przeciwko wszelkim działaniom pozornym, w tym przeciw nadmiernej ilości narad, świąt, uroczystości,

jubileuszy i budowie, w dobie trudności, nowych pomników, jeśli nie mają one kształtu dóbr służących zaspokajaniu istotnych potrzeb ludzkich.

Światu zagraża niebezpieczeństwo. Siły imperialistyczne zmierzając do supremacji, zahamowania wolnościowych i społecznych dążeń narodów, odrzuciły wszelkie pozory, normy moralne czy prawne. Kwestionowane są wiążące układy międzynarodowe, narasta fala zbrojeń. Niebezpieczeństwu temu stawić musi czoła cała postępowa ludzkość. Łączymy się z nią w tych wysiłkach. Nasz internacjonalizm — wyrastający z najlepszych tradycji polskiego narodu i refleksji, której dostarczyła nam gorzka praktyka międzynarodowa ostatnich lat — będziemy umacniać w ścisłej współpracy z organizacjami bratnich krajów socjalistycznych, z Leninowskim Komsomołem i Organizacją Pionierską im. Lenina, z postępowymi organizacjami całego świata, z ruchem obrońców pokoju. Działając w ŚFMD, CIMEA i BITEJ będziemy dokładali wszelkich starań, by wspierać pokojową politykę Polski Ludowej.

Społeczny program harcerstwa — kierunki harcerskiej służby

I. Godnie żyć

1. Pragniemy osiągać radość i szczęście — w organizacji, w swoim życiu prywatnym, w życiu społecznym. Realizować młodzieńcze marzenia. Odczuwać satysfakcję z pracy i wartości, jakie wnosimy do społeczeństwa, z tego, co dajemy z siebie innym ludziom, swojemu narodowi, socjalistycznemu państwu. Chcemy naszym hasłem uczynić „wolę być", bo ubogie jest życie, którego celem są jedynie dobra materialne. Życie pełne, to życie zgodne z humanistycznymi wartościami. Wyraża je ideał harcerski.

Dlatego będziemy:

— zaszczepiać w sobie i pielęgnować ambicję osiągania doskonałości, sukcesów w nauce, w zawodzie, w życiu koleżeńskim i rodzinnym,

— pomagać sobie w rozwijaniu osobowości i kształtowaniu nowych różnorodnych umiejętności przez zdobywanie gwiazdek zuchowych, stopni harcerskich i instruktorskich, sprawności, znaków służb, odznak i uprawnień, prowadzenie wspólnych rozmów o życiu, wartościach humanistycznych, naszym miejscu w społeczeństwie,

— organizować wartościową zuchową i harcerską zabawę, rozrywkę, przygodę, naukę,

— rozwijać twórczą wyobraźnię i inwencję,

— rozwijać umiejętność przewidywania i zdolność do podejmowania decyzji.

2. Życie godne oznacza dla nas życie w społeczeństwie i dla społeczeństwa. Chcemy, aby każdy z nas — zuch i harcerz w przyszłości, a instruktor i harcerz starszy już dziś — był godnym obywatelem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Świadomym, jaką stanowi ona wartość dla naszego, tak historycznie doświadczonego narodu. Obywatelem — współgospodarzem miejsca zamieszkania, nauki i pracy. Współgospodarzem państwa, świadomym swoich praw, ale i obowiązków. Twórczym, rzetelnym i zdyscyplinowanym człowiekiem pracy.

Dlatego będziemy:

— wykorzystywać zainteresowania historią harcerstwa dla zrozumienia dziejów Polski XIX i XX wieku, w tym szczególnie historii Polski Ludowej i wydarzeń ostatnich trudnych lat,

— poznawać dorobek i pozycję Polski i Polaków w dziedzinie postępu społecznego, gospodarki, kultury, nauki i techniki, przybliżać sobie niedoceniane w naszej tradycji historycznej postacie promotorów postępu gospodarczego i pracy organicznej dla kraju,

— poznawać historię naszych miejscowości, ich rozwój w Polsce Ludowej, perspektywy i trudne problemy przyszłości,

— nabywać nawyki gospodarności, oszczędności i poszanowania mienia społecznego,

— rozbudzać swój krytycyzm i chęć przeciwstawienia się złu, a zwłaszcza niesprawiedliwości społecznej, nieuczciwości i cwaniactwu, z którymi spotykamy się w swoim otoczeniu,

— poznawać Konstytucję PRL i podstawowe ustawy, aby zrozumieć zasady rządzące państwem,

— wdrażać się do przestrzegania prawa, uznając to za obywatelski obowiązek i równocześnie gwarancję poszanowania godności obywateli, uczestniczyć w konsultowaniu nowych ustaw i decyzji ważnych dla całego społeczeństwa,

— utrwalać w naszej świadomości — współpracując z Ludowym Wojskiem Polskim — historyczną wiedzę o bojowych zmaganiach uczestników walk o wyzwolenie narodowe i społeczne, rozwijać wiedzę i umiejętności obronne, zwłaszcza w drużynach specjalnościowych, utrzymywać stałą opiekę nad miejscami pamięci narodowej oraz pomnikami walki i męczeństwa.

3. Naszą ambicją chcemy uczynić umiejętność pracy rzetelnej i nowoczesnej, charakteryzującej się pomysłowością i przedsiębiorczością, sprawną organizacją i niezawodnością, oszczędnością wysiłku, energii, materiałów, wydatków.

W taki sposób będziemy:

— podejmować zgodnie z samodzielnością programową zadania społeczne w myśl zawołania „wyjdź w świat, zobacz, pomyśl, pomóż", uczestniczyć w alertach naczelnika ZHP oraz wybranych przedsięwzięciach społecznych hufca, chorągwi, całego Związku — tradycyjnych akcjach i operacjach, zadaniach z programu Narodowego Czynu Pomocy Szkole, innych — nowych inicjatywach Związku i społeczeństwa.

4. Chcemy także być obywatelami, którzy w walce o trwały pokój w świecie łączą się ze wszystkimi zwolennikami tej idei. Obywatelami, którzy propagują przyjaźń między narodami i ludźmi kierującymi się wspólnymi celami.

Dlatego będziemy:

— rozwijać więzi przyjaźni między rówieśnikami z różnych krajów zwłaszcza państw socjalistycznych, poprzez wymianę korespondencji, bezpośrednie kontakty podczas wycieczek i obozów, a także solidarnościowe akcje pomocy,

— kształtować od najmłodszych lat zainteresowania życiem innych narodów, starać się rozumieć i uznawać ich odrębność kulturową i obyczajową,

— poznawać działalność międzynarodowych organizacji, jak ONZ, UNESCO,

UNICEF, Międzynarodowy Czerwony Krzyż itp., a także ŚFMD i CIMEA — pracujące na rzecz pokoju, przyjaźni i pokojowego współżycia narodów,

— poznawać rządzące rozwojem sytuacji międzynarodowej mechanizmy, prawa gospodarcze i polityczne,

— współpracować z działającymi w Polsce towarzystwami przyjaźni,

— organizować akcje i manifestacje pokojowe oraz solidarnościowe.

5. Godne życie wymaga tworzenia odpowiednich do niego warunków przez całe społeczeństwo. Dlatego, wnosząc swój wkład w życie społeczne, chcemy być rzecznikami spraw dzieci i młodzieży — głównie rzecznikami uczniów.

Będziemy:

— prezentować problemy wychowawcze oraz interesy dzieci i młodzieży za pośrednictwem instruktorów w samorządach, radach narodowych i władzach organizacji społeczno-politycznych,

— inicjować publiczne dyskusje na te tematy, współuczestniczyć w przygotowaniu decyzji, korzystając w tym celu m.in. z forum Komitetu Rady Ministrów do Spraw Młodzieży.

II. Umacniać rodzinę Polaków

1. Dziś, gdy między ludźmi często trudno o zwyczajną życzliwość i uczynność, pragniemy, aby harcerze właśnie tym wyróżniali się wśród innych.

Realizując tę ideę:

— każdy harcerz powinien wyrabiać w sobie wrażliwość społeczną, ową umiejętność dostrzegania w życiu sytuacji, w których może być użyteczny i potrzebny innym,

— przywracamy w organizacji dbałość o pogodę ducha i zwyczaj codziennego „dobrego uczynku" świadczonego rodzicom, rodzeństwu, koleżankom i kolegom, ludziom, wśród których żyjemy.

2. Chcemy, by każdy zastęp i drużyna stawały się gromadą przyjaciół, gdzie:

— każdy jest tak samo ważny i ma głos we wspólnych sprawach,

— można razem przeżywać wiele ciekawych i pięknych chwil,

— ma miejsce wspólne myślenie w każdej trudnej sytuacji,

— planuje i wykonuje się ciekawe zadania, dające zadowolenie z przydatności innym i przekonanie o własnej wartości,

— każdy może znaleźć pomoc w kłopotach, radę i poczucie bezpieczeństwa.

3. Będziemy dążyć w pracy wewnątrzorganizacyjnej do ideowej, programowej, metodycznej i organizacyjnej integracji Związku, przełamywania różnorodnych wytwarzanych w minionych latach podziałów grupowych.

4. Postaramy się, aby oparte na przyjacielskich więzach zespoły harcerskie uczestniczyły w jednoczeniu środowiskowych społeczności lokalnych, stawały się ośrodkami wyzwalania i organizowania inicjatywy społecznej, tworzenia wspólnoty środowisk, w których żyją: szkolnych, sąsiedzkich, osiedlowych. Czynić to możemy przez:

— otoczenie szczególną troską zuchów i harcerzy powracających z drużyn „Nieprzetartego Szlaku" z zakładów leczniczych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych do macierzystego środowiska,

— poznawanie swoich środowisk jako terenu społecznego działania, poszukiwania ludzi, instytucji i organizacji, które mogą służyć drużynom pomocą w ich zadaniach lub dla których współdziałanie harcerzy może być przydatne,

— organizowanie przedsięwzięć i akcji, które będą przyczyniać się do ułatwiania i wzbogacania życia kolegom w szkole, mieszkańcom wsi, osiedli, ludziom chorym lub niepełnosprawnym, tym wszystkim, którym okaże się to potrzebne,

— nawiązywanie współpracy z rówieśnikami spoza harcerstwa i z członkami innych socjalistycznych związków młodzieży,

— satysfakcjonowanie przedstawicieli samorządów miejskich i wiejskich oraz organizacji społecznych, które współdziałają z ZHP,

— pozostawienie drużynom i harcerskim zespołom artystycznym zadania przełamywania nudy i pustki kulturalnej wsi i małych miasteczek.

5. Wzbogacimy życie szkoły harcerskimi inicjatywami, współpracując z samorządem szkolnym i innymi organizacjami uczniowskimi.

Postanawiamy:

— uczynić szkołę miejscem zróżnicowanej, interesującej pracy dzieci i młodzieży, ośrodkiem kulturotwórczym w środowisku,

— rozwijać uczniowski ruch naukowy i dbać o jego wysoki poziom, widząc w olimpiadach przedmiotowych formę pracy nad sobą, sprawdzenia swojej wiedzy i umiętności,

— tworzyć warunki do autentycznej i reprezentatywnej wobec władz szkolnych samorządności uczniowskiej,

— przywrócić właściwe miejsce „Kodeksowi Ucznia",

— włączyć się do zainicjowanego przez PRON Narodowego Czynu Pomocy Szkole.

III. Sięgać po nowoczesność w XXI wiek

1. Z myślą o przyszłości chcemy pobudzać i rozwijać zainteresowania naukowo-techniczne harcerzy.

W tym celu będziemy:

— inicjować i popierać powstawanie klubów i ośrodków zainteresowań technicznych, stwarzając możliwość zdobywania w harcerstwie doświadczeń na miarę trzeciego tysiąclecia w wyniku zetknięcia się z komputerami, urządzeniami video, robotami itp.

— dyskutować na temat filozofii życia w stechnicyzowanym świecie,

— pobudzać wyobraźnię, nawiązując zarówno do fantazji (filmy, lektura), jak i do informacji naukowych; ukazywać wizję przyszłych możliwości człowieka i sposobów ich wykorzystywania dla dobra wszystkich mieszkańców naszej planety,

— organizować konkursy, wystawy wynalazczości, obozy specjalistyczne.

2. Znacznie wyższą rangę w naszej pracy chcemy nadawać kulturze i twórczości. Niepokoi nas fakt, że aspiracje kulturalne młodzieży nie dorównują możliwościom, jakie zostały stworzone w Polsce Ludowej, przez co życie kulturalne staje się coraz uboższe.

Zadania naszego Związku widzimy w:

— rozwijaniu aktywności drużyn i zespołów harcerskich w różnych formach życia kulturalnego,

— popieraniu środowiskowych zespołów amatorskich, inicjowaniu powstawania klubów filmowych, czytelniczych itp.,

— dbałości o kulturę języka,

— wyrabianiu gustu i zamiłowań estetycznych,

— tworzeniu różnorodnych centrów artystycznego ruchu amatorskiego. Tam, gdzie pojawiają się inicjatywy lokalne i zespoły miłośników różnych form sztuki amatorskiej: pobudzać należy i wspierać ich dążenia do oddziaływania w skali chorągwi, a także Związku,

— organizowaniu festiwali, przeglądów, konfrontacji, warsztatów, konkursów, wystaw itp.

3. Rozwijać będziemy sport i turystykę, podnosić kondycję fizyczną młodzieży oraz przeciwdziałać rosnącym nieprawidłowościom w rozwoju fizycznym i zdrowiu fizycznym młodego pokolenia.

Musimy więc:

— wpajać nawyki czynnego uprawiania popularnych form sportu i turystyki,

— rozwijać sporty wodne, ze zwróceniem szczególnej uwagi na masowe prowadzenie nauki pływania.

4. Postawie życiowej nowoczesnego człowieka musi towarzyszyć świadomość ciągłego zagrożenia ekologicznego i potrzeby osobistego udziału w walce o czystą ziemię, wodę i powietrze.

Niezbędne więc jest:

— kształtowanie potrzeby osobistego udziału w walce o zachowanie środowiska naturalnego,

— zapoznawanie z możliwościami racjonalnej gospodarki bogactwami przyrody, w tym gospodarki leśnej, wodnej i morskiej oraz unikanie ubocznych skutków rozwoju techniki i cywilizacji,

— podejmowanie różnorodnych działań w zakresie ochrony przyrody, szerzenie kultury turystycznej i inicjowanie lokalnych przedsięwzięć mających na celu ochronę środowiska,

— poznawanie nowoczesnych urządzeń technicznych chroniących środowisko.

Podejmując te zadania oczekujemy zrozumienia i wsparcia ze strony organów władzy i administracji, instytucji, organizacji społecznych i politycznych. Szczególnie zaś pragniemy współpracować z organizacjami, które działają w szkołach: Ochotniczymi Hufcami Pracy, Towarzystwem Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwem Krzewienia Kultury Świeckiej, Polskim Czerwonym Krzyżem, Ligą Obrony Kraju, Ligą Ochrony Przyrody, Polskim Towarzystwem Schronisk Młodzieżowych, Szkolnym Związkiem Sportowym, Ludowymi Zespołami Sportowymi, Aeroklubem PRL, Ligą Morską oraz innymi, blisko związanymi z harcerstwem ze względu na zakres działania: Związkiem Bojowników o Wolność i Demokrację, Radą Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Ogólnopolskim Komitetem Pokoju, Ligą Kobiet Polskich, Towarzystwem Przyjaciół Dzieci, Polskim Komitetem Ochrony Społecznej, Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych, a także Polskim Związ-

kiem Krótkofalowców, Polskim Związkiem Żeglarskim, Naczelną Organizacją Techniczną i innymi. Gwarancją prawidłowego współdziałania powinno być zrozumienie ze strony wymienionych organizacji, że harcerstwo we wszystkich swych ogniwach realizuje własne, przyjęte wewnątrz organizacji przedsięwzięcia.

W centrum uwagi: drużyna

1. Harcerstwo dla swych członków to przede wszystkim drużyna. Klimat w drużynie, jej normy i zwyczaje pobudzać mają harcerzy do sterowania własnym postępowaniem, wdrażać do służby społecznej. Od pracy drużyny zależy skuteczność działania organizacji.

Każda drużyna jest inna. Poszanowanie tej odrębności jest warunkiem rozwoju drużyn.

Przynależność do Związku zobowiązuje jednocześnie drużyny i ich drużynowych do przestrzegania postanowień władz harcerskich i dyscypliny organizacyjnej.

2. Podstawą działalności drużyn jest praca z zastępami. Zjazd dostrzega w tendencji przywracania zastępowi jego roli, szansę pełniejszego zaspokajania zainteresowań i oczekiwań młodzieży harcerskiej, rozwoju samorządności, pogłębiania harcerskiego samowychowania dziewcząt i chłopców, zwiększenia systematyczności działania, zwłaszcza w środowiskach wiejskich odległych od zbiorczej szkoły — siedziby drużyny. Praca zastępów powinna być kryterium oceny wszystkich przedsięwzięć i działań programowych, zaś pomoc zastępowym elementem oceny drużynowego.

3. Zjazd potwierdza, iż samodzielność programowa drużyn jest ich niezbywalnym prawem. Gwarantuje ona takie organizowanie pracy, by drużyny w pełni zaspokajały zainteresowania i oczekiwania zuchów i harcerzy oraz odpowiadały na rzeczywiste potrzeby społeczne swego środowiska. Zjazd oczekuje:

— od drużynowych i drużyn inicjatywy w organizacji społecznego programu harcerstwa oraz włączania się we wspólne przedsięwzięcia społeczne hufców, chorągwi, całego Związku,

— od władz i komend szukania dróg bezpośredniego docierania do drużynowych z inicjatywami programowymi oraz tworzenia warunków do ich podejmowania.

4. Ocena dorobku czterech minionych lat oraz obecnego stanu organizacji pozwala stwierdzić, iż nie została w dostatecznym stopniu wypracowana przez komendy metoda wspierania drużynowych i drużyn, w samodzielnym programowaniu pracy. Starania w tym względzie powinny być przedmiotem nieustannej troski władz hufców, chorągwi i władz naczelnych ZHP. Powinny one sprzyjać lepszemu wdrażaniu metodyki harcerskiej. Zjazd oczekuje wprowadzenia w Związku, do końca kadencji, zasady wyposażenia drużynowego w podstawowe materiały metodyczne: podręczniki, regulaminy, instrukcje oraz druki organizacyjne.

5. Zadaniem obowiązującym wszystkie drużyny jest alert naczelnika ZHP. Mobilizuje on harcerzy do podejmowania działań odpowiadających potrzebom społecznym. Zjazd upoważnia naczelnika ZHP do ogłoszenia alertu Związku, określonych chorągwi lub hufców wtedy, gdy życie stwarza niespodziewane potrzeby, na które harcerze mogą odpowiedzieć czynem, oraz w celu sprawdzenia mobilności i sprawności organizacji.

6. Udzielanie niezbędnej pomocy drużynom wymaga rzetelnej analizy i oceny stanu drużyn, ich potrzeb oraz możliwości rozwoju. Służyć temu będzie Powszechny Przegląd Drużyn (zawierający m.in. spis harcerski) jako obowiązkowe zadanie dla wszystkich drużyn.

Ma ono:

— inspirować do konkretnych działań,

— wzbogacać wiedzę o harcerstwie zarówno wśród zuchów, harcerzy, jak i instruktorów,

— pomóc w ocenie aktualnego stanu organizacji.

7. Zjazd uznaje, że jedną z najważniejszych propozycji programowych jest odznaka chorągwiana. Jej wymogi przedstawione w postaci zadań dla zuchów i harcerzy, powinny służyć poznawaniu własnego regionu, emocjonalnemu wiązaniu się z nim, pokazywaniu jego perspektyw i kierunków rozwoju, a na tym tle wskazywaniu terenów społecznego działania. Zjazd zobowiązuje komendy chorągwi do systematycznego korygowania programów odznak chorągwianych w sposób, który pozwoli im sprostać realizacji wymienionych celów.

8. Ruch Drużyn Sztandarowych nadal nie odgrywa wyznaczonej mu roli. Zjazd zobowiązuje Radę Naczelną do opracowania nowego regulaminu, komendy harcerskiej zaś do organizowania i propagowania współzawodnictwa drużyn o tytuł sztandarowej. W każdym środowisku współzawodnictwo musi mieć wymierne kryteria, obejmujące również ocenę działań wynikających z programu społecznego Związku.

9. Wielkie akcje i operacje harcerskie odgrywają znaczną rolę w systemie inspiracji programowej drużyn. Operacje „Bieszczady-40" i „Frombork", a także Harcerski Festiwal Kultury Młodzieży Szkolnej, Festiwal Piosenki Harcerskiej i Manewry Techniczno-Obronne będą kontynuowane. Przygotowania do udziału w nich powinny znaleźć się w programie śródrocznej pracy drużyn, które w nich uczestniczą. Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę ZHP i komendy chorągwi do takiego programowania akcji, aby stanowiły one kontynuację działań jednostek harcerskich (warunki uczestnictwa, roczny plan przygotowań, eliminacje na kolejnych szczeblach). Opierając się na tej zasadzie należy przygotowywać każdą nową akcję, w tym także zagraniczną.

10. Inicjatywy programowe Głównej Kwatery, komend chorągwi i hufców powinny być planowane w takim terminie, by drużyny mogły je znać przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego. Zjazd zobowiązuje Radę Naczelną, rady chorągwi oraz hufców, do omawiania wszystkich tych propozycji na ostatnim posiedzeniu przed wakacjami. Taki tryb postępowania należy przyjąć jako obowiązującą zasadę od 1985 roku.

11. Realizacja śródrocznego i wakacyjnego programu drużyn wymaga odpowiednich środków finansowych i materialnych. Instrukcja GK ZHP w sprawie działalności finansowo-gospodarczej drużyn nie określa wystarczająco źródeł pozyskiwania finansów i zarobkowania drużyn. Ta sprawa wymaga szybkiego załatwienia. Drużynowi potrzebują vademecum wskazującego sposoby i prawne możliwości pozyskiwania środków finansowych.

Zjazd zobowiązuje Radę Naczelną do rozpatrzenia nowych rozwiązań w zakresie wychowania gospodarczego przez:

— prowadzenie działalności gospodarczej przez harcerskie komendy i wyspecjalizowane agendy Związku,

— powołanie harcerskiej spółdzielczości,

— stworzenie funduszu aktywizacji środowisk.

12. Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę do zorganizowania przed IX Zjazdem ZHP, podczas HAL'88, Ogólnopolskiego Zlotu ZHP, w którym wezmą udział najlepsze drużyny. Będzie on podsumowaniem dorobku organizacji w okresie dwóch ostatnich kadencji.

Harcerstwo starsze sprawą całego Związku.
Rozwój harcerstwa akademickiego ważnym zadaniem

1. Harcerstwo starsze — to sprawa całego Związku, nie tylko instruktorów odpowiedzialnych za ten pion w komendach czy też organów samorządowych harcerzy starszych.

Sprawą wszystkich rad i komend, instruktorów i harcerzy starszych będzie wdrażanie systemu pracy starszoharcerskiej oraz programu umacniania harcerstwa starszego.

2. Harcerstwo uczy dzieci i młodzież żyć dzisiaj, ale z myślą o przyszłości. W drużynach starszoharcerskich młodzież przygotowuje się do aktywnego uczestnictwa w dorosłym życiu. Stąd tak ważne jest, by każdy harcerz kończąc szkołę podstawową miał szanse podjęcia pracy w drużynie starszoharcerskiej. Komendy harcerskie zobowiązane są taką możliwość mu stworzyć.

3. Szczególnie ważny jest rozwój harcerstwa starszego w szkołach zawodowych i na wsi, gdzie młode pokolenie klasy robotniczej i chłopskiej przygotowuje się do społecznej aktywności.

4. Drużynowymi starszoharcerskimi są przede wszystkim uczniowie i studenci. Potrzebni im są starsi, bardziej doświadczeni instruktorzy, kierownicy klubów, zespołów, instruktorzy specjalności, szczepowi, potrzebna jest im pomoc instruktorów z komend harcerskich. Oni muszą przejść do harcerstwa starszego, o nich powinni też zabiegać drużynowi.

5. Harcerstwo starsze ma uprawnienia na miarę aspiracji i oczekiwań młodzieży w tym wieku — czynne i bierne prawo wyborcze w ZHP, szeroki zakres samorządności.

Rada Naczelna powinna określić regulaminem zasady organizowania i działalności organów samorządnych harcerstwa starszego, biorąc pod uwagę propozycje Ogólnopolskiej Zbiórki Przedstawicieli Harcerzy Starszych.

6. Zjazd zobowiązuje Radę Naczelną i Główną Kwaterę do przyjęcia planu umacniania i rozwoju harcerstwa starszego. Przy jego opracowywaniu należy wykorzystać założenia ofensywy starszoharcerskiej, wdrażanej po VII Zjeździe. Zjazd uznaje dokument *Harcerze starsi o sobie* przyjęty przez V OZPHS jako reprezentatywny głos środowisk starszoharcerskich.

7. Rozpoczęcie studiów nie musi i nie powinno oznaczać rozstania z harcerstwem. ZHP rozwija się na uczelniach jako jedna z samodzielnych organizacji. Konieczne jest więc sprecyzowanie nowej formuły harcerstwa w tym środowisku. Zjazd zobowiązuje do tego Główną Kwaterę i komendy chorągwi. Współtworzyć tę formułę powinna Rada Harcerstwa Akademickiego.

8. Podstawowym ogniwem harcerstwa akademickiego jest krąg, zorganizowany na terenie uczelni, bądź jej wydziału. Powinien on skupiać wszystkich studentów i pracowników szkoły wyższej — instruktorów oraz harcerzy starszych, pragnących podejmować różne działania w organizacji. Do jego zadań należy aktywne uczestnictwo w życiu społeczności akademickiej, a także tworzenie warunków do realizacji oczekiwań jego członków.

Zwiększać szeregi instruktorskie — pomagać drużynowym

1. Systematyczne wyrastanie instruktorów w szeregach harcerskich powinno stanowić codzienną troskę wszystkich drużynowych — harcerskich i starszoharcerskich, a także jeden z mierników wartości drużyny, szczególnie starszoharcerskiej. Przygotowywać do podjęcia funkcji, a następnie instruktorskiego awansu, znaczy również systematycznie szkolić, poczynając od tzw. małej kadry, w tym głównie zastępowych. Obowiązek ten spoczywa przede wszystkim na drużynowych i szczepowych.

Zjazd zobowiązuje władze Związku do przeprowadzenia — począwszy od 1986 roku — wieloletniej, ogólnopolskiej akcji wychowywania zastępowych, którzy w przyszłości będą stanowić trzon kadry wyrosłej w drużynach. Dla zastępowych z drużyn wiejskich należy opracować odrębny program akcji, uwzględniając specyfikę tego środowiska.

2. Istotną część kadry instruktorskiej, bogatą w wiedzę pedagogiczną i psychologiczną, zaangażowaną w pracę z dziećmi i młodzieżą stanowią nauczyciele, odgrywający szczególną rolę na wsi. Zjazd zobowiązuje komendy hufców do takiej pracy z nauczycielami — kandydatami na drużynowych, aby tę funkcję podejmowali dobrowolnie, z podstawowym do niej przygotowaniem. Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę do opracowania w porozumieniu z Ministerstwem Oświaty i Wychowania:

— zasad pozyskiwania nauczycieli do prowadzenia drużyn, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska wiejskiego,

— systemu ich przygotowania do podjęcia funkcji, a następnie doskonalenia instruktorskiego,

— określenia uprawnień, jakie daje nauczycielom fakt prowadzenia drużyny zuchowej lub harcerskiej.

Szansę powszechniejszego wiązania nauczycieli z naszą organizacją Zjazd widzi we wprowadzeniu stopni specjalizacji zawodowej w zakresie metodyki harcerskiej, w prawie rekomendacji instruktorów — kandydatów na kierunki nauczycielskie wyższych uczelni oraz we wprowadzaniu na studia nauczycielskie metodyki wychowania w ZHP. Nakłada to jednocześnie nowe obowiązki na harcerskie komendy.

3. Konieczne jest pozyskiwanie, w większym niż dotychczas stopniu, instruktorów spoza zawodu nauczycielskiego. Zjazd zobowiązuje komendy harcerskie wszystkich szczebli do nawiązywania i zacieśniania współpracy z samorządami pracowniczymi i związkami zawodowymi, w celu umacniania pozycji społecznej pracownika-instruktora harcerskiego w jego zakładzie pracy.

4. Wyrastaniu instruktorów w organizacji i pozyskiwaniu do pracy instruktorskiej musi towarzyszyć proces kształcenia i doskonalenia wiedzy, umiejętności, postaw etyczno-moralnych kadry. Zjazd poleca Głównej Kwaterze opracowanie jednolitych zasad i wzorcowych programów podstawowych kursów, zaś komendom wszystkich szczebli wdrożenie ich. Szkolenie drużynowych powinno być organizowane przede wszystkim przez komendy hufców, a w następnej kolejności — komendy chorągwi. Jednocześnie Zjazd poleca Głównej Kwaterze wprowadzenie jednolitych zasad działania chorągwianych i międzychorągwianych szkół instruktorskich.

5. Naturalnym miejscem kontaktów instruktorów są ogniwa ruchu instruktorskiego — kręgi. Każdy instruktor powinien być członkiem kręgu. Wybór kręgu należy pozostawić decyzji instruktorów. Obowiązkiem komendy harcerskiej jest stworzenie możliwości znalezienia odpowiedniego miejsca przynależności instruktorskiej.

6. Sprawą pilną jest przeanalizowanie dotychczasowego systemu zdobywania stopni instruktorskich.

7. Zjazd uznaje za konieczne otaczanie szeroką wszechstronną opieką podstawowej grupy kadry instruktorskiej, jaką są drużynowi. Nadal centralnym problemem, wymagającym stałej, systematycznej pracy komend — jest pozyskiwanie, kształcenie i satysfakcjonowanie drużynowych.

8. Niezbędnym warunkiem właściwego rozwoju naszej organizacji jest wzrost prestiżu instruktora ZHP w polskim społeczeństwie, a przede wszystkim w miejscu jego pracy zawodowej, nauki i zamieszkania. Zjazd przypomina również kadrze instruktorskiej Związku, że społeczny prestiż jest uzależniony od jej własnych postaw i aktywności w społeczeństwie.

9. Konieczna jest troska władz Związku o zapewnienie odpowiedniej wielkości funduszu nagród tak, aby można go było wykorzystać do satysfakcjonowania wszystkich zasługujących na to instruktorów — zwłaszcza drużynowych — zgodnie z obowiązującym regulaminem funduszu.

Rozwijać Ruch Przyjaciół Harcerstwa

1. Trwałą wartością jest Ruch Przyjaciół Harcerstwa. Ważnym etapem jego rozwoju było powołanie Rady Głównej Przyjaciół Harcerstwa, a następnie rad środowiskowych. Fakt ten podniósł rangę ruchu przyjaciół harcerstwa w społeczeństwie, a organizacja zyskała sojuszników, którzy tworzą sprzyjający klimat do realizacji programu ZHP, pomagają rozwiązywać problemy Związku, udzielają liczącej się pomocy materialnej.

2. Najmniejsze komórki Ruchu Przyjaciół Harcerstwa — koła — skupiają sprzymierzeńców harcerzy z jednej drużyny, z jednego szczepu. Istnienie koła otwiera możliwość uzyskania wszechstronnego wsparcia pracy drużyny, wzbogacenia

różnorodnych form działania, rozwijania zainteresowań harcerzy, w tym przygotowania ich do wyboru zawodu.

3. Dobrze działające koło przyjaciół harcerstwa, to płaszczyzna porozumienia ludzi dorosłych — rodziców, nauczycieli, wychowanków w ich wspólnej pracy na rzecz dzieci i młodzieży w środowisku, ale i partnerstwa między rodzicami a ich dziećmi. Koła mają również wpływ na kształtowanie osobowości młodych ludzi przez koordynację poczynań wychowawczych środowisk, w których żyje młody człowiek.

Zjazd zobowiązuje harcerskie ogniwa do podjęcia intensywnych działań, by w każdej szkole i innym środowisku, w którym działa drużyna, powstało koło przyjaciół harcerstwa, a przy hufcu — rada przyjaciół.

4. Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę do zbierania i popularyzowania doświadczeń komórek ruchu przyjaciół.

5. Zobowiązuje się komendy i kadrę instruktorską do inspirowania działalności KPH i RPH.

6. Zjazd serdecznie dziękując za dotychczasową pomoc, zwraca się do kół i rad przyjaciół z prośbą o udzielenie harcerskim ogniwom pomocy w realizacji społecznego programu, o radę, krytykę i ocenę, która jest ważnym i potrzebnym elementem procesu wychowawczego. O stwarzanie przychylnego klimatu i warunków do pracy, szukanie prawnych rozwiązań dla finansowania działalności harcerskiej. O udział w utrzymaniu — stworzonej przy pomocy ruchu — bazy organizacji i w jej rozbudowie oraz pomoc w rozwoju akcji letniej.

Polepszać warunki działania

I. **Wewnątrz organizacji**

Hufiec powinien być miejscem, gdzie w różnorodnych kontaktach instruktorskich, drużynowi będą uzyskiwać motywację do pracy, pomoc i pomysły działań dla drużyn. Tam też powinna kształtować się wspólna troska o losy każdej drużyny i całego Związku.

Zjazd zobowiązuje Radę Naczelną ZHP do opracowania koncepcji pracy hufca, uwzględniając uwarunkowania środowiskowe oraz do określenia warunków i środków niezbędnych do ich podjęcia. W realizacji tego zadania należy wykorzystać doświadczenia harcerskich komend.

II. **W szkole**

Drużyny zuchowe i harcerskie najczęściej organizują się w szkołach. Szkoły, mając w ZHP sojusznika w wychowaniu, udzielają organizacji różnorodnej pomocy. Podstawy współpracy zostały określone w Zarządzeniu Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 1.02.1984 r. w sprawie współdziałania szkół z młodzieżowymi organizacjami ideowo-wychowawczymi i innymi organizacjami społecznymi, a także w roboczych porozumieniach Głównej Kwatery i Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz komend chorągwi kuratoriów oświaty i wychowania. Partnerskie stosunki między nauczycielami a instruktorami są podstawą dobrej pracy harcerstwa w szkole.

Mimo wielozmianowości, w każdej szkole musi znaleźć się miejsce na harcerskie zbiórki, a jej pomieszczenia powinny być dostępne dla zuchów i harcerzy, również po zakończonych lekcjach i w dniach wolnych od nauki.

Dyrekcje szkół powinny umożliwić instruktorom i harcerzom korzystanie ze sprzętu i urządzeń szkolnych. Trzeba dążyć do tego, by w każdej nowo budowanej szkole przewidziano miejsce na harcówkę.

III. **W środowisku zamieszkania**

Porozumienie zawarte przez Główną Kwaterę z Centralnym Związkiem Budownictwa Mieszkaniowego w dniu 19.10.1984 r. oraz szereg porozumień wojewódzkich daje nadzieję, że coraz więcej zastępów i drużyn znajdzie miejsce w spółdzielczych osiedlach i uzyska pomoc od ich samorządów i administracji.

Pamiętać jednak należy, że w osiedlach komunalnych też są możliwości działania harcerstwa. Wiele zależy od samorządów mieszkańców — tam trzeba zdobywać przyjaciół.

IV. **W zakładzie pracy, klubie sportowym, domu kultury, placówce naukowo-badawczej**

Miejscem harcerskich zbiórek może być świetlica zakładowa, klub sportowy, dom kultury.

Współpraca z placówkami naukowo-badawczymi, zakładami produkcyjnymi oraz organizacjami i instytucjami specjalistycznymi, które dysponują odpowiednimi urządzeniami, daje szansę prowadzenia harcerskich zajęć opierając się na nowoczesnej technice i dorobku nauki.

Otwarcie tych placówek dla potrzeb organizacji, a także uzyskanie w nich fachowej pomocy wymaga decyzji, o które zabiegać powinna Główna Kwatera. Ona również, a także komendy chorągwi i hufców powinny być inspiratorami i współorganizatorami zajęć harcerzy w tych placówkach.

ZHP będzie korzystać z opracowań, wyników badań i analiz Instytutu Badań Problemów Młodzieży oraz innych placówek naukowych.

V. **Harcerstwu mogą pomóc władze**

Zjazd oczekuje od sojuszników i przyjaciół harcerstwa, reprezentowanych we władzach partyjnych i państwowych, radach narodowych, samorządach, władzach organizacji politycznych i społecznych, pomocy w:

— stworzeniu skutecznych sposobów pozyskiwania kwalifikowanej kadry do pracy etatowej, zapewnieniu jej odpowiednich warunków płacowych i bytowych.

— utrzymaniu i rozbudowie bazy — lokali i budynków organizacji, stałych ośrodków obozowych,

— zapewnieniu niezbędnej bazy do prowadzenia różnych zajęć specjalistycznych, rozwoju drużyn i klubów specjalnościowych (m.in. wodnych, technicznych, obronnych, kulturalnych),

— rozwiązywaniu problemów ograniczających bądź utrudniających prowadzenie i rozwój akcji letniej i zimowej (sprzęt obozowy, gospodarczy, wyposażenie uczestników, zasady finansowania, tereny i placówki przeznaczone na wypoczynek),

— powołaniu w Warszawie Centrum Kształcenia Kadr Kierowniczych ZHP,

— utworzeniu Muzeum Harcerstwa.

Zjazd zobowiązuje Główną Kwaterę do sporządzenia raportu o warunkach działalności Związku i przedstawienia go wraz z konkretnymi wnioskami kompetentnym władzom.

Zjazd wyraża przekonanie, że w najbliższym czasie Sejm PRL przyjmie ustawę w sprawach młodzieży, zawierającą propozycje socjalistycznych związków młodzieży. Zjazd przedkłada pod rozwagę władz wprowadzenie zasady okresowego oddelegowania z miejsca pracy, do pracy etatowej we wszystkich stowarzyszeniach wyższej użyteczności.

Zjazd zobowiązuje rady i komendy wszystkich szczebli do rzetelnej i systematycznej realizacji niniejszej uchwały. Wykonanie nakreślonych zadań powinno być sprawą wszystkich instruktorów i harcerzy starszych.

Zjazd poleca radom wszystkich szczebli, poczynając od rad hufców, a skończywszy na Radzie Naczelnej, by dokonały oceny realizacji węzłowych zadań na najbliższe lata:

— w roku 1986 — stan kół i rad przyjaciół harcerstwa,

— w roku 1987 — kształcenie i rozwój działalności kręgów instruktorskich,

— w roku 1988 — wdrażanie nowej koncepcji pracy hufca.

Zjazd zobowiązuje rady, komisje rewizyjne i instruktorskie wszystkich szczebli do dokonania od jesieni 1986 roku do wiosny 1987 roku wspólnej — półmetkowej oceny realizacji uchwał konferencji sprawozdawczo-wyborczych hufców i chorągwi oraz uchwał Zjazdu.

Uchwała w sprawie *Statutu ZHP*

1. Zjazd uznaje, iż obowiązujący *Statut* wyraźnie określa cel, charakter, strukturę i zasady organizacyjne Związku, dobrze służy rozwojowi demokracji życia wewnątrzorganizacyjnego oraz stanowi właściwą podstawę realizacji linii socjalistycznej odnowy. Potwierdzeniem tego faktu jest niewielka liczba zgłoszonych wniosków w sprawie poprawek do *Statutu*. Zjazd postanawia nie wprowadzać zmian i poprawek do *Statutu*.

2. Zjazd utrzymuje w mocy teksty obowiązującego *Prawa* i *Obietnicy Zucha*, *Prawa* i *Przyrzeczenia Harcerskiego* oraz *Zobowiązania Instruktorskiego*.

3. Uznając potrzebę unowocześniania *Statutu*, co wymaga dłuższego czasu oraz udziału szerokich kręgów instruktorskich — Zjazd zaleca Radzie Naczelnej ZHP powołanie Komisji, która podejmie wszechstronne prace, wśród nich badania i analizy. Ich wyniki przedłożone zostaną IX Zjazdowi ZHP.

Komisja powinna podjąć działalność nie później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia Zjazdu oraz corocznie przedkładać Radzie Naczelnej ZHP sprawozdanie ze stanu prac.

4. W przypadku występowania wątpliwości na tle stosowania *Statutu* w okresie trwania kadencji — Zjazd upoważnia Centralną Komisję Rewizyjną ZHP do dokonywania jego wykładni.

1.9.3. Stanowiska VIII Zjazdu ZHP w sprawie
1.9.3.1. edukacji narodowej

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 212–214, dostęp zbiory własne

Stanowiska VIII Zjazdu

I. W sprawie edukacji narodowej

Związek Harcerstwa Polskiego jest organizacją działającą głównie w środowisku młodzieży szkolnej. Chce być rzecznikiem interesów, potrzeb i oczekiwań tej młodzieży. Z tych względów współczesne i przyszłe problemy edukacji narodowej leżą w sferze jego żywotnych zainteresowań. Wynika stąd nasza głęboka troska o przyszłość polskiej szkoły, o to, by młode pokolenie wyposażyć należycie w wiedzę i wychować na światłych obywateli, którzy będą chcieli i potrafią kontynuować proces budowy socjalistycznej Polski w warunkach XXI wieku.

W dążeniu do uzyskania jak najlepszych efektów wychowawczych ważne jest kształtowanie współczesnych wartości ideowo-moralnych oraz niezbędnych jedności oddziaływań domu, szkoły, organizacji społeczno-politycznych i środowiska.

Osiągnięcie tych efektów utrudniają:

— rozchwianie wartości moralnych, społecznych, różnorodność, często nawet przeciwstawność, oddziaływań różnych środowisk wychowawczych,

— osłabienie opinii społecznej jako ważnego hamulca moralnego, anonimowość życia, zanik więzi społecznych,

— problemy wynikające ze zwiększenia się liczby rodzin niewydolnych wychowawczo.

Zdajemy sobie sprawę, że tylko ścisła współpraca i jedność działania wszystkich uczestników procesu wychowawczego stanowi podstawowy warunek przezwyciężania tych trudności. Dlatego opowiadamy się za umocnieniem współdziałania z rodzicami i szkołą. Jego głównym celem musi być dobro dziecka, troska o efekty jego wychowania i nauczania.

Dla działań tych trzeba szukać wsparcia w literaturze, filmie, teatrze, muzyce, odwoływać się do dzieł ukazujących wartości moralne i postawy twórcze współczesnego pokolenia, upowszechniających prawdę historyczną, wykazujących troskę o kulturę i czystość języka polskiego, propagujących wzorce osobowe społecznie akceptowane. Ważne jest dla przyszłego kształtu edukacji narodowej, aby programy i praktyka szkolna w większym stopniu zwracały uwagę na przygotowanie wychowanka do życia w przyszłości, do aktywnego udziału w życiu społecznym kraju, do umiejętnego przyswajania wartości kulturowych i czynnego uczestnictwa w ich tworzeniu.

W procesie kształcenia, w większym niż dotychczas stopniu, trzeba uwzględnić indywidualne predyspozycje, co pozwoli lepiej przygotować młodzież do zawodu, zgodnie z potrzebami społecznymi, w tym gospodarki narodowej.

Związek Harcerstwa Polskiego podkreśla konieczność likwidacji istniejącego obecnie przeciążenia uczniów obowiązkami szkolnymi. Zwraca uwagę na potrzebę rozszerzenia czasu przeznaczonego na zajęcia pozalekcyjne, sport, wychowanie fizyczne i rekreację.

Główny ciężar edukacji narodowej ponosi szkoła. Aby mogła ona sprostać swemu zadaniu potrzeba:

— ukształtowania szkoły wychowującej, otwartej na wszystkie potrzeby dziecka, rozwijającej, a nie unikającej trudnych problemów, szkoły, w której uczeń i nauczyciel będą jednocześnie przedmiotem wychowania,

— realizowania przez szkołę jedności celów moralno-społecznych, wiedzy i działania, po to, aby system wychowawczy wynikał z dążeń społecznych i akceptacji młodzieży,

— nauczyciela odpowiednio wykształconego i przygotowanego do sprawowania funkcji wychowawczych, umiejącego integrować działania szkoły, rodziny, środowiska i innych partnerów w procesie wychowania.

Związek nasz chce współdziałać ze szkołą na zasadach równości i partnerstwa. Skłania go do tego nie tylko fakt, że zrzesza przede wszystkim uczniów, a ponad 60 proc. kadry harcerskiej stanowią nauczyciele, lecz także to, że głównym celem tak szkoły, jak i ZHP jest wychowanie człowieka i obywatela socjalistycznego państwa. Szkoła również dostrzega w nas ważne ogniwo wychowania, realizujące te same co Związek cele, choć innymi sposobami.

Szkoła, to miejsce spełniania pierwszego, obywatelskiego obowiązku członków naszej organizacji, jakim jest nauka. Zjazd deklaruje udział Związku Harcerstwa Polskiego w realizacji Narodowego Czynu Pomocy Szkole, zainicjowanego przez Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego, którego jesteśmy pełnoprawnymi i aktywnymi uczestnikami. Uważamy, że służyć temu celowi mogą takie nasze działania, jak:

— działalność wśród społeczności szkolnej harcerstwa, które jest zdolne wpływać wychowawczo nie tylko na tych, którzy związali się z harcerską ideą, z harcerskim systemem wychowawczym, ale także na innych uczniów,

— stawanie się animatorami ruchu „nieprzeciętnych", umożliwiające rozwój własnych zainteresowań i tworzące warunki do wzbogacenia szkolnego życia,

— propagowanie harcerskiego stylu życia, mody na trzeźwość, przeciwstawianie się patologicznym zjawiskom w życiu społeczności szkolnej,

— udostępnienie szkole i nauczycielom harcerskich doświadczeń wychowawczych, rozwiązań metodycznych, środków służących w samowychowaniu,

— rekomendowanie do zakładów kształcenia nauczycieli instruktorów harcerskich — absolwentów szkół średnich, legitymujących się doświadczeniem i predyspozycjami wychowawczymi,

— udzielanie wszechstronnej pomocy, szczególnie kadrowej, w prowadzeniu w zakładach kształcenia nauczycieli przedmiotu „Metodyka wychowania w ZHP", udostępnianie wydawnictw i materiałów programowych.

Szkoła, wdrażając program pod nazwą „Główne kierunki i zadania w pracy wychowawczej szkół", liczy na wpływ drużyn i szczepu harcerskiego na życie szkoły i środowiska. Chcemy być potrzebni szkole w wypełnianiu jej funkcji wychowawczych. W idei partnerstwa upatrujemy szansę skuteczności działań mających na celu wszechstronną edukację młodego pokolenia Polaków.

Apelujemy do nauczycieli o udział w Ruchu Przyjaciół Harcerstwa:

1.9.3.2. zdrowia dzieci i młodzieży

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–1 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 214, dostęp zbiory własne

II. W sprawie zdrowia dzieci i młodzieży

Związek Harcerstwa Polskiego — organizacja młodych Polaków, wychowawca, opiekun i rzecznik ich spraw nie może pozostać obojętny wobec zagrożeń, które niesie rozwój cywilizacji.

Zdrowie każdego człowieka jest dla nas celem nadrzędnym.

VIII Zjazd ZHP ujął ten problem w swojej uchwale problemowej. Uważamy jednak, że nie jest to jedynie sprawa wewnętrzna organizacji, lecz wymaga wielu rozwiązań systemowych, uwzględniających specyfikę poszczególnych środowisk i występujących tam zagrożeń.

Zwracamy się do Sejmu i Rządu PRL o opracowanie i przyjęcie odpowiednich aktów normatywnych, gwarantujących stworzenie optymalnych warunków do ochrony i poprawy zdrowia dzieci i młodzieży.

Zwracamy się do wszystkich, którym bliskie jest prawo polskiego dziecka do pełnego psychicznego i fizycznego rozwoju, a w szczególności do władz polityczno-administracyjnych wszystkich szczebli, PRON, związków zawodowych, rad przyjaciół harcerstwa, samorządów pracowniczych i dyrekcji zakładów pracy o podjęcie od zaraz skuteczniejszych, wspólnych działań na rzecz ochrony zdrowia najmłodszych obywateli socjalistycznej Polski.

Widzimy potrzebę wsparcia naszych działań w zakresie:
— unowocześniania już istniejącej i budowy nowej bazy rekreacyjnej,
— zwiększenia środków finansowych na rzecz ochrony i poprawy zdrowia,
— udostępnienia dzieciom i młodzieży zakładowej bazy wypoczynkowej.

My, instruktorzy Związku Harcerstwa Polskiego, zobowiązujemy się ze swej strony do maksymalnego wykorzystania stworzonych nam warunków oraz stałego wzbogacania form pracy na rzecz podnoszenia zdrowotności młodego pokolenia.

Takie będzie przyszłe pokolenie ludzi dorosłych, jakie dzisiaj jest zdrowie naszych dzieci.

1.9.3.3. sytuacji międzynarodowej

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 214–215, dostęp zbiory własne

III. W sprawie sytuacji międzynarodowej

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego obraduje w roku bogatym w wydarzenia społeczno-polityczne na świecie. Rok 1985 to 40-lecie wydarzeń, które wpłynęły na kształt Europy i świata. Druga wojna światowa zakończyła się zwycięstwem koalicji antyfaszystowskiej przy decydującym wkładzie ZSRR, a także przy udziale naszego kraju. Konferencje Wielkiej Trójki pokazały możliwość zgodnego działania państw o różnych systemach politycznych. Przyniosły efekt najważniejszy — pokojowe współistnienie. Wkład Polski w to zwycięstwo oraz wybranie drogi socjalistycznego

rozwoju i aktywne działania w ramach Układu Warszawskiego zapewniły naszej Ojczyźnie bezpieczeństwo i pokój.

Polska Rzeczpospolita Ludowa była autorem wielu inicjatyw pokojowych. Na jej wniosek Organizacja Narodów Zjednoczonych uchwaliła w 1978 roku „Deklarację o Wychowaniu Społeczeństw w Duchu Pokoju".

Ostatnie lata w polityce międzynarodowej to okres narastających zagrożeń i napięć. Na nowo ożywa zachodnioniemiecki rewizjonizm. Imperialistyczne kręgi świata, rozszerzając wyścig zbrojeń, forsując teorię ograniczonej wojny nuklearnej, przystąpiły do militaryzacji kosmosu.

Dla nas, wychowawców, instruktorów ZHP, jest to sytuacja bardzo niepokojąca. Z własnych przeżyć i przekazów starszego pokolenia znamy koszmar wojny, jej siłę niszczącą nie tylko fizycznie, ale pustoszącą psychicznie całe pokolenia. Naszym więc obowiązkiem jest podejmowanie szerszych działań w celu ochrony dzieci i młodzieży przed widmem wojny.

Stąd też w gronie ZHP szczególne miejsce zajmuje wychowanie dla pokoju. Wykorzystując historyczne doświadczenia lat walki i okupacji oraz dorobek Polski Ludowej, wpajamy zuchom i harcerzom ideały sprawiedliwości społecznej, uczymy rozumienia wydarzeń międzynarodowych i zasad współpracy między państwami.

Podstawą wychowania społeczeństwa w duchu pokoju jest przekazywanie wiedzy o życiu innych narodów, uczenie szacunku i tolerancji dla różnych kultur, ale też działania zmierzające do zabiegania konfliktom.

Na arenie międzynarodowej ZHP będzie w dalszym ciągu prezentować dorobek oragnizacji w tej dziedzinie oraz inicjować wszystkie te działania, które mogą zmniejszyć lub likwidować zagrożenia.

XII Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów wykorzystajmy do czynnego zamanifestowania naszego dorobku w wychowaniu dla pokoju oraz konsolidacji z postępowymi ruchami młodzieży z całego świata wokół hasła: „O antyimperialistyczną solidarność, pokój i przyjaźń".

W walce o pokój nic mie może nas dzielić — ani granice, ani kolor skóry, ani wyznanie. Walczymy o to, by postęp techniczny i myśl naukowa służyły życiu, a gwiezdne wojny były tylko fikcją literacką. Jako wychowawcy mamy moralne prawo i obowiązek wezwać rządy wszystkich państw do skutecznego prowadzenia rozmów rozbrojeniowych, a naszych przyjaciół i partnerów na całym świecie do zawiązania braterskiego kręgu przyjaźni.

W imię tej przyjaźni wzywamy do wyrzeczenia się siły jako sposobu rozstrzygania sporów. W Międzynarodowym Roku Młodzieży podejmujemy starania, aby ci, którym rok ten jest poświęcony mieli świadomość odpowiedzialności za przyszłe losy świata.

1.9.3.4. wyborów do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 215–216, dostęp zbiory własne

IV. W sprawie wyborów do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego popiera dokonujący się proces demokratyzacji życia społeczno-politycznego w naszym kraju, wyrażający się w rozwijaniu i umacnianiu instytucji i form demokratycznych. Ich rozwój i ustanowienie nie powoduje jednak automatycznie zwiększania się udziału społeczeństwa w kierowaniu krajem. Potrzebna do tego jest umiejętność korzystania przez społeczeństwo z uprawnień i możliwości, jakie stwarzają te instytucje.

Związek Harcerstwa Polskiego za jedno z ważnych swoich zadań uznaje wychowanie zuchów, harcerzy i instruktorów w duchu demokracji i samorządności. Wyraża się to przez funkcjonowanie systemu rad drużyn, szczepów i komend harcerskich. W wychowaniu tym szczególną rolę powinna odegrać zbliżająca się kampania wyborcza do Sejmu PRL.

To ważne dla naszego społeczeństwa wydarzenie polityczne powinno być dla harcerzy i instruktorów płaszczyzną obywatelskiej aktywności, miejscem manifestacji dojrzałości społecznej. Wyrażać się ona powinna przez:

— zgłaszanie do deklaracji wyborczej postulatów dotyczących spraw dzieci i młodzieży i sposobów ich rozwiązań,

— udział drużyn harcerskich w pracach przygotowawczych do wyborów,

— powszechny udział uprawnionych instruktorów i harcerzy starszych w akcie wyborczym.

VIII Zjazd uważa również za niezbędne podjęcie zadań, które doprowadziłyby do utworzenia w nowo wybranym Sejmie odpowiedniej reprezentacji młodego pokolenia z udziałem instruktorów ZHP.

V. W sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego wyraża stanowisko, iż dyskusja nad wszystkimi sprawami ideowymi jest prawem wszystkich instruktorów, którzy czują takową potrzebę, wynikającą z paragrafu 13 *Statutu ZHP*.

Zjazd uważa, że zarządzenie powszechnej dyskusji w sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego nie będzie służyć dobrze sprawie wychowania.

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1959 r.

2.1.1. Tekst Statutu ZHP uchwalony przez II Walny Zjazd ZHP w dniach 18–21 IV 1959 r. ogłoszonego Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 9 IX 1959 r. w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP

źródło:
Monitor Polski, nr 85, 1959 r., poz. 451., dostęp zbiory własne

STATUT ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

I. Nazwa, teren działalności i siedziba.

§ 1. 1. Stowarzyszenie nosi nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego", w skrócie „ZHP".

2. Związek Harcerstwa Polskiego jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności.

§ 2. ZHP rozwija swoją działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

§ 3. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

II. Charakter, cel i środki działania.

§ 4. 1. ZHP jest samodzielną, dobrowolną, ideowo-wychowawczą organizacją społeczną, skupiającą młodzież i instruktorów do wspólnej pracy dla Polski Ludowej.

2. ZHP pracuje pod ideowym przewodnictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

3. ZHP wychowuje młodzież w duchu idei socjalizmu; wychowuje:

— człowieka całym życiem oddanego walce o rozkwit i suwerenność Ojczyzny, zdyscyplinowanego, odpowiedzialnego gospodarza kraju, który umie dla niego sumiennie pracować i mądrze nim współrządzić;

— człowieka, dla którego zgodnie z ideą internacjonalizmu sprawy i wolność innych narodów są równie ważne, jak sprawy jego narodu;

— człowieka wrażliwego na krzywdę, szczególnie na krzywdę społeczną, szanującego w każdym człowieka, stającego zawsze w obronie godności ludzkiej, w obronie słabych, krzywdzonych i prześladowanych;

— człowieka świadomie pracującego nad własnym charakterem, zwalczającego egoizm u siebie i u innych, zdolnego do poświęceń w imię swojej idei, umiejącego wytrwale walczyć o zwycięstwo własnych przekonań, który zawsze postępuje tak, jak myśli, umie podporządkować się decyzji zespołu;

— człowieka kulturalnego, myślącego, pogłębiającego swą wiedzę, podążającego za postępem, rozwojem nauki i techniki, człowieka o śmiałym spojrzeniu na świat, gotowego do ulepszania go własnym wysiłkiem, swą czynną postawą społeczną;

— człowieka umiejącego sobie radzić w życiu i czerpać radość i siłę z obcowania z przyrodą, koleżeńskiego współżycia w zespole i sprawnego, zespołowego działania w pracy i zabawie.

§ 5. ZHP czerpie swe ideały wychowawcze z najpiękniejszych tradycji kultury polskiej, z walk naszego narodu o wolność, niepodległość i postęp, ze szczególnie bliskich nam bohaterskich tradycji walk klasy robotniczej, z tradycji postępowych ruchów młodzieżowych w Polsce, w tym postępowego nurtu całego ruchu harcerskiego od zarania jego istnienia.

§ 6. ZHP wychowuje swych członków w duchu wolności przekonań i szeroko pojętej tolerancji tak w stosunku do wierzących, jak i niewierzących. ZHP jest organizacją świecką i nie organizuje praktyk religijnych.

§ 7. Związek Harcerstwa Polskiego:

a) jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze czynny udział w jej pracach;

b) w imię wspólnych ideałów współdziała z organizacjami pionierskimi i młodzieżowymi krajów obozu socjalizmu oraz z postępowymi organizacjami młodzieżowymi na całym świecie;

c) utrzymuje kontakty ze wszystkimi młodymi ludźmi i organizacjami młodzieżowymi, które pragną zachowania pokoju i przyjaźni między narodami;

d) współdziała z młodzieżą Polonii zagranicznej.

§ 8. 1. Pracę ideowo-wychowawczą z młodzieżą ZHP prowadzi na zasadach zawartych w statucie oraz w przyrzeczeniu i prawie harcerskim i w obietnicy i prawie zucha, które brzmią następująco:

Przyrzeczenie harcerskie.

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Polsce Ludowej, walczyć o prawdę i sprawiedliwość społeczną, nieść chętnie pomoc każdemu człowiekowi, być posłusznym prawu harcerskiemu.

Prawo harcerskie.

1. Harcerz służy Polsce i dla niej sumiennie spełnia swoje obowiązki.

2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

3. Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych.

4. Harcerz jest przyjacielem tych, co zmieniają świat na lepszy, a za brata uważa każdego innego harcerza.

5. Harcerz chętnie pomaga rodzicom, dba o dom rodzinny, szanuje starszych.

6. Harcerz jest pożyteczny i gospodarny, dba o dobro społeczne.

7. Harcerz jest pracowity i wytrwały, w życiu stawia sobie wielkie cele.

8. Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności.

9. Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice.

10. Harcerz jest szlachetny w słowie i czynach. Nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

Obietnica zucha.

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać prawa zucha.

Prawo zucha.

1. Zuch kocha Polskę.
2. Zuch jest dzielny.
3. Zuch mówi prawdę.

4. Zuch pamięta o swych obowiązkach.
5. Wszystkim jest z zuchem dobrze.
6. Zuch stara się być coraz lepszy.

2. Przyrzeczenie i prawo harcerskie obowiązuje młodzież i instruktorów. Wyjątek stanowi jedynie zakaz palenia tytoniu. Zwolnieni są z niego pełnoletni członkowie Związku. Są oni jednak zachęcani do niepalenia.

3. Instruktor(ka) przy mianowaniu składa na ręce hufcowego, komendanta chorągwi lub Naczelnika Harcerstwa, w zależności od przydziału służbowego, zobowiązanie instruktorskie, które brzmi następująco:

Zobowiązanie instruktorskie.

Stwierdzam, że wstępuję do grona instruktorskiego Związku Harcerstwa Polskiego w pełnej świadomości praw i obowiązków organizacyjnych oraz odpowiedzialności za swoją pracę i za powierzoną mi młodzież.

Zobowiązuję się w pracy wychowawczej rozwijać u młodzieży poszanowanie godności ludzkiej, patriotyzm, poczucie sprawiedliwości społecznej i dążenie do jej urzeczywistnienia w Polsce i na całym świecie.

Będę pracował nad utrwaleniem w umysłach i uczuciach młodzieży zrozumienia i umiłowania idei socjalizmu.

Będę karnym członkiem organizacji, gdziekolwiek się znajdę, będę się starał brać udział w pracy ZHP i nie porzucę powierzonego sobie stanowiska, zanim się nie wywiążę z obowiązków, które z niego wynikają.

§ 9. Dla osiągnięcia swych celów ZHP:

a) skupia młodzież i instruktorów harcerskich w odpowiednich jednostkach organizacyjnych;
b) prowadzi wśród młodzieży pracę wychowawczą metodami harcerskimi, wzbogacając je najnowszymi osiągnięciami pedagogiki;
c) szkoli kierowników pracy harcerskiej;
d) zabiega o fundusze, gromadzi pomoce, zakłada odpowiednie urządzenia oraz placówki wychowawcze i gospodarcze;
e) prowadzi działalność wydawniczą i propagandową;
f) współpracuje z organizacjami młodzieżowymi: Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej oraz innymi organizacjami społecznymi i instytucjami zajmującymi się sprawami wychowania młodzieży.

III. Członkowie Związku.

§ 10. Członkami ZHP są:

a) instruktorki i instruktorzy;
b) młodzież harcerska (harcerki, harcerze, zuchy).

§ 11. Instruktorką, instruktorem może zostać osoba świecka, posiadająca obywatelstwo polskie, mająca przygotowanie do prowadzenia pracy wychowawczej w Związku i odpowiadająca warunkom określonym w regulaminie instruktorów harcerskich, ustalonym przez Naczelną Radę Harcerską.

§ 12. Podstawowe obowiązki instruktorów są następujące:

a) przestrzeganie i wprowadzanie w życie zasad ideowych Związku i zobowiązania instruktorskiego;
b) czynny udział w pracy harcerskiej na stanowiskach wychowawczych;
c) stałe podnoszenie swego poziomu ogólnego i instruktorskiego;
d) podporządkowanie się przepisom i zarządzeniom obowiązującym w Związku;
e) regularne opłacanie składki instruktorskiej.

§ 13. Podstawowe uprawnienia instruktorów są następujące:

a) czynne oraz w wypadku pełnoletności bierne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku;
b) prawo do sprawowania wszelkich funkcji w Związku;
c) prawo przyjmowania przyrzeczenia harcerskiego;
d) prawo składania wniosków dotyczących życia Związku;
e) prawo do korzystania z urządzeń i instytucji Związku.

§ 14. 1. Tryb mianowania, zaliczania służby, przenoszenia do rezerwy i zwalniania instruktorów z ZHP ustala regulamin instruktorów ZHP oraz inne regulaminy uchwalane przez Naczelną Radę Harcerską.

2. Usunięcie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie orzeczenia komisji dyscyplinarnej za:

a) popełniony czyn nieetyczny lub działanie na szkodę Związku;
b) niestosowanie się do statutu i regulaminów;
c) zaleganie ze składkami dłużej niż jeden rok.

3. Usunięcie instruktora w stopniu przewodnika(czki) i podharcmistrza(yni) przeprowadza komenda chorągwi, harcmistrza(yni) — Główna Kwatera Harcerstwa.

4. Usuniętemu przysługuje prawo odwołania do hierarchicznie wyższej władzy harcerskiej.

5. Do czasu rozstrzygnięcia odwołania odwołującemu się nie przysługują prawa członkowskie.

§ 15. 1. Młodzież harcerska do lat 11 nosi nazwę zuchów i jest zorganizowana w drużyny zuchowe.

2. Młodzież harcerska od lat 11 nosi nazwę harcerek-harcerzy i jest zorganizowana w drużyny harcerskie.

3. Zuchy, harcerki i harcerze są przyjmowani do drużyn za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.

4. Młodzież starsza, powyżej lat 18, może pozostać w ZHP w zasadzie w charakterze pełniących funkcje wychowawcze lub być zorganizowana w drużyny, których celem jest przygotowanie kierowników pracy harcerskiej.

5. Młodzież harcerska ma prawo korzystania z urządzeń ZHP, nie ma ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego do władz Związku.

6. Odpowiednie instrukcje określają sposób przyjmowania, zwalniania i usuwania członków drużyn.

IV. Ustrój Związku.

§ 16. ZHP dzieli się na chorągwie, a chorągwie na hufce, hufce składają się z drużyn zuchowych i harcerskich.

§ 17. Chorągiew obejmuje hufce i wszystkie inne niższe, bezpośrednio jej podlegające jednostki organizacyjne, znajdujące się na terenie odpowiadającym w zasadzie województwu lub miastu wyłączonemu z województwa.

§ 18. Hufiec obejmuje drużyny zuchów, drużyny harcerskie oraz inne bezpośrednio mu podległe jednostki organizacyjne, znajdujące się na terenie odpowiadającym w zasadzie powiatowi, miastu stanowiącemu powiat lub dzielnicy miasta wyłączonego z województwa.

§ 19. Drużyny są w zasadzie jednorodzajowe. Władza harcerskie są wspólne.

§ 20. Odpowiednie instrukcje określają strukturę i zasady pracy drużyn.

V. Władze naczelne.

§ 21. Władzami naczelnymi ZHP są:

a) Zjazd Walny;
b) Naczelna Rada Harcerska i jej organ Główna Kwatera Harcerstwa;
c) Komisja Rewizyjna ZHP.

§ 22. 1. W Zjeździe Walnym biorą udział:

a) członkowie Naczelnej Rady Harcerskiej oraz Komisji Rewizyjnej ZHP,
b) komendanci chorągwi,
c) instruktorzy(ki), jeżeli wywiązali się z obowiązków organizacyjnych; w razie gdy liczba instruktorów(ek) będzie większa niż 500, biorą oni udział w Zjeździe Walnym za pośrednictwem delegatów wybieranych na podstawie regulaminu uchwalonego przez Naczelną Radę Harcerską.

2. Zwykły Zjazd Walny odbywa się co 4 lata, zwołuje go Naczelna Rada Harcerska, ogłaszając to w „Wiadomościach Urzędowych" przynajmniej na dwa miesiące przed terminem z podaniem porządku obrad.

3. Nadzwyczajny Zjazd Walny zwołuje Naczelna Rada Harcerska z własnej inicjatywy lub na żądanie Komisji Rewizyjnej ZHP albo na wniosek 1/4 ogólnej liczby instruktorów Związku. Żądanie zwołania Zjazdu Walnego powinno być zgłoszone na piśmie z podaniem proponowanego porządku dziennego obrad. Naczelna Rada Harcerska ma prawo uzupełnić proponowany porządek obrad.

§ 23. 1. Zjazd Walny:

a) decyduje o sprawach ideowo-programowych ZHP;
b) wybiera:
   — Naczelną Radę Harcerską,
   — Komisję Rewizyjną ZHP;
c) przyjmuje sprawozdania Naczelnej Rady Harcerskiej i Komisji Rewizyjnej ZHP;
d) podejmuje decyzję co do udzielenia absolutorium Naczelnej Radzie Harcerskiej;
e) uchwala statut, decyduje o jego zmianie i o likwidacji ZHP;
f) uchwala regulamin Zjazdu Walnego.

2. Uchwały Zjazdu Walnego w sprawach nie objętych innymi paragrafami niniejszego statutu są prawomocne przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania i zapadają zwykłą większością głosów.

§ 24. 1. Liczbę członków Naczelnej Rady Harcerskiej ustala każdorazowo Zjazd Walny.

2. W skład Naczelnej Rady Harcerskiej wchodzą z urzędu komendanci chorągwi. Mandat komendanta chorągwi wchodzącego z urzędu w wypadku jego rezygnacji lub zwolnienia z funkcji komendanta wygasa z chwilą odwołania go przez Naczelną Radę Harcerską.

3. Naczelna Rada Harcerska może odwołać ze swego składu poszczególnych członków i uzupełnić swój skład do liczby ustalonej na Zjeździe. Liczba dokooptowanych, a także odwołanych członków Naczelnej Rady Harcerskiej, nie może przekroczyć 1/5 składu wybranego na Zjeździe, nie licząc zmian wynikających z kooptacji i odwoływania komendantów chorągwi wchodzących z urzędu. Uchwały w sprawach kooptacji i odwoływania zapadają bezwzględną większością głosów.

4. Naczelna Rada Harcerska zbiera się nie rzadziej niż 4 razy w roku. Uchwały Naczelnej Rady Harcerskiej zapadają większością głosów, w obecności co najmniej połowy członków Naczelnej Rady Harcerskiej i obowiązują wszystkich członków Związku.

§ 25. 1. Naczelna Rada Harcerska jest najwyższą władzą harcerską w okresie między Zjazdami Walnymi.

2. Naczelna Rada Harcerska podejmuje uchwały w sprawach:

a) realizacji założeń ideowych ZHP;
b) przyrzeczenia i prawa harcerskiego, obietnicy i prawa zucha oraz zobowiązania instruktorskiego;
c) zasad pracy wychowawczej w Związku;
d) zatwierdzania podstawowych regulaminów;
e) regulaminu wyborów delegatów instruktorów na Zjazd Walny oraz zjazdy chorągwi.

3. Ponadto Naczelna Rada Harcerska:

a) uchwala statut harcerskich placówek gospodarczych;
b) powołuje Sąd Harcerski i zatwierdza jego regulamin;
c) powołuje komisje do wykonania swych zadań;
d) wysłuchuje okresowych sprawozdań Głównej Kwatery Harcerstwa, kontroluje i ocenia jej działalność;
e) zatwierdza budżet Związku i kontroluje jego wykonanie, decyduje o nabyciu-zbyciu i obciążeniu nieruchomości, przyjmuje legaty i darowizny;
f) ustala składki członkowskie oraz inne opłaty organizacyjne.

4. W okresie między zebraniami Naczelnej Rady Harcerskiej w uzasadnionych przypadkach Główna Kwatera Harcerstwa może podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Naczelnej Rady Harcerskiej z obowiązkiem przedstawienia tych decyzji do zatwierdzenia przez Naczelną Radę Harcerską na najbliższym zebraniu.

5. Naczelna Rada Harcerska działa na podstawie regulaminu przez siebie opracowanego.

§ 26. 1. Zebrania Naczelnej Rady Harcerskiej zwołuje Główna Kwatera Harcerstwa uchwałą zawierającą proponowany porządek dzienny. Główna Kwatera Harcerstwa obowiązana jest zwołać zebranie Naczelnej Rady Harcerskiej również na wniosek Komisji Rewizyjnej ZHP lub 1/3 ogólnej liczby członków Naczelnej Rady Harcerskiej, zgłoszony na piśmie z podaniem proponowanego porządku obrad. Obrady Naczelnej Rady Harcerskiej otwiera Naczelnik Harcerstwa. Naczelna Rada Harcerska wybiera każdorazowo spośród swego grona przewodniczącego obrad.

2. Prawo zgłaszania projektów uchwał Naczelnej Rady Harcerskiej przysługuje:

a) Głównej Kwaterze Harcerstwa;
b) komisjom Naczelnej Rady Harcerskiej;
c) poszczególnym członkom Naczelnej Rady Harcerskiej.

Projekty muszą być wniesione na piśmie przynajmniej na tydzień przed ogłoszonym terminem zebrania Naczelnej Rady Harcerskiej.

3. Uchwały Naczelnej Rady Harcerskiej są ogłaszane w „Wiadomościach Urzędowych".

§ 27. 1. Naczelna Rada Harcerska wybiera spośród siebie Naczelnika Harcerstwa i Główną Kwaterę Harcerstwa. Naczelna Rada Harcerska ma prawo odwołać Naczelnika Harcerstwa i członków Głównej Kwatery Harcerstwa.

2. Główna Kwatera Harcerstwa jest organem prezydialnym i wykonawczym Naczelnej Rady Harcerskiej, pracującym kolegialnie pod przewodnictwem Naczelnika Harcerstwa. Uchwały Głównej Kwatery Harcerstwa zapadają większością

głosów przy obecności co najmniej połowy członków Głównej Kwatery Harcerstwa i obowiązują wszystkich członków Związku.

3. Sposób działania Głównej Kwatery Harcerstwa określa regulamin uchwalony przez Naczelną Radę Harcerską.

§ 28. Główna Kwatera Harcerstwa:

a) wykonuje uchwały Zjazdu Walnego i Naczelnej Rady Harcerskiej;
b) inicjuje prace w zakresie podstawowych problemów Związku;
c) kieruje pracą wszystkich jednostek organizacyjnych i pracą instruktorów;
d) uchwala regulaminy i instrukcje związane z pracą podległych sobie jednostek;
e) opracowuje budżet Związku i przedstawia do zatwierdzenia Naczelnej Radzie Harcerskiej;
f) prowadzi kontrolę finansową jednostek organizacyjnych ZHP;
g) w okresie między zebraniami Naczelnej Rady Harcerskiej decyduje o nabyciu, zbyciu i obciążeniu nieruchomości, przyjęciu legatów i darowizn oraz zaciąganiu zobowiązań;
h) ma prawo uchylać uchwały, rozkazy, instrukcje itp. niższych jednostek organizacyjnych;
i) reprezentuje ZHP wobec władz, organizacji i osób trzecich;
j) składa sprawozdania ze swej działalności Naczelnej Radzie Harcerskiej i odpowiada przed nią za swą pracę.

§ 29. 1. Komisja Rewizyjna ZHP składa się z 9 członków i 4 zastępców.

2. Komisja Rewizyjna ZHP sprawuje kontrolę nad działalnością Związku oraz występuje z wnioskiem co do udzielenia absolutorium Naczelnej Radzie Harcerskiej.

3. Komisja Rewizyjna pracuje na podstawie regulaminu opracowanego przez siebie.

VI. Władze terenowe.

§ 30. Władzami chorągwi są:

a) zjazd chorągwi;
b) komenda chorągwi;
c) komisja rewizyjna chorągwi.

§ 31. 1. Zjazd chorągwi odbywa się raz na dwa lata.

2. W zjeździe biorą udział instruktorzy-delegaci, wybrani na podstawie regulaminu ustalonego przez Naczelną Radę Harcerską.

3. Zjazd chorągwi:

a) wysłuchuje sprawozdania ustępującej komendy chorągwi i komisji rewizyjnej;
b) podejmuje decyzje co do udzielenia absolutorium ustępującej komendzie;
c) wytycza kierunki pracy chorągwi;
d) dokonuje wyboru komendy chorągwi i komisji rewizyjnej.

§ 32. 1. Komenda chorągwi składa się z 9—15 instruktorów wybranych przez zjazd chorągwi.

2. Komenda chorągwi wybiera spośród siebie komendanta chorągwi i przedstawia w Głównej Kwaterze Harcerstwa wniosek do zatwierdzenia.

3. Główna Kwatera Harcerstwa może zawiesić lub odwołać komendanta chorągwi, a także zawiesić lub odwołać ze składu komendy chorągwi na wniosek komendanta chorągwi poszczególnych jej członków w liczbie nie przekraczającej 50% całego składu. Uzupełnienia składu dokonuje komenda chorągwi przez kooptację. Odwołanie komendanta chorągwi podlega zatwierdzeniu przez Naczelną Radę Harcerską na najbliższym posiedzeniu.

4. W razie ustąpienia lub odwołania większej liczby członków komendy chorągwi niż 50% Główna Kwatera Harcerstwa ma obowiązek mianować p.o. komendanta chorągwi i zarządzić wybory w terminie nie dłuższym niż pół roku.

§ 33. 1. Komenda chorągwi pod przewodnictwem komendanta jest organem kierującym kolegialnie pracą chorągwi.

2. Uchwały komendy chorągwi zapadają większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 członków.

§ 34. Komenda chorągwi:

a) wykonuje uchwały i zarządzenia naczelnych władz harcerskich;
b) kieruje pracą podległych sobie jednostek organizacyjnych i pracą instruktorów chorągwi;
c) ma prawo uchylać rozkazy, instrukcje itp. niższych jednostek organizacyjnych;
d) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach przysługujących jej uprawnień;
e) reprezentuje ZHP wobec terenowych władz, organizacji społecznych i osób trzecich na terenie swego województwa;
f) składa sprawozdania ze swej pracy Głównej Kwaterze Harcerstwa oraz zjazdowi chorągwi i odpowiada przed nimi za swą pracę.

§ 35. 1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 5 członków i 2 zastępców.

2. Komisja rewizyjna chorągwi sprawuje kontrolę nad działalnością chorągwi oraz składa sprawozdanie na zjeździe chorągwi z wnioskiem co do udzielenia absolutorium ustępującej komendzie w powyższym zakresie.

3. Komisja rewizyjna pracuje na podstawie regulaminu opracowanego przez komisję rewizyjną ZHP.

§ 36. Władzą hufca jest komenda hufca.

§ 37. 1. Komenda hufca składa się z 5—9 instruktorów, w tym hufcowego, mianowanych przez komendę chorągwi.

2. Komenda chorągwi może zawiesić i odwołać hufcowego, a na wniosek hufcowego poszczególnych członków komendy hufca.

§ 38. 1. Komenda hufca pod przewodnictwem hufcowego jest organem kierującym kolegialnie pracą hufca.

2. Uchwały komendy hufca zapadają większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 członków.

3. Obowiązki i prawa hufcowego określa regulamin opracowany przez Naczelną Radę Harcerską.

§ 39. Komenda hufca:

a) wykonuje uchwały i zarządzenia władz harcerskich;

b) kieruje pracą podległych sobie jednostek organizacyjnych i pracą instruktorów hufca;

c) prowadzi działalność finansowo gospodarczą w ramach przysługujących jej uprawnień;

d) reprezentuje ZHP wobec władz terenowych, organizacji społecznych i osób trzecich na terenie hufca;

e) składa sprawozdania ze swej działalności komendzie chorągwi i odpowiada przed nią za swą pracę.

VII. Sądy i komisje dyscyplinarne.

§ 40. 1. Sprawy między instruktorami ZHP rozpatrują sądy harcerskie. Sądy harcerskie są sądami koleżeńskimi.

2. Wykroczenia dyscyplinarne instruktorów rozpatrują komisje dyscyplinarne.

3. Sądy harcerskie i komisje dyscyplinarne istnieją przy Naczelnej Radzie Harcerskiej i komendach chorągwi i są przez nie powoływane.

4. Zakres, strukturę i zasady działania sądów harcerskich i komisji dyscyplinarnych ustalają regulaminy uchwalane przez Naczelną Radę Harcerską.

VIII. Rady i koła przyjaciół harcerstwa.

§ 41. 1. Na terenie szkół, w których działają drużyny harcerskie, mogą w ramach komitetów rodzicielskich działać zespoły zajmujące się pracą z drużyną harcerską (koło przyjaciół harcerstwa). Zakres działania tych zespołów określi zarządzenie Ministra Oświaty, wydane w porozumieniu z Naczelną Radą Harcerską.

2. Przy harcerskich drużynach pozaszkolnych mogą działać koła przyjaciół harcerstwa na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Naczelną Radę Harcerską w porozumieniu z Ministrem Oświaty.

3. Przy poszczególnych komendach ZHP mogą być tworzone rady przyjaciół harcerstwa, powołane przez nadrzędną komendę ZHP na wniosek zainteresowanej komendy. Regulamin rad przyjaciół harcerstwa określi Naczelna Rada Harcerska.

4. Naczelna Rada Harcerska powołuje Radę Główną Przyjaciół Harcerstwa.

5. Członkowie kół przyjaciół, rad przyjaciół oraz osoby pełnoletnie nie będące członkami ZHP, a pełniące funkcje w jednostkach harcerskich, które przez swą aktywną pracę oddają poważne usługi na rzecz ZHP, mogą na podstawie regulaminu uchwalonego przez Naczelną Radę Harcerską otrzymać tytuł „działacza harcerskiego".

IX. Mundur, oznaki, sztandary i pieczęcie.

§ 42. Młodzieży harcerskiej i instruktorom ZHP przysługuje prawo noszenia munduru, krzyża, lilijki oraz innych oznak zgodnie z regulaminem wewnętrznym.

§ 43. 1. Harcerskie jednostki organizacyjne mają prawo posiadania sztandarów na zasadach określonych regulaminem wewnętrznym.

2. Naczelnej Radzie Harcerskiej, Głównej Kwaterze Harcerstwa, komendom chorągwi i komendom hufca przysługuje prawo używania pieczęci z krzyżem harcerskim. Napis na pieczęci głównej Związku brzmi: „Naczelna Rada Związku Harcerstwa Polskiego". Napisy na pieczęciach pozostałych organów określa regulamin wewnętrzny.

X. Fundusze i gospodarka.

§ 44. 1. ZHP posiada osobowość prawną, może przyjmować zapisy i darowizny oraz nabywać i zbywać majątek ruchomy i nieruchomy.

2. Rokiem administracyjnym ZHP jest rok kalendarzowy.

3. Fundusze ZHP powstają z:

a) opłat organizacyjnych;

b) dotacji państwowych i społecznych;

c) przedsiębiorstw i wydawnictw harcerskich;

d) dochodów z majątku Związku;

e) ofiar, darowizn, zapisów itd.

4. Sposób prowadzenia gospodarki finansowej i majątkowej ZHP oraz zaciągania wszelkich zobowiązań i umów określa regulamin uchwalony przez Naczelną Radę Harcerską.

XI. Zmiana statutu i rozwiązanie ZHP.

§ 45. 1. Uchwały w sprawie zmiany statutu podejmuje Zjazd Walny większością $^2/_3$ głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

2. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może podjąć tylko Zjazd Walny większością $^3/_4$ głosów obecnych. Uchwała ta jest ważna przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe Walnym.

2.2. Statut ZHP, 1965 r.

2.2.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP

2.2.1.1. Propozycja trybu uchwalania poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1, dostęp MH w Warszawie

Tryb uchwalania poprawek do Statutu ZHP

Komisja Statutowa uchwałą Naczelnej Rady ZHP z dnia..... 1963 proponuje następujący tok pracy nad wprowadzaniem poprawek do
Statutu ZHP

I. Przed Zjazdem Walnym
1. NRH, po wysłuchania sprawozdania z pracy Komisji Statutowej, zaakceptowany jednolity tekst Statutu wraz z proponowanymi poprawkami podda pod dyskusję ogólnoinstruktorską.
2. NRH upoważnia Komisję Statutową do zebrania uwag i wniosków z dyskusji, ich opracowania i przedłożenia Zjazdowi Walnemu.
3. NRH upoważni przewodniczącego Komisji Statutowej do przedstawienia Zjazdowi Walnemu poprawek do Statutu ZHP.

II. Na Zjeździe Walnym

W porządku obrad Zjazdu Walnego umieszczony zostanie punkt porządku obrad: UCHWALENIE POPRAWEK DO STATUTU ZHP.
Punkt ten będzie obejmować:
1. Referat przewodniczącego Komisji Statutowej NRH omawiający i uzasadniający konieczność uchwalenia poprawek.
2. Dyskusja zjazdu nad projektem poprawek.
3. Powołanie i praca Komisji Zjazdu nad ostateczną redakcją poprawek do Statutu.
4. Uchwalenie przez Zjazd Statutu ZHP wraz z poprawkami.

2.2.1.2. Informacja Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej o jej pracach

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1 Informacja o pracy Komisji Statutowej NRH, dostęp MH w Warszawie

W toku kilkumiesięcznej pracy Komisji Statutowej NRH której wyniki w różnych fazach omawiała na swych posiedzeniach trzykrotnie GKH, nad statutem okazało się, że należy wprowadzić szereg zmian, niekiedy nawet bardzo zasadniczych. Komisja zachowała jednak jako podstawę obecny Statut ZHP. Statut ten w swym charakterze i głównym zarysie odpowiada bowiem tym tendencjom programowym i organizacyjnym, które w dalszej działalności Związku zamierzamy rozwijać.

1. W rozdziale II statutu /charakter, cele i środki działania/ wydaje się konieczną nowa redakcja. Komisja uważa, iż należy przyjąć jako punkt wyjścia określenie ZHP jako masowej, ideowo-wychowawczej organizacji dzieci, młodzieży i instruktorów, którzy zrzeszają się w sposób dobrowolny i samodzielnie podejmują pod ideowym przewod-

nictwem Partii realizacje zadań społecznych, na miarę sił i możliwości dzieci oraz podrastającej młodzieży. Należy jednocześnie bardziej, niż to ma miejsce w obecnym statucie podkreślić socjalistyczny, a więc między in. świecki charakter organizacji, będącej częścią polskiego ruchu młodzieżowego. Sformułowanie nieprecyzyjne, pozwalające na dowolność interpretacji, np. ZHP wychowuje człowieka zdolnego do poświęceń w imię swojej idei, umiejącego wytrwale walczyć o zwycięstwo własnych przekonań, itp./ należy zastąpić zdaniami jednoznacznymi. Komisja proponuje, aby odmiennie od dotychczasowej praktyki prawo i przyrzeczenie harcerskie nie stanowiło integralnej części statutu- rozdziału o charakterze ZHP. Statut jest bowiem przeznaczony dla instruktorów, a nie dla zuchów i harcerzy.

2. We wszystkich rozdziałach dotyczących członkostwa w ZHP, władz Związku i sposobu ich funkcjonowania, Komisja kierowała się dążnością do dalszej demokracji życia wewnątrzzwiązkowego oraz zwiększenia warunków do sprawniejszego kierowania organizacją. Obecnie w harcerstwie bardzo rozbudowany jest system mianowań zwłaszcza w hufcu. Dlatego też proponuje się opierając się na tym, że obecnie skład korpusu instruktorskiego gwarantuje jednorodną politycznie orientację na rozwój ZHP jako socjalistycznej organizacji, aby wnieść do statutu w części o ustroju Związku szereg takich sformułowań, które w efekcie stworzą szerokie możliwości również drużynowym na kształtowanie programu i polityki organizacji. Proponuje się więc:

a/ usankcjonowanie zasady przynależności instruktorów i wszystkich drużynowych do Kręgów Instruktorskich jako podstawowych ogniw organizacyjnych wychowawców,

b/ wprowadzić w prawach, podobnie jak dotąd jest w zakresie odpowiedzialności, równe prawa dla wszystkich drużynowych bez względu na wiek i posiadany stopień instruktorski,

c/ powoływać władze hufca i chorągwi na drodze wyborów w podobny sposób jak np. w ZMS i ZMW- plena, to znaczy wybierać Rady Chorągwi, które ze swego składu wyłoniłyby Komendy, torować drogę do wprowadzenia w przyszłości wybieralnych Rad Hufców, przez przyznawanie obecnie tu i ówdzie istniejącym Radom odpowiednich uprawnień.

d/ wprowadzić grupy instruktorskie w szkołach średnich dla skupienia aktywu harcerskiego powyżej II klasy /tj. 16 lat/. Wszystkie te, łącznie z uporządkowaniem spraw jednostek podstawowych przy łączeniu ich w związki drużyn, /szczepy- kilka drużyn w jednej szkole, ośrodki- terytorialny związek kilku szczepów lub drużyn wiejskich/ służyć będzie umasowieniu ZHP.

Poszerzenie kompetencji Komisji Rewizyjnych, powołanych także w hufcu do przestrzegania zgodności działania określonej władzy harcerskiej ze statutem ZHP, oraz Komisji Instruktorskich, jako samodzielnych ogniw arbitrażowych do spraw pomiędzy instruktorami a instancją harcerską, bądź pomiędzy instruktorami pozwoli nam obok demokratyzacji poszerzyć również czynnik społecznej kontroli nad aparatem statutowym, co w efekcie odgrywa niemałą rolę w poprawie kierowaniu Związkiem, jako pracą na wszystkich szczeblach.

Ogólnie tendencje te, w odniesieniu do władz harcerskich i instruktorów, określamy jako wyraźne wprowadzenie zasady centralizmu demokratycznego do życia wewnątrzzwiązkowego, w odniesieniu do młodzieży harcerskiej jako próbę rozwinięcia samorządności w życiu drużyn.

3. Statut w poprawnej wersji musi określić ramowo, lecz możliwie wyraźnie kompetencje i zakres odpowiedzialności poszczególnych intencji ZHP, naczelnika, komendantów Chorągwi Hufców, podkreślić zasadę kontroli realizacji postanowień i uchwał władz harcerskich, jako podstawowe czynności w działalności instancji harcerskich. W konsekwencji statut winien wpływać na ograniczenie ilość, regulaminów, reorganizacji struktur itp., które w sumie przyczynią się do osłabienia operatywności władz

harcerskich. Nowy statut sprzyjać musi podniesieniu autorytetu władz harcerskich, przełamaniu partykularyzmów regionalnych czy programowych różnych instancji i instytucji harcerskich. W celu wzmocnienia roli centrali w życiu Związku proponuje się w oparciu o ponad roczną praktykę działalności Sekretariatu GKH przejść na stałe na system trójstopniowej budowy kierownictwa Związku- to znaczy" Rada Naczelna, Główna Kwatera, Sekretariat.

Trudno tu omówić całokształt problemów związanych ze statutem. Komisja Statutowa, choć w pracy chyba już dość zaawansowana będzie musiała w wyniku dyskusji na NRH, a następnie dyskusji przedzjazdowej i na samym Zjeździe, jeszcze sporo popracować, gdyż trudno było przewidywać wszystkie możliwości i potrzeby zmian w sprawach szczegółowych. Sądzimy jednak, że tendencje zasadnicze w pracy Komisji nie muszą chyba ulegać zmianom.

Warszawa, dnia 1.II.64 r.

2.2.1.3. Propozycja poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1, dostęp MH w Warszawie

Projekt

Komisja Statutowa powołana uchwałą Naczelnej Rady ZHP z dnia.....1963 dla opracowania poprawek do Statutu przedstawia Naczelnej Radzie poniższą propozycję:

Statut ZHP uchwalony przez II Walny Zjazd w dniu 20 kwietnia 1959 r. łączył w sobie dwa elementy: określenie oblicza ideowo- politycznego Związku i przepisy normatywne w przeciwieństwie do I Walnego Zjazdu, który sprawy te precyzował w dwóch oddzielnych dokumentach.

Komisja w toku swej pracy doszła do wniosku, że wskazanym jest, aby III Zjazd Walny uchwalił jako odrębne dokumenty:

1. Deklaracja ideowo-programowa określająca oblicze ideowo-polityczne organizacji, jej cele i zadania wychowawcze i wynikające stad sformułowania zobowiązania instruktorskiego, przyrzeczenia i prawa harcerskiego oraz obietnicy i prawa zucha.
2. Statut ZHP będący podstawowym dokumentem normatywnym Związku. Stanowisko swoje Komisja uzasadnia następująco:
   1. Uchwalenie Deklaracji Ideowo-Programowej i Statutu jako dwóch oddzielnych dokumentów podnosi rangę Deklaracji, wpływa dodatnio na przyszłość podstawowych dokumentów Związku i pozwala w sposób bardziej precyzyjny określić charakter, cele i zadania organizacji co stwarza określoną płaszczyznę pracy z kadrą w zakresie podnoszenia jej odpowiedzialności za efekty ideowo-wychowawcze Związku. Statutowi zaś nadaje właściwy charakter jako dokumentowi normatywnemu.
   2. Uchwalenie Deklaracji jako oddzielnego dokumentu likwiduje precedens istniejący w tym zakresie w ZHP w stosunku do pozostałych organizacji młodzieżowych.

Uchwała
Naczelna Rada ZHP postanawia:

1. Powołać komisję w składzie.....i polecić jej opracowanie Deklaracji Ideowo-Programowej ZHP i przedłożenie Zjazdowi Walnemu z wnioskiem o uchwalenie.

2. Umieścić w porządku obrad Zjazdu Walnego punkt: Uchwalenie Deklaracji Ideowo-Programowej ZHP.

2.2.1.4. Pismo Naczelnika ZHP, Witolda Kineckiego, do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Departament Społeczno-Administracyjny
Warszawa, ul Puławska 148/150

Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 września 1959 r. (w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności Związek Harcerstwa Polskiego Monitor Polskie Nr 85) nadany został statut ZHP.

III Walny Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego, odbyty w dniach 3, 4, 5, kwietnia 1964 roku wprowadził poprawki do istniejącego statutu.

Zmiany jakie zostały dokonane w statucie podyktowane były rozwojem programowo-organiacyjnym Związku na przestrzeni od II–III Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego.

Związek Harcerstwa Polskiego poczynił w tym okresie dalszy postęp w określeniu zadań ideowo-wychowawczych i organizacyjnych. W tej sytuacji, statut uchwalony na II Zjeździe Związku Harcerstwa Polskiego nie odpowiadał już aktualnym potrzebom organizacji. Nowy statut uchwalony na III Walnym Zjeździe jest odbiciem tego postępu i rozwoju oraz stwarza warunki dla dalszego rozwoju i umocnienia Związku Harcerstwa Polskiego.

Dla uniknięcia wprowadzania poprawek do już istniejącego statutu- zdecydowano wprowadzić je od razu w formie uchwalania całego statutu, który zawiera nie tylko wprowadzone zmiany, lecz również te przepisy które pozostały w dotychczasowej formie.

Podając powyższe do wiadomości i załączając 3 egzemplarze statutu- na zasadzie § 2 rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1959 r. w sprawie uznania Związku Harcerstwa Polskiego za stowarzyszenie wyższej użyteczności /Dz.U. Nr 44 poz.272/, uprzejmie prosimy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych o nadanie Związkowi Harcerstwa Polskiego statutu w brzemieniu uchwalonym na III Walnym Zjeździe Związku Harcerstwa Polskiego.

Naczelnik Harcerstwa
Wiktor Kiniecki

2.2.1.5. Uzupełnienie pisma do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP przez Zastępcę Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majkę

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

16 lipca 4

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Departament Społeczno-Administracyjny

Warszawa

Dotyczy:
dodatkowego uzasadnienia zmian statutowych
przyjętych przez III Walny Zjazd ZHP

W części III statutu starego /obowiązującego do III Walnego Zjazdu/ dotyczącej „członków Związku", § 15 brzmi: /cytujemy całość tego paragrafu/:

§15

1. Młodzież harcerska do lat 11 nosi nazwę zuchów i jest zorganizowana w drużyny zuchowe.
2. Młodzież harcerska od lat 11 nosi nazwę harcerek-harcerzy i jest zorganizowana w drużyny harcerskie.
3. Zuchy, harcerki i harcerze są przyjmowani do drużyn za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.
4. Młodzież starsza, powyżej lat 18, może pozostać w ZHP na zasadzie w charakterze pełniących funkcje wychowawcze lub być zorganizowana w drużyny, których celem jest przygotowanie kierowników pracy harcerskiej.
5. Młodzież harcerska ma prawo korzystania z urządzeń ZHP, nie ma ani czynnego, ani biernego prawa wyborczego do władz Związku.
6. Odpowiednie instrukcje określają sposób przyjmowania, zwalniania i usuwania członków drużyn.

W nowym statucie te same sprawy omawia się w części II, zatytułowanej „Członkowie Związku, ich prawa i obowiązki" § 8.

Punkt 1 tego paragrafu jest odpowiednikiem 1 punktu paragrafu 15 starego statutu. Punkt 2 zaś odpowiednikiem 2 punktu. Pewne różnice w sformułowaniu wynikają z „Porozumienia między organizacjami", w wyniku którego sferą działania dla organizacji harcerskiej są szkoły podstawowe, IX klasy szkół średnich i I i II klasy szkół technicznych, zawodowych, przyzakładowych i rolniczych.

Jesteśmy skłonni w punkcie 3 wprowadzić cały 3 punkt 15 paragrafu starego statutu, który brzmi:

„Zuchy, harcerki i harcerze są przyjmowani do drużyn za zezwoleniem rodziców i opiekunów" oraz punkt 6 starego statutu tegoż paragrafu, który ma treść „Odpowiednie instrukcje określają sposób przyjmowania, zwolnienia i usuwania członków z drużyn" jako punkt 4 paragrafu 8 nowego statutu.

4 punkt starego statutu /§ 15/ dotyczącego młodzieży starszej jest w obecnej sytuacji nieaktualny. Sprawę zasad funkcjonowania kręgów instruktorskich określa punkt 2 § 15 nowego statutu.

Pozostał jeszcze do wyjaśnienia pkt. 5 § 15 starego statutu, którego odpowiednika brakuje w paragrafie 8 nowego statutu. Za część paragrafu, która mówi o korzystaniu przez harcerzy z urządzeń instytucji ZHP, zawarta jest w podpunkcie „f", pkt. 1, § 9.

Natomiast sprawa biernego prawa wyborczego jest nieaktualna, albowiem III Walny Zjazd uchwalił dla wszystkich instruktorów tylko czynne prawa wyborcze / 11 ppkt. „e"/. Nie prowadzimy pracy z młodzieżą starszą w takim pojęciu o jakim jest mowa przed podpisaniem porozumienia między organizacjami. Niewprowadzenie takich praw jakie określa punkt 4 § 15 starego statutu jest logiczne i oczywiste. Wyjaśnić natomiast należy, że prawa i obowiązki harcerzy określa cały paragraf 9 nowego statutu.

Nierozdzielanie praw od obowiązków w statucie wynika z koniecznej, istniejącej od dawna w ZHP sytuacji, w której często trudno rozgraniczyć co jest prawem, a co obowiązkiem.

p.o. Kierownik Działu Organizac.
Maria Raczyńska

Z-ca Naczelnika Harcerstwa
Jerzy Majka

2.2.1.6. Pismo Zastępcy Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majki do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie uzasadnienia zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP na III Walnym Zjeździe ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r.

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

VII.4

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Gabinet Ministra
Warszawa
ul. Rakowiecka

Dotyczy: Uzasadnienia zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP na III Walnym Zjeździe Związku Harcerstwa Polskiego w dn. 3-5.IV.1964 r.

Jak już podawaliśmy w poprzednim piśmie zmiany i poprawki, które zostały wprowadzone do Statutu podyktowane były dalszym rozwojem ZHP na przestrzeni od II do III Zjazdu naszej organizacji jak również potrzebą dalszego rozwoju programowo-organizacyjnego w latach następnych. Nowe i coraz większe zadania, potrzeba szerszego oddziaływania wychowawczego na młodzież wymagają dalszego, szybszego wzrostu ilościowego i umocnienia pracy organizacji.

W niniejszym piśmie uzasadniamy także zmiany wprowadzone na III Walnym Zjeździe, które w stosunku do dotychczas obowiązującego Statutu wydają się wyjątkowo widoczne.

1. Brak jest w nowym Statucie przyrzeczenia, prawa harcerskiego, obietnicy zuchowej ślubowania instruktorskiego. III Walny Zjazd uznał, że są to dokumenty ważne dla Związku Harcerstwa Polskiego, a ich role w życiu wewnętrznym organizacji bezsprzecznie znaczne, ale równocześnie III Zjazd stał na stanowisku, że Statut ZHP powinien zawierać tylko najważniejszą treść ideową i prawną; uznał, że przyrzeczenie i prawo harcerskie, obietnica zucha i ślubowanie instruktorskie powinny stanowić osobną część dokumentów uchwalonych przez Zjazdy, dotyczącą życia wewnętrznego organizacji.

Dotychczasowa praktyka wskazuje, że co pewien czas właśnie prawo, przyrzeczenie, obietnica i ślubowanie na skutek różnych wpływów i przyczyn ulegają zmianie, często przybierają inną szatę słowną. Zjazdowi chodziło także to, by obecny Statut nie uległ zbyt częstym zmianom i poprawkom. Także z w/w względów.

2. Zmiany statutowe dotyczące trybu wyboru władz harcerskich / wybory komendantów hufców, wybory Rad Chorągwi, zmniejszona ilość członków Naczelnej Rady Harcerstwa itp./ podyktowane są przede wszystkim rozszerzeniem demokracji życia wewnętrzorganizacyjnego oraz większą, sprawniejszą niż dotąd operatywnością i kierowaniem pracą organizacji. Dotychczas praktykowaliśmy zwyczaj mianowań na stanowisko komendanta Hufca przez Komendę Chorągwi, obecnie jednak, w sytuacji

gdy kręgi drużynowych mają ze sobą dużo doświadczeń i osiągnięć, pragniemy stworzyć możliwość decydowania przez drużynowych o wyborze najbardziej odpowiedniego człowieka na swojego kierownika. Warunki takie stwarza przyjęty przez III Walny Zjazd Statut.

Rady Chorągwi są formą skupiania wokół Komendy Chorągwi ludzi, którzy mają prawo i obowiązek analizowania i oceniania całokształtu działalności wojewódzkiej organizacji. Pewne doświadczenia w tym zakresie pozwalają mieć pewność, że odpowiednie przepisy statutowe w tym zakresie są niezbędne.

3. W nowym Statucie sprawę Rad Przyjaciół Harcerstwa jako społecznego ruchu tych wszystkich przyjaciół naszej organizacji, którzy okazują wiele pomocy, rad i wskazówek, którzy swoim społecznym autorytetem wspierają wysiłki Związku Harcerstwa Polskiego omawia jedynie wstępna część statutu. Zjazd Walny zajmował takie stanowisko: ruch przyjaciół harcerstwa nie jest częścią organizacji, Rady Przyjaciół skupiają w swoich szeregach rodziców, nauczycieli, działaczy społecznych i politycznych, gospodarczych, a nie instruktorów harcerskich.

Statut obejmuje i określa działalność Związku, dotyczy więc m.in. młodzieży i instruktorów, ale nie może w takim samym stopniu dotyczyć Rad Przyjaciół Harcerstwa. Takie stanowisko reprezentowali towarzysze z Prezydium Rady Przyjaciół Harcerstwa. Na takim stanowisku stanął także III Walny Zjazd.

Wszystkie inne są albo konsekwencją tych ważniejszych i uzasadnianych przez nas zmian statutowych, albo zmianami, których niewprowadzenie hamowałoby dynamiczny w ostatnim okresie rozwój Związku.

P.o. Kier. Działu Organizacyjnego
Marian Raczyński

Z-ca Naczelnika Harcerstwa
Jerzy Majka

2.2.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 V 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP

źródło:
Dziennik Ustaw, nr 18, 1965 r., poz. 121, dostęp zbiory własne

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 6 maja 1965 r.
w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności
„Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie art.47 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 roku (D. U. Nr 94, poz. 808 z późniejszymi zamianami) zarządza się, co następuje:

§ 1. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" uznanemu za Stowarzyszenie wyższej użyteczności na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 lipca 1959 r. (D. U. Nr.44, poz. 272) nadaje się statut, który ustala i ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu Ministerstwem Oświaty.

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Oświaty.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia

Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz

2.2.3. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Zjazd ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ustalonego i ogłoszonego Zarządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych z dnia 20 V 1965 r.

źródło:
Monitor Polski, nr 28, 1965 r., poz. 155., dostęp zbiory własne

STATUT ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Rozdział 1.

Nazwa, teren działalności i siedziba.

§ 1. Związek Harcerstwa Polskiego, zwany dalej w skrócie „ZHP", jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności i posiada osobowość prawną.

§ 2. 1. ZHP rozwija swą działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

2. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

§ 3. 1. ZHP jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze czynny udział w jej pracach.

2. ZHP współdziała z organizacjami pionierskimi i młodzieżowymi krajów socjalistycznych oraz z postępowymi organizacjami młodzieżowymi na całym świecie.

3. ZHP utrzymuje kontakty z młodzieżą Polonii zagranicznej.

§ 4. ZHP używa organizacyjnych odznak i mundurów oraz pieczęci według wzorów zatwierdzonych przez właściwe organy administracji państwowej.

Rozdział 2.

Charakter, cel i środki działania.

§ 5. 1. ZHP jest ideowo-wychowawczą, dobrowolną, samodzielną organizacją dzieci, młodzieży i instruktorów.

2. ZHP współpracuje z organizacjami społecznymi zajmującymi się pracą wychowawczą wśród dzieci i młodzieży.

3. ZHP prowadzi działalność wychowawczą również wśród dzieci i młodzieży nie zorganizowanej.

§ 6. 1. ZHP wychowuje dzieci i młodzież na gorących patriotów, aktywnych i odpowiedzialnych współgospodarzy Polski Ludowej. ZHP pracuje pod ideowym przewodnictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

2. ZHP wiąże harcerzy z rewolucyjnym ruchem społecznym i wychowuje każdego z nich na obywatela:

— oddanego walce o rozkwit i szczęście socjalistycznej Ojczyzny, wiążącego swą przyszłość ze zwycięstwem idei socjalizmu i pokoju,
— uznającego sprawy niepodległości i wolności innych narodów za nierozdzielne z interesami własnego narodu,
— wrażliwego na krzywdę społeczną, odważnego i nieustępliwego w walce ze złem, stojącego zawsze w obronie krzywdzonych i prześladowanych,
— świadomie pracującego nad własnym charakterem, potępiającego egoizm, skromnego, prawdomównego, samodzielnego i zdyscyplinowanego, umiejącego współżyć w zespole i podporządkować się jego decyzjom, znajdującego radość w działaniu, pracy i zabawie,
— myślącego, pogłębiającego ciągle swą wiedzę, podążającego za postępem nauki i techniki, gotowego ulepszyć świat własnym wysiłkiem,
— zdolnego służyć obronnym potrzebom socjalistycznej ojczyzny.

§ 7. 1. Swe ideały wychowawcze ZHP czerpie z postępowych, humanistycznych tradycji narodu polskiego, rewolucyjnych tradycji bohaterskiej klasy robotniczej i międzynarodowego ruchu robotniczego, z tradycji walk narodu polskiego o wolność, niepodległość i sprawiedliwość społeczną, z najpiękniejszych tradycji kultury polskiej, z tradycji postępowych ruchów młodzieżowych w Polsce, w tym również z postępowego nurtu harcerstwa.

2. Działalność ZHP jest częścią polskiego ruchu młodzieżowego. Wraz ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej i Związkiem Młodzieży Wiejskiej ZHP kształtuje oblicze ideowo-polityczne młodzieży polskiej w dziele budowy socjalizmu, podejmuje wspólne zadania wychowawcze i inicjatywy społeczne oraz dąży, aby jak najwięcej harcerzy wstępowało w szeregi ZMS i ZMW.

3. Głównym terenem działalności ZHP jest szkoła. W realizacji zadań wychowawczych ZHP współdziała z nauczycielstwem, kształtuje wśród dzieci i młodzieży aktywny stosunek do nauki i obowiązków szkolnych, pomaga im pozna-

wać i rozumieć świat, zdobywać wiedzę i korzystać z osiągnięć współczesnej techniki i kultury.

4. W swej pracy ZHP korzysta z poparcia rad i kół przyjaciół harcerstwa oraz sekcji przyjaciół harcerstwa w komitetach rodzicielskich, które swym społecznym autorytetem wspierają wysiłki Związku. Współdziałając z nimi ZHP stara się wiązać swą pracę wśród dzieci i młodzieży z troską wychowawczą rodziców oraz z działalnością społeczno-wychowawczą Frontu Jedności Narodu.

5. Stawiając przed harcerzami wysokie wymagania wzorowej postawy w nauce i życiu codziennym organizacja troszczy się o zaspokojenie potrzeb dzieci i młodzieży w zakresie pełnego wykorzystania prawa do nauki, możliwości wypoczynku, przygotowania do pracy zawodowej i wszechstronnego rozwoju osobowości.

6. ZHP jest organizacją świecką, w swej pracy wychowawczej kieruje się zasadami naukowego światopoglądu.

Rozdział 3.

Członkowie, ich prawa i obowiązki.

§ 8. Członkami ZHP są:
1) zuchy i harcerze,
2) instruktorzy.

§ 9. 1. Zuchem jest członek ZHP w wieku 8—11 lat, tzn. w grupie wieku odpowiadającej klasom II—IV szkół podstawowych.

2. Harcerzem jest członek ZHP w wieku 12—16 lat, t/n. w grupie wieku odpowiadającej klasom V—IX szkół podstawowych i średnich szkół ogólnokształcących oraz klasom I—II średnich szkół zawodowych, szkół przysposobienia rolniczego i zasadniczych szkół zawodowych.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do członków ZHP, którzy nie osiągnęli lub przekroczyli wiek określony dla zucha lub harcerza, lecz uczęszczają do klas i szkół wymienionych w tych przepisach.

4. Zuchy i harcerze są przyjmowani do drużyny za zezwoleniem rodziców i opiekunów.

§ 10. Zuchy i harcerze mają następujące prawa i obowiązki:
1) przestrzegania prawa i obietnicy zucha oraz prawa i przyrzeczenia harcerskiego,
2) uczestniczenia w pracy ZHP i należenia do jednej z drużyn zuchowych lub harcerskich; harcerze mają ponadto prawo wybierania funkcyjnych i współdziałania w swym zastępie, drużynie i w szczepie,
3) przestrzegania dyscypliny organizacyjnej,
4) noszenia munduru i odznaki ZHP,
5) regularnego opłacania składki członkowskiej,
6) korzystania z urządzeń i placówek ZHP.

§ 11. 1. Instruktorem jest członek ZHP, który ukończył 16 lat życia i pełni funkcję o charakterze wychowawczym lub organizacyjnym.

2. Instruktorem ZHP może być każdy, kto pragnie pracować z dziećmi i młodzieżą przyjmując zasady ideowo-wychowawcze i organizacyjne Związku.

3. Osoba rozpoczynająca pracę instruktorską w ZHP składa zobowiązanie instruktorskie.

§ 12. Instruktorzy mają następujące prawa i obowiązki:
1) wprowadzania w życie założeń ideowo-wychowawczych ZHP, przestrzegania statutu i zobowiązania instruktorskiego oraz dyscypliny organizacyjnej,
2) czynnego uczestniczenia w pracy ZHP oraz należenia do kręgu instruktorskiego,
3) stałego poszerzania swej wiedzy, podnoszenia poziomu ideowo-politycznego, kwalifikacji zawodowych i pedagogicznych,
4) przyjmowania obietnicy zucha i przyrzeczenia harcerskiego,
5) czynnego i biernego prawa wyborczego do władz ZHP,
6) noszenia munduru i odznaki ZHP,
7) regularnego opłacania składki członkowskiej,
8) korzystania z urządzeń i placówek ZHP.

§ 13. 1. Zasady oraz sposób przyjmowania i zwalniania członków ZHP ustala Rada Naczelna.

2. Usunięcie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie decyzji władz ZHP lub komisji instruktorskiej za następujące przewinienia:
1) przekroczenie zasad statutu lub zobowiązania instruktorskiego,
2) działanie na szkodę dzieci i młodzieży,
3) zaleganie ze składkami przez okres dłuższy niż 6 miesięcy.

3. Usuniętemu przysługuje prawo odwołania się w terminie jednego miesiąca do władzy nadrzędnej lub komisji instruktorskiej wyższego szczebla. Odwołującemu się nie przysługują prawa członkowskie do czasu ostatecznej decyzji w sprawie złożonego odwołania.

Rozdział 4.

Ustrój ZHP.

§ 14. 1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi ZHP są:
1) drużyny zuchowe i harcerskie oraz szczepy,
2) kręgi instruktorskie.

2. Drużyny są organizowane w szkołach podstawowych, średnich ogólnokształcących i zawodowych, zasadniczych szkołach zawodowych, szkołach przysposobienia rolniczego oraz placówkach oświatowo-wychowawczych i w zakładach leczniczych. Tworzenie drużyn w innych wypadkach odbywa się według regulaminów ustalonych przez Główną Kwaterę ZHP.

3. Utworzenie drużyny wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca w porozumieniu z kierownictwem szkoły (placówki, zakładu).

§ 15. 1. Drużyny działające w jednej szkole łączą się w szczep. Drużyny i szczepy mogą łączyć się w ośrodki pracy drużyn.

2. Zasady organizacji i pracy oraz powoływania władz drużyn, szczepów i ośrodków określa Główna Kwatera ZHP.

§ 16. 1. Kręgi instruktorskie są organizowane przy ośrodkach pracy drużyn, komendach hufców i chorągwi oraz przy Głównej Kwaterze ZHP i mają za zadanie:
1) współuczestniczyć w tworzeniu programu działania ZHP, inicjować oraz organizować społeczną działalność ZHP na swoim terenie,
2) być rzecznikiem spraw dzieci i dorastającej młodzieży oraz współdziałać w tym zakresie ze szkołą i czynnikami społecznymi,
3) podnosić kwalifikacje instruktorskie, poziom ideowo-polityczny i wiedzę ogólną instruktorów,
4) wyrażać opinię o pracy drużynowych i innych instruktorów, o wnioskach w sprawie przyznawania im nagród, wyróżnień itp.,
5) zaspokajać potrzeby kulturalne instruktorów.

2. Kręgi instruktorskie w szkołach średnich ogólnokształcących, zawodowych i w zakładach kształcenia nauczycieli zrzeszają instruktorów i osoby przygotowujące się do podjęcia funkcji instruktorskich. Strukturę, zakres zadań i zasady pracy tych kręgów określa Główna Kwatera ZHP.

§ 17. Drużyny zuchowe i harcerskie, szczepy oraz kręgi instruktorskie z jednego powiatu (miasta stanowiącego powiat lub dzielnicy w mieście wyłączonym z województwa) tworzą hufiec ZHP. Utworzenie hufca według innych zasad wymaga zgody Głównej Kwatery ZHP.

§ 18. Chorągiew ZHP działa na obszarze województwa lub miasta wyłączonego z województwa i obejmuje wszystkie hufce działające na tym terenie.

§ 19. 1. Drużyny, szczepy, ośrodki pracy drużyn, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie ZHP mogą posiadać nazwy.

2. Nazwy i numerację drużyn, szczepów, ośrodków pracy i kręgów instruktorskich zatwierdzają komendy hufców, nazwy zaś hufców i chorągwi — Główna Kwatera ZHP.

§ 20. 1. Władze Związku pochodzą z wyboru. Wybory w ZHP przeprowadza się zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 uprawnionych do głosowania.

2. Członek władz ZHP może być odwołany uchwałą powziętą zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. Odwołanie komendanta hufca wymaga zatwierdzenia przez komendę chorągwi, a komendanta chorągwi — przez Prezydium Rady Naczelnej.

3. Rada Naczelna, rady chorągwi i rady hufców mogą dokonywać zmian w swym składzie przez dokooptowanie nowych członków i przyjmowanie rezygnacji. Zmiany te nie mogą przekraczać: 1/4 składu w Radzie Naczelnej, 1/3 w radzie chorągwi i 1/2 w radzie hufca w stosunku do liczby osób wybranych przez Zjazd ZHP lub konferencję sprawozdawczo-wyborczą.

4. Do Rady Naczelnej i rady chorągwi można być wybranym w zasadzie tylko przez dwie kolejne kadencje. W każdej kadencji skład tych władz musi być odnowiony co najmniej w 1/3 części.

§ 21. Uchwały władz ZHP są podejmowane — o ile statut nie stanowi inaczej — zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania i obowiązują władze niższego szczebla oraz wszystkich członków ZHP.

§ 22. Członkowie ZHP mają prawo zgłaszać wnioski, postulaty i uwagi dotyczące życia i działalności Związku.

Rozdział 5.

Władze naczelne.

§ 23. Władzami naczelnymi ZHP są:
1) Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego,
2) Rada Naczelna Związku Harcerstwa Polskiego,
3) Prezydium Rady Naczelnej Związku Harcerstwa Polskiego,
4) Główna Kwatera Związku Harcerstwa Polskiego,
5) Centralna Komisja Rewizyjna Związku Harcerstwa Polskiego.

§ 24. 1. Delegatami na Zjazd z głosem decydującym są członkowie ZHP wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym — członkowie ustępujących władz naczelnych.

2. Zwykły Zjazd odbywa się co 4 lata. Zwołuje go Rada Naczelna ogłaszając o tym w prasie organizacyjnej co najmniej na dwa miesiące przed wyznaczonym terminem z podaniem proponowanego porządku obrad.

3. Nadzwyczajny Zjazd zwołuje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub na wniosek 1/3 ogólnej ilości rad chorągwi.

§ 25. Zjazd:
1) uchwala projekt statutu, prawo i obietnicę zucha, prawo i przyrzeczenie harcerskie, hymn Związku oraz zobowiązanie instruktorskie,
2) decyduje o podstawowych sprawach ideowo-wychowawczych i programowych Związku,
3) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Centralnej Komisji Rewizyjnej oraz podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium Radzie Naczelnej na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej,
4) wybiera Radę Naczelną ZHP oraz Centralną Komisję Rewizyjną ZHP.

§ 26. 1. W skład Rady Naczelnej wchodzi 65—75 członków.

2. Komendanci chorągwi, redaktorzy naczelni pism harcerskich, komendanci centralnych szkół organizacyjnych i kierownicy centralnych placówek harcerskich, którzy nie są członkami Rady Naczelnej, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada Naczelna zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto Rada Naczelna zbiera się na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej bądź 1/3 ogółu członków Rady.

4. Posiedzenia Rady Naczelnej zwołuje oraz ustala ich porządek Prezydium Rady.

5. Dla wykonania określonych zadań Rada Naczelna może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 27. 1. Rada Naczelna jest najwyższą władzą ZHP w okresie między zjazdami.

2. W ramach uchwał Zjazdu Rada Naczelna podejmuje decyzje w sprawach:
1) pracy i rozwoju ZHP,
2) stanowiska ZHP wobec ważnych społecznych problemów wychowania dzieci i młodzieży,
3) kontroli realizacji uchwał i wytycznych Zjazdu oraz Rady Naczelnej,
4) przyjmowania sprawozdań Prezydium Rady Naczelnej, Głównej Kwatery oraz Komisji Instruktorskiej,
5) przyjmowania bilansów rocznych na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej i zatwierdzania budżetu ZHP na następny rok.

§ 28. Rada Naczelna wybiera ze swego grona Prezydium w składzie 15—19 osób, w tym Naczelnika ZHP i jego zastępców, którzy stanowią Główną Kwaterę ZHP.

§ 29. 1. Prezydium Rady Naczelnej w okresie między plenarnymi posiedzeniami Rady:
1) kieruje i pomaga w pracy chorągwiom i centralnym placówkom harcerskim,
2) ustala regulaminy organizacyjne w ramach uprawnień przekazanych przez Radę Naczelną,
3) decyduje o nabyciu i zbyciu majątku ZHP,
4) ustala wysokość składek członkowskich oraz innych opłat organizacyjnych.

2. W okresie między posiedzeniami Rady Naczelnej Prezydium może w uzasadnionych wypadkach podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Rady Naczelnej z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu Rady Naczelnej.

§ 30. 1. Główna Kwatera sprawuje bieżące kierownictwo działalnością ZHP i reprezentuje go na zewnątrz.

2. Do składania w imieniu ZHP oświadczeń w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: Naczelnik ZHP i jego zastępcy. W sprawach wynikających ze stosunku pracy ZHP działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 31. 1. Centralna Komisja Rewizyjna ZHP składa się z 13 członków.

2. Centralna Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad zgodnością działalności władz Związku z przepisami prawa, statutem ZHP i uchwałami Rady Naczelnej oraz nad działalnością finansowo-gospodarczą.

3. Centralna Komisja Rewizyjna działa zgodnie z regulaminem opracowanym przez siebie.

Rozdział 6.

Władze terenowe.

§ 32. Władzami chorągwi ZHP są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza,
2) rada chorągwi,
3) komenda chorągwi,
4) komisja rewizyjna chorągwi.

§ 33. 1. W konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi biorą udział z głosem decydującym delegaci wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym członkowie ustępujących władz chorągwi.

2. Zwykła konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi odbywa się raz na 4 lata. Zwołuje ją rada chorągwi. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada chorągwi z wła-

snej inicjatywy, na wniosek Prezydium Rady Naczelnej lub na żądanie 1/3 ilości rad hufców.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:

1) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,
2) rozpatruje sprawozdania ustępującej rady chorągwi i komisji rewizyjnej chorągwi,
3) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium ustępującej radzie chorągwi,
4) wybiera radę chorągwi i komisję rewizyjną chorągwi.

§ 34. 1. W skład rady chorągwi wchodzi 25—41 instruktorów.

2. Komendanci hufców, którzy nie są członkami rady chorągwi, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada chorągwi zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery ZHP bądź 1/3 członków rady chorągwi.

4. Zebrania rady zwołuje komenda chorągwi. Radzie przewodniczy komendant chorągwi.

5. Dla wykonania określonych zadań rada chorągwi może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 35. Rada chorągwi:

1) wytycza główne kierunki pracy chorągwi,
2) ocenia ważniejsze poczynania programowe i organizacyjne chorągwi,
3) rozpatruje sprawozdania komendy chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi oraz dokonuje oceny ich działalności,
4) wybiera ze swego grona komendę chorągwi w składzie 5—7 osób, w tym komendanta chorągwi i jego zastępców.

§ 36. 1. Komenda chorągwi jest organem prezydialnym i wykonawczym rady chorągwi i pod przewodnictwem komendanta chorągwi kieruje kolegialnie pracą chorągwi.

2. Komenda chorągwi:

1) wykonuje uchwały i zarządzenia naczelnych władz ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi i rady chorągwi,
2) kieruje i pomaga w pracy podległym jej jednostkom organizacyjnym,
3) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Radę Naczelną,
4) kontroluje wykonanie uchwał i zarządzeń władz ZHP przez podległe jej jednostki,
5) reprezentuje ZHP na terenie województwa.

3. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: komendant chorągwi, jego zastępcy albo inni członkowie komendy chorągwi, upoważnieni przez komendanta. W sprawach wynikających ze stosunku pracy komenda chorągwi działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 37. 1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 9 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej chorągwi określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 38. Władzami hufca ZHP są:

1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca,
2) rada hufca,
3) komenda hufca,
4) komisja rewizyjna hufca.

§ 39. 1. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca odbywa się raz na dwa lata. Zwołuje ją rada hufca.

2. W konferencji biorą udział na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną instruktorzy ZHP pracujący na terenie hufca.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:

1) dokonuje oceny oraz uchwala kierunki pracy programowej i rozwoju hufca,
2) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca oraz na wniosek komisji rewizyjnej decyduje o udzieleniu absolutorium ustępującej radzie hufca,
3) wybiera radę hufca i komisję rewizyjną hufca.

§ 40. 1. W skład rady hufca wchodzi 13—21 instruktorów.

2. Rada hufca zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie wyższych władz ZHP bądź 1/2 członków rady hufca.

3. Posiedzenia rady hufca zwołuje komenda hufca. Radzie przewodniczy komendant hufca.

4. Rada hufca:

1) ustala kierunki pracy hufca oraz ocenia jego działalność programową i organizacyjną,
2) rozpatruje sprawozdania komendy hufca i dokonuje oceny jej działalności,
3) wybiera komendę hufca w składzie 5—7 osób, w tym komendanta hufca.

§ 41. Komenda hufca kieruje całokształtem programowej, organizacyjnej i finansowo-gospodarczej działalności hufca, prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi oraz reprezentuje ZHP na terenie powiatu.

§ 42. 1. Komisja rewizyjna hufca składa się z 5 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej hufca określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 43. W miastach wyłączonych z województw i w miastach, gdzie działają co najmniej trzy hufce, mogą być powoływane przez Główną Kwaterę na wniosek komendy chorągwi komendy miejskie ZHP.

Rozdział 7.

Komisje instruktorskie.

§ 44. 1. Sprawy dyscyplinarne instruktorów oraz sporne sprawy między instruktorami i między instruktorami a władzami ZHP rozpatrują komisje instruktorskie ZHP.

2. Centralną Komisję Instruktorską w liczbie 19—25 osób powołuje Rada Naczelna, a komisje instruktorskie chorągwi w składzie 7—11 osób — rada chorągwi.

3. Zakres i zasady działania komisji instruktorskich określa regulamin zatwierdzony przez Radę Naczelną.

Rozdział 8.

Fundusze i gospodarka.

§ 45. 1. Na fundusze i majątek Związku składają się:

1) składki członkowskie,
2) opłaty organizacyjne,
3) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,
4) dochody z działalności gospodarczej i wydawniczej,
5) dochody z majątku,
6) darowizny i zapisy.

2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 9.

Przepisy końcowe.

§ 46. Uchwały w sprawie zmiany statutu podejmuje Zjazd ZHP większością 2/3 głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

§ 47. 1. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może powziąć Zjazd ZHP większością 3/4 głosów, przy obecności połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

2. W razie rozwiązania ZHP majątek przechodzi na własność Skarbu Państwa.

2.3. Statut ZHP, 1969 r.

2.3.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP

2.3.1.1. Pismo Zastępcy Naczelnika ZHP Włodzimierza Sarana do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu ZHP poczynionych przez IV Zjazd ZHP

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/2, dostęp MH w Warszawie

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
Warszawa
ul. Rakowiecka 2

Główna Kwatera Związku Harcerstwa Polskiego przesyła w załączeniu uchwalone przez IV Zjazd ZHP poprawki do Statutu ZHP zatwierdzonego zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 maja 1965 r. / Monitor Polski Nr 28 z 1965 r. poz. 155/ z prośbą o zatwierdzenie i ogłoszenie nowego tekstu w Monitorze Polskim.

Poprawki do Statutu ZHP zostały opracowane w oparciu o ustalenia organizacji młodzieżowych z grudnia 1967 r. wprowadzone do porozumienia ZMS, ZMW i ZHP z marca 1964 r. dotyczącego podziału terenu działania, ciągu wychowawczego i rozwoju kadry ZHP.

Ustalenia powyższe zostały zatwierdzone przez Komisję Młodzieżową KC PZPR działającą do V Zjazdu PZPR pod przewodnictwem Członka Biura Politycznego Sekretarza KC PZPR tow. Ryszarda Strzeleckiego i uzyskały aprobatę Sekretariatu KC PZPR.

Projekt poprawek do Statutu wnoszony przez Komisję Zjazdową pod obrady IV Zjazdu ZHP był konsultowany i otrzymał aprobatę Wydziału Organizacyjnego i komisji Młodzieżowej KC PZPR.

Z-ca Naczelnika ZHP
Włodzimierz Saran h, PL

Do wiadomości:
1. Tow. Tadeusz Rudolf – Z-ca Kierownika Wydziału Organizacyjnego KC PZPR.

Załączniki:
1. Statut ZHP ogłoszony w monitorze Polskim Nr 28 z 1965 r.
2. Uchwała IV Zjazdu ZHP w sprawie poprawek do Statutu ZHP.
3. Nowa wersja Statutu z uwzględnieniem poprawek uchwalonych przez IV Zjazd ZHP.

2.3.1.2. Uzupełnienie pismo Głównej Kwatery do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu poczynionych przez IV Zjazd ZHP

źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/3, dostęp MH w Warszawie

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
w Warszawie

W odpowiedzi na pisma Nr. nr. AC-196/69 z dnia 8.III.69 r. i z dnia 2.V.1969 r. w sprawie przesłania szczegółowych uzasadnień do zmian w Statucie ZHP dokonanych na IV Zjeździe Główna Kwatera ZHP wyjaśnia, co następuje:

Ad. zmian w rozdziale 2 Statutu:

Są one podyktowane potrzebą mocniejszego podkreślenia samodzielności ZHP w polskim ruchu młodzieżowym, wskazania na wszystkich partnerów ZHP w tym ruchu i precyzyjniejszego określenia zadań ZHP w tworzeniu tzw. ciągu wychowawczego między ZHP a pozostałymi organizacjami młodzieżowymi w Polsce.

Ad. Zmian w rozdziale 3 Statutu:

1. W sprawie wieku członków organizacji

Poprawki muszą nastąpić tu na skutek korekt wniesionych w 1967 r. do „Porozumienia międzyorganizacyjnego" zatwierdzonych przez Komisję ds. Młodzieży KC PZPR. Korekty te znoszą górną granicę wieku członków ZHP i profilują działalność harcerstwa w szkole średniej/drużyny specjalnościowe i Młodzieżowe Kręgi Instruktorskie/.

2. W sprawie kryteriów jakim powinien odpowiadać kandydat na instruktora oraz Praw i Obowiązków Instruktora ZHP

Poprawki poczynione w tym przedmiocie są podyktowane dwoma przesłankami:

a/ dotychczasowe określenie w pkt. 2 § 11 rozdz. III Statutu że „instruktorem jest członek ZHP, który ukończył 16 lat życia i pełni funkcję o charakterze wychowawczym lub organizacyjnym" jest mało precyzyjne i pozwala na dowolną interpretację szczególnie w części mówiącej o funkcji wychowawczej i organizacyjnej. Nie jest jasno powiedziane, które funkcje w ZHP kwalifikują się do rzędu funkcji instruktorskich. Wymaga to precyzyjniejszego określenia.

b/ Zjazdowi przedłożono kartę praw i obowiązków instruktora ZHP, która dość szczegółowo określa prawa i obowiązki instruktorów. W związku z tym w Statucie winny się znaleźć tylko sprawy główne traktujące o prawach i obowiązkach instruktorów, sprawy szczegółowe przenosząc do karty praw i do ich przepisów wykonawczych.

Ponadto karta praw musi być usankcjonowana literą Statutu jako dokument ze Statutu wynikający i posiadający moc prawną.

Ad. Zmiany w rozdziale 4 Statutu:

1. W sprawie terenów działania organizacji

Poprawki poczynione w tym przedmiocie są następstwem korekt do „Porozumienia międzyorganizacyjnego" określających teren działania organizacji młodzieżowych, zatwierdzonych przez Komisję KC PZPR ds. Młodzieży.

2. W sprawie stworzenia nowego ogniwa organizacyjnego w strukturze Związku w postaci Związków Drużyn / szczepy, rejony- ośrodki/ Związku Drużyn, które masowo powstały w okresie ostatniego 4-lecia aktualnie obejmują 90 % drużyn i stanowią ogniowo pośrednie miedzy hufcem/powiatem/a drużyną/szkołą/ .....[1] dotychczas przez Komendy Hufców, których to rola w związku z rozwojem ilościowym ZHP znacznie są zmieniła w systemie kierowania organizacją.

Wymagają one usankcjonowania Statutem.

Ad. Zmian w rozdziale 5 i 6 Statutu:

1. W sprawie oddzielenia Komisji Rewizyjnych jako organów kontrolnych od innych organów władzy ZHP oraz w sprawie rozszerzenia składu ilościowego Komisji Rewizyjnej na poszczególnych szczeblach.

---

[1] Brak części tekstu prawdopodobnie jednego wersu. (Przyp. K.M.)

Oddzielenie Komisji Rewizyjnych od innych organów władz ZHP wydaje się konieczne ze względu na inną specyficzną funkcję tychże komisji i ich niezawisłość w stosunku do pozostałych organów władz ZHP. Dotychczas było to mało precyzyjnie sformułowane. Potrzebę rozszerzenia składu ilościowego Komisji Rewizyjnych uzasadnia się zwiększająca się ilością zadań tych komisji wobec szybkiego rozwoju ilościowego organizacji i szczupłego, nieproporcjonalnego do tego wzrostu aparatu etatowego Związku.

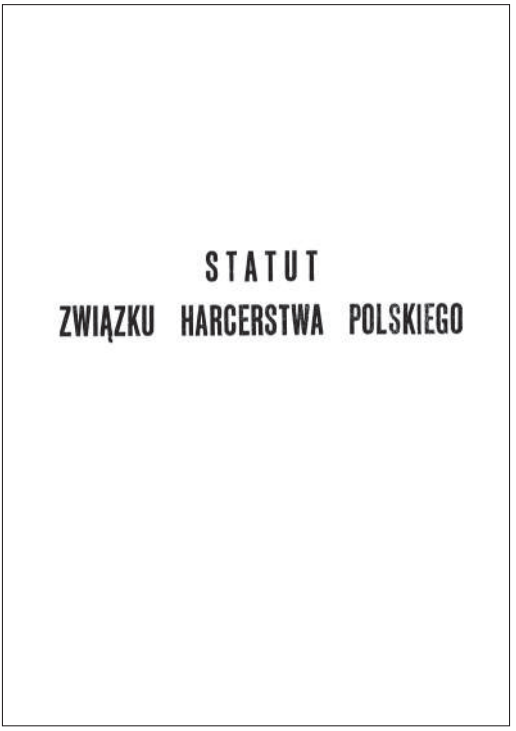
Ad. Zmian w rozdziale 7 Statutu:

W sprawie rozszerzenia funkcji Komisji Instruktorskiej, przekształcenia ich z organów orzekających w sprawach dyscyplin w organy wnikające we wszystkie sprawy instruktorskie

Ze względu na masowe zapotrzebowanie w organizacji na kadrę instruktorską i niebezpieczeństwo obniżenia wymogów stawianych kadrze potrzebne jest zwiększenie społecznego nadzoru nad tą kadrą oraz rozszerzenia ogniwa organizacyjnych, podejmujących....[2]

2.3.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r., ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 VIII 1969 r.

źródło:
Monitor Polski, nr 37, 1969 r., poz. 308, dostęp zbiory własne

STATUT
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

[2] Brak części tekstu. (Przyp. K.M.)

IV Zjazd 14-16 X 1968

GK Z H P
Biblioteka
Nr inw. B 59/2

Na zlecenie GK ZHP wydało Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, ul. Konopnickiej 6. Nakład 70 000 + 251 egz. Format B6. Objętość 0,625 ark. druk. Papier druk. sat. kl. V 70 g B1. Oddano do składu w listopadzie 1969 r. Podpisano do druku w styczniu 1970 r. Wojskowa Drukarnia w Gdyni. Zamówienie 2414. L-7 Cena zł 1,60

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 2 lipca 1959 r.

w sprawie uznania „Związku Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Na podstawie art. 47 i 51 prawa o stowarzyszeniach z dnia 27 października 1932 r. (Dz. U. Nr 94, poz. 808 z późniejszymi zmianami) zarządza się, co następuje:

§ 1. Związek Harcerstwa Polskiego uznaje się za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

§ 2. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" nadaje się statut, który będzie ogłoszony w *Monitorze Polskim*.

§ 3. Stowarzyszeniu „Związek Harcerstwa Polskiego" nadaje się przywilej wyłączności działania na całym obszarze Państwa w dziedzinie organizowania i prowadzenia pracy wychowawczej wśród młodzieży przy pomocy zespołu środków wychowawczych objętych metodą harcerską oraz przywilej wyłączności posługiwania się nazwą, odznakami i mundurem harcerskim.

§ 4. Traci moc rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 kwietnia 1936 r. o uznaniu stowarzyszenia „Związek Harcerstwa Polskiego" za stowarzyszenie wyższej użyteczności (Dz. U. Nr 28, poz. 228).

§ 5. Wykonanie rozporządzenia porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Oświaty.

§ 6. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów:
J. Cyrankiewicz

(*Dziennik Ustaw* Nr 44, poz. 272)

ZARZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH z dnia 13 sierpnia 1969 r.

w sprawie ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Dz. U. Nr 18, poz. 121) zarządza się, co następuje:

§ 1. Ustala się i ogłasza statut stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego", stanowiący załącznik do zarządzenia.

§ 2. Traci moc zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 maja 1965 r. w sprawie ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (*Monitor Polski* Nr 28, poz. 155).

§ 3. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych:
K. Świtała

(*Monitor Polski* Nr 37, poz. 308).

STATUT ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Rozdział 1
NAZWA, TEREN DZIAŁALNOŚCI I SIEDZIBA.

§ 1. Związek Harcerstwa Polskiego, zwany dalej w skrócie „ZHP", jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności i posiada osobowość prawną.

§ 2. 1. ZHP rozwija swą działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

2. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

§ 3. 1. ZHP jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze czynny udział w jej pracach.

2. ZHP współdziała z organizacjami pionierskimi i młodzieżowymi krajów socjalistycznych oraz z postępowymi organizacjami młodzieżowymi na całym świecie.

3. ZHP utrzymuje kontakty z młodzieżą Polonii zagranicznej.

§ 4. ZHP używa organizacyjnych odznak i mundurów oraz pieczęci według wzorów zatwierdzonych przez właściwe organy administracji państwowej.

Rozdział 2
CHARAKTER, CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA.

§ 5. 1. ZHP jest ideowo-wychowawczą, masową, dobrowolną organizacją zuchów, harcerzy i instruktorów.

2. ZHP stanowi samodzielną część polskiego ruchu młodzieżowego. Współpracując ze Związkiem Młodzieży Socjalistycznej, Związkiem Młodzieży Wiejskiej, Zrzeszeniem Studentów Polskich oraz Kołami Młodzieży Wojsko-

wej, ZHP kształtuje oblicze ideowo-polityczne dzieci, dorastającej młodzieży i wychowawców skupionych w swych szeregach, stara się wyrabiać u swych członków poczucie jedności ideowej z bratnimi organizacjami, dąży, by harcerze wstępowali do ZMS lub ZMW dla kontynuacji społecznej, obywatelskiej działalności rozpoczętej w harcerstwie.

3. ZHP współpracuje z organizacjami społecznymi zajmującymi się pracą wychowawczą wśród dzieci i młodzieży i prowadzi działalność wychowawczą również wśród dzieci i młodzieży niezorganizowanej.

§ 6. 1. ZHP pracuje pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wychowuje swych członków na gorących patriotów, aktywnych i odpowiedzialnych współgospodarzy Polski Ludowej.

2. ZHP wiąże harcerzy z rewolucyjnym ruchem społecznym i wychowuje każdego z nich na obywatela:

— oddanego walce o rozkwit i szczęście socjalistycznej Ojczyzny, wiążącego swą przyszłość ze zwycięstwem idei socjalizmu i pokoju,

— uznającego sprawy niepodległości i wolności innych narodów za nierozdzielne z interesami własnego narodu,

— wrażliwego na krzywdę społeczną, odważnego i nieustępliwego w walce ze złem, stającego zawsze w obronie krzywdzonych i prześladowanych,

— świadomie pracującego nad własnym charakterem, potępiającego egoizm, skromnego, prawdomównego, samodzielnego i zdyscyplinowanego, umiejącego współżyć w zespole i podporządkować się jego decyzjom, znajdującego radość w działaniu, pracy i zabawie,

— myślącego, pogłębiającego ciągle swą wiedzę, podążającego za postępem nauki i techniki, gotowego ulepszać świat własnym wysiłkiem,

— zdolnego służyć obronnym potrzebom socjalistycznej Ojczyzny.

§ 7. 1. Swe ideały wychowawcze ZHP czerpie z postępowych, humanistycznych tradycji narodu polskiego, rewolucyjnych tradycji bohaterskiej klasy robotniczej i międzynarodowego ruchu robotniczego, z tradycji walk narodu polskiego o wolność, niepodległość i sprawiedliwość społeczną, z najpiękniejszych tradycji kultury polskiej, z tradycji postępowych ruchów młodzieżowych w Polsce, w tym również z postępowego nurtu harcerstwa.

2. W realizacji zadań wychowawczych ZHP współdziała z nauczycielstwem, kształtuje wśród dzieci i młodzieży aktywny stosunek do nauki i obowiązków szkolnych, pomaga im poznawać i rozumieć świat, zdobywać wiedzę i korzystać z osiągnięć współczesnej techniki i kultury.

3. W swej pracy ZHP korzysta z poparcia rad i kół przyjaciół harcerstwa oraz sekcji przyjaciół harcerstwa w komitetach rodzicielskich, które swym społecznym autorytetem wspierają wysiłki Związku. Współdziałając z nimi ZHP stara się wiązać swą pracę wśród dzieci i młodzieży z troską wychowawczą rodziców oraz z działalnością społeczno-wychowawczą Frontu Jedności Narodu.

4. Stawiając przed harcerzami wysokie wymagania wzorowej postawy w nauce i życiu codziennym organizacja troszczy się o zaspokojenie potrzeb dzieci i młodzieży w zakresie pełnego wykorzystania prawa do nauki, możliwości wypoczynku, przygotowania do pracy zawodowej i wszechstronnego rozwoju osobowości.

5. ZHP jest organizacją świecką, w swej pracy wychowawczej kieruje się zasadami naukowego światopoglądu.

Rozdział 3
CZŁONKOWIE, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI.

§ 8. Członkami ZHP są:

1) zuchy i harcerze,
2) instruktorzy.

§ 9. 1. Zuchem jest członek ZHP w wieku ucznia klasy II—IV szkół podstawowych.

2. Harcerzem jest członek ZHP w wieku ucznia klasy V—VIII szkół podstawowych, szkół średnich (ogólnokształcących i zawodowych) oraz zasadniczych szkół zawodowych, który zgłosił akces przynależności do drużyny harcerskiej, specjalnościowej lub młodzieżowego kręgu instruktorskiego.

3. Młodzież w wieku uczniów szkół podstawowych jest przyjmowana do drużyny za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.

§ 10. Zuchy i harcerze mają następujące prawa i obowiązki:

1) przestrzegania Prawa i Obietnicy Zucha oraz Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego,
2) uczestniczenia w pracy ZHP i należenia do jednej z drużyn zuchowych lub harcerskich; harcerze mają ponadto prawo wybierania funkcyjnych i współdziałania w swym zastępie, drużynie i w szczepie,
3) przestrzegania dyscypliny organizacyjnej,
4) noszenia munduru i odznaki ZHP,
5) regularnego opłacania składki członkowskiej,
6) korzystania z urządzeń i placówek ZHP.

§ 11. Instruktorem ZHP może zostać obywatel PRL, który pragnie pracować z dziećmi i młodzieżą przyjmując zasady ideowo-wychowawcze i organizacyjne Związku.

§ 12. 1. Warunkami przyjęcia w poczet instruktorów ZHP są:

1) ukończenie 16 lat życia,
2) ukończenie z wynikiem pomyślnym kursu dla drużynowych lub uzyskanie odpowiedniego uprawnienia specjalistycznego,
3) złożenie Zobowiązania Instruktorskiego,
4) podjęcie w ZHP funkcji instruktorskiej.

2. Za funkcję instruktorską uważa się każdą funkcję organizacyjną w ZHP począwszy od przybocznego w drużynie harcerskiej (zuchowej) lub zastępcy przewodniczącego w kręgu instruktorskim.

§ 13. Instruktor ZHP ma prawo:

1) współtworzyć program działania i współuczestniczyć w przygotowywaniu decyzji swych władz harcerskich oraz wypowiadać się o działalności wszystkich instancji ZHP,
2) wybierać i być wybieranym do władz ZHP,
3) nosić mundur i odznaki ZHP.

§ 14. Instruktor ZHP ma obowiązek:

1) być dla młodzieży przykładem wcielania w życie celów i zasad ideowych ZHP, przestrzegać Statutu i Zobowiązania Instruktorskiego oraz uchwał i zarządzeń władz harcerskich,
2) aktywnie uczestniczyć w działalności Związku, realizować program organizacji, być czynnym członkiem kręgu instruktorskiego, systematycznie opłacać składki instruktorskie oraz pełnić funkcję instruktorską, zgodnie z przydziałem służbowym dokonanym przez harcerską instancję zwierzchnią,
3) dbać o zdrowie i bezpieczeństwo powierzonej sobie młodzieży, występować wobec społeczeństwa i władz jako rzecznik jej potrzeb i interesów.

§ 15. Szczegółowe prawa i obowiązki instruktora ZHP określa „Karta praw i obowiązków instruktora", przyjęta przez Zjazd ZHP.

§ 16. 1. Zasady oraz sposób przyjmowania i zwalniania członków ZHP ustala Rada Naczelna.

2. Usunięcie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie decyzji władz ZHP lub komisji instruktorskiej za następujące przewinienia:

1) przekroczenie zasad Statutu lub Zobowiązania Instruktorskiego,
2) działanie na szkodę dzieci i młodzieży,

3) zaleganie ze składkami przez okres dłuższy niż 6 miesięcy.

3. Usuniętemu przysługuje prawo odwołania się w terminie jednego miesiąca do władzy nadrzędnej lub komisji instruktorskiej wyższego szczebla. Odwołującemu się nie przysługują prawa członkowskie do czasu ostatecznej decyzji w sprawie złożonego odwołania.

Rozdział 4
USTRÓJ ZHP.

§ 17. 1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi ZHP są:
1) drużyny zuchowe i harcerskie,
2) kręgi instruktorskie.

2. Głównym terenem działania ZHP są szkoły podstawowe, w których działają drużyny zuchowe i harcerskie. Ponadto drużyny zuchowe i harcerskie mogą być organizowane w placówkach oświatowo-wychowawczych, w zakładach leczniczych oraz w środowiskach mieszkaniowych, np. przy komitetach osiedlowych Frontu Jedności Narodu.

3. W szkołach średnich (ogólnokształcących i zawodowych) oraz zasadniczych szkołach zawodowych dla nie pracujących są organizowane harcerskie drużyny specjalnościowe i młodzieżowe kręgi instruktorskie ZHP.

4. Młodzieżowe kręgi instruktorskie są organizowane w zakładach kształcenia nauczycieli; mogą być również organizowane przy instancjach harcerskich.

5. Organizowanie drużyn w innych wypadkach odbywa się za zgodą Głównej Kwatery ZHP.

6. Utworzenie drużyny wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca w porozumieniu z kierownictwem (dyrekcją) szkoły (placówki, zakładu).

§ 18. 1. Kręgi instruktorskie są organizowane przy:
1) związkach drużyn (skupiających instruktorów danego szczepu, ośrodka, rejonu),

2) instancjach harcerskich (skupiających instruktorów z przydziałem służbowym do danej instancji).

2. Kręgi instruktorskie mają za zadanie:
1) współuczestniczyć w tworzeniu programu działania ZHP, inicjować oraz organizować społeczną działalność ZHP na swoim terenie,
2) być rzecznikiem spraw dzieci i dorastającej młodzieży oraz współdziałać w tym zakresie ze szkołą i czynnikami społecznymi,
3) podnosić kwalifikacje instruktorskie, poziom ideowo-polityczny oraz wiedzę ogólną instruktorów,
4) wyrażać opinię o pracy drużynowych i innych instruktorów, o wnioskach w sprawie przyznania im nagród, wyróżnień itp.,
5) dbać o zaspokajanie potrzeb kulturalnych instruktorów.

3. Młodzieżowe kręgi instruktorskie zrzeszają instruktorów i osoby przygotowujące się do podjęcia funkcji instruktora. Zakres zadań i zasady pracy tych kręgów określa Główna Kwatera ZHP.

§ 19. 1. Drużyny działające w jednej szkole łączą się w szczep. Drużyny i szczepy mogą tworzyć związek drużyn, zwany ośrodkiem lub rejonem.

2. Zadania, zasady organizacji pracy oraz powoływanie władz związków drużyn określa Główna Kwatera ZHP.

§ 20. Drużyny zuchowe i harcerskie, związki drużyn oraz kręgi instruktorskie z jednego powiatu (miasta stanowiącego powiat lub dzielnicy w mieście wyłączonym z województwa) tworzą hufiec ZHP. Utworzenie hufca według innych zasad wymaga zgody Głównej Kwatery ZHP.

§ 21. Wszystkie hufce działające na terenie województwa (miasta wyłączonego z województwa) tworzą chorągiew ZHP.

§ 22. 1. Drużyny, związki drużyn, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie ZHP mogą posiadać nazwy.

2. Nazwy i numerację drużyn, związków drużyn i kręgów instruktorskich zatwierdzają komendy hufców, nazwy zaś hufców i chorągwi — Główna Kwatera ZHP.

§ 23. 1. Władze Związku pochodzą z wyboru. Wybory w ZHP przeprowadza się zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 uprawnionych do głosowania.

2. Członek władz ZHP może być odwołany uchwałą powziętą zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. Odwołanie komendanta hufca wymaga zatwierdzenia przez komendę chorągwi, a komendanta chorągwi — przez Prezydium Rady Naczelnej.

3. Rada Naczelna, rady chorągwi i rady hufców są uprawnione do przyjmowania rezygnacji swych członków oraz mogą dokooptować nowych członków. Liczba osób dokooptowanych nie może przekraczać: 1/5 składu Rady Naczelnej, 1/3 rady chorągwi i 1/2 rady hufca w stosunku do liczby osób wybranych przez Zjazd ZHP lub konferencję sprawozdawczo-wyborczą.

4. Do Rady Naczelnej i rady chorągwi można być wybranym w zasadzie tylko przez dwie kolejne kadencje. W każdej kadencji skład tych władz podlega odnowieniu co najmniej w 1/3.

§ 24. Uchwały władz ZHP są podejmowane — o ile Statut nie stanowi inaczej — zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania i obowiązują władze niższego szczebla oraz wszystkich członków ZHP.

§ 25. Członkowie ZHP mają prawo zgłaszać wnioski, postulaty i uwagi dotyczące życia i działalności Związku.

Rozdział 5.

WŁADZE NACZELNE.

§ 26. 1. Najwyższą władzą ZHP jest Zjazd.

2. W okresie międzyzjazdowym władzami naczelnymi ZHP są:
1) Rada Naczelna Związku Harcerstwa Polskiego,
2) Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
3) Główna Kwatera ZHP.

3. Organem powołanym przez Zjazd do kontroli działalności ZHP w okresie między zjazdami jest Centralna Komisja Rewizyjna ZHP.

§ 27. 1. Zwykły Zjazd odbywa się co 4 lata. Zwołuje go Rada Naczelna ogłaszając o tym w prasie organizacyjnej co najmniej na dwa miesiące przed wyznaczonym terminem z podaniem proponowanego porządku obrad.

2. Nadzwyczajny Zjazd zwołuje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub na wniosek 1/3 ogólnej ilości rad chorągwi.

3. Delegatami na Zjazd z głosem decydującym są członkowie ZHP wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym — członkowie ustępujących władz naczelnych.

§ 28. Zjazd:
1) uchwala projekt Statutu, Prawo i Obietnicę Zucha, Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie, hymn Związku oraz Zobowiązanie Instruktorskie,
2) decyduje o podstawowych sprawach ideowo-wychowawczych i programowych Związku,
3) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Centralnej Komisji Rewizyjnej oraz na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium Radzie Naczelnej,
4) wybiera Radę Naczelną ZHP oraz Centralną Komisję Rewizyjną ZHP.

§ 29. 1. W skład Rady Naczelnej wchodzi 65—75 członków.

2. Komendanci chorągwi, redaktorzy naczelni pism harcerskich, komendanci centralnych szkół organizacyj-

nych i kierownicy centralnych placówek harcerskich, którzy nie są członkami Rady Naczelnej, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada Naczelna zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto Rada Naczelna zbiera się na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej bądź 1/3 ogółu członków Rady.

4. Posiedzenia Rady Naczelnej zwołuje oraz ustala ich porządek Prezydium Rady.

5. Dla wykonania określonych zadań Rada Naczelna może powoływać stale lub doraźne komisje.

§ 30. 1. Rada Naczelna jest najwyższą władzą ZHP w okresie między zjazdami.

2. W ramach uchwał Zjazdu Rada Naczelna podejmuje decyzje w sprawach:

1) pracy i rozwoju ZHP,
2) stanowiska ZHP wobec ważnych społecznych problemów wychowania dzieci i młodzieży,
3) kontroli realizacji uchwał i wytycznych Zjazdu oraz Rady Naczelnej,
4) przyjmowania sprawozdań Prezydium Rady Naczelnej, Głównej Kwatery oraz Komisji Instruktorskiej,
5) przyjmowania bilansów rocznych na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej i zatwierdzania budżetu ZHP na następny rok.

§ 31. Rada Naczelna wybiera ze swego grona Prezydium w składzie 15—19 osób, w tym Naczelnika ZHP i jego zastępców, którzy stanowią Główną Kwaterę ZHP.

§ 32. 1. Prezydium Rady Naczelnej w okresie między plenarnymi posiedzeniami Rady:

1) kieruje oraz pomaga w pracy chorągwiom i centralnym placówkom harcerskim,
2) ustala regulaminy organizacyjne w ramach uprawnień przekazanych przez Radę Naczelną,
3) decyduje o nabyciu i zbyciu majątku ZHP,

4) ustala wysokość składek członkowskich oraz innych opłat organizacyjnych.

2. W okresie między posiedzeniami Rady Naczelnej Prezydium może w uzasadnionych wypadkach podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Rady Naczelnej z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu Rady Naczelnej.

§ 33. 1. Główna Kwatera sprawuje bieżące kierownictwo działalnością ZHP i reprezentuje Związek na zewnątrz.

2. Do składania w imieniu ZHP oświadczeń w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: Naczelnik ZHP i jego zastępcy. W sprawach wynikających ze stosunku pracy ZHP działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 34. 1. W skład Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP wchodzi 13—21 członków.

2. Centralna Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad zgodnością działalności władz Związku z przepisami prawa, Statutem ZHP i uchwałami Rady Naczelnej oraz nad działalnością finansowo-gospodarczą.

3. Centralna Komisja Rewizyjna działa zgodnie z regulaminem opracowanym przez siebie.

Rozdział 6.
WŁADZE TERENOWE.

§ 35. 1. Najwyższą władzą ZHP w chorągwi jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza.

2. W okresie między konferencjami władzami chorągwi są:

1) rada chorągwi,
2) komenda chorągwi.

3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą do kontroli działalności ZHP w chorągwi

w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna chorągwi.

§ 36. 1. W konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi biorą udział z głosem decydującym delegaci wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym członkowie ustępujących władz chorągwi.

2. Zwykła konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi odbywa się raz na 4 lata. Zwołuje ją rada chorągwi. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada chorągwi z własnej inicjatywy, na wniosek Prezydium Rady Naczelnej lub na żądanie 1/3 ilości rad hufców.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:

1) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,
2) rozpatruje sprawozdania ustępującej rady chorągwi i komisji rewizyjnej chorągwi,
3) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium ustępującej radzie chorągwi,
4) wybiera radę chorągwi i komisję rewizyjną chorągwi.

§ 37. 1. W skład rady chorągwi wchodzi 25—41 instruktorów.

2. Komendanci hufców, którzy nie są członkami rady chorągwi, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada chorągwi zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery ZHP bądź 1/3 członków rady chorągwi.

4. Zebrania rady zwołuje komenda chorągwi. Radzie przewodniczy komendant chorągwi.

5. Dla wykonania określonych zadań rada chorągwi może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 38. Rada chorągwi:

1) wytycza główne kierunki pracy chorągwi,

2) ocenia ważniejsze poczynania programowe i organizacyjne chorągwi,
3) rozpatruje sprawozdania komendy chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi oraz dokonuje oceny ich działalności,
4) wybiera ze swego grona komendę chorągwi w składzie 5—7 osób, w tym komendanta chorągwi i jego zastępców.

§ 39. 1. Komenda chorągwi jest organem prezydialnym i wykonawczym rady chorągwi i pod przewodnictwem komendanta chorągwi kieruje kolegialnie pracą chorągwi.

2. Komenda chorągwi:

1) wykonuje uchwały i zarządzenia naczelnych władz ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi i rady chorągwi,
2) kieruje i pomaga w pracy podległym jej jednostkom organizacyjnym,
3) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Radę Naczelną,
4) kontroluje wykonanie uchwał i zarządzeń władz ZHP przez podległe jej jednostki,
5) reprezentuje ZHP na terenie województwa.

3. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: komendant chorągwi, jego zastępcy albo inni członkowie komendy chorągwi upoważnieni przez komendanta. W sprawach wynikających ze stosunku pracy komenda chorągwi działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 40. 1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 9—13 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej chorągwi określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna chorągwi.

§ 36. 1. W konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi biorą udział z głosem decydującym delegaci wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym członkowie ustępujących władz chorągwi.

2. Zwykła konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi odbywa się raz na 4 lata. Zwołuje ją rada chorągwi. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada chorągwi z własnej inicjatywy, na wniosek Prezydium Rady Naczelnej lub na żądanie 1/3 ilości rad hufców.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:

1) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,
2) rozpatruje sprawozdania ustępującej rady chorągwi i komisji rewizyjnej chorągwi,
3) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium ustępującej radzie chorągwi,
4) wybiera radę chorągwi i komisję rewizyjną chorągwi.

§ 37. 1. W skład rady chorągwi wchodzi 25—41 instruktorów.

2. Komendanci hufców, którzy nie są członkami rady chorągwi, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada chorągwi zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery ZHP bądź 1/3 członków rady chorągwi.

4. Zebrania rady zwołuje komenda chorągwi. Radzie przewodniczy komendant chorągwi.

5. Dla wykonania określonych zadań rada chorągwi może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 38. Rada chorągwi:

1) wytycza główne kierunki pracy chorągwi,

2) ocenia ważniejsze poczynania programowe i organizacyjne chorągwi,
3) rozpatruje sprawozdania komendy chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi oraz dokonuje oceny ich działalności,
4) wybiera ze swego grona komendę chorągwi w składzie 5—7 osób, w tym komendanta chorągwi i jego zastępców.

§ 39. 1. Komenda chorągwi jest organem prezydialnym i wykonawczym rady chorągwi i pod przewodnictwem komendanta chorągwi kieruje kolegialnie pracą chorągwi.

2. Komenda chorągwi:

1) wykonuje uchwały i zarządzenia naczelnych władz ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi i rady chorągwi,
2) kieruje i pomaga w pracy podległym jej jednostkom organizacyjnym,
3) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Radę Naczelną,
4) kontroluje wykonanie uchwał i zarządzeń władz ZHP przez podległe jej jednostki,
5) reprezentuje ZHP na terenie województwa.

3. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych wymagane jest współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: komendant chorągwi, jego zastępcy albo inni członkowie komendy chorągwi upoważnieni przez komendanta. W sprawach wynikających ze stosunku pracy komenda chorągwi działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 40. 1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 9—13 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej chorągwi określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 41. 1. Najwyższą władzą hufca jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca.

2. W okresie między konferencjami władzami hufca są:
1) rada hufca,
2) komenda hufca.

3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca do kontroli działalności ZHP w hufcu w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna hufca.

§ 42. 1. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca odbywa się raz na dwa lata. Zwołuje ją rada hufca.

2. W konferencji biorą udział na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną instruktorzy ZHP pracujący na terenie hufca.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:
1) dokonuje oceny oraz uchwala kierunki pracy programowej i rozwoju hufca,
2) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca oraz na wniosek komisji rewizyjnej decyduje o udzieleniu absolutorium ustępującej radzie hufca,
3) wybiera radę hufca i komisję rewizyjną hufca.

§ 43. 1. W skład rady hufca wchodzi 13—21 instruktorów.

2. Rada hufca zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie wyższych władz ZHP lub 1/2 członków rady hufca.

3. Posiedzenia rady hufca zwołuje komenda hufca. Radzie przewodniczy komendant hufca.

4. Rada hufca:
1) ustala kierunki pracy hufca oraz ocenia jego działalność programową i organizacyjną,
2) rozpatruje sprawozdania komendy hufca i dokonuje oceny jej działalności,
3) wybiera komendę hufca w składzie 5—7 osób, w tym komendanta hufca.

§ 44. Komenda hufca kieruje całokształtem programowej, organizacyjnej i finansowo-gospodarczej działalności hufca, prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi oraz reprezentuje ZHP na terenie powiatu.

§ 45. 1. Komisja rewizyjna hufca składa się z 3—7 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej hufca określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 46. W miastach wyłączonych z województw i w miastach, gdzie działają co najmniej trzy hufce, mogą być powoływane przez Główną Kwaterę na wniosek komendy chorągwi komendy miejskie ZHP.

Rozdział 7.
KOMISJE INSTRUKTORSKIE ZHP.

§ 47. 1. Komisje instruktorskie ZHP:
1) wnikają w całokształt spraw instruktorskich, oddziałują na kształtowanie właściwych norm postępowania instruktorów, na kształtowanie sylwetki ideowo-moralnej instruktora ZHP oraz stosunków między instruktorami a instancjami,
2) rozstrzygają instruktorskie sprawy dyscyplinarne i sporne.

2. Centralną Komisję Instruktorską w liczbie 19—25 osób powołuje Rada Naczelna, a komisje instruktorskie chorągwi w składzie 7—11 osób — rady chorągwi.

3. Zakres i zasady działania komisji instruktorskich określa regulamin zatwierdzony przez Radę Naczelną.

Rozdział 8.
FUNDUSZE I GOSPODARKA.

§ 48. 1. Na fundusze i majątek Związku składają się:
1) składki członkowskie,
2) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez

jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,
3) dochody z działalności gospodarczej i wydawniczej,
4) dochody z majątku,
5) darowizny i zapisy.

2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 9.
PRZEPISY KOŃCOWE.

§ 49. Uchwały w sprawie projektu zmiany Statutu podejmuje Zjazd ZHP większością 2/3 głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

§ 50. 1. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może powziąć Zjazd ZHP większością 3/4 głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

2. W razie rozwiązania ZHP majątek przechodzi na własność Skarbu Państwa.

(Monitor Polski Nr 37, poz. 308)

§ 41. 1. Najwyższą władzą hufca jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca.

2. W okresie między konferencjami władzami hufca są:
1) rada hufca,
2) komenda hufca.

3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca do kontroli działalności ZHP w hufcu w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna hufca.

§ 42. 1. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca odbywa się raz na dwa lata. Zwołuje ją rada hufca.

2. W konferencji biorą udział na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną instruktorzy ZHP pracujący na terenie hufca.

3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:
1) dokonuje oceny oraz uchwala kierunki pracy programowej i rozwoju hufca,
2) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca oraz na wniosek komisji rewizyjnej decyduje o udzieleniu absolutorium ustępującej radzie hufca,
3) wybiera radę hufca i komisję rewizyjną hufca.

§ 43. 1. W skład rady hufca wchodzi 13—21 instruktorów.

2. Rada hufca zbiera się co najmniej trzy razy do roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie wyższych władz ZHP lub 1/2 członków rady hufca.

3. Posiedzenia rady hufca zwołuje komenda hufca. Radzie przewodniczy komendant hufca.

4. Rada hufca:
1) ustala kierunki pracy hufca oraz ocenia jego działalność programową i organizacyjną,
2) rozpatruje sprawozdania komendy hufca i dokonuje oceny jej działalności,
3) wybiera komendę hufca w składzie 5—7 osób, w tym komendanta hufca.

§ 44. Komenda hufca kieruje całokształtem programowej, organizacyjnej i finansowo-gospodarczej działalności hufca, prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi oraz reprezentuje ZHP na terenie powiatu.

§ 45. 1. Komisja rewizyjna hufca składa się z 3—7 członków.

2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnej hufca określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 46. W miastach wyłączonych z województw i w miastach, gdzie działają co najmniej trzy hufce, mogą być powoływane przez Główną Kwaterę na wniosek komendy chorągwi komendy miejskie ZHP.

Rozdział 7.
KOMISJE INSTRUKTORSKIE ZHP.

§ 47. 1. Komisje instruktorskie ZHP:

1) wnikają w całokształt spraw instruktorskich, oddziałują na kształtowanie właściwych norm postępowania instruktorów, na kształtowanie sylwetki ideowo-moralnej instruktora ZHP oraz stosunków między instruktorami a instancjami,
2) rozstrzygają instruktorskie sprawy dyscyplinarne i sporne.

2. Centralną Komisję Instruktorską w liczbie 19—25 osób powołuje Rada Naczelna, a komisje instruktorskie chorągwi w składzie 7—11 osób — rady chorągwi.

3. Zakres i zasady działania komisji instruktorskich określa regulamin zatwierdzony przez Radę Naczelną.

Rozdział 8.
FUNDUSZE I GOSPODARKA.

§ 48. 1. Na fundusze i majątek Związku składają się:

1) składki członkowskie,
2) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,
3) dochody z działalności gospodarczej i wydawniczej,
4) dochody z majątku,
5) darowizny i zapisy.

2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 9.
PRZEPISY KOŃCOWE.

§ 49. Uchwały w sprawie projektu zmiany Statutu podejmuje Zjazd ZHP większością 2/3 głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

§ 50. 1. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może powziąć Zjazd ZHP większością 3/4 głosów, przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

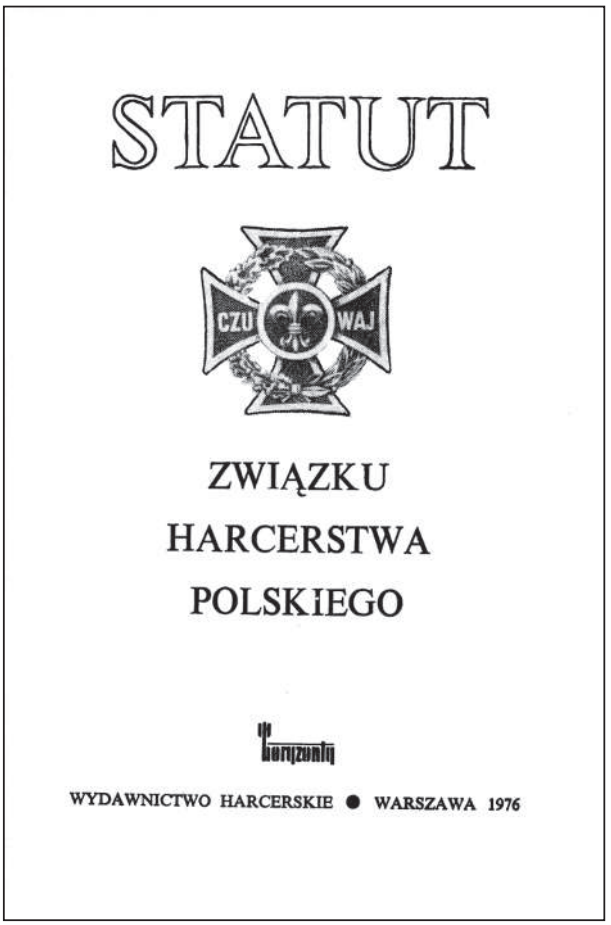
2. W razie rozwiązania ZHP majątek przechodzi na własność Skarbu Państwa.

(Monitor Polski Nr 37, poz. 308)

2.4. Statut ZHP z 1975 r.

2.4.1. Tekst Statutu ZHP ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 IX 1975 r.

źródło:
Monitor Polski, nr 31, 1975 r., poz. 194, dostęp zbiory własne

STATUT

CZU WAJ

ZWIĄZKU
HARCERSTWA
POLSKIEGO

Horyzonty

WYDAWNICTWO HARCERSKIE ● WARSZAWA 1976

ZARZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnią 18 września 1975 r.
w sprawie
ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Dz.U. Nr 18, poz. 121) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Ustala się i ogłasza statut stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego", stanowiący załącznik do zarządzenia.

§ 2.

Traci moc zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 sierpnia 1969 r. w sprawie ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Monitor Polski Nr 37, poz. 308).

§ 3.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych
S. Kowalczyk

Załącznik do
zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych
z dnia 18 września 1975 r. (poz. 194).

STATUT
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO

Rozdział 1

NAZWA, TEREN DZIAŁALNOŚCI I SIEDZIBA

§ 1.

Związek Harcerstwa Polskiego, zwany dalej w skrócie „ZHP", jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności i posiada osobowość prawną.

§ 2.

1. ZHP rozwija swą działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
2. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

§ 3.

ZHP jest członkiem Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej i wraz z bratnimi ideowopolitycznymi związkami młodzieży realizuje zadania wynikające z uchwał i postanowień władz Federacji.

§ 4.

1. ZHP jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze czynny udział w jej pracach.

2. ZHP współdziała z Leninowskim Komsomołem i Wszechzwiązkową Organizacją Pionierską im. W. I. Lenina, z organizacjami pionierskimi i młodzieżowymi pozostałych krajów wspólnoty socjalistycznej oraz z postępowymi organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi na całym świecie.
3. ZHP utrzymuje kontakty z młodzieżą Polonii zagranicznej.

Rozdział 2

CHARAKTER, CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA

§ 5.

1. ZHP jest ideowo-wychowawczą, polityczną, masową, dobrowolną organizacją uczniów i wychowawców, pracującą pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, przygotowującą dzieci i młodzież do aktywnego udziału w budowie socjalistycznej Polski.
2. ZHP swoją pracą umacnia jedność ideowopolityczną młodego pokolenia Polski Ludowej. Wszystkie wysiłki ZHP łączy we wspólnym froncie z poczynaniami bratnich organizacji młodzieżowych zrzeszonych w Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
3. ZHP przygotowuje swoich członków do kontynuowania działalności w bratnich związkach młodzieży.

§ 6.

ZHP wiąże swych członków z rewolucyjnym ruchem społecznym, wychowuje ich na gorących patriotów i internacjonalistów, aktywnych i rozumnych współgospodarzy Polski socjalistycznej. Każdego ze swych członków wychowuje na obywatela:
1) oddanego sercem, myślą i czynem walce o rozkwit i szczęście socjalistycznej Ojczyzny, wiążącego swą przyszłość ze zwycięstwem idei socjalizmu i pokoju,
2) mającego wysoką świadomość obywatelską, szanującego prawo i zasady dyscypliny społecznej, solidnie wypełniającego swoje obowiązki,
3) uznającego sprawy niepodległości i wolności innych narodów za nierozdzielne z interesami własnego narodu,
4) świadomie pracującego nad własnym charakterem, postępującego zgodnie z głoszonymi ideałami, wyrażającego swoje zaangażowanie ideowe w działaniu, w pracy i zabawie,
5) potępiającego egoizm, prawdomównego, samodzielnego, skromnego, umiejącego współżyć w zespole i podporządkować się jego decyzjom,
6) myślącego, pogłębiającego ciągle swą wiedzę, podążającego za postępem nauki i techniki, gotowego ulepszać świat własnym wysiłkiem,
7) zdolnego służyć obronnym potrzebom socjalistycznej Ojczyzny.

§ 7.

1. Swoje ideały wychowawcze ZHP czerpie z postępowych humanistycznych tradycji narodu polskiego, rewolucyjnych tradycji bohaterskiej klasy robotniczej i międzynarodowego ruchu robotniczego, z tradycji walk narodu polskiego o wolność, niepodległość i sprawiedliwość społeczną, z najpiękniejszych tradycji kultury polskiej, z tradycji postępowych ruchów młodzieżowych w Polsce, w tym również z postępowego nurtu harcerstwa.
2. ZHP jest organizacją świecką, w swojej pracy wychowawczej kieruje się zasadami naukowego światopoglądu.
3. W realizacji zadań wychowawczych ZHP, współpracując ze szkołą i nauczycielami, stawia swoim członkom wysokie wymagania, kształtuje wśród dzieci i młodzieży aktywny stosunek do nauki i obowiązków szkolnych, pomaga im poznawać

i rozumieć świat, zdobywać wiedzę i korzystać z osiągnięć współczesnej techniki i kultury.
4. ZHP współpracując z instytucjami i organizacjami społecznymi, zajmującymi się pracą wychowawczą wśród dzieci i młodzieży, prowadzi działalność ideowo-wychowawczą również wśród dzieci i młodzieży nie zorganizowanej.
5. ZHP jest aktywnym rzecznikiem potrzeb dzieci i młodzieży w zakresie pełnego wykorzystania prawa do nauki, możliwości wypoczynku, przygotowania do pracy zawodowej i wszechstronnego rozwoju osobowości.
6. W swej pracy ZHP korzysta z poparcia rad i kół przyjaciół harcerstwa oraz sekcji przyjaciół harcerstwa w komitetach rodzicielskich, które swym społecznym autorytetem wspierają wysiłki Związku. Współdziałając z nimi ZHP stara się wiązać swą pracę wśród dzieci i młodzieży z troską wychowawczą rodziców oraz z działalnością społeczno-wychowawczą Frontu Jedności Narodu.

Rozdział 3

CZŁONKOWIE, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI

§ 8.

1. Członkami ZHP mogą być dzieci i młodzież w wieku szkolnym oraz dorośli podejmujący dobrowolnie pracę w organizacji, którzy:
1) przyjęli i aktywnie wypełniają założenia programowe ZHP,
2) przestrzegają zasad ideowo-wychowawczych Związku i realizują jego uchwały,
3) działają w jednym z ogniw ZHP i systematycznie opłacają składki członkowskie (nie dotyczy to zuchów).
2. Uczniowie szkoły podstawowej są przyjmowani do ZHP za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.

§ 9.

1. Członkowie ZHP w wieku uczniów szkoły podstawowej działają w:
1) drużynach zuchowych,
2) drużynach harcerskich.
2. Członkowie w wieku uczniów szkoły ponadpodstawowej działają w drużynach Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej.
3. Członkowie ZHP — instruktorzy pełniący funkcje wychowawcze lub organizacyjne należą do kręgów instruktorskich.

§ 10.

1. Członkowie ZHP w wieku szkolnym mają następujące prawa i obowiązki:
1) aktywnego uczestniczenia w pracy ZHP i należenia do jednej z drużyn lub kręgu instruktorskiego,
2) przestrzegania prawa i obietnicy zucha — prawa i przyrzeczenia harcerskiego,
3) przestrzegania dyscypliny organizacyjnej,
4) noszenia munduru i oznak przynależności organizacyjnej,
5) regularnego opłacania składki członkowskiej,
6) korzystania z urządzeń i placówek ZHP i Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
2. Ponadto członkowie drużyn Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej po ukończeniu 16 roku życia mają prawo wybierać i być wybieranymi do władz ZHP.

§ 11.

Członkowie ZHP mają prawo zgłaszać wnioski, postulaty i uwagi dotyczące życia i działalności Związku.

§ 12.

Instruktorem ZHP może zostać obywatel PRL, który pragnie pracować z dziećmi i młodzieżą przyjmując zasady ideowo-wychowawcze i organizacyjne Związku.

§ 13.

1. Warunkami przyjęcia w poczet instruktorów ZHP są:

1) ukończenie 16 roku życia,
2) ukończenie z wynikiem pomyślnym kursu dla drużynowych lub uzyskanie odpowiedniego uprawnienia,
3) złożenie zobowiązania instruktorskiego,
4) podjęcie w ZHP funkcji instruktorskiej.

2. Za funkcję instruktorską uważa się każdą funkcję organizacyjną w ZHP począwszy od przybocznego w drużynie harcerskiej (zuchowej).

§ 14.

Instruktor ZHP ma prawo:

1) współtworzyć program działania i współuczestniczyć w przygotowywaniu decyzji swych władz harcerskich oraz wypowiadać się o działalności wszystkich instancji ZHP,
2) wybierać i być wybieranym do władz ZHP,
3) nosić mundur i odznaki ZHP.

§ 15.

Instruktor ZHP ma obowiązek:

1) być dla młodzieży przykładem wcielania w życie celów i zasad ideowych ZHP, przestrzegać statutu i zobowiązania instruktorskiego oraz uchwał i zarządzeń władz harcerskich,
2) aktywnie uczestniczyć w działalności Związku, realizować program organizacji, być czynnym członkiem kręgu instruktorskiego, systematycznie opłacać składki instruktorskie oraz pełnić funkcję instruktorską, zgodnie z przydziałem służbowym dokonanym przez harcerską instancję zwierzchnią,
3) dbać o powierzoną sobie młodzież, a zwłaszcza o jej zdrowie i bezpieczeństwo, występować wobec społeczeństwa i władz jako rzecznik jej potrzeb i interesów.

§ 16.

1. Szczegółowe prawa i obowiązki instruktora ZHP określa „Karta praw i obowiązków instruktora", przyjęta przez Zjazd ZHP.

2. Prawo dokonywania zmian i uzupełnień Karty, o której mowa w ust. 1, przysługuje z upoważnienia Zjazdu Radzie Naczelnej ZHP.

§ 17.

1. Za wzorową postawę władze ZHP mogą wyróżnić członka organizacji pochwałą, dyplomem i innymi formami uznania.

2. Najwyższym wyróżnieniem organizacyjnym Związku Harcerstwa Polskiego jest „Krzyż za Zasługi dla ZHP" nadawany zgodnie z regulaminem określonym przez Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

3. Za szczególne zasługi członkowie ZHP oraz jednostki organizacyjne mogą otrzymać najwyższe wyróżnienie w polskim ruchu młodzieżowym — odznakę im. Janka Krasickiego, którego życie i działalność jest dla młodzieży wzorem najofiarniejszej służby Ojczyźnie.

§ 18.

1. Wobec członków naruszających obowiązujące ich zasady programowo-organizacyjne i uchwały Związku mogą być stosowane następujące kary organizacyjne:

1) upomnienie,
2) nagana,
3) nagana z ostrzeżeniem,
4) wykluczenie z szeregów ZHP.

2. Kary organizacyjne są wymierzane przez radę drużyny, radę szczepu, krąg instruktorski oraz przez władze ZHP. Uchwała rady drużyny, rady szczepu o wykluczeniu harcerza z szeregów ZHP wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca

lub komendę związku drużyn gminnego, miejskiego, miasta i gminy.
3. Wykluczenie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie uchwały władz ZHP lub orzeczenia komisji instruktorskiej za następujące przewinienia:
1) przekroczenie zasad statutu lub zobowiązania instruktorskiego,
2) działanie na szkodę dzieci i młodzieży.
4. Wykluczonemu przysługuje prawo odwołania się w terminie jednego miesiąca do władzy nadrzędnej lub komisji instruktorskiej wyższego szczebla. W okresie od złożenia odwołania do czasu podjęcia uchwały przez władzę nadrzędną lub komisję instruktorską odwołujący się jest zawieszony w prawach członkowskich.
5. Po upływie pół roku od dnia wymierzenia kary upomnienia, nagany, nagany z ostrzeżeniem członek ZHP może ubiegać się o jej anulowanie.
6. Wykluczony z ZHP może ubiegać się o ponowne przyjęcie, nie wcześniej jednak niż po upływie roku od dnia wykluczenia. Uchwałę o ponownym przyjęciu w szeregi instruktorów ZHP podejmuje prezydium rady chorągwi większością 2/3 głosów.
7. Instruktor ZHP, który zalega ze składkami przez okres dłuższy niż 6 miesięcy, może być skreślony z listy członków.
8. Członek drużyny Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej lub kręgu instruktorskiego, który nie uczestniczy aktywnie w życiu organizacji i wykazuje obojętny do niej stosunek, może być skreślony z listy członków ZHP. Uchwałę w tej sprawie podejmuje drużyna lub krąg.
9. Szczegółowe zasady oraz sposób przyjmowania i utraty członkostwa ZHP ustala Rada Naczelna ZHP.

§ 19.

1. Członkom organizacji wchodzących w skład Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, podejmującym

działalność wychowawczą w Związku Harcerstwa Polskiego, zalicza się staż członkowski w poprzednich organizacjach.
2. Członek ZHP — uczeń szkoły ponadpodstawowej lub instruktor może podejmować działania w bratnim związku młodzieży na zasadach określonych w statucie Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej i być w nim wybierany do władz.

Rozdział 4

STRUKTURA I WŁADZE ZWIĄZKU

§ 20.

1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi są:
1) drużyny zuchowe,
2) drużyny harcerskie,
3) drużyny Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej,
4) kręgi instruktorskie.
2. Podstawowe jednostki organizacyjne tworzone są na terenie szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Ponadto drużyny mogą być organizowane w placówkach oświatowo-wychowawczych i leczniczych oraz w miejscu zamieszkania.
3. Organizowanie drużyn w innych środowiskach odbywa się za zgodą Głównej Kwatery ZHP.
4. Utworzenie drużyny odbywa się w porozumieniu z dyrektorem szkoły (placówki, zakładu) i wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca lub komendę związku drużyn gminnego, miejskiego, miasta i gminy.

§ 21.

1. Kręgi instruktorskie mogą być organizowane w środowiskach działania ZHP wymienionych w § 20 ust. 2.

2. Tworzenie kręgów instruktorskich w innych środowiskach niż określone w statucie może odbywać się na zasadach uzgodnionych z władzami organizacji młodzieżowych wchodzących w skład Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
3. Zadaniem kręgów instruktorskich jest:
1) współuczestniczyć w tworzeniu programu działania ZHP, inicjować oraz organizować społeczną działalność ZHP na swoim terenie,
2) być rzecznikiem spraw dzieci i dorastającej młodzieży oraz współdziałać w tym zakresie ze szkołą i czynnikami społecznymi,
3) podnosić kwalifikacje instruktorskie, poziom ideowopolityczny oraz wiedzę ogólną instruktorów,
4) wyrażać opinię o pracy drużynowych i innych instruktorów, o wnioskach w sprawie przyznania im nagród, wyróżnień itp.,
5) dbać o zaspokajanie potrzeb kulturalnych instruktorów.
4. Szczegółowy zakres zadań i zasady pracy kręgów instruktorskich ustala Główna Kwatera ZHP.

§ 22.

1. Drużyny działające na terenie jednej szkoły tworzą szczep.
2. Zadania i zasady organizacji szczepów określa Główna Kwatera ZHP.

§ 23.

1. Drużyny, kręgi instruktorskie, działające na obszarze jednej gminy, miasta, miasta i gminy, w których liczba członków ZHP nie przekracza 500, tworzą związek drużyn gminny, miejski, miasta i gminy.
2. Drużyny, kręgi instruktorskie oraz szczepy działające na obszarze gminy, miasta, miasta i gminy, w których liczba członków ZHP przekracza 500, dzielnicy — tworzą hufiec

ZHP. Utworzenie hufca według innych zasad wymaga zgody Głównej Kwatery ZHP.

§ 24.

Wszystkie hufce i związki drużyn gminne, miejskie, miasta i gminy działające na obszarze województwa tworzą chorągiew ZHP.

§ 25.

1. Drużyny, kręgi instruktorskie, szczepy, związki drużyn gminne, miejskie, miasta i gminy, hufce i chorągwie ZHP mogą mieć nazwy.
2. Nazwy i numerację drużyn, kręgów instruktorskich i szczepów zatwierdzają komendy hufców lub komendy związków drużyn gminnych, miejskich, miasta i gminy. Nazwy związków drużyn gminnych, miejskich, miasta i gminy, hufców i chorągwi zatwierdza Główna Kwatera ZHP.

§ 26.

1. Władze ZHP pochodzą z wyboru. Wybory w ZHP przeprowadza się zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 2/3 uprawnionych do głosowania.
2. Członek władz ZHP może być odwołany przez właściwą radę uchwałą powziętą zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania, z tym że:
1) odwołanie komendanta hufca wymaga zatwierdzenia przez prezydium rady chorągwi, a komendanta chorągwi — przez Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
2) odwołanie komendanta hufca i jego zastępcy może nastąpić z inicjatywy rady hufca lub na wniosek komendy chorągwi,
3) odwołanie komendanta chorągwi i jego zastępców może nastąpić z inicjatywy rady chorągwi lub na wniosek Głównej Kwatery ZHP.
3. Rada Naczelna, rady chorągwi i rady hufców są uprawnio-

ne w okresie swojej kadencji do kooptowania do swego składu nowych członków do liczby maksymalnej przewidzianej statutem dla danej rady, a także do przyjmowania rezygnacji swych członków. Liczba osób dokooptowanych nie może przekraczać: 1/5 składu Rady Naczelnej, 1/3 rady chorągwi, 1/2 rady hufca — przewidzianego statutem dla danej rady.

4. Do Rady Naczelnej i rady chorągwi można być wybranym w zasadzie przez dwie kolejne kadencje. W każdej kadencji w skład tych władz powinni wejść nowo wybrani członkowie — co najmniej w liczbie 1/3 całego składu.

§ 27.

Uchwały władz ZHP są podejmowane — jeżeli statut nie stanowi inaczej — zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania i obowiązują podporządkowane im władze niższego szczebla oraz członków ZHP.

Rozdział 5

WŁADZE NACZELNE

§ 28.

1. Władzami naczelnymi ZHP są:
1) Zjazd,
2) Rada Naczelna ZHP,
3) Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
4) Główna Kwatera ZHP.

2. Najwyższą władzą ZHP jest Zjazd, a w okresie między zjazdami — Rada Naczelna ZHP.

3. Organem powołanym przez Zjazd do kontroli działalności ZHP w okresie między zjazdami jest Centralna Komisja Rewizyjna ZHP.

§ 29.

1. Zwykły Zjazd odbywa się co 4 lata. Zwołuje go Rada Naczelna ogłaszając o tym w prasie organizacyjnej co najmniej na dwa miesiące przed wyznaczonym terminem z podaniem proponowanego porządku obrad.

2. Nadzwyczajny Zjazd zwołuje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub na wniosek 1/3 ogólnej liczby rad chorągwi.

3. Delegatami na Zjazd z głosem decydującym są członkowie ZHP, wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną. Uczestnikami Zjazdu z głosem doradczym są członkowie ustępujących władz naczelnych nie będący delegatami.

§ 30.

Zjazd:
1) uchwala projekt statutu, prawo i obietnicę zucha, prawo i przyrzeczenie harcerskie, hymn Związku oraz zobowiązanie instruktorskie,
2) decyduje o podstawowych sprawach ideowo-wychowawczych i programowych Związku,
3) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Centralnej Komisji Rewizyjnej oraz na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium Radzie Naczelnej,
4) wybiera Radę Naczelną ZHP oraz Centralną Komisję Rewizyjną ZHP.

§ 31.

1. W skład Rady Naczelnej ZHP wchodzi 75—85 członków.

2. Komendanci chorągwi, redaktorzy naczelni pism harcerskich, komendanci centralnych szkół organizacyjnych i kierownicy centralnych placówek harcerskich, którzy nie są członkami Rady Naczelnej, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.

3. Rada Naczelna zbiera się co najmniej trzy razy w roku. Ponadto Rada Naczelna zbiera się na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub 1/3 ogółu członków Rady.
4. Posiedzenia Rady Naczelnej zwołuje oraz ustala ich porządek Prezydium Rady. Radzie przewodniczy Naczelnik ZHP lub jego zastępca.
5. Do wykonania określonych zadań Rada Naczelna może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 32.

Zgodnie z uchwałami Zjazdu Rada Naczelna decyduje w sprawach:
1) pracy i rozwoju ZHP,
2) stanowiska ZHP wobec ważnych społecznych problemów wychowania dzieci i młodzieży,
3) kontroli realizacji uchwał i wytycznych Zjazdu oraz Rady Naczelnej,
4) przyjmowania sprawozdań Prezydium Rady Naczelnej, Głównej Kwatery oraz Komisji Instruktorskiej,
5) przyjmowania bilansów rocznych na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej i zatwierdzania budżetu ZHP na następny rok,
6) innych, zleconych przez Zjazd ZHP.

§ 33.

Rada Naczelna wybiera ze swego grona Prezydium w składzie 15 osób, w tym Naczelnika ZHP i jego zastępców, którzy stanowią Główną Kwaterę ZHP.

§ 34.

1. Prezydium Rady Naczelnej w okresie między plenarnymi posiedzeniami Rady:
1) kieruje pracą chorągwi i centralnych placówek harcerskich oraz udziela im pomocy,

2) ustala regulaminy organizacyjne w ramach uprawnień przekazanych przez Radę Naczelną,
3) ustala wysokość składek członkowskich oraz innych opłat organizacyjnych,
4) decyduje o nabyciu i zbyciu majątku ZHP.
2. W okresie między posiedzeniami Rady Naczelnej Prezydium może, w uzasadnionych wypadkach, podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Rady Naczelnej, z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu Rady Naczelnej.
3. Posiedzenia Prezydium zwołuje oraz ustala ich porządek obrad Główna Kwatera ZHP. Posiedzeniu Prezydium przewodniczy Naczelnik ZHP lub jego zastępca.

§ 35.

1. Główna Kwatera ZHP:
1) kieruje bieżącą działalnością ZHP i reprezentuje Związek na zewnątrz,
2) zatwierdza wybór komendanta chorągwi i jego zastępców,
3) rozstrzyga wszystkie sprawy nie zastrzeżone dla Rady Naczelnej i jej Prezydium.
2. Do składania w imieniu ZHP oświadczeń w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są Naczelnik ZHP i jego zastępcy. W sprawach wynikających ze stosunku pracy ZHP działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 36.

1. W skład Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP wchodzi 19—25 członków.
2. Centralna Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad zgodnością działalności władz Związku z przepisami prawa, statutem ZHP i uchwałami Rady Naczelnej oraz nad działalnością finansowo-gospodarczą.

3. Centralna Komisja Rewizyjna działa zgodnie z regulaminem uchwalonym przez siebie.

Rozdział 6

WŁADZE TERENOWE

§ 37.

1. Władzami ZHP na terenie województwa są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi,
2) rada chorągwi,
3) prezydium rady chorągwi,
4) komenda chorągwi.
2. Najwyższą władzą ZHP w województwie jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi, a w okresie między konferencjami — rada chorągwi.
3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą do kontroli działalności ZHP w chorągwi w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna chorągwi.

§ 38.

1. W konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi biorą udział z głosem decydującym delegaci wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym nie będący delegatami członkowie ustępujących władz chorągwi.
2. Zwykła konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi odbywa się raz na 4 lata. Zwołuje ją rada chorągwi. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada chorągwi z własnej inicjatywy, na wniosek Prezydium Rady Naczelnej lub na żądanie 1/3 liczby rad hufców.
3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:

1) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,
2) rozpatruje sprawozdania ustępującej rady chorągwi i komisji rewizyjnej chorągwi,
3) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium ustępującej radzie chorągwi,
4) wybiera radę chorągwi i komisję rewizyjną chorągwi.

§ 39.

1. W skład rady chorągwi wchodzi 31—45 członków.
2. Komendanci hufców i komendanci związków drużyn gminnych, miejskich, miasta i gminy, którzy nie są członkami rady chorągwi, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.
3. Rada chorągwi zbiera się co najmniej trzy razy w roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery ZHP lub 1/3 członków rady chorągwi.
4. Zebranie rady zwołuje prezydium rady chorągwi. Radzie przewodniczy komendant lub jego zastępca.
5. W celu wykonania określonych zadań rada chorągwi może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 40.

Rada chorągwi:
1) wytycza główne kierunki pracy chorągwi,
2) ocenia ważniejsze poczynania programowe i organizacyjne chorągwi,
3) rozpatruje sprawozdania komendy chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi oraz dokonuje oceny ich działalności,
4) wybiera ze swego grona prezydium w liczbie 11—13 osób, a spośród nich 3—5-osobową komendę chorągwi, w tym komendanta i jego zastępców.

§ 41.

1. Prezydium rady chorągwi:
1) kieruje pracą rady chorągwi,

2) podejmuje decyzje w sprawach wykonania uchwał i zarządzeń władz ZHP,
3) zatwierdza sprawozdania z realizacji budżetu, zatwierdza podział budżetu zgodnie z przydzielonymi limitami.
2. Posiedzenia prezydium rady chorągwi odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu, a zwołuje je i ustala porządek ich obrad komenda chorągwi. Posiedzeniu prezydium przewodniczy komendant chorągwi lub jego zastępca.

§ 42.

1. Komenda chorągwi:
1) wykonuje uchwały i zarządzenia władz naczelnych ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi, rady chorągwi oraz jej prezydium,
2) sprawuje bieżące kierownictwo chorągwi i pomaga w pracy podległym jednostkom organizacyjnym,
3) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Główną Kwaterę ZHP,
4) kontroluje wykonanie uchwał i zarządzeń władz ZHP przez podległe jej jednostki,
5) reprezentuje ZHP na terenie województwa,
6) zatwierdza wybór komendanta hufca i jego zastępców.
2. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: komendant chorągwi lub jego zastępcy albo inni członkowie komendy chorągwi i upoważnieni przez komendanta. W sprawach wynikających ze stosunku pracy komenda chorągwi działa przez jedną z wyżej wymienionych upoważnionych osób.

§ 43.

1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 9—19 członków.
2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnych chorągwi określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 44.

1. Władzami ZHP na terenie gminy, miasta, miasta i gminy, dzielnicy, w których liczba członków przekracza 500, są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca,
2) rada hufca,
3) komenda hufca.
2. Najwyższą władzą hufca ZHP jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza, a w okresie między konferencjami — rada hufca.
3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca do kontroli działalności ZHP w hufcu w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna hufca.

§ 45.

1. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca odbywa się raz na cztery lata. Zwołuje ją rada hufca. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada hufca z własnej inicjatywy lub na wniosek prezydium rady chorągwi.
2. W konferencji biorą udział na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną instruktorzy ZHP pracujący na terenie hufca.
3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:
1) dokonuje oceny oraz uchwala kierunki pracy programowej i rozwoju hufca,
2) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca oraz na wniosek komisji rewizyjnej decyduje o udzieleniu absolutorium ustępującej radzie hufca,
3) wybiera radę hufca i komisję rewizyjną hufca.

§ 46.

1. W skład rady hufca wchodzi 17—31 członków.
2. Rada hufca zbiera się co najmniej trzy razy w roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie wyższych władz ZHP lub 1/2 członków rady hufca.

3. Posiedzenie rady hufca zwołuje i ustala porządek ich obrad komenda hufca Radzie przewodniczy komendant hufca lub jego zastępca.
4. Rada hufca:
1) ustala kierunki pracy hufca oraz ocenia jego działalność programową i organizacyjną,
2) rozpatruje sprawozdania komendy hufca i dokonuje oceny jej działalności,
3) wybiera komendę hufca w składzie 7—9 osób, w tym komendanta hufca i jego zastępców.

§ 47.

1. Komenda hufca kieruje całokształtem programowej, organizacyjnej i finansowo-gospodarczej działalności hufca, prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi oraz reprezentuje ZHP na terenie swojego działania.
2. Posiedzenia komendy hufca odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu, a zwołuje je i ustala ich porządek obrad komendant hufca.

§ 48.

1. Komisja rewizyjna hufca składa się z 5—11 członków.
2. Zakres i sposób działania komisji rewizyjnych hufców określa regulaminem Centralna Komisja Rewizyjna.

§ 49.

1. W związku drużyn gminnym, miejskim, miasta i gminy w skład rady wchodzą wszyscy instruktorzy pracujący na obszarze gminy, miasta, miasta i gminy oraz delegaci drużyn Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej zgłoszeni w trybie określonym wytycznymi Głównej Kwatery ZHP.
2. Pracą związku drużyn gminnego, miejskiego, miasta i gminy kieruje komenda w liczbie 3—5 osób mianowanych przez komendanta chorągwi.

Rozdział 7

KOMISJE INSTRUKTORSKIE ZHP

§ 50.

1. Komisje instruktorskie ZHP:
1) wnikają w całokształt działalności instruktorów, a zwłaszcza oddziałują na kształtowanie właściwych norm postępowania instruktorów, na kształtowanie sylwetki ideowo-moralnej instruktora ZHP oraz stosunków między instruktorami a władzami ZHP,
2) rozstrzygają sprawy dyscyplinarne instruktorów oraz sprawy sporne z zakresu ich działalności.
2. Centralną Komisję Instruktorską w liczbie 19—25 osób powołuje Rada Naczelna, a komisje instruktorskie chorągwi w składzie 7—11 osób powołują rady chorągwi.
3. Zakres i zasady działania komisji instruktorskich określa regulamin zatwierdzony przez Radę Naczelną.

Rozdział 8

HYMN I ODZNAKI ORGANIZACYJNE

§ 51.

Hymnem Związku Harcerstwa Polskiego jest pieśń zaczynająca się od słów: „Wszystko, co nasze, Polsce oddamy". Myślą przewodnią tej pieśni jest służba Ojczyźnie wszystkimi siłami, gotowość do działania dla jej dobra i rozkwitu.

§ 52.

1. Sztandar Związku Harcerstwa Polskiego jest wyrazem treści ideowo-wychowawczych Związku, wierności ideałom socjali-

zmu i symbolem jedności organizacji uczestniczącej w dziele budowy socjalistycznej Polski.

2. Na prawej stronie sztandaru znajduje się orzeł haftowany na czerwonym tle. Na lewej stronie na biało-czerwonym tle umieszczony jest Krzyż Harcerski oraz napis: „Związek Harcerstwa Polskiego".

3. Prawo posiadania sztandaru przysługuje chorągwiom, hufcom, związkom drużyn i drużynom.

4. Wzory sztandarów, zasady ich przyznawania, przechowywania oraz oddawania im honorów ustala Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

§ 53.

1. Odznaką organizacyjną członków ZHP (z wyjątkiem zuchów) jest Krzyż Harcerski wzorowany na polskim odznaczeniu wojskowym — Krzyżu Virtuti Militari.

2. Odznaką organizacyjną zuchów jest główka orła białego i żółta tarcza wschodzącego słońca na niebieskim tle. Podstawę stanowi prostokąt barwy czerwonej z napisem „Zuch".

3. Inne odznaki organizacyjne ZHP oraz ich regulaminy określa Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

Rozdział 9

FUNDUSZE I GOSPODARKA

§ 54.

1. Na fundusze i majątek Związku składają się:
1) składki członkowskie,
2) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,

3) dochody z działalności gospodarczej i wydawniczej,
4) dochody z majątku, ruchomości i nieruchomości,
5) darowizny i zapisy.

2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 10

PRZEPISY KOŃCOWE

§ 55.

Uchwały w sprawie projektu zmiany statutu podejmuje Zjazd większością 2/3 głosów, w obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

§ 56.

1. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może powziąć Zjazd większością 3/4 głosów, w obecności co najmniej połowy uprawnionych do udziału w Zjeździe.

2. W razie rozwiązania ZHP majątek Związku przechodzi na własność Skarbu Państwa.

ZOBOWIĄZANIE INSTRUKTORSKIE

Przyjmuję obowiązki instruktora Związku Harcerstwa Polskiego. Swoją pracą wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej i poczucie sprawiedliwości społecznej.
Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowo-wychowawczych i organizacyjnych Związku.
Jestem świadomy odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież. Powierzonego przez Organizację stanowiska nie opuszczę samowolnie.

POTWIERDZENIE ZOBOWIĄZANIA INSTRUKTORSKIEGO

Jesteś pełnoprawnym instruktorem Związku Harcerstwa Polskiego.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

Potwierdzenie Przyrzeczenia przez instruktora lub zespół harcerski obecny podczas Przyrzeczenia:

Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

PRAWO HARCERSKIE

Harcerz służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki.

Harcerz chce zmieniać świat na lepszy, jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi.

Harcerz jest sprawiedliwy i odważny, śmiało broni — słusznej sprawy.

Harcerz chce wiedzieć więcej, niż wie, umieć więcej, niż umie.

Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie.

Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą.

Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom.

Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne.

Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice.

Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu nie pije napojów alkoholowych.

OBIETNICA ZUCHA

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha

PRAWO ZUCHA

Zuch kocha Polskę.

Zuch jest dzielny.

Zuch mówi prawdę.

Zuch pamięta o swoich obowiązkach.

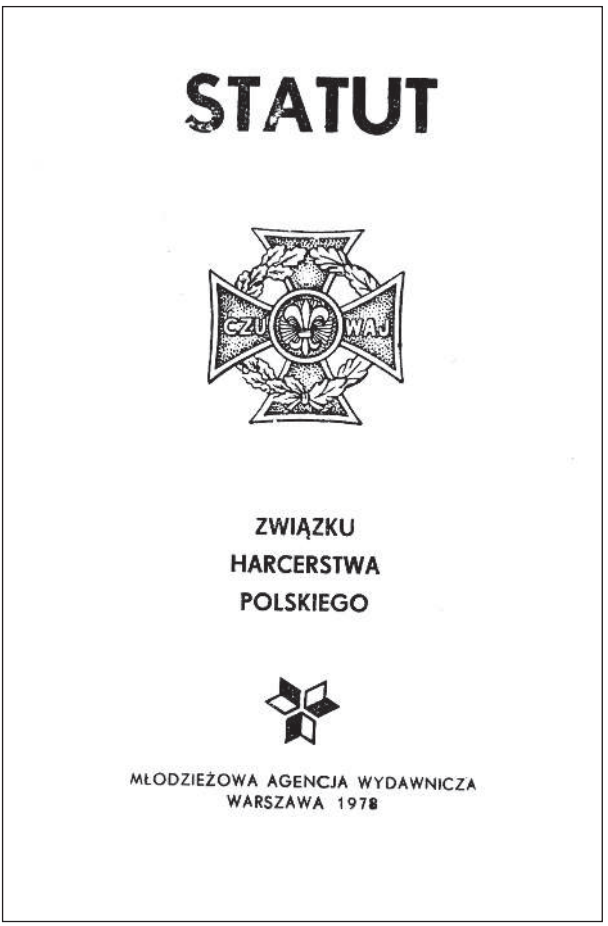
Wszystkim jest z zuchem dobrze.

Zuch stara się być coraz lepszy.

2.5. Statut ZHP z 1977 r.

2.5.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VI Zjazd ZHP w dniach 28–29 III 1977 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 XI 1977 r.

źródło:
Monitor Polski, nr 31, 1977 r., poz. 152, dostęp zbiory własne

STATUT

CZU WAJ

ZWIĄZKU
HARCERSTWA
POLSKIEGO

MŁODZIEŻOWA AGENCJA WYDAWNICZA
WARSZAWA 1978

ZARZĄDZENIE

MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 24 listopada 1977 r.

w sprawie
ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Dz. U. nr 18, poz. 121) zarządza się, co następuje:

§ 1

Ustala się statut stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego". Tekst statutu zostanie ogłoszony w odrębnym wydawnictwie.

§ 2

Traci moc zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 września 1975 r. w sprawie ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Monitor Polski nr 31, poz. 194).

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych
S. Kowalczyk

Jesteśmy młodymi Polakami, patriotami gorąco miłującymi swój kraj. Jesteśmy tą częścią młodego pokolenia, które ucząc się jeszcze w szkołach pragnie z roku na rok brać coraz większą odpowiedzialność za losy Ojczyzny i socjalistycze państwo polskie. Łączymy się w ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO, my – instruktorzy, harcerze i zuchy, by wspólnie działać, by nauką i pracą, na miarę naszych sił i ambicji, uczestniczyć w tworzeniu jutra Socjalistycznej Polski, by w tym działaniu na miarę potrzeb rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego kształtować samych siebie.

Razem z młodzieżą pracującą, studiującą i odbywającą służbę wojskową łączymy się w FEDERACJĘ SOCJALISTYCZNYCH ZWIĄZKÓW MŁODZIEŻY POLSKIEJ, by wspólnie z bratnimi organizacjami: Związkiem Socjalistycznej Młodzieży Polskiej i Socjalistycznym Związkiem Studentów Polskich zwielokrotnić swe siły w nauce i pracy dla Ojczyzny.

Naszym ideowym przewodnikiem jest kierownicza siła narodu – POLSKA ZJEDNOCZONA PARTIA ROBOTNICZA. Jej ideologia, doświadczenie i program uczą, jak budować socjalizm, wskazują nam jedyną i wypróbowaną drogę do pomnażania sił

Ojczyzny i budowania własnego szczęścia. Wokół urzeczywistnienia programu Partii jednoczymy pod sztandarami FSZMP wszystkich młodych we wspólnym FRONCIE JEDNOŚCI NARODU, umacniamy ideowo-polityczną jedność całego młodego pokolenia Polaków.

Jesteśmy internacjonalistami łączącymi miłość do swej Ojczyzny z szacunkiem i przyjaźnią do innych narodów. Od narodzin ŚWIATOWEJ FEDERACJI MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ budujemy wspólny front postępowej młodzieży świata w walce o pokój, przyjaźń, solidarność i postęp społeczny przeciwko imperializmowi, reakcji i wszelkiemu uciskowi. Byliśmy jej współzałożycielami, aktywnie działamy w niej dziś – wnosimy swój wkład w działalność Komitetu Organizacji Dzieci i Dorastającej Młodzieży – CIMEA. Szczególnie bliski jest nam Wszechzwiązkowy Leninowski Komunistyczny Związek Młodzieży, Organizacja Pionierska im. W. I. Lenina oraz bratnie młodzieżowe i pionierskie organizacje krajów socjalistycznych. W jedności i przyjaźni młodego pokolenia naszej wspólnoty, w stale zacieśniającej się współpracy z komunistycznymi i rewolucyjnymi ruchami młodzieżowymi innych krajów widzimy drogę do jednoczenia wszystkich postępowych sił młodzieży świata. Solidarność z wszystkimi walczącymi o wolność narodów, o sprawiedliwość społeczną i prawa młodzieży traktujemy jako swój internacjonalistyczny obowiązek.

Rozwijamy kontakty z organizacjami młodzieży i dzieci o różnych orientacjach politycznych z myślą o wzajemnym zrozumieniu się, o rozszerzaniu pokojowej współpracy państw o różnych ustrojach społecznych, o wykluczeniu wojny jako sposobu rozstrzygania spraw spornych między narodami, o przekształceniu pokojowego współistnienia w trwały pokój, o pełnym urzeczywistnieniu Deklaracji Praw Dziecka ONZ. Młodzieży polonijnej pomagamy poznawać Ojczyznę jej ojców, dostrzegać ogromne przeobrażenia, jakie dokonały się w latach władzy ludowej, wiązać się sercem ze starym krajem.

Swoje ideały wychowawcze czerpiemy z dążeń i walki narodu polskiego, oraz ludzi pracy na całym świecie o wolność, niepodległość, sprawiedliwość społeczną i socjalizm. Wyznaczają je perspektywy rozwoju Polski – budowa rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego. W nauce marksizmu-leninizmu widzimy najdoskonalsze narzędzie do poznawania i przeobrażania świata na sprawiedliwszy i w pełni humanistyczny. Czerpiemy swoje ideały z postępowych dziejów narodu i bogactwa polskiej kultury, z idei Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, ze zwycięskiej, rewolucyjnej walki Polskiej Partii Robotniczej i Mani-

festu PKWN, z uświęconego wspólnie przelaną krwią w walce z hitlerowskim faszyzmem polsko-radzieckiego braterstwa broni. W bohaterstwie pracy tych, którzy podnosili kraj z ruin i wprowadzili Polskę do pierwszej dziesiątki przemysłowych państw świata, szukamy wzorów współczesnych postaw patriotycznych.

Bliskie są nam ideały, które przyświecały polskiemu, postępowemu i patriotycznemu ruchowi młodzieżowemu: Komunistycznemu Związkowi Młodzieży Polskiej, młodym socjalistom, ludowcom i demokratom, harcerzom – uczestnikom Powstania Wielkopolskiego 1918 roku i Powstań Śląskich, bojownikom o polskość na Śląsku, Ziemi Lubuskiej i Pomorzu, Związkowi Walki Młodych i Szarym Szeregom, Związkowi Młodzieży Polskiej. Sięgamy do ideowego dorobku Wolnego Harcerstwa, Pioniera, Czerwonego Harcerstwa, Nowizny Wiciowej, postępowych nurtów pedagogicznych w przedwojennym harcerstwie, Organizacji Harcerskiej ZMP i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej.

Czerpiąc z tradycji, z najszlachetniejszych dążeń dnia dzisiejszego, z myślą o jutrze Socjalistycznej Polski – młodego Polaka naszych czasów wyobrażamy sobie jako patriotę i internacjonalistę, całym sercem oddanego budowie socjalizmu, gotowego zawsze do obrony Ojczyzny, jako człowieka:

– ideowego, czyli kierującego się w życiu wyższymi celami – dobrem narodu i ludzi pracy, przeciwieństwo egoisty urządzającego się w życiu za wszelką cenę, dla którego sens życia sprowadza się do gromadzenia dóbr materialnych;

– uzbrojonego w wiedzę społeczno-polityczną, znającego nakreśloną przez Partię perspektywę rozwoju kraju, przeciwieństwo człowieka zagubionego we współczesności;

– świadomego obywatela sojalistycznego państwa, rozumiejącego zasadę jedności praw i obowiązków i stosującego ją w życiu, przeciwieństwo człowieka, który chciałby tylko brać nic nie dając;

– myślącego, dążącego do zgłębienia wiedzy i opanowania techniki, do twórczego ich rozwijania, przeciwieństwo z jednej strony człowieka hołdującego nieuctwu, z drugiej kogoś bezmyślnie przyswajającego sobie wiadomości po to tylko, żeby się nimi wykazać;

– aktywnego, rzetelnie pracującego i wypełniającego swoje obowiązki, przeciwieństwo lenia i biernego obserwatora;

– umiejącego skutecznie działać, dobrze organizującego pracę swoją i innych, przeciwieństwo

nieodpowiedzialnego improwizatora, człowieka nie szanującego obowiązującego porządku;

– gospodarnego, szanującego pracę, dbającego o wspólne dobro jak o własne, rozumiejącego, że oszczędność jest cechą bogatych i źródłem pomnażania bogactw, przeciwieństwo człowieka lekkomyślnie gospodarującego społecznym majątkiem;

– troskliwego obrońcę przyrody i otaczającego nas środowiska, opiekuna piękna naturalnego i tworzonego przez ludzi, przeciwieństwo człowieka nie reagującego na wandalizm;

– wrażliwego na sprawy drugiego człowieka, na wszelką krzywdę, zwłaszcza społeczną, cechującego się wysoką kulturą, stanowiącego przeciwieństwo człowieka gruboskórnego, obojętnego na ludzkie nieszczęście;

– odważnego w walce ze złem i w obronie swojego stanowiska, systematycznego i upartego w dążeniu do zrealizowania, zamierzeń, przeciwieństwo człowieka kierującego się wyrachowaniem, ceniącego wygodnictwo, łatwo się zniechęcającego;

– przestrzegającego zgodności słów i czynów, charakteryzującego się hartem, odpornością na trudności, silną wolą i poczuciem odpowiedzialności, ceniącego sobie wysoko swój honor, przeciwieństwo człowieka deklaratywnego, niesłownego, pozbawionego ambicji;

– zdrowego i sprawnego, wytrzymałego fizycznie, rozumiejącego szkodliwość picia alkoholu i palenia tytoniu, przeciwieństwo człowieka słabego i niedojrzałego.

Takie wymagania ideowe i moralne zawarliśmy w Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim oraz w Prawie i Obietnicy Zucha.

Jesteśmy masową, dobrowolną, samorządną, socjalistyczną organizacją uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w której dorośli instruktorzy jednocześnie są świadomymi wychowawcami i czują się na równi ze swymi harcerzami i zuchami członkami Związku. W dobrowolności wstępowania do organizacji i brania na siebie wynikających z tego tytułu obowiązków upatrujemy podstawowy warunek, aby każdy zuch i harcerz chciał doskonalić swój charakter, podejmować coraz trudniejsze zadania i stawiać sobie coraz wyższe wymagania. W masowości widzimy demokratyczne prawo każdej dziewczyny i chłopca do zdobywania doświadczeń społecznych i aktywnego, wzbogacającego duchowo i fizycznie spędzania wolnego czasu w koleżeńskim zespole, a także nasze dążenia, by harcerskie działanie anga-

żowało wszystkich uczniów, a harcerski styl życia oddziaływał na ich postawy.

W samorządności urzeczywistniamy możliwość wpływu każdego harcerza na działalność swej organizacji oraz demokratyczną szkołę rozwijania aktywności, inicjatywy i odpowiedzialności.

Działamy w środowisku dzieci i młodzieży szkolnej. Szkołę traktujemy jako główne ogniwo frontu socjalistycznego wychowania, jako najbliższe pole dla działalności harcerskiej. Jesteśmy jej sojusznikiem i partnerem w pobudzaniu ruchu przodownictwa w nauce, w rozwijaniu szkolnego ruchu naukowego, w samorządnym organizowaniu życia społeczności uczniowskiej. Z myślą o tym, że zuchem i harcerzem jest się również poza szkołą, w rodzinie, rozwijamy działalność w miejscu zamieszkania. Najważniejszą szansę wzbogacania działalności szkoły widzimy w uczestnictwie w życiu społecznym środowiska i kraju. Działalność społeczną wysuwamy na pierwszy plan. Nasz program jest otwarty na wszystkie społeczne i gospodarcze potrzeby kraju, na wszystkie wartościowe inicjatywy.

Jesteśmy socjalistyczną organizacją ideowo-wychowawczą dzieci, młodzieży szkolnej i wychowawców. Wszystkie działania podporządkowujemy kształtowaniu w duchu socjalistycznych ideałów i moralności — spójnych ze sobą poglądów i po-

staw zuchów i harcerzy. Wychowanie harcerskie opieramy na działaniu samorządnych zespołów. Stosując szeroki wachlarz zadań i różnorodnych form pracy oddziaływujemy wszechstronnie na rozwijanie osobowości młodych ludzi. Formułując cele wychowawcze tak, aby mobilizowały zuchów i harcerzy do pracy nad sobą, pobudzamy proces samowychowania.

W drużynach zuchowych pomagamy dziewczętom i chłopcom poznawać prawdę, że wszystkie wartości tworzy praca, za wzór w kształtowaniu charakteru i nabywaniu dobrych przyzwyczajeń stawiamy im ludzi pracy, uczymy współdziałania w grupie i przeżywania radości z dokonywania rzeczy pożytecznych, kształtujemy uczuciowy stosunek do socjalistycznej Ojczyzny.

W drużynach harcerskich pomagamy rozpoczynającym swój harcerski życiorys odkrywać fronty społecznej działalności dla swego środowiska i kraju, przeżywać radość z wyników pracy, rozwijać inicjatywy i umiejętność współżycia w zespole, rozwijać zdolności organizatorskie i kształtować nawyki dyscypliny, dowodzić swej harcerskiej postawy przestrzeganiem Prawa, wzorowym stosunkiem do obowiązków szkolnych, wykazywaniem się odwagą, rzetelnością, wytrwałością i zaradnością.

W drużynach Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej stwarzamy warunki do uczestnictwa w waż-

nych zadaniach społeczno-gospodarczych i przeżywania satysfakcji ze swego wkładu w rozwój kraju, do przodownictwa w nauce, brania współodpowiedzialności za życie swej szkoły, zdobywania naukowego poglądu na świat oraz znajomości socjalistycznej perspektywy rozwoju kraju, kierowania się w życiu zasadami moralności socjalistycznej łączenia demokratycznej samorządności z wysoką dyscypliną, praw z obowiązkami, przyjaźni i koleżeństwa ze stawianiem sobie nawzajem coraz wyższych wymagań. Szczepy HSPS traktujemy jako główne źródło pozyskiwania nowej kadry.

W naszym Związku stwarzamy dziewczętom i chłopcom możliwość związania się po raz pierwszy w życiu ze zorganizowanym, społecznym ruchem budowniczych socjalizmu w Polsce, działającym pod kierownictwem PZPR. W trakcie działalności w organizacji dążymy, by każdy dojrzewał do uświadomienia sobie ideowej więzi z tym ruchem, by harcerz w szczepie HSPS czuł się już świadomym członkiem socjalistycznego ruchu młodzieżowego, zespolonego w FSZMP, by – kończąc szkołę ponadpodstawową – odczuwał potrzebę kontynuowania swej aktywności społeczno-politycznej w szeregach ZSMP i SZSP. Rekomendowanie do bratnich, socjalistycznych związków młodzieży traktujemy jako potwierdzenie dojrzałości harcerza do nowych zadań w nowym etapie życia. Najaktywniejszym i najdojrzalszym politycznie pomagamy dorastać do wstąpienia w szeregi kandydatów PZPR.

Z ideowo-wychowawczego charakteru ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO wynika szczególna rola i odpowiedzialność instruktorów. My, instruktorzy ZHP, jesteśmy działaczami ruchu młodzieżowego, współtworzącymi ten ruch i współodpowiedzialnymi za jego rozwój, społecznymi wychowawcami. Wnosimy do organizacji świadomość celów wychowania socjalistycznego oraz społecznych i wychowawczych potrzeb, naszą wiedzę społeczno-polityczną i umiejętności pedagogiczne. W stosunku do zuchów i harcerzy jesteśmy bardziej doświadczonymi druhami, razem z nimi uczestniczymy we wszystkich działaniach kierowanych przez nas zespołów. Stawiamy sobie wymaganie, by swoją ideową i moralną postawą dawać zuchom i harcerzom przykład postępowania w życiu, by w pełni wywiązać się ze Zobowiązania Instruktorskiego. Od drużynowych zuchów wymagamy stałego doskonalenia umiejętności zabawy z zuchami, od harcerskich – rozwijania inicjatywy i samorządności harcerzy oraz inspirowania pracy zespołu, od drużynowych HSPS – wzorowego organizowania pracy. Z młodzieżą ze szczepów HSPS dzielimy współodpowiedzialność za pracę i rozwój Związku.

Działamy w szerokim froncie socjalistycznego wychowania, którego zadania określa POLSKA ZJEDNOCZONA PARTIA ROBOTNICZA. Współdziałamy ze wszystkimi instytucjami i organizacjami rozwijającymi pracę wychowawczą z dziećmi i młodzieżą szkolną. We współpracy z organami państwowymi, organizacjami gospodarczymi i społecznymi szukamy skutecznych sposobów rozwiązywania problemów wychowawczych i socjalnych w środowisku szkolnym, pełnej realizacji prawa dzieci i młodzieży do nauki, zdobywania kwalifikacji zawodowych, wypoczynku i wszechstronnego rozwoju osobowości.

W rozwijaniu pracy ideowo-wychowawczej korzystamy ze wsparcia radą i autorytetem oraz ze wszechstronnej pomocy RUCHU PRZYJACIÓŁ HARCERSTWA, wspólnie z nim rozszerzamy współpracę z rodzicami zuchów i harcerzy.

Wysoko ceniąc sobie odznaczenie naszego Związku Orderem Sztandaru Pracy I Klasy, świadomi swej roli w środowisku szkolnym, zespalając wysiłki w FEDERACJI SOCJALISTYCZNYCH ZWIĄZKÓW MŁODZIEŻY POLSKIEJ nie będziemy szczędzić sił, by dla naszych socjalistycznych ideałów, dla służby Ojczyźnie pozyskać wszystkie dziewczęta i chłopców, by Polsce Socjalistycznej dawać wszystko co najlepsze – serca, myśli, czyny!

Rozdział 1

NAZWA, TEREN DZIAŁALNOŚCI I SIEDZIBA

§ 1

Związek Harcerstwa Polskiego, zwany dalej w skrócie „ZHP", jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności i posiada osobowość prawną.

§ 2

1. ZHP rozwija swą działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
2. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

§ 3

ZHP jest członkiem Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej i wraz z bratnimi ideowo-politycznymi związkami młodzieży współtworzy program działania i realizuje zadania wynikające z uchwał i postanowień władz Federacji.

§ 4

1. ZHP jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze czynny udział w pracach Międzynarodowego Komitetu Współpracy Organizacji Dziecięcych i Dorastającej Młodzieży (CIMEA), działającego przy ŚFMD.
2. ZHP współdziała z Leninowskim Komsomołem i Wszechzwiązkową Organizacją Pionierską im. W. I. Lenina, z orga-

nizacjami pionierskimi i młodzieżowymi pozostałych krajów wspólnoty socjalistycznej oraz z postępowymi organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi na całym świecie.
3. ZHP utrzymuje kontakty z dziećmi i młodzieżą polonijną stawiając sobie za cel rozszerzenie jej kontaktów z krajem ojczystym, upowszechnianie dorobku socjalistycznej Ojczyzny poza granicami kraju, pielęgnowanie tradycji narodowych.

Rozdział 2

CHARAKTER, CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA

§ 5

1. ZHP jest ideowo-wychowawczą, polityczną, masową, dobrowolną organizacją uczniów i wychowawców, pracującą pod ideowym kierownictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, przygotowującą dzieci i młodzież do aktywnego udziału w budowie socjalistycznej Polski.
2. ZHP swoją pracą umacnia jedność ideowo-polityczną młodego pokolenia Polski Ludowej. Wszystkie wysiłki ZHP łączy we wspólnym froncie z poczynaniami bratnich organizacji młodzieżowych zrzeszonych w Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
3. ZHP przygotowuje swoich członków do kontynuowania działalności w bratnich związkach młodzieży.

§ 6

1. Swoje ideały wychowawcze ZHP czerpie z dążeń i walki narodu polskiego oraz ludzi pracy na całym świecie o wolność, niepodległość, sprawiedliwość społeczną, pokój i socjalizm, z ideologii marksizmu-leninizmu, z postępowych

dziejów narodu i polskiego ruchu młodzieżowego, z bogactwa kultury polskiej, z programu budowy rozwiniętego społeczeństwa socjalistycznego w naszym kraju.
2. ZHP wychowuje swych członków na: patriotów i internacjonalistów – całym sercem oddanych budowie socjalizmu w Polsce i walce o sprawiedliwość społeczną na świecie; dobrych obywateli socjalistycznego państwa – współgospodarzy kraju świadomych odpowiedzialności za losy Polski, służących Jej wiernie rzetelną nauką i pracą, gotowych w każdej chwili do obrony Jej granic; ludzi bogatych duchowo i sprawnych fizycznie – o wysokich walorach moralnych i cechach charakteru.
3. ZHP jest organizacją świecką, w swojej pracy wychowawczej kieruje się zasadami naukowego światopoglądu.

§ 7

1. W realizacji zadań ideowo-wychowawczych ZHP współpracuje ze szkołą, nauczycielami i rodzicami, stawia swoim członkom wysokie wymagania, kształtuje wśród dzieci i młodzieży aktywny stosunek do nauki i obowiązków szkolnych, pomaga im poznawać i rozumieć świat, zdobywać wiedzę i kwalifikacje, twórczo korzystać z osiągnięć współczesnej techniki i kultury.
Współpracując z instytucjami i organizacjami społecznymi, zajmującymi się pracą wychowawczą wśród dzieci i młodzieży, prowadzi działalność ideowo-wychowawczą również wśród dzieci i młodzieży niezorganizowanej.
2. ZHP jest aktywnym rzecznikiem potrzeb dzieci i młodzieży w zakresie pełnego wykorzystania prawa do nauki, współgospodarzenia szkołą, możliwości wypoczynku, przygotowania do pracy zawodowej i wszechstronnego rozwoju osobowości.
3. W swej pracy ZHP korzysta z poparcia rad i kół przyjaciół harcerstwa, które swym społecznym autorytetem wspie-

rają wysiłki Związku. Współdziałając z nimi ZHP stara się wiązać swą pracę wśród dzieci i młodzieży z troską wychowawczą rodziców oraz z działalnością społeczno-wychowawczą Frontu Jedności Narodu.

Rozdział 3

CZŁONKOWIE, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI

§ 8

1. Członkami ZHP mogą być dzieci i młodzież w wieku szkolnym oraz dorośli podejmujący dobrowolnie pracę w organizacji, którzy:
1) przyjęli i aktywnie wypełniają założenia programowe ZHP,
2) przestrzegają zasad ideowo-wychowawczych Związku i realizują jego uchwały,
3) działają w jednym z ogniw ZHP i systematycznie opłacają składki członkowskie (nie dotyczy to zuchów).
2. Decyzję o przyjęciu w szeregi ZHP podejmuje w odniesieniu do:
1) zuchów – krąg rady,
2) harcerzy – rada drużyny,
3) instruktorów – rada kręgu,
4) szczegółowe zasady przyjmowania do ZHP określa Główna Kwatera ZHP.
3. Uczniowie szkoły podstawowej są przyjmowani do ZHP za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.

§ 9

1. Członkowie ZHP w wieku uczniów szkoły podstawowej działają w:

1) drużynach zuchowych,
2) drużynach harcerskich.
2. Członkowie ZHP w wieku uczniów szkoły ponadpodstawowej działają w drużynach Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej.
3. Członkowie ZHP – instruktorzy pełniący funkcje wychowawcze lub organizacyjne należą do kręgów instruktorskich.

§ 10

1. Członkowie ZHP w wieku szkolnym mają następujące prawa i obowiązki:
1) aktywnego uczestniczenia w pracy ZHP i należenia do jednej z drużyn lub kręgu instruktorskiego,
2) przestrzegania prawa i obietnicy zucha – prawa i przyrzeczenia harcerskiego,
3) przestrzegania dyscypliny organizacyjnej,
4) noszenia munduru i oznak przynależności organizacyjnej,
5) regularnego opłacania składki członkowskiej,
6) korzystania z urządzeń i placówek ZHP i Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
2. Ponadto członkowie drużyn Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej po ukończeniu 16 roku życia mają prawo wybierać i być wybieranymi do władz ZHP.

§ 11

Członkowie ZHP mogą zgłaszać do wszystkich władz, organów, jednostek organizacyjnych ZHP wnioski, postulaty i uwagi dotyczące Związku.

§ 12

Instruktorem ZHP może zostać obywatel PRL, który pragnie pracować z dziećmi i młodzieżą przyjmując zasady ideowo-wychowawcze i organizacyjne Związku.

§ 13

1. Warunkami przyjęcia w poczet instruktorów ZHP są:
   1) ukończenie 16 roku życia,
   2) ukończenie z wynikiem pomyślnym kursu instruktorskiego lub uzyskanie odpowiedniego uprawnienia,
   3) złożenie zobowiązania instruktorskiego,
   4) podjęcie w ZHP funkcji instruktorskiej.
2. Za funkcję instruktorską uważa się każdą funkcję organizacyjną w ZHP począwszy od przybocznego w drużynie harcerskiej (zuchowej).

§ 14

Instruktor ZHP ma prawo:
1) współtworzyć program działania i współuczestniczyć w przygotowywaniu decyzji swych władz harcerskich oraz wypowiadać się o działalności wszystkich instancji ZHP,
2) wybierać i być wybieranym do władz ZHP,
3) nosić mundur i odznaki ZHP.

§ 15

Instruktor ZHP ma obowiązek:
1) być dla młodzieży przykładem wcielania w życie celów i zasad ideowych ZHP, przestrzegać statutu i zobowiązania instruktorskiego oraz uchwał i zarządzeń władz harcerskich,
2) aktywnie uczestniczyć w działalności Związku, realizować program organizacji, być czynnym członkiem kręgu instruktorskiego, systematycznie opłacać składki instruktorskie oraz pełnić funkcję instruktorską, zgodnie z przydziałem służbowym dokonanym przez harcerską instancję zwierzchnią,
3) dbać o powierzoną sobie młodzież, a zwłaszcza o jej zdrowie i bezpieczeństwo, występować wobec społeczeństwa i władz jako rzecznik jej potrzeb i interesów,

4) być aktywnym działaczem polskiego ruchu młodzieżowego, współtworzyć ten ruch i czuć się odpowiedzialnym za jego rozwój.

§ 16

1. Szczegółowe prawa i obowiązki instruktora ZHP określa „Karta Praw i Obowiązków Instruktora", przyjęta przez Zjazd ZHP.
2. Prawo dokonywania zmian i uzupełnień Karty, o której mowa w ust. 1, przysługuje Radzie Naczelnej ZHP.

§ 17

1. Za wzorową postawę władze ZHP mogą wyróżnić członka organizacji pochwałą, dyplomem i innymi formami uznania.
2. Najwyższym wyróżnieniem organizacyjnym Związku Harcerstwa Polskiego jest „Krzyż za Zasługi dla ZHP" nadawany zgodnie z regulaminem określonym przez Prezydium Rady Naczelnej ZHP.
3. Za szczególne zasługi członkowie ZHP oraz jednostki organizacyjne mogą otrzymać najwyższe wyróżnienie w polskim ruchu młodzieżowym – odznaczenie im. Janka Krasickiego, którego życie i działalność jest dla młodzieży wzorem najofiarniejszej służby Ojczyźnie.

§ 18

1. Wobec członków ZHP naruszających obowiązujące ich zasady programowo-organizacyjne i uchwały Związku mogą być stosowane następujące kary organizacyjne:
   1) upomnienie,
   2) nagana,
   3) nagana z ostrzeżeniem,
   4) wykluczenie z szeregów ZHP.
2. Kary organizacyjne są wymierzane przez radę druży-

ny, radę szczepu, krąg instruktorski oraz przez władze ZHP. Uchwała rady drużyny, rady szczepu o wykluczeniu harcerza z szeregów ZHP wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca.

3. Wykluczenie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie uchwały władz ZHP lub orzeczenia komisji instruktorskiej za następujące przewinienia:
1) działania na szkodę dzieci i młodzieży,
2) inne przekroczenie zasad statutu lub zobowiązania instruktorskiego.

4. Wykluczonemu przysługuje prawo odwołania się w terminie jednego miesiąca do władzy nadrzędnej lub komisji instruktorskiej wyższego szczebla. W okresie od złożenia odwołania do czasu podjęcia uchwały przez władzę nadrzędną lub komisję instruktorską odwołujący się jest zawieszony w prawach członkowskich.

5. Po upływie pół roku od dnia wymierzenia kary upomnienia, nagany, nagany z ostrzeżeniem instruktor ZHP może ubiegać się o jej anulowanie. W stosunku do pozostałych członków ZHP anulowanie kary może nastąpić wcześniej.

6. Wykluczony z ZHP może ubiegać się o ponowne przyjęcie do organizacji. Uchwałę o ponownym przyjęciu w szeregi instruktorów ZHP podejmuje prezydium rady chorągwi większością $^2/_3$ głosów.

7. Instruktor ZHP, który zalega ze składkami przez okres dłuższy niż 6 miesięcy, może być skreślony z listy członków.

8. Zuch, harcerz, instruktor, który nie uczestniczy aktywnie w życiu organizacji i wykazuje obojętny do niej stosunek, może być skreślony z listy członków ZHP. Uchwałę w tej sprawie podejmuje w odniesieniu do:
1) zuchów – krąg rady,
2) harcerzy – rada drużyny,
3) instruktorów – rada kręgu.

9. Szczegółowe zasady utraty członkostwa ZHP ustala Rada Naczelna ZHP.

§ 19

1. Członkom organizacji wchodzących w skład Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej, podejmującym działalność wychowawczą w Związku Harcerstwa Polskiego, zalicza się staż członkowski w poprzednich organizacjach.
2. Członek ZHP – uczeń szkoły ponadpodstawowej lub instruktor może podejmować działania w bratnim związku młodzieży i być w nim wybierany do władz.

Rozdział 4

STRUKTURA I WŁADZE ZWIĄZKU

§ 20

1. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi są:
1) drużyny zuchowe,
2) drużyny harcerskie,
3) drużyny Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej,
4) kręgi instruktorskie.
2. Podstawowe jednostki organizacyjne tworzone są na terenie szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Ponadto drużyny mogą być organizowane w placówkach oświatowych, opiekuńczo-wychowawczych i leczniczych oraz w miejscu zamieszkania.
3. Organizowanie drużyn w innych środowiskach odbywa się za zgodą Głównej Kwatery ZHP.
4. Utworzenie drużyny odbywa się w porozumieniu z dyre-

ktorem szkoły (placówki, zakładu) i wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca.

§ 21

1. Kręgi instruktorskie mogą być organizowane w środowiskach działania ZHP wymienionych w § 20 ust. 2.
2. Tworzenie kręgów instruktorskich w innych środowiskach niż określone w statucie może odbywać się na zasadach uzgodnionych z władzami organizacji młodzieżowych wchodzących w skład Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej.
3. Zadaniem kręgów instruktorskich jest:
1) współuczestniczyć w tworzeniu programu działania ZHP, inicjować oraz organizować społeczną działalność ZHP na swoim terenie,
2) być rzecznikiem spraw dzieci i młodzieży oraz współdziałać w tym zakresie ze szkołą i organizacjami społecznymi,
3) pozyskiwać do pracy w ZHP nowych instruktorów, podnosić ich poziom ideowo-polityczny oraz kwalifikacje instruktorskie,
4) czuwać nad pełną realizacją ustaleń „Karty Praw i Obowiązków Instruktora ZHP",
5) wyrażać opinię o pracy drużynowych i innych instruktorów, o wnioskach w sprawie przyznania im nagród, wyróżnień itp.,
6) dbać o zaspokajanie potrzeb kulturalnych instruktorów.
4. Szczegółowy zakres zadań i zasady pracy kręgów instruktorskich ustala Główna Kwatera ZHP.

§ 22

1. Drużyny działające na terenie jednej szkoły tworzą szczep.
2. Zadania i zasady organizacji szczepów określa Główna Kwatera ZHP.

§ 23

Drużyny, szczepy oraz kręgi instruktorskie działające na obszarze gminy, miasta, dzielnicy, miasta i gminy, tworzą hufiec ZHP.
Utworzenie hufca według innych zasad wymaga zgody Głównej Kwatery ZHP, która może również podejmować decyzje w sprawie tworzenia ogniw służących usprawnieniu działalności Związku.

§ 24

Wszystkie hufce działające na obszarze województwa tworzą chorągiew ZHP.

§ 25

1. Drużyny, szczepy, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie ZHP mogą ubiegać się o nadanie im imienia.
2. Ponadto drużyny, szczepy, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie mogą ubiegać się o nazwy.
Nazwy powinny nawiązywać do ideowo-wychowawczych założeń ZHP, do treści Prawa Harcerskiego i Prawa Zucha.
3. Imiona, nazwy i numerację drużyn, szczepów i kręgów instruktorskich zatwierdzają komendy hufców.
Imiona i nazwy hufców i chorągwi zatwierdza Główna Kwatera ZHP.

§ 26

1. Władze ZHP pochodzą z wyboru. Wybory w ZHP przeprowadza się zwykłą większością głosów w obecności co najmniej $^2/_3$ uprawnionych do głosowania.
2. Członek władz ZHP może być odwołany przez właściwą radę uchwałą powziętą zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania, z tym że:

1) odwołanie komendanta hufca wymaga zatwierdzenia przez prezydium rady chorągwi, a komendanta chorągwi – przez Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
2) odwołanie komendanta hufca i jego zastępcy może nastąpić z inicjatywy rady hufca lub na wniosek komendy chorągwi,
3) odwołanie komendanta chorągwi i jego zastępców może nastąpić z inicjatywy rady chorągwi lub na wniosek Głównej Kwatery ZHP.

3. Rada Naczelna, rady chorągwi i rady hufców są uprawnione w okresie swojej kadencji do dokooptowania do swego składu nowych członków do liczby maksymalnej przewidzianej statutem dla danej rady, a także do przyjmowania rezygnacji swych członków. Liczba osób dokooptowanych nie może przekraczać: 1/3 składu Rady Naczelnej, 1/3 rady chorągwi, 1/3 rady hufca – przewidzianego statutem dla danej rady.

4. Do Rady Naczelnej i rady chorągwi można być wybranym w zasadzie przez dwie kolejne kadencje. W każdej kadencji w skład tych władz powinni wejść nowo wybrani członkowie – co najmniej w liczbie 1/3 całego składu.

§ 27

Uchwały władz ZHP są podejmowane – jeżeli statut nie stanowi inaczej – zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania i obowiązują podporządkowane im władze niższego szczebla oraz członków ZHP.

Rozdział 5

WŁADZE NACZELNE

§ 28

1. Władzami naczelnymi ZHP są:
1) Zjazd
2) Rada Naczelna ZHP,
3) Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
4) Główna Kwatera ZHP.

2. Najwyższą władzą ZHP jest Zjazd, a w okresie między zjazdami – Rada Naczelna ZHP.

3. Organem powołanym przez Zjazd do kontroli działalności ZHP w okresie między zjazdami jest Centralna Komisja Rewizyjna ZHP.

§ 29

1. Zwykły Zjazd odbywa się co 4 lata. Zwołuje go Rada Naczelna ogłaszając o tym w prasie organizacyjnej co najmniej na dwa miesiące przed wyznaczonym terminem z podaniem proponowanego porządku obrad.

2. Nadzwyczajny Zjazd zwołuje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub na wniosek 1/3 ogólnej liczby rad chorągwi.

3. Delegatami na Zjazd z głosem decydującym są członkowie ZHP, wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną. Uczestnikami Zjazdu z głosem doradczym są członkowie ustępujących władz naczelnych nie będący delegatami i zaproszeni goście.

§ 30

Zjazd:

1) podejmuje uchwały w sprawie projektu statutu oraz projektowanych zmian statutu a także w sprawach prawa i obietnicy zucha, prawa i przyrzeczenia harcerskiego, zobowiązania instruktorskiego oraz hymnu Związku,

2) decyduje o podstawowych sprawach ideowo-wychowawczych i programowych Związku,

3) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej i Centralnej Komisji Rewizyjnej oraz na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium Radzie Naczelnej,

4) wybiera Radę Naczelną ZHP oraz Centralną Komisję Rewizyjną ZHP.

§ 31

1. W skład Rady Naczelnej ZHP wchodzi 87–97 członków.

2. We wszystkich pracach Rady Naczelnej biorą udział Komendanci Chorągwi, nie będący jej członkami. Ponadto w pracy Rady Naczelnej mogą uczestniczyć redaktorzy naczelni pism harcerskich, komendanci centralnych szkół organizacyjnych oraz kierownicy centralnych placówek harcerskich, nie wchodzący w skład Rady Naczelnej.

3. Rada Naczelna zbiera się co najmniej trzy razy w roku Ponadto Rada Naczelna zbiera się na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub 1/3 ogółu członków Rady.

4. Posiedzenia Rady Naczelnej zwołuje oraz ustala ich porządek Prezydium Rady. Radzie przewodniczy Naczelnik ZHP lub jego zastępca.

5. Do wykonania określonych zadań Rada Naczelna może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 32

Zgodnie z uchwałami Zjazdu Rada Naczelna decyduje w sprawach:

1) pracy i rozwoju ZHP,

2) stanowiska ZHP wobec ważnych społecznych problemów wychowania dzieci i młodzieży,

3) kontroli realizacji uchwał i wytycznych Zjazdu oraz Rady Naczelnej,

4) przyjmowania sprawozdań Prezydium Rady Naczelnej, Głównej Kwatery oraz Komisji Instruktorskiej,

5) przyjmowania bilansów rocznych na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej i zatwierdzania budżetu ZHP na następny rok,

6) innych, zleconych przez Zjazd ZHP.

§ 33

Rada Naczelna wybiera ze swego grona 17-osobowe Prezydium, w tym Naczelnika i jego zastępców, którzy wchodzą w skład 7-osobowej Głównej Kwatery ZHP.

Ponadto Rada Naczelna wybiera ze swego składu pozostałych członków Głównej Kwatery.

§ 34

1. Prezydium Rady Naczelnej w okresie między plenarnymi posiedzeniami Rady:

1) kieruje pracą chorągwi i centralnych placówek harcerskich oraz udziela im pomocy,

2) przygotowuje projekty uchwał Rady Naczelnej ZHP,

3) ustala regulaminy organizacyjne w ramach uprawnień przekazanych przez Radę Naczelną,

4) ustala wysokość składek członkowskich oraz innych opłat organizacyjnych,

5) decyduje o zbyciu majątku ZHP.

2. W okresie między posiedzeniami Rady Naczelnej Prezydium może, w uzasadnionych wypadkach, podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Rady Naczelnej,

z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu Rady Naczelnej.
3. Posiedzenia Prezydium zwołuje oraz ustala ich porządek obrad Główna Kwatera. Posiedzeniu Prezydium przewodniczy Naczelnik ZHP lub jego zastępca.

§ 35

1. Główna Kwatera ZHP:
1) kieruje bieżącą działalnością ZHP i reprezentuje Związek na zewnątrz,
2) zatwierdza wybór komendanta chorągwi i jego zastępców,
3) rozstrzyga wszystkie sprawy nie zastrzeżone dla Rady Naczelnej i jej Prezydium,
4) decyduje o nabyciu majątku ZHP.
2. Do składania w imieniu ZHP oświadczeń w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie dwóch upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są członkowie Głównej Kwatery ZHP.
W sprawach wynikających ze stosunku pracy w imieniu Głównej Kwatery działa Naczelnik ZHP osobiście lub przez upoważnioną osobę.

§ 36

1. W skład Centralnej Komisji Rewizyjnej ZHP wchodzi 25–31 członków.
2. Centralna Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad zgodnością działalności władz Związku z:
1) przepisami prawa,
2) statutem ZHP,
3) uchwałami Zjazdu i Rady Naczelnej,
4) zasadami działalności finansowo-gospodarczej ZHP.
3. Centralna Komisja Rewizyjna uchwala regulaminy działania komisji rewizyjnych wszystkich szczebli.

Rozdział 6

WŁADZE TERENOWE

§ 37

1. Władzami ZHP na terenie województwa są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi,
2) rada chorągwi,
3) prezydium rady chorągwi,
4) komenda chorągwi.
2. Najwyższą władzą ZHP w województwie jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi, a w okresie między konferencjami – rada chorągwi.
3. Organem powołanym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą do kontroli działalności ZHP w chorągwi w okresie między konferencjami jest komisja rewizyjna chorągwi.

§ 38

1. W konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi biorą udział z głosem decydującym delegaci wybrani zgodnie z regulaminem ustalonym przez Radę Naczelną oraz z głosem doradczym nie będący delegatami członkowie ustępujących władz chorągwi i zaproszeni goście.
2. Zwykła konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi odbywa się raz na 4 lata. Zwołuje ją rada chorągwi. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada chorągwi z własnej inicjatywy, na wniosek Prezydium Rady Naczelnej lub na żądanie 1/3 liczby rad hufców.
3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:
1) rozpatruje sprawozdania ustępującej rady chorągwi i komisji rewizyjnej chorągwi.

2) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,
3) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia absolutorium ustępującej radzie chorągwi,
4) wybiera radę chorągwi i komisję rewizyjną chorągwi.

§ 39

1. W skład rady chorągwi wchodzi 31–45 członków.
2. Komendanci hufców, którzy nie są członkami rady chorągwi, biorą udział w jej pracach z głosem doradczym.
3. Rada chorągwi zbiera się co najmniej trzy razy w roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery ZHP lub 1/3 członków rady chorągwi.
4. Zebranie rady zwołuje prezydium rady chorągwi. Radzie przewodniczy komendant lub jego zastępca.
5. W celu wykonania określonych zadań rada chorągwi może powoływać stałe lub doraźne komisje.

§ 40

Rada Chorągwi:
1) wytycza główne kierunki pracy chorągwi,
2) ocenia ważniejsze poczynania programowe i organizacyjne chorągwi,
3) rozpatruje sprawozdania komendy chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi oraz dokonuje oceny ich działalności,
4) wybiera ze swego grona prezydium w liczbie 11–13 osób, a spośród nich 3–5 osobową komendę chorągwi, w tym komendanta i jego zastępców.

§ 41

1. Prezydium rady chorągwi:
1) kieruje pracą rady chorągwi,

2) podejmuje decyzje w sprawach wykonania uchwał i zarządzeń władz ZHP,
3) zatwierdza sprawozdania z realizacji budżetu, zatwierdza podział budżetu zgodnie z przydzielonymi limitami.
2. Posiedzenia prezydium rady chorągwi odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu, a zwołuje je i ustala porządek ich obrad komenda chorągwi. Posiedzeniu prezydium przewodniczy komendant chorągwi lub jego zastępca.

§ 42

1. Komenda Chorągwi:
1) wykonuje uchwały i zarządzenia władz naczelnych ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi, rady chorągwi oraz jej prezydium,
2) sprawuje bieżące kierownictwo chorągwi i pomaga w pracy podległym jednostkom organizacyjnym,
3) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Główną Kwaterę ZHP,
4) kontroluje wykonanie uchwał i zarządzeń władz ZHP przez podległe jej jednostki,
5) reprezentuje ZHP na terenie województwa,
6) zatwierdza wybór komendanta hufca i jego zastępców.
2. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie dwóch upoważnionych osób.
Osobami upoważnionymi są członkowie komendy chorągwi oraz inne osoby upoważnione przez komendę chorągwi.
W sprawach wynikających ze stosunku pracy w imieniu komendy chorągwi działa Komendant Chorągwi osobiście lub przez upoważnioną osobę.

§ 43

1. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 9–19 członków.
2. Komisja rewizyjna chorągwi działa na zasadach określo-

nych w regulaminie uchwalonym przez Centralną Komisję Rewizyjną.

§ 44

1. Władzami ZHP na terenie gminy, miasta, dzielnicy, miasta i gminy są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca,
2) rada hufca,
3) komenda hufca.
2. Najwyższą władzą hufca ZHP jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza, a w okresie między konferencjami – rada hufca.
3. Organem wybranym przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca, w którym działa więcej, niż 20 instruktorów, do kontroli działalności ZHP w tym hufcu, w okresie między konferencjami, jest komisja rewizyjna hufca. W pozostałych hufcach kontrolę działalności ZHP sprawuje komisja rewizyjna chorągwi.

§ 45

1. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca odbywa się raz na cztery lata. Zwołuje ją rada hufca. Konferencję nadzwyczajną zwołuje rada hufca z własnej inicjatywy lub na wniosek prezydium rady chorągwi.
2. W konferencji biorą udział na zasadach określonych regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną instruktorzy ZHP i przedstawiciele drużyn HSPS.
3. Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:
1) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca oraz na wniosek komisji rewizyjnej decyduje o udzieleniu absolutorium ustępującej radzie hufca,
2) dokonuje oceny oraz uchwala kierunki pracy programowej i rozwoju hufca,
3) wybiera radę hufca i komisję rewizyjną hufca.

§ 46

1. W skład rady hufca wchodzi 15–31 członków.
2. Rada hufca zbiera się co najmniej trzy razy w roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie wyższych władz ZHP lub 1/3 członków rady hufca. W hufcach, w których działa nie więcej, niż 20 instruktorów radę hufca stanowią wszyscy instruktorzy oraz przedstawiciele drużyn HSPS wybierani w trybie określonym przez Główną Kwaterę ZHP.
3. Posiedzenia rady hufca zwołuje i ustala porządek ich obrad komenda hufca. Radzie przewodniczy komendant hufca lub jego zastępca.
4. Rada hufca:
1) rozpatruje sprawozdania komendy hufca i dokonuje oceny jej działalności,
2) ustala kierunki pracy hufca oraz ocenia jego działalność programową i organizacyjną,
3) wybiera komendę hufca w składzie 3–7 osób, w tym komendanta hufca i jego zastępców.

§ 47

1. Komenda hufca kieruje całokształtem programowej, organizacyjnej i finansowo-gospodarczej działalności hufca, prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi oraz reprezentuje ZHP na terenie swojego działania.
2. Posiedzenia komendy hufca odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu, a zwołuje je i ustala ich porządek obrad komendant hufca.

§ 48

1. Komisja rewizyjna hufca składa się z 3–7 członków.
2. Komisja rewizyjna hufca działa na zasadach określonych w regulaminie uchwalonym przez Centralną Komisję Rewizyjną.

Rozdział 7

KOMISJE INSTRUKTORSKIE ZHP

§ 49

1. Komisje instruktorskie ZHP:
1) wnikają w całokształt działalności instruktorów, a zwłaszcza oddziałują na kształtowanie właściwych norm postępowania instruktorów, na kształtowanie sylwetki ideowo-moralnej instruktora ZHP oraz stosunków między instruktorami a władzami ZHP,
2) rozstrzygają sprawy dyscyplinarne instruktorów oraz sprawy sporne z zakresu ich działalności.
2. Centralną Komisję Instruktorską w liczbie 19–25 osób powołuje Rada Naczelna, a komisje instruktorskie chorągwi w składzie 7–11 osób powołują rady chorągwi.
3. Zakres i zasady działania komisji instruktorskich określa regulamin zatwierdzony przez Radę Naczelną.

Rozdział 8

HYMN I ODZNAKI ORGANIZACYJNE

§ 50

Hymnem Związku Harcerstwa Polskiego jest pieśń zaczynająca się od słów: „Wszystko, co nasze, Polsce oddamy". Myślą przewodnią tej pieśni jest służba Ojczyźnie wszystkimi siłami, gotowość do działania dla jej dobra i rozkwitu.

§ 51

1. Sztandar Związku Harcerstwa Polskiego jest wyrazem treści ideowo-wychowawczych Związku, wierności ideałom socjalizmu i symbolem jedności organizacji uczestniczącej w dziele budowy socjalistycznej Polski.
2. Na prawej stronie sztandaru znajduje się orzeł haftowany na czerwonym tle. Na lewej stronie na biało-czerwonym tle umieszczony jest Krzyż Harcerski oraz napis: „Związek Harcerstwa Polskiego".
3. Prawo posiadania sztandaru przysługuje chorągwiom, hufcom, szczepom i drużynom.
4. Wzory sztandarów, zasady ich przyznawania, przechowywania oraz oddawania im honorów ustala Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

§ 52

1. Odznaką organizacyjną członków ZHP (z wyjątkiem zuchów) jest Krzyż Harcerski wzorowany na polskim odznaczeniu wojskowym – Krzyżu Virtuti Militari.
2. Odznaką organizacyjną zuchów jest główka orła białego i żółta tarcza wschodzącego słońca na niebieskim tle. Podstawę stanowi prostokąt barwy czerwonej z napisem „Zuch".
3. Inne odznaki organizacyjne ZHP oraz ich regulaminy określa Prezydium Rady Naczelnej ZHP.

Rozdział 9

FUNDUSZE I GOSPODARKA

§ 53

1. Na fundusze i majątek Związku składają się:
1) składki członkowskie,
2) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,
3) dochody w działalności gospodarczej i wydawniczej,
4) dochody z majątku, ruchomości i nieruchomości,
5) darowizny i zapisy.
2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Rozdział 10

PRZEPISY KOŃCOWE

§ 54

Uchwały w sprawie projektu zmiany statutu podejmuje Zjazd większością ²/₃ głosów, w obecności co najmniej połowy uprawnionych delegatów na Zjazd.

§ 55

1. Uchwałę w sprawie rozwiązania ZHP może podjąć Zjazd większością ³/₄ głosów, w obecności co najmniej połowy uprawnionych delegatów na Zjazd.
2. W razie rozwiązania ZHP majątek Związku przechodzi na własność Skarbu Państwa.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.
Potwierdzenie Przyrzeczenia przez instruktora lub zespół harcerski obecny podczas Przyrzeczenia:
Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

PRAWO HARCERSKIE

Harcerz służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki.
Harcerz chce zmieniać świat na lepszy – jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi.
Harcerz jest sprawiedliwy i odważny – śmiało broni słusznej sprawy.
Harcerz chce wiedzieć więcej, niż wie, umieć więcej, niż umie.
Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie.

Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą.
Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom.
Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne.
Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice.
Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu nie pije napojów alkoholowych.

ZOBOWIĄZANIE INSTRUKTORSKIE

Przyjmuję obowiązki instruktora Związku Harcerstwa Polskiego. Swoją postawą i pracą ideowo-wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej, poczucie sprawiedliwości społecznej, pogłębiając jedność ideową młodego pokolenia Polaków.
Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowych Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej oraz Statutu Związku Harcerstwa Polskiego.
Jestem świadom odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież.
Powierzonego przez Organizację stanowiska nie opuszczę samowolnie.

Potwierdzenie zobowiązania instruktorskiego.

Jesteś pełnoprawnym instruktorem Związku Harcerstwa Polskiego.

OBIETNICA ZUCHA

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha.

PRAWO ZUCHA

Zuch kocha Polskę,
Zuch jest dzielny,
Zuch mówi prawdę,
Zuch pamięta o swoich obowiązkach,
Wszystkim jest z zuchem dobrze,
Zuch stara się być coraz lepszy.

2.6. Statut ZHP z 1981 r.

2.6.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 VII 1981 r.

źródło:
Monitor Polski, nr 19, 1981 r., poz. 174, dostęp zbiory własne

VII Zjazd 15-18.03
1981

Stwierdza się zgodność tekstu Statutu Związku Harcerstwa Polskiego z jego oryginałem ustalonym zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 lipca 1981 r. MP nr 19 poz. 174.

Dyrektor Biura Prawnego
M S W
(podpis nieczytelny)

Warszawa, dnia 19 sierpnia 1981 r.

Pieczęć okrągła
z godłem państwowym
w środku i napisem
w otoku Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych 04.

ZARZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH
z dnia 21 lipca 1981 r.
w sprawie
ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego"

Na podstawie § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Dz.U. nr 18, poz. 121) zarządza się, co następuje:

§ 1

Ustala się statut stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego". Tekst statutu zostanie ogłoszony w odrębnym wydawnictwie.

§ 2

Traci moc zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 listopada 1977 w sprawie ustalenia i ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności „Związek Harcerstwa Polskiego" (Monitor Polski nr 31, poz. 152).

§ 3

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Spraw Wewnętrznych
(—) Mirosław Milewski

Rozdział 1
NAZWA, TEREN DZIAŁALNOŚCI I SIEDZIBA

§ 1

Związek Harcerstwa Polskiego, zwany w skrócie „ZHP", jest stowarzyszeniem wyższej użyteczności, posiada osobowość prawną.

§ 2

1. ZHP rozwija swoją działalność na obszarze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
2. Siedzibą władz naczelnych ZHP jest miasto stołeczne Warszawa.

Rozdział 2
CHARAKTER, CEL I ŚRODKI DZIAŁANIA

§ 3

1. ZHP jest patriotyczną, ideowo-wychowawczą organizacją dzieci, młodzieży i dorosłych:
   1) wychowującą swoich członków w duchu wartości socjalizmu,
   2) społeczno-polityczną — w sposób zorganizowany i zbiorowy zmierza do realizacji swoich celów, które wynikają z potrzeb dzieci i młodzieży oraz z oczekiwań ogólnospołecznych; wypowiada się w ważnych sprawach społeczeństwa, szczególnie dotyczących młodego pokolenia,
   3) świecką — nie organizuje życia religijnego, w swej działalności przestrzega zasad tolerancji światopoglądowej i poszanowania przekonań religijnych każdego człowieka,
   4) dobrowolną i otwartą dla każdego — przynależność do niej opiera się na świadomej woli i chęci przyjęcia zasad Związku,
   5) samodzielną i samorządną — demokratycznie decyduje o swych celach, programie, metodzie, strukturze i władzach.
2. ZHP uznaje przewodnią rolę PZPR, wyrażającą się wobec organizacji w inspiracji ideowej.
3. ZHP dąży do jedności ideowej młodego pokolenia Polski Ludowej, współdziałając na zasadach równości i partnerstwa z innymi organizacjami młodzieżowymi, których cele nie są sprzeczne z celami ZHP.

§ 4

1. ZHP zmierza do wychowania człowieka:
   1) ideowego, kierującego się w życiu najwyższymi wartościami; walczącego o prawdę, szczęście, sprawiedliwość społeczną, równość i wolność ludzi, demokrację, przyjaźń i pokój między narodami, oddanego w służbie dla Ojczyzny i gotowego do Jej obrony,
   2) rozumiejącego rolę państwa w życiu narodu, jedność praw i obowiązków obywatelskich, szanującego i przestrzegającego prawa.
   3) zaangażowanego, odważnego w walce z niesprawiedliwością, aktywnego w życiu społecznym, pomnażającego ogólnospołeczne dobra duchowe i materialne, ofiarnego w pracy dla społeczeństwa,
   4) odpowiedzialnego za swoje słowa i czyny, zdyscyplinowanego, przestrzegającego zasad życia społecznego,
   5) gospodarnego, szanującego pracę, dbającego o wspólne dobro, oszczędnego, racjonalnie użytkującego dobra społeczne, rzetelnie pracującego indywidualnie i w zespole,
   6) wrażliwego na sprawy drugiego człowieka, szanującego przekonania innych, walczącego z wszelką krzywdą, zwłaszcza społeczną, niosącego pomoc ludziom, zmieniającego siebie i świat na lepszy,
   7) uczciwego i prawego, ceniącego wysoko swój ho-

nor, odpowiedzialnego za siebie, samodzielnego, charakteryzującego się hartem i odpornością na trudności,

8) myślącego, dążącego do pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności, wzbogacania własnych doświadczeń, do krytycznego i twórczego ich rozwijania,
9) rozwijającego swoją sprawność i wytrzymałość fizyczną, dbającego o zdrowie i życie swoje oraz innych, walczącego z nałogami,
10) umiejącego cieszyć się życiem, otwartego ku innym ludziom, systematycznie zmierzającego do realizowania własnych zamierzeń,
11) współuczestnika życia kulturalnego, korzystającego z dorobku kultury narodowej i przyczyniającego się do jego wzbogacania, wrażliwego na piękno i wielkość dzieł ludzkich, szanującego wartości kultury,
12) racjonalnie korzystającego z dorobku techniki i wnoszącego twórczy wkład w postęp techniczny,
13) miłującego świat przyrody, wrażliwego na jej piękno, chroniącego środowisko naturalne.

2. Swoje ideały wychowawcze ZHP czerpie z dążeń i walki narodu polskiego, z walki ludzi pracy na całym świecie o wolność, niepodległość, sprawiedliwość społeczną, pokój i socjalizm, z humanistycznych tradycji narodu polskiego i bogactwa jego kultury, z dorobku harcerstwa od jego zarania oraz z dorobku innych postępowych ruchów młodzieżowych.

3. Ideały wychowawcze ZHP wyrażone są w Prawie i Obietnicy Zucha, Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim oraz w Zobowiązaniu Instruktorskim, uchwalanych przez Zjazd ZHP.

§ 5

1. W realizacji swych celów ZHP współdziała z rodziną i szkołą.

2. ZHP współpracuje z innymi organizacjami i instytucjami podejmującymi działania dla dobra dzieci i młodzieży.

3. ZHP w swej pracy korzysta z pomocy i poparcia rad i kół przyjaciół harcerstwa.

§ 6

1. ZHP jest członkiem Światowej Federacji Młodzieży Demokratycznej i bierze udział w pracach Międzynarodowego Komitetu Ruchów Dziecięcych i Dorastającej Młodzieży (CIMEA).

2. ZHP współdziała z organizacjami pionierskimi i młodzieżowymi państw socjalistycznych oraz z postępowymi narodowymi i międzynarodowymi organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi na całym świecie.

3. ZHP utrzymuje kontakty z dziećmi i młodzieżą polonijną, stawiając sobie za cel zacieśnienie jej więzów z Polską Rzeczpospolitą Ludową, wspólne pielęgnowanie kultury i tradycji narodowych.

§ 7

Aby osiągnąć swe cele, ZHP:

1) skupia dzieci, młodzież i wychowawców w jednostkach organizacyjnych, na zasadach przewidzianych w Statucie,
2) prowadzi wśród dzieci i młodzieży pracę wychowawczą metodami harcerskimi, twórczo je rozwijając,
3) podejmuje przedsięwzięcia o szczególnych walorach wychowawczych przy powszechnym udziale dzieci i młodzieży,
4) szkoli kadrę instruktorską i funkcyjnych,
5) zabiega o fundusze, gromadzi pomoce, zakłada odpowiednie placówki wychowawcze i szkoleniowe,
6) prowadzi działalność propagandową i wydawniczą,
7) prowadzi działalność gospodarczą zgodnie z obowiązującymi przepisami.

§ 8

1. Organem prasowym ZHP jest tygodnik „Motywy".
2. Czasopismami organizacyjnymi ZHP są:
   1) Harcerska Gazeta Nastolatków „Świat Młodych",
   2) Harcerski Magazyn Młodzieży Szkolnej „Na przełaj",
   3) miesięcznik „Harcerstwo".

Rozdział 3

CZŁONKOWIE, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI

§ 9

1. Członkami ZHP mogą być dzieci, młodzież oraz dorośli dobrowolnie podejmujący pracę w organizacji.
2. Członkami ZHP są:
   1) zuchy,
   2) harcerze,
   3) harcerze starsi,
   4) instruktorzy.

§ 10

1. Zuchami są uczniowie młodszych klas szkół podstawowych, którzy działają w drużynach zuchowych, złożyli Obietnicę Zucha i przestrzegają Prawa Zucha.
2. Harcerzami są uczniowie starszych klas szkół podstawowych, którzy działają w drużynach harcerskich, złożyli Przyrzeczenie Harcerskie, przestrzegają Prawa Harcerskiego i opłacają składki członkowskie.
3. Harcerzami starszymi są uczniowie szkół ponadpodstawowych, studenci lub inne młode osoby, które działają w drużynach, złożyły Przyrzeczenie Harcerskie, przestrzegają Prawa Harcerskiego i opłacają składki członkowskie.
4. Instruktorami są harcerze starsi po ukończeniu 16 lat, bądź pełnoletni obywatele PRL, którzy dobrowolnie

przyjmują zasady ideowe, wychowawcze i organizacyjne określone w Statucie ZHP i w Prawie Harcerskim, pracują z dziećmi lub młodzieżą, złożyli Zobowiązanie Instruktorskie oraz opłacają składki członkowskie.

§ 11

Dzieci i młodzież zgłaszająca dobrowolnie akces przynależności do ZHP pozostaje w okresie próbnym do momentu złożenia Obietnicy Zucha lub Przyrzeczenia Harcerskiego.

§ 12

1. Decyzję o przyjęciu w szeregi ZHP po okresie próbnym podejmuje w odniesieniu do:
   1) zuchów — drużynowy w kręgu rady,
   2) harcerzy — rada drużyny,
   3) harcerzy starszych — drużyna lub rada drużyny.
2. Zuchy i harcerze są przyjmowani do ZHP za zezwoleniem rodziców lub opiekunów.
3. Decyzję o przyjęciu w poczet instruktorów, po wykazaniu się przez kandydata niezbędną wiedzą i umiejętnościami, podejmuje krąg instruktorski, a zatwierdza właściwa komenda ZHP.
4. Szczegółowe zasady przyjmowania do ZHP określa Główna Kwatera ZHP.

§ 13

1. Członkowie ZHP mają następujące prawa i obowiązki:
   1) nosić mundur i odznaki ZHP,
   2) zgłaszać do wszystkich władz i jednostek organizacyjnych ZHP wnioski i uwagi dotyczące Związku,
   3) korzystać z urządzeń i placówek harcerskich,
   4) zwracać się do władz Związku o pomoc w rozwiązywaniu swoich problemów,
   5) działać w drużynie lub kręgu,
   6) przestrzegać dyscypliny organizacyjnej,
2. Harcerze starsi i instruktorzy mają ponadto następujące prawa:

1) współtworzyć program Związku i współuczestniczyć w przygotowywaniu decyzji swoich władz oraz wypowiadać się o wszystkich sprawach ZHP,
2) wybierać i być wybieranymi do władz ZHP.

3. Instruktorzy mają ponadto następujące obowiązki:
1) zgodnie z harcerskim ideałem wychowawczym kształtować osobowość swoją i wychowanków, być wzorem osobowym dla członków ZHP,
2) dbać o dobro i bezpieczeństwo powierzonych sobie dzieci i młodzieży,
3) dbać o dobre imię ZHP w społeczeństwie.

4. Prawa i obowiązki instruktora określa szczegółowo „Karta praw i obowiązków instruktora ZHP", którą uchwala Zjazd ZHP.

§ 14

1. Za wzorową postawę władze ZHP mogą wyróżnić członka Związku pochwałą, dyplomem, odznaką i innymi formami uznania.

2. Najwyższym wyróżnieniem organizacyjnym ZHP jest Krzyż „Za Zasługi dla ZHP" nadawany zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną ZHP.

§ 15

1. Wobec członków ZHP naruszających obowiązujące ich zasady ideowe, moralne i organizacyjne oraz uchwały Związku mogą być stosowane następujące kary organizacyjne:
1) upomnienie,
2) nagana,
3) nagana z ostrzeżeniem,
4) wykluczenie z ZHP.

2. Kary organizacyjne są wymierzane przez drużynę, radę drużyny, radę szczepu, krąg instruktorski, przez władze ZHP oraz komisje instruktorskie.

3. Po upływie pół roku od dnia wymierzenia kary organizacyjnej członek ZHP może ubiegać się o jej zatarcie.

§ 16

Członkostwo Związku ustaje z chwilą:
1) dobrowolnego wystąpienia z ZHP,
2) skreślenia z listy członków,
3) wykluczenie z ZHP.

§ 17

Członek ZHP, który nie uczestniczy aktywnie w życiu organizacji i wykazuje obojętny do niej stosunek może być skreślony z listy członków ZHP. Uchwałę w tej sprawie podejmuje organ uprawniony do przyjmowania członków. Skreślonemu przysługuje prawo odwołania w terminie 1 miesiąca do organu, który podjął uchwałę o skreśleniu.

§ 18

Instruktor ZHP, który zalega ze składkami przez okres dłuższy niż 6 miesięcy, powinien być skreślony z listy członków.

§ 19

1. O wykluczeniu harcerza i harcerza starszego z ZHP decyduje drużyna lub rada szczepu. Wykluczonemu przysługuje prawo odwołania do komendy hufca.

2. Wykluczony może ubiegać się o ponowne przyjęcie do ZHP. Decyzję w tej sprawie podejmuje drużyna lub rada szczepu.

§ 20

1. Wykluczenie instruktora z ZHP może nastąpić jedynie na podstawie orzeczenia właściwej komisji instruktorskiej za następujące przewinienia:
1) działanie na szkodę dzieci i młodzieży,
2) nieprzestrzeganie podstawowych zasad etyczno-moralnych,
3) łamanie podstawowych zasad Statutu lub Zobowiązania Instruktorskiego.

2. Wykluczonemu przysługuje prawo odwołania w ter-

minie 1 miesiąca do komisji instruktorskiej wyższego szczebla. W okresie od złożenia odwołania do podjęcia decyzji przez komisję instruktorską odwołujący się jest zawieszony w prawach członkowskich.
3. Wykluczony z ZHP instruktor może ubiegać się o ponowne przyjęcie do Związku. Decyzję w tej sprawie podejmuje komisja instruktorska właściwa dla terenu, na którym ubiegający się chce pracować.

§ 21

Członek ZHP może należeć do innych organizacji społecznych, jeżeli ich cele nie są sprzeczne z celami ZHP.

Rozdział 4
STRUKTURA ZWIĄZKU

§ 22

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi ZHP są:
1) drużyny zuchowe,
2) drużyny harcerskie,
3) drużyny starszoharcerskie,
4) kręgi instruktorskie.

§ 23

1. Drużyna zuchowa, harcerska i starszoharcerska jest zespołem dziewcząt, chłopców albo dziewcząt i chłopców, który:
1) ma ustalony zgodnie z zasadą dobrowolności skład członków,
2) ma na czele drużynowego, który wspólnie z członkami zespołu realizuje program Związku,
3) ma plan pracy i zgodnie z nim działa,
4) odbywa systematycznie zbiórki,
5) funkcjonuje zgodnie z podstawowymi założeniami metodyki harcerskiej.
2. Drużyny tworzone są w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych oraz w miejscu zamieszkania. Ponadto

mogą być organizowane w placówkach oświatowych, opiekuńczo-wychowawczych i leczniczych.
3. Organizowanie drużyn w innych środowiskach odbywa się za zgodą Głównej Kwatery ZHP.
4. Utworzenie drużyny odbywa się w porozumieniu z dyrektorem szkoły (placówki, zakładu), z samorządem mieszkańców i wymaga zatwierdzenia przez komendę hufca.
5. Instrukcje w sprawie zasad tworzenia i organizacji pracy drużyn ustala Główna Kwatera ZHP.

§ 24

1. Krąg instruktorski jest zespołem instruktorów, który:
1) inicjuje i organizuje społeczną działalność ZHP wynikającą z celów wychowawczych i programu ZHP,
2) pozyskuje do pracy w ZHP nowych instruktorów,
3) podejmuje działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji instruktorów i umacniania ich więzi z organizacją,
4) troszczy się o zaspokajanie potrzeb i oczekiwań instruktorów, czuwa nad realizacją „Karty praw i obowiązków instruktora ZHP",
5) wyraża opinię o pracy członków kręgu,
6) współuczestniczy w tworzeniu programu działania ZHP,
7) ma pochodzące z wyboru władze, plan pracy, uczestniczy w realizacji zadań określanych przez władze harcerskie.
2. Kręgi instruktorskie mogą być organizowane w środowiskach działania ZHP wymienionych w § 23 ust. 2, przy harcerskich komendach oraz w szkołach wyższych, zakładach pracy i jednostkach wojskowych.
3. Studenckie i wojskowe kręgi instruktorskie tworzone są za zgodą władz uczelni lub władz wojskowych.
4. Instrukcje w sprawie pracy kręgów instruktorskich ustala Główna Kwatera ZHP.

§ 25

1. Drużyny mogą łączyć się w szczepy.
2. Instrukcje w sprawie zasad tworzenia i organizacji pracy szczepu ustala Główna Kwatera ZHP.

§ 26

1. Drużyny, szczepy i kręgi instruktorskie działające na terenie jednej lub kilku sąsiednich podstawowych jednostek podziału administracyjnego państwa tworzą hufiec ZHP. Dopuszcza się możliwość tworzenia kilku hufców na terenie podstawowej jednostki podziału administracyjnego państwa. Uchwały w tych sprawach podejmuje rada chorągwi.
2. Zasady organizacji i zadania hufca określa Główna Kwatera ZHP.

§ 27

1. Wszystkie hufce działające na obszarze województwa tworzą chorągiew ZHP.
2. Zasady organizacji i zadania chorągwi określa Główna Kwatera ZHP.

§ 28

1. Drużyny, szczepy, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie mogą mieć nazwy. Nazwy powinny nawiązywać do ideowo-wychowawczych założeń ZHP.
2. Drużyny, szczepy, kręgi instruktorskie, hufce i chorągwie mogą ubiegać się o nadanie im imienia.
3. Nazwy i numerację drużyn, szczepów i kręgów instruktorskich zatwierdzają komendy hufców. Nazwy hufców i chorągwi zatwierdza Główna Kwatera ZHP.
4. Imiona drużynom, szczepom i kręgom instruktorskim nadają komendy hufców. Imiona hufcom i chorągwiom nadaje Główna Kwatera ZHP.

Rozdział 5
RUCHY PROGRAMOWO-METODYCZNE

§ 29

1. W ramach ZHP mogą działać ruchy programowo-metodyczne skupiające członków i jednostki organizacyjne Związku.
2. Ruchy te mogą mieć charakter środowiskowy, regionalny i ogólnozwiązkowy.

§ 30

Ruchy programowo-metodyczne — nie naruszając zasad zawartych w Statucie ZHP i innych dokumentach uchwalonych przez Zjazd ZHP — stanowią płaszczyznę:
1) wymiany doświadczeń i upowszechniania inicjatyw programowych,
2) doskonalenia metodyki harcerskiej i podejmowania eksperymentów metodycznych.

§ 31

Cele, zasady funkcjonowania i organizacji ruchów programowo-metodycznych określają ich wewnętrzne regulaminy podlegające zatwierdzeniu przez rady odpowiednich stopni. Od uchwał tych rad przysługuje prawo odwołania do rady wyższego szczebla, której uchwała jest ostateczna.

Rozdział 6
WŁADZE NACZELNE

§ 32

Władzami naczelnymi ZHP są:
1) Zjazd ZHP,
2) Rada Naczelna ZHP,

3) Prezydium Rady Naczelnej ZHP,
4) Główna Kwatera ZHP,
5) Centralna Komisja Rewizyjna ZHP,
6) Centralna Komisja Instruktorska ZHP.

§ 33

1. Najwyższą władzą ZHP jest Zjazd ZHP, który odbywa się co 4 lata. Zjazd ZHP zwołuje Rada Naczelna. Uchwałę o zwołaniu Zjazdu ogłasza się w prasie organizacyjnej co najmniej na 2 miesiące przed wyznaczonym terminem, z podaniem proponowanego porządku obrad.
2. Nadzwyczajny Zjazd ZHP zwołuje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej lub na wniosek 1/4 ogólnej liczby rad chorągwi.
3. Delegatami na Zjazd ZHP z głosem decydującym są członkowie ZHP wybrani zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną. Uczestnikami Zjazdu z głosem doradczym są członkowie ustępujących władz naczelnych nie będący delegatami oraz zaproszeni goście.

§ 34

Zjazd:
1) podejmuje uchwały w sprawach projektu Statutu i jego zmian,
2) decyduje o podstawowych sprawach ideowo-wychowawczych i programowych Związku,
3) rozpatruje sprawozdania Rady Naczelnej, Centralnej Komisji Rewizyjnej i Centralnej Komisji Instruktorskiej,
4) na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia Radzie Naczelnej absolutorium,
5) wybiera Radę Naczelną, Centralną Komisję Rewizyjną i Centralną Komisję Instruktorską.

§ 35

1. Najwyższą władzą ZHP między Zjazdami jest Rada Naczelna.
2. W skład Rady Naczelnej wchodzi 87—97 członków.
3. Rada Naczelna uchwala swój regulamin.
4. W pracach Rady Naczelnej biorą udział z głosem doradczym komendanci chorągwi, komendanci centralnych szkół organizacyjnych, kierownicy centralnych placówek harcerskich oraz redaktorzy naczelni pism harcerskich, nie wchodzący w skład Rady Naczelnej.
5. Rada Naczelna zbiera się co najmniej 3 razy w roku. Ponadto Rada Naczelna zbiera się na żądanie Centralnej Komisji Rewizyjnej, Centralnej Komisji Instruktorskiej lub 1/4 ogółu członków Rady.
6. Posiedzenia Rady Naczelnej zwołuje oraz proponuje ich porządek Prezydium Rady. Obradom przewodniczy członek Prezydium Rady.

Do wykonania swych zadań Rada Naczelna powołuje stałe komisje określone w regulaminie Rady. Ponadto może powoływać zespoły i komisje do wykonania zadań doraźnych.

8. Projekty uchwał Rady Naczelnej mogą wnosić: Prezydium, komisje i członkowie Rady.

§ 36

Rada Naczelna realizuje uchwały Zjazdu oraz decyduje w sprawach:
1) pracy i rozwoju ZHP,
2) stanowiska ZHP wobec ważnych społecznych problemów wychowania dzieci i młodzieży,
3) oceny realizacji uchwał i wytycznych Zjazdu oraz Rady Naczelnej,
4) przyjmowania sprawozdań z działalności Prezydium Rady Naczelnej i Głównej Kwatery oraz oceny ich działalności,

5) powoływania oraz likwidacji centralnych jednostek organizacyjnych i gospodarczych ZHP,
6) regulaminów organizacyjnych,
7) przyjmowania bilansów rocznych na wniosek Centralnej Komisji Rewizyjnej i zatwierdzania budżetu ZHP na rok następny,
8) uchylania uchwał rad niższych stopni niezgodnych z prawem, Statutem ZHP i uchwałami rad wyższych stopni,
9) innych, zleconych przez Zjazd ZHP.

§ 37

Rada Naczelna wybiera ze swego grona 17-osobowe Prezydium, w tym naczelnika ZHP i jego zastępców, którzy tworzą 5-osobową Główną Kwaterę ZHP.

§ 38

1. Prezydium Rady Naczelnej w okresie między plenarnymi posiedzeniami Rady:
   1) rozpatruje wstępne projekty uchwał Rady Naczelnej,
   2) dokonuje analizy działalności i stanu organizacyjnego Związku,
   3) powołuje na stanowiskach kierowników wydziałów Głównej Kwatery, komendanta Centrum Wychowania Morskiego i Wodnego GK ZHP, komendanta Centralnej Szkoły Instruktorów ZHP oraz dyrektora Biura Usług Turystycznych ZHP „Harctur",
   4) opiniuje kandydatury na stanowiska redaktorów naczelnych pism harcerskich oraz dyrektora Centralnej Składnicy Harcerskiej,
   5) ustala wysokość składek członkowskich oraz innych opłat organizacyjnych,
   6) decyduje o zbyciu majątku ZHP.
2. W okresie między posiedzeniami Rady Naczelnej Prezydium może w uzasadnionych przypadkach podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla Rady Naczelnej,

z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu Rady.

3. Posiedzenia Prezydium zwołuje oraz proponuje ich porządek Główna Kwatera. Posiedzeniom Prezydium przewodniczy naczelnik ZHP lub jego zastępca.

§ 39

1. Główna Kwatera ZHP:
   1) kieruje bieżącą działalnością ZHP i reprezentuje Związek na zewnątrz,
   2) wykonuje uchwały Zjazdu, Rady Naczelnej oraz jej Prezydium,
   3) nadzoruje pracę chorągwi, centralnych jednostek organizacyjnych i gospodarczych ZHP oraz udziela im pomocy,
   4) ma prawo wypowiadania się w sprawie kandydatur na funkcje komendanta chorągwi i jego zastępców,
   5) rozstrzyga wszystkie sprawy nie zastrzeżone dla Rady Naczelnej i jej Prezydium,
   6) decyduje o nabyciu majątku ZHP,
   7) uchyla rozkazy i decyzje jednostek organizacyjnych niższych stopni w przypadkach ich niezgodności z prawem, Statutem ZHP, uchwałami rady wyższych stopni oraz rozkazami i decyzjami jednostek organizacyjnych wyższych stopni.
2. Do składania w imieniu ZHP oświadczeń w zakresie jego praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie 2 upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: naczelnik ZHP i jego zastępcy.
W sprawach wynikających ze stosunku pracy w imieniu Głównej Kwatery działa naczelnik ZHP osobiście lub przez upoważnioną osobę.

§ 40

1. Organem powołanym do kontroli działalności ZHP w okresie między Zjazdami jest Centralna Komisja Rewizyjna ZHP.
2. W skład Centralnej Komisji Rewizyjnej wchodzi 25—31 członków.
3. Centralna Komisja Rewizyjna sprawuje kontrolę nad zgodnością działalności władz Związku z:
1) przepisami prawa,
2) Statutem ZHP,
3) uchwałami Zjazdu i Rady Naczelnej,
4) zasadami działalności finansowo-gospodarczej ZHP.
4. Centralna Komisja Rewizyjna uchwala regulaminy działania komisji rewizyjnych wszystkich stopni.

§ 41

1. Organem powołanym do rozpatrywania spraw instruktorskich w ZHP jest Centralna Komisja Instruktorska ZHP.
2. W skład Centralnej Komisji Instruktorskiej wchodzi 21—25 członków.
3. Centralna Komisja Instruktorska:
1) czuwa nad zgodnością działalności instruktorów ZHP ze Statutem oraz przestrzeganiem przez nich zasad ideowo-moralnych,
2) czuwa nad realizacją „Karty praw i obowiązków instruktora ZHP",
3) rozpatruje i rozstrzyga sprawy indywidualne między instruktorami oraz między instruktorami a instancjami ZHP, związane z działalnością w ZHP,
4) orzeka w sprawach dyscyplinarnych instruktorów.
4. Centralna Komisja Instruktorska uchwala regulaminy działania komisji instruktorskich wszystkich stopni.

Rozdział 7
WŁADZE TERENOWE

§ 42

Władzami chorągwi ZHP są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi,
2) rada chorągwi,
3) prezydium rady chorągwi,
4) komenda chorągwi,
5) komisja rewizyjna chorągwi,
6) komisja instruktorska chorągwi.

§ 43

1. Najwyższą władzą chorągwi ZHP jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi, która odbywa się co 4 lata. Konferencję sprawozdawczo-wyborczą zwołuje rada chorągwi.
2. Nadzwyczajną konferencję sprawozdawczo-wyborczą zwołuje rada chorągwi z własnej inicjatywy, na żądanie komisji rewizyjnej chorągwi, na wniosek 1/4 liczby rad hufców lub na żądanie Prezydium Rady Naczelnej.
3. Delegatami na konferencję sprawozdawczo-wyborczą chorągwi z głosem decydującym są członkowie ZHP wybrani zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną. Uczestnikami konferencji z głosem doradczym są członkowie ustępujących władz chorągwi nie będący delegatami oraz zaproszeni goście.

§ 44

Konferencja sprawozdawczo-wyborcza chorągwi:
1) rozpatruje sprawozdania rady chorągwi, komisji rewizyjnej chorągwi i komisji instruktorskiej chorągwi,
2) na wniosek komisji rewizyjnej chorągwi podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia radzie chorągwi absolutorium,
3) dokonuje oceny pracy i uchwala program działania chorągwi,

4) wybiera spośród delegatów radę chorągwi, komisję rewizyjną chorągwi oraz komisję instruktorską chorągwi.

§ 45

1. Najwyższą władzą chorągwi ZHP między konferencjami sprawozdawczo-wyborczymi jest rada chorągwi.
2. W skład rady chorągwi wchodzi 31—45 członków.
3. Rada chorągwi uchwala swój regulamin.
4. W pracach rady chorągwi biorą udział z głosem doradczym komendanci hufców nie będący jej członkami.
5. Rada chorągwi zbiera się co najmniej 3 razy w roku. Ponadto rada chorągwi zbiera się na żądanie Głównej Kwatery, komisji rewizyjnej chorągwi, komisji instruktorskiej chorągwi lub 1/4 członków rady chorągwi.
6. Posiedzenia rady zwołuje i proponuje ich porządek prezydium rady chorągwi. Obradom przewodniczy członek prezydium rady.
7. Do wykonania swych zadań rada chorągwi powołuje stałe komisje określone w regulaminie rady. Ponadto, może powoływać zespoły i komisje do wykonania zadań doraźnych.
8. Projekty uchwał rady chorągwi mogą wnosić: prezydium, komisje i członkowie rady.

§ 46

Rada chorągwi realizuje uchwały władz naczelnych oraz decyduje w sprawach:
1) głównych kierunków pracy chorągwi,
2) ważniejszych poczynań programowych i organizacyjnych chorągwi,
3) oceny realizacji uchwał i wytycznych władz naczelnych,
4) przyjmowania sprawozdań z działalności prezydium rady i komendy chorągwi oraz oceny ich działalności,

5) przyjmowania sprawozdań z realizacji budżetu oraz zatwierdzania budżetu zgodnie z przydzielonymi limitami,
6) uchylania uchwał rady niższych stopni niezgodnych z prawem, Statutem ZHP i uchwałami rad wyższych stopni,
7) innych, zleconych przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą chorągwi.

§ 47

Rada chorągwi wybiera ze swego grona prezydium w liczbie 11—13 członków, wśród nich 3—5 osobową komendę chorągwi, w tym komendanta i jego zastępców.

§ 48

1. Prezydium rady chorągwi w okresie między plenarnymi posiedzeniami rady:
1) rozpatruje wstępnie projekty uchwał rady chorągwi,
2) dokonuje analizy działalności i stanu organizacyjnego chorągwi,
3) powołuje na stanowiska kierowników wydziałów komendy chorągwi, komendanta chorągwianej szkoły instruktorów, pilota chorągwi,
4) opiniuje kandydatury na stanowisko dyrektora oddziału Biura Usług Turystycznych ZHP „Harctur".
2. W okresie między posiedzeniami rady chorągwi prezydium może w uzasadnionych przypadkach podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla rady chorągwi, z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu rady.
3. Posiedzenia prezydium rady chorągwi odbywają się w zasadzie raz w miesiącu. Zwołuje je i proponuje porządek ich obrad komenda chorągwi. Posiedzeniom prezydium przewodniczy komendant chorągwi lub jego zastępca.

§ 49

1. Komenda chorągwi:
1) kieruje bieżącą działalnością chorągwi i reprezentuje ZHP na terenie województwa,
2) wykonuje uchwały i zarządzenia władz naczelnych ZHP, konferencji sprawozdawczo-wyborczej chorągwi, rady chorągwi oraz jej prezydium,
3) nadzoruje pracę podległych jednostek organizacyjnych oraz udziela im pomocy,
4) ma prawo wypowiadania się w sprawie kandydatur na funkcje komendanta hufca i jego zastępców,
5) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez Główną Kwaterę ZHP,
6) rozstrzyga wszystkie sprawy nie zastrzeżone dla rady chorągwi i jej prezydium,
7) uchyla rozkazy i decyzje podległych jednostek organizacyjnych w przypadku ich niezgodności z prawem, Statutem ZHP, uchwałami rad wyższych stopni oraz rozkazami i decyzjami jednostek organizacyjnych wyższych stopni.

2. Do składania w imieniu komendy chorągwi oświadczeń w zakresie jej praw i obowiązków majątkowych jest wymagane współdziałanie 2 upoważnionych osób. Osobami upoważnionymi są: komendant chorągwi i jego zastępcy, członkowie komendy chorągwi oraz inne osoby upoważnione przez komendę chorągwi. W sprawach wynikających ze stosunku pracy w imieniu komendy chorągwi działa komendant chorągwi osobiście lub przez upoważnioną osobę.

§ 50

1. Organem powołanym do kontroli działalności chorągwi w okresie między konferencjami sprawozdawczo-wyborczymi jest komisja rewizyjna chorągwi.

2. Komisja rewizyjna chorągwi składa się z 11-25 członków.
3. Komisja rewizyjna chorągwi działa na zasadach określonych w regulaminie uchwalonym przez Centralna Komisję Rewizyjną.
4. Przepis § 40, ust. 3 stosuje się odpowiednio.

§ 51

1. Organem powołanym do rozpatrywania spraw instruktorskich w chorągwi jest komisja instruktorska chorągwi.
2. Komisja instruktorska chorągwi składa się z 9—15 członków.
3. Komisja instruktorska chorągwi działa na zasadach określonych w regulaminie uchwalonym przez Centralną Komisję Instruktorską.
4. Przepis § 41, ust. 3 stosuje się odpowiednio.

§ 52

Władzami hufca ZHP są:
1) konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca,
2) rada hufca,
3) komenda hufca,
4) komisja rewizyjna hufca — w przypadkach określonych w § 59, ust. 1,
5) komisja instruktorska hufca — w przypadkach określonych w § 60, ust. 1.

§ 53

1. Najwyższą władzą hufca ZHP jest konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca, która odbywa się co 2 lata. Zwołuje ją rada hufca. Rada chorągwi może przedłużyć kadencję władz hufca na okres 4 lat na zgodny wniosek rady hufca, komisji rewizyjnej hufca i komisji instruktorskiej hufca, przy czym do uchwalenia takiego wniosku przez radę hufca wymagana jest większość 3/4 głosów wszystkich członków rady.

2. Nadzwyczajną konferencję sprawozdawczo-wyborczą zwołuje rada hufca z własnej inicjatywy, na żądanie komisji rewizyjnej hufca, na wniosek 1/4 ogółu instruktorów hufca lub na żądanie właściwego prezydium rady chorągwi.
3. Delegatami na konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca z głosem decydującym są członkowie ZHP wybrani zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Radę Naczelną. Uczestnikami konferencji z głosem doradczym są członkowie ustępujących władz hufca nie będący delegatami oraz zaproszeni goście.

§ 54

Konferencja sprawozdawczo-wyborcza hufca:
1) rozpatruje sprawozdania z działalności rady hufca, komisji rewizyjnej hufca i komisji instruktorskiej hufca,
2) na wniosek komisji rewizyjnej hufca podejmuje uchwałę w sprawie udzielenia radzie hufca absolutorium,
3) dokonuje oceny pracy i uchwala kierunki działania hufca,
4) wybiera radę hufca oraz w przypadkach określonych w §§ 59 ust. 1 i 60 ust. 1 komisję rewizyjną hufca i komisję instruktorską hufca.

§ 55

1. Najwyższą władzą hufca między konferencjami sprawozdawczo-wyborczymi jest rada hufca.
2. W skład rady hufca wchodzi 15—31 członków. W hufcach, w których działa nie więcej niż 30 instruktorów radę hufca stanowią wszyscy instruktorzy oraz przedstawiciele drużyn starszoharcerskich wybierani w trybie określonym przez Główną Kwaterę ZHP.
3. Rada hufca uchwala swój regulamin.
4. W pracach rady hufca mogą brać udział z głosem doradczym komendanci szczepów nie będący jej członkami.

5. Rada hufca zbiera się co najmniej 3 razy w roku. Ponadto rada hufca zbiera się na żądanie właściwej komendy chorągwi, komisji rewizyjnej hufca, komisji instruktorskiej hufca lub 1/4 członków rady hufca.
6. Posiedzenia rady hufca zwołuje i proponuje porządek ich obrad komenda hufca. Obradom rady przewodniczy członek komendy.
7. Projekt uchwał rady hufca mogą wnosić: komenda hufca, członkowie rady.

§ 56

Rada hufca realizuje uchwały władz wyższych stopni oraz decyduje w sprawach:
1) głównych kierunków pracy hufca,
2) ważniejszych poczynań programowych i organizacyjnych hufca,
3) oceny realizacji uchwał i wytycznych władz wyższych stopni,
4) przyjmowania sprawozdań z działalności komendy hufca oraz oceny jej działalności,
5) przyjmowania sprawozdań z realizacji budżetu, zatwierdzania budżetu zgodnie z przydzielonymi limitami,
6) uchylania uchwał i decyzji jednostek organizacyjnych niższych stopni w przypadkach ich niezgodności z prawem, Statutem ZHP i uchwałami rad wyższych stopni,
7) innych, zaleconych przez konferencję sprawozdawczo-wyborczą hufca.

§ 57

Rada hufca wybiera ze swego grona komendę hufca w liczbie 3—7 członków, w tym komendanta i jego zastępców.

§ 58

1. Komenda hufca:
1) kieruje bieżącą działalnością hufca i reprezentuje ZHP na terenie swego działania,
2) wykonuje uchwały i zarządzenia władz wyższych stopni,
3) nadzoruje pracę podległych jednostek organizacyjnych oraz udziela im pomocy,
4) dokonuje analizy działalności i stanu organizacyjnego hufca,
5) ma prawo wypowiadania się w sprawie kandydatur na funkcje komendanta szczepu i jego zastępców,
6) prowadzi działalność finansowo-gospodarczą w ramach uprawnień przekazanych jej przez komendę chorągwi,
7) rozpatruje wstępnie projekty uchwał rady hufca,
8) rozstrzyga wszystkie sprawy nie zastrzeżone dla rady hufca.
2. W okresie między posiedzeniami rady hufca komenda może w uzasadnionych przypadkach podejmować decyzje w sprawach zastrzeżonych dla rady hufca z obowiązkiem przedstawienia ich do zatwierdzenia na najbliższym posiedzeniu rady.
3. Posiedzenia komendy hufca odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu. Zwołuje je i proponuje porządek ich obrad komendant hufca.

§ 59

1. Organem powołanym do kontroli działalności hufca, w którym działa więcej niż 30 instruktorów jest komisja rewizyjna hufca. W pozostałych hufcach kontrolę działalności sprawuje komisja rewizyjna chorągwi.
2. Komisja rewizyjna hufca składa się z 3—11 członków.
3. Komisja rewizyjna hufca działa na zasadach określonych w regulaminie uchwalonym przez Centralną Komisję Rewizyjną.
4. Przepis § 40 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

§ 60

1. Organem powołanym do rozpatrywania spraw instruktorskich w hufcu, w którym działa więcej niż 100 instruktorów, jest komisja instruktorska hufca. Dla instruktorów w pozostałych hufcach właściwa jest w pierwszej instancji komisja instruktorska chorągwi.
2. Komisja instruktorska hufca składa się z 5—9 członków.
3. Komisja instruktorska hufca działa na zasadach określonych w regulaminie uchwalonym przez Centralną Komisję Instruktorską.
4. Przepis § 41 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 8
ZASADY WYBORU WŁADZ I PODEJMOWANIA UCHWAŁ

§ 61

1. Władze ZHP pochodzą z wyboru. Wybory przeprowadza się w obecności co najmniej 2/3 uprawnionych do głosowania.
2. Wybory do władz ZHP — o ile uprawnieni do głosowania nie podejmą innej uchwały — odbywają się w sposób tajny.
3. Za wybranych do władz uważa się kandydatów, którzy otrzymali kolejno najwięcej ważnych głosów, jeżeli każdy z nich otrzymał więcej niż połowę ważnych głosów.
4. Członek rady lub komisji ZHP może być odwołany uchwałą właściwej rady lub komisji, podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej 2/3 uprawnionych do głosowania, z tym, że:
1) odwołanie komendanta hufca i jego zastępcy może nastąpić również na wniosek komendy chorągwi,

2) odwołanie komendanta chorągwi lub jego zastępcy może nastąpić również na wniosek Głównej Kwatery ZHP.

5. Rady i komisje ZHP wszystkich stopni są upoważnione w okresie kadencji do przyjmowania rezygnacji swych członków oraz do uzupełniania składów do liczby określonej przez Zjazd dla władz naczelnych oraz przez właściwe konferencje sprawozdawczo-wyborcze dla władz chorągwi i hufców.

Liczba osób dokooptowanych nie może przekroczyć 1/3 składu danej rady lub komisji.

6. Tę samą funkcję z wyboru w Głównej Kwaterze lub komendzie chorągwi można pełnić najwyżej przez 2 kolejne pełne kadencje.

7. Szczegółowe zasady wyboru władz określa regulamin wyborczy uchwalony przez Radę Naczelną ZHP.

§ 62

Uchwały władz ZHP są podejmowane — jeżeli Statut nie stanowi inaczej — zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania.

Rozdział 9
HYMN, SZTANDARY, ODZNAKI I MUNDURY ORGANIZACYJNE

§ 63

Hymnem Związku Harcerstwa Polskiego jest pieśń zaczynająca się od słów „Wszystko, co nasze, Polsce oddamy", zatwierdza go Zjazd ZHP.

§ 64

1. Związek Harcerstwa Polskiego posiada sztandar.
2. Na prawej stronie sztandaru znajduje się orzeł haftowany na czerwonym tle. Na lewej stronie, na biało-

-czerwonym tle, umieszczony jest Krzyż Harcerski oraz napis „Związek Harcerstwa Polskiego".
3. Prawo posiadania sztandarów przysługuje także chorągwiom, hufcom, szczepom i drużynom. Ich wzory i zasady przyznawania określa Rada Naczelna ZHP.
4. Zasady przechowywania sztandarów oraz oddawania im honorów określa Rada Naczelna ZHP.

§ 65

1. Związek Harcerstwa Polskiego posiada banderę.
2. Bandera jest flagą barwy czerwonej z białym ukośnym krzyżem i białym kołem pośrodku, na którym widnieje czerwona lilijka.
3. Wzór bandery, prawo jej posiadania oraz zasady przechowywania i oddawania jej honorów określa Rada Naczelna ZHP.

§ 66

1. Odznaką organizacyjną harcerzy i instruktorów jest Krzyż Harcerski wzorowany na polskim odznaczeniu wojskowym — Krzyżu Virtuti Militari.
2. Odznaką organizacyjną zuchów jest znaczek przedstawiający główkę białego orła i żółtą tarczę wschodzącego słońca na niebieskim tle. Podstawę stanowi prostokat barwy czerwonej z napisem „Zuch".
3. Znakiem ZHP jest tradycyjna lilijka harcerska z inicjałami hasła filaretów „Ojczyzna, Nauka, Cnota".
4. Wzory odznak i innych symboli ZHP oraz zasady ich używania określa Radą Naczelna ZHP.

§ 67

1. Prawo używania odznak, innych symboli i mundurów ZHP przysługuje wyłącznie członkom i jednostkom organizacyjnym ZHP.
2. Szczegółowy regulamin mundurowy ZHP uchwala Rada Naczelna.

Rozdział 10

FUNDUSZE I GOSPODARKA

§ 68

1. Na fundusze i majątek ZHP składają się:
   1) składki członkowskie,
   2) dotacje państwowe i inne środki przyznawane przez jednostki gospodarki uspołecznionej zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności należności za prowadzenie akcji zleconych,
   3) dochody z działalności gospodarczej i wydawniczej,
   4) dochody z majątku,
   5) ruchomości i nieruchomości,
   6) darowizny i zapisy.
2. ZHP prowadzi działalność gospodarczą i wydawniczą na podstawie zezwoleń uzyskanych zgodnie z obowiązującymi przepisami.

§ 69

Jednostką ZHP powołaną do organizowania turystyki harcerskiej jest Biuro Usług Turystycznych ZHP „Harctur".

Rozdział 11

PRZEPISY KOŃCOWE

§ 70

Uchwały w sprawach Statutu, a także Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego. Zobowiązania Instruktorskiego oraz hymnu ZHP podejmuje Zjazd większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych delegatów na Zjazd.

1. Uchwałę w sprawie zmiany nazwy, połączenia z inną organizacją i rozwiązania ZHP może podjąć Zjazd ZHP większością 3/4 głosów w obecności co najmniej 3/4 uprawnionych delegatów na Zjazd.
2. W razie rozwiązania ZHP majątek Związku przechodzi na własność Skarbu Państwa.

OBIETNICA ZUCHA

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha.

PRAWO ZUCHA

Zuch kocha Polskę.
Zuch jest dzielny.
Zuch mówi prawdę.
Zuch pamięta o swoich obowiązkach.
Wszystkim jest z zuchem dobrze.
Zuch stara się być coraz lepszy.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.
Potwierdzenie Przyrzeczenia przez instruktora lub zespół harcerski obecny podczas Przyrzeczenia:
Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

PRAWO HARCERSKIE

Harcerz służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki.
Harcerz chce zmieniać świat na lepszy — jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi.
Harcerz jest sprawiedliwy i odważny — śmiało broni słusznej sprawy.
Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie.
Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie.
Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą.
Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom.

Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne.
Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice.
Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami.

ZOBOWIĄZANIE INSTRUKTORSKIE

Przyjmuję obowiązki instruktora Związku Harcerstwa Polskiego. Swoją postawą i pracą ideowo-wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej, poczucie sprawiedliwości społecznej, pogłębiając jedność ideową młodego pokolenia Polaków.
Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowych Statutu Związku Harcerstwa Polskiego.
Jestem świadom odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież.
Powierzonego przez Związek stanowiska nie opuszczę samowolnie.

Potwierdzenie zobowiązania instruktorskiego:
Jesteś pełnoprawnym instruktorem Związku Harcerstwa Polskiego.

2.6.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie Statutu ZHP

źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa 1989 r., s. 211, dostęp MH w Warszawie

Uchwała w sprawie Statutu ZHP

1. Zjazd uznaje, iż obowiązujący Statut wyraźnie określa cel, charakter, strukturę i zasady organizacyjne Związku, dobrze służy rozwojowi demokracji życia wewnątrzorganizacyjnego oraz stanowi właściwą podstawę realizacji linii socjalistycznej odnowy. Potwierdzeniem tego faktu jest niewielka liczba zgłoszonych wniosków w sprawie poprawek do Statutu. Zjazd postanawia nie wprowadzić zmian i poprawek do Statutu.

2. Zjazd utrzymuje w mocy teksty obowiązującego Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego

3.Uznając potrzebę unowocześnienia Statutu, co wymaga dłuższego czasu oraz udziału szerokich kręgów instruktorskich- Zjazd zaleca Radzie Naczelnej ZHP powołanie Komisji, które podejmie wszechstronne prace, wśród nich badania i analizy. Ich wyniki przedłożone zostaną IX Zjazdowi ZHP.

Komisja powinna podjąć działalność nie później niż w ciągu 6 miesięcy od zakończenia Zjazdu oraz corocznie przedkładać Radzie Naczelnej ZHP sprawozdanie ze stanu prac.

4. W przypadku występowania wątpliwości na tle stosowania Statutu w okresie trwania kadencji – Zjazd upoważnia Centralną Komisję Rewizyjną ZHP do dokonania jego wykładni.

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha

3.1.1. Obietnica Zucha

3.1.1.1. Rota obietnicy zucha, 1957 r., zatwierdzona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzona przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r.

źródło:
Uchwała Rady Naczelnej z 10 III 1957 r., III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 217, dostęp MH w Warszawie

Obiecuję być dobrym zuchem pierwszej gwiazdki (później drugiej i trzeciej gwiazdki)

3.1.1.2. rota obietnicy zucha, 1981 r., zatwierdzona Uchwałą VII Zjazdu ZHP w dniach 15–19 III 1981 r.

źródło:
Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp zbiory własne

Obiecuję być dobrym zuchem, zawsze przestrzegać Prawa Zucha

3.1.2. Prawo Zucha

3.1.2.1. Treść prawo zucha, 1957 r., zatwierdzony Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzony przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r.

źródło:
Uchwała Rady Naczelnej z 10 III 1957 r., III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 217, dostęp MH w Warszawie

1. zuch kocha Polskę
2. zuch jest dzielny
3. zuch mówi prawdę
4. zuch pamięta o swoich obowiązkach
5. wszystkim jest z zuchem dobrze
6. zuch stara się być coraz lepszy

3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie

3.2.1. Przyrzeczenie

3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świecie Młodych" nr 8 z 1956 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 8, 27 I 1956 r., dostęp MH w Warszawie

Przyrzekam mojej drużynie postępować według prawa harcerskiego, strzec honoru harcerza, służyć zawsze wiernie mojej Ojczyźnie, Polsce Ludowej.

3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1957 r. uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2–3, dostęp MH w Warszawie

Mam szczerą wolę całym swym życiem pełnić służbę Polsce Ludowej, walczyć o prawdę i sprawiedliwość społeczną nieść chętną pomoc każdemu człowiekowi, być posłusznym prawu harcerskiemu.

3.2.1.3. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 216, dostęp MH w Warszawie

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

3.2.1.4. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 216, dostęp MH w Warszawie

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

Potwierdzenie Przyrzeczenia przez instruktora lub zespół harcerzy obecnych podczas Przyrzeczenia: Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.

3.2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28-31 III 1985 r.

źródło:
Stanowisko VIII Zjazdu ZHP 1985 r., w sprawie roty przyrzeczenia i prawa harcerskiego. VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

V. W sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego wyraża stanowisko, iż dyskusja nad wszystkimi sprawami ideowymi jest prawem wszystkich instruktorów, którzy czują takową potrzebę, wynikającą z paragrafu 13 Statutu ZHP.

Zjazd uważa, że zarządzenie powszechnej dyskusji w sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego nie będzie służyć dobrze sprawie wychowania.

3.2.2. Prawo Harcerskie

3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świecie Młodych" nr 8 z 1956 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 8, 27 I 1956 r., dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz jest dzielny i sprawiedliwy, śmiało pokonuje trudności.
2. Harcerz jest dobrym kolegę i wiernym towarzyszem.
3. Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa.
4. Harcerz jest karny jak żołnierz.
5. Harcerz sumiennie spełnia swoje obowiązki w szkole i w domu.
6. Harcerz chce umieć więcej niż umie.
7. Harcerz chroni przyrodę, poznaje jej tajemnice.
8. Harcerz szanuje pracę, strzeże wspólnej własności.
9. Harcerz jest uczynny, pomaga słabszym, broni krzywdzonych.
10. Harcerz szanuje starszych, rodziców i nauczycieli.
11. Harcerz jest przyjacielem wszystkich ludzi, którzy walczą o sprawiedliwość.
12. Harcerz pragnie zostać dobrym zetempowcem.

3.2.2.2. Treść prawa harcerskiego, 1957 r. uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r.

źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2–3., dostęp MH w Warszawie

1. Harcerz służy Polsce Ludowej i dla niej sumiennie spełnia swoje obowiązki
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy
3. Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych
4. Harcerz jest przyjacielem tych, co zmieniają świat na lepsze, a za brata uważa każdego innego harcerza
5. Harcerz chętnie pomaga rodzicom, dba o dom rodzinny, szanuje starszych
6. Harcerz jest pożyteczny i gospodarczy, dba o dobro społeczne
7. Harcerz jest pracowity i wytrwały, w życiu stawia sobie wielkie cele
8. Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności
9. Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice

3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1964 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 216 dostęp MH w Warszawie
oraz *Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp zbiory własne*

1. Harcerz służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki
2. Harcerz chce zmieniać świat na lepsze, jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi
3. Harcerz jest sprawiedliwy i odważny, śmiało broni słusznej sprawy
4. Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie
5. Harcerz śpieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie
6. Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą
7. Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom
8. Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne
9. Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice
10. Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

3.2.2.4. Treść prawa harcerskiego, 1981 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie 1964 r., s. 216 oraz Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp MH w Warszawie

Harcerz służy Polsce Ludowej i dla Niej sumiennie spełnia swoje obowiązki[1]
Harcerz chce zmieniać świat na lepsze, jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi
Harcerz jest sprawiedliwy i odważny, śmiało broni słusznej sprawy
Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie
Harcerz śpieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie
Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą
Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom
Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne
Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice
Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami

[1] Nie było numerowane w Uchwale. (Przyp. K.M.)

3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28–31 III 1985 r.

źródło:
Stanowisko VIII Zjazdu ZHP 1985 r. w sprawie roty przyrzeczenia i prawa harcerskiego. VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

V. W sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego wyraża stanowisko, iż dyskusja nad wszystkimi sprawami ideowymi jest prawem wszystkich instruktorów, którzy czują takową potrzebę, wynikającą z paragrafu 13 Statutu ZHP.

Zjazd uważa, że zarządzenie powszechnej dyskusji w sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego nie będzie służyć dobrze sprawie wychowania.

3.3. Zobowiązanie instruktorskie, karta praw i obowiązków instruktora ZHP

3.3.1. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1957 r., uchwalona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 1 III 1957 r.

źródło:
Statut ZHP ,1959 r. § 8 oraz Zobowiązanie instruktorskie, (w:) O. Fietkiewicz (red.) Leksykon harcerstwa, 1988 r., s. 536, dostęp zbiory własne

Stwierdzam, że do grona instruktorskiego ZHP wstępuję (należę) z całą świadomością praw i obowiązków organizacyjnych, jakie przyjmuję, oraz w pełni poczucia odpowiedzialności za swą pracę i za powierzoną sobie młodzież. Zobowiązuję się w mojej pracy wychowawczej kształtować u młodzieży poszanowanie godności ludzkiej, patriotyzm, potrzebę sprawiedliwości społecznej i dążenie do realizowania jej w Polsce i na całym świecie. Będę pracował nad utrwalaniem w umysłach i uczuciach młodzieży zrozumienia i umiłowania idei socjalizmu. Będę karnym członkiem organizacji. Gdziekolwiek się znajdę, będę się starał brać udział w pracy ZHP i nie porzucę powierzonego sobie stanowiska, zanim się nie wywiążę z obowiązków, które z niego wynikają.

3.3.2. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1964 r., uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r.

źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 218, dostęp MH w Warszawie

Przyjmuję obowiązki instruktora ZHP. Swą pracą wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę rozwijać u młodzieży poszanowanie godności ludzkiej i poczucie sprawiedliwości społecznej, patriotyzm i internacjonalizm. Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowo-wychowawczych i organizacyjnych Związku. Jestem świadomy odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież. Podjętego odcinka pracy nie opuszczę samodzielnie.

Potwierdzenie

Jesteś pełnoprawnym instruktorem ZHP

3.3.3. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r.

źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 275, dostęp zbiory własne

Ja….. przyjmuję obowiązki instruktora ZHP. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej i poczucie sprawiedliwości społecznej. Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowo-wychowawczych i organizacyjnych Związku. Jestem świadomy odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież. Powierzonego przez organizację stanowiska nie opuszczę samodzielnie.

3.3.4. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r.

źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa 1969 r., s. 274–278, dostęp zbiory własne

KARTA PRAW I OBOWIAZKÓW INSTRUKTORA ZHP

Nasza Ojczyzna, Polska Ludowa, potrzebuje coraz więcej takich obywateli, którzy czując się współodpowiedzialni za jej socjalistyczny charakter podejmują działalność społeczną. **Szczególnie ważną dziedziną tej działalności jest wychowanie młodego pokolenia** i dlatego z pomocą socjalistycznej szkole przychodzą ludzie troszczący się o prawidłowy rozwój, rozwój, szczęście i przyszłość młodzieży, pragnący wychować ją na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów. Wśród tych ludzi **zorganizowaną, wielotysięczna grupę stanowi działacze polityczni, społeczni wychowawcy-instruktorzy Związku Harcerstwa Polskiego**.

W Związku Harcerstwa Polskiego – organizacji ideowo-wychowawczej, skupiającej dzieci, dorastającą młodzież i instruktorów, działającej pod ideowym przewodnictwem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej – główną rolę odgrywa kadra społecznych wychowawców. Instruktorzy są inspiratorami i organizatorami pracy, wnoszą do naszego Związku świadomości ideową, polityczną i obywatelską, działając razem z zuchami i harcerzami nadają mu charakter ruchu społeczno-wychowawczego.

Od instruktorów wymaga się głębokiej znajomości celów organizacji, pełnego zaangażowania w ich realizację, pasji i umiejętności wychowawczych, stałego doskonalenia sposobów oddziaływania na dzieci i dorastającą młodzież.

Instruktorzy ZHP podejmują te obowiązki dobrowolne i dla dobra Polski Ludowej starają się je wykonać jak najlepiej.

Dalszy rozwój Związku, konieczność stałego zwiększania skuteczności oddziaływania wychowawczego ZHP wymagają zdobycia nowych instruktorów ze wszystkich środowisk zawodowych oraz stabilizacji kadry. Niezbędne jest więc określenie **wzajemnych zobowiązań władz Związku Harcerstwa Polskiego i jego instruktorów**. Zobowiązania te, wynikające ze statutu ZHP, znajdują się w niniejszym dokumencie. **Realizacja praw i obowiązków instruktorów harcerskich powinna sprzyjać pogłębianiu spo-**

łecznego charakteru i dalszemu rozwojowi naszej organizacji, a więc w konsekwencji zwiększeniu efektów działalności wychowawczej naszego związku.

PRAWA INSTRUKTORA ZHP

Instruktor harcerski ma prawo:

1. Przyjmować Obietnicę Zucha i Przyrzeczenie Harcerskie a z upoważnienia komendy harcerskiej- Zobowiązanie Instruktorskie.
2. Nosić mundur i odznaki ZHP.
3. Wybierać i być wybieranym do wszystkich władz Związku Harcerstwa Polskiego.
4. Współtworzyć programy i współuczestniczyć w decyzjach swych władz harcerskich oraz wypowiadać się bezpośrednio i za pośrednictwem prasy organizacyjnej o działalności wszystkich instancji ZHP.
5. Rekomendować swoich wychowanków do młodzieżowych organizacji ZMS lub do ZMW, zasięgając opinii zespołu harcerskiego, w którym działa zainteresowany.
6. Udzielać opinii, zgłaszać uwagi, wnioski i propozycje do tych organizacji i instytucji, w których podejmuje dalszą naukę lub prace dotychczasowy wychowanek drużyny harcerskiej lub młodzieżowego kręgu instruktorskiego.
7. Być systematycznie ocenianym za swa pracę w sposób jawny, udokumentowany, na podstawie obowiązujących w całym związku kryteriów, oraz odwoływać się do tej oceny- jeśli uzna ją za niesłuszną- do instancji wyższej.
8. Otrzymywać wyróżnienia i nagrody, w tym honorową odznakę „Za Zasługi dla ZHP", zgodnie z zasadami obowiązującymi w organizacji.
9. Działając w kręgu instruktorskim, współdecydować o jego poczynaniach, w tym także o przyznawaniu nagród i wyróżnień innym instruktorom.
10. Uzyskiwać od swej instancji harcerskiej, a za jej pośrednictwem także od innych władz, pomoc niezbędną do realizacji nałożonych zadań.
11. Uzyskiwać od swej instancji harcerskiej pomoc w rozwiązywaniu problemów osobistych, związanych z nauką, praca zawodową lub wypadkami losowymi, na żądanie otrzymywać opinię o swojej działalności.
12. Instruktorzy mają prawo do opieki prawnej i ubezpieczenia na koszt Związku od odpowiedzialności cywilnej za wypadki zaistniałe w związku z prowadzonymi przez nich zajęciami harcerskimi.
13. Najpóźniej po roku dobrej pracy i wykazaniu się wiadomościami i umiejętnościami zgodnymi z wymogami stopnia otrzymać stopień przewodnika, po następnych dwóch latach- podharcmistrza, a po trzech latach od uzyskania stopnia podharcmistrza- stopień harcmistrza.
    Szczególnie wyróżniający się instruktorzy po 10 latach od uzyskania stopnia harcmistrza mogą być awansowani do stopnia harcmistrza Polski Ludowej.
14. Korzystają z placówek i instancji ZHP na warunkach obowiązujących w organizacji.
15. Nosić odznakę stażu pracy (dotyczy drużynowych).

OBOWIĄZKI INSTRUKTORA ZHP

Obowiązkiem instruktora harcerskiego jest:

1. Dbać o dobre imię Związku.
2. Być dla młodzieży przykładem wcielania w życie celów i zasad ideowych ZHP, które sformułowane zostały w Statucie ZHP, Prawie i Przyrzeczeniu Harcerskim, Prawie i Obietnicy Zucha oraz Zobowiązaniu Instruktorskim.
3. Aktywnie uczestnicząc w działalności Związku realizować program organizacji, brać udział w pracy środowiskowego kręgu instruktorskiego, sumiennie wywiązywać się z dobrowolnie podjętych zadań, reagować na niedociągnięcia i braki w pracy organizacji.

4. Zapoznawać członków ZHP z działalnością i rolą ZMS i ZMW, współuczestniczyć w rozwiązywaniu społecznie doniosłych problemów wychowawczych w szkole i środowisku, pogłębiać współpracę ogniw ZHP z ogniwami ZMS i ZMW.
5. Dbać o zdrowie i bezpieczeństwo powierzonej sobie młodzieży, występować wobec społeczeństwa i władz jako rzecznik jej potrzeb.
6. Stale podnosić swój poziom ogólny, rozwijać wiedzę społeczno-polityczną i harcerskie kwalifikacje wychowawcze.
7. Systematycznie doskonalić swoje umiejętności pedagogiczne, gromadzić doświadczenia, najcenniejszymi z nich dzielić się z innymi instruktorami.
8. Tak kształtować postawę wychowanków, aby wszystkie zuchy chciały zostać harcerzami, a harcerze widzieli perspektywę kontynuowania swej działalności społecznej w kręgach instruktorskich , w kołach ZMS i ZMW.
9. Zdobywać dla organizacji nowych sojuszników spośród rodziców, nauczycieli i wszystkich dorosłych członków społeczeństwa, inicjować organizowanie rad i kół przyjaciół harcerstwa, przyciągać do współpracy działaczy innych organizacji i instytucji.
10. Przygotować sobie następcę.
11. Występować na zajęciach i imprezach organizacyjnych w stroju instruktorskim.
12. Chronić i pomnażać majątek Związku.
13. W przypadku zmian miejsca zamieszkania zgłosić w nowym miejscu gotowość kontynuowania pracy instruktorskiej.

OBOWIĄZKI INSTANCJI ZHP

Rada Naczelna ZHP, Główna Kwatera ZHP, rady i komendy chorągwi oraz rady i komendy hufców powinny:

1. Każdego nowego drużynowego w pierwszym roku jego pracy wyposażyć nieodpłatnie w niezbędne podręczniki, pisma instruktorskie oraz materiały pomocnicze do pracy wychowawczej.
2. Zagwarantować każdemu nowemu drużynowemu zdobycie koniecznego przeszkolenia na kursie, a w trakcie pełnienia funkcji umożliwić systematyczne wzbogacenie kwalifikacji wychowawczych i wiedzy społeczno-politycznej.
3. Stworzyć instruktorom odpowiednie możliwości zdobywania wszystkich stopni instruktorskich w określonym regulaminami czasie.
4. Raz w roku dokonać analizy pracy instruktora na podstawie zasad oceny przyjętych w całym Związku.
5. Stwarzać drużynowym i komendantom związków drużyn warunki i klimat do rozwoju ich samodzielności i inicjatywy programowej.
6. Stwarzać na wszystkich szczeblach organizacji system gromadzenia, wymiany i upowszechniania najcenniejszych, praktycznych doświadczeń pracy drużyn, związków drużyn i hufców.
7. Umożliwiać instruktorom- za pośrednictwem kręgów środowiskowych i ruchu przyjaciół harcerstwa- systematyczne kontaktowanie się z władzami społecznymi i samorządowymi danego tereniu.
8. Tak kierować pracą kręgów, by stwarzać instruktorom środowisko społeczne, w którym będą mogli doskonalić swoje kwalifikacje wychowawcze, wyrażać opinię o pracy organizacji, dzielić się doświadczeniami, znaleźć przyjaciół, mieć okazję do rozrywki i odpoczynku. Wyróżniającym się w pracy instruktorom, zgodnie z obowiązującym regulaminem, pomóc w nieodpłatnym lub ratalnym nabyciu mundurów.
9. Występować do władz społecznych i państwowych z wnioskami o wyróżnianie i odznaczanie najlepiej pracujących instruktorów.

10. Instruktorowi wyróżniającemu się dojrzałą postawą społeczną, polityczną i światopoglądową, wyrażającemu chęć wstąpienia do PZPR, po zasięgnięciu opinii jego kręgu instruktorskiego, wydać odpowiednią rekomendację. Prawo do rekomendowania instruktorów mają rady hufców.
11. Podnosić autorytet i rangę instruktora w środowisku, w uzasadnionych przypadkach występować w jego obronie.

*

Zjazd uchwalając Kartę Praw i Obowiązków Instruktorów ZHP zobowiązuje Główną Kwaterą ZHP do opracowania przepisów wykonawczych.

3.3.5. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1977 r., uchwalona przez VI Zjazd w dniach 28–29 III 1977 r.

źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawam 1980 r., s. 197, dostęp zbiory własne

Przyjmuję obowiązki instruktora ZHP. Swoją postawą i pracą ideowo-wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej, poczucie sprawiedliwości społecznej, pogłębiając jedność ideową młodego pokolenia Polaków. Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowych Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej oraz Statutu ZHP. Jestem świadomy odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież. Powierzonego przez organizację stanowiska nie opuszczę samowolnie.

Potwierdzenie:

Jesteś pełnoprawnym instruktorem ZHP

3.3.6. Rota zobowiązania instruktorskiego,1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 176, dostęp zbiory własne

Przyjmuję obowiązki instruktora ZHP. Swoją postawą i pracą ideowo-wychowawczą pragnę jak najlepiej służyć Polsce Ludowej, sprawie pokoju i socjalizmu. Będę wychowywać młodzież na świadomych obywateli, gorących, patriotów i internacjonalistów, rozwijając w niej poszanowanie godności ludzkiej, poczucie sprawiedliwości społecznej, pogłębiając jedność ideową młodego pokolenia Polaków. Zobowiązuję się przestrzegać zasad ideowych Statutu ZHP. Jestem świadomy odpowiedzialności za powierzoną mi młodzież. Powierzonego przez organizację stanowiska nie opuszczę samowolnie.

Potwierdzenie

Jesteś pełnoprawnym instruktorem ZHP

3.3.7. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.

źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 169–173, dostęp zbiory własne

Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP

Prawa instruktora

Instruktor harcerski ma prawo:

1. Prowadzić działalność ideowo- wychowawczą w drużynie zuchowej, harcerskiej, starszoharcerskiej, w kręgach instruktorskich, komendzie harcerskiej lub innej jednostce Związku Harcerstwa Polskiego.
2. Współtworzyć program, współuczestniczyć w decyzjach władz harcerskich. Wypowiadać się bez ograniczeń o wszystkich sprawach Związku.
3. Przyjmować Obietnicę Zucha i Przyrzeczenie Harcerskie, a z upoważnienia komendy harcerskiej Zobowiązanie Instruktorskie.
4. Reprezentować ZHP w środowisku swojego działania, w miejscu pracy zawodowej, w ogniwach samorządowych, wobec władz i administracji państwowej oraz organizacji społecznych i politycznych, propagować i wyjaśniać cele oraz program Związku.
5. Wybierać i być wybieranym do wszystkich władz Związku Harcerstwa Polskiego.
6. Do systematycznej, jawnej, udokumentowanej oceny swojej pracy. Otrzymywać każdorazowo, na własną prośbą, opinię o swojej służbie instruktorskiej.
7. Być awansowanym na kolejne stopnie instruktorskie w trybie i na zasadach ustalonych przez Radę Naczelną. Korzystać z uprawnień wynikających z posiadanego stopnia.
8. Otrzymywać wyróżnienia i nagrody, w tym Krzyż za Zasługi dla ZHP w trybie i na zasadach ustalonych przez Radę Naczelną.
9. Korzystać na koszt ZHP z opieki prawnej i ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za wypadki zaistniałe w związku z działalnością harcerską.
10. Otrzymywać od harcerskich komend pomoc w rozwiązywaniu problemów osobistych, związanych z nauką, pracą zawodową lub wypadkami losowymi oraz korzystać z placówek ZHP.
11. W momencie podjęcia pracy instruktorskiej otrzymać niezbędne dokumenty organizacyjne, mieć dostęp do podręczników, pism instruktorskich oraz innych materiałów pomagających w pracy wychowawczej. Instruktor podejmujący funkcję drużynowego ma prawo otrzymać podstawowy podręcznik metodyczny.
12. Decydować o podziale i gospodarować funduszem kręgów instruktorskich.
13. Nosić mundur i odznaki ZHP zgodnie z regulaminem mundurów i odznak ZHP.
14. Po dwuletnim stażu pracy instruktorskiej otrzymać bezpłatnie mundur organizacyjny. Pierwszeństwo w jego otrzymaniu mają drużynowi.
15. Kształcić się na kursach instruktorskich, uczestniczyć we wszystkich formach doskonalenia umiejętności wychowawczych.

Obowiązki instruktora

Obowiązkiem instruktora harcerskiego jest:

1. Być dla młodzieży przykładem wcielania w życie celów i zasad ideowych ZHP sformułowanych w Statucie ZHP, Przyrzeczeniu i Prawie Harcerskim oraz Zobowiązaniu Instruktorskim.
2. Dbać o dobre imię Związku, szanować jego tradycje i symbole, współtworzyć i umacniać więź emocjonalną wszystkich członków organizacji.
3. Dbać o zdrowie i bezpieczeństwo powierzonej sobie młodzieży.
4. Aktywnie uczestniczyć w działalności Związku, realizować program organizacji, sumiennie wywiązywać się z podjętych zadań, reagować na niedociągnięcia i braki w pracy organizacji.
5. Stale wzbogacać swą osobowość, systematycznie doskonalić swoje kwalifikacje instruktorskie, poszerzać wiedzę społeczno-polityczną.
6. Dzielić się najcenniejszymi doświadczeniami z innymi instruktorami, szczególnie z rozpoczynającymi pracę w ZHP.
7. Tak kształtować postawę wychowanków, aby każdy zuch chciał zostać harcerzem, a harcerze byli przygotowani do kontynuowania swej działalności społecznej w pracy instruktorskiej lub innej dziedzinie aktywność społecznej dla dobra Ojczyzny.
8. Wychować następcę na swoją funkcję.
9. Współuczestniczyć w rozwiązaniu społecznie ważnych problemów wychowawczych w szkole i środowisku. Występować w imieniu i interesie swoich wychowanków, udzielać opinii oraz zgłaszać wnioski i uwagi o swoich wychowankach do jednostek i komend harcerskich oraz innych organizacji i instytucji.
10. Pozyskiwać do organizacji nowych sojuszników, inicjować organizowanie rad i kół przyjaciół harcerstwa, rozwijać współpracę jednostek ZHP z ogniwami bratnich związków młodzieży.
11. Chronić i pomnażać majątek Związku.
12. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania zgłosić w nowym miejscu gotowość kontynuowania pracy instruktorskiej.
13. Należeć do kręgu instruktorskiego, współdecydować o jego poczynaniach, omawiać w kręgach instruktorskich pracę i postępowanie każdego członków kręgu.
14. Będąc członkiem władz reprezentować stanowisko swoich wyborców.

III. Obowiązki komend harcerskich i kręgów instruktorskich

Obowiązkiem komend ZHP i kręgów instruktorskich jest:

1. Pomagać instruktorom w realizacji podjętych zadań i systematycznym podnoszeniu kwalifikacji instruktorskich. Stwarzać warunki do rozwoju ich samodzielności i inicjatywy programowej.
2. Dokonywać systematycznej, jawnej oceny instruktora, na tej podstawie decydować o zaliczaniu służby instruktorskiej, udzielaniu wyróżnień i nagród oraz występować o przyznanie stopni instruktorskich.
3. Być rzecznikiem spraw instruktorskich- pomagać instruktorowi w rozwiązywaniu problemów osobistych i wynikających z działalności w ZHP, w uzasadnionych przypadkach występować w jego obronie, tworzyć atmosferę sprzyjającą dobrej pracy wychowawczej.
4. W momencie podjęcia pracy instruktorskiej dostarczyć drużynowemu podstawowy podręcznik metodyczny, a każdemu instruktorowi niezbędne dokumenty organizacyjne. Zapewnić instruktorów, dostęp do podręczników, pism harcerskich oraz innych materiałów pomagających w pracy wychowawczej.
5. Zapewnić każdemu instruktorowi możliwość realizacji praw wyborczych.

6. Udzielać instruktorom opinii o ich pracy w Związku.
7. Instruktorom z dwuletnim stażem pracy przyznać bezpłatnie mundur organizacyjny.
8. Dbać o rozwój i prawidłową pracę kręgów instruktorskich.
9. Systematycznie prowadzić dokumentację instruktorską. W przypadku zmiany przydziału służbowego instruktora przesłać ją do odpowiedniej komendy.

IV. Zasady zaliczania służby instruktorskiej

1. Krąg instruktorski raz w roku dokonuje oceny postaw i działalności swych członków zgodnie z normami określonymi w Statucie ZHP i Karcie Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, na tej podstawie podejmuje uchwałę o zaliczeniu służby instruktorskiej w danym roku.
2. Kryteria i szczegółowe zasady zaliczania służby instruktorskiej określa krąg instruktorski.
3. Zaliczenie służby instruktorskiej dokonuje właściwa komenda na wniosek kręgu instruktorskiego.
4. Instruktor ma prawo odwołać się od oceny kręgu instruktorskiego i decyzji komendy do właściwej komisji instruktorskiej.
5. W przypadku niezaliczenia służby instruktorskiej w następnym roku harcerskim instruktor harcerski traci prawo otrzymania nagród i wyróżnień przy zachowaniu pozostałych praw wynikających z Karty.
6. W przypadku niezaliczenia służby instruktorskiej w kolejnych trzech latach, na wniosek kręgu, właściwa komisja instruktorska podejmuje decyzję o dalszej przynależności instruktora do ZHP.
7. Do stażu instruktorskiego wlicza się tylko lata zaliczonej służby instruktorskiej.
8. W uzasadnionych przypadkach właściwa komenda może przenieść instruktora do rezerwy na okres dwu lat. Z ważnych powodów okres ten może być przedłużony.

3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane

3.4.1. Komentarz Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Polski, dotyczący przyrzeczenie i prawa harcerskiego, 1970 r.

źródło:
Etos młodości, ks. Kazimierz Bukowski, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław, 1991 r., s. 81–86, dostęp zbiory własne

Prymas Polski Stefan kard. WYSZYŃSKI

KRÓTKI KOMENTARZ DO PRAWA HARCERSKIEGO

NOTA:
Napisany na prośbę ks. Zdzisława Peszkowskiego, harcmistrza, opiekuna polonijnego harcerstwa. Został napisany tuż przed III Światowym Zlotem Harcerstwa w Kanadzie, w roku 1970. Ks. Prymas przebywał wówczas na wypoczynku na Bachledówce koło Poronina, w Domu Ojców Paulinów.

1. „Harcerz służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki".

Pamiętam, że mam Ojca w niebie, który jest Miłością i Prawdą.

Z Ojca czerpię — przez Chrystusa, Syna Bożego i mojego Brata — Prawdę o Ojcu i Miłość do całej rodziny ludzkiej. Mój Ojciec niebieski jest Ojcem ludów i narodów. Jest Ojcem mojego narodu. Z Jego woli naród żyje,

działa, pracuje, tworzy dzieje, cierpi i zwycięża, daje mi wspólnotę ojczystą, język, kulturę.

Jestem wszczepiony w mój naród, do którego posłany jest przez Chrystusa Kościół — z Prawdą i Miłością.

2. „Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy".

Słowo Boże oznacza Prawdę, która wyzwala i Miłość, która jednoczy. Mam promieniować Prawdą w Miłości. Słowo moje niech ujawnia Prawdę i niech będzie zawsze w Miłości.

Unikam słów popędliwych, gniewnych, złośliwych i obłudnych.

Jestem wierny Słowu Bożemu i Słowu, które promieniuje z warg moich i myśli moich.

3. „Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim".

Harcerstwo oznacza gotowość służenia. Szukam wzoru. Znajduję go w Bogurodzicy Służebnicy Pańskiej i w Chrystusie, który przyjął postać Sługi. Służby mej wymaga sprawiedliwość, gdyż wszyscy inni ludzie mi służą. Jestem odbiorcą ich wieloletniej posługi. Służby mej wymaga Miłość, która jednoczy serca

we wzajemnej pomocy tym, którzy jej potrzebują.

Służyć będę w Miłości, która tworzy życie społeczne.

4. „Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza".

Dzieci jednego Ojca, który jest Miłością, jednoczyć się będą — dążeniem serca i dłoni — w braterstwie powszechnym. To jedyna droga do przezwyciężenia nienawiści i ducha wojen.

Pamiętam, że każdemu należy się szacunek, uznanie, prawo: do istnienia, do życia, do Prawdy, do Sprawiedliwości, do Miłości, do Wolności.

Staram się zacierać różnicę między ludźmi wielkimi i małymi, mądrymi i prostymi, białymi i kolorowymi.

5. „Harcerz postępuje po rycersku".

Postępować po rycersku — to znaczy być zdolnym do ofiary z siebie, do poświęcenia siebie, aż do krwi za sprawy Boże i ludzkie. Rycerz nie godzi w ludzi, tylko w zło. Nie toczy walki, by zwyciężyć innych — tylko siebie i to, co w nas nie jest godne człowieka.

Rycerz unika walki podstępnej, ale umie stanąć jasną twarzą wobec każdego, który się uważa za wroga, by mu powiedzieć: Bracie!

6. „Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać".

Przypatrzcie się liliom polnym — przypatrzcie się ptakom niebieskim — to uśmiech Ojca, który ubiera i ozdabia, który karmi i żywi...

Słońce Boże, światło i zieleń żyzna, barwne kwiaty, czyste powietrze — są dla wszystkich Dzieci Bożych. Są głosem miłującego Ojca, którego poznajemy w pięknie stworzenia.

Dziękuję Bogu — Stwórcy — za każdy kwiat i kłos, za każdy owoc i kęs chleba.

Dzielę się z braćmi darami Bożymi — z radością.

7. „Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym".

Idę, Ojcze, aby wypełnić nie moją, ale Twoją wolę — bo tak Ci się podobało... i wykonało się... wszystko. To głos z Krzyża...

Niech słowa te przenikną do mego serca i niech mnie uczą poczucia obowiązku, odpowiedzialności — tak w pracy jak i myśleniu.

Niech uczą mnie czci dla tych, którym zawdzięczam życie i serce.

Ład myśli i czynów — to ład współżycia z rodzicami, ze zwierzchnikami i podwładnymi.

8. „Harcerz jest zawsze pogodny".

Uśmiechnij się do Ojca Niebieskiego. Uśmiechnij się do Brata i Zbawcy Twojego — Chrystusa. Uśmiechnij się do utrudzonej matki twej w czterech ścianach rodzinnego domu. Uśmiechnij się do ojca, który wrócił znużony pracą. Uśmiechnij się do tych, co ciebie otaczają. Uśmiechnij się do zagniewanych, obrażonych, smutnych, cierpiących. Uśmiechnij się do tych, co Cię mają w nienawiści.

9. „Harcerz jest oszczędny i ofiarny".

Jesteśmy zbyt biedni, byśmy mogli być rozrzutni, wystawni, nieobliczalni...

Jest wokół nas zbyt wielu głodnych i opuszczonych, byśmy zmarnotrawili dobra, które im się należą. Staraj się wiele posiadać, by móc wiele dawać potrzebującym. Lepiej dawać niż brać... Kubek wody podany spragnionemu otwiera bramy niebios... i rodzi radość

i szacunek. Kropla do kropli rodzi potok, który niesie radość...

10. „Harcerz jest czysty w myśli, w mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych".

Świat czystych, prawdomównych, wstrzemięźliwych — tworzy nowych ludzi plemię, jakich jeszcze nie widziano, których pragną nowe czasy (E. Małaczewski).

Jeszcze brak jest odważnych, by przezwyciężać brud, niechlujne moce, niewstrzemięźliwość.

Stanę w szeregu odważnych i wolnych sercem, by służyć odradzającej się Ojczyźnie — wolnością od nałogów. Świat należy do trzeźwych i czystych.

Prowadź, Matko, swoje dzieci, w Wiary nowe Tysiąclecie. Patrzę w Twoje czyste oczy...

Ktokolwiek będzie wierny tym Prawom — pokój nad nim i błogosławieństwo.

Stefan Kardynał Wyszyński
Prymas Polski

3.4.2. Stanowisko VIII Zjazdu ZHP w sprawie Roty Przyrzeczenia i Prawa harcerskiego

źródło:
VIII Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego, 28–31 marca 1985 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

W sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego

Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego wyraża stanowisko, iż dyskusja nad wszystkimi sprawami ideowymi jest prawem wszystkich instruktorów, którzy czują takową potrzebę, wynikającą z paragrafu 13 Statutu ZHP.

Zjazd uważa, że zarządzenie powszechnej dyskusji w sprawie roty Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego nie będzie służyć dobrze sprawie wychowania.

3.4.3. Komentarz Zespołu Teorii Harcerstwa dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1985 r.

źródło:
W przeddzień VIII Zjazdu ZHP 1985 r., (w:) „Harcerstwo", nr 2, 1985 r., s. 1–20, dostęp zbiory własne oraz *„Harcerstwo" Miesięcznik ZHP, nr 3, 1985 r., s. 21–40, dostęp zbiory własne*

Prawo i przyrzeczenie harcerskie

Komentarze, teksty

W przeddzień VIII Zjazdu ZHP rozpoczynamy cykl wkładek do „Harcerstwa", poświęcony w całości Prawu i Przyrzeczeniu Harcerskiemu. Składa się on z dwu zasadniczych części. Pierwsza – to komentarze do poszczególnych punktów Prawa i Przyrzeczenia. Drugą stanowi przegląd historyczny ich wcześniejszych tekstów („rot, redakcji"), nierzadko wraz z ówczesnymi komentarzami. Sądzimy, że zważywszy na bogactwo spraw, do jakich odnosi się i zawsze odnosiło Prawo i Przyrzeczenie, nasz cykl stanie się dla wszystkich Czytelników okazją do szerokiej refleksji nad współczesnym harcerstwem, jego rolą, znaczeniem i przyszłością.

Równocześnie nasze opracowanie powinno pomóc w realizacji zaleceń zapisanych w materiale „Miejsce harcerstwa w systemie socjalistycznego wychowania" przez Komisję Zjazdową[2], gdzie czytamy w stosunku do Prawa Harcerskiego:

– *„zastanowić się nad odniesieniem poszczególnych jego punktów do szczegółowych dyspozycji ideału wychowawczego;*[3]

– *przejrzeć wcześniejsze historyczne redakcje Prawa z punktu widzenia aktualności spraw, które stawiały;...".*

Podzielamy tez opinię Komisji Zjazdowej, która w swym materiale zapisała m.in. :*„Ewentualne zmiany Prawa Harcerskiego wymagają [...] szczególnie głębokiej analizy i podbudowy naukowej. Trwałość roty Prawa i Przyrzeczenia stanowi sama w sobie wartość wychowawczą i nie należy dokonywać zmian pochopnych bez przygotowania. Warto, by VIII Zjazd podjął decyzję w sprawie powołania komisji, która po Zjeździe zajęłaby się tą problematyką, by dopiero IX Zjazdowi przedstawić wypracowane, uzasadnione stanowi-*

[2] „Motywy", nr 51/52 z 19–26.XII.1984 r., wkładka specjalna „O pracy Komisji Zjazdowej" s. 1–2.
[3] Por. O. Fietkiewicz, *O ideale*, „Harcerstwo", 1984, nr 9.

sko. [...]. Należy się [...] zastanowić nad tym, czy równolegle do prac nad komentarzem do Prawa Harcerskiego nie podjąć podobnej pracy w stosunku do Przyrzeczenia Harcerskiego. W świetle sygnalizowanych wątpliwości interpretacyjnych w odniesieniu do niektórych jego sformułowań."

Spodziewamy się, że nasze opracowanie pomoże w realizacji również tych zadań.

Autorami tekstów są członkowie zespołu teorii harcerstwa: Feliks Bocian, Zbigniew Czarnuch, Olgierd Fietkiewicz, Henryka Moćko, Henryk Pytlik, Urszula Sobkowiak, Krystyna Stech, Stefan Wajda, Zofia Ziarko.

CZĘŚĆ PIERWSZA

Jak żyć?

To odwieczne, podstawowe pytanie noszą w sobie przede wszystkim młodzi ludzie, którzy dopiero mają znaleźć sens swego życia, swoje miejsce w społeczeństwie, zbudować własny światopogląd. Od ponad 70 lat kolejnym pokoleniom młodzieży pomaga znaleźć odpowiedź na to pytanie – harcerstwo, **a bezpośrednią wskazówką jest tu przede wszystkim Prawo i Przyrzeczenie Harcerskiej. Ukazują one, jak żyć i postępować po harcersku, ku czemu zmierzać.** I to jest ta podstawa, najważniejsza funkcja Prawa i Przyrzeczenia, które dla chłopca i dziewczyny mogą być ważną wskazówką w życiu, by stawało się ono wartościowym: godnym i szczęśliwym, kierunkowanym na istotne, szlachetne cele.

Harcerstwo nie poprzestaje na sformułowaniu kodeksu moralnego. Przeciwnie: przede wszystkim proponuje **przynależność do wielkiej, ważnej organizacji dzieci, młodzieży i wychowawców**, do której przepustką jest świadome, uroczyste złożenie Przyrzeczenia Harcerskiego, uznanie Prawa Harcerskiego za swoje, zadeklarowanie chęci i gotowości jego przestrzegania. Odtąd Prawo zobowiązuje, nabiera rangi bodźca samowychowania, będąc jednocześnie elementem harcerskiego systemu wychowawczego, czyli uporządkowanego, spójnego całokształtu oddziaływań, zmierzających do kształtowania w harcerstwie człowieka zgodnie z ideałem wychowawczym, zapisanym w statucie ZHP. W tym charakterze Prawo i Przyrzeczenie są zaliczane do tzw. *kierunkowych celów wychowania*, w drodze do *celów naczelnych*, zawartych w ideale wychowawczym. Normy Prawa stają się regulatorem stosunków wewnątrz podstawowych zespołów harcerskich: zastępów i drużyn, źródłem ocen postawy i postępowania harcerzy, tym samym stymulując rozwój jednostki zgodny z oczekiwaniami wynikającymi z Prawa.

Ale Prawo i Przyrzeczenie mają znaczenie nie tylko dla jednostek, dla harcerek i harcerzy. Stają się one równocześnie **wytyczną postępowania dla zespołów harcerskich, przede wszystkim zastępów i drużyn**. Są wskazówką, jak żyć po harcersku w zespole, w jaki sposób zastęp i drużyna maja organizować sobie własne życie wartościowe, które wyraża się przede wszystkim w harcerskiej służbie społecznej wywodzącej się z głębokiego patriotyzmu, ale również w bogatym życiu wewnętrznym, sprawiającym, że drużyny i zastępy są zespołami przyjaciół - druhen i druhów, dającymi oparcie w życiu, mogącymi, wiele zdziałać na rzecz innych. Dopiero w wieku starszoharcerskim, dochodzenia do dorosłości, harcerz przygotowuje się do życia na własny rachunek, a zarazem do tego, by normy Prawa i Przyrzeczenia, które stać się powinny elementami jego osobistego stylu życia, przenosić w szersze, także pozazwiązkowe życie społeczne.

Wreszcie trzecią funkcją Prawa i Przyrzeczenia jest jego **stosowanie, jako narzędzia – przez instruktora ZHP. W pierwszym rzędzie drużynowego**. To on, ma pomóc każdemu harcerzowi, by kształtował się wedle wzoru wskazanego w ideale wychowawczym. To on ma czuwać, by Prawo wiele znaczyło w życiu drużyny i wszystkich jej zastępów; ma „pracować z Prawem". By jednak w tym dziele osiągać sukcesy, powinien pamiętać o wskazówce, jaką w „ Harcach młodzieży polskiej" zapisali M. Schreiber i E. Piasecki: *„Całe prawo harcowe (a więc też i zupełna wstrzemięźliwość od alkoholu*

i tytoniu) obowiązuje oczywiście nie tylko harcerzy, lecz i harcmistrzów. W szeregach harcowych nie może być rozdźwięku między słowem a czynem.[4]) Jeśli harcerze mają zinteralizować normy Prawa, uznać je za własne, muszą mieć ewidentne, bliskie sobie przykłady, że jest to osiągalne, że jest to dobry przepis na wartościowe życie. Tak więc drużynowy winien stać się żywym wzorem osobowym dla harcerzy: zresztą nie tylko w odniesieniu do Prawa i Przyrzeczenia.

Wspomniane funkcje Prawa i Przyrzeczenia wielokrotnie omawiano w literaturze. Wiele jest też publikacji na ten temat, z różnych okresów historii, poradników i gawęd. W „Leksykonie Harcerstwa" określono Prawo, jak następuje:

„Ogólny kodeks postępowania, opisujący w sposób zrozumiały dla dzieci i młodzieży wzór osobowy harcerza [...] zawarty w statucie ZHP. Zestaw norm postępowania ujęty w Prawie określa, jaki powinien być stosunek harcerza [...]:

– do samego siebie [...],
– do własnego zespołu i ludzi z najbliższego otoczenia [...],
– do społecznych dóbr materialnych [...],
– do ideałów: Ojczyzny, socjalizmu, ludzkości ... [...][5]

O **celach kierunkowych w ZHP**, tj. kodeksach (jak Prawo i Przyrzeczenie) oraz **etapowych** (standardach rozwojowych – określonych regulaminami gwiazdek zuchowych i stopni: harcerskich i instruktorskich), K. Jaskot pisze:

„Po pierwsze, ukierunkowują one działalność wychowawczą instruktorów. Wskazują im, jakie postawy harcerzy należy kształtować, jakich dostarczać im wzorów, jak dobierać sytuacje i zadania, aby poddane ich kierownictwu dzieci upodobnić do wzorów określonych przez Prawo. [...]. W stosunku do instruktora, kodeksy i standardy spełniają więc rolę podwójną: Uświadomiają mu cel pracy wychowawczej i wskazują, jakie dobierać zadania i sytuacje, aby ten cel osiągnąć.

Po drugie, zespołom harcerskim i instruktorskim służą jako zbiory norm regulujących współżycie (kodeksy). Wskazują one, jak powinni postępować członkowie Związku, jacy powinni być w stosunku do siebie i innych, do swoich obowiązków. Normy te wprowadzają więc do zespołów ład, usprawniają stosunki między [...] harcerzami, są czynnikiem kontroli wewnętrznej – przy ich pomocy drużyna może wywierać wpływ na zachowanie poszczególnych jednostek. Jeżeli w drużynie czy w zastępie stosunki pomiędzy harcerzami regulowane są zgodnie z normami Prawa, jeżeli normami tymi kierują się oni w swoim postępowaniu, to panuje tam dobra atmosfera, a to z kolei decyduje o tym, że harcerze czują się w niej dobrze i bezpiecznie, że są z nią silnie związani.

Po trzecie, kodeksy i standardy rozwojowe pełnią w harcerstwie role rozwiązań metodycznych, kierowanych do wszystkich członków organizacji i będących w stosunku do nich bodźcami samowychowania. Pobudzają one [...] do doskonalenia w zakresie różnych wartości oraz wzmacniają rolę i zakres tej aktywności w miarę wchodzenia jednostki w coraz to wyższe stadia członkostwa organizacji. Mają w związku z tym szczególne znaczenie dla tych ogniw harcerstwa, w których nie zachodzą bezpośrednie stosunki wychowawcze (zespoły harcerzy starszych). [...][6]

Zacytowane tak obszernie omówienie trzech funkcji celów kierunkowych i etapowych, nieprzypadkowo podane jest w odwrotnej kolejności, niż charakterystyka przedstawiona na wstępie. Bowiem o ile w dawniejszych okresach dziejów harcerstwa szczególną rolę przywiązywano do kształtowania jednostki, do niej też adresowane były ówczesne komentarze, o ile organizacje harcerskie dopiero się wykształcały i umac-

---

[4] „Harce młodzieży polskiej". Na podstawie dzieła gen. R. Baden-Powella pt. „Scouting for boys" opracowali M. Schreiber i E. Piasecki, wyd. II, Lwów, 1917, s. 52.

[5] „Leksykon Harcerstwa" pod red. O. Fietkiewicza, zeszyt 21, s. 332, „Harcerstwo", 1979, nr 9.

[6] K. Jaskot, *Ideał i cele wychowania harcerskiego*, w: *Podstawy wychowania w ZHP*, pod red. H. Muszyńskiego, Bydgoszcz, 1984, s. 74–75.

niały, to współcześnie wygląda to wprost przeciwnie. Głownie akcentuje się dziś rolę instruktora-wychowawcy, od niego uzależnia, czy Prawo funkcjonuje w konkretnym zespole i w życiu harcerzy. Punktem wyjścia analizy funkcjonowania Prawa jest istniejąca, utrwalona w świadomości społecznej organizacja harcerska i jej struktury.

Z tym zaś wiąże się kolejna ważna funkcja Prawa i Przyrzeczenia. Im większa i bardziej znacząca organizacja harcerska, tym ważniejsze staje się jej usytuowanie w życiu społeczno-politycznym kraju, jej własne określenie swego charakteru i zadań. Pobieżne nawet przejrzenie wszystkich historycznych tekstów Prawa i Przyrzeczenia ukazuje wyraźnie, jak bardzo stawały się one każdorazowo lakoniczną, zwięzłą **deklaracją celów i funkcji organizacji harcerskiej**, przyjmowaną formalnie przez swe władze, stanowiącą dla szerszego ogółu wskazówkę, jakim jest harcerstwo, do czego zmierza. W statucie ZHP z 1936 r. zapisano, że Przyrzecznie i Prawo Harcerskie jest podstawą *ideologii harcerskiej*, a ówczesny ZHP wśród swych statutowych celów wymienił: *„wprowadzenie zasad ideologii harcerskiej do życia publicznego"*.[7] Nieproste późniejsze dzieje harcerstwa znajdywały odbicie w kolejnych tekstach Prawa i Przyrzeczenia, obrazowały jego przemiany i walki, w tym np. o to, czy harcerstwo ma być organizacją etyczno-wychowawczą, czy społeczno-wychowawczą.[8]

Dodajmy, że choć Prawo jest nośnikiem ideału wychowawczego, że stanowi ważne narzędzie spełniania przez ZHP funkcji idwowo-wychowawczej, to się przecież do tej funkcji nie sprowadza. Równocześnie Prawo jest **regulatorem i wskazówką do działania – tu i teraz, indywidualnego i zespołowego, do zadań służby społecznej** (funkcja społeczno-polityczna), jak również w sferze **zaspokajania osobistych potrzeb i aspiracji harcerek i harcerzy.**

Prezentowane dalej teksty są próbą współczesnego komentarza do obowiązującego Prawa i Przyrzeczenia. Wydaje się taki komentarz bardzo dziś potrzebny. Po pierwsze – na użytek **harcerza, który ma złożyć Przyrzeczenie**; chodzi o to, by rozumiał, co dobrowolnie przyrzeka. Po wtóre – w wieku dorastania, gdy **starszy harcerz ma świadomie podejmować szersze i większe zadania służby społecznej,** ma starać się kierować Prawem w życiu społecznym i po harcersku przechodzić w życie dorosłe. Wreszcie jest potrzebny **człowiekowi dorosłemu**, który nadal chce się uważać za harcerza, zwłaszcza, jeśli zamierza podjąć się pracy instruktorskiej.

Teksty komentarza do poszczególnych punktów Prawa, do Przyrzeczenia Harcerskiego, choć pisane w podobnej konwencji, mają charakter zróżnicowany. Podchodzą do zagadnień z różnych aspektów; tekst komentarza do punktu 2. jest w praktyce komentarzem w ogóle do Prawa. Ta różnorodność jest świadoma. Nie proponuje się tu czegoś gotowego, do zatwierdzenia i stosowania. Spodziewać się można, ze taki sposób podejścia do poruszanych w Prawie problemów powinien pobudzić szersze myślenie, wyzwolić dyskusję, że zaowocuje na VIII Zjeździe ZHP i po nim – opracowaniem jednolitego już komentarza na podstawie znacznie szerszej panoramy poglądów. A komentarz taki pomoże odpowiedzieć młodzieży – dziś i jutro – na tytułowe, bardzo ważne pytanie: Jak żyć?

1. Harcerz służy Polsce Ludowej i dla niej sumiennie spełnia swoje obowiązki

Choć pierwszy punkt Prawa Harcerskiego w swym obecnym brzmieniu został zredagowany w 1964 roku, to jednak zawsze w ZHP i wcześniej, w polskim skautingu, obowiązywało podobne sformułowanie, odnoszące się wprost do postawy patriotyzmu. Przy czym stale był to alb po pierwszy, albo drugi punkt Prawa Harcerskiego – wymiennie z punktem *„Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy"* lub jego poprzednikami. W la-

[7] *Statut ZHP*, HBW, 1936, s. 8 (§ 4 i 5).
[8] Por. Z. Czarnuch, *Geneza, nurty ideowe i tradycje ZHP*, w: *Podstawy wychowania w ZHP*, op. cit., s. 51–55.

tach 1911–1914 punkt ten był formułowany jako: *„Skaut jest wierny Ojczyźnie",* w latach 1914–1919 jako drugi punkt Prawa w wersji: *„Skaut służy Ojczyźnie i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki";* w tymże okresie odpowiednio w rocie Przyrzeczenia znajdujemy: *Ślubuję wierność Ojczyźnie"*. W latach 1919–1930 *„Harcerz służy Ojczyźnie i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki"* – jako drugi punkt Prawa korespondujący z *„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie..."* Istotna zmiana miała miejsce w latach 1930 i 1932; odtąd aż do 1945 r. obowiązywał pierwszy punkt Prawa w wersji: *"Harcerz służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki",* korespondujący z wymienionym już początkiem Przyrzeczenie. W Polsce Ludowej punkt ten otrzymał w 1945 r. brzmienie: *„Harcerz służy Polsce Demokratycznej, spełnia dla niej sumiennie swoje obowiązki"*, korespondujący z *„Przyrzekam uroczyście całym życiem dążyć do budowy niepodległej, demokratycznej i sprawiedliwej Polski, pracować dla dobra powszechnego..."*. W latach 1947–1950 tekst pierwszego punktu wrócił do wersji podobnej do wcześniejszej przedwojennej, jako: *„Harcerz służy Polsce i dla niej spełnia sumienie swoje obowiązki"*; w Przyrzeczeniu odnośny jego fragment był identyczny, jak przed wojną. Wersja tzw. zetempowska, obowiązująca od 1950 r. w OH ZMP, zasadniczo zmieniała pierwszy punkt na: *„Harcerz kocha Polskę Ludową i służy jej całym swym życiem"*, a w Przyrzeczeniu wprowadzono: *„Przyrzekam...uczyć się i pracować dla dobra Ojczyzny i sprawy socjalizmu. Przyrzekam...całym sercem i wszędzie służyć Polsce Ludowej".* W 1956 r. takiego punktu nie znajdujemy; tylko w Przyrzeczeniu zawarto: *„Przyrzekam... służyć zawsze wiernie mojej Ojczyźnie, Polsce Ludowej"*; w Prawie znajduje się za to m.in., jako pkt. 5: *„Harcerz sumiennie spełnia swe obowiązki w szkole i w domu"*. W 1957 r. wraca na 7 lat pierwszy punkt Prawa w wersji z lat 1947–1950, a w Przyrzeczeniu znajdujemy: *„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Polsce Ludowej..."*. Współczesne Przyrzeczenie zobowiązuje: *„Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno..."*.

Dodajmy dla porządku, że ani w Czerwonym Harcerstwie TUR, ani w polskim Pionierze nie przyjęto żadnego sformułowania tego rodzaju w Prawie czy Przyrzeczeniu. W klasycznym badenpowellowskim prawie: *„Skaut jest lojalny względem króla, swego kraju, przełożonych, rodziców, pracodawców i podwładnych: oraz przyrzeka „na swój honor uczynić wszystko [...] by spełnić obowiązek względem Boga i Króla".*[9]

Jak więc widać, w polskim harcerstwie zawsze szczególny nacisk kładziono na kształtowanie czynnej postawy patriotycznej, odwołując się w podstawowych dokumentach dwukrotnie: poprzez odpowiedni punkt Prawa, zajmujący prawie zawsze pierwsze miejsce, w każdym razie czołowe miejsce, drugi poprzez odpowiedni fragment roty Przyrzeczenia, choć każdorazowo i tak zobowiązywało ono do posłuszeństwa Prawu.

Warto sobie uświadomić, że w początkach harcerstwa, gdy ślubowano „wierność Ojczyźnie" – Polska była jeszcze pod zaborami, a polscy skauci formalnie i faktycznie byli obywatelami państw zaborczych. Nie ulegało jednak wtedy wątpliwości, że Ojczyzną jest właśnie Polska; a w ówczesnym rozwinięciu tego punktu, stanowiącym do niego rodzaj pierwszego komentarza, Andrzej Małkowski pisał, że skaut *„jest wierny Ojczyźnie, stara sę pojąć, czego Ona od niego żąda i to wykonywać..."*.[10]

Wkrótce się okazało, że Ojczyzna żąda od skauta udziału w zbrojnej walce o niepodległość, służby z bronią w ręku, a pomagali w uświadomieniu tej powinności drużynowi, własną postawą i przykładem, udając się na fronty pierwszej wojny światowej.

Od 1914 r. uzupełniono ten punkt poprzez *„i dla niej spełnia sumiennie swoje obowiązki"*, co wkrótce oznaczało istotną zmianę akcentu: z walki zbrojnej na służbę pokojową, co w sytuacji młodzieży szkolnej oznaczało rzetelną naukę, spełnianie innych obowiązków, w tym także pracę. Nastąpiły też trzy istotne różnice: po pierwsze – pod-

[9] Zestawienie tekstów zamieszczone będzie w części drugiej nin. opracowania (red.).

[10] A. Małkowski, *Scouting jako system wychowania młodzieży na podstawie działa Generała Baden-Powella*, Lwów, 1911, s. 159.

kreślono również w Prawie wyznaniowy charakter ówczesnego harcerstwa poprzez wprowadzenie do tego punktu – służby Bogu, stawiając od 1930 r. punkt a pierwsze miejsce. Po wtóre, zmiana w 1932 r. Słowa – „Ojczyzna" na „Polska" oznaczała nie tylko nazwanie tej Ojczyzny po imieniu, ale przede wszystkim kierunkowała myślenie i działanie w skomplikowanych warunkach konglomeratu mniejszości narodowych ówczesnej Polski. Po trzecie – skreślając przy wymogu sumiennego spełniania swych obowiązków, określenie „dla niej", uznano zapewne, że harcerz wszystkie swoje obowiązki winien spełniać sumiennie, nie tylko odnoszące się wprost do Ojczyzny (czy Boga); lecz tym samym punkt stracił swą patriotyczną jednoznaczność. W Polsce Ludowej powrócono do klarowności tego punktu, ponownie rezygnując z wprowadzania do Prawa pojęcia służby Bogu oraz przywrócono powinność sumiennego spełniania obowiązków dla Ojczyzny. Natomiast dodanie do pojęcia „Polska" przymiotnika „Demokratyczna" w 1945 r. a następnie „Ludowa" (1950–1957 i od 1964 r., zawsze w Przyrzeczeniu od 1950 r.) było nie tylko deklaracją ZHP za nowym ustrojem, ale także poszerzało przedmiot postawy patriotycznej na sprawy ustrojowe Polski.

Pierwszy punkt Prawa ma za zadanie kształtować postawę patriotyczną młodzieży, kierunkować jej aktywność samowychowawczą, we wszystkich trzech komponentach postawy: poznawczym, emocjonalnym, behawioralnym[11]. Wprawdzie w Prawie odwołujemy się wprost tylko do ostatniego, ale nie ma wątpliwości, że oczekujemy od harcerza (także zespołu harcerskiego), że będzie:

- poznawał Polskę Ludową,
- kochał Polską Ludową (*„zuch kocha Polskę"*),
- starał się przyczyniać do Jej dobra, to znaczy właśnie Jej służył, spełniał sumiennie swoje względem niej obowiązki.

Przedmiotem postawy jest Polska Ludowa, to znaczy:

1) w sensie geograficznym, jako kraj, jego przyroda, jako znajdujący się na jej obszarze dorobek materialny ludzi,
2) naród, społeczeństwo, państwo polskie, jego dążenia i aspiracje, kierunek i sens dokonujących się w nich przemian, kultura i język,
3) tradycje narodowe, dzieje, zabytki przeszłości.[12]

Zasadniczym dążeniem jest ukształtowanie chęci do czynnego udziału w życiu społecznym, gospodarczym, politycznym, kulturalnym, jest wdrażanie poczucia współodpowiedzialności za losy Ojczyzny, stwarzanie możliwości wnoszenia osobistego wkładu w Jej pomyślność i rozwój, na tej kanwie umożliwianie poczucia dumy z tego, że się jest Polakiem.

Jeszcze raz należy podkreślić, że określenie „Ludowa" nie oznacza jakiegokolwiek ograniczenia przedmiotu postawy patriotyzmu. Polska Ludowa jest dziedzictwem i kontynuatorem swej wielowiekowej historii, tradycji i kultury. Natomiast przymiotnik zwraca uwagę na to, że przedmiotem postawy patriotycznej współcześnie jest również **ustrój społeczny Polski, kierunek jej rozwoju, osiągnięty dorobek czterdziestolecia Polski Ludowej**. Jest to skorelowane z odpowiednim fragmentem Przyrzeczenia, które dopowiada, że chodzi tu o *„być wiernym sprawie socjalizmu"*[13], tzn. przyczyniać się do tego, by w Polsce panował i umacniał się ustrój sprawiedliwości społecznej, w trosce o rozwój i szczęście człowieka, do wprowadzania w życie ideałów socjalizmu.

Pojęcie służby Polsce Ludowej w tym kontekście należy rozumieć przede wszystkim jako zobowiązanie, że harcerz ma przyczyniać się do dobra Polski Ludowej w taki spo-

---

[11] Por. St. Mika, *System harcerski a kształtowanie patriotycznych postaw*, „Harcerstwo", 1979, nr 2.

[12] H. Muszyński w: *Ideał i cele wychowania*, Warszawa 1972, s. 165, wymienia 8 głównych elementów przedmiotu tej postawy; St. Mika woli mówić o wielu postawach patriotycznych, w: *System*..., op. cit.

[13] Por. „...być wiernym sprawie socjalizmu...", „Harcerstwo", 1983, nr 9.

sób, na jaki go stać. Przede wszystkim przez sumienne spełnianie swych obowiązków, ale także poprzez inne formy, zwłaszcza wypływające z jego własnej wrażliwości i inicjatyw. Pełnienie służby ma charakter zarówno indywidualny, jak i zbiorowy: właśnie drużyna harcerska pozwala na to, by się każdy mógł osobiście przekonać, że w zespole można tę służbę pełnić bardziej efektywnie, o szerszym zasięgu. W dalszej perspektywie – przez szczep, hufiec, chorągiew, Związek, a w życiu dorosłym w kolektywie pracy. Przedmiot postawy subiektywnie poszerza się równolegle z dorastaniem harcerza. Przede wszystkim poszerza się stale poznawanie Polski, jej piękna, dorobku, ale także potrzeb; to m.in. także poprzez działalność turystyczno-krajoznawczą harcerstwa czy też – zaznajamianie się z dziejami harcerstwa. Od najbliższej okolicy i dziejów własnej drużyny poczynając. W ten sposób również „kochać Polskę" przestaje być pojęciem abstrakcyjnym, choć zawsze wyrabianie emocjonalnego komponentu postawy patriotyzmu musi znajdować się w centrum uwagi instruktora harcerskiego; jest to motor, który napędza działanie.

Obowiązki harcerza, które ma on względem Ojczyzny, to przede wszystkim **dobrze się uczyć,** korzystać z szans, jakie mu stworzyła – w pewnym sensie na kredyt. Ma także troszczyć się o to **dobro społeczne**, z którym spotyka się na co dzień, które mu zostało powierzone czy współpowierzone: tu zwłaszcza o szkołę, jej urządzenia i otoczenie. Ale także o to, co się dzieje w najbliższej okolicy. Ma troszczyć się o to, by w jego otoczeniu nie działa się ludziom krzywda,[14] jak również o ogólnospołeczny majątek – czystość w osiedlu, domu, na wsi, przeciwdziałać niszczeniu różnych urządzeń mających służyć ludziom (winda w bloku, trawnik, świetlica i znajdujące się w niej urządzenia, park itp.). Ma interesować się **życiem społecznym**, będąc gotowym pomóc w potrzebie, uczestniczyć w rozwiązaniu jakiejś kwestii. Od strasznych harcerzy oczekujemy więcej, przede wszystkim **własnej inicjatywy**, np. udziału w ochronie naturalnego środowiska człowieka, w większych zadaniach zespołowych mających na celu, by ludziom żyło się lepiej i szczęśliwiej; z myślą nie tylko o współczesnej Polsce, ale i kierunkach jej rozwoju, o przyszłości. Przede wszystkim oczekujemy, by – jak pisał Małkowski – indywidualnie i zespołowo **harcerze starali się pojąć, czego Ojczyzna od nich żąda, i to wykonywać**. A równocześnie uczyli się osiągać ze swej służby satysfakcję; ale umiejętne organizowanie w ten sposób życia zespołów starszoharcerskich należy już przede wszystkim do **powinności instruktorów starszoharcerskich**, umiejących wyzwalać i kierunkować ruch starszoharcerski wśród młodzieży.

Słowem, spełnienie obowiązków dla Polski ma wprowadzać w **społeczną rolę obywatela**. Zatem, pierwszy punkt Prawa odnosi się nie tylko do **wychowania patriotycznego**, ale także – **obywatelskiego**, a podejmowanie działań, składających się na wymiar roli odpowiadający poziomowi rozwoju intelektualnego i społeczno-moralnego harcerza, prowadzi do internalizacji analizowanego punktu Prawa. Działania i przeżycia mające miejsce w zespole i zachodzące z jego inicjatywy mają wielkie znaczenie dla poznania, zrozumienia i zaakceptowania zwłaszcza tej normy, bowiem dotyczy ona wielu złożonych sfer rzeczywistości, w które jednostka wchodzi stopniowo, a które ogarniają najogólniej całe życie indywidualne i społeczne.

KOMENTARZ DLA HARCERZA MŁODSZEGO.

1.1. *Harcerz służy Polsce Ludowej* to znaczy, że stara się ją poznawać – Jej kulturę, dorobek, tradycje, piękno kraju, przemiany zachodzące w Polsce; poznając – tym więcej Ją kocha, a równocześnie czyni wszystko, by przyczyniać się osobiście do dobra Polski i Polaków. Stara się rozumieć, ze Polska jest Ojczyzną wszystkich Polaków, sprzeciwia się krzywdzie i niesprawiedliwości wokół siebie, stara się przyczyniać do tego, by w przyszłości żyło się w Polsce bardziej szczęśliwie,

[14] Por. K. Vogel, *Polska – to ludzie...*, „Harcerstwo", 1978, nr 3.

a każdy Polak mógł być dumny ze swojej Ojczyzny i godnie Ją reprezentować. Służbę Polsce Ludowej harcerz pełni osobiście, a także wraz ze swym zastępem, drużyną, szczepem i całym harcerstwem.

1.2. *Harcerz sumiennie spełnia swe obowiązki dla Polski Ludowej,* co oznacza, że stara się zrozumieć, czego Ona od niego oczekuje i w swym życiu na te oczekiwania coraz lepiej odpowiadać. W pierwszym rzędzie Polska Ludowa stworzyła młodzieży warunki do nauki i oczekuje, że każdy harcerz będzie rzetelnie się uczyć, że należycie wykorzysta stworzone mu szanse, a także – że pomoże w tym swym kolegom. Oczekuje, że będzie przyczyniać się do troski o swą szkołę, klasę, o dobro społeczne w najbliższym otoczeniu, że będzie pomagać potrzebującym tego ludziom. Oczekuje, że będzie się starał stawać aktywnym obywatelem Polski Ludowej, wrażliwym na Jej potrzeby, rozumiejącym kierunki rozwoju. A także, że jeśli kiedykolwiek zajdzie potrzeba obrony Ojczyzny, to podobnie jak jego poprzednicy sprzed lat, będzie gotów do obrony.

KOMENTARZ DLA HARCERZA STARSZEGO.

Harcerz służy Polsce Ludowej to znaczy, że:

- uczestniczę w Harcerskiej Służbie Ojczyźnie, jakiej pełnienie zadeklarował ruch starszoharcerski,
- po drugie – że osobiście chcę Jej służyć, przyczyniać się do Jej rozwoju i pomyślności, walczyć z tym wszystkim, co zagraża Polsce i Polakom, co przeszkadza w osiąganiu celów, jakie stawia przed sobą naród polski.

Uczestnicząc w Harcerskiej Służbie Ojczyźnie staram się:

- dowiedzieć się najwięcej, jak powstała Polska Ludowa, jakie i dlaczego przeszła przemiany, jakie stoją przed nią cele i kierunki rozwoju, chcę poznać dorobek i tradycje Polski Ludowej,
- poznać potrzeby Polski i Polaków, zaczynając od najbliższego środowiska,
- uczestniczyć w podejmowaniu i realizacji zadań zespołowych mojej drużyny, szczepu, hufca, chorągwi, ruchu starszoharcerskiego, Związku Harcerstwa Polskiego, ruchu młodzieżowego, realizujących program Harcerskiej Służby Ojczyźnie,
- wnosić inicjatywy do działalności zespołów harcerskich, do których należę.

Pragnąć służyć osobiście Polsce Ludowej, spełniając sumiennie moje względem Niej obowiązki, staram się w całym życiu:

- zawsze rozmieć, czego Ojczyzna ode mnie dziś oczekuje i to czynić,
- szukać mego miejsca w życiu społecznym, pozwalającego przyczyniać się do dobra ogółu, a zarazem dającego mi satysfakcję i poczucie sensu życia,
- odpłacać się społeczeństwu za warunki, jakie mi stworzyło umożliwiając naukę i spokojne dzieciństwo,
- uczyć się dobrze pracować, osiągać z pracy pożytek społeczny i osobiste zadowolenie,
- dawać z siebie innym,
- uczyć się żyć i pracować w zespole,
- wpływać moją postawą osobistą na innych.

Co jakiś czas, np. przy okazji urodzin, otrzymaniu kolejnego świadectwa szkolnego, stopnia harcerskiego itp., zadaję sobie pytanie: czy dobrze służę Ojczyźnie? Czy jestem dobrym harcerzem?

KOMENTARZ DLA DOROSŁYCH, BĘDĄCYCH HARCERZAMI.

Staram się w życiu tak postępować, by być dla innych przykładem, jak człowiek wychowany przez harcerstwo służy swej Ojczyźnie, przyczynia się do Jej pomyślności i rozwoju, spełnia swe obowiązki i powinności. Staram się czuć i rozumieć, czego Oj-

czyzna ode mnie oczekuje i to wypełniać. Staram się osiągać z tego radość i satysfakcję, a swą postawą nakłaniać innych do podobnego postępowania.

2. Harcerz chce zmieniać świat na lepszy – jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi

Zakres znaczenia treści zawartej w drugim punkcie Prawa obejmuje sferę zjawisk życia społecznego, które usytuować by można w relacji: jednostka a historia. Norma sugeruje zajęcie określonej postawy, sposób zachowania się wynikający z odpowiedzi na pytanie: czy człowiek ma wpływ na kształt życia społecznego?

Czy jest podmiotem dziejów, czy igraszką w ręku sił transcendentalnych, przeznaczenia, losu? Znajdujemy tu i odpowiedź na wielki dylemat ludzkości: jest człowiek aktorem czy autorem w teatrze życia?

Odpowiedź na to pytanie musi być różna w zależności od zajętej wcześniej postawy światopoglądowej. Jeżeli wprowadzi się do tekstu Prawa normę „Harcerz służy Bogu", wówczas z tej pozycji światopoglądowej wynikać muszą wszystkie inne normy szczegółowe. Zakwestionowanie i eliminacja tej normy pociąga za sobą zmianę struktury systemu wartości zorientowaną na inną wartość naczelną. Oczywiście – jeśli przejawiana jest troska o wewnętrzną spójność norm Prawa. Norma służby Bogu zgodnie z dyrektywą chrześcijańską: „miłuj bliźniego swego jak siebie samego" prowadzi do sformułowania *„Skaut jest przyjacielem wszystkich, a bratem każdego innego skauta, bez względu na to do jakiej należy on klasy społecznej"* (Baden-Powell). To pięknie brzmiące hasło w swym wymiarze nie służy przebudowie istniejących struktur społecznych na lepsze niezależnie od subiektywnego odczucia skauta, który może być nawet przekonany o tym, że jest podmiotem dziejów, zmieniającym świat na lepszy, oparty na miłości. Ważne jest tutaj nie subiektywne odczucie, a subiektywne skutki przyjęcia takiej postawy. Ukryta za tym idea solidaryzmu klasowego w efekcie sankcjonuje istniejący system, osłabia siły w historii rzeczywiście czynne, walkę klas, walkę o równe prawa, o sprawiedliwość społeczną. Miłością i braterstwem jeszcze nigdzie dotąd nie udoskonalono państwa.

Bardzo interesujące jest przeanalizowanie relacji zachodzących pomiędzy normami „służby Bogu" i „służby Ojczyźnie" w prawie skautowym i wielu wersjach prawa harcerskiego występujących łącznie. Obecność normy mówiącej o Bogu w realiach Polski sprzed i podczas pierwszej wojny światowej, pociągającej za sobą postulat bycia przyjacielem wszystkich wraz z postulatem służby Ojczyźnie, która w ówczesnych warunkach nie mogła być realizowana poprzez braterstwo i miłość, ukazuje nam problem, który można by sformułować następująco: czy służymy Ojczyźnie poprzez miłość bliźniego i darowanie win, poprzez przyjaźń do wszystkich ludzi i wówczas Bóg jest rzeczywiście, naprawdę, wartością naczelną, czy też jest nią dobro Ojczyzny, a Bóg jest tylko środkiem, obiektem manipulacji w ręku patriotów, polityków?

Pisze Baden-Powell: *„Skauting jest grą dla chłopców pod przewodnictwem chłopców, w której starci stwarzają młodszym zdrowe otoczenie i zachęcają do zdrowych zajęć, ułatwiających wyrobienie w sobie cnót obywatelskich"*[15]. Zaś na następnej stronie tej samej książki czytamy: *„Celem wychowania skautowego jest podniesienie poziomu przyszłych wzorowych obywateli szczególnie pod względem charakteru ni zdrowia: zastąpienie samolubstwa służbą bliźnich, usprawnienie chłopców pod względem moralnym i fizycznym, aby mogli pełnić służbę bliźnim"*. Wszystkie podkreślenia pochodzą od Baden-Powella i ta uwaga jest nader istotna. Znajdujemy w niej bowiem jakoby odpowiedź na postawione pytanie, czy religia i jej normy są wartością nadrzędną i idea wychowania dla państwa jest jej podporządkowana czy też przeciwnie, idea wychowania państwowego jest nadrzędną a Bóg jest tu wykorzystywany do tego celu. Odpowiedź jest dana. Miłość

[15] Baden-Powell, *Wskazówki dla skautmistrzów*, Warszawa 1946, s.19.

bliźniego i braterstwo jest podporządkowane **interesom państwa.** Wprowadzenie normy o braterstwie skautowym niezależnie od przynależności klasowej w realiach pierwszych lat naszego wieku, w których istnieje już silna i zorganizowana klasa robotnicza, sprawca wielkich ruchów walczących o godność ludzką człowieka pracy, uzbrojona w teoretycznie uzasadnione programy działania, było odpowiedzią na pytanie epoki: z kim przeciw komu. Baden-Powell w swej wersji prawa podpowiada: *„Skaut jest lojalny względem swego kraju, przełożonych, rodziców, pracodawców i podwładnych"*.

W jaki sposób w warunkach walk klasowych można być zarazem wiernym pracodawcom, królowi i podwładnym? Odpowiedź znajduje się w normie *„Skaut jest przyjacielem wszystkich"*. Widzimy zatem tutaj twórcę skautingu jako mądrego polityka, reprezentanta swojej klasy, który podejmuje się jej służyć, osłabiać siły przeciwnika w subtelny i nader atrakcyjny sposób. W rozwoju historycznym to samo hasło ogłoszone w różnych okresach znaczyć może zupełnie co innego. Wymowa normy „przyjaciel wszystkich" w sytuacji walki robotników o swe prawa mogła być tylko jedna: umocnienie sił zachowawczych. Gdyby rzeczywiście chodziło o urzeczywistnienie postulatu kształtowania postawy przyjaźni wobec wszystkich, to musiałaby się pojawić w Prawie kategoria sprawiedliwości. Jakże bowiem można być przyjacielem wszystkich nie będąc rzecznikiem sprawiedliwości społecznej? Czy może istnieć prawdziwa miłość bliźniego przy jednoczesnym sankcjonowaniu, tolerowaniu i umacnianiu systemu nierówności społecznej, kolonializmu? Gdy jest ci źle, gdy jesteś w tarapatach, co nakazuje Prawo Skautowe? Punkt ósmy sugeruje: *„Skaut śmieje się i gwiżdże w każdej ciężkiej przygodzie"*. Zaś punkt poprzedni zaleca: *„Skaut jest posłuszny bez zastrzeżeń rodzicom, zastępowemu i skautmistrzowi"*.

Masz skaucie wątpliwości? Nie pytaj, uśmiechaj się, pogwizduj i służ królowi. Ironizuję? Przesadzam? Bo prawo przecież skierowane było do chłopców? Gdyby tylko tak było, rzecz miałaby się zupełnie inaczej. Nie było jednak odrębnej wersji Prawa dla skautów starszych, czy instruktorów. Piękna norma harcerstwa i skautingu, że istnieje jeden kodeks moralny, obejmujący dorosłych, młodzież i dzieci, w skutkach była właśnie taka, jaka była. Prawo nie uczyło myślenia, nakazywało być posłusznym, służyć Bogu i Ojczyźnie. Nakładało piękne kolorowe okulary, spoza których nie było widać rzeczywistych źródeł zła, Bóg został wykorzystany do osiągania konkretnych celów politycznych, klasowych. Zagrano na naiwności skautów. Szkoda, że pokolenia skautmistrzów do dziś nie widzą tego instrumentalnego charakteru wykorzystania religii do celów politycznych.

W pierwszych wersjach Prawa polskiego (1911, 1912) norma nakazująca służbę Bogu nie występuje. Pojawia się w roku 1914, Andrzej Małkowski może więc bez ogródek pisać w swoim komentarzu do punktu prawa brzmiącego: *„Scout jest wierny Ojczyźnie";* „stara *się pojąć, czego ona od niego żąda i to wykonywać; jest wierny swoim zwierzchnikom, stoi przy nich w doli i niedoli,* broni *ich przed wrogami i tymi nawet, którzy źle o nich mówią".* Jasno mówi się tutaj o wrogu i o wierności zwierzchnikom. Przynajmniej nie kłóci się to *z* ideą służby Bogu, choć i u niego pojawia się zasada *„harcerz jest przyjacielem wszystkich".* Jak więc pogodzić tę normę z pojęciem wroga? Możemy zatem mówić o sprzeczności wewnętrznej komentarza i prawa, ale nie możemy postawić zarzutu manipulowania uczuciami religijnymi do celów politycznych. W problematyce klasowej Małkowski też się gmatwa. Eliminuje badenpowellowskie sformułowanie o przyjaźni: *„bez względu na to do jakiej należy klasy społecznej ów skaut"* pozostawiając *„jest przyjacielem wszystkich"* z wyraźnym komentarzem ograniczającym przed zbyt daleką swobodą interpretacji: *„...snobem jest ten, kto na przykład patrzy na drugiego z góry ponieważ tamten jest biedniejszy, albo kto sam nienawidzi bogatego za jego bogactwa".* Retusz sformułowania badenpowellowskiego uzupełnia w komentarzu. Ustępstwo polityczne na rzecz socjalistów polskich, ale nie za daleko idące. Bogatych też trzeba otaczać uczuciem przyjaźni. Masz młody skaucie być podmiotem dziejów, gdy chodzi o walkę z wrogiem narodowym. W kwestiach klasowych wystarczy ci rola przedmiotu. *„Skaut*

jest karny i posłuszny" (1911). *„Skaut jest karny i wierny swoim zwierzchnikom"* (1912). *„Skaut jest karny i* posłuszny *rodzicom i wszystkim swoim przełożonym* (1914). *„Harcerz jest karny* i *posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym"* (1919).

W latach po drugiej wojnie światowej analogiczna norma brzmi: *„Harcerz jest karny, opanowany i pogodny"* (1945 i 1947). *„Harcerz szanuje starszych, rodziców i nauczycieli"* (1956). *„Harcerz chętnie pomaga rodzicom, dba o dom rodzinny, szanuje starszych"* oraz *„Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności"* (1957). *„Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom"* (aktualnie obowiązujące).

W przytoczonym zestawieniu norm Prawa da się zauważyć ewolucję w pojmowaniu roli jednostki w życiu społecznym. Od posłuszeństwa wszystkim przełożonym, którzy mają prawo wydawać rozkazy a te należy gorliwie wykonywać, akcent przesuwa się w kierunku karności pojętej bardzo szeroko a następnie ku szacunkowi dla starszych. A to już jest jakościowa różnica. Obserwujemy proces upodmiotowienia jednostki, doceniania jego osoby.

Przełom w szerokim zakresie miał miejsce w okresie międzywojennym w szeregach Czerwonego Harcerstwa. W miejsce *„jest przyjacielem wszystkich"* pojawia się sformułowanie: *„w każdym pracującym widzi towarzysza i brata".* Przezwyciężono ewidentną niemożność urzeczywistnienia w praktyce społecznej zalecanej normy. Wysunięto wartość w życiu społecznym naczelną po uznaniu podmiotowego charakteru jednostki ludzkiej, mianowicie pracę. W miejsce *„być pożytecznym i pomagać innym"* pojawia się na pierwszym miejscu jako punkt pierwszy Prawa wskazanie: *„Czerwony Harcerz uważa się za członka klasy robotniczej i walczy o jej wyzwolenie".* Takie sformułowanie mogło się pojawić jedynie w organizacji, która zawęziła swe oddziaływanie do jednej klasy społecznej. Odbudowane po 1945 roku harcerstwo, przejmując tradycje organizacji ogólnonarodowej nie mogło powielić tego sformułowania, ale i nie mogło nie podjąć wezwania czasów, które nadeszły. Problem pracy znalazł następujące sformułowanie: *„Harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich"* (1945). Obok tego pojawia się norma: *„Harcerz miłuje wolność i sprawiedliwość, broni prawa do nich każdego człowieka"* (1945). Znika: *„...jest przyjacielem wszystkich"* (zastąpione w roku 1919 złagodzoną formułą: *„w każdym widzi bliźniego".* W to miejsce pojawia się szacunek do ludzi pracy, a nie do wszystkich. Dwa lata później (1947) wraca norma o dostrzeganiu: w każdym bliźniego, a postulat czci oddawanej pracy ze sfery uczuć przeniesiony zostaje do sfery zachowań: *„Harcerz jest pożyteczny i pracą buduje lepszy świat",* natomiast złagodzeniu ulega postulat walki o wolność i sprawiedliwość. Mówi się teraz: *„Harcerz postępuje po rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość".* Został zwolniony z obowiązku walki o prawa do nich. Te zdawać by się mogło drobne poprawki są odbiciem walki politycznej tamtych lat o wpływ na młodzież. Widać wyraźną dążność do łagodzenia konfliktów społecznych, zarysowują się wpływy grup zorientowanych religijnie (nakaz: *„w każdym widzi bliźniego").* Autorzy tekstu Prawa są skłonni raczej pomniejszać rolę wychowanka organizacji, jakby doceniając jego rolę jako autora tekstu granej w historii roli. Nie może być inaczej, gdy w każdym każe się widzieć bliźniego a ten zwrot wywołuje w społeczeństwie polskim następny „i odpuść nam nasze winy jako i my odpuszczamy". W Polsce jeszcze nie było pewności czy socjalizm ma szansę urzeczywistnienia. Łagodzenie ostrości konfliktów sprzyjało osłabieniu sił socjalizmu. Harcerstwo było pod przemożnym wpływem obozu londyńskiego. Przełom roku 1950 nowymi sformułowaniami tekstu Prawa informował, o co toczy się walka. W tym miejscu mała rekapitulacja problemu Ojczyzny. Punkt pierwszy Prawa brzmi: od lat 1930–32 *„Harcerz służy Bogu i Polsce...",* w 1945 roku *„Harcerz służy Polsce Demokratycznej..."* Dwa lata później znowu *„Harcerz służy Polsce".* Rok 1950 wprowadza wskazanie: *„Harcerz kocha Polskę Ludową i służy jej całym życiem".* Korespondują z tym następne punkty Prawa: *„Harcerz zaprawia siły do pracy i obrony kraju", „Harcerz w szeregach postępowej młodzieży świata walczy o pokój i wolność narodów".* Zwycięża

znowu obóz podnoszący rangę człowieka w kształtowaniu oblicza świata społecznego, ukazujący te szanse w walce z przeciwnikiem w miejsce dostrzegania w nim bliźniego.

Październik 1956 roku znowu zapoczątkował starcia o koncepcję roli wychowanka organizacji w życiu społecznym i politycznym kraju. W efekcie końcowym (pomijając epizod 1956 r.) problem pracy znajduje swe odbicie w sformułowaniu (rok 1957) *„Harcerz jest pracowity i wytrwały, stawia sobie wielkie cele".* Karność została oddzielona od stosunku do dorosłych *(„Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności"* oraz *„Harcerz chętnie pomaga rodzicom, dba o dom rodzinny, szanuje starszych").* Natomiast pytanie jak zachować się wobec struktur społecznych i przejawianych przez innych ludzi postaw, autorzy Prawa odpowiadają: *„Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych".* Oraz *„Harcerz jest przyjacielem tych, co zmieniają świat na lepszy, a za brata uważa każdego innego harcerza".*

W wersji aktualnie obowiązującej, normy odnoszące się do czynnego udziału w życiu społecznym, do przejawiania aktywnej postawy wobec problemów, które możemy nazwać dziejotwórczymi zawarte są w następujących punktach: drugim: *„Harcerz chce zmieniać świat na lepszy – jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi",* w trzecim *„Harcerz jest sprawiedliwy i od ważny, śmiało broni słusznej sprawy",* w czwartym: *„Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie".* Tutaj wtrącę, że norma odnosząca się do konieczności uczenia się, do roku 1950 brzmiała: *„Harcerz miłuje przyrodę* i *stara* się *ją poznać"* (1919–47). Dopiero za sprawą ZMP pojawia się sformułowanie: *„Harcerz dobrze się uczy".* Kolejna norma dziejotwórcza zawarta jest w punkcie ósmym i brzmi: *„Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne".* Posłuszeństwo wobec zwierzchników znika, zastąpione podmiotowym postulatem rzetelnej pracy oraz wymogiem śmiałego bronienia słusznej sprawy i zajmowania postawy człowieka odważnego w głoszeniu swych poglądów.

Z analizy przedstawionego materiału wynika, że opracowanie komentarza do poszczególnych punktów Prawa przez różnych autorów niezależnie od siebie jest błędny. Jestem zdania, że tego rodzaju opracowania mogą służyć jedynie jako szkice wyjściowe dla autora komentarzy. Napisałem „autora", bo winien to być jeden człowiek, obejmujący całość problematyki, co pozwoli na uniknięcie powtórzeń i na prostotę wykładni. Winien to być również nie komentarz a komentarze. Materiały opracowane przez zespół to jeden poziom komentarzy, następne trzy winny być sformułowane w różnym stopniu ogólności i w różnych językach (celów wychowania, programów pracy i zadań) dla harcerzy młodszych, starszych i instruktorów.

Propozycja tez wyjściowych do komentarza dla młodzieży starszej

1. Norma zawiera wymóg czynnej a nie biernej postawy wobec zjawisk życia społecznego i politycznego w wymiarze nie tylko mikro ale i makro.
2. Wymóg takiej postawy wynika z poglądu o możliwości wpływania ludzi na bieg spraw ludzkiego świata w wymiarze losów wspólnot: klasowej, narodowej, pokoleniowej, środowiskowej, ogólnoludzkiej; czyni człowieka współodpowiedzialnym za losy społeczeństw.
3. Norma zawiera w sobie sytuację problemową przezwyciężającą indoktrynację na system wartości zamkniętych. Nie można bowiem opowiedzieć się za postępem (zmiana świata na lepszy) oraz za wolnością i równością, bez wniknięcia w zakresy znaczeń tych terminów, bez odpowiedzi na pytania co jest a co nie jest wolnością, co należy rozumieć przez sprawiedliwość i co oznacza być postępowym. Wszak kategorie te są odwiecznymi obiektami spekulacji filozoficznych, wokół których narosło morze znaczeń często wykluczających się.
4. Norma stwarzać może sytuacje niebezpieczne dla rozwoju jednostki światłej, gdy w określonych warunkach napięcia społecznego presja opinii publicznej wymaga jednoznacznej decyzji w sprawie opowiedzenia się po którejś ze stron „barykady". Obecność w niej terminu „wolność" nakazuje szeroko rozumieć to po-

jęcie bez prawa narzucania swego stanowiska poprzez łamanie prawa do wolności innych ludzi.

5. Niebezpieczeństwo, o którym mowa była wyżej, można by złagodzić, gdyby do istniejących słów dodać formułę występującą w tekście z roku 1957 o następującym brzmieniu: *„Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych".* Brak tego uzupełnienia stwarza możliwość stosowania walki z pominięciem godności ludzkiej przeciwnika oraz nieliczeniem się z normą etyczną minimalizacji zła, które ta walka z natury rzeczy musi za sobą nieść.
6. Norma zawiera w sobie wartość zabezpieczenia członka organizacji przed przekształceniem się postawy patriotycznej w szowinizm czy nacjonalizm poprzez wprowadzenie aspektu internacjonalizmu. Zawarty jest on w formule zmianie świata na lepszy. **Przezwycięża przeszkodę, którą,** jak powiada Tadeusz Kotarbiński, **może być ojczyzna na drodze do ludzkości.**

3. Harcerz jest sprawiedliwy i odważny – śmiało broni słusznej sprawy

Aktualne sformułowanie znajduje się w Prawie od 1964 roku kiedy to na III Zjeździe ZHP zatwierdzono obowiązujący do tej pory tekst Prawa Harcerskiego.

Czy treści zawarte w tym punkcie Prawa Harcerskiego, a więc sprawiedliwość, odwaga, śmiała obrona słusznej sprawy znajdowały się w poprzednich jego redakcjach?

W dosłownym sformułowaniu punkt taki nie występuje ani we wszystkich redakcjach aż do 1919 roku, ani w całym okresie międzywojennego harcerstwa; uzupełnienia i zmiany z lat 1930–32 dotyczyły innych punktów. W pewnym znaczeniu treści zawarte w tym punkcie Prawa Harcerskiego wystąpiły wtedy w innych jego punktach – nie w bezpośrednich sformułowaniach, ale w komentarzach i interpretacjach.

Np. St. Sedlaczek w komentarzu do Prawa Harcerskiego (wg wersji z 1930 roku): zaznacza w odniesieniu do 2 punktu – *„Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy",* że harcerz *„...co ma do powiedzenia komu, mówi mu prosto i otwarcie, i wyrabiając w sobie cywilną odwagę mówienia ludziom prawdy w oczy..."* a do 8 punktu – *„Harcerz jest zawsze pogodny"* – podkreśla, że harcerz *„... niepowodzeń się nie lęka, wie że hartują wolę i przysposabiają do pokonywania większych trudów..."*

Jest to zapewne inne znaczenie, aniżeli sugeruje współczesne sformułowanie analizowanego punktu, które zakłada aktywna postawę harcerza w obronie słusznej sprawy, a więc **obrony prawdy.**

Brak natomiast, zarówno w pierwszych redakcjach Prawa Harcerskiego, jak też w komentarzach, treści związanych z określeniem *„Harcerz jest sprawiedliwy..."* Nie występuje również w Prawie Czerwonego Harcerstwa, chociaż idea sprawiedliwości, obrony słusznej sprawy – znajduje odzwierciedlenie w l punkcie: *„Czerwony harcerz uważa się za członka klasy robotniczej i walczy o jej wyzwolenie",* a także w punkcie 4: *„Staje w obronie słabszych..."* Sformułowanie dotyczące odwagi jest tam zawarte bardziej bezpośrednio w punkcie 5: *„Jest odważny i nigdy nie rozpacza".*

Znacznie bardziej zbliżone sformułowanie do 3 punktu aktualnie obowiązującego Prawa Harcerskiego, znalazło się po raz pierwszy w wersji przyjętej przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską, w styczniu 1945 roku. Określenie *„harcerz jest sprawiedliwy..."* miało wówczas znacznie szersze odniesienie, bowiem brzmienie 2 punktu Prawa Harcerskiego było wtedy następujące: *„Harcerz miłuje wolność i sprawiedliwość, broni prawa do nich każdego człowieka".*

„Odwaga" znalazła natomiast odzwierciedlenie w 7 punkcie Prawa: *„Harcerz jest odważny",* a *„obrona słusznej sprawy"* w 5 punkcie: *„Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa".*

W wersji Prawa Harcerskiego z 1947 roku treści zawarte w analizowanym punkcie, znajdują odbicie w punkcie 5: *„Harcerz postępuje* po *rycersku, miłuje wolność i sprawiedliwość".*

W Prawie Harcerskim z 1950 roku brak w zasadzie tych treści, mimo iż Naczelnictwo ZHP w „Wytycznych ideowo – wychowawczych dla nowego Prawa Harcerskiego" upowszechnionych w 1949 roku postulowało uwzględnienie idei sprawiedliwości, obrony słusznej sprawy i odwagi. Można jedynie dopatrzyć się związku z tymi treściami w 3 punkcie Prawa, którego sformułowanie było następujące: *„Harcerz w szeregach postępowej młodzieży świata, walczy o pokój i wolność narodów".*

W wersji Prawa przyjętego w OH ZMP w styczniu 1956 roku sformułowania zawierające treści analizowanego punktu znalazły się przede wszystkim w punkcie 11: *„Harcerz jest przyjacielem wszystkich ludzi, którzy walczą o sprawiedliwość",* częściowo w punkcie l: *„Harcerz jest dzielny i sprawny, śmiało pokonuje trudności",* a także w punkcie 3: *„Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa".*

Sformułowanie najbardziej zbliżone do aktualnego punktu 3 Prawa Harcerskiego znajduje się w wersji przyjętej w 1957 roku. Dotyczy to zwłaszcza punktu 3 tegoż Prawa, którego brzmienie było wówczas następujące: *„Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych",* oraz punktu 8: *„Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności".*

Można zatem stwierdzić, że treści jakie zawiera aktualny 3 punkt Prawa Harcerskiego pojawiły się w redakcjach powojennych, jednak z wyłączeniem Prawa Organizacji Harcerskiej ZMP. Dotyczy to przede wszystkim idei sprawiedliwości zarówno w znaczeniu szerszym (społeczno-politycznym), jak też węższym – moralnym.

Interesująca jest również analiza występowania treści związanych z 3 punktem Prawa Harcerskiego w prawach wybranych organizacji pionierskich i skautowych. W organizacjach pionierskich krajów socjalistycznych najpełniej treści te oddaje prawo pionierów węgierskich w punkcie 5: *„Pionier zawsze mówi prawdę i postępuje sprawiedliwie",* i 9: *„Pionier jest odważny i zdyscyplinowany".*

W prawach innych organizacji pionierskich krajów socjalistycznych treści 3 punktu Prawa Harcerskiego reprezentowane są jedynie częściowo lub pośrednio. Np. w prawie pionierów radzieckich wyraża to punkt 6: *„Pionier jest uczciwy, wierny w przyjaźni, zawsze odważnie broni prawdy",* a w Pionierskiej Organizacji im. E. Thalmanna punkt 8 prawa pionierskiego: *„...miłujemy prawdę i jesteśmy niezawodni w przyjaźni".* Na postępowanie zgodne z zasadami sprawiedliwości zwraca się uwagę w komentarzach do prawa pionierskiego, w których też rozwija się inne zasady postępowania pionierskiego.

Ma to swoje uzasadnienie, bowiem prawa pionierskie mają w większości organizacji pionierskich charakter deklaracji ideowej (politycznej), a w mniejszym stopniu – instrumentu wychowawczego. To samo stwierdzenie odnosi się do praw pionierskich stosowanych, w organizacjach pionierskich krajów kapitalistycznych, chociaż ich sformułowania są bardziej przystępne dla dzieci – pionierów. Zawierają one bogatą ofertę wartości i zasad postępowania pioniera, w tym również związanych z treściami 3 punktu Prawa Harcerskiego. Np. w prawie pionierów fińskich treści te zawierają punkty: 6 – *„Pionier jest odważny",* 4 – *„Pionier nie obawia się odpowiedzialności, nie cofa się przed trudnościami",* i 8 – *„Pionier uczestniczy w życiu społecznym, jest zawsze gotowy do walki o sprawę ludu".*

W prawach członków organizacji skautowych, z treści, jakie zawiera punkt 3 Prawa Harcerskiego, akcentuje się przede wszystkim odwagę, śmiałe pokonywanie trudności, obronę prawdy (prawdomówność), a także dzielność, męstwo, rycerskość itp. Jedynie w niektórych prawach skautowych występuje sformułowanie dotyczące sprawiedliwości, sprawiedliwego postępowania. Np. w prawie skautowym organizacji *Skauci Francji* (Les Scouts de France) – zawierają to punkty: 3 – *„Skaut dzieli się z innymi"* i 5 – *„Skaut*

jest gościnny i walczy z niesprawiedliwością", a także w 8 – *„Skaut jest odważny, uśmiecha się mimo trudności".*

Podobne treści występują w prawach organizacji skautek i przewodniczek, które są w niektórych krajach odrębnymi organizacjami.

Istotną rzeczą jest określenie znaczenia zasad postępowania harcerza zawartych w 3 punkcie Prawa Harcerskiego.

„Sprawiedliwy" – znaczy, że „postępuje" zgodnie z poczuciem etyki, zasad moralności". W innym znaczeniu „sprawiedliwy" – to znaczy – „oparty na bezstronnym przestrzeganiu przyjętych zasad, usprawiedliwiony, uzasadniony, słuszny"[16]. Warto jednak rozszerzyć zakres pojęcia i określić znaczenie „sprawiedliwości", bowiem pojęcie takie występowało w niektórych poprzednich redakcjach Prawa Harcerskiego (1945, 1947, 1956, 1957). Taka jest też Intencja ideowa aktualnego 3 punktu Prawa. Otóż, „sprawiedliwość" – to „sprawiedliwe postępowanie, sprawiedliwy sąd, bezstronność, obiektywność osądu"[17]. „Sprawiedliwość" – to w filozofii klasycznej jedna z cnót moralnych, obok roztropności, męstwa i umiarkowania, z których wynikają cnoty bardziej szczegółowe zwane cnotami kardynalnymi. W tym znaczeniu „sprawiedliwość" polega na „oddawaniu każdemu wszystkiego co mu się należy"'[18].

W intencji Prawa Harcerskiego najbardziej istotna jest sprawiedliwość społeczna, która polega „na przestrzeganiu prawa naturalnego, bądź pozytywnego, regulującego stosunki między społecznością (np. państwem) a jednostkami, grupami, także stosunki między społecznościami"[19].

Można też rozpatrywać pojęcie sprawiedliwości stosowane w prawodawstwie jako zasadę równości, zgodnie z którą wszystkie osoby powinny być traktowane jednakowo.

W konkretnym stosowaniu zasady sprawiedliwości i równości rodzi się problem przyjęcia praktycznych formuł, tzn. czy: „każdemu to samo", „każdemu według zasług", „każdemu według pracy", „każdemu według potrzeb", „każdemu według jego pozycji", „każdemu według prawa"? "Wchodzimy więc w zakres pojęcia egalitaryzmu, nierozerwalnie związanego z pojęciem sprawiedliwości.

Z tej cząstkowej analizy 3 punktu Prawa Harcerskiego – „Harcerz jest sprawiedliwy..." można zgodnie ze znaczeniem pojęć: „sprawiedliwy", „sprawiedliwość", podjąć próbę określenia istoty postępowania harcerza.

Otóż, oznacza to, że harcerz kierując się i zasadą sprawiedliwości:

1) postępuje zgodnie z nakazami moralności i wydaje sądy o innych oparte na bezstronnym przestrzeganiu zasad, sądy obiektywne, usprawiedliwione, uzasadnione, słuszne;
2) „oddaje" każdemu wszystko co mu się należy, zarówno w osądach innych, jak też w dzieleniu się z innymi;
3) opowiada się za sprawiedliwością w stosunkach społecznych, za przestrzeganiem zasad, praw regulujących stosunki między jednostkami, grupami i społecznościami;
4) opowiada się za stosowaniem zasady (idei) równości wobec prawa, w podziale dóbr, ale także w podziale obowiązków, zadań itp., zgodnie z przyjętymi w naszych warunkach ustrojowych formułami praktycznymi („każdemu według prawa, pracy, zasług").

Analiza kolejnych pojęć zawartych w 3 punkcie Prawa Harcerskiego jest znacznie prostsza, bowiem pojęcie „odważny" – oznacza „śmiały, mężny, nieustraszony", a od-

[16] *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1968, s. 769.
[17] *Ibidem*.
[18] *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych*, „PAX", Warszawa 1983.
[19] *Ibidem*

waga – to „śmiała, przytomna postawa wobec niebezpieczeństwa"[20]. Zdolność do takiej postawy wymaga śmiałości, męstwa i ,,siły moralnej", a w konsekwencji działania bez obawy, z całą pewnością, bez wątpliwości.

Kolejny akapit tego punktu Prawa Harcerskiego – „Harcerz [...] śmiało broni słusznej sprawy" jest niejako konsekwencją odważnego postępowania zgodnie z przyjętymi zasadami sprawiedliwości i ujmowania się za nimi, bowiem są one słuszne, uzasadnione, zgodne z istotą rzeczy, itp.

W tym znaczeniu jest to więc prawdomówność, stawanie w obronie prawdy, mówienie rzeczy wprost, bezkompromisowość, czyli odwaga cywilna i dzielność.

Trafniejsze byłoby więc sformułowanie tego punktu Prawa Harcerskiego jak: *(„Harcerz jest sprawiedliwy i dzielny",* bo istota „dzielności", uzasadniana w swoim : czasie przez Aleksandra Kamińskiego, mieści w sobie zarówno „odwagę", jak i „stanie w obronie słusznej sprawy".

Jakie miejsce w ideale wychowania zajmują normy zawarte w 3 punkcie Prawa Harcerskiego?

Z punktu widzenia teorii wychowania (H. Muszyńskiego) – „sprawiedliwość" jest normą związaną z jedną z grupy postaw wyrażających stosunek człowieka do świata wartości – postawą egalitaryzmu, a „odwaga" – związaną z grupą postaw wyrażających stosunek człowieka do siebie samego (intrapersonalnych), a w szczególności postawy osobistej odwagi i postawy dzielności.

Kształtowanie tych postaw, to wyposażenie harcerzy w odpowiedni zasób wiedzy i doświadczenia, ukształtowanie poglądów i przekonań odpowiedniego nastawienia emocjonalnego, motywacji i dyspozycji działaniowych.

4. Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie

Ten punkt Prawa, tak sformułowany po raz pierwszy w 1964 roku, ma właściwie dość krótką historię. Podobne sformułowanie spotykamy tylko w rocie z 1956 roku: *„Harcerz chce umieć więcej niż umie".* Ale punkt ten został do Prawa Harcerskiego wprowadzony na marginesie szerszej sprawy, która choć w większości przypadków nie została w dekalogu Prawa nazwana po imieniu, przewija się przecież stale przez harcerstwo, którego olbrzymia większość członków rekrutuje się spośród uczniów. Jest to sprawa **nauki szkolnej i stosunku harcerza do niej.**

Nie ma wątpliwości, że harcerz powinien się uczyć, korzystać z nauki szkolnej. Lecz harcerstwo, pod wpływem skautingu, kształtującego się przecież poza szkołą, niemal przeciw szkole – nie sformułowało w swych początkach żadnych wyraźnych dyrektyw w tej sprawie. Dopiero w latach 1950–56 obowiązywało *„Harcerz dobrze się uczy",* zastąpione w 1956 roku przytoczonym już sformułowaniem, którego znów zabrakło w latach 1957–64. Co wszakże nie oznacza, że nie zwracano i nie zwraca się uwagi na tak podstawowe zajęcie młodzieży w wieku harcerskim, że ktokolwiek zbagatelizował sprawę uczenia się w szkole, wykorzystywania szansy, jaką stwarza szkoła. Lecz w ZHP od bardzo dawna uważamy, że **uczenie się, dobre uczenie się jest obowiązkiem każdego harcerza, wynikającym z motywacji patriotycznej.** I dlatego właśnie obowiązek nauki, uczenia się – został już omówiony przy pierwszym punkcie Prawa.

Natomiast Prawo, jako dyrektywa, obowiązująca na całe życie, skorelowana z harcerskim ideałem wychowawczym, odnosi się tu do sprawy znacznie szerszej, dalekodystansowej, wprowadza mianowicie w zagadnienie **kształcenia permanentnego, ustawicznego.** Szkoła jest początkiem, szczególną szansą, z której można i trzeba korzystać, ale każdy harcerz ma obowiązek dalej stale się uczyć, już samodzielnie, pogłębiać i po-

[20] *Mały słownik...*, op. cit., s. 495.

szerzać swą wiedzę, pomnażać umiejętności. Ma na nauce szkolnej nie poprzestawać; ani dziś, ani jutro. Uczyć się – to droga do: wiedzieć.

I to prowadzi do dalszych spraw i pytań. Pierwsze z nich: czy nikt i nic nie kierunkuje procesu stałego zdobywania wiedzy, nowych informacji, do czego Prawo zobowiązuje każdego harcerza? Czy ma to być stałe gromadzenie różnorodnych, byle jakich, przypadkowych informacji, byle jakich umiejętności, na zasadzie „harcerz chce"? Czy nie będzie to prowadzić do sytuacji zbója Gębona ze znanej powiastki Stanisława Lema, zalewanego potopem wszelkich informacji?

Trzeba tu dopowiedzieć kilka słów porządkujących. Chodzi tu przede wszystkim o dyrektywę, by harcerz starał się coraz lepiej rozumieć świat, w którym żyje, a także – poznawać samego siebie szukając swego miejsca, by poszukiwał sensu swego życia. Temu służyć ma zdobywana i poszerzana wiedza i umiejętności. Prowadzi to w stronę rozbudzenia, pogłębiania i utrwalania zainteresowań, a także – przyszłej pracy zawodowej.

„Chce umieć więcej niż umie" – także należy rozumieć szeroko. „Umie" to nie tylko „nauczył się", a zatem przyswoił sobie teoretyczną, werbalną wiedzę, ale dotyczy to także np. pożytecznych umiejętności manualnych; umie coś wykonać, zrobić, co prowadzi w kierunku np. tradycyjnych technik harcerskich, ale także umiejętności ściśle technicznych, jak również artystycznych itp. Wreszcie „umie" odnosi się w ciągu rozwojowym do wyrabiania **umiejętności społecznych**: zrobić coś w zespole, organizować, pokierować społecznym działaniem.

Zrozumiałe jednak, że tak rozbudowana motywacja, tak formułowana argumentacja może się odnosić dopiero do harcerzy starszych i ludzi dorosłych, pragnących kierować się w życiu Prawem Harcerskim. Może być też użyteczna dla instruktorów, kierunkujących pracę wychowawczą wokół norm Prawa Harcerskiego.

Natomiast dla nowo kreowanych harcerzy, składających dopiero Przyrzeczenie, rozumienie tego punktu może się ograniczać do następującego ujęcia:

KOMENTARZ DLA HARCERZA MŁODSZEGO.

1.1. *Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie* – to znaczy nie tylko, że chce wiele i coraz więcej wiedzieć, ale także stara się swą chęć urzeczywistniać. Korzysta z wiedzy, zdobywanej w szkole, jak również stale ją poszerza, m.in. przez czytanie książek, oglądanie filmów, kontakty z ciekawymi ludźmi, z przyroda, z techniką. Stara się rozumieć zjawiska, z którymi się spotyka. To także – poznaje sposoby, jakimi można lepiej i skuteczniej utrwalać swą wiedzę, w tym sposoby skutecznego uczenia się. Jak również – stara się dociec co go szczególnie interesuje i zajmuje, a następnie poszerza wiedzę z tej właśnie dziedziny.

1.2. *umieć więcej niż umie* – to znaczy umie, bo się nauczył, ale nie tylko w sensie wiedzy książkowej, ale także umie np. udzielić pierwszej pomocy, zorientować mapę, posługiwać się tzw. technikami harcerskimi, poradzić sobie w trudnych sytuacjach. Im więcej umie, tym bardziej może być pożyteczny w życiu, zwłaszcza w harcerskiej służbie.

KOMENTARZ DLA HARCERZY STARSZYCH I DOROSŁYCH BĘDĄCYCH HARCERZAMI.

Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie – to znaczy że chce i stara się zrozumieć świat, prawa rządzące jego rozwojem. Chce i stara się znaleźć swoje miejsce w życiu, sens swego życia. W tym celu stale zdobywa wiedzę i nowe umiejętności. Dysponując głęboką wiedzą i pożytecznymi umiejętnościami jest gotów służyć Ojczyźnie i ludziom, a także do zmieniania świata na lepszy w interesie przyszłości – ludzi.

4. Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie

Norma sformułowana w tym punkcie Prawa Harcerskiego dotyczy określonego stosunku jednostki do innych ludzi, a mianowicie wymaga od harcerza nieustannej gotowości do postrzegania i reagowania na potrzeby osób, z którymi się spotyka; zawiera się zatem w grupie postaw interpersonalnych.

Nakaz spieszenia z pomocą drugiemu człowiekowi jest jedną z najbardziej uniwersalnych norm moralnych ludzkości. W różnych etycznych systemach formułowano go bardzo podobnie – jako braterstwo i solidarność międzyludzką, jako miłość bliźniego, jako rycerskość (opiekuńczość) wobec słabszych i mniej zaradnych. W polskiej etyce tę jedną z najbardziej humanitarnych norm najpełniej rozwinął Tadeusz Kotarbiński w koncepcji **opiekuna spolegliwego**. Pisał on, że *„opiekun wtedy jest spolegliwy, kiedy można słusznie zaufać jego opiece, że nie zawiedzie, że zrobi wszystko, co do niego należy, że dotrzyma placu w niebezpieczeństwie i w ogóle będzie pewnym oparciem w trudnych okolicznościach".* (T. Kotarbiński, 1967, s. 68).

Piąty punkt Prawa Harcerskiego jest lapidarnym ujęciem koncepcji opiekuna spolegliwego, nakazem, by harcerz w kontaktach z innymi ludźmi kierował się postawami opiekuńczości i współodczuwania, czy też wykazywał, jak określa to Maria Ossowska „cnoty miękkie na straży pokojowego współżycia" (miłość bliźniego, życzliwość powszechną, braterstwo, opiekuńczość).

Można zatem traktować omawiany punkt Prawa Harcerskiego, w jego dzisiejszym brzmieniu, jako wyraz najbardziej humanitarnych elementów harcerskiego ideału wychowawczego.

A jak było kiedyś? W poszukiwaniu odpowiedzi na to pytanie dwa zagadnienia zdają się mieć kluczowe znaczenie: po pierwsze, czy normy dotyczące stosunków interpersonalych, a zwłaszcza opiekuńczości wobec innych ludzi były zawsze obecne w harcerskim kodeksie moralnym; po drugie, jakich szczegółowych postaw interpersonalnych wymagała ich realizacja w różnych okresach dziejów harcerstwa, a co za tym idzie i w różnych wersjach Prawa Harcerskiego.

Analiza wszystkich istniejących redakcji Prawa dokonana ze względu na obecność wśród jego norm nakazu niesienia pomocy przez harcerzy innym ludziom, pozwala wyodrębnić trzy okresy różniące się formułowaniem omawianej normy.

Pierwszy okres obejmują redakcje do Prawa z 1932 r. i charakteryzuje go łączenie w jednym punkcie postaw interpersonalnych i społecznych harcerza a więc gotowości do niesienia pomocy innym ludziom ze społeczną użytecznością (pożytecznością}.

W drugim okresie (wersja Prawa od 1945 r. do 1956 r.) brak w Prawie Harcerskim postaw interpersonalnych, a zwłaszcza postawy opiekuńczości wyrażającej się w gotowości do pomocy innym ludziom.

Trzeci okres rozpoczyna się redakcją Prawa z 1956 r., w którym stopniowo wprowadzono do jego norm nakazy stosunku do drugiego człowieka.

W pierwszym z wyróżnionych wyżej okresów funkcjonowania w Prawie Harcerskim normy o pomocy innym ludziom wersją niezmienioną znaczeniowo niemal we wszystkich redakcjach jest 3 punkt Prawa Skautowego R. Baden-Powella *„Obowiązkiem skauta jest być pożytecznym i nieść pomoc bliźnim"* A. Małkowski w redakcji z 1912 r. dodaje do tego sformułowania nakaz życzliwości dla wszystkich – *„Harcerz jest przyjacielem wszystkich i ma obowiązek być im pożytecznym i pomocnym"* (7 punkt), ale w następnych wersjach pierwszy człon przeniesiono do innego punktu o braterstwie skautowym. Tak więc w całym okresie międzywojennym pomoc innym ludziom (postawy interpersonalne) łączono z „pożytecznością" skauta – dzisiaj określilibyśmy to jako postawę społecznej użyteczności. W interpretacji tego punktu Prawa podkreślano, że *„obowiązek pomocy bliźnim ma harcerz spełniać z największym nakładem sil i poświęceniem bez względu na swoją wygodę i korzyść, a nawet niebezpieczeństwo",* a także *„harcerz szuka skrzętnie*

sposobności, by codziennie wyświadczyć komuś choćby drobną usługę" (S. Sedlaczek, 1920, s. 135). Nakładając na harcerza obowiązek pomocy innym proponowano mu następujące formy: pomoc materialną, pomoc bliźniemu w pracy, pomoc moralną, pomoc w uświadomieniu narodowym (S. Sedlaczek 1920, s. 133–134).

Oprócz omawianej normy stosunek do innych ludzi, a zwłaszcza postawę opiekuńczości wobec słabszych i potrzebujących pomocy wyznaczył jeszcze jeden, najczęściej piąty punkt Prawa: *„Skaut postępuje po rycersku".* W wyjaśnieniu do tego punktu Prawa S. Sedlaczek pisał (1920, s. 142): *„Harcerz jest grzeczny dla wszystkich, a szczególnie uprzejmy dla kobiet, otacza opieką dzieci, zawsze chętnie wspiera starców, słabych i ułomnych, a dzielnie i śmiało broni pokrzywdzonych".*

Metodyczną koncepcją zoperacjonalizowania obu omawianych punktów Prawa Harcerskiego w zakresie stosunku do innych ludzi było codzienne zadanie spełnienia dobrego uczynku przez harcerza. Uzasadnień do takich zapisów normatywnych jak i rozwiązań praktycznych szukano w etycznych koncepcjach chrześcijańskiej miłości bliźniego. I z tych zapewne względów tekst Prawa Harcerskiego Czerwonego Harcerstwa zasadniczo różni się od innych wersji funkcjonujących w okresie międzywojennym. Stosunek do innych ludzi określa w nim 4 punkt: (Czerwony Harcerz...) *„Staje w obronie słabszych i jest zawsze gotów do niesienia pomocy".* „Postępowanie po rycersku „ nie jest w tej wersji zapisane.

Najogólniej można powiedzieć, że w ideale harcerskiego wychowania w okresie międzywojennym postawy interpersonalne harcerzy były bardzo wyraźnie określone. Harcerz oprócz służby Bogu i Ojczyźnie miał obowiązek być życzliwym, opiekuńczym, gotowym do pomocy innym ludziom.

Te dyspozycje osobowościowe zostały bardzo mocno zawężone w kolejnych dwóch wersjach Prawa Harcerskiego opracowanych po wojnie (1945, 1947 r.). W wersji z 1945 r. w 8 punkcie mówi się, ze „harcerz jest uczynny", ale to nie to samo, co obowiązany nieść pomoc innym ludziom. W wersji z 1947 r. 5 punkt nakazuje postępować po rycersku, a 9 mówi, że *„harcerz jest gospodarny, oszczędny i ofiarny". Z* kontekstu wynika, że ofiarność odnosi się raczej do zjawisk społecznych niż międzyosobniczych. Wszystkie trzy wskazane wersje Prawa Harcerskiego w sposób wyraźny preferują określony stosunek harcerza do różnych zjawisk życia społecznego nad stosunkiem do innych ludzi.

Dopiero w 1956 r. wracają do norm Prawa Harcerskiego idee służby drugiemu człowiekowi, gotowość harcerzy do niesienia pomocy innym *(„Harcerz jest uczynny, pomaga słabszym, broni krzywdzonych"* – punkt 9). Kolejna wersja z 1957 r. jest mniej precyzyjna, jeśli chodzi o dyspozycje interpersonalne. Trzeci punkt je zawierający *„Harcerz jest sprawiedliwy, w każdym szanuje człowieka i staje w obronie krzywdzonych"* jest bardzo ogólny i dotyczy różnych grup postaw (ideowych, intrapersonalnych i interpersonalnych).

Właściwą rangę w ideale – harcerskiego wychowania postawom interpersonalnym, wynikającą z harcerskich tradycji wychowawczych, przywraca dopiero III Zjazd ZHP w 1964 r. Pojawia się 5 punkt Prawa Harcerskiego *„Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie",* kierujący uwagę harcerza na drugiego człowieka i nakazujący mu wobec niego życzliwość, opiekuńczość, wrażliwość na potrzeby i gotowość do pomocy.

Ten punkt Prawa Harcerskiego koresponduje bardzo wyraźnie z ideałem harcerskiego wychowania zawartym w Statucie. Zapisano w nim, że *„ZHP zmierza do wychowania człowieka: [...] 6. wrażliwego na sprawy drugiego człowieka, szanującego przekonania innych, walczącego z wszelką krzywdą, zwłaszcza społeczną, niosącego pomoc ludziom, zmieniającego siebie i świat na lepszy".*

Jakie zatem powinności wynikają dla członków Związku z tak sformułowanego 5 punktu Prawa Harcerskiego, jakie aktualnie obowiązuje?

Norma *„Harcerz spieszy innym z pomocą, nie opuści nikogo w potrzebie",* to w języku celów wychowania (teologii) zaspokajanie przez jednostkę powszechnej w warunkach

współżycia międzyosobniczego potrzeby uzyskania pomocy i poparcia ze strony innych ludzi. Norma ta uwzględnia tylko jedną z potrzeb ujawnianych w bezpośrednich kontaktach interpersonalnych. Potrzeb z nich wynikających można wymienić znacznie więcej, dlatego współżycie ludzi ze sobą „twarzą w twarz" wymaga wyposażenia ich w dyspozycje psychiczne pozwalające na harmonijne kontakty, które równocześnie stwarzałyby sprzyjające warunki do wszechstronnego rozwoju osobowościowego, a więc w sposób maksymalny przyczyniały się do zaspokajania potrzeb osób z najbliższego otoczenia jednostki oraz tych, z którymi kontaktuje się ona bezpośrednio. Kształtowanie życzliwego i pełnego zrozumienia stosunku jednostki do potrzeb innych ludzi jest istotą celów wychowania w dziedzinie stosunków międzyludzkich. Dostrzeganie i reagowanie na potrzeby drugiego człowieka to przedmiot postaw interpersonalnych (H. Muszyński, 1972, s. 196–200).

W świetle powyższych uwag normy zawarte w piątym punkcie Prawa Harcerskiego są elementem postaw interpersonalnych, gdyż zobowiązują harcerza do niesienia pomocy innym ludziom.

Nasuwa się zatem pytanie, jakich dyspozycji psychicznych wymaga od harcerza realizacja tej potrzeby w bezpośrednich kontaktach międzyosobniczych?

Aby móc udzielić pomocy innemu człowiekowi, a więc podjąć odpowiednie działania, jednostka musi być zdolna do postrzegania potrzeb innych ludzi oraz przeżywania stanów emocjonalnego napięcia z powodu trudnej sytuacji człowieka potrzebującego pomocy. Tak więc udzielanie przez harcerza pomocy innym osobom jej potrzebującym wymaga od niego dwojakiego rodzaju dyspozycji psychicznych:

– **spostrzeżeniowo-emocjonalnych**, które można by określić jako postawy współodczuwania, zdolność do empatii,

– **motywacyjno-działaniowych** ukierunkowanych na niesienie pomocy pod jakimś względem słabszym od siebie.

Z tego wynika, że realizacja piątego punktu Prawa Harcerskiego uwarunkowana jest ukształtowaniem u harcerza dwóch postaw szczegółowych z grupy interpersonalnych celów wychowania, a mianowicie:

– postawy współodczuwania (H. Muszyński 1972, s. 238–241)

– postawy opiekuńczości (H. Muszyński 1972, s. 225–228)

Proces pełnego ukształtowania postawy jest długotrwały, rozkłada się na wiele etapów i zdeterminowany jest poziomem rozwoju psychomoralnego jednostki. Nie można oczekiwać od zucha czy harcerza w średnim wieku szkolnym, że będzie posiadał ukształtowaną postawę współodczuwania czy opiekuńczości, ale można wskazać na pewne standardy, które powinien on pod tym względem osiągnąć z uwagi na swój etap rozwoju psychofizycznego.

Poniższe zestawienie zawiera najistotniejsze standardy umożliwiające niesienie pomocy drugiemu człowiekowi w odniesieniu do harcerzy młodszych, harcerzy starszych i dorosłych członków Związku.

I. HARCERZE MŁODSI

Harcerz powinien:

– być zdolny do prostych reakcji współprzeżywania z innymi, takich jak: zrozumienie, litość, współczucie, radość, duma,

– zauważać i zrozumieć u innych osób (szczególnie bliskich) potrzeby emocjonalnego oddźwięku, okazywania życzliwości czy solidarności,

– być zdolnym do przeżywania w sposób przykry cudzych stanów cierpienia, zawodu czy przygnębienia,

– dostrzegać sytuacje, w których ktoś potrzebuje pomocy i traktować je jako oczekiwania innych wobec siebie; starać się być kimś, na kogo inni zawsze mogą liczyć w sytuacjach trudnych i niebezpiecznych,

– przejawiać gotowość niesienia pomocy tym wszystkim, którzy są mniej sprawni i zaradni od niego - chętnie dzielić się swoją własnością, pomagać w nauce kolegom itp.,

– zdawać sobie sprawę z bezpośrednich negatywnych następstw nieudzielenia pomocy osobie, która jej potrzebuje,

– być zdolnym do rezygnacji z własnych przyjemności dla udzielenia pomocy innym oraz przeżywać stany zadowolenia z siebie, gdy komuś bezinteresownie pomoże.

II. HARCERZE STARSI

Harcerz powinien:

– przejawiać życzliwe zainteresowanie wobec innych ludzi (również mu obcych) i starać się zrozumieć ich doznania i stany psychiczne,

– wykazywać dążenie do podtrzymywania na duchu osób z otoczenia, które przeżywają troski i cierpienia,

– być zdolnym do przeżywania i okazywać solidarność ludziom, którzy ponoszą jakieś ofiary lub doznają cierpień w słusznej sprawie bądź nie z własnej winy,

– uznawać i przestrzegać zasady, że obowiązek świadczenia pomocy jest tym bardziej ważny, im bardziej osoba potrzebująca jest uzależniona od pomocy innych,

– orientować się we własnych możliwościach niesienia pomocy innym i czuć się odpowiedzialnym za ich wykorzystanie wówczas, gdy pomoc ta jest potrzebna,

– uznawać i przestrzegać zasadę, że obowiązek udzielania pomocy dotyczy nie tylko tych ludzi, z którymi jest się bezpośrednio związanym, lecz tych wszystkich, którzy znajdują się w potrzebie; przeciwstawiać się znieczulicy w sytuacjach, gdy ktoś potrzebuje pomocy,

– być zdolnym do przeżywania osobistej satysfakcji z faktu niesienia pomocy innym.

– być przekonanym o wartości zasady wzajemnej pomocy, jako jednego z warunków zapewniających rozwój i szczęście jednostki.

III. DOROŚLI CZŁONKOWIE ZWIĄZKU

Dorosły członek Związku powinien zinterioryzować wszystkie wartości zawarte w Prawie Harcerskim i realizować harcerski styl życia, którego głównymi komponentami, obok samowychowania i samorealizacji, jest służba i życzliwość, rozwijane na podłożu interakcji z innymi ludźmi oraz z przyrodą (U. Sobkowiak, 1984, s. 8). Dwa ostatnie komponenty harcerskiego stylu życia mogą być kształtowane między innymi poprzez realizowanie norm 5 punktu Prawa Harcerskiego, omawianego w tym miejscu.

Kierowanie się harcerskimi ideami służby i życzliwości przez człowieka dorosłego i ukształtowanego w Związku jest możliwe, gdy przyswoi on sobie podstawowe schematy postępowania w kontaktach z innymi ludźmi (J. Mellibruda za Schutzem nazywa je Podstawową Orientacją Jednostki w kontaktach międzyludzkich), które dotyczą trzech płaszczyzn: przyłączania się do ludzi, wpływania na ludzi, emocjonalnego angażowania się (J. Mellibruda, 1980. s. 137–138).

Zasadniczym wyznacznikiem orientacji jednostki w kontaktach międzyludzkich jest przyjęcie za jedną z głównych wartości działania dla dobra innych (J. Mellibruda, 1980, s. 166). Realizacja tej wartości obejmuje:

– niesienie pomocy w takich sytuacjach, w których inni ludzie takiej pomocy potrzebują,

– podejmowanie działań, które nie są spowodowane określonym wezwaniem na pomoc, ale wynikają z faktu, że człowiek dysponuje jakimikolwiek możliwościami zrobienia czegoś cennego dla innych, i jest możliwa dzięki przyswojeniu sobie takich umiejętności interpersonalnych jak:

– umiejętność dostrzegania rzeczywistych potrzeb innych ludzi oraz rozumienia ich,

– umiejętność pomagania innym i zdolność przyjmowania pomocy od innych,

– umiejętność rozwiązywania problemów i konfliktów w kontaktach międzyludzkich,
– umiejętność efektywnego komunikowania się,
– umiejętność zachowania tolerancji wobec odmienności drugiego człowieka.

Literatura:

1. T. Kotarbiński: Medytacje o życiu godziwym. Warszawa 1967.
2. J. Mellibruda: Ja – ty – my. Psychologiczne możliwości ulepszania kontaktów międzyludzkich. Warszawa 1980.
3. H. Muszyński: Ideał i cele wychowania. Warszawa 1970.
4. M. Ossowska: Normy moralne. Próba systematyzacji. Warszawa 1972.
5. S. Sedlaczek: Szkoła harcerza. Warszawa 1920.
6. U. Sobkowiak: Harcerski styl życia (I), „Harcerstwo" 1984, nr 7.

6. Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą

Wśród cech określających ideał harcerza zawsze znajdowała się otwartość na innych ludzi. Otwartość szeroko rozumiana jako wrażliwość na ich stany i przeżycia, oparta na tolerancji wchodzenia w cudzą sytuację, przeradzające się w czynnie manifestowaną życzliwość, pomoc, szacunek. Zawarty w Prawie Harcerskim wzorzec wyodrębnia w całym nastawieniu i idącym w ślad za tym zachowaniu o charakterze allocentrycznym – sferę przyjaźni, koleżeństwa, braterstwa. Już w pierwszym tekście Prawa pojawiało się sformułowanie: *„Skaut jest przyjacielem wszystkich, a bratem każdego innego skauta".* Analizowana tu norma różną miała postać w kolejnych wersjach Prawa, różny zasięg. Początkowo podkreślano przyjacielski stosunek do wszystkich ludzi i na tym niejako tle braterstwo zrzeszonych. Ten drugi człon, choć bardzo popularny, nie zawsze występował (dotyczy to np. Prawa z roku 1945). Również pojecie przyjaźni nieraz ustępowało miejsca nakazowi dostrzegania w każdym człowieku bliźniego (wersja z roku 1914, 1919, 1947). Sformułowania z lat 1950 i 1956 zastępują przyjaźń węższym i o mniej intensywnych „barwach uczuciowych" koleżeństwem, za to poszerzają zakras adresatów zachować regulowanych przez tę część Prawa: *„Harcerz jest dobrym kolegą i niezawodnym towarzyszem pracy"* (1950), „Harcerz *jest dobrym kolegą i wiernym towarzyszem"*[1] 1956. W tekście Prawa przyjętego w 1957 roku raz jeszcze pojawia się wymóg braterstwa wśród harcerzy (*„... za brata uważa każdego innego harcerza").* Obowiązująca aktualnie, sformułowana w 1964 roku norma rozszerza zakres oczekiwanych zachowań, wymaga od harcerza, aby ogólnie był wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą.

W czym leży istota harcerskiej przyjaźni i koleżeństwa? Dlaczego norma nakazująca dochowywanie wierności w przyjaźni i koleżeńską niezawodność wyodrębniona jest we wzorcu osobowym członku ZHP?

Przyjaźń oznacza bliskie, uczuciowe stosunki między ludźmi oparte na bezinteresownej sympatii, wzajemnej życzliwości, szczerości i zaufaniu, wyrażające się gotowością pomocy, zainteresowaniem sprawami przyjaciela, chęcią przebywania w jego towarzystwie, niezawodnością w każdej sytuacji[21]. T. Kotarbiński mówi, iż *„przyjaźń – to wyróżniająca, do określonej osoby lub osób skierowana życzliwość czynna i wierna"*[22]. Przyjaźń określa się wręcz jako element składowy ludzkiego szczęścia[23]. Być przyjacielem znaczy podejmować na rzecz danej jednostki (jednostek) płynące z potrzeby serca i rozumu działania, które przyczyniają się do osiągania przez nią szczęścia. *„Podstawą jakiej*

[21] Por. J. Ekel, J. Jaroszyński, J. Ostraszewska, *Mały słownik psychologiczny*, Warszawa 1965, WP, s. 111; *Słownik języka polskiego*, t. II., Warszawa 1982, PWN, s. 1039.
[22] T. Kotarbiński, *Medytacje o życiu godziwym*, Warszawa 1966, WP, s. 76.
[23] S. Kaczmarek, *Rozważania o życiu ludzkim*, Warszawa 1979, WP, s. 77 i 84.

poszukujemy w przyjaźni jest wierność. [...] To zaś wymaga oparcia przyjaźni na cnocie i rozumie, nie może być wierny umysł nieszczery, niezgodny, podstępny, obłudny i skryty"[24].

Niełatwo jest sprostać wymogom przyjaźni w każdej sytuacji, zawsze podzielać czyjeś uczucia, solidarnie przezywać radości i smutki, być tolerancyjnym (w granicach zgodności z normami ogólnospołecznymi) wobec przekonań i przyzwyczajeń, dotrzymywać słowa i zobowiązań, gdy na przeszkodzie stoją codzienne własne sprawy, poświęcać innym czas, serce i umysł, a nieraz wręcz wybierać dobro przyjaciela kosztem zaspokojenia swoich potrzeb. A jednak nie ma człowieka, który nie dążyłby do pozyskania prawdziwego przyjaciela. Członek ZHP ma tę rolę „wpisaną" w swój harcerski życiorys. On po prostu jest wiernym przyjacielem! I do tej normy odnoszą się jakże znaczące słowa potwierdzenia składanego Przyrzeczenia: „Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy".

Koleżeństwo w stosunku do przyjaźni jest mniej trwałe, cechuje je większa powierzchowność. Rodzi się w wyniku wspólnoty zainteresowań i poczynań, łączy się ze wzajemną życzliwością i uczynnością[25]. Może, ale nie musi prowadzić do przyjaźni.

Prawo określa harcerza jako niezawodnego kolegę łącząc ten wymóg w jednym zdaniu z wiernością w przyjaźni.

Jakim zatem jest harcerz, instruktor w roli kolegi i przyjaciela?

Przede wszystkim jest zdolny do nawiązywania stosunków przyjaźni, a więc bliskich i trwałych więzi emocjonalnych. Z życzliwym zainteresowaniem traktuje swych rówieśników, a także starszych i młodszych, jest zdolny do odkrywania uroków ich osobowości, generalnie pozytywnie i optymistycznie nastawiony jest do drugiego człowieka.

Wspólne cele, podobne zainteresowania i pasje potrafi uczynić płaszczyzną współdziałania, przy czym więzi rzeczowe (wynikające z realizowanych zadań) równoważą się z więziami osobistymi. Przejawiana aktywność służy nie tylko wypełnianiu zadania, ale również wspieraniu osobistych sukcesów pozostałych uczestników działania.

Stosunki koleżeńskie potrafi przekształcić – w przypadku szczególnego „powinowactwa duchowego" w trwałą przyjaźń. Przyjaźń, która jest w stanie pokonać bariery czasu i przestrzeni, ożywić najbardziej nawet zagonioną codzienność, subiektywnie pomniejszyć trudy i spotęgować radości. Umie na każdym kroku wspierać przyjaciela i samemu czerpać uczucie szczęścia ze świadomości trwania przyjaźni. W miarę dojrzewania nie tylko nie łamie poszczególnych nakazów przyjaźni (o których była mowa wyżej), ale nawet nie odczuwa takich pokus.

W wielu z wcześniejszych wersji Prawa używano również pojęcia braterstwa. Znaczenie jego jest bliskie zwłaszcza przyjaźni, łączy się też z koleżeństwem. Wymóg uznawania każdego innego harcerza za brata, jednostka spełnia stosując się do normy w analizowanym ujęciu. Wierna przyjaźń i niezawodne koleżeństwo w stosunku zwłaszcza do członków tego samego związku aktualizuje się właśnie w postaci poczucia, które można określić jako braterstwo. Bowiem dodatkowo łączy te jednostki mundur i Przyrzeczenie, Prawo i swoiste formy pracy, cała specyficzna harcerska atmosfera. Organizacja bardzo często stanowi grunt, na którym wyrastają trwające całe życie przyjaźnie, ale 6 punkt Prawa nie ogranicza terenu przejawiania wypływających z niego zachowań do ogniw ZHP. Wręcz przeciwnie, otwartość ku ludziom rozumiana jest szeroko, tak jak w ogóle szeroki zasięg ma przygotowanie harcerza do życia w społeczeństwie. I chociaż pojęcie braterstwa bezpośrednio nie jest użyte w sformułowaniu normy, pośrednio się w niej mieści, funkcjonuje w świadomości harcerzy i instruktorów, jakże często śpiewających „Bratnie słowo sobie dajem...", mobilizuje do działania, stanowi uszczególnienie, jeden z wymiarów, sposobów rozumienia nakazu przyjaźni i koleżeństwa.

---

[24] *Ibidem*, s. 88.

[25] Por. *Słownik języka polskiego*, *op. cit*, s. 957; S. Kaczmarek, *op. cit*., s. 78.

Rodzi się kolejne pytanie: Jakie będą różnice w poziomie internalizacji omawianej normy w przypadku harcerzy, harcerzy starszych i osób dorosłych: instruktorów oraz tych wszystkich, którzy formalnie członkami Związku nie są, ale którzy identyfikują się z jego ideałem i stylem życia (np. dzięki wcześniejszemu członkostwu)? W przypadku wielu norm można dokładnie określić różnice, biorąc pod uwagę właściwości rozwojowe harcerza czy człowieka dorosłego. Jeśli chodzi o altruizm, w skład którego wchodzą analizowane właściwości, to jego rozwój zależy bardziej od czynników środowiskowych, niż od wieku jednostki[26], chociaż ogólny poziom społeczno-moralny, osiągnięty przez harcerza wraz z upływem lat nie pozostaje bez znaczenia dla jego funkcjonowania w roli kolegi i przyjaciela.

Wiek harcerski jest okresem szczególnie sprzyjającym wchodzeniu w stosunki koleżeńskie i zawieraniu przyjaźni. Harcerz poznaje i uznaje zasady postępowania zgodnego z normą nakazującą wierność w przyjaźni i niezawodność koleżeństwa, w ślad za tym jego zachowania powinny odznaczać się tymi wszystkimi właściwościami, które cechują dojrzałą przyjaźń. Jedynie płaszczyzna będzie nieco inna, częściej młodzież w tym wieku łączy przeżywana przygoda, niż wartości np. intelektualne, lecz i te ostatnie stopniowo nabierają coraz większego znaczenia.

Harcerz starszy jest na etapie przede wszystkim pogłębiania przyjaźni, doskonalenia koleżeństwa. Coraz szerzej rozumie znaczenie przyjaźni w życiu człowieka, wieloaspektowo ujmuje wierność, lojalność, tolerancję, życzliwość i pomoc. Dochowuje przyjaźni nawet przy zmniejszającej się częstotliwości kontaktów. Szeroko pojmuje i stosuje koleżeństwo – w interakcjach z osobami bliskimi i znajomymi oraz podczas nowych styczności.

Dla **człowieka dorosłego** przyjaźń stanowi jeden z blasków życia, jeden z istotnych czynników ułatwiających drogę ku ideałom. Duży udział ma tu rozum, chociaż nieporozumieniem byłoby pomniejszanie roli serca. Jest to wiek przyjaźni dojrzałej, sprawdzonej w młodzieńczym wspólnym dorastaniu, co nie oznacza że nie pojawiają się nowe przyjaźnie. Co więcej, ten, kto autentycznie przeżył harcerstwo, a zwłaszcza ten, kto przez całe życie identyfikuje się z jego wzorcem osobowym, przyjaźnie traktuje każdego człowieka, w myśl najgłębszych ideałów jego człowieczeństwa. Życzliwość, serdeczność, troska, dotrzymywanie słowa itd. stają się po prostu jednym z wymiarów jego stylu życia. Instruktor stoi wobec zadania szerzenia takiego stosunku do drugiego człowieka wśród swych podopiecznych i w środowisku, co pogłębia jeszcze sens realizacji analizowanej normy.

Harcerski ideał wychowawczy określa stosunek harcerza zarówno do świata wartości, społeczeństwa, Ojczyzny, jak i do jednostki ludzkiej. Sfery te, choć wymagają kształtowania swoistych dla siebie dyspozycji, mocno się splatają. Służba Polsce Ludowej, udział w zmienianiu świata na lepszy, obrona słusznej sprawy nie przebiega w samotności. O ileż pełniejszy jest udział harcerza i instruktora w działaniach, będących odpowiedzią na te wymogi, gdy wysiłek wspierany jest więzami koleżeństwa i przyjaźni osób w szarych i zielonych mundurach, a także innych – sojuszników i sympatyków, dorosłych i rówieśników, kiedy to:

„Złączeni węzłem braterskiej miłości zwycięsko płynem wśród życiowych fal. Przed nami jutro jaśniejszej przyszłości, z nami potęga: naszych czynów stal".

Norma mówiąca: „Harcerz jest wiernym przyjacielem i niezawodnym kolegą" wiąże się też z innymi wymogami Prawa, z tymi, które dotyczą niesienia pomocy, szacunku dla starszych itd. Szeroko pojmowana przyjaźń – przyjacielski stosunek do otoczenia pomaga sprostać również i tym oczekiwaniom. Uczula harcerza na każdą jednostkę ludzką, wyzwala gotowość do działania na rzecz jej ochrony i pomnażania dobra. Spełnione zostają w ten sposób założenia statutu ZHP głoszące m.in., iż harcerstwie zmierza do

[26] H. Muszyński, *Rozwój moralny*, Warszawa 1983, WSiP, s. 184–186.

wychowania człowieka „... *wrażliwego na sprawy drugiego człowieka, szanującego przekonania innych, walczącego z wszelką krzywdą, zwłaszcza społeczną, niosącego pomoc ludziom, zmieniającego siebie i świat na lepszy...*".[27]

7. Harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom

Punkt 7 aktualnej wersji Prawa zbliżony jest w swej treści do sformułowań dwóch poprzednich redakcji – z 1957 r. p. 5: *„Harcerz chętnie pomaga rodzicom", dba o dom rodzinny, szanuje starszych"* oraz z 1956 r. p.10: *„Harcerz szanuje starszych, rodziców i nauczycieli"*. W wersji z 1947 r. mowa jest o miłości i poszanowaniu przez harcerza swojego domu rodzinnego (p. 7). Znamienne jest, że w wersjach z lat 1945 i 1950 brak jest punktu mówiącego o stosunku harcerzy do rodziców i ludzi starszych. Jeżeli chodzi o wcześniejsze wersje Prawa, to prawzoru omawianej normy Prawa doszukiwać się można w p. 7 wersji Baden-Powella oraz opracowanych w latach 1914, 1919, 1930, który wymagał od skauta i harcerza posłuszeństwa wobec rodziców i wszystkich przełożonych.

Omawiany punkt Prawa wymaga od harcerzy szczególnego stosunku do rodziców i ludzi starszych. Stanowi on wyraz ukierunkowania harcerzy na wartość jaką jest człowiek; jest pewnego rodzaju konkretyzacją elementarnej normy moralnej ukazującej poszanowanie drugiego człowieka... Stanowi uszczegółowienie ideału wychowawczego ZHP, w którym ważne jest miejsce dyspozycji osobowościowych pozwalających na ukształtowanie człowieka: *„...wrażliwego na sprawy drugiego człowieka, szanującego przekonania innych, walczącego z wszelką krzywdą, [...] niosącego pomoc ludziom [...] otwartego ku innym ludziom..."*[28]. Można powiedzieć, że omawiana norma Prawa eksponuje pewną kategorię społeczną, jaką stanowią ludzie starsi, jako adresata odpowiednich zachowań harcerzy. Liczne racje uzasadniają pełen szacunku stosunek młodych ludzi, jakimi są harcerze wobec przedstawicieli starszej generacji, należą do nich m.in.:

- doświadczenie i mądrość życiowa zdobyte w toku różnych kolei losu, wydarzeń i przeżyć;
- wkład w życie społeczne, stworzenie podstaw materialnych i kulturowych dla rozwoju młodego pokolenia i umożliwienie mu kontynuacji „działa ojców";
- miłość i ofiarność w sprawianiu opieki i wychowaniu potomstwa;
- utrata sił i zdrowia w toku wieloletniej pracy i działalności społecznej wskutek codziennych troski i kłopotów;
- udział w ważnych wydarzeniach w dziejach kraju, zwłaszcza w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne.

Spróbujmy odpowiedzieć na pytanie jakiego rodzaju powinności określa norma: „harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom". Wydaje się, że przez normę tę wyznaczone będą następujące zachowania harcerzy:

- słuchanie rad i wskazówek rodziców oraz ludzi starszych, uwzględnienie ich argumentacji wynikającej z bogatego doświadczenia życiowego,
- gotowość do współdziałania z ludźmi starszymi przy realizacji wspólnych celów,
- podejmowanie doraźnych zajęć i stałych obowiązków, które pozwolą na uwolnienie od nich rodziców lub starszych wiekiem bliskich i znajomych oraz rzetelne wywiązywanie się z ich wykonywania,
- niesienie pomocy ludziom starszym, słabym lub niepełnosprawnym,
- przejawianie troski o dobre samopoczucie ludzi starszych, wnoszenie do stosunków z nimi atmosfery pogody i radości,
- przestrzeganie w kontaktach z rodzicami i przedstawicielami starszego pokolenia zasad grzeczności i uprzejmości oraz używanie kulturalnego słownictwa,

---

[27] *Statut ZHP*, Warszawa 1981, MAW, § 4. s. 3.
[28] *Statut Związku Harcerstwa Polskiego*, Warszawa 1981, MAW, s. 3–4.

– wrażliwość i wyrozumiałość wobec zmęczenia, zdenerwowania oraz trosk ludzi starszych i rodziców.

Zauważyć przy tym należy, że wymienione wyżej zachowania jako zgodne z p. 7 Prawa Harcerskiego nie mogą oznaczać oczekiwania od harcerzy bezkrytycyzmu, braku samodzielności i własnego zadania w stosunkach z ludźmi starszymi.

Wymogi omawianej normy podlegają pewnemu zróżnicowaniu w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych harcerzy.

Praca wychowawcza drużynowego z harcerzami młodszymi w zakresie przyswojenia przez nich 7 punktu Prawa Harcerskiego winna doprowadzić do tego, że będą oni:

– znali i rozumieli treść omawianego punktu Prawa, tzn. że będą wiedzieli w jakich zachowaniach z ich strony wyrażać się może szacunek i pomoc wobec rodziców oraz starszych osób,
– umieli wyjaśnić, dlaczego rodzicom i ludziom starszym należy się szacunek i pomoc ze strony dzieci i młodzieży w oparciu o przykłady osób z najbliższego otoczenia,
– przejawiali właściwe zachowania wobec rodziców i dorosłych w kontaktach z nimi na terenie domu, szkoły i w miejscach publicznych,
– umieli ocenić zachowanie własne oraz kolegów jako zgodne lub niezgodne z omawianym punktem Prawa,
– chcieli wyrażać szacunek, wdzięczność swoim rodzicom i wychowawcom na co dzień i w dniu ich święta.

Od **harcerzy starszych** należałoby oczekiwać, że:

– będą skłonni nadawać szerszy i głębszy sens omawianej normie, przyznawać jej moc obowiązująca w stosunku do ludzi dorosłych w sytuacjach skomplikowanych i trudnych dla jednoznacznej moralnej oceny;
– zachowania ich w stosunku do starszych charakteryzować będzie inicjatywa, życzliwość, systematyczność i poczucie odpowiedzialności zwłaszcza jeśli chodzi o pomoc w nawiązaniu trudności życiowych,
– będą przejawiać głęboki krytycyzm oraz stawiać wysokie wymagania wobec siebie jako członków rodziny oraz w dziedzinie kultury zachowania się w stosunku do ludzi starszych.

W konkluzji można stwierdzić, że **im harcerz starszy wiekiem i stażem organizacyjnym** tym,:

– szersze zrozumienie normy winno go charakteryzować,
– w większym stopniu winny być przejawiane przez niego spontaniczność i inicjatywa w wychodzeniu naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom ludzi starszych,
– tym głębsze powinien przejawiać poczucie odpowiedzialności za swój stosunek do rodziców i przedstawicieli starszego pokolenia.

W pracy nad internalizacja omawianego punktu Prawa przez harcerzy chodzi o doprowadzenie do takiego stanu, aby harcerze w pełni tę normę akceptowali i skłonni byli zgodnie z nią postępować w sytuacjach pozbawionych elementów kontroli zewnętrznej. Chodzi bowiem w ostatecznym celu o to, aby właściwy stosunek do rodziców i ludzi starszych stał się wewnętrzną ich potrzebą, aby zachowania niezgodne z tą normą budziły wewnętrzne niezadowolenie, rodziły niepokój moralny.

Osiągnięcie postulowanego wyżej stanu jest procesem długofalowym, efekty w tym przypadku szczególnie będą uzależnione od sytuacji wychowawczej panującej w środowisku rodzinnym, wymagać będą współpracy drużynowego z rodzicami harcerzy.

Punkt wyjścia winno stanowić rozpoznanie przez drużynowego, na ile dzieci mają ukształtowane nawyki postępowania zgodnie z normą i w jakim stopniu wynikają one ze zrozumienia i akceptacji tej normy. Wydaje się, że między nimi zachodzić mogą w tej dziedzinie dość znaczne różnice. Z powodzeniem wyróżnione mogą zostać dzieci prze-

jawiające wyjątkowo pozytywne zachowania wobec rodziców i ludzi starszych; stanowić one mogą dla pozostałych koleżanek i kolegów wzór do naśladowania w tej dziedzinie.

Zasadniczym etapem pracy drużynowego w procesie przyswajania przez harcerzy 7 p. Prawa jest wzbogacanie doświadczeń dzieci w dziedzinie kształtowania właściwych stosunków z ludźmi starszymi. Wykorzystać w tym celu należy szereg tradycyjnych elementów metodyki harcerskiej, takich jak: zadania zespołowe (na rzecz innych, np. ludzi starszych w lokalnym środowisku, rodziny harcerzy), sprawności indywidualne (wymagające umiejętności i działalności na rzecz środowiska rodzinnego, ludzi samotnych i potrzebujących opieki), a także: zadania międzyzbiórkowe, akcje np. Niewidzialnej Ręki, imprezy np. z okazji Dnia Kobiet, Matki, Babci, Nauczyciela. Wszystkie one pozwalają na pełnienie przez harcerzy ról społecznych dobrego syna czy córki, przyjaciela ludzi starszych, opiekuna słabszych i potrzebujących pomocy.

Obok sytuacji wychowawczych wymagających od harcerzy odpowiednich działań, wykorzystywane bądź tworzone winny być przez drużynowego sytuacje wywołujące tzw. aktywność wewnętrzną, polegającą na pobudzeniu procesów intelektualnych i przeżyć emocjonalnych. Ważne bowiem jest, aby działaniom harcerzy na rzecz ludzi starszych i rodziców towarzyszyły dodatnie stany emocjonalne, wzbogaceniu uległy motywy jej podejmowania, a także świadomość i refleksja moralna nad własnym zachowaniem. Wykorzystywane w tym celu mogą być różnorodne formy pracy harcerskiej, a mianowicie: spotkania robocze i świąteczne z weteranami walki i pracy, bądź przedstawicielami określonych grup społecznych i zawodowych, ogniska i wieczornice okolicznościowe, powalające na wyrażenie uczuć szacunku, wdzięczności, przywiązania i miłości; dyskusje, sądy, sejmiki np. na temat „Jacy jesteśmy?", „My i nasi najbliżsi", „Drugi człowiek wśród nas", „Moja rodzina" – umożliwiające ocenę własnych postaw wyznaczające ocenę własnych postaw i zachowań, refleksję nad wartościami wyznaczającymi kierunek własnych działań i dążeń.

Jak wcześniej zostało powiedziane, proces internalizacji normy: „harcerz szanuje starszych, pomaga chętnie rodzicom" jest złożony; jego efekty zależą nie tylko od ciągu planowanych zabiegów drużynowego, lecz w znacznym stopniu od uwarunkowań zewnętrznych, środowiskowych. Ważne jest, z jakimi reakcjami spotykają się zachowania harcerzy zgodnie z omawianą normą ze strony adresatów tych zachowań, a więc ludzi starszych i rodziców oraz jak oceniane są one przez kolegów z zastępu i drużyny. Nie bez znaczenia ponadto jest osoba samego drużynowego, pozycja jaką zajmuje wśród harcerzy oraz to, na ile jest dla nich osobą znacząca i jednocześnie wzorem, jeśli chodzi o szeroko pojęte postawy interpersonalne.

8. Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne

Dla niejednego „z krwi kości" instruktora harcerskiego, a tym bardziej harcerza, szokujący może być fakt, że w kolejnych wersjach Prawa Harcerskiego, aż do 1947 roku, nie było wytycznej określającej postawę harcerza wobec pracy i wobec wspólnego dobra.

Czyż idee te były obce harcerstwu? Czyż nieuwzględnienie ich w naszym kodeksie ideowo-moralnym świadczy, że nie mieściły się w harcerskim systemie wartości?

Uściślijmy najpierw fakty. Mimo, że w znanych już dość powszechnie sformułowaniach dawnych rot Prawa nie odnajdujemy ni razu słowa „praca", historyk zaprzeczy prawdziwości tego spostrzeżenia. Bo oto w książce Andrzeja Małkowskiego[29] odnajdujemy pełny tekst 9 prawa brzmiący tak:

[29] A. Małkowski, *Scouting jako system wychowania młodzieży na podstawie dzieła Generała Baden-Powella*..., Lwów 1911.

„Scout jest oszczędny, to znaczy każdy zbywający grosz wkłada do kasy oszczędności, by w razie braku pracy mieć pieniądze na utrzymanie i nie być ciężarem dla innych lub też, by móc w razie potrzeby użyczyć pomocy innym"[30].

Jest więc słowo „praca". Jednakże jego konteks zdaje się sugerować, że jednak praca dla ideologów harcerstwa wartością ideowo-moralną nie była.

A jednak, ani brak normy o pracy i poszanowaniu wspólnego dobra, ani kontekst, w jakim zdarzyło się słowu „praca" raz w Prawie pojawić, nie mogą stanowić jeszcze żadnego dowodu dla jakiejkolwiek znaczącej tezy, poza stwierdzeniem faktów.

Znane jest, stosowanie w odniesieniu do każdego kodeksu prawnego, określenie „duch" i „litera". Nierzadko bywa, że chociaż coś nie jest wyrażone wprost, nie jest zapisywane, tkwi niejako wewnątrz jest oczywiste, zrozumiałe. Czyż tak nie jest i w naszym przypadku? Wszak ogromnym walorem metody harcerskiej, czym szczyciliśmy się nieraz, było i jest traktowanie pracy jako głównej formy aktywności, działania. Działalność harcerska ze swej istoty jest działalnością praktyczną. Kiedy ktoś zapytuje nas o „wychowanie przez pracę", zwykliśmy odpowiadać, że praca jest nieodzowną częścią każdego harcerskiego działania, że czasem nie sposób odróżnić pracy od niepracy. Podobnie i z poszanowaniem wspólnego dobra, chociaż w tym przypadku trudno się powoływać na istotę metody harcerskiej, ale przecież tkwi ta norma w „duchu Prawa", *„Harcerz służy Ojczyźnie i dla niej sumiennie spełnia swoje obowiązki", „Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim", „Harcerz jest posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym"* – we wszystkich tych wskazaniach bez większego intelektualnego wysiłku doczytać się można obu interesujących nas wytycznych ideowo-moralnych. Bo czyż można *„służyć Ojczyźnie i sumiennie spełniać dla niej swoje obowiązki"*, nie pracując rzetelnie i uczciwie dla jej dobra? Czy można być pożytecznym i jednocześnie trwonić, niszczyć wspólne dobro?

A jednak!

W tekście prawa Czerwonego Harcerstwa pojawiła się wyraźnie sformułowana norma: *„W każdym pracującym widzi towarzysza i brata"*.

W 1936 roku Juliusz Dąbrowski publikuje w *„Harcerstwie"* głośny artykuł, w którym domagał się wprowadzenie do Prawa Harcerskiego prawa mówiącego o poszanowaniu pracy[31].

We wszystkich tekstach Prawa Harcerskiego w Polsce Ludowej pojawia się norma dotycząca pracy, prawie we wszystkich – norma dotycząca poszanowania wspólnego dobra.

Nie wdając się w szczegółowe rozważania, w argumentację możemy bez oporów stwierdzić, że jednak ani praca, ani wspólne dobro nie były dawniej znaczącymi wartościami w ideologii, czy może dokładniej, w harcerskim systemie wartości, że do rangi wartości zostały one podniesione dopiero przez harcerstwo Polski Ludowej, harcerstwo czerpiące inspirację ideową także z innych, niż chrześcijańskie, kręgów ideologicznych, z ideologii socjalizmu.

Praca człowieka w dziejach ludzkości miała często charakter trudu, a nawet cierpienia, które trzeba było pokonywać, by utrzymać się przy życiu. Była niemiłą koniecznością człowieka. Nie wartością, ale karą motywowana np. jeszcze do niedawna przez chrześcijańskich ideologów grzechem pierworodnym człowieka. O takiej pracy pisał Karol Marka, że *„jest dla robotnika czymś zewnętrznym, tzn. nie należy do jego istoty, że wobec tego robotnik nie potwierdza się w swojej pracy, lecz zaprzecza, nie czuje się zadowolony, lecz nieszczęśliwy, nie rozwija swobodnie energii fizycznej i duchowej, lecz umartwia swe ciało i rujnuje się duchowo. Robotnik czuje się zatem sobą dopiero poza pracą [...]. Czuje się swobodnie, gdy nie pracuje [...]. Toteż praca jego nie jest dobrowolną, lecz narzuconą, jest pracą przymusową. Nie jest ona zaspokojeniem potrzeby pracy, lecz tylko środkiem do*

[30] Tamże, s. 101.

[31] J. Dąbrowski, *O lojalności harcerstwa wobec interesów klasy robotniczej*, „Harcerstwo" 1936, nr 1.

zaspokojenia potrzeb poza nią. Jej obcość uwidacznia się wyraźnie w tym, że gdy tylko nie ma przymusu fizycznego czy jakiegoś innego, człowiek ucieka od niej jak od zarazy. Praca zewnętrzna, praca w której człowiek się alienuje, to składanie w ofierze siebie samego, umartwianie się."[32]

Oczywiście, to nie ze względu na marksistowska ocenę pracy w stosunkach kapitalistycznych nie pojawiła się w Prawie wytyczna kierująca harcerkę i harcerza na drogę rzetelnej pracy. Taka ocena roli pracy w życiu człowieka tkwiła w świadomości społecznej. Ba, taka ocena roli pracy w życiu człowieka do dziś jeszcze jest powszechna. Praca jest ciężarem, trudem, znojem, cierpieniem, które człowiek musi znosić, by utrzymać się przy życiu. To dopiero marksiści przedstawili konieczność zbudowania świata, w którym praca będzie „miłą" potrzebą człowieka. Uczynienie z pracy wartości ideowo-moralnej, uczynienie z pracy radosnej formy aktywności człowieka stało się hasłem socjalistycznej ideologii, celem socjalistycznej przebudowy świata. Aby tę ideę zrealizować, trzeba przekształcenia stosunków społecznych, ale trzeba również uczyć się znajdować radość w pracy, trzeba zmiany nastawienia, postawy człowieka wobec pracy. Oba procesy są długotrwałymi i niezbędnymi. Wychodząc z takich założeń, politycy wychowania w krajach budujących socjalizm uznali za konieczne **wychowanie dla pracy, do pracy, poprzez pracę**. Twórcy kolejnych tekstów Prawa Harcerskiego w Polsce Ludowej, kierując się tymi samymi motywami formułowali normy wskazujące harcerzom potrzebę poszanowania pracy, potrzebę jej rzetelnego wypełnienia, a jednocześnie potrzebę poszanowania wspólnego dobra. Wspólne dobro jest dziełem ludzkiej pracy, gdy go zabraknie lub zostanie zmarnowane wywołuje konieczność – przymus pracy, czyli odczucia, których człowiek z pracą w przyszłości kojarzyć nie powinien – trzeba by tutaj wgłębiać się w pojęcie „przymusu" zawierającego bogatą i nie we wszystkich swoich znaczeniach przykrą dla człowieka treść, ale za względu na szczupłe ramy artykułu zainteresowanych odesłać wypada do prac Tadeusza Kotarbińskiego.

Przyjrzyjmy się kolejnym sformułowaniom praw zawierających tę wytyczną:

(1947) *„3. Harcerz jest pożyteczny, pracą buduje lepszy świat".*

(1950) *„3. Harcerz szanuje ludzi pracy i uczy się od nich. 6. Harcerz zaprawia siły do pracy i obrony kraju. 7. Harcerz jest dobrym kolegą i niezawodnym towarzyszem pracy".*

(1956) *„8. Harcerz – szanuje pracę i strzeże wspólnej własności".*

(1957) *„6. Harcerz jest pożyteczny i gospodarny, dba o dobro społeczne".*
„7. Harcerz jest pracowity i wytrwały, stawia sobie wielkie cele".

(1964, 1981) *„8. Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro, jak o własne".*

Każde z tych sformułowań zwraca uwagę na nieco inny aspekt postawy harcerza wobec pracy i wobec wspólnego dobra. Wbrew pozorom, zawrzeć w jednej czy dwóch krótko brzmiących normach cale bogactwo dyspozycji, jakie można przejawiać, w praktyce, w działaniu, w życiu swoją postawę wobec pracy i wspólnego dobra, nie jest łatwo. Kto wie, czy w ogóle jest możliwe. Każde krótkie sformułowanie będzie jednostronne. To dodatkowy argument przemawiający za stworzeniem „komentarza do prawa", a raczej takiego sformułowania poszczególnych praw, by ich część pierwsza była swoistym sygnałem pewnej wartości, pewnej postawy, a całe Prawo, wraz ze sformułowaniami, które nazywamy „komentarzem" stanowiło nierozdzielną całość.

Zanim jednak sformułujemy tak brzmiące prawo tudzież komentarz do niego, określamy treści, które winno ono nieść ze sobą.

Wspominaliśmy już wcześniej, że zmiana roli pracy w życiu człowieka, społeczeństwa, całej ludzkości jest złożonym, długotrwałym, zaledwie rozpoczętym procesem, polegającym z jednej strony na przekształceniu świata, stosunków społecznych,

[32] K. Marks, *Rękopisy ekonomiczno-filozoficzne z r. 1844*., w: K. Marks i F. Engels, *Działa wybrane*, t.1, Warszawa 1960, s. 550–551.

z drugiej na zmianie stosunku człowieka wobec pracy. Ta konstatacja wyznacza możliwości przyczyniania się harcerek i harcerzy do zmiany roli pracy w życiu ludzi (obie wartości – pracę i dobro można i trzeba traktować łącznie – wynika to z faktu, że źródłem wszelkich dóbr – a więc wartości użytkowej – jest ludzka praca, zatem w postawie wobec pracy wyraża się również postawa wobec wspólnego dobra i odwrotnie). Oto w jaki sposób harcerstwo może przyczyniać się do zmiany roli pracy w życiu człowieka: formułując wytyczną życia harcerskiego, brzmiącą: „Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne", **harcerstwo:**

A. Kieruje harcerkę, harcerza na drogę pracy jako:
- **źródło: twórczej samorealizacji**,
- **podstawową formę czynnego i konstruktywnego udziału w życiu społecznym,** współprzyczyniania się do pomnażania dóbr społecznych, formę służby bliźnim, społeczeństwu, Ojczyźnie, wreszcie ludzkości,
- **podstawową formę „spłacania osobistego długu" społeczeństwu,** odwzajemnienia się za przysporzone przez innych harcerce, harcerzowi dobro, formę wywiązania się z obowiązku niepasożytniczego trybu życia,
- **podstawową formę walki o nowy lepszy świat,** w którym praca będzie nie tyle sposobem zdobywania środków na zaspokojanie podstawowych potrzeb egzystencjalnych, ile formą zaspokajania przez ludzi głęboko odczuwanych potrzeb rozwoju, twórczości, autokreacji, samorealizacji.

B. Kieruje harcerkę, harcerza na drogę bezwzględnego poszanowania owoców ludzkiej pracy, poszanowania wspólnego dobra jako:
- **formę „uchronienia" człowieka, ludzi przed pracą wymuszoną brakiem lub niedostatkiem środków do życia,**
- **formę poszanowania godności drugiego człowieka,** jego twórczego trudu, wysiłku, wreszcie jego radości, satysfakcji, zadowolenia, formę poszanowania ludzi pracy,
- **formę poszanowania samego siebie**, własnego trudu, wysiłku, wkładu społecznego.

Aktualne sformułowanie Prawa o rzetelnej pracy i poszanowaniu jej owoców nie jest, w moim odczuciu, doskonałe. Tkwi w tym sformułowaniu jeszcze wciąż traktowanie pracy li tylko jako środka zaspokajania innych potrzeb, a więc traktowanie pracy jako przykrego skądinąd obowiązku, a nie także czy nawet przede wszystkim jako szansy na pełną samorealizację. Konwencja tego artykułu nie pozwala jednak na proponowanie innego niż aktualnie obowiązujące ujęcie prawa, zatem, ograniczając się do powyższej dygresji, spróbujmy sformułować „komentarz" wyrażający istotę, głęboką treść tej wytycznej harcerskiego stylu życia.

Harcerz pracuje rzetelnie, dba o wspólne dobro jak o własne.

Harcerz młodszy: stara się wykonywać każdą swą pracę dobrze, dokładnie, w pracy rozwija swój charakter, silną wolę, swoją wyobraźnię i swój umysł. Cieszy się wynikami swojej pracy i pracy innych. Szanuje każdego człowieka za pracę wykonywaną także dla jego dobra, szanuje owoce pracy swojej i innych.

Harcerz starszy: odnajduje w każdej pracy możliwości rozwoju własnej osobowości, nabywania nowych doświadczeń, odnajduje radość z tworzenia nowych wartości, z przysparzania własną pracą dobra innym ludziom, dobra społecznego, z przyczyniania się do zmiany świata na lepszy, w którym każda praca będzie dla człowieka piękna i radosna. Poszanowanie wspólnego dobra traktuje jako poszanowanie samego siebie i god-

ności każdego człowieka pracy, niczego niepotrzebnie nie niszczy, ale stara się wszystko wykorzystać do tworzenie nowych dóbr.

Instruktor: z radością i zapałem przewodzi harcerkom i harcerzom w każdej pracy, czynnie w niej uczestnicząc. Traktuje pracę jako formę zaspokajania potrzeb dzieci, młodzieży, zastępu, jako źródło: radości tworzenia, jako źródło: rozwoju osobowości harcerek i harcerzy, jako najpełniejszą formę społecznej służby harcerstwa w walce o nowy, lepszy świat ludzi odnajdujących w pracy samych siebie, radość i szczęście. Dba o gospodarskie wykorzystanie w pracy harcerskiej dostępnych dóbr społecznych, docenia wysiłek dzieci i młodzieży w najdrobniejszej nawet pracy dla siebie i dobra innych, dobra społecznego.

Zapewne do ostatecznego sformułowania komentarza do 8 punktu prawa Harcerskiego nieodzowna jest jeszcze dyskusja, analiza możliwości interioryzacji przez młodzież w poszczególnych okresach rozwojowych naszkicowanych tu zaledwie postaw wobec pracy i wspólnego dobra, wreszcie konieczne jest szukanie słów najprostszych i najpełniej przemawiających do uczuć i umysłów młodzieży. Niech przedstawiona propozycja będzie traktowana jedynie jako motyw do dyskusji.

9. Harcerz jest przyjacielem przyrody, poznaje jej piękno i tajemnice

Sformułowanie zawarte w tym punkcie jest dla wszystkich oczywiste, nie budzi kontrowersji, jest powszechnie aprobowane. Nakaz poszanowania przyrody w Prawie Harcerskim funkcjonuje od początków harcerstwa i zawsze wszyscy byli zgodni o potrzebie takiego sformułowania. Sformułowanie to zmieniało się wprawdzie, zmiany te jednak szły w kierunku rozszerzenia pojęcia. Pierwsze sformułowanie z 1911 r. brzmi: *„Skaut jest przyjacielem zwierząt"* i jest identyczne z punktem w prawie skautowym Baden-Powella. To samo brzmienie pozostało w wersji z 1912 r. zredagowanej przez Andrzeja Małkowskiego, już jednak w 1914 r. pojawia się *„Skaut miłuje przyrodę i stara się ją poznać".* Identyczne sformułowanie spotykamy w 1945 r. Zaś w 1947 r. człon *„... miłuje przyrodę..."* zastąpiono *„...jest przyjacielem przyrody..."* co jednak jest zmianą raczej stylistyczną.

Inne nieco sformułowanie spotykamy w Czerwonym Harcerstwie, gdzie odpowiedni punkt brzmi: [Harcerz] *„Jest miłośnikiem i obrońcą przyrody"* a w Organizacji Harcerskiej ZMP punkt ten brzmiał: *„Harcerz poznaje życie przyrody i uczy się gospodarować jej siłami"* (1950 r.).

Wreszcie, po wznowieniu działalności ZHP w 1956 r. znajdujemy wersję: *„Harcerz chroni przyrodę i poznaje jej tajemnice"*. W następnym 1957 r. punkt ten otrzymuje sformułowanie obowiązujące do dziś.

Jak więc widać, zakres pojęciowy tego punktu stale się rozszerzał: od zwierząt – do przyrody, od przyjaźni, umiłowania do poznawania i ochrony, a także odczuwania jej piękna.

Taki kierunek przemian w sformułowaniach jest logiczny a zarazem konieczny.

Istotnie, trudno sobie wyobrazić Prawo bez wyrażenia naszego szacunku i umiłowania przyrody, boć właśnie przyroda, natura od zarania dziejów harcerstwa była niejako tym naturalnym jego środowiskiem. I tak jest nadal. Nasz kontakt z przyrodą jest ustawiczny. Niemal każda zbiórka łączy się z wyjściem w teren; wycieczki, gry terenowe, biwak, ognisko, obozy – to wszystko odbywa się w miarę możliwości daleko od ludzkiego gwaru, miejskiego hałasu, z dala od widoku betonowych osiedli. Uciekamy w pole, w las, bodaj w park miejski, by być bliżej zieleni, drzew, ciszy i spokoju, by odetchnąć czystym powietrzem, by być z dala od denerwującego pośpiechu, choć nie zawsze to sobie w pełni uświadamiamy.

Sformułowanie tego punktu Prawa jest niezwykle zobowiązujące; trudne do wykonania, nakłada na każdego z nas zadania odpowiedzialne, które realizować trzeba... do końca życia, by sprostać wymaganiom tego punktu.

Być czyimś przyjacielem, to sprawa niełatwa. Przyjaźń wymaga bowiem bezinteresowności, pomocy w potrzebie, zainteresowania, stałej gotowości niesienia pomocy, niewymuszonego obcowania ze sobą, obecności, gdy trzeba, szczerej rady, prawdy, nieraz zwyczajnego pomilczenia w swoim towarzystwie, braterskiej myśli. To wszystko musimy odnieść do przyrody, bo owa przyroda musi być dla nas kimś, z kim jesteśmy na co dzień, na stałe, nie tylko od święta; musi być dla nas kimś, z kim się liczymy, musi być dla nas niezbędna, bo istotnie jest nam potrzebna jak stary, dobry przyjaciel. I przyroda potrafi być tym przyjacielem. Trzeba tylko uczyć się języka przyrody, by łatwiej było nam się z nią porozumieć. Wtedy znajdziemy wiele rad, pomoc, otuchę, optymizm, radość, piękno, ukojenie, spokój; przyroda zacznie odsłaniać nam swoje tajemnice, stanie się nam bliższa w miarę jej poznawania. Zaczniemy także rozumieć swoje miejsce w przyrodzie. Odnajdziemy w niej wszystko, co można znaleźć u przyjaciela.

Poznawanie tajemnic przyrody, to jednak długa droga, nie kończąca się, wymagająca cierpliwości, obserwacji, logiki i zaufania w owe procesy, które obserwujemy. Tajemnice zaczną się odsłaniać... ale czy wszystkie, czy do końca... wiele zależy od nas samych, bo sekrety powierza się tylko przyjaciołom.

Czyim właściwie stajemy się przyjacielem? Przecież przyroda to niemal wszystko, co nas otacza, to takie nieokreślone wszystko... Od najmłodszych lat uczymy się poznawać i rozumieć otaczający nas świat. Poznajemy zwierzęta, wiemy jaką mamy z nich korzyść, poznajemy nazwy roślin, drzew, rozróżniamy liście poszczególnych gatunków, w lesie zimą rozpoznajemy na śniegu tropy zwierząt; na biwaku rozpoznajemy czy woda nadaje się do picia, na obozie – nocnym oczekiwaniem wsłuchujemy się w odgłosy lasu by doczekać momentu, gdy nagle noc przeistacza się w przedświt, w świt, w ranek – czy można uchwycić ten moment? Godzinami można obserwować pasjonujące życie leśnego mrowiska, gdzie tyle ruchu, pozornego bezładu, pośpiechu, a przecież wszystko odbywa się harmonijnie w mrówczej społeczności.

Szkoła uczy nas także poznawać budowę owadów, gadów, płazów, ptaków, ssaków, poznawać ową mechanikę przyrody. Pąki, kwiaty, owoce, nasiona – cudowne misterium. Poznawanie przyrody, poznawanie procesów i praw, które nią rządzą, to jednak nie kończąca się lekcja. Poznawanie piękna przyrody jest uczeniem wrażliwości, uczeniem ładu i harmonii jaka w przyrodzie występuje. Piękno przyrody zachwyca nas nie tylko swoją doskonałością, skalą barw i kształtów, lecz także, a może przede wszystkim, swoją naturalnością, prawdziwością, niepowtarzalnością. Tego piękna nie można niczym zastąpić. Obcowanie z przyrodą uszlachetnia, sprawia, że człowiek staje się lepszy. Piękno otoczenia przenosi owo piękno do wewnątrz człowieka uwrażliwia go. Cenimy co naturalne, co prawdziwe odrzucamy wszelkie pozy, nienaturalność, fałsz i zakłamanie. W uczeniu i rozumieniu piękna przyrody jest głęboka myśl moralna. Doskonale to rozumiał już Baden-Powell, który mówił: *„Jeżeli [...] chcecie, aby wasi chłopcy osiągnęli szczęście w życiu, musicie wdrażać w nich praktykę czynienia dobrze bliźnim, a ponadto podziwiania piękna w przyrodzie"*.

Przyroda to nie tylko piękno. To nie tylko nie poznana do końca doskonałość. To także natchnienia dla... wielu naukowców, którzy do naukowych rozwiązań dochodzą dzięki obserwacji praw i prawidłowości występujących w przyrodzie. I to nie tylko medycyna, fizyka, chemia, mechanika... Nie tylko więc malarze i poeci. A ileż jeszcze prawd, reguł i tajemnic dotąd nie poznanych?

Poznać to zrozumieć. Gdy poznamy, lepiej rozumieć będziemy także pewne prawa, które wydają się nam okrutne, bezwzględne, które na pozór są krzywdą. Zrozumiemy jednak, ze w pozornym chaosie i walce jest głębszy sens. Że wszystko odbywa się zgod-

nie z prawem natury, celowo i każda przypadkowa, nieprzemyślana ingerencja człowieka może tę cudowną równowagę i harmonię niebezpiecznie zakłócić.

Człowiek jest częścią przyrody, którą usiłuje dla siebie wykorzystać i podporządkować. To logiczne. W działaniu tym jednak nie można zakłócić praw przyrody, bo wtedy działanie to obraca się przeciwko człowiekowi. Wyziewy petrochemii niszczą drzewa, trują otoczenie, sa zagrożeniem dla zdrowia ludzi. Zatruwanie rzeki niszczą życie w wodzie, giną ryby, rzeka staje się ściekiem. A przecież fabryki i zakłady mają służyć człowiekowi. Zachwiana została równowaga, działalność człowieka zbyt brutalnie i drastycznie zaatakowała naturalne środowisko ludzi. Las, który jest zbawienną otuliną ludzkich osad, zniszczony przestaje dostarczać czystego powietrza, przestaje służyć człowiekowi z winy człowieka. Poznaliśmy piękno i tajemnice lasu, lecz nie staliśmy się jego przyjacielem. To przykład wynaturzeń, których jest jednak sporo.

Odpowiedzialność spoczywa na wszystkich. A przecież można i trzeba, bo jest to nakaz nie tylko chwili lecz dalszej egzystencji pokoleń, żyć w zgodzie z naturalnym środowiskiem, w symbiozie z przyrodą. Nasz stosunek do przyrody musi być racjonalny, ale także emocjonalny. Oczywiste jest, że plaga stonki ziemniaczanej musi być zwalczana, bo niszcząc ziemniaki i inne płody, zagraża człowiekowi. Dla dobra człowieka i ludzkości wykorzystujemy świat zwierząt i roślin. Jednak tylko dla tych celów, dla dobra, i tylko tyle, na ile jest to konieczne. To jest stosunek racjonalny. Jeżeli jednak tradycyjnie na obozach i nie tylko nie wbijamy gwoździ w żywe drzewo, nie łamiemy gałęzi i drzew, nie zrywamy liści, choć i tak same opadną jesienią, ale będzie to ich pora opadania, taka jest naturalna kolej rzeczy i... wiele by jeszcze przykładów, to choć nie zawsze wyłącznie względy racjonalne nam to nakazują, kierujemy się jednak także stosunkiem emocjonalnym.

Tworzenie rezerwatów i parków narodowych jest na pewno potrzebne i chroni wiele zakątków ciekawej przyrody, chroni wiele gatunków ptaków, drzew... lecz nie może być jedynym wyjściem z sytuacji. To raczej konieczność.

Przyroda była pierwotnym, naturalnym środowiskiem człowieka. I choć staje się nim coraz mniej, żyjemy w murach miast, osiedli, w otoczeniu betonów, to jednak przyrodę trzeba na powrót wprowadzać w otoczenie człowieka, dla wspólnego zdrowia fizycznego i psychicznego.

Krąg osób i instytucji zajmujących się ratowaniem naturalnego środowiska, dostrzegających zagrożenie ekologiczne, stale wzrasta. Problem urósł do rangi atrybutu politycznego, czego dowodem działalności w różnych krajach tzw. partii zielonych. U nas ma także nie mniejszą wagę.

Każdy może wiele zrobić dla ratowania przyrody i jej ochrony. Każdy musi jednak poznać co dobre, co właściwe, jak postępować, by nie szkodzić nawet mimowolnie. Każdy musi wyrobić w sobie nawyk obcowania z przyrodą. Nie za wszystko jesteśmy odpowiedzialni bezpośrednio, musimy jednak reagować na każdy przejaw krzywdy, brutalności, gwałtu zadanego przyrodzie, a więc i ludzkości. I to jest nasza wspólna odpowiedzialność. Warto zdawać sobie czasem pytanie, czy jesteśmy w porządku wobec przyrody? Czy zasługujemy na miano jej przyjaciela? Wystarczy chwila zadumy i refleksji. Z odpowiedzią się nie spieszmy, na to mamy czas.

Harcerz młodszy.

Rozumie sens pojęcia przyroda i wobec przyrody postępuje jak przyjaciel. Nie niszczy bezmyślnie roślin, drzew i krzewów, nie krzywdzi zwierząt. Reaguje na niewłaściwe postępowanie innych wobec przyrody. Dba o swoje otoczenie, nie zaśmieca swego środowiska, razem z innymi podejmuje zadania w celu ochrony przyrody. W lesie, na wycieczkach, w czasie biwaku nie zostawia śladów swego pobytu. Umie docenić uroki przyrody, potrafi wskazać i opowiedzieć o najładniejszych zakątkach w swoim środowisku i najciekawszych okazach przyrodniczych. Z wiadomości zdobytych w szkole i na

zbiórkach umie korzystać w praktyce, w czasie gier terenowych, obozów, wycieczek. Umie wyjaśnić wiele zjawisk przyrodniczych i procesów zachodzących w otoczeniu, nie tylko wie co się dzieje w przyrodzie, ale także potrafi wyjaśnić dlaczego.

Harcerz starszy.

Postępuje rozumnie wobec przyrody. Umie wyjaśnić w sposób naukowy zjawiska i procesy zachodzące w przyrodzie, rozumie sens „wiecznej przemiany". Wie jak korzystać z przyrody dla dobra człowieka i ludzkości. Zna zagrożenia swego środowiska i zagrożenia jakie niesie cywilizacja w świat przyrody. Nie jest obojętny na te zagrożenia i wszelkimi dostępnymi mu środkami występuje w obronie i ochronie przyrody. Rozumie i potrafi uzasadnić, dlaczego ochrona przyrody jest nakazem i potrzebą dla istnienia ludzkości. Jest wrażliwy na piękno przyrody i estetyczny wygląd otoczenia.

Instruktor harcerski

Ma świadomość ogromu możliwości wychowawczych, jakie niesie podejmowanie wszelkich działań i zadań związanych z 9 punkiem Prawa. Ten punkt aprobowany jest przez wszystkich harcerzy, nie budzi sprzeciwu u nikogo bez względu na inne przekonania; daje ogromnie wiele możliwości podejmowania działań dla siebie, dla zastępu, dla drużyny, dla środowiska; stwarza okazję do poznania, do wiedzy, do rozwijania umiejętności, do praktycznego działania przynoszącego różnorodne korzyści. Od domowej hodowli i pielęgnacji kwiatów, warzyw i zwierząt po pomoc zwierzynie leśnej i ochronę wód, lasów i całego niemal środowiska. Bogate jest także metodyczne zaplecze w zakresie realizacji zadań *z* tej tematyki wynikające *z* doświadczeń, harcerskiego postępowania na obozach, biwakach, wycieczkach w postaci metodycznie opracowanych propozycji zadań, wielu sprawności i dość bogatej literatury opracowanej na użytek zastępów i drużyn.

Zadaniem instruktora, poza znajomością przedmiotu przynajmniej na równi *z* zawartymi w wymaganiach sprawności i stopni, jest stałą troską o to, by w swojej instruktorskiej praktyce zadania te podejmować i *z* całą powagą realizować, bo są one zarówno środkiem jak i celem. Instruktor ma świadomość wagi także politycznej, problemu ekologicznego zagrożenia. Obcowanie z przyrodą uszlachetnia, a działanie na rzecz przyrody i jej ochrony uszlachetnia w dwójnasób.

10. Harcerz chce być silny i sprawny, nie pali tytoniu,
nie pije napojów alkoholowych i walczy z nałogami.

Dziesiąty punkt Prawa ma swą specyfikę także w konstrukcji. Jest to jedyny punkt Prawa, który czegoś zakazuje, i to rzeczy bardzo konkretnych: palenia tytoniu i picia alkoholu. Z tej tez przyczyny punkt stał się swoistym kryterium harcerskości zarówno dla starszej młodzieży, jak i instruktorów. Długoletnia historia tych zakazów, wywodząca się jeszcze ze stowarzyszenia abstynenckiego „Eleusis" ukazuje też m.in. zmagania interpretacyjne zmierzające do obejścia zakazów; tak np. w 1957 r. komentarz do 10 punktu stanowił: *„Przed starszą młodzieżą, która nauczyła się już palić, stawia się ambitne zadanie zwalczania tego nałogu. Ponieważ zakaz palenia jest przede wszystkim sprawą higieny a nie postawy moralnej – instruktorzy i działacze są zachęcani do niepalenia, jednak nie stanowi to probierza ich harcerskości"*. Również później, bez formalnych uchwał, na własny użytek używano wśród kadry potocznej interpretacji, że Prawo obowiązuje tylko harcerzy, a nie – dorosłych instruktorów.

O ile zakazu palenia tytoniu i picia alkoholu nie zawierało prawo skautowe Baden-Powella, to aż do 1964 r. wszystkie wcześniejsze sformułowania tego punktu wyprzedzały ten zakaz formułą *„harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach"*; sformułowanie „czysty" zastąpiono później przez „szlachetny" i pominięto mało uchwytne „w myśli";

w komentarzach tę czystość rozumiano w kategoriach moralnych, z niej wyprowadzając wspomniane już nakazy wstrzemięźliwości.

Natomiast siła i sprawność przez bardzo długi czas była w tekstach Prawa nieobecna. W komentarzach jedynie podawano, że harcerz *„chce zachować zdrowie i siły dla siebie i dobra ogółu"*. Po raz pierwszy w Junactwie pkt. 11 nakazuje: *„Junak dba o zdrowie cielesne i duchowe swoje i innych"*. Potem Czerwony harcerz *„hartuje się i dba o swoje ciało"*, a w Organizacji Harcerskiej ZMP pkt. 6. zobowiązuje: *„Harcerz zaprawia siły do pracy i obrony kraju"*. W 1956 r. w pkt. l *„Harcerz jest dzielny i sprawny, śmiało pokonuje trudności"*, po czym znów na lata 1957–1964 sprawy siły i sprawności znikają z pola uwagi organizacji, by na trwałe wrócić w 1964 roku na III Zjeździe ZHP. Szkoda, że kosztem owej „czystości", czy „szlachetności"; chociaż praktyka pokazywała, że konkretność zakazów palenia i picia na tyle dominowała w każdorazowym sformułowaniu punktu, że pierwsza część była traktowana jedynie jako wstęp uzasadniający zakazy. Tymczasem ważne są obie sprawy: *„jest silny i sprawny"* jak i nieobecne: *„jest szlachetny w słowach i czynach"* (tekst z 1957 r.)

Harcerz świadomy jest, że jego siłą i sprawność fizyczna zależy od umiejętności wykształcenia silnej woli. Aby te cechy posiąść należy podjąć walkę ze swymi słabościami.

Harcerz musi więc konsekwentnie kształtować swój charakter.

Ważną rolę w pracy nad sobą winny odgrywać zadania z zakresu wychowania zdrowotnego i kultury fizycznej, spośród których podstawowymi są dokładne i systematyczne utrzymywanie higieny osobistej czy też uprawianie porannej gimnastyki.

Starsi harcerze silną wolę mogą także kształtować poprzez stawianie przed sobą trudniejszych zadań związanych z dbałością o własne zdrowie, doskonaleniem kondycji fizycznej i ogólnego samopoczucia. Może to być np. codzienny bieg połączony z zajęciami ruchowymi na świeżym powietrzu. Harcerz winien posiąść umiejętność zaplanowania pracy nad podnoszeniem własnej kondycji. Towarzyszyć temu musi świadomość, że siłę i sprawność fizyczną może osiągnąć każdy człowiek. Zależy to tylko od jego woli. Harcerz musi wiedzieć o tym, że **niezbędnym warunkiem rozwoju organizmu, dzięki któremu zwiększa się jego zdolność do pracy i nauki jest ruch**. Aktywność – ruchową musi on także uznawać za podstawę swojego wypoczynku.

Harcerz powinien także posiadać podstawową wiedzę na lemat zdrowotnych, walorów ruchu. Dzięki niemu bowiem w organizmie człowieka szybciej przepływa krew, która w połączeniu z tlenem dociera do wszystkich jego organów. Spełniają one wówczas lepiej – swoje funkcje.

Posiadając tę wiedzę harcerz winien korzystać z każdej okazji do udziału w zajęciach ruchowych. Powinien on dążyć do opanowania umiejętności organizowania i aktywnego uczestnictwa w takich formach wychowania fizycznego stosowanych w harcerstwie, jak: biegi terenowe, biegi harcerskie, gimnastyka poranna, gry i zabawy ruchowo, zespołowe gry sportowe, wycieczki piesze, wyprawy turystyczne, pływanie, wioślarstwo, żeglarstwo, saneczkarstwo, narciarstwo, a także pląsy zuchowe.

Harcerz stara się przeznaczać w dni robocze co najmniej dwie godziny, zaś w wolne dni cztery godziny na zajęcia związane z doskonaleniem zdrowia i kondycji fizycznej.

Jednocześnie przestrzega zasadę stopniowania wysiłku fizycznego zdając sobie sprawę, że forsowanie organizmu niekorzystnie wpływa na jego prawidłowy rozwój. Starając się podnosić swą sprawność harcerz jak najczęściej przebywa na świeżym powietrzu – wiosną i latem po to, by korzystać ze słońca i dobrodziejstw przyrody, zaś jesienią, i zimą dla hartowania się.

Powinien także znać i stosować zasady „minutowego" relaksu oraz dążyć do wykształcenia w sobie optymistycznego i pogodnego stosunku do codziennych trosk i kłopotów.

Przestrzega również zasad higieny ubioru i otoczenia w którym przebywa. Dba o czystość ciała. Prawidłowo się odżywia i ubiera. Codzienne zajęcia stara się zorganizo-

wać w ten sposób aby nie zakłócać rytmu biologicznego swego organizmu. Przeznacza odpowiednią ilość czasu na pracę, wypoczynek i sen.

Harcerz stroni od wszelkich nałogów. Jest świadomy, że doprowadzają ono do niszczenia ludzkiego organizmu. Zdaje sobie sprawę, że nałogom ulegają jedynie ludzie słabi fizycznie, nie doceniający walorów i piękna życia. Sięganie przez młodzież po papierosy, narkotyki czy alkohol nie jest oznaką dojrzałości lecz kompleksów spowodowanych najczęściej niezaspokojoną potrzebą uznania wśród rówieśników, w domu rodzinnym bądź w szkole.

Harcerz powinien starać się wskazywać rówieśnikom, którzy wpadli w nałóg bądź zmierzają ku niemu, inne sposoby manifestowania swej dorosłości.

Winien dysponować dużym zasobem wiedzy na temat niszczenia przez nikotynę, alkohol i narkotyki młodego organizmu, a także nieszczęść, do jakich doprowadzają one osoby uzależnione od nich. Winien także mieć świadomość strat moralnych i materialnych do jakich prowadzi zwłaszcza używanie alkoholu i narkotyków.

Człowiek, który uległ takiemu nałogowi jest niepełnowartościowy. Nie jest zdolny do okazywania wyższych uczuć. Z czasem staje się niewolnikiem nałogów. Nie można na niego liczyć, nie uznaje bowiem najwyższych wartości, takich jak szacunek, miłość i honor. Obowiązkiem harcerza jest głoszenie i wcielanie w życie takich właśnie prawd. Harcerz jest świadomy, że swe zdrowie może chronić poprzez opanowanie podstawowych umiejętności z zakresu harcerskiej samarytanki i przestrzegania na co dzień zasad bezpieczeństwa. W tym celu stosuje niezbędne przepisy związane z obchodzeniem się z ogniem, narzędziami oraz urządzeniami do pracy i zabawy.

Zna także podstawowe zasady związane z poruszaniem się po drogach, na szlakach turystycznych, a także w wodzie. Harcerz umie chronić się przed chorobami i nieszczęśliwymi wypadkami. Nie nadużywa leków. Przestrzegając norm zawartych w 10 punkcie Prawa Harcerskiego, harcerz jest świadomy, że **przyczynia się do podnoszenia swojej kondycji fizycznej i psychicznej, a tym samym wpływa na podniesienie stanu zdrowia naszego społeczeństwa*.**

NIEOBECNE, ALE WAŻNE

Odkąd ruch harcerski skrystalizował się w formalne struktury, każdorazowo Prawo Harcerskie było zestawem norm, które były formułowane i wpisywane do kanonu na mocy decyzji władz poszczególnych organizacji harcerskich. Podobnie jak współczesny ZHP nie jest prostą kontynuacją swych poprzedniczek, tak i dzieje Prawa nie były procesem ciągłym; było ono zatem wielokrotnie zmieniane, modyfikowane, stosownie do aktualnych warunków i potrzeb. Przy tym, ponieważ w większości przypadków chciano się utrzymać w konwencji dekalogu, na miejsce nowo wprowadzanych norm rezygnowano z innych, mniej ważnych, albo niektóre sprawy łączono w jeden punkt Prawa.

A oto kilka punktów Prawa z różnych okresów, które odnoszą się do niektórych spraw, jakie nie weszły wprawdzie do obecnie obowiązującego Prawa, ale... warto się nad nimi zastanowić. W przypadku, gdy w tej sprawie wystąpiło kilka wersji, podajemy tę, która najtrafniej – naszym zdaniem – wyraża, o co chodziło.

1. *Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy*. Był to jeden z najważniejszych punktów Prawa, przez całe lata umieszczany na pierwszym miejscu. Tak ważny, że od 1964 r. przybrał postać potwierdzenia Przyrzeczenia Harcerskiego; tam też punkt został skomentowany.

Przypomnijmy, że historycznie punkt ten przybierał postać: *„na słowie skauta można polegać jak na słowie Zawiszy"* (tak w 1911 r. na pierwszym miejscu), *„Na słowie skauta można zawsze polegać"* (u Małkowskiego w 1912 r., na drugim miejscu), „Na słowie skauta polegaj, jak na Zawiszy" (na pierwszym miejscu, lata 1914–1919), *„Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy"* (1919–45, początkowo na pierwszym, a od 1930 r. na drugim miejscu), *„Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa"* lata 1945–1947, punkt 5-ty); na lata

1947–50 powróciła wersja przedwojenna, w latach 1950–1956 zabrakło takiego punktu, w roku 1956 wróciło *„Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa"* (punkt 3), i po raz ostatni wersja przedwojenna - w latach 1957–1964. Czerwony Harcerz *„Mówi prawdę, na jego słowie można zawsze polegać"*.

2. *Harcerz jest gospodarny, oszczędny i ofiarny* – tak w wersji z 1947 r., wcześniej: *„Skaut jest oszczędny"* (rok 1911).

„Harcerz jest oszczędny i ofiarny" (1912, 1914–47); w latach 1950–56 punktu zabrakło, wrócił w latach 1957–64 w wersji *„Harcerz jest pożyteczny i gospodarny, dba o dobro społeczne."*

Obecnie te cechy należy rozumieć w kontekście 8-go punktu Prawa. Rzetelna praca, dbałość o wspólne dobro – winny zakładać, że harcerz jest gospodarny i oszczędny. Ofiarność kojarzy się dziś raczej z punktem 5-tym i rozszerza jego rozumienie także na udzielanie potrzebującym – pomocy materialnej. By jednak móc ją świadczyć, trzeba samemu coś mieć, mieć, a to znaczy zarobić, zaoszczędzić.

3. Harcerz jest karny, opanowany i pogodny – według wersji z roku 1945. Punkt ten jest zbitką występujących wcześniej dwu oddzielnych punktów. Dzieje pierwszego, to kolejno *„Skaut jest karny i posłuszny* (1911), *„Skaut jest karny i wierny swoim zwierzchnikom"* (1912), *„Skaut jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym"* (1914), *„Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom* i *wszystkim swoim przełożonym"* (1919–45); wersja podana na wstępie obowiązywała tylko do 1950 r.; redakcja z roku 1950 pomijała te cechy, w 1956 r. sformułowano *„Harcerz jest karny jak żołnierz",* a w latach 1957– 64; określono: *„Harcerz jest karny i odważny, z uśmiechem pokonuje trudności".* Także Czerwony harcerz miał być *„punktualny, karny i obowiązkowy"*. Jak widać, zagadnienie karności, dyscypliny, posłuszeństwa niemal każdorazowo było ujmowane nieco inaczej, czasem łączone z innymi normami. Współcześnie jest sprawą nadal ważną, jednak drugorzędną, i w Prawie się nie znalazło. Natomiast jeśli w ramach organizacji harcerskiej i jej struktur *„harcerz chce zmieniać świat na lepszy",* chce *„służyć Polsce Ludowej"* – wynika z tego konieczność dyscypliny i karności, zgodnie z obowiązującymi w ZHP zasadami. Stanowi to warunek sprawnego funkcjonowania organizacji, choć w ZHP występuje tu koincydencja rozkazodawstwa i dyscypliny z różnymi formami demokracji, pozwalającymi harcerzom nie tylko słuchać poleceń, ale i uczestniczyć w podejmowaniu decyzji.

Drugie zagadnienie odnoszące się do tego punktu, było formułowane jako *„Skaut śmieje się i gwiżdże w najcięższym nawet położeniu"* (1911 – pod wyraźnym wpływem prawa Baden-Powella), *„Skaut nie zniechęca się i zachowuje uśmiech w najcięższych nawet okolicznościach"* (1912), *„Skaut jest zawsze pogodny"* (1914–45); poczynając od 1945 r. owa „pogodność" jest już trwale łączona z karnością i opanowaniem. Nie wystąpiła w latach 1950–57, Czerwony harcerz *„jest odważny i nigdy nie rozpacza".* Pogoda ducha i optymizm są zawsze wartościami niezbędnymi dla klimatu funkcjonowania ogniw ZHP, zwłaszcza zastępu i drużyny, warunkiem tego, by młodzież chciała wstępować i należeć do harcerstwa i dobrze się w nim czuła. Co jest zaraźliwe, wpływa na kształtowanie indywidualnych postaw intrapersonalnych samokontroli i optymizmu.

4. Harcerz szanuje ludzi pracy i uczy się od nich. Tak punkt ten sformułowano w 1950 roku. Najwcześniej sprawę stosunku do ludzi pracy dostrzeżono w Czerwonym Harcerstwie; Czerwony harcerz *„W każdym pracującym widzi towarzysza i brata".* W ZHP w latach 1945–47 *„Harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich",* w latach 1947–50 zabrakło w tej sprawie sformułowania, po 1956 r. to zagadnienie już do Prawa powróciło. W tym jednak czasie sprawa o tyle przestała być społecznie ważna, że pracujący stali się w sposób oczywisty olbrzymią większością narodu, decydującą o jego losach, W obecnych czasach wymaga natomiast podkreślenia potrzeba kultu dobrej pracy; trudno tu jednak o kryteria, zrozumiałe dla dziecka. Dlatego wystarcza *„Harcerz pracuje rzetelnie...";* jeśli potrafimy tę rzetelność motywować, oceniać i premiować, jeśli

harcerz na własną rękę będzie umiał swą rzetelną pracę porównywać ze spotykaną na co dzień fuszerką i pracą pozorną,

5. *Harcerz kocha, i szanuje swój dom rodzinny.* Współcześnie, i zawsze w historii – występował punkt, odnoszący się do rodziców, wymagający posłuszeństwa lub udzielania im pomocy. Został zresztą omówiony i skomentowany przez nas wcześniej. W podanej wersji z 1947 roku – sprawa rodziny została postawiona szerzej i głębiej, stanowiąc wartościowa wskazówkę interpretacyjną do współczesnego 7-go punktu Prawa. Kochać i szanować dom rodzinny – to więcej, niż pomagać chętnie rodzicom, rodzina nader często bywa liczniejsza, wytwarza specyficzny klimat bardzo ważny dla jakości życia, harcerz powinien czuć się jej wartościowym członkiem, współodpowiadać za stwarzanie owego klimatu, sprawiać by był to rzeczywiście dom rodzinny. Co stwarza przesłanki do tego, by jako człowiek dorosły umiał taki dom rodzinny sam założyć.

6. *Harcerz dobrze się uczy.* Tak kategoryczny nakaz obowiązywał harcerza tylko w latach 1950–56, jednak zawsze od harcerza tego oczekiwano. Wynika to obecnie z motywacji patriotycznej: służba Polsce w wieku szkolnym polega m. in. na tym, by jak najlepiej wykorzystać stworzone przez Polskę szansę uczenia się. A także z omawianego już przez nas punktu *„Harcerz chce wiedzieć więcej niż wie, umieć więcej niż umie"*. Wiedza jest składnikiem wszystkich postaw człowieka, a szkoła dostarcza jej szczególnie wiele, w sposób usystematyzowany.

7. Harcerz dba o honor swej organizacji. Także i ten punkt obowiązywał formalnie tylko w latach 1950–56, ale zawsze słowa „harcerz" i „harcerstwo" brzmiały dumnie. Patriotyzm organizacyjny jest w ZHP czymś oczywistym, spełniany poprzez właściwą postawę każdego harcerza, zgodną z Prawem i Przyrzeczeniem, a także dobrą pracę ogniw harcerstwa; przyczyniają się do tego bardzo mocno tradycje harcerstwa.

8. Harcerz chce zostać dobrym zetempowcem. Ten punkt Prawa rodem z 1956 r. poprzedzony wersją z 1950 r. *„Harcerz przygotowuje się do pracy w szeregach ZMP"* – wydaje się na pierwszy rzut oka jawnym anarchizmem. Jednak niesłusznie. Porusza bowiem kapitalnie ważną sprawę – **osobistą perspektywę społecznej aktywności po zakończeniu przynależności do ZHP**. Wiadomo, że niektórzy zostaną instruktorami, inni nawet nie należąc już do ZHP uważać się będą nadal za harcerzy („samotnych"), ale przecież idzie o to, by harcerz „na wyjściu" kontynuował swa społeczną aktywność, służbę i samowychowanie – w różnych formach i dziedzinach, i by się do tego jeszcze w harcerskiej organizacji przygotowywał. Nie tylko ma być działaczem i społecznikiem – wiele jest ważnych ról społecznych, do których może się sposobić. Wiąże się to z potrzebą szukania i znajdywania sensu życia, kształtowania postaw egzystencjalnych. Oczywiście, tak formułowany punkt Prawa z tamtych lat miał charakter jednostronny, formalny, ale symbolizuje rzecz ważną, która kiedyś powinna wrócić do Prawa...

Prócz tych 8 punktów, które określiliśmy, jako „nieobecne ale ważne", wystąpiły w historii inne, które jednak rzeczywiście przestały być we współczesnej Polsce i współczesnym ZHP aktualne. ZHP jest organizacją świecką, tak więc sprawa służby Bogu od dawna przestała występować w Prawie. „Czerwony harcerz uważa się za członka klasy robotniczej i walczy o jej wyzwolenie" – ZHP jest organizacją ogólnonarodową, choć uznaje szczególną rolę klasy robotniczej, wpisaną w Konstytucję PRL.

Nieobecne, ale ważne – są nadal w pamięci.

Przyrzekam całym życiem służyć Tobie, Ojczyzno, być wiernym sprawie socjalizmu, walczyć o pokój i szczęście ludzi, być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

O Przyrzeczeniu Harcerskim można mówić w 4 głównych znaczeniach i odniesieniach:

1) jako **o swoistej harcerskiej inicjacji,** obrzędzie, który symbolizuje dobrowolne wstąpienie do harcerstwa: konkretnego zespółu-drużyny, a zarazem mniej uchwytnej

organizacji – ZHP_T jak również pewnego rodzaju kręgu kulturowego. Jest to istotne także dla zuchów, które należą już do ZHP z racji złożonej *Obietnicy Zuchowej,* dla których harcerstwo przestaje być głównie zabawą. Z tego punktu widzenia obrzęd powinien być poważny, uroczysty, oddziałujący na emocje, ukazujący wagę aktu złożenia Przyrzeczenia, zapadający w pamięć – wymaga więc wcześniejszych przygotowań; Związek dysponuje tu wieloma doświadczeniami, funkcjonuje też jako oficjalny dokument – wypracowany w ZHP ceremoniał Przyrzeczenia;

2) jako o formalnym **uzyskaniu przez chłopca – dziewczynkę członkostwa ZHP, statusu harcerza**, wiążących się z tym praw i obowiązków, symbolizowanych przez przypięcie Krzyża Harcerskiego i wręczenie książeczki harcerskiej. Ten aspekt ma o tyle mniejsze znaczenie, że w wielu drużynach ogromnie się wydłuża okres próbny poprzedzający złożenie Przyrzeczenia, a kandydaci są zwyczajowo w tych drużynach traktowani na równi z pełnoprawnymi harcerzami, tak więc ich faktyczny status zbyt często niczym się nie wyróżnia a samo złożenie Przyrzeczenia bywa wtedy odczuwane jedynie jako formalność;

3) rota Przyrzeczenia, traktowana łącznie z Prawem harcerskim jako ważny element pracy wychowawczej w drużynie; w tym charakterze, mimo wielokrotnych zmian tekstu Prawa i Przyrzeczenia ZHP dochował się bogatej metodyki tzw. pracy z Prawem (i Przyrzeczeniem), która jednak zbyt rzadko była i jest w praktyce należycie wykorzystywana.

4) ta sama rota Przyrzeczenia, rozumiana **jako generalna deklaracja intencji władz harcerskich:** to właśnie zmieniająca się dość często intencja tych władz uwarunkowana na ogół przyczynami zewnętrznymi, była z kolei powodem zmian tekstów roty Przyrzeczenia. W tym jednak sensie zmiany te miały stosunkowo niewielki wpływ na rzeczywiste życie zespołów i harcerzy, w stosunku do których tekst roty oddziaływał zwykle poprzez wcześniej ukształtowaną „pracę z Prawem" (i Przyrzeczeniem), te zaś powstawały na kanwie wcześniej wypracowanych metodyk i opartej o nie tradycji. Natomiast rota Przyrzeczenia w tym znaczeniu prowokowała niekiedy spory wśród instruktorów i ich ugrupowań, prowadząc nawet do odrzucenia w poszczególnych środowiskach obowiązującej roty i stosowania np. którejś z poprzednich. Miało to niewielki zasięg i znaczenie, bulwersujące jednak szersze kręgi społeczne, jeśli niesubordynacja była czyniona demonstracyjnie, jako przejaw opozycji wobec władz ZHP.

W dalszym ciągu zajmiemy się tu jedynie treścią roty Przyrzeczenia, głównie w trzecim aspekcie.

Przypominamy jeszcze, że tekst roty zmieniał się w dziejach harcerstwa wielokrotnie. Po raz pierwszy na druku legitymacji skautowej wystawionej w 1911 r. znalazły się obowiązki jak następuje: 1. *Wierność Ojczyźnie, 2. Pomoc niesiona innym, 3. Posłuszeństwo Prawu Scoutowemu*. Te trzy obowiązki skauta stały się punktem wyjścia dla pierwszej wersji Przyrzeczenia, która brzmiała: *„Ślubuję wierność Ojczyźnie, gotowość w każdej chwili niesienia pomocy innym, posłuszeństwo prawu skautowemu"* i obowiązywała do roku 1914. Ale i w dalszych, kolejnych wersjach znajdujemy te trzy obowiązki, w latach do 1945 r. i ponownie 1947–50. W roku 1914 wprowadzono w ZHP tekst *„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Ojczyźnie, nieść chętną pomoc bliźnim, być posłusznym prawu skautowemu"*. Tak więc *„Ślubuję"* zamieniono na *„Mam szczerą wolę"* – utrzymało się do 1945 r., a następnie w latach 1947–1950 i 1957–64 „wierność" na *„pełnienie całym życiem służby"*, wyznaniowy charakter ówczesnego ZHP został zaakcentowany wprowadzeniem *„służby Bogu"* co obowiązywało do 1945 r. a w latach 1947–50 zostało przywrócone wraz z alternatywnym pojęciem *„służby Dobru najwyższemu"* dla niewierzących, *„inni"* zostali zastąpieni przez *„bliźnich"*, *„na zawsze"* zostało skreślane w stosunku do niesienia pomocy *„w każdej chwili"*. W 1919 Prawo „skautowe" zmieniono na „harcerskie".

W roku 1932 w wielonarodowej Polsce zmieniono w tekście *„Ojczyznę"* na *„Polskę"*. W 1945 r. wprowadzony został nowy tekst, który obowiązywał jednak tylko przez 2 lata: *„Przyrzekam uroczyście całym życiem dążyć do budowy niepodległej, demokratycznej i sprawiedliwej Polski, pracować dla dobra powszechnego, postępować zawsze szlachetnie i być posłusznym prawu harcerskiemu. Tak mi dopomóż Bóg!"* W 1947 r. powrócono do przedwojennej formuły Przyrzeczenia, wprowadzając tylko wspomniane już pojęcia alternatywne „służby Dobru Najwyższemu" w stosunku do niewierzących dla „służby Bogu". Rota Przyrzeczenia ZMP-owskiego z 1950 r. różniła się dość zasadniczo od poprzedniczek: *„Przyrzekam uroczyście wobec kolegów i narodu polskiego uczyć się i pracować dla dobra Ojczyzny i sprawy socjalizmu. Przyrzekam wiernie przestrzegać prawa harcerskiego – całym życiem zawsze i wszędzie służyć Polsce Ludowej."* W 1956 r. tekst brzmiał *„Przyrzekam mojej drużynie postępować według prawa harcerskiego strzec honoru harcerza, służyć zawsze wiernie mojej Ojczyźnie, Polce Ludowej"*. W latach 1957–164 wrócono do generalnej formuły wcześniejszych tekstów, rezygnując ze *„służby Bogu"*, konkretyzując *„służbę Polsce" na „Polsce Ludowej"*, zmieniając *„bliźniego"* na *„każdego człowieka"* oraz dodając zwrot *„walczyć o prawdę i sprawiedliwość społeczną"*. Tak, więc tekst sformułowano, jako: *„Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Polsce Ludowej, walczyć o prawdę i sprawiedliwość społeczną, nieść chętną pomoc każdemu człowiekowi, być posłusznym prawu harcerskiemu"*.

Jak to już wskazano w komentarzu do punktu 1 Prawa Harcerskiego, służba Ojczyźnie (Polsce) korespondowała prawie zawsze z czołowym punktem Prawa Harcerskiego, pierwszym lub drugim. Także niesienie pomocy innym (bliźnim, każdemu człowiekowi) miało zwykle swój odpowiednik w którymś ze „środkowych" punktów Prawa; choć współcześnie to zobowiązanie nie znalazło się w Przyrzeczeniu, reprezentuje je 5-ty punkt Prawa Harcerskiego. Natomiast ani *„wierność sprawie socjalizmu"* ani *„walka o pokój i szczęście ludzi"* nie znajdują obecnie w Prawie swych zadowalających odpowiedników; dadzą się jednak wyinterpretować przy okazji 2-go, 5-go i niektórych innych punktów Prawa. W każdym razie współczesna rota Przyrzeczenia ma w większym stopniu niż wcześniejsze charakter autonomiczny w stosunku do Prawa, zachowując zawsze – formalnie nadrzędny, zobowiązujący do przestrzegania Prawa Harcerskiego.

Od 1964 r. funkcjonuje w ZHP w stosunku do harcerzy jeszcze jeden element, tzw. potwierdzenie Przyrzeczenia o formule: *„Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy"*, stanowiącej wcześniej jeden z czołowych punktów Prawa Harcerskiego. Wcześniej przyjęcie Przyrzeczenia potwierdzano zwrotem *„Jesteś pełnoprawnym członkiem Związku Harcerstwa Polskiego"*. Komentarzem do tej formuły zajmiemy się w końcu naszych rozważań o Przyrzeczeniu Harcerskim.[33]

Przyrzekam...

Mamy w historii trzy formuły tego zwrotu: *„Ślubuję..." „Mam szczerą wolę..."*, *„Przyrzekam..."* (czy *„Przyrzekam uroczyście..."*) Współczesna jest zgodna z nazwą aktu: Przyrzeczenie Harcerskie, więc przyrzekam. Budzi natomiast wątpliwości, że nastoletnie dziecko ma przyrzekać, a więc zobowiązywać się do czegoś już na całe życie? Przecież w zupełnie innej sytuacji znajdzie się, jako dorastająca młodzież a potem człowiek dorosły? Tym bardziej że w większości przypadków kiedyś odejdzie z organizacji harcerskiej. Narażamy więc harcerza na złamanie przyrzeczenia... Czyż nie lepiej byłoby zatem utrzymać mniej zobowiązującą formułę *„mam szczerą wolę..."*; mam ją i deklaruje dziś, w momencie składania Przyrzeczenia, a co będzie potem – zobaczymy?!

Przyrzeczenie jest krokiem naprzód w stosunku do obietnicy zucha – dziecka. Przyrzekam na to, co znam i czego chce. Będę się starał Przyrzeczenia dotrzymać. Nie

[33] Por. też: Bogusław Śliwerski, *Przyrzeczenie w drużynie harcerskiej*, 1984 (maszynopis złożony w MAW).

przyrzekam rzeczy nagannych ani niemożliwych do spełnienia przez kogokolwiek. Normy zawarte w Prawie i Przyrzeczeniu chcę uznać za swoje, będę się starać zawsze rozumieć, co obecnie oznaczają zobowiązania, które na siebie przyjąłem, a to oznacza początek pracy nad sobą, samokontrolę, samowychowanie. Nie przyrzekam przez całe życie należeć do organizacji harcerskiej, ale – być posłusznym Prawu Harcerskiemu, które znam i akceptuję, jako mój własny drogowskaz w życiu. Mogę więc przez całe życie pozostawać w kulturowym kręgu harcerstwa. Prawo Harcerskie mówi jak postępuje harcerz. Jeśli będę postępować inaczej, przestaję być harcerzem. Harcerzem jest się dobrowolnie, tak więc przestaję być harcerzem, kiedy świadomie wykraczam przeciw Prawu. Ale nie musi to oznaczać rezygnacji z poszczególnych elementów mego złożonego w dzieciństwie Przyrzeczenia, jeśli – będąc już dojrzalszy – lepiej rozumiem o co chodziło i chodzi, jeśli jakimś zobowiązaniom nie mogę lub nie chcę sprostać.

...całym życiem...

To znaczy – nie tylko na zbiórce i w mundurze harcerskim, ale w każdej chwili i sytuacji mego życia, kiedy jestem i chcę być harcerzem. To może także znaczyć „przez całe życie", jeśli – nawet nie należąc już do ZHP, chcę i mam prawo uważać się nadal za harcerza.

...służyć Tobie, Ojczyzno...

Obszerny komentarz na temat służby Ojczyźnie zawarty jest w omówieniu 1-go punktu Prawa Harcerskiego. Moją Ojczyzną jest Polska Ludowa, której przyrzekam służyć całym życiem.

...być wiernym sprawie socjalizmu...

Jest to w Przyrzeczeniu fragment stosunkowo nowy, wprowadzony w 1964 roku; wcześniej znalazł się w Przyrzeczeniu OH z lat 1950–1956 (jako *„uczyć się i pracować dla dobra Ojczyzny i sprawy socjalizmu"*). Ostro skrytykowany na progu lat osiemdziesiątych za użycie pojęcia *socjalizm*, jako zbyt trudnego do zrozumienia przez dzieci w wieku składania Przyrzeczenia, a zarazem w krytycznych opiniach pejoratywnie obciążonego popełnionymi w imię socjalizmu błędami w życiu społeczno-politycznym Polski lat minionych. Ale równie trudne do pojęcia mogą być inne pojęcia ogólniejsze, używane w kolejnych rotach Przyrzeczenia, jak „Ojczyzna", „Polska", czy dawniej „Bóg", których interpretacją zajmują się całe działy nauk społecznych (czy teologii). Nie ma jednak wątpliwości, że dziecku przyjdzie żyć w Ojczyźnie – Polsce Ludowej w warunkach ustroju, budowanego w oparciu o ideały i wartości socjalizmu, że ma ono w przyszłości być tej Polski współgospodarzem i współtwórcą ustroju mającego na celu dobro i szczęście ludzi, także jego samego. Dlatego właśnie moment składania Przyrzeczenia może i powinien być w tym kontekście ważną, dogodną okazją dla przybliżenia i zrozumienia tych pojęć, w czym przecie **ma obowiązek pomagać przygotowany do tego instruktor harcerski – drużynowy**, do którego dziecko powinno mieć zaufanie. Dodajmy, że harcerz składa przyrzeczenie nie jako „być wierny socjalizmowi" w sensie konkretnego ustroju społeczno-politycznego czy władzy, lecz „sprawie socjalizmu", to znaczy jego ideałom i wartościom mającym walor ogólnohumanistyczny: równości i sprawiedliwości społecznej jako realnym podstawom dobra i szczęścia człowieka. Pogłębienie rozumienia zarówno pojęcia „Polska", „Ojczyzna", „służba", jak „socjalizm" przyniesie dalsze życie, wychowanie, w tym także praca w harcerstwie; przyniesie też efekty w postaci postę-

powania zapewniającego służbę Ojczyźnie, manifestującego wierność sprawie socjalizmu.[34]

...walczyć o pokój...

Kolejne trudne dla dziecka pojecie, choć tego akurat w dyskusji nie kwestionowano. Nie ma wątpliwości, że pokój jest dla świata i ludzi wartością naczelną, zapewniającą warunki spokojnego, szczęśliwego życia narodów i jednostek. Powstają jednak pytania: jak godzić pokój i wychowanie dla pokoju w warunkach wojen narodowowyzwoleńczych czy potrzeb obrony w podzielonym świecie, zagrożonym konfliktami na skalę apokalipsy? W warunkach uzasadnionych niepokojów społecznych, wywołanych uciskiem narodowym czy społecznym? Jak kojarzyć wychowanie dla pokoju z niezbędnym przecie w naszych warunkach wychowaniem patriotyczno-obronnym? Jak godzić dążenie do pokoju (i spokoju) w obliczu występującej krzywdy społecznej? Jak godzić je z potrzebą walki o sprawę, tym bardziej, że *„harcerz jest zawsze z tymi, co walczą o wolność i równość ludzi"*? Mimo tych i innych wątpliwości i niejasności, a także świadomości, że sprawa ta nie znajduje wystarczającego odbicia nie tylko w Prawie Harcerskim, ale także w praktyce działalności drużyn, a zatem ma niewielkie szanse na pogłębienie w dalszej pracy harcerskiej, jak również w życiu szkoły – w swych intencjach jest ona generalnie prosta i słuszna. Idzie o to, by na co dzień w życiu społecznym harcerz był przekonany, że nie przemoc, nie siła fizyczna decyduje o sukcesie – zarówno w życiu narodów, jak jednostek, choć doraźnie może przynosić przejściowe korzyści. Osobiście harcerz ma małe szansę na większy wkład w walkę o pokój, ale **ugruntowane szeroko w społeczeństwach umiłowanie pokoju stwarza szansę na jego niezakłócone zachowanie.** Harcerz osobiście i w zespołach harcerskich może przyjaźnić się z dziećmi i młodzieżą różnych krajów, przyczyniając się do tworzenia klimatu wzajemnego zaufania młodzieży. Co nie zwalnia ani narodów, ani jednostek z czujności i gotowości obrony Ojczyzny, swego bytu, szczęścia, pokoju. Dlatego w tych kategoriach mieści się też wspomniane już wychowanie patriotyczno-obronne, a walka o pokój nie sprowadza się do pacyfizmu.

...i szczęście ludzi...

„Przyrzekam... walczyć... o szczęście ludzi" – tak kategorycznie sformułowana norma, uwikłana w całokształt tekstu Przyrzeczenia, jest czymś stosunkowo nowym. Ale też, mimo tego charakteru, nie oznacza to powinności uszczęśliwiania kogokolwiek „na siłę", według własnej koncepcji szczęścia. Oznacza ona przede wszystkim, że należy walczyć z tymi wszystkimi zagrożeniami warunków szczęścia ludzi, o których już mówiliśmy, wojną, niesprawiedliwością społeczną. Podstawy do szczęścia człowieka ma zapewnić ustrój sprawiedliwości społecznej, którego ideałom harcerz ma być wierny: socjalizm. Ale szczęście ludzi, to także szczęście każdego człowieka wokół nas; a więc ten fragment Przyrzeczenia koresponduje z punktami 5-tym a także 2-gim Prawa Harcerskiego.

... być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

Ostatni fragment Przyrzeczenia, najbardziej stabilny w jego historii, ma szczególne znaczenie w drugim spośród wspomnianych na wstępie znaczeń Przyrzeczenia Harcerskiego. Tekst Prawa Harcerskiego przestaje odtąd być tylko informacją o tym, jak postępuje harcerz, tylko wskazówką postępowania, lecz staje się przez akt dobrowolnego złożenia Przyrzeczenia, wobec świadków – formalnym przyjęciem na siebie obowiązku przestrzegania Prawa, aktem prawnym złożonym świadomie, akcesem do

[34] Por.: *...być wiernym sprawie socjalizmu...*, „Harcerstwo" 1983, nr 9.

organizacji harcerskiej, ZHP. Odtąd chłopiec staje się harcerzem, dziewczyna – harcerką. Jak już wspomnieliśmy wcześniej – w zasadzie na całe życie. Organizacja, to znaczy przede wszystkim instruktor i najbliższy zespół harcerski, mają odtąd prawo odwoływać się do złożonego Przyrzeczenia i wymagać przestrzegania Prawa. Ale też przede wszystkim jest ono wskazówką postępowania dla samego harcerza, odtąd odnoszącą się bezpośrednio do niego samego.

Oczywiście. niezbędnym warunkiem świadomego złożenia Przyrzeczenia jest znajomość i rozumienie Prawa i Przyrzeczenia. I właśnie na tym polega szczególna rola instruktora harcerskiego w trakcie próby harcerza: by pomagać mającym złożyć Przyrzeczenie dobrze zrozumieć co przyrzekają...

Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy!

Tekst potwierdzenia Przyrzeczenia, wypowiadany następnie przez instruktora lub zespół obecny przy akcie jego składania – jest nie tylko formalnością, dowodem zaufania lub przypomnienia harcerzowi, że ma następnie dotrzymać tego, co przyrzekł. Jest to dawny punkt Prawa harcerskiego, jeden z najbardziej stabilnych i czołowych; przez wiele lat znajdował się na pierwszym miejscu. I w tym charakterze w dalszym ciągu podkreśla obowiązek dotrzymywania słowa i prawdomówności, jako tak ważny, że się go wymienia właśnie w trakcie uroczystości obrzędu Przyrzeczenia, obowiązujący – odkąd składający Przyrzeczenie stał się harcerzem.

Bibliografia[35]

Biegański Z., *Organizacje ruchu oporu o rodowodzie harcerskim 1945–1952*, Bydgoszcz 1998.

Biernat S. (red.)., *Nieprzetarty szlak wczoraj i dziś. Historia i metodyka*, Bydgoszcz 1993.

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej, Nr 5–6, maj-czerwiec, Warszawa 2010.

Błażejewski W., *Bibliografia harcerska 1911–1960, Suplement*, Warszawa 1984.

Błażejewski W., *Bibliografia harcerska 1911–1960*, Warszawa 1981.

Błażejewski W., *Bibliografia harcerska 1961–1981*, Warszawa 1985.

Burska J., Chełstowska J., Rządca P., Witkowicz J., *Sekrety dobrej drużyny*, Warszawa 1983.

Creswell J.W., *Projektowanie badań nauko*wych, Kraków 2013.

Czopowicz S., *Bogu Polsce Bliźnim. Obraz harcerstwa Rzeczpospolitej Niepodległej spuścizna ideowa i wychowawcza*, Warszawa 2004.

Czopowicz S., *KIHAM*, Warszawa 1998.

Czubiński A. (red.), *Polska i Polacy po II wojnie światowej (1945–1989)*, Poznań 1998.

Davies N., *Boże igrzysko: historia Polski*, Kraków 2002.

Dybkowska A., Żaryn J., Żaryn M., *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 1996.

Dyczewski L., *Kultura Polska w procesie przemian*, Lublin 1993.

Dmytrowski L., *Trzy młodości ruchu zuchowego*, Warszawa 1989.

Drozdowski M. M., (red.), *Harcerska antologia papieska*, Warszawa 1999.

Fietkiewicz O. (red.), *Leksykon harcerstwa*, Warszawa 1988.

Flick U., *Projektowanie badania jakościowego*, Warszawa 2010.

Frątczak J., Paweł Frątczak, *Rola stowarzyszeń społecznych w edukacji pozaszkolnej*, Bydgoszcz 1990.

Gaj J., *Główne nurty ideowe w ZHP w latach 1918–1939*, Łódź 1966.

Gizelbach L., Kawula S. (red.), *Aktualne problemy pracy wychowawczej w Związku Harcerstwa Polskiego*, Olsztyn 1984.

Główny urząd statystyczny, historia Polski w liczbach. Państwo, społeczeństwo, tom. I, Warszawa 2003.

Gutek G. L., *Filozoficzne i ideologiczne podstawy edukacji*, Gdańsk 2003.

Grzelak W., Rządca P., *Drużyna i ja*, Warszawa 1970.

Harcerska Służba Polsce Socjalistycznej. ZHP w szkołach ponadpodstawowych, Warszawa 1976.

[35] Niniejszy wykaz zawiera literaturę przedmiotu przeanalizowaną w trakcie kwerendy na potrzeby niniejszego wyboru. Wykaz źródeł cytowanych znajduje się w Załączniku nr 1 – Spis źródeł. (Przyp. K.M.)

Harcerstwo w Inowrocławiu 1913–2003, Inowrocław 2003.
Hejnicka-Bezwińska T., *Zarys Historii Wychowania (1944–1989),* Oświata i pedagogika pomiedzy dwoma kryzysami, część IV, Kielce 1996.
Haykowski M., *Między odbudową a odrodzeniem 1944–1956*.
Hillebrandt B., *Ewolucja ideowa Związku Harcerstwa Polskiego w Polsce Ludowej* (w:) *Z Dziejów Ruchu Młodzieżowego*, nr 8, Warszawa 1984.
Kamiński A., *Nauczanie i wychowanie metodą harcerską*, Warszawa 2001.
Kamiński A., Studia i szkice pedagogiczne, Warszawa 1978.
Katner W. (red.), *W 40-lecie Zjazdu Łódzkiego, materiały z seminarium z 7XII 1996*, Łódź 1997.
Kiewicz A., *Harcerstwo w Polsce Ludowej*, Wrocław 2003.
Kiewicz A., *Z dziejów ZHP 1944–1950*, Wrocław 1988.
Kotarbiński T., *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź, 1982.
Koźniewski K., *I zawsze krzyż oksydowany. Refleksja nad historią harcerstwa w Polsce w latach 1911–1986*, Kraków 1990.
Koźniewski K., *Ognie i ogniska. Drogi i przemiany harcerstwa polskiego*, Warszawa 1961.
Kryńska E., Mauersberg S.W, *Indoktrynacja młodzieży szkolnej w Polsce w latach 1945–1956*, Białystok 2003.
Krzanowski A., *Trwałość i ciągłość harcerskiego wychowania*, (w:) Marynowicz-Hetka E., Piekarski J., Cyrańska E. (red.), *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka. Stan i perspektywy*, Łódź 1998.
Kubinowski D., *Jakościowe badania pedagogiczne*, Lublin 2010.
Kwiek J., *ZHP w latach 1944–1950. Powstanie. Rozwój. Likwidacja*, Toruń 1995.
Lewińska P., *Walka o nowe harcerstwo*, Warszawa 1949.
Łobocki M., *Wychowawcze problemy pracy i życia harcerzy*, Lublin 1974.
Majka J., *Kartki z historii tradycji Związku Harcerstwa Polskiego*, Warszawa 1971.
Martowicz Z, Sowa J, *Metodyka wychowania w ZHP*, Rzeszów 1982.
Michałowicz J., M. Pionk, *Zarys metodyki wychowania w ZHP*, Katowice 1979.
Miszczuk M., *Harcerskie symbole*, Kraków 1988.
Miszczuk M., *Spis tytułów pracy harcerskiej 1945–1949*, Związek Harcerstwa Polskiego, Warszawa 1987.
Możdżeń S., *Zarys historii wychowania (1918–1939)* cz.3, Kielce 1995.
Muszyński H. (red.), *Podstawy wychowania w ZHP*, Bydgoszcz 1984.
Palka S., *Metodologia, Badania, Praktyka Pedagogiczna*, Gdańsk 2006.
Palka S., *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, Gdańsk 2010.
Persak K., Odrodzenie harcerstwa w 1956 roku, Warszawa 1996.
Raport o stanie harcerstwa w szkole, Warszawa 1986.
Rola harcerstwa w socjalistycznym wychowaniu dzieci i młodzieży, Wrocław 1970.
Rubacha K., *Metodologia badań nad edukacją*, Warszawa 2008.
Sikorski T., *Harcerskie odznaki honorowe*, Kraków 1991.
Skiba J., *Z dziejów piosenki harcerskiej 1945–1956 w blasku ogniska*, Warszawa 1993.
Skotnicki W. J., *Harcerstwo męskie we Włocławku w latach 1911–1945*, Toruń 2002.
Sobkowiak U., *Możliwości wychowania ideowego w ZHP*, (w:) *Problemy pracy w ZHP*, Olsztyn 1984.
Sobkowiak U., *Przyswajanie treści ideowych Związku Harcerstwa Polskiego w toku działalności harcerzy w drużynie*, Bydgoszcz 1980.
Sowieckiemu zniewoleniu Nie. Harcerska druga konspiracja 1944–1956, Warszawa 1998.
Szczygieł W., *Jak prowadzić drużynę harcerską. Uwagi metodyczne*, Kraków 1946.
Sztompka P. (red.), *Imponderabilia wielkiej zmiany*, Warszaw–Kraków 1999.

Sztompka P., *Trauma wielkiej zmiany,* Warszawa 2000.
Szefer A., *Bohaterowie spod znaku lilijki*, Katowice 1984.
Śliwerski B., *Przyrzeczenie harcerskie*, Kraków 1994.
Śliwerski B., *Przyrzeczenie harcerskie*, Kraków 2009.
Śliwerski B., *Stalinizm w ZHP*, Kraków 1989.
Śliwerski W., *Stopnie harcerskie z dziejów metodyki*, Kraków 1989.
Śliwerski W., *Różne oblicza harcerstwa*, Kraków 2011.
Śliwerski W., *Wydawcy gorszego boga*, Kraków 2011.
Trempała E., *Edukacja równoległa*, Bydgoszcz 1990.
Topolski J., *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej*, Warszawa 1998.
Topolski J., *Teoria wiedzy historycznej*, Poznań 1983.
W gromadach czerwonego harcerstwa TUR, Warszawa 1982.
Wajda S., *Jak pracują harcerze starsi*, Warszawa 1988.
Wądołowska H., *Społeczno-wychowawcza działalność Związku Harcerstwa Polskiego na Warmii i Mazurach w latach 1919-1980*, Olsztyn 1988.
Wiśniewska H., *Gawędy Druhny Babci*, Warszawa 2001.
Wołoszyn S., *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*, Warszawa 1966.
Wołoszyn S., *Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej*, tom III księga I i II, Kielce 1998.
Wołoszyn S., *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku*, Kielce 1998.
Woroniecki Z., *Harcerski system wychowawczy* (w:) *Encyklopedia pedagogiczna*, Pomykało (red.), Warszawa 1997.
Wyrobek Z., *Harcerze w polu*, Warszawa 1957.
Z dziejów ruchu harcerskiego. Studia – Szkice – Materiały 1911–2006, Rzeszów 2006.
Zarembski P., *Dorobek Ideowy Zjazdu Łódzkiego. Materiały z ogólnopolskiego seminarium instruktorskiego z okazji 30-lecia Zjazdu Łódzkiego- Łódź 5–7.12.19*86, Kraków 1988.
Zawadzka A., *Dzieje harcerstwa żeńskiego w Polsce w latach 1911–1948/1949*, Warszawa 2004.
Związek Harcerstwa Polskiego (hasło), (w:) *Leksykon pedagogiki* Śliwerski B. Milerski B. (red.), Warszawa 2000.

Załącznik 1
Spis źródeł tomu drugiego

Część III
Walka o kształt harcerstwa 1944–1947

Rozdział I
Dokumentacja władz ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Zarządzenia Kierowników Resortu, 1944 r.
1.1.1. Administracji Publicznej i Oświaty w sprawie przywrócenia do życia jawnego ZHP jako stowarzyszenia wyższej użyteczności
źródło:
Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, nr 1–4, 1944 r., poz. 13, s. 15, dostęp zbiory własne

1.1.2. Oświaty w sprawie ustalenia liczby członów Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej i powołaniu jej składu osobowego
źródło:
Dziennik Urzędowy Resortu Oświaty, nr 1–4, 1944 r., poz. 13, s. 16, dostęp zbiory własne

1.2. Deklaracja ideowa ZHP, 1945 r.
źródło:
„Życie harcerskie", nr 1 z 10 VI 1945 r., czasopismo młodzieży, Lublin, s. 3, dostęp Wojewódzka Biblioteka Publiczna, w Lublinie oraz zbiory własne.

1.3. Rozkaz Naczelnictwa ZHP, 1945 r., w sprawie Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa,
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

1.3.1.1. Regulaminu Komisji Planowania Odbudowy Harcerstwa Polskiego
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

1.3.1.2. Zastrzeżenia nazwy „harcerski"
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

1.4. Rozkaz Naczelnika Harcerzy w sprawie współpracy młodzieży harcerskiej oraz współpracy z innymi organizacjami, 1945 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnika Harcerzy L.6 z dnia 8 V 1945 r., (w:) „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1 z 1945 r., s. 16, dostęp zbiory własne

1.5. Rozkaz Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy w sprawie udziału harcerek i harcerzy w akcji repartycyjnej, 1945 r.
źródło:
Rozkaz Naczelniczki Harcerek L. 2 z dnia 30 VI 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 35–36, dostęp MH w Warszawie

1.6. Wnioski Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, 1946 r., w sprawie
1.6.1. Zjazdu Walnego ZHP
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.6.2. Statutu ZHP
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.6.3. normalizowania stosunków organizacyjnych
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.6.4. duszpasterstwa
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.6.5. pracy wychowawczej organizacji
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 2, dostęp zbiory własne

1.6.6. krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnej
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 3, dostęp zbiory własne

1.6.6.1. Instrukcja w sprawie krzyża harcerskiego i legitymacji organizacyjnych
źródło:
Załącznik L. 2 do Rozkazu Naczelnictwa ZHP L. 2 z dnia 11 III 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 4, dostęp zbiory własne

1.7. Rozkaz Naczelniczki Harcerek, Załącznik nr 1, Instrukcja tymczasowa o ruchu harcerek między Chorągwiami, 1946 r.
źródło:
Załącznik L. 1 do Rozkazu Naczelniczki Harcerek L. 1 z dnia 1 II 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 9, dostęp zbiory własne

1.8. Rozkaz Naczelnika Harcerzy, Załącznik nr 1, Instrukcja w sprawie czynności weryfikacyjnych, 1946 r.
źródło:
Załącznik L. 1 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L. 3 z dnia 16 II 1946 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 3–4, 1946 r., s. 11, dostęp zbiory własne

1.9. Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy w sprawie wydarzeń poznańskich 1947 r.
źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt ZHP, od 1945 do 1949 r., KRN 1, Rozkaz Nadzwyczajny Naczelnika Harcerzy z dnia 28 I 1947 r., dostęp MH w Warszawie

1.10. Publikacja, Walka o nowe harcerstwo, Pelagia Lewińska, 1949 r.
źródło:
Pelagia Lewińska, Walka o nowe harcerstwo, Książka i Wiedza, Warszawa, 1949 r., dostęp zbiory własne

1.11. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie wprowadzenia Instrukcji o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących, 1950 r.
źródło:
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty, nr 17, 1950 r., poz. 220, dostęp zbiory własne

1.11.1. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z 6.IX.1950 r., Instrukcja o organizacji Harcerstwa w szkołach ogólnokształcących
źródło:
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty, nr 17, 1950 r., poz. 220, załącznik, dostęp zbiory własne

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie
2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1945 r., dostęp zbiory własne

2.1.2. Komentarz do prawa i przyrzeczenia harcerskiego, Tadeusz Nawrocki, 1945 r.
źródło:
„Życie harcerskie", nr 1 z 10 VI 1945 r., czasopismo młodzieży, Lublin, s. 3, dostęp Wojewódzka Biblioteka Publiczna, w Lublinie oraz zbiory własne.

2.1.3. Komunikat Naczelnictwa ZHP w sprawie Komisji Ideologicznej 1946 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1–2, 1946 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

2.1.4 Wniosek Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie prawa i przyrzeczenia harcerskiego 1946 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 1–12, 1947 r., s. 9, dostęp MH w Warszawie

2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1–12, 1947 r., s. 9, dostęp MH w Warszawie

2.1.6. List Pelagii Lewińskiej do KC PPR opisujący prace w ZHP nad uchwaleniem nowego brzemienia przyrzeczenia i prawa harcerskiego, 1947 r.
źródło:
„Polityka", nr 2, 1991 r., dostęp zbiory własne

2.2. Prawo Harcerskie
2.2.1. Rozkaz Naczelnictwa ZHP w sprawie dziesiątego punktu prawa harcerskiego 1945 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L.3 z dnia 7 VII 1945 r., „Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 2, 1946 r., s. 34, dostęp MH w Warszawie

2.2.2. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 24 I 1945 r. zatwierdzona Rozkazem Naczelnika Harcerzy L. 4 z dnia 5 III 1945 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" Naczelnictwa ZHP, nr 1, 1945 r., dostęp MH w Warszawie

2.2.3. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Tymczasową Naczelną Radę Harcerską w dniu 7 VI 1947 r. na wniosek Naczelnictwa ZHP, zatwierdzona rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12 VIII 1947 r.
źródło:
Rozkaz Naczelnictwa ZHP L. 3 z dnia 12VIII 1947 r. rozkazem Naczelnictwa ZHP L. 3 z 12 VIII 1947 r. „Wiadomości Urzędowe" ZHP, 1947 r., nr 1–12, s. 9, dostęp MH w Warszawie

Część IV
Sowietyzacja harcerstwa
1948–1955

Rozdział I
Dokumentacja władz oraz dokumenty z nią związane

1.1. Regulamin drużyny zuchów i harcerzy 1948 r.
źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., Załącznik nr 1 do Rozkazu Naczelnika Harcerzy L. 3 z 15 III 1948 r., s. 5–15, dostęp MH w Warszawie

1.2. Uchwała konferencji komendantek i komendantów chorągwi, 1948 r.
źródło:
Uchwała konferencji komendantek i komendantów chorągwi z dnia 20 XII 1948 r., (w:) ISP PAN, Komuniści wobec harcerstwa 1944–1950, Krzysztof Persak, Warszawa 1998 r., s. 135 oraz Kolekcja Akt 1945–49 /N-17/7, Archiwum GK ZHP, dostęp MH w Warszawie

1.3. Instrukcja Związku Młodzieży Polskiej w sprawie form współdziałania z ZHP, 1949 r.
źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., Związek Młodzieży Polskiej Zarząd Główny L. Dz. Org. VII-426/49, dostęp MH w Warszawie

1.4. Materiały pomocnicze do szkolenia przewodników drużyny harcerskiej, Józefa Mazurka, Zastępcy Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, 1951 r.
źródło:
Materiały pomocnicze do szkolenia przewodników drużyny harcerskiej część I, Warszawa, 1951 r., s. 3–15, dostęp MH w Warszawie

1.5. Uchwały VIII Plenum ZG ZMP, 1952 r.
źródło:
Praca wychowawcza w drużynie, Warszawa, 1952 r., s. 3–8, dostęp MH w Warszawie

1.6. Przemówienie Haliny Krysanki, Zastępcy Kierownika Wydziału Harcerskiego ZG ZMP, na XV Plenum ZG ZMP, 1954 r.
źródło:
XV Plenum ZG ZMP, Warszawa 1954 r., s. 66–68, dostęp MH w Warszawie

Rozdział II
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

2.1. Przyrzeczenie

2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 21, 29 V 1950 r., dostęp MH w Warszawie

2.2. Prawo Harcerskie

2.2.1. Treść prawa harcerskiego, uchwalona przez Zarząd Główny Związku Młodzieży Polskiej i Naczelnictwo ZHP w dniu 25 V 1950 r. weszła w życie dnia 1 VI 1950 r.

źródło:
„Świat Młodych", nr 21, 29 V 1950 r., dostęp MH w Warszawie

2.3. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane

2.3.1. Komentarz Naczelnictwa ZHP dotyczący prawa harcerskiego, 1948 r.

źródło:
MH, Archiwum, Kolekcja Akt od 1945 do 1949 r., sygn. Z 45-49/8/35/7, dostęp MH w Warszawie

2.3.2. Komentarz do dziewiątego punktu prawa harcerskiego, Stanisława Kaczora, 1954 r.

źródło:
S. Kaczor, W drużynie harcerskiej, Warszawa, 1954 r., s. 107–108, dostęp MH w Warszawie

2.3.3. Komentarz do przyrzeczenia harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r.

źródło:
W. Kosmala, Gdy zawiążesz chustę, Warszawa, 1955 r., s. 10–18, dostęp MH w Warszawie

2.3.4. Komentarz do prawa harcerskiego, Włodzimierza Kosmali, 1955 r.

źródło:
W. Kosmala, Gdy zawiążesz chustę, Warszawa, 1955 r., s. 7–9, dostęp MH w Warszawie

Część V
Odwilż, harcerstwo w socjalizmie, kryzys i upadek 1956–1988

Rozdział I
Dokumentacja Zjazdów ZHP oraz dokumenty z nią związane

1.1. Przed Krajowym Zjazdem Działaczy Harcerskich, 1956 r.
1.1.1. Referat na III Plenum ZG ZMP, 1956 r.,
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956, Organizacja Harcerska Polski Ludowej, Dyskusja Programowa, sygn. C/I/1/7/1/1, s. 1–35, dostęp MH w Warszawie

1.1.2. Rezolucja Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej, 1956 r.
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956, Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, s. 1–2, dostęp MH w Warszawie

1.1.3. Zalecenia Narady Komend Wojewódzkich i Komendy Głównej Organizacji Harcerskiej dla Komendy Głównej
źródło:
MH, Archiwum Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956, Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, s. 1–3, dostęp MH w Warszawie

1.1.4. Zarządzenie Ministra Oświaty w sprawie pracy drużynowego i współdziałania Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi, 1956 r.
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

1.1.4.1. Załącznik do Zarządzenie Ministra Oświaty, Instrukcja o pracy drużynowego i współdziałaniu Wydziałów Oświaty z komendami harcerskimi, 1956 r.
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r. Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

1.1.4.2. Załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty z dnia 12 października 1956 r. Nr SO-7-5948/56
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r., Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r., Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

1.1.5. Regulamin Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, 1956 r.
źródło:
MH, Archiwum Zespół Akt władz Organizacji Harcerskiej i Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej od 1949/50 do 1956 r.,Biuletyn Informacyjny nr 2, 1956 r. Komenda Główna Organizacji Harcerskiej Polski Ludowej, dostęp MH w Warszawie

1.2. Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich, 1956 r.
1.2.1. Deklaracja Ideowa Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP
źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 5–7, dostęp zbiory własne

1.2.2. Uchwały Krajowego Zjazdu Działaczy Harcerskich ZHP w sprawie
1.2.2.1. zmian w symbolice harcerskiej i formach zewnętrznych
źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 8–10, dostęp zbiory własne

1.2.2.2. organizacyjnych podstaw działania
źródło:
Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich w Łodzi, Uchwały, referaty, głosy w dyskusji, Warszawa, 1957 r., s. 11–18, dostęp zbiory własne

1.2.3. Uchwała Naczelnej Rady Harcerskiej w sprawie odnowy harcerstwa 1957 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2, dostęp MH w Warszawie

1.3. II Zjazd Walny ZHP, 1959 r.
1.3.1. Uchwały II Zjazdu Walnego ZHP w sprawie wytycznych do programu
źródło:
II Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego Warszawa, 18–21 IV 1959 r., Referaty, dyskusja, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1959 r., s. 283–306, dostęp MH w Warszawie

1.3.1.1. harcerskiej pracy nauczycieli
źródło:
II Zjazd Walny Związku Harcerstwa Polskiego Warszawa, 18–21 IV 1959 r., Referaty, dyskusja, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1959 r., s. 307, dostęp MH w Warszawie

1.3.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z 2 VII 1959 r. w sprawie uznania ZHP za stowarzyszenie wyższej użyteczności
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery ZHP, sygn. 24-11/3, Dziennik Ustaw, nr 44, 1959 r., poz. 272.

1.4. III Zjazdu Walny ZHP, 1964 r.
1.4.1. Przemówienie Edwarda Ochaba Sekretarza KC PZPR, na III Zjeździe Walnym ZHP
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 42–47, dostęp MH w Warszawie

1.4.2. List Delegatów III Zjazdu Walnego ZHP do Władysława Gomułki
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 7–8, dostęp MH w Warszawie

1.4.3. Zadania społeczno-wychowawcze ZHP na najbliższe lata przyjęte na III Zjeździe Walnym
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 239–247, dostęp MH w Warszawie

1.4.4. Uchwała III Zjazdu Walnego ZHP w sprawie przyznania praw delegatów uczestnikom Zjazdu wybranym na konferencjach w hufcach spośród niepełnoletnich instruktorów
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa, 1964 r., s. 272, dostęp MH w Warszawie

1.5. IV Zjazd ZHP, 1968 r.
1.5.1. Przemówienie Marszałka Polski Mariana Spychalskiego, Przewodniczącego Rady Państwa, Przewodniczącego Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu na IV Zjeździe ZHP
źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Warszawa, 1969 r., s. 13–21, dostęp zbiory własne

1.5.2. Uchwała Programowa IV Zjazdu ZHP
źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968, Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969, r., s. 245–273, dostęp zbiory własne

1.5.3. List Delegatów IV Zjazdu ZHP do Dziewcząt i Chłopców walczącego Wietnamu
źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 279––280, dostęp zbiory własne

1.6. V Zjazd ZHP, 1973 r.
1.6.1. Przemówienie członka Biura Politycznego KC PZPR Przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego na V Zjeździe ZHP
źródło:
Wszystkie Siły Socjalistycznej Polsce, V Zjazd ZHP, Warszawa 11–13 III 1973 r., materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie Horyzonty, Warszawa, 1973 r., s. 17–25, dostęp zbiory własne

1.6.2. Uchwała V Zjazdu ZHP w sprawie programu
źródło:
Wszystkie Siły Socjalistycznej Polsce, V Zjazd ZHP, Warszawa 11–13 III 1973 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie Horyzonty, Warszawa, 1973 r., s. 357–380, dostęp zbiory własne

1.7. VI Zjazd ZHP, 1977 r.
1.7.1. Notatka Głównej Kwatery ZHP w sprawie VI Zjazdu ZHP
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-31/2, dostęp MH w Warszawie

1.7.2. Uchwały VI Zjazdu ZHP w sprawie
1.7.2.1. najważniejszych zadań na lata 1977–1981
źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1980 r., s. 155–189, dostęp zbiory własne

1.7.2.2. przesłania Forum Aktywu Harcerskiej Służby Polsce Socjalistycznej do wszystkich uczniów w Polsce
źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1980 r., s. 198–200, dostęp zbiory własne

1.8. VII Zjazd ZHP, 1981 r.
1.8.1. Uchwały VII Zjazdu w sprawie
1.8.1.1. samodzielności ZHP, planu umacniania drużyn, programu, warunków dalszego rozwoju ZHP
źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 147–169, dostęp zbiory własne

1.8.1.2. wystąpienia ZHP z Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej
źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 173–174, dostęp zbiory własne

1.8.1.3. wyłączności używania przez ZHP hymnu i symboli ZHP oraz harcerskiego systemu wychowawczego
źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 177, dostęp zbiory własne

1.9. VIII Zjazd ZHP, 1985 r.
1.9.1. Przemówienie I sekretarza KC PZPR, Premiera Generała Armii, Wojciecha Jaruzelskiego na VIII Zjeździe ZHP
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 242–246, dostęp zbiory własne

1.9.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie idei, którym służy harcerstwo, społecznego program harcerstwa, kierunków harcerskiej służby
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 195–211, dostęp zbiory własne

1.9.3. Stanowiska VIII Zjazdu ZHP w sprawie
1.9.3.1. edukacji narodowej
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 212–214, dostęp zbiory własne

1.9.3.2. zdrowia dzieci i młodzieży
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28-31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 214, dostęp zbiory własne
1.9.3.3. sytuacji międzynarodowej
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 214–215, dostęp zbiory własne

1.9.3.4. wyborów do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 215–216, dostęp zbiory własne

Rozdział II
Statuty ZHP oraz dokumenty z nimi związane

2.1. Statut ZHP, 1959 r.
2.1.1. Tekst Statutu ZHP uchwalony przez II Walny Zjazd ZHP w dniach 18–21 IV 1959 r. ogłoszonego Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych dnia 9 IX 1959 r. w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP
źródło:
Monitor Polski, nr 85, 1959 r., poz. 451., dostęp zbiory własne

2.2. Statut ZHP, 1965 r.
2.2.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP
2.2.1.1. Propozycja trybu uchwalania poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1, dostęp MH w Warszawie

2.2.1.2. Informacja Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej o jej pracach
źródło:
MH, Archiwum Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1 Informacja o pracy Komisji Statutowej NRH, dostęp MH w Warszawie

2.2.1.3. Propozycja poprawek do Statutu Komisji Statutowej Naczelnej Rady Harcerskiej
źródło:
MH, Archiwum Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW 14/1, dostęp MH w Warszawie

2.2.1.4. Pismo Naczelnika ZHP Witolda Kineckiego do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

2.2.1.5. Uzupełnienie Zastępcy Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majki pisma do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Departament Społeczno-Administracyjny w sprawie zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

2.2.1.6. Pismo Zastępcy Naczelnika Harcerstwa Jerzego Majki do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Gabinet Ministra w sprawie uzasadnienia zmian i poprawek wprowadzonych do Statutu ZHP na III Walnym Zjeździe ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r.
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-14/3, dostęp MH w Warszawie

2.2.2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 V 1965 r. w sprawie zmiany statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności ZHP
źródło:
Dziennik Ustaw, nr 18, 1965 r., poz. 121, dostęp zbiory własne

2.2.3. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez III Zjazd ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ustalonego i ogłoszonego Zarządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych z dnia 20 V 1965 r.
źródło:
Monitor Polski, nr 28, 1965 r., poz. 155., dostęp zbiory własne

2.3. Statut ZHP, 1969 r.
2.3.1. Prace nad zmianą Statutu ZHP
2.3.1.1. Pismo Zastępcy Naczelnika ZHP Włodzimierz Saran do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu ZHP poczynionych przez IV Zjazd ZHP
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/2, dostęp MH w Warszawie

2.3.1.2. Uzupełnienie pismo Głównej Kwatery do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie poprawek do Statutu poczynionych przez IV Zjazd ZHP
źródło:
MH, Archiwum, Zespół Akt Władz Centralnych ZHP od 1956 do 1990 r., Archiwum Głównej Kwatery, sygn. ZW-21/3, dostęp MH w Warszawie

2.3.2. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r., ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 VIII 1969 r.
źródło:
Monitor Polski, nr 37, 1969 r., poz.308, dostęp zbiory własne

2.4. Statut ZHP z 1975 r.
2.4.1. Tekst Statutu ZHP ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 IX 1975 r.
źródło:
Monitor Polski, nr 31, 1975 r., poz.194, dostęp zbiory własne

2.5. Statut ZHP z 1977 r.
2.5.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VI Zjazd ZHP w dniach 28–29 III 1977 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 XI 1977 r.
źródło:
Monitor Polski, nr 31, 1977 r., poz. 152, dostęp zbiory własne

2.6. Statut ZHP z 1981 r.
2.6.1. Tekst Statutu ZHP uchwalonego przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ustalony i ogłoszony Zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 VII 1981 r.
źródło:
Monitor Polski, nr 19, 1981 r., poz. 174, dostęp zbiory własne

2.6.2. Uchwała VIII Zjazdu ZHP w sprawie Statutu ZHP
źródło:
VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 211, dostęp MH w Warszawie

Rozdział III
Harcerskie Kodeksy, komentarze do nich oraz inne dokumenty z nimi związane

3.1. Obietnica i Prawo Zucha
3.1.1. Obietnica Zucha
3.1.1.1. Rota obietnicy zucha, 1957 r., zatwierdzona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzona przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r.
źródło:
Uchwała Rady Naczelnej z 10 III 1957 r., III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 217, dostęp MH w Warszawie

3.1.1.2. rota obietnicy zucha, 1981 r., zatwierdzona Uchwałą VII Zjazdu ZHP w dniach 15–19 III 1981 r.
źródło:
Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp zbiory własne

3.1.2. Prawo Zucha
3.1.2.1. Treść prawo zucha, 1957 r., zatwierdzony Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 10 III 1957 r., potwierdzony przez III Walny Zjazd ZHP, w dniach 3–5 VI 1964 r.

źródło:
Uchwała Rady Naczelnej z 10 III 1957 r. III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 217, dostęp MH w Warszawie

3.2. Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie
3.2.1. Przyrzeczenie
3.2.1.1. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świat Młodych" nr 8 z 1956 r.
źródło:
„Świat Młodych", nr 8, 27 I 1956 r., dostęp MH w Warszawie

3.2.1.2. Rota przyrzeczenia harcerskiego, 1957 r. uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2–3, dostęp MH w Warszawie

3.2.1.3. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 216, dostęp MH w Warszawie

3.2.1.4. Rota przyrzeczenia harcerskiego, uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 216, dostęp MH w Warszawie

3.2.1.5. Rota przyrzeczenia harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28–31 III 1985 r.
źródło:
Stanowisko VIII Zjazdu ZHP 1985 r. w sprawie roty przyrzeczenia i prawa harcerskiego. VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

3.2.2. Prawo Harcerskie
3.2.2.1. Treść prawa harcerskiego, 1956 r. obowiązująca w Organizacji Harcerskiej tekst opublikowany w „Świat Młodych", nr 8 z 1956 r.
źródło:
„Świat Młodych", nr 8, 27 I 1956 r., dostęp MH w Warszawie

3.2.2.2. Treść prawa harcerskiego, 1957 r., uchwalona przez Naczelną Radę Harcerską w dniu 10 III 1957 r.
źródło:
„Wiadomości Urzędowe" ZHP, nr 2–3, 1957 r., s. 2–3., dostęp MH w Warszawie

3.2.2.3. Treść prawa harcerskiego, 1964 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie 1964, s. 216 dostęp MH w Warszawie oraz Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz

Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp zbiory własne

3.2.2.4. Treść prawa harcerskiego, 1981 r. uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r. utrzymana w mocy przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie 1964, s. 216 oraz Uchwała VII Zjazdu ZHP w sprawie Prawa i Obietnicy Zucha, Prawa i Przyrzeczenia Harcerskiego oraz Zobowiązania Instruktorskiego, (w:) VII Zjazd ZHP 15–19 III 1981 r., s. 174–175, dostęp MH w Warszawie

3.2.2.5. Treść prawa harcerskiego, według stanowiska VIII Zjazdu ZHP w dniach 28-31 III 1985 r.
źródło:
Stanowisko VIII Zjazdu ZHP 1985 r. w sprawie roty przyrzeczenia i prawa harcerskiego. VIII Zjazd ZHP 28–31 III 1985 r., Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

3.3. Zobowiązanie instruktorskie, karta praw i obowiązków instruktora ZHP
3.3.1. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1957 r., uchwalona Uchwałą Rady Naczelnej z dnia 1 III 1957 r.
źródło:
Statut ZHP ,1959 r., §8 oraz Zobowiązanie instruktorskie, (w:) O. Fietkiewicz (red.) Leksykon harcerstwa, 1988 r., s. 536, dostęp zbiory własne

3.3.2. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1964 r., uchwalona przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 3–4 IV 1964 r.
źródło:
III Walny Zjazd ZHP, Warszawa 3–5 IV 1964 r., Referaty, fragmenty dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, 1964 r., s. 218, dostęp MH w Warszawie

3.3.3. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r.
źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 275, dostęp zbiory własne

3.3.4. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1968 r., uchwalona przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r.
źródło:
Polsce Ludowej Serca, Myśli, Czyn, IV Zjazd ZHP Warszawa, 14–16 V 1968 r., Materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Wydawnictwo Harcerskie, Warszawa, 1969 r., s. 274––278, dostęp zbiory własne

3.3.5. Rota zobowiązania instruktorskiego, 1977 r., uchwalona przez VI Zjazd w dniach 28–29 III 1977 r.
źródło:
VI Zjazd ZHP. Jutro socjalistycznej Polski budujemy dziś, materiały, wystąpienia w dyskusji, uchwały, Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1980 r., s. 197, dostęp zbiory własne

3.3.6. Rota zobowiązania instruktorskiego,1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 176, dostęp zbiory własne

3.3.7. Karta Praw i Obowiązków Instruktora ZHP, 1981 r., uchwalona przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r.
źródło:
VII Zjazdu Związku Harcerstwa Polskiego, 15–19 III 1981 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1982 r., s. 169–173, dostęp zbiory własne

3.4. Komentarze do Harcerskich Kodeksów oraz inne dokumenty z nimi związane
3.4.1. Komentarz Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Polski dotyczący przyrzeczenia i prawa harcerskiego 1970 r.
źródło:
Etos młodości, ks. Kazimierz Bukowski, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław, 1991 r., s. 81–86, dostęp zbiory własne

3.4.2. Stanowisko VII Zjazdu ZHP w sprawie Roty Przyrzeczenia i Prawa harcerskiego,
źródło:
VIII Zjazd Związku Harcerstwa Polskiego, 28–31 marca 1985 r., Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, Warszawa, 1989 r., s. 216, dostęp zbiory własne

3.4.3. Komentarz Zespołu Teorii Harcerstwa dotyczący przyrzeczenie i prawa harcerskiego, 1985 r.
źródło:
W przeddzień VIII Zjazdu ZHP 1985 r., (w:) „Harcerstwo", nr 2, 1985 r., s. 1–20, dostęp zbiory własne oraz „Harcerstwo" Miesięcznik ZHP, nr 3, 1985 r., s. 21–40, dostęp zbiory własne

Załącznik 2
Chronologiczny wykaz Zjazdów ZHP w latach 1920–2014

L.p.	Numeracja nadana przez ZHP	Nazwa Zjazdu	Data	Miejsce obrad
1	I	Zjazd Walny ZHP	31 XII 1920– –2 I 1921	Warszawa
2	II	Zjazd Walny ZHP	28–31 XII 1921	Lwów
3	III	Zjazd Walny ZHP	6–7 IV 1923	Poznań
4	IV	Zjazd Walny ZHP	25–26 IV 1924	Lublin
5	V	Zjazd Walny ZHP	17–18 IV 1925	Lwów
6	VI	Zjazd Walny ZHP	10–11 IV 1926	Kraków
7	VII	Zjazd Walny ZHP	23–24 IV 1927	Warszawa
8	VIII	Zjazd Walny ZHP	14–15 IV 1928	Łódź
9	IX	Zjazd Walny	28–29 XII 1929	Warszawa
10	X	Nadzwyczajny Zjazd Walny	26–27 IV 1930	Warszawa
11	XI	Zjazd Walny ZHP	1–2 II 1931	Kraków
12	XII	Zjazd Walny ZHP	1–3 IV 1932	Warszawa
13	XIII	Zjazd Walny ZHP	22–23 IV 1933	Katowice
14	XIV	Zjazd Walny ZHP	11–12 V 1934	Wilno
15	XV	Zjazd Walny ZHP	25–26 V 1935	Gdynia
16	XVI	Zjazd Walny ZHP	23–24 V1936	Lwów
17	XVII	Zjazd Walny ZHP	20–21 V 1939	Lublin
18		Krajowy Zjazd Działaczy Harcerskich	8–10 XII 1956	Łódź
19	II	Zjazd Walny ZHP	18–21 IV 1959	Warszawa
20	III	Zjazd Walny ZHP	3–5 IV 1964	Warszawa

21	IV	Zjazd ZHP	14–16 X 1968	Warszawa
22	V	Zjazd ZHP	11–13 III 1973	Warszawa
23	VI	Zjazd ZHP	28–29 III 1977	Warszawa
24	VII	Zjazd ZHP	15–18 III 1981	Warszawa
25	VIII	Zjazd ZHP	28–31 III 1985	Warszawa
26	IX/XXVI	Zjazd ZHP	28–31 III 1989	Warszawa
27	XXVII	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	22 IX 1990	Chorzów
28	XXVIII	Zjazd ZHP	6–9 XII 1990	Bydgoszcz
29	XXIX	Zjazd ZHP	9–12 XII 1993	Warszawa
30	XXX	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	10 VI 1995	Poznań
31	XXXI	Zjazd ZHP	4–7 XII 1997	Zegrze
32	XXXII	Zjazd ZHP	6–9 XII 2001	Warszawa
33	XXXIII	Zjazd ZHP	1–4 XII 2005	Warszawa
34	XXXIV	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	1–3 VII 2007	Załęcze Wielkie
35	XXXV	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	9 IX 2007	Bydgoszcz
36	XXXVI	Zjazd ZHP	5–6 XII 2009	Warszawa
37	XXXVII	Nadzwyczajny Zjazd ZHP	2–4 XII 2011 oraz 10 III 2012	Warszawa
38	XXXVIII	Zjazd ZHP	5–6 XII 2013	Warszawa

Załącznik 3
Chronologiczny wykaz Statutów ZHP

1. Statut uchwalony przez IV Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniach 3–5 1920 r. uchwalony przez I Walny Zjazd ZHP w dniach 31 XII 1920–2 I 1921 r. zaakceptowany przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 19 III 1920 r. oraz w dniu 2 VIII 1920 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych, za zgodą Ministra Spraw Wojskowych.

2. Statut uchwalony przez III Walny Zjazd ZHP w dniach 6–7 IV 1923 r., zatwierdzony przez Ministra Spraw Wewnętrznych 2 VII 1923 r. za zgodą Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Spraw Wojskowych.

3. Statut uchwalony przez VIII Zjazd Walny w dniach 14–15 IV 1928 r., nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

4. Statut uchwalony przez X Nadzwyczajny Zjazd Walny w dniach 25–27 IV 1930 r. nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

5. Statut uchwalony przez XII Zjazd Walny w dniach 1–2 IV 1932 r., nie został zatwierdzony przez władze państwowe.

6. Statut uchwalony przez XIII Walny Zjazd ZHP w dniach 22–23 IV1933 r., Zjazd Naczelnej Rady Harcerskiej w dniu 15 IV 1934 r. oraz zatwierdzony przez XIV Zjazd Walny w dniach 11–12 V 1934 r., nadany przez Radę Ministrów 8 IV 1936 r.

7. Statut uchwalony przez II Walny Zjazd ZHP w dniach 18–21 IV 1959 r. ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 IX 1959 r.

8. Statut uchwalony przez III Zjazd ZHP w dniach 3–5 IV 1964 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw wewnętrznych z dnia 20 V 1965 r.

9. Statut uchwalony przez IV Zjazd ZHP w dniach 14–16 X 1968 r., ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 VIII 1969 r.

10. Statut ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 IX 1975 r.

11. Statut uchwalony przez VI Zjazd ZHP w dniach 28–29 III 1977 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 XI 1977 r.

12. Statut uchwalony przez VII Zjazd ZHP w dniach 15–18 III 1981 r. ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 VII 1981 r.

13. Statut ustalony i ogłoszony zarządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 IV 1989 r.

14. Statut uchwalony przez XXVIII Zjazd ZHP w dniach 6–9 XII 1990 r. ze zmianami uchwalonymi przez XXIX Zjazd ZHP w dniach 9–12 XII 1993 r., XXX Nadzwyczajnym Zjeździe ZHP w dniu 10 VI 1995 r., XXXI Zjazd ZHP w dniach 4–7 XII 1997 r., XXXII Zjazd ZHP w dniach 6–9 XII 2001 r., XXXIII Zjazd ZHP w dniu 3 XII 2005 oraz XXXVI Nadzwyczajny Zjazd ZHP w dniach 2-4 XII 2011 oraz 10 III 2012 r.

Przywróćić Pamięć

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

OFERUJE

impuls

Kraków 2014

www.impulsoficyna.com.pl

Dostęp do zakazanych i niszczonych w PRLu książek z zakresu pedagogiki harcerskiej

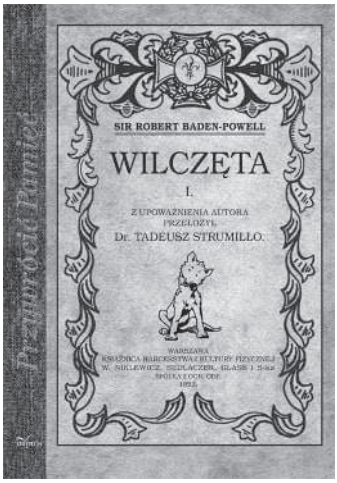
Oficyna Wydawnicza „Impuls” oferuje serię wydawniczą „Przywrócić Pamięć”, która odsłania i przypomina współczesnemu społeczeństwu publikacje założycieli ruchu skautowego, twórców rozwoju idei i metodyki harcerskiej z lat 1911–1939. Pomysłodawcą tej niecodziennej edycji jest Wojciech Śliwerski, który o nowej serii adresowanej przecież nie tylko do instruktorów i harcerzy polskiego ruchu harcerskiego, ale także do historyków myśli pedagogicznej i oświaty pozaszkolnej oraz do studiujących pedagogikę społeczną wraz z jej kadrami akademickimi pisze w następujący sposób:

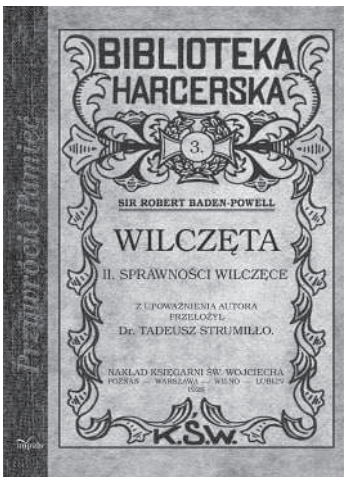
To książki zakazane po 1945 roku, wycofywane z bibliotek i niszczone przez komunistyczne władze PRL. Nazwiska autorów, ich twórczość, były wymazywane przez cenzurę i niedostępne dla kolejnych pokoleń młodzieży, instruktorów harcerskich, wychowawców, pracowników naukowych. Władze harcerskie w socjalistycznym państwie dokładały wszelkich starań, by odciąć harcerstwo od historii i wpływów idei skautowej oraz by z inspiracji partii nadać mu formę pionierskiej organizacji. Ideologia urzędowa w historii harcerstwa wpierw gorączkowo poszukiwała „postępowych tradycji”, a następnie z jeszcze większym zaangażowaniem legitymizowała każdy taki skrawek narodowej historii. Ten przekaz historyczny lepszego, nowego, socjalistycznego harcerstwa wzmacniały ówczesne publikacje.

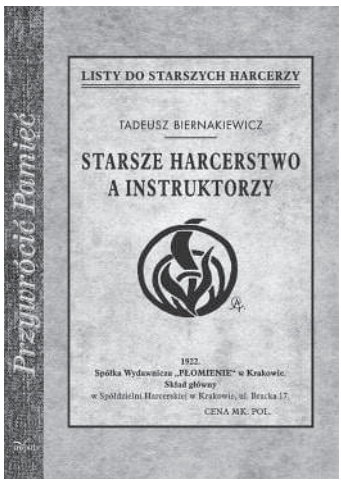
Solidarnościowy zryw społeczny lat osiemdziesiątych minionego stulecia, porozumienia Okrągłego Stołu, odzyskanie wolności po 1989 roku umożliwiły odrodzenie ruchu harcerskiego, sięgnięcie do jego źródeł, historii i tradycji. Coraz więcej jest prac poświęconych harcerstwu. Nadal jednak brakuje wznowień źródłowych publikacji, które w latach 1911–1939 miały wpływ na rozwój idei harcerskiej i organizacji, kształtowanie postaw harcerskich i kształcenie kadry instruktorskiej oraz społeczny wizerunek ZHP. Warto je przypomnieć, ponieważ wszystko, cokolwiek myślimy i czynimy, ma swoje bezpośrednie lub pośrednie, pozytywne lub negatywne, uświadamiane lub nie, źródła w tym, co myśleli i czynili nasi poprzednicy.

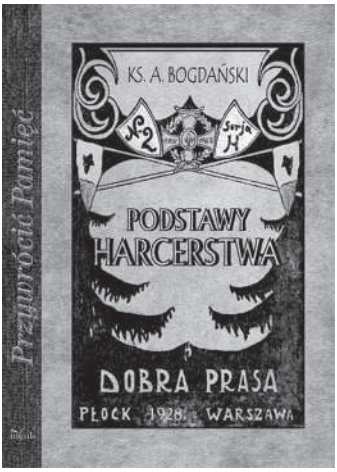
Czas zacząć pisać historię polskiej odmiany skautingu i harcerstwa na nowo, bowiem wiedza o jego przesłankach filozoficznych, psychologicznych, socjologicznych i pedagogicznych zbt długo była nieobecna w naukach humanistycznych. Dobrze się stało, że wreszcie mamy dostęp do wykładni i interpretacji czołowych postaci naszego harcerstwa okresu zniewolenia (zaborów) oraz lat międzywojennych II RP.

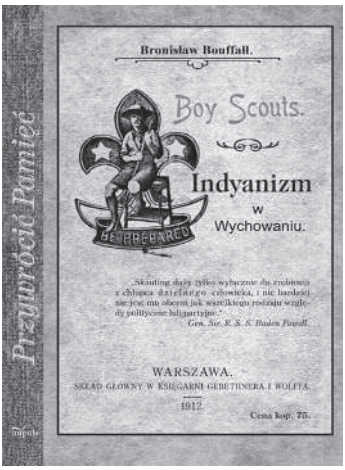
W ramach oferowanej serii ukazały się publikacje zaprezentowane poniżej.

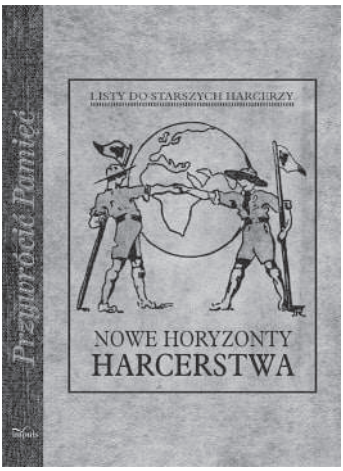

Przywróćić Pamięć
SIR ROBERT BADEN-POWELL
WILCZĘTA
I.
Z UPOWAŻNIENIA AUTORA
PRZELOŻYŁ
Dr. TADEUSZ STRUMIŁŁO.
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSKA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIELEWICZ, SIELCZĘZIN, ŚLĄSK I SPÓŁKA
SPÓŁKA Z O.O.K. ODE
1932

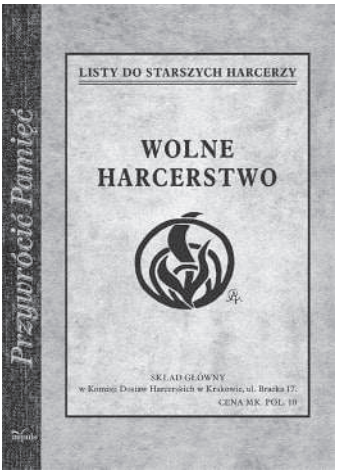

Przywróćić Pamięć
BIBLIOTEKA HARCERSKA
3.
SIR ROBERT BADEN-POWELL
WILCZĘTA
II. SPRAWNOŚCI WILCZĘCE
Z UPOWAŻNIENIA AUTORA
PRZELOŻYŁ
Dr. TADEUSZ STRUMIŁŁO.
NAKŁAD KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
POZNAŃ — WARSZAWA — WILNO — LUBLIN
1928
K.S.W.

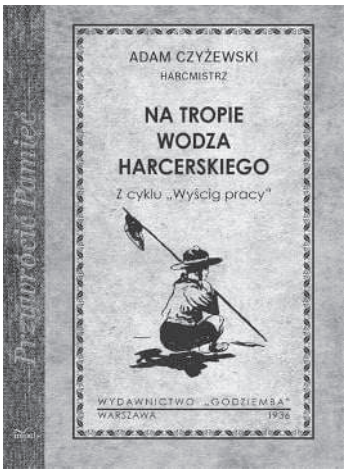

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
TADEUSZ BIERNACKIEWICZ
STARSZE HARCERSTWO
A INSTRUKTORZY
1922.
Spółka Wydawnicza „PŁOMIENIE" w Krakowie.
Skład główny
w Spółdzielni Harcerskiej w Krakowie, ul. Bracka 17.
CENA MK. POL.

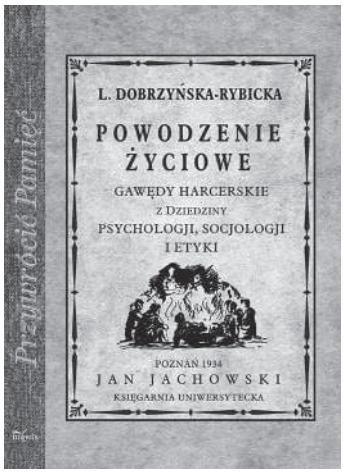

Przywróćić Pamięć
KS. A. BOGDAŃSKI
PODSTAWY
HARCERSTWA
DOBRA PRASA
PŁOCK 1928. WARSZAWA

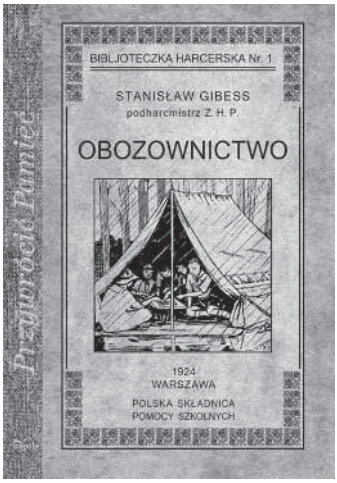

Przywróćić Pamięć
Bronisław Bouffall.
Boy Scouts.
Indyanizm
w
Wychowaniu.
BE PREPARED
WARSZAWA.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI GEBETHNERA I WOLFFA.
1912.
Cena kop. 75.

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
NOWE HORYZONTY
HARCERSTWA

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
WOLNE
HARCERSTWO
SKŁAD GŁÓWNY
w Komisji Drużyn Harcerskich w Krakowie, ul. Bracka 17.
CENA MK. POL. 10

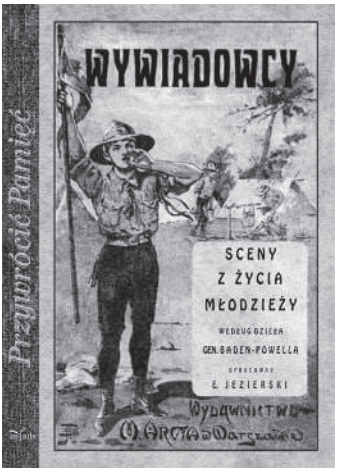

Przywróćić Pamięć
ADAM CZYŻEWSKI
HARCMISTRZ
NA TROPIE
WODZA
HARCERSKIEGO
Z cyklu „Wyścig pracy"
WYDAWNICTWO „GODZIEMBA"
WARSZAWA
1936

Przywróćić Pamięć
L. DOBRZYŃSKA-RYBICKA
POWODZENIE
ŻYCIOWE
GAWĘDY HARCERSKIE
Z DZIEDZINY
PSYCHOLOGJI, SOCJOLOGJI
I ETYKI
POZNAŃ 1934
JAN JACHOWSKI
KSIĘGARNIA UNIWERSYTECKA

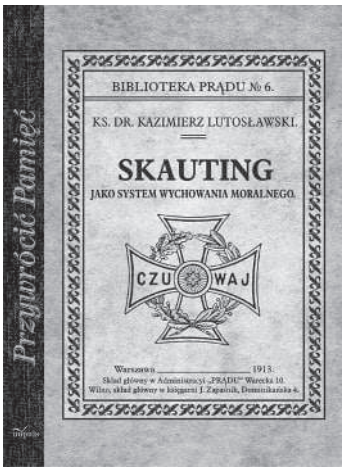

Przywróćić Pamięć
BIBLJOTECZKA HARCERSKA Nr. 1
STANISŁAW GIBESS
podharcmistrz Z. H. P.
OBOZOWNICTWO
1924
WARSZAWA
POLSKA SKŁADNICA
POMOCY SZKOLNYCH

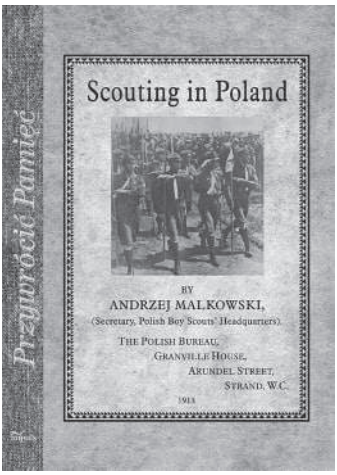

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW GIBESS
SKAUT W OBOZIE
KIJÓW
NAKŁAD KSIEGARNI LEONA IDZIKOWSKIEGO
1917.

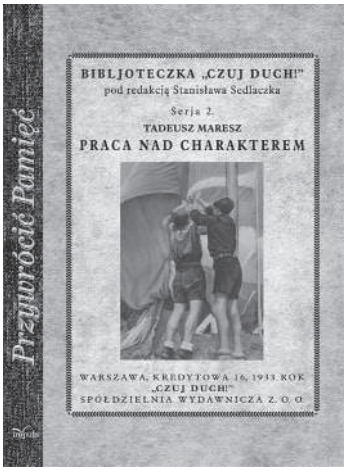

Przywróćić Pamięć
JAK PRACOWAĆ
W STARSZEM
HARCERSTWIE?
WARSZAWA

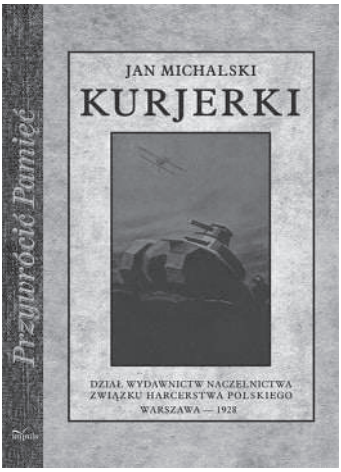

Przywróćić Pamięć
WYWIADOWCY
SCENY
Z ŻYCIA
MŁODZIEŻY
GEN. BADEN-POWELLA
E. JEZIERSKI

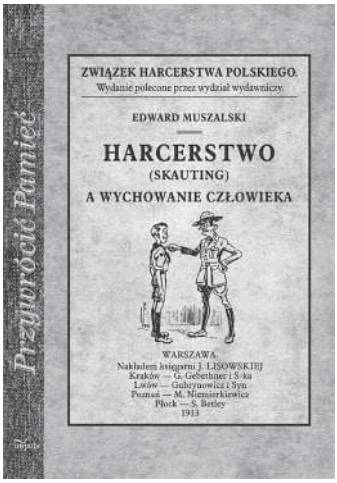

Przywróćić Pamięć
KSIĘGA
harcówr
NAKŁADEM „NA TROPIE"
KATOWICE
1 9 3 6

Przywróćić Pamięć
BIBLIOTEKA PRĄDU № 6.
KS. DR. KAZIMIERZ LUTOSŁAWSKI.
SKAUTING
JAKO SYSTEM WYCHOWANIA MORALNEGO.
CZU WAJ

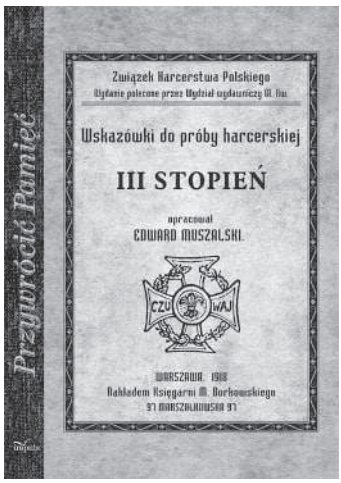

Przywróćić Pamięć
Scouting in Poland
BY
ANDRZEJ MALKOWSKI,
(Secretary, Polish Boy Scouts' Headquarters).
THE POLISH BUREAU,
GRANVILLE HOUSE,
ARUNDEL STREET,
STRAND, W.C.
1913

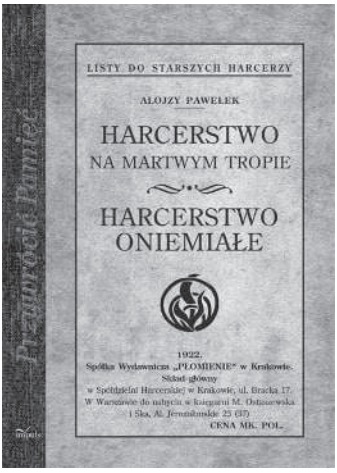

Przywróćić Pamięć
BIBLJOTECZKA „CZUJ DUCH!"
pod redakcją Stanisława Sedlaczka
Serja 2.
TADEUSZ MARESZ
PRACA NAD CHARAKTEREM
WARSZAWA, KREDYTOWA 16, 1933. NAK.
„CZUJ DUCH!"
SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA Z. O. O.

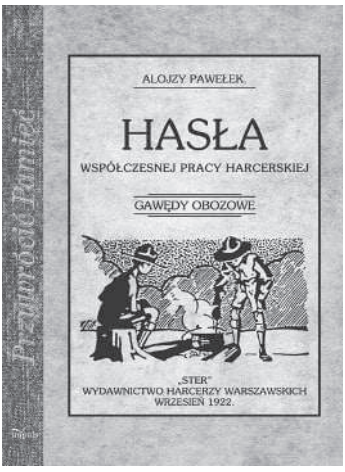

Przywróćić Pamięć
JAN MICHALSKI
KURJERKI
DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
WARSZAWA — 1928

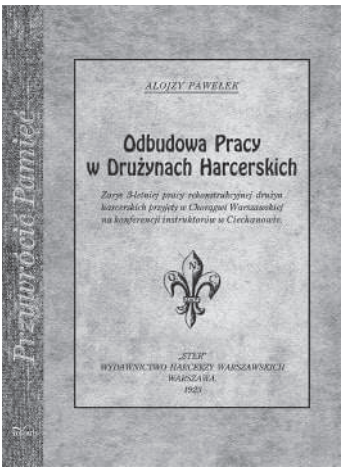

Przywróćić Pamięć
ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO.
Wydanie polecone przez wydział wydawniczy.
EDWARD MUSZALSKI
HARCERSTWO
(SKAUTING)
A WYCHOWANIE CZŁOWIEKA
WARSZAWA.
Nakładem księgarni J. LISOWSKIEJ
Kraków — G. Gebethner i S-ka
Lwów — Gubrynowicz i Syn
Poznań — M. Niemierkiewicz
Płock — S. Bartley
1913

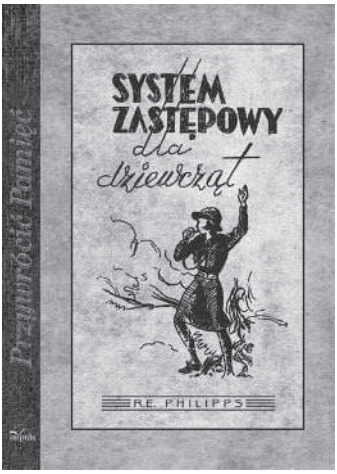

Przywróćić Pamięć
GAWĘDY HARCMISTRZOWSKIE
I.
Edward Muszalski
podharcmistrz
HARCERSTWO NIEPODLEGŁE
Motto: NAPRZÓD.
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. SIELLWICZ, SIDLACZEK, GLASS I S-KA
Spółka z ogr. odpow.
1932

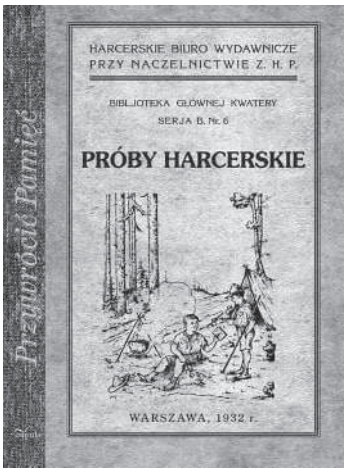

Przywróćić Pamięć
Związek Harcerstwa Polskiego
Wskazówki do próby harcerskiej
III STOPIEŃ
opracował
EDWARD MUSZALSKI.
CZUWAJ
WARSZAWA. 1913
Nakładem Księgarni M. Borkowskiego
ul. MARSZAŁKOWSKA 97

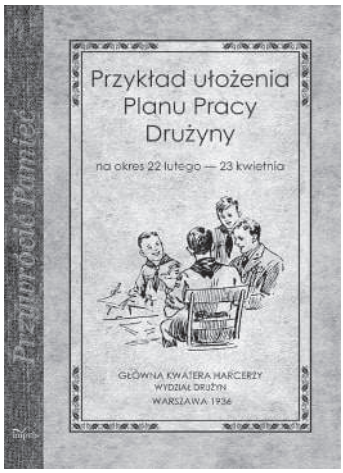

Przywróćić Pamięć
LISTY DO STARSZYCH HARCERZY
ALOJZY PAWEŁEK
HARCERSTWO
NA MARTWYM TROPIE
HARCERSTWO
ONIEMIAŁE
1922.
Spółka Wydawnicza „PŁOMIENIE" w Krakowie.
Skład główny
w Spółdzielni Harcerskiej w Krakowie, ul. Bracka 17.
W Warszawie do nabycia w Księgarni M. Ostrowska
i S-ka, Al. Jerozolimskie 23 (37).
CENA MK. POL.

Przywróćić Pamięć
ALOJZY PAWEŁEK.
HASŁA
WSPÓŁCZESNEJ PRACY HARCERSKIEJ
GAWĘDY OBOZOWE
„STER"
WYDAWNICTWO HARCERZY WARSZAWSKICH
WRZESIEŃ 1922.

Przywróćić Pamięć
ALOJZY PAWEŁEK
Odbudowa Pracy
w Drużynach Harcerskich
„STER"
WYDAWNICTWO HARCERZY WARSZAWSKICH
WARSZAWA.
1925

Przywróćić Pamięć
SYSTEM
ZASTĘPOWY
dla
dziewcząt
R.E. PHILIPPS

Przywróćić Pamięć
HARCERSKIE BIURO WYDAWNICZE
PRZY NACZELNICTWIE Z. H. P.
BIBLJOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY
SERJA B. Nr. 6
PRÓBY HARCERSKIE
WARSZAWA, 1932 r.

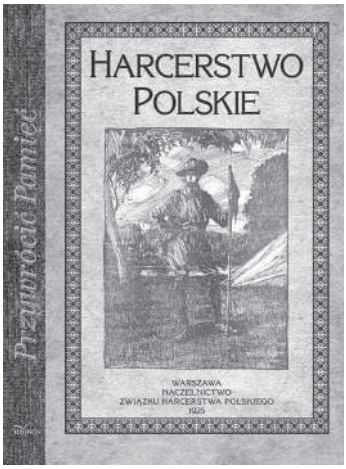

Przywróćić Pamięć
Przykład ułożenia
Planu Pracy
Drużyny
na okres 22 lutego — 23 kwietnia
GŁÓWNA KWATERA HARCERZY
WYDZIAŁ DRUŻYN
WARSZAWA 1936

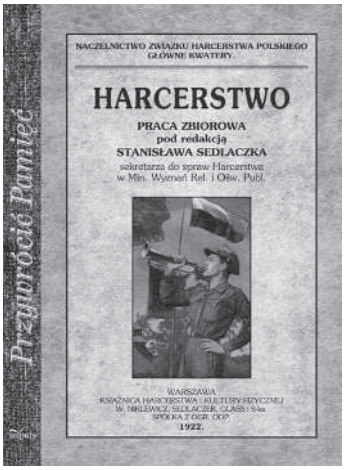

Przywróćić Pamięć
BIBLJOTEKA BROSZUR INFORMACYJNYCH
ROZWÓJ
IDEI HARCERSKIEJ
W POLSCE
1922
KRAKÓW — WILNO — WARSZAWA
NAKŁADEM BIURA PROPAGANDY HARCERSTWA
Impuls

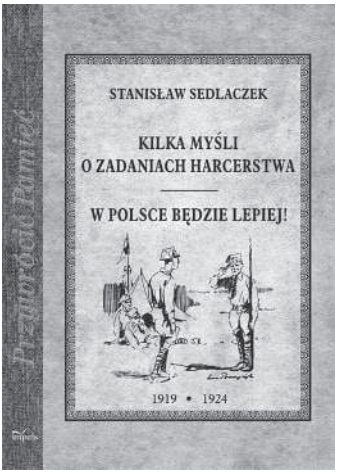

Przywróćić Pamięć
DROGOWSKAZ
HARCERSKI
opracował
ST. SEDLACZEK
przy udziale
JERZEGO MATECKIEGO
i innych.
Wydanie II poprawione i rozszerzone
SKŁAD GŁÓWNY:
GŁÓWNA SKŁADNICA
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
1936 Warszawa, Traugutta 2 1936
Impuls

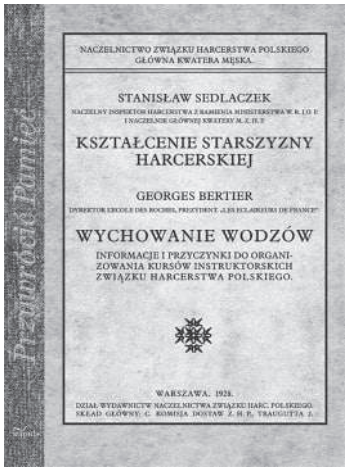

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
GENEZA SKAUTINGU
I HARCERSTWA
Szkic w 25-lecie Harcerstwa
Odbitka ze „Szkoły"
WARSZAWA
Nakładem Stowarzyszenia Chrześcijańsko Narodowego
Nauczycielstwa Szkół Powszechnych
1936
Impuls

Przywróćić Pamięć
PAMIĘTNIK KRESOWY
ZESZYT I
STANISŁAW SEDLACZEK
HARCERSTWO
NA RUSI I W ROSJI
1913 — 1920
WARSZAWA
1936
Impuls

Przywróćić Pamięć
HARCERSTWO
POLSKIE
WARSZAWA
NACZELNICTWO
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
1925
Impuls

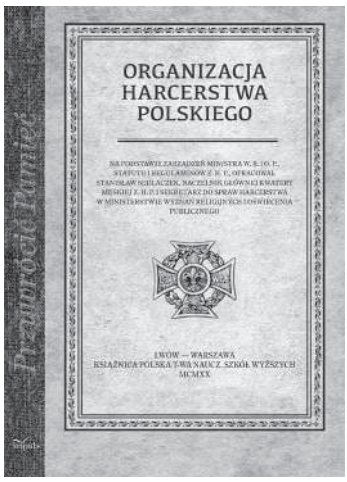

Przywróćić Pamięć
NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNE KWATERY
HARCERSTWO
PRACA ZBIOROWA
pod redakcją
STANISŁAWA SEDLACZKA
sekretarza do spraw Harcerstwa
w Min. Wyzwań Rel. i Ośw. Publ.
WARSZAWA
1922.
Impuls

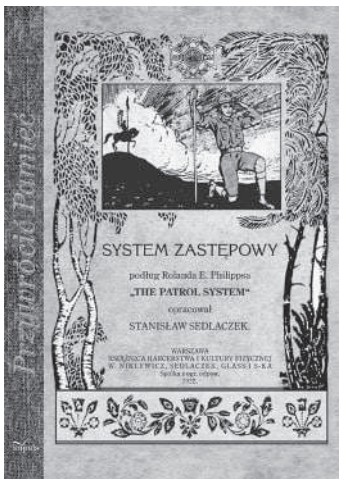

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
KILKA MYŚLI
O ZADANIACH HARCERSTWA
W POLSCE BĘDZIE LEPIEJ!
1919 • 1924
Impuls

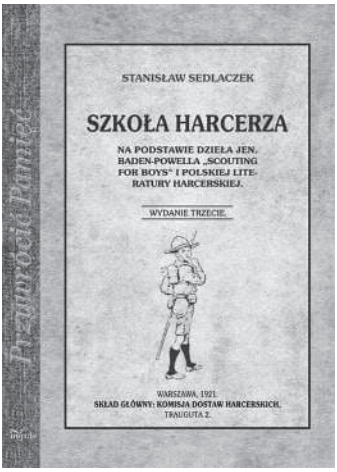

Przywróćić Pamięć
NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA MĘSKA.
STANISŁAW SEDLACZEK
KSZTAŁCENIE STARSZYZNY
HARCERSKIEJ
GEORGES BERTIER
WYCHOWANIE WODZÓW
INFORMACJE I PRZYCZYNKI DO ORGANI-
ZOWANIA KURSÓW INSTRUKTORSKICH
ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO.
WARSZAWA. 1928.
Impuls

Przywróćić Pamięć
STANISŁAW SEDLACZEK
METODYKA HARCÓW
W PRZYKŁADACH
ZARYS PODRĘCZNIKOWY
DLA DRUŻYNOWYCH HARCERSKICH I NAUCZYCIELI
Impuls

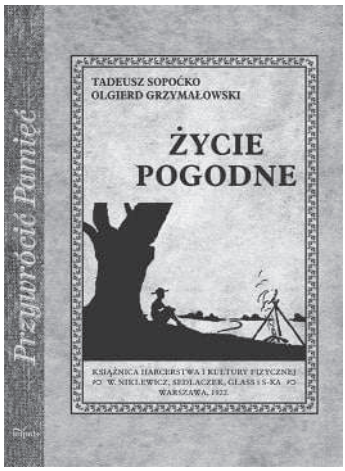

HARCERSKIE ODCZYTY PROPAGANDOWE
№ 1.
STANISŁAW SEDLACZEK
NACZELNY INSPEKTOR HARCERSTWA
I. NACZELNIK GŁÓWNEJ KWATERY
OBÓZ HARCERSKI
„DOBRA PRASA"
WARSZAWA. 1927. PŁOCK.
Przywróćić Pamięć

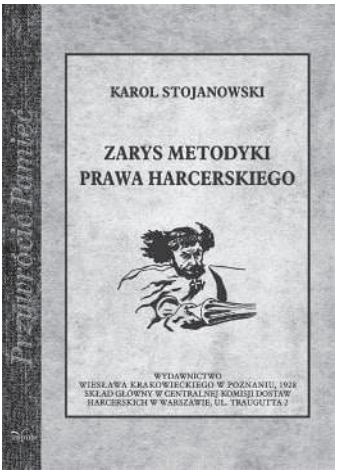

ORGANIZACJA
HARCERSTWA
POLSKIEGO
LWÓW — WARSZAWA
KSIĄŻNICA POLSKA T-WA NAUCZ. SZKÓŁ WYŻSZYCH
MCMXX
Przywróćić Pamięć

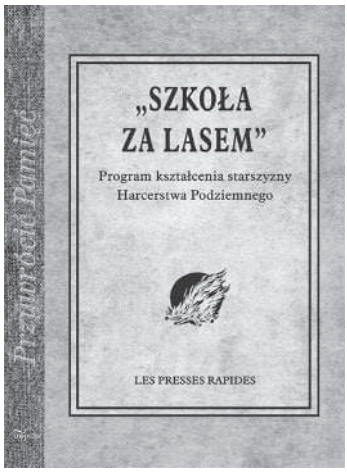

SYSTEM ZASTĘPOWY
podług Rolanda E. Philippsa
„THE PATROL SYSTEM"
opracował
STANISŁAW SEDLACZEK
Przywróćić Pamięć

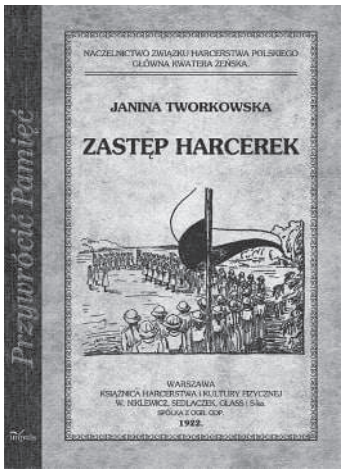

STANISŁAW SEDLACZEK
SZKOŁA HARCERZA
NA PODSTAWIE DZIEŁA JEN.
BADEN-POWELLA „SCOUTING
FOR BOYS" I POLSKIEJ LITE-
RATURY HARCERSKIEJ.
WYDANIE TRZECIE.
WARSZAWA, 1921.
SKŁAD GŁÓWNY: KOMISJA DOSTAW HARCERSKICH.
TRAUGUTA 2.
Przywróćić Pamięć

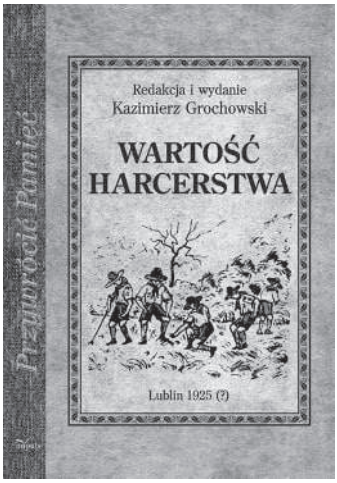

BIBLJOTEKA GŁÓWNEJ KWATERY HARCERZY
POD REDAKCJĄ STANISŁAWA SEDLACZKA
Serja B. Nr. 4
STANISŁAW SEDLACZEK
WYTYCZNE
METODYKI HARCERSKIEJ
PRAWA PRZYZWYCZAJANIA A HARCERSTWO
WARSZAWA — 1921
DZIAŁ WYDAWNICTW NACZELNICTWA Z. H. P.
Zielna 35 m. 9.
Przywróćić Pamięć

TADEUSZ SOPOĆKO
OLGIERD GRZYMAŁOWSKI
ŻYCIE
POGODNE
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. NIKLEWICZ, SEDLACZEK, GLASS i S-KA
WARSZAWA, 1922.
Przywróćić Pamięć

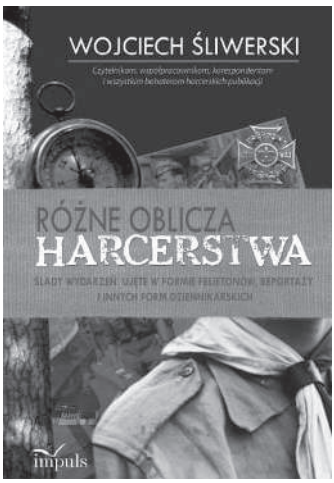

KAROL STOJANOWSKI
ZARYS METODYKI
PRAWA HARCERSKIEGO
WYDAWNICTWO
WIESŁAWA KRAKOWIECKIEGO W POZNANIU, 1928
SKŁAD GŁÓWNY W CENTRALNEJ KOMISJI DOSTAW
HARCERSKICH W WARSZAWIE, UL. TRAUGUTTA 7
Przywróćić Pamięć

„SZKOŁA
ZA LASEM"
Program kształcenia starszyzny
Harcerstwa Podziemnego
LES PRESSES RAPIDES
Przywróćić Pamięć

NACZELNICTWO ZWIĄZKU HARCERSTWA POLSKIEGO
GŁÓWNA KWATERA ŻEŃSKA.
JANINA TWORKOWSKA
ZASTĘP HARCEREK
WARSZAWA
KSIĄŻNICA HARCERSTWA I KULTURY FIZYCZNEJ
W. NIKLEWICZ, SEDLACZEK, GLASS i S-ka
SPÓŁKA Z O.O.O. ODP.
1922.
Przywróćić Pamięć

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

Impuls do lepszej edukacji

Witamy w katalogu wydawniczym OW „Impuls”, której celem jest edukacja na najwyższym poziomie; każda zakupiona tu książka będzie dla Ciebie powodem do radości i skarbnicą poszukiwanej wiedzy z zakresu szeroko rozumianej pedagogiki.

Zapraszamy czytelników i autorów do częstych odwiedzin na naszej strony internetowej, do wydawnictwa, do nas!

Misja wydawnicza

Idea towarzysząca Wydawnictwu pozostaje niezmienna od ponad dwudziestu lat publikowana literatura pedagogiczna stara się wskazać polskim pedagogom właściwą „drogę do krainy dziecka”.

Literatura pedagogiczna na najwyższym poziomie

Długa tradycja i profesjonalne działanie pozwoliły nam zdobyć sympatię czytelników oraz autorów. Kolejne tytuły z logiem Impulsu stanowią odbicie aktualnych dyskusji akademickich, palących potrzeb czytelniczych i niezagospodarowanych nisz edukacyjnych.

Profesjonalna redakcja

Poza wartościową i potrzebną tematyką, impulsowe publikacje charakteryzują się profesjonalnym przygotowaniem edytorskim i poligraficznym.

Szybka realizacja zamówień

Sprawny dział handlowy pozwala na błyskawiczną realizację zamówień. Zamówione książki trafiają do klienta w ciągu 24 godzin.

Atrakcyjne ceny

Oferujemy rozsądne ceny, przystępne terminy oraz wyjatkową jakość! Stawiamy na profesjonalizm!

Profesjonalny marketing

Zapewniamy intensywny marketing, stosując zarówno narzędzia klasyczne, jak i niestandardowe. Realizujemy ciągłą i efektywną promocję wydanych książek.

Repozytorium

Udostępniamy naszym autorom Repozytorium Impulsu w Google Books i Google Scholar Citations, zwielokrotniając tym samym możliwości cytowania publikacji, śledzenia cytowań, zwiększenia indeksu Hirscha oraz innych wskaźników oceny dorobku naukowego autorów.

Kompleksowy cykl wydawniczy

Oferujemy skład komputerowy (DTP), projekty okładek, opracowanie typograficzne i plastyczne, wielostopniową redakcję i korektę książki, druk i oprawę.

Przywrócić Pamięć

www.impulsoficyna.com.pl/katalog/kategoria,serie-wydawnicze,34,seria-przywrocic-pamiec-harcerstwo